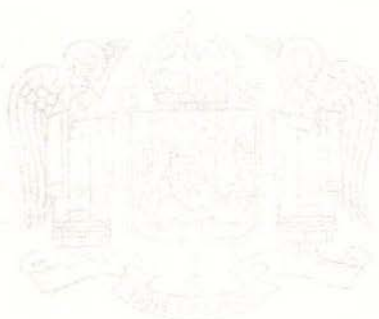

PARINȚI ȘI SCRITORI
BISERICESTI
39

SFÎNTUL CHIRIL
AL ALEXANDRIEI

SCRIERI
PARTEA A DOUA

STINTUL
CHIRIL AL ALEXANDRIEI

COMISIA DE EDITARE :

P.S. TEOFAN SINAITUL, Vicar patriarhal (președinte).
P.C. Pr. SABIN VERZAN, Consilier Patriarhal, Pr. Prof.
ȘTEFAN ALEXE, Pr. Prof. TEODOR BODOGAE, Pr. Prof.
CONSTANTIN CORNIȚESCU, Prof. ALEXANDRU ELIAN,
Prof. IORGU IVAN, Pr. Prof. DUMITRU STĂNILOAE,
ION CIUTACU (secretar)

SFÎNTUL CHIRIL
AL ALEXANDRIEI
SCRIERI
PARTEA A DOUA

GLAFIRE

CARTE TIPĂRITĂ CU BINECUVÎNTAREA
PREA FERICITULUI PĂRINTE

TEOCTIST

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

TRADUCERE DIN GRECEȘTE, INTRODUCERE ȘI NOTE DE
Pr. prof. dr. DUMITRU STĂNILOAE

8524

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE
AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

BUCUREȘTI — 1992

GLAFIRE

AMARE TRĂNIE ÎN BINECĂMĂTARE
PNEA FORTĂLII LĂCĂT

TEOCIST

EXAMINARE BOMBOI - COT DOZE BOMBOI

TRANSMISIE ÎN CĂRTE ÎNTR-UNUL ȘI ÎN ALTE
PE PIEL ȘI ÎNTR-UNUL ȘI ÎN ALTE

Copyright C

Editura Institutului Biblic
și de Misiune al Bisericii
Ortodoxe Române.

Toate drepturile rezervate

ISBN 973-9130-03-8

SCURTĂ PREFĂȚĂ

Am scris cîteva cuvinte despre scrierea din acest volum în Introducerea la traducerea scrierii Sfîntului Chiril publicată înainte de aceasta și intitulată «Închinarea și slujirea în Duh și Adevăr» (Editura Institutului Biblic și de Misiune, București, 1981). Sfîntul Chiril plănuia această scriere pe cînd o scria încă pe cea anterioară. Amîndouă au fost terminate înainte de a fi intrat în luptă cu Nestorie, se pare în 429. Dacă în prima din aceste două scrieri s-a concentrat mai mult asupra interpretării jertfelor din Vechiul Testament, ca umbre ale jertfei lui Hristos și ale jertfelor noastre spirituale, în scrierea de față se concentrează în mod deosebit în prezentarea lui Hristos Însuși, sub umbrele unor personaje și a unor acte și jertfe din cele cinci cărți ale Pentateuhului, și în special din «Făcere» și «Ieșire». Titlul de «Glatire» poate fi tradus ca «Transparențe pline de grație sau de farmec în Pentateuh». Cartea este de o mare și subtilă bogăție de gânduri despre Iisus Hristos, ca Fiul lui Dumnezeu, Cel pe de o parte Dumnezeu, pe de alta Om, despre minunata uniune între Dumnezeirea atotputernică și umanitatea smerită, de El și unită în El. Hristos are în Sine toată smerenia, dar ea e voită, e liberă, nu impusă de vreo lege; și de aceea, cu atît mai pilduitoare și mai puternică în lucrarea Lui mîntuitoare prin ea. Prin lucrarea aceasta, Hristos — în gîndirea Sfîntului Chiril — pare a readuce omul în starea lui de la început, dinainte de păcat. El se înalță la o stare care parcă depășește posibilitățile a tot ce e omesc. Descrierile lui Hristos în această scriere sînt atît de subtile, atît de nuanțate, atît de bogate în paradoxuri, atît

de bogate în paradoxuri, atât de adânci, de spirituale, încît e greu de a le reduce la unele formulări simpliste.

Aș putea spune că nu am mai citit o carte atât de bogată în adîncirea tainei lui Hristos ca aceasta.

De aceea sper că ea va fi de un mare folos spiritual și de o puternică forță convingătoare pentru cititori, și, în general, va însemna și va aduce un important aport teologic și culturii românești*.

* Toate citatele biblice din prezentul volum sînt după ediția din 1914.

GLAFIRE LA CĂRȚILE LUI MOISE

GLAFIRE LA «FACERE»¹

CARTEA ÎNȚIIA

**În toate scrierile lui Moise
se dă de înțeles prin ghicitură
taina lui Hristos**

«Cercetați Scripturile», a spus Hristos poporului iudeu (Ioan 5, 39), arătând foarte limpede că nu poate ajunge cineva la viața veșnică, de nu va scormoni ca pe o comoară litera legii căutînd în ea mîrgăritarul ascuns, adică pe Hristos, *«în care sînt ascunse toate comorile înțelepciunii și ale cunoștinței»*, după cuvîntul fericitului Pavel (Col. 2, 3). Despre această atît de preacinstită și minunată înțelepciune și cunoștință a spus undeva și Solomon: *«De o vei căuta pe ea ca argintul și o vei cerceta ca pe niște comori, vei înțelege frica de Domnul și vei afla cunoștința lui Dumnezeu»* (Prov. 2, 4—5).

Și nici un lucru nu va fi de o trebuință egală pentru cei ce laudă viața fără prihană și se hotărăsc să dobîndească cele ce sînt cele mai bune și mai înalte ca toate, și să-și umple mintea cu lumina dumnezeiască, ca acela de-a se adînci în cuvinte de necuprins ale lui Dumnezeu și de a-și face Sfînta Scriptură ca pe un sfeșnic, după Psalmistul care strigă, zicînd: *«Sfeșnic picioarelor mele este legea Ta»* (Ps. 118. 105).

Drept aceea, deoarece iubirea cercetării tainei lui Hristos, este în chip clar și vădit pricină a vieții veșnice și a toată bucuria sufletească, să ne silim, adăugînd sudoarea folositoare înaintea altora, nouă înșine, să adăugăm cele prin care ni se dă de înțeles² taina lui

1. Titlul «*Glatire la Facere*» s-ar putea traduce cu «Răzuiri», sau «Dezvăluiri», sau «Transparente în cartea Facerii», (apoi în celelalte cărți ale lui Moise), căci prin ele se răzuiesc, sau se dezvelesc, sau se fac transparente straturile de umbre așternute peste înțelesurile adînci ale ei, referitoare la Hristos.

2. Toată Scriptura e cuvînt revelat al lui Dumnezeu. Iar Dumnezeu vorbește prin Cuvîntul Său ipostatic. Acesta e sînul potențial și Subiectul tuturor cuvîntelor și al actelor Lui în istoria omenească. Chiar prin actul creației lumii prin El se dă ființa plasticizată cuvîntelor Lui și persoanele care vin la existență

Hristos, și să explicăm fiecare din înțelesurile lor, cu cele ce vor fi spuse de noi, avînd în ele înțelesurile subțiri și uneori ceva din ceea ce se descoperă mai adevărat în contemplații, ca să le fie celor mai învățați bun prilej și ca niște trepte care să-i urce spre cunoștința mai bună, sau cea mai presus de toate.

Vom expune deci cu folos, mai întîi cele săvîrșite în chip istoric; apoi lămurindu-le cum se cuvine, le vom arăta istorisirile ca chip și umbră, și arătînd vom face clar înțelesul lor. Și așa cuvîntul ne va ridica la taina lui Hristos, avîndu-L pe El ca sfîrșit, pentru că este adevărat că *«Hristos este sfîrșitul legii și al proorocilor»* (Rom. 10, 4).

Iar dacă s-ar întîmpla ca unii să ajungă și la abateri de la cele cuvenite, aceasta se datorește înțelegerii slabe și neclare a cititorilor.

Dar e de știut că alcătuiind cele 17 cărți despre *«Închinarea în duh și adevăr»* și adunînd în ele o mulțime de texte, am rezervat din iconomie, pe seama scrierii de față capitolele din ea, lăsîndu-le necercetate, deși uneori s-a întîmplat să pomenim unele din cuprinsul lor, siliți de trebuința cuvîntului. Vom începe deci cu cele ce sînt mai fine și mai alese în *Facere*. Astfel, parcurgînd cele cinci cărți ale lui Moise, vom cerceta pe lingă ele și cele din celelalte Scripturi, folositoare scopului ce ni l-am propus.

Despre Adam

1. Cu adevărat învățatul în ale legii și preasfîntul Pavel, înțelegînd taina mîntuirii prin Hristos, spune că în El s-a făcut recapitularea celor din cer și celor de pe pămînt, prin bunăvoința și voia lui Dumnezeu și Tatăl (Efes. 1, 10), înțelegînd prin recapitulare, îndreptarea din nou și readucerea tuturor celor corupte la starea în care erau de la început³. Căci și-a amintit, după cuviință, de cuvîntul lui Dumnezeu, grăit prin prooroci: *«Nu vă aduceți aminte cele dintîi, și nu cugetați la cele vechi. Iată eu fac noi cele ce răsar acum, și le veți cunoaște pe ele»* (Isaia 43, 18—19). Drept aceea și el ca unul ce era hrănit cu cuvintele dumnezeiești, a arătat cele spuse nouă în

sînt chipuri ale Lui, cu care conlucrează dacă ele voiesc, în desfășurarea istoriei ca pregătire pentru venirea Lui în trup și pentru mîntuirea lumii prin El. Istoria se compune din faptele celor ce recunosc pe Cuvîntul neînrupat și apoi înrupat pentru a ajunge la viața veșnică în El și din contestarea Lui de către alții și deci a unui sens al ei. Aceasta e tema fundamentală a istoriei.

3. Avem aici înțelegerea lucrării mîntuitoare a lui Hristos ca refacere a umă-nului așa cum a fost creat de Dumnezeu, nu ca o satisfacere juridică a onoarei lui Dumnezeu jignită de către oameni prin păcat. Chiar prin asumarea firii umane în Persoana Fiului lui Dumnezeu, această fire a fost refăcută, prin legătura în care a fost pusă cu Dumnezeu. E o refacere întărită prin jertfă și înviere. Această eliberare de egoism a firii umane, aduce și o reunificare a tuturor în Hristos.

acestea, împlinite în Hristos, zicînd : «Drept aceea, de cîcineva în Hristos făptură nouă, cele vechi au trecut, iată toate s-au făcut noi» (II Cor. 5, 17; Apoc. 21, 5). Căci ne-am realcătuît în Hristos și ne-am făcut făptură nouă. Și în El și numai în El ne-am îmbogățit cu un nume nou. Căci am fost numiți ai lui Hristos.

De fapt același dumnezeiesc Pavel zice iarăși despre noi : «Iar cei ce sînt ai lui Hristos Iisus, și-au răstignit trupul împreună cu patimile și cu poftetele» (Gal. 5, 4). Căci viața celor în Hristos e sfîntă, pentru că e mai presus de patimi și de necurăția pămîntească⁴.

Iar că avea să ne vină nouă numele cel nou dat nouă în Hristos, e vădit din faptul că Dumnezeu însuși a strigat prin glasul sfinților : «Celor ce-Mi slujesc Mie li se va da nume nou, care va fi binecuvîntat pe pămînt» (Apoc. 3, 12). Căci vor lăuda pe Dumnezeu Cel adevărat. Deci deoarece cel ce a ales să cugete cele drepte și cuvenite nu se va îndoi că toate s-au făcut noi în Hristos, să considerăm îndreptarea spre bine ca o depărtare de la tot ce e vechi, de la tot ce nu e tare și întreg, de la ceea ce e corupt și de la ceea ce s-a depărtat fără judecată de la ceea ce era la început.

Cel ce va ști că în aceasta stă scopul cuvîntului nostru, nu va greși.

2. Deci Dumnezeu, Meșterul Cel desăvîrșit al tuturor, s-a folosit de Puterea proprie și atotfăcătoare, adică de Fiul, spre tot ce era de făcut : «Căci toate printr-Însul s-au făcut și fără de El nimic nu s-a făcut» (Ioan 1, 3). Prin El a creat la început și înainte de altele, cerul și pămîntul și le-a chemat spre ființă, deci nu au fost vreodată. Iar dacă cineva ar întreba : cum și de unde, va auzi de la noi ca adevărat acest cuvînt înțelept și foarte bun : «Cine a cunoscut gîndul Domnului ? Sau cine s-a făcut sfetnicul Lui ?» (Rom. 11, 34).

Dacă deci cineva ar voi să afle acestea, ar avea nevoie neîndoielnic și numaidecît de o minte și de o înțelegere ca cele proprii lui Dumnezeu⁵. Dar că cele din noi sînt mici și cu totul nimic în raport cu Dumnezeu, ne va arăta El Însuși, zicînd : «Nu sînt gîndurile Mele ca gîndurile voastre, nici căile voastre ca ale Mele. Ci pe cît e de departe cerul de pămînt, pe atît e de departe

4. Cît de străini de Hristos sînt neoprotestanții, care disprețuiesc crucea pe motiv că lui Hristos nu-i place să I se amintească de ea, pentru că n-a primit-o decît de silă. Omenescul nu se poate mîntui fără cruce. Căci numai prin ea omorîm patimile păcătoase. Crucea este singura cale spre înnoire, spre înviere, spre mîntuire. Ea e esența creștinismului. Cei ce refuză crucea, nu sînt ai lui Hristos.

5. Ca să înțelegi de ce și cum face Dumnezeu ceva, trebuie să ai de fapt Mîntea Lui. Dar aceasta înseamnă să-l ai pe El în tine. Numai Dumnezeu poate și cum a putut face din nimic lumea.

calea Mea de căile voastre și cugetările voastre de înțelegerea Mea» (Isaia 55, 8—9). Să se renunțe deci la întrebarea despre acestea, ca la ceva de prisos și de neînțeles. Căci Dumnezeu crează cum știe și ca Unul ce poate.

Deci după ce au fost făcute, la început, cerul și pământul, s-a adunat mulțimea apelor într-un loc. Căci trebuia să se supună Celui ce-a spus: *«Să se adune apa într-o adunare»* (Fac. 1, 9)⁶. S-a descoperit deci pământul și a odrăslit pretutindeni o mare varietate de ierburi și a luat ființă în mod neobișnuit o bogăție de pomi roditori. S-au ivit ciclurile soarelui și fiecare avea măsura lui, stăpânindu-l de la început ca lege de la Dumnezeu. Căci soarele a fost rînduit pentru ziuă și spre luminare; iar luna pentru noapte și întuneric. Și cerul întreg era umplut de stele. Și de cînd le-a făcut, le-a rînduit, zicînd: *«Și să fie spre semne și spre vremuri și spre zile și spre ani. Și să fie spre luminare întru tăria cerului, ca să lumineze pe pământ»* (Fac. 1, 14—15).

Iar fiindcă Făcătorul tuturor este Viață prin fire, a făcut și firea apelor maica celor înnotătoare și a celor zburătoare în aer. Iar pământului i-a poruncit să scoată firea de multe feluri a animalelor și neamurile fiarelor sălbatice: Și s-au făcut îndată toate potrivit poruncii și mai presus de minte.

Și în fiecare din cele făcute era Cuvîntul Făcător⁷: Simpla Lui voință era facerea lor. Iar fiindcă Meșterului tuturor îi plăcea podoaba celor făcute, alt gînd a adăugat la urmă, pe cel pentru care au fost făcute toate, adică pe om. Căci Făcătorul tuturor, fiind bun prin fire, mai bine zis însuși Binele, trebuia să se facă cunoscut și de noi ca ceea ce este⁸. Trebuia ca pământul să se umple de cei ce știu să-L slăvească și să cunoască din frumusețea fapturilor, precum s-a scris, slava Făcătorului. Căci, cum zice proorocul Isaia: *«Nu în zadar*

6. În orice poruncă creatoare a lui Dumnezeu e activă voia Lui ca forță ce aduce în existență sau pune în mișcare o parte a creației. Dar voia Lui ca forță activă ce creează sau pune în mișcare laturile creației, e totodată un gînd al lui Dumnezeu, o rațiune a acelei laturi, sau mișcări, în armonie cu celelalte.

7. În fiecare era Cuvîntul creator prin rațiunea ce-ș avea originea în El. Fiecare era o rațiune și un cuvînt plasticizat cu originea în Cuvîntul și Rațiunea ipostatică creatoare.

8. Cine altul putea cunoaște pe Dumnezeu ca bun decît o ființă capabilă de cunoaștere? De aceea trebuia să creeze Dumnezeu și o ființă capabilă de o cunoaștere conștientă. Propriu-zis fără conștiință, nu există nici cunoaștere. De sigur, acest «trebuia» nu înseamnă că Dumnezeu a fost silit de o lege internă sau externă să facă pe om. Dar odată ce S-a hotărît să creeze o realitate deosebită de El pentru o relație bilaterală cu ea, nu putea lipsi omul din ea.

l-a făcut pe el», adică pământul, «ci spre a fi locuit» (Isaia 45, 18)⁹. Era deci necesar să se plăsmuiască un animal cuvîntător (rațional), arătîndu-se înaintea lui cele ce îi servesc spre întreținere și care să se arate ca făcute pentru un bine¹⁰. De aceea arătînd mai înainte în podoaba cuvenită cerul și pământul și cele din ele, a purces la alcătuirea omului, avînd înainte de facerea lui gîndul despre el, precum și toată cealaltă zidire a cugetat-o și întemeiat-o prin Cuvîntul Său ca Dumnezeu.

Iar fiindcă omul este animal cuvîntător cu adevărat minunat și foarte asemănător cu Dumnezeu, ca să nu pară că e imitația slavei supreme, ci să fie prin facere părtaş de însușirile egale celor ce nu sînt de aici, a cinstit această făptură cu voință anticipativă și cu calitatea de operă a miinilor Lui. Plăsmuindu-l cu chip din pămînt, l-a făcut animal cuvîntător; și ca să depășească rațiunile proprii firi, i-a întipărit îndată duhul nestricăcios, de viață făcător¹¹. Căci s-a scris: «*Și a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul suflet viu*» (Fac. 2, 7).

Apoi l-a învrednicit de rai și de desfătare și i s-a dat stăpînirea peste toate cele de pe pămînt. L-a pus stăpînitor peste pești și păsări, i-a supus turmele animalelor sălbatice, ba i-a dat să calce și peste cele veninoase împreună cu altele. Tuturor le-a poruncit prin legile naturale să se teamă de om. Era deci omul chipul slavei supreme și icoana puterii dumnezeiești pe pămînt.

Dar deoarece cel rînduit să se ridice la atîta slavă și desfătare trebuia să străvadă că are pe Dumnezeu deasupra lui ca Împărat și Domn, ca nu cumva prin atîtea bunătăți date de-a gata să lunece în părerea că e liber de stăpînirea și de sub puterea Celui ce stăpînește peste toate, i-a dat îndată o lege și a unit cu călcarea ei amenin-

9. În grecește «ca să fie casă». Numai omul poate face din natură o «casă» a lui, o casă ce-i este familiară în mod conștient. Azi cînd poluarea naturii amenință să facă pămîntul greu de locuit, greu de-a fi o casă pentru om, se pune problema ecologică, sau se ivește necesitatea de-a apăra pămîntul în calitatea de «casă». Dar nu omul a făcut pămîntul potrivit pentru a-i fi «casă». Ci cineva mai presus de pămînt, dar mai tare și decît omul, însă înțelegător al omului.

10. Cele necesare omului trebuiau să fie create înaintea lui căci omul nu putea exista nici o clipă fără aer. Pe de altă parte natura nu se arată numai necesară omului, ci și fără rost în absența omului. Pentru ce ar fi fost făcută ca bună pentru întreținerea omului, fără existența lui? Raționalitatea naturii se încoronează prin faptul că e făcută pentru om, ființa pe care o întreține pentru ca prin rațiunea lui să-și dea seama de raționalitatea ei. Dar pentru ce ar trebui să-și dea seama de raționalitatea ei, dacă nu pentru a slăvi pe Cel care a făcut-o astfel pentru el, dat fiind că nici ea nu s-a putut face astfel, nici el.

11. Se insistă asupra ființei paradoxale a omului. El participă la însușirile lui Dumnezeu, prin cunoaștere conștientă, prin voință, dar nu e imitația exactă a lui Dumnezeu, fiind creatură. E chip din pămînt, dar făcut incoruptibil prin duhul de viață făcător, ca lucrare a Duhului dumnezeiesc.

țarea pedepsei¹². Rațiunea păcatului nu era în cele de pe pământ, odată ce nu există decît Unul și singur. Iar ca să fie și sub lege, i s-a găsit lui și un mod de păzire a ei¹³. «Din tot pomul din rai, zice, să mînci. Dar din pomul cunoștinței binelui și răului, să nu mînci. În ziua în care veți mîncă, cu moarte veți muri» (Fac. 2, 16—17).

Apoi scoțînd o coastă a lui Adam, plămăduiește femeia spre a-i sluji la nașterea de prunci și să-i fie conviețuitoare ca una de același neam și să trăiască împreună în simplitate. Dar fiindcă a fost dusă prin vicleniile diavolului la neascultare și și-a făcut fructul pomului oprit, fruct de mîncare și s-a rostogolit împreună cu ea strămoșul Adam, îndată firea a fost osîndită la moarte. Și Dumnezeu i-a spus femeii : «Întru dureri vei naște copii», iar lui Adam : «Blestemat va fi pămîntul pentru tine» (Fac. 3, 16, 17). Și pe lângă acestea au fost scoși din locurile îmbelșugate și plăcute de la început și din desfătarea raiului. Și de-abia atunci aflînd că erau goi, neacoperiți și lipsiți de veșminte, au primit haine de piele pregătite lor de Dumnezeu. Și au numit pămîntul mamă și s-au îmbrăcat în veșmîntul stricăciunii. Și socotesc că nu le-a lipsit nimic din ultima mizerie.

3. Dar socotesc că va zice cineva : Dacă avea să alunece la atîta mizerie omul făcut, n-ar fi fost mult mai bine și mai potrivit să nu existe ? De fapt Dumnezeu l-a făcut strălucitor și minunat pe cel ce nu peste mult va fi vrednic de plîns și supus blestemului și osîndei. Căci nu ignora viitorul, Dumnezeu cel prin fire Creator. Deci fiindcă știind aceasta, l-a creat, cum nu a lucrat mai degrabă nedrept decît cu folos, dacă este cu adevărat mai bine celor ce vor fi nenorociți să nu fie nicidecum făcuți, după însuși cuvîntul Mîntuitorului, spus despre ucenicul vînzător al Lui : «Bine i-ar fi fost lui, dacă nu s-ar fi născut» (Marcu 14, 21).

La acestea aș răspunde că e foarte greșit și aproape de nebunie, ba chiar mult mai rău, a critica gîndurile lui Dumnezeu ca necorecte și a socoti că Firea supremă n-a cugetat ceea ce se cuvenea, sau s-a greșit în ceva din ceea ce ne era de folos și spre bine. Ci se cuvine mai degrabă a vedea în sfaturile și lucrurile ei neprihănirea

12. Sf. Chiril vede rostul opreliștei date lui Adam nu atît în ferirea lui de plăcerea procurată de dulceața unui fruct, cît în menținerea în el a conștiinței că are mai presus de el un Stăpînitor, deci că depinde de Acela, ceea ce îl ferește de mîndrie.

13. Păcatul e neascultare, ieșirea din legătura cu Singurul Existent care are în El Viața; numai de aceea e și din alipirea la cele create, care nu pot da viață adevărată.

și a renunța la a gândi la cele mai presus de cele ce trebuie să le gândim ; și a părăsi curiozitatea care nu e lipsită de vină, în acestea ¹⁴.

Pe lângă acestea socotesc că trebuie să ținem seama și de aceasta : oare celor ce primesc odată cu existența și existența bună, le-ar fi mai bine să nu vină la ființă, sau să nu existe și să nu se împărtășească de bunătatea Făcătorului ? Socotesc că nimeni nu se îndoiește că e mai bine să existe. Căci precum cei ce vor ajunge la o stare nenorocită, vor socoti că ar fi fost mai bine să nu fi fost aduși la existență și ar alege aceasta, în același fel, socotesc că cei ce nu vor ajunge la o astfel de stare, vor cugeta că e lucru bun și de laudă să fie aduși la existență și să viețuiască. Deci spune-mi, ce urmează de aici ? Eu spun că în această chestiune trebuie să ne ridicăm la cele cu mult mai presus și dincolo de noi, înțeleg la fericirii îngeri. Căci de Dumnezeu au fost făcuți și de la El au trecerea de la cele ce nu sînt la existență Îngerii și Arhanghelii, Scaunele (Tronurile) și Stăpîniile, Puterile și Începătoriile și înșiși cei față de ei prea înalții Serafimi. Dar între cei ce au fost făcuți este și dracul apostat și puterile cele rele unite cu el. Și aceștia erau împreună cu celelalte fapte sfinte și raționale, care umplu locașurile de sus, strălucitoare de slavă, care sînt cu mult mai bune decît noi și au o superioritate neasemănată față de noi. Căci s-a spus de Dumnezeu : *«Te-am pus pe tine cu Heruvimii»* (Iezechil 28, 14).

Dar Heruvimii cei sfinți au slava neclintită și își păstrează statornic ceea ce au primit la început. Și liturghisesc lui Dumnezeu mii de mii și stau în jurul Lui zeci și zeci de mii. Însă s-a rostogolit satana cu ceilalți și s-a lipsit de slava lui. Deci fiindcă avea să piardă slava lui de la început și întorcîndu-se cu voia împotriva lui Dumnezeu, a făcut pe Dumnezeu Creatorul să se depărteze de la creațiunea Sa, înțeleg a unor îngeri sfinți și să se întunece o atît de strălucitoare și minunată zidire. Dar cum nu s-ar arăta nedreptățită, dacă n-ar fi fost adusă la existență mulțimea care stă în continuare împrejurul Lui și-I slujește (li liturghisește) și se păstrează întreagă lui Dumnezeu care a creat-o și nu suferă să uite de ceea ce a primit la început ? Și spune-mi ce strică dacă unii au căzut din mîndrie de la starea cea bună ? Căci cei mai buni ca aceștia stau cu Dumnezeu și fiind plini de bogăția bunătății Lui, îl preamăresc prin lungi și nesfîrșite doxologii. Despre ei socotesc că zice fericitul David : *«Feriți cei ce locuiesc în casa Ta, în vecii vecilor Te vor lauda pe Tine»*

14. Să nu formulăm soluții în cele ce sînt mai presus de înțelegerea noastră. Ba nici să ne încumetăm a cugeta despre ele în scopul de-a le descoperi misterul. Aceasta e curiozitatea celui lipsit de maturitatea necesară înțelegerii.

(Ps. 7, 10). Acesta fiind cuvîntul despre cele de pînă acum ; să trecem la cercetarea celor privitoare la noi, urmînd aceleași judecăți ¹⁵.

4. Căci omul a fost făcut la început încredințîndu-i-se frinele voinței lui și mișcarea spre ceea ce voiește să aleagă. Fiindcă Dumnezeu, după al cărui chip a fost alcătuit, este liber ¹⁶. Numai fiind așa și nu altfel, este vrednic de laudă. Căci se vede că e lucrător cu voia al virtuții și are curăția ca fruct al judecății, nu ca rezultat al necesității naturale, care nu-i îngăduie nicidecum să fie purtat în afara binelui, chiar dacă ar alege să lucreze ceea ce nu e bine. Deci omul a primit la început mișcarea liberă și nesilită în toate cele ce le are de făcut. Dar prin amăgirile dracului a fost dus fără minte spre cele ce nu se cuveneau și spre neascultarea lipsită de orice rațiune. De aceea a fost osîndit la moarte și la stricăciune, Dumnezeu prevăzînd, precum socotesc, folosul din acestea. Căci odată întors omul spre păcat, și îmbolnăvindu-se firea lui de patimi, răul a devenit pe pămînt la fel de neîntrerupt ca și în duhurile necurate. De aceea s-a inventat cu folos moartea trupului, care nu duce omul la pieirea totală, ci mai degrabă la înnoirea lui și, ca să spunem așa, a păstrat vasul ciobit într-un anumit timp pentru o refacere ¹⁷.

15. Dacă Dumnezeu n-ar fi făcut existența bună, răul la care ajung unele creaturi ar proveni din ea, deci El ar fi vinovat de răul ce se ivește din ea. Dar odată ce a făcut-o bună, dar și cu libertatea de-a se păstra bună și de a înainta în bunătate, sau de-a cădea din ea, Dumnezeu n-are nici o vină pentru răul la care ea se abate. Și iarăși dacă n-ar fi fapte care se mențin și sporesc în bine, s-ar putea spune că El nu le-a dat puterea spre bine. Dar odată ce unele din ele se păstrează și sporesc în bine, e o dovadă că această putere o au de la El. Deci pentru răul în care cad unele, sînt vinovate ele înseși. Acestea îl pot acuza pe Dumnezeu pentru mizeria în care au ajuns. Dar lauda ce l-o aduc cele ce rămîn în bine, dezmente acuza acelora. Nici o creatură n-ar putea ajunge la bine, dacă n-ar avea putere pentru el de la Dumnezeu, Creatorul ei. Rău însă poți ajunge și fără Dumnezeu. Mai precis, la rău se ajunge cînd se neagă Dumnezeu.

16. Dumnezeu nu poate să nu fie liber. Dacă ar fi supus vreunor porniri, sau legi, ele ar fi mai tari ca El. Deci n-ar fi Dumnezeu. Iar dacă e liber, El poate și crea fapte libere ca să-l semene cît mai mult. Dacă n-ar putea crea decît fapte nelibere, puterea Lui creatoare ar fi mărginită; și s-ar teme de alte ființe libere. Paradoxul oului stă în faptul că pe de o parte e din nimic, deci total dependent de El, pe de alta este liber, putînd lucra și contrar lui Dumnezeu, fără ca prin aceasta să amenințe existența Lui, ci slăbindu-și existența proprie, pe care totuși Dumnezeu i-o menține.

Numai în crearea lumii din nimic, Dumnezeu își manifestă libertatea în raport cu ea și imprimă și omului creat libertatea. Dacă lumea ar ieși din El, ar ieși fără voia Lui; dacă ar întocmi-o dintr-o substanță coexistentă cu El din veci, iarăși n-ar dovedi că e deplin liber. În aceste cazuri n-ar putea fi nici omul liber.

17. Dumnezeu nu poate lăsa să piară de tot ceea ce a gîndit El din veci. Dar se folosește totuși de o parțială și temporară descompletare a fapturilor umane, pentru a le ajuta prin frica de ea, să se pregătească spiritual pentru refacerea întregimii lor.

Moartea e și o pedeapsă, dar și un mijloc de depășire a stării de păcat. Pentru patru motive a lăsat Dumnezeu moartea: a) «ca să nu fie răutatea fără

Creatorul n-a ignorat că se va întâmpla omului aceasta într-un anumit timp, dar a știut și că odată cu înlăturarea aceasta și de înlăturarea celor necuvenite și de desființarea stricăciunii și de readucerea lui la starea cea bună și de primirea de către el a bunătăților de la început.

Căci a știut că va trimite la o anumită vreme în chip omenesc pe Fiul Său care va muri pentru noi și va desființa stăpînirea morții, că să domnească și peste morți și peste vii. Căci ce? Dacă n-au crezut toți, mulțimea numărului celor mîntuiți fiind mai mare, va copleși numărul celor pierduți și va împuțina durerea. Doar s-a spus: *«Deci vor mânca roadele căii lor»* (Prov. 1, 31)¹⁸. Ei s-ar fi putut mîntui dacă ar fi voit și ar fi putut scăpa de vătămările ce li s-au pricinuit, de ar fi avut pe Mîntuitorul, sau pe Hristos. Dar, spune-mi, dacă vreun priceput lucrător al pămîntului și-a umplut grădina cu pomi bine roditori, dar apoi n-a putut scăpa toate pagubele venite din diferite pricini, l-ar socoti cineva vinovat pe acela că n-a voit să-și lucreze cum se cuvine pămîntul? Socotesc că nimeni nu va face aceasta. Doamne ferește! Căci acela și-a pus toată silința în sădirea pomilor, dar aceia s-au veștejit. Vom zice oare din cauza aceasta că ar fi fost mai bine să nu fi purces acela la lucrarea pămîntului și să nu fi produs paradisul prin sădirea unor pomi nobili, ci să lase mai degrabă să se desființeze toate felurile de pomi, ca să nu nedreptățească pe unii din cei sădiți? Cum n-ar fi absurd să cugete cineva că ar fi fost drept să facă așa?

5. Deci nu vom învinovăți pe Creator că ne-a adus la existență, ci mai degrabă pe noi înșine, fiindcă am pățit cu voia această vătămare, dacă sîntem în starea bună a minții și judecății. Că aducînd pe om la existență, a știut că va cădea în stricăciune, dar n-a ignorat nici modurile vindecării, ne încredințează limpede dumnezeiescul Pavel, mărturisind vechimea mîntuirii prin Hristos în preștiința Duhului. Căci scrie ucenicului său Timotei, așa: *«Să nu te rușinezi de mărturisirea Domnului nostru, nici de mine cel întemnițat pentru El. Ci pătimește împreună cu mine pentru Evanghelia lui*

de sfîrșit». Dușmănia dintre oameni, mîndria, lăcomia, ar crește neconținut. b) Oamenii ar rămîne închiși în cunoașterea monotonă a lumii acesteia, care are o limită în progresul ei, precum arată preluarea ei de la o generație la alta. c) Dacă n-ar muri, trupurile oamenilor și materia lumii nu s-ar corupe, oamenii n-ar îmbătrîni. Patimile lor ar fi mereu în vigoare. d) Rămînînd toți în viață la nesfîrșit, nu s-ar mai înmulți, căci n-ar mai încăpea pe pămînt. Spiritualitatea umană n-ar avea formele atît de bogate prin persoane indefinite la număr.

18. Cel care au murit înainte de Hristos, vor avea și ei o anumită bucurie de El și aceasta le va ușura starea lor.

Dumnezeu care ne-a mântuit pe noi ^{18 bis} și ne-a chemat cu chemare sfântă, nu după faptele noastre, ci după a Sa hotărîre și după harul ce ne-a fost dat în Hristos Iisus, mai înainte de începutul veacurilor, iar acum, la sfîrșitul vremilor ni s-a dat pe față prin arătarea Domnului nostru Iisus Hristos» (II Tim. 1, 8—10). Și iarăși altora: «Știm că celor ce iubesc pe Dumnezeu toate le ajută spre bine, celor ce sînt chemați după hotărîrea Lui. Căci pe cei pe care i-a cunoscut mai înainte, i-a și hotărît de mai înainte să fie asemenea chipului Fiului Său, ca să fie El întîiul născut printre mulți frați. Iar pe cei ce i-a hotărît de mai înainte, i-a și chemat; și pe cei pe care i-a chemat, i-a și îndreptat; și pe cei pe care i-a îndreptat, i-a și slăvit» (Rom. 8, 28—30) ¹⁹.

Auzi cum zice că s-a dat harul în Hristos înainte de vremuri veșnice. Dar s-au știut și s-au hotărît de mai înainte de către Dumnezeu și Tatăl cei ce vor fi asemenea chipului Fiului Său. Căci s-a știut de mai înainte, cum am spus, modul întrupării. Dar s-a împlinit la vremea cuvenită vindecarea bolilor. Aceasta o va mărturisi iarăși Pavel, scriind așa: «Iar celui ce poate să vă întărească după Evanghelia mea și după propovăduirea lui Iisus Hristos, potrivit cu descoperirea tainei celei ascunse din timpuri veșnice ²⁰. Iar acum arătată prin Scripturile proorocilor după porunca veșnicului Dumnezeu, și cunoscută la toate neamurile spre ascultarea credinței, Unuia înțeleptului Dumnezeu prin Iisus Hristos, căruia fie slava în veac. Amin» (Rom. 16, 25—27).

S-a făcut acum taina, dar s-a arătat atunci prin lege și prooroci, după voia lui Dumnezeu și Tatăl. Căci ne restaurăm în Hristos în starea de la început, desființîndu-se cele ce s-au introdus după aceea prin

^{18 bis}. Aceasta trebuie să o spunem azi neoprotestanților care refuză crucea lui Hristos, pe motiv că nu l-a plăcut lui Hristos și nu-l place nici acum să l-o amintim, sau să o suportăm și noi.

¹⁹. Dumnezeu intră prin preștiință în relație cu omul ca ființă liberă înainte de a-l fi adus la existență. Preștie că omul i se va opune prin libertatea lui, dar aceasta nu-l oprește de a-l crea, nici nu se hotărăște să-l creeze lipsit de libertate. E minunat acest respect al unei libertăți pe care El o va crea, cu toate că prevede că i se va opune. Dumnezeu ține numaidecît la crearea unor ființe libere, deși preștie că unele din ele i se vor opune. Dar preștie și că pe unele le va rectifica, însă cu ce preț?

În libertatea ființei create. Dumnezeu vede o valoare, chiar dacă ea va lua o formă de opoziție veșnică față de El și prin aceasta va avea de suferit. Libertatea aceasta a unei ființe care prin sine nu poate exista, e o mare minune adusă și ținută în existență de Dumnezeu. E o minune care vrăjește într-un anumit fel chiar ființa creată, făcîndu-l să și-o afirme chiar și împotriva lui Dumnezeu, cu autoamăgirea că numai așa și-o afirmă deplin.

²⁰. Sf. Apostol Pavel și Sf. Chiril numesc veșnicia în care a gîndit Dumnezeu cele ale lumii înainte de a o crea, «timpuri veșnice». Ea e deosebită de «eternitatea» lui Dumnezeu. E o veșnicie a lui Dumnezeu în care se gîndește la lumea temporală.

amăgirea diavolească. Fiindcă a spus iarăși Pavel despre Hristos Mîntuitorul nostru al tuturor: *«Întru care avem descoperirea prin sîngele Lui, iertarea păcatelor după bogăția bunătății Lui, care a prisosit la noi, întru toată înțelepciunea și priceperea, făcîndu-ne cunoscută taina voii Lui, după bunăvoința Lui, potrivit hotărîrii Lui spre iconomia plinirii vremilor, ca să fie adunate iarăși (recapitulate) toate în Hristos, cele din ceruri și cele de pe pămînt — toate în El. Întru care și moștenire am primit, rînduiți fiind mai înainte după hotărîrea Celui ce toate le lucrează după sfatul voii Sale, ca să fim spre lauda slavei Sale noi cei ce mai înainte am nădăjduit în Hristos»* (Efes. 1, 7—12).

Iată iarăși am fost mai înainte rînduiți, după hotărîrea Tatălui. Căci ne-am îmbogățit nădejdea mai veche privitoare la existență, Dumnezeu cunoscînd de mai înainte aceasta și hotărînd în sfatul Lui cele ce vor urma pe seama noastră. Căci după ce l-a înșelat pe Adam și l-a făcut vinovat la început de relele ușurătății, și născocitorul păcatului l-a dus astfel la moarte, a trecut osînda la toți oamenii, ca o boală care urcă din rădăcină la cele din ea. Căci a împărățit de la Adam și pînă la Moise. Dar Creatorul avînd grije de cei ce au păcătuit după asemănarea neascultării lui Adam, a susținut prin providență fapăturile Sale și a pregătît ca un fel de a doua rădăcină a neamului omenesc, care să ne ridice la nestrîcaciunea de la început, ca precum chipul celui dintîi și din pămînt ne-a întipărit necesitatea de-a muri și de-a ne destrăma în lanțurile stricăciunii, așa începutul al doilea și după acela, adică Hristos ne-a întipărit asemănarea cu El prin Duhul, sau nepiericiunea²¹. Și precum în aceea ne-a dus neascultarea prin pedepsele ce i-au urmat, așa la împărtășirea de aceasta ne aduce ascultarea și primirea binecuvîntării de sus de la Tatăl. *«Căci s-a făcut, zice, primul om, Adam, spre suflet viu, iar al doilea Adam spre Duh de viață făcător»* (I Cor. 15, 45). Și iarăși ne-a explicat același lucru în altfel, zicînd: *«Primul om din țărîna pămîntului; al doilea om e Domnul din cer. Precum e cel pămîntesc, așa sînt și cei pămîntești. Și precum am purtat chipul celui pămîntesc, vom purta și chipul celui ceresc»* (Ibid., 47—49). Și iarăși: *«Hristos ne-a răscumpărat din blestemul legii, făcîndu-Se pentru noi blestem»* (Gal. 3, 13). *«Căci s-a smerit pe Sine»* (Filip. 2,

21. Aceasta este esența mîntuirii după Sf. Părinți: scăparea de moarte, sau viața veșnică prin învierea lui Hristos, odată ce esența urmării păcatului a fost moartea. Dar așa cum moartea nu e dispariția totală, ci extrema sărăcire a existenței, așa viața în Hristos cel înviat, este plinătatea vieții din unirea cu Dumnezeu. Desigur însă că plinătatea vieții are și un conținut spiritual: ea e iubire, curăție, cunoștință prin trăire a adîncimilor dumnezeiești, ascultarea de Dumnezeu.

8), precum s-a scris, pogorîndu-Se de bună voie în cele ale noastre Cuvîntul Unul Născut al lui Dumnezeu, nu ca să fie stăpînit de moarte ca noi, aducîndu-Se și asupra Lui omorîrea lui Adam (odată ce este Cel ce pe toate le face vii), ci ca luînd chipul supus stricăciunii, să-l prefacă spre viață. De aceea S-a făcut trup.

Așa scrie și înțeleptul Pavel: *«Deoarece prin om e moartea, prin om e și învierea din morți; și precum în Adam toți murim, așa și în Hristos toți vom învia»* (I Cor. 15, 21—22)²². Deci e absurd a socoti că Adam cel din pămînt și supus blestemului a transmis puterea acestora ca pe o moștenire naturală întregului neam omenesc, dar Emanuel cel din cer și Dumnezeu după fire, dar care are și asemănare cu noi și s-a făcut nouă al doilea Adam, nu a făcut cu îmbelșugare iarăși părtași de viața Sa pe cei ce s-ar hotărî să se facă familiari Lui prin credință. Căci ne-am făcut contrupești cu El prin binecuvîntarea tainică. Dar ne-am unit și în alt mod, întrucît ne-am făcut părtași firii Lui dumnezeiești prin Duhul (II Petru 1, 4). Și se sălășluiește în sufletele sfinților, cum zice fericitul Ioan: *«Întru aceasta cunoaștem că este în noi, din Duhul pe care ni l-a dat»* (I Ioan 3, 24).

Deci El este Viața noastră, El este îndreptățirea. Căci s-a scris iarăși: *«Precum greședa unuia s-a făcut spre osînda tuturor oamenilor, așa dreptatea unuia s-a făcut spre îndreptățirea vieții tuturor oamenilor»* (Rom. 5, 15). Și iarăși: *«Precum prin neascultarea unui om cei mulți s-au făcut păcătoși, așa prin ascultarea unui om se vor face drepți cei mulți»* (Ibid. 19).

Așadar e clar că, și în primul Adam se străvedea taina lui Hristos, nu luînd același chip în mod neschimbat, ci arătînd un chip

22. Odată ce toți ne naștem ca succesori ai lui Adam, nu putem ajunge la uniunea cu Hristos, fără să fim înții succesori ai lui Adam. În Adam a fost creat tot neamul omenesc. Dumnezeu nu se desminte desființîndu-l, ci-l reface pe acesta însuși. De aceea trăim și moartea venită prin Adam, ca să ajungem la învierea în Hristos, a celui de al doilea început al aceleiași umanități. Omul e o minune chiar în starea lui căzută. Nu se poate ca Dumnezeu să anuleze această minune făcută de El. Ci o reface, arătînd și mai mult minunea Lui, prin faptul că însuși Fiul, Lui, Cel de o ființă cu El, Se face purtătorul personal al umanității.

Dacă Dumnezeu a făcut minunea care e omul — și numai o Persoană atotputernică a putut face această minune — e firesc ca să o și refacă, prin faptul că însuși Fiul Său Se face și om.

Primul Adam mărturisește existența și iubirea lui Dumnezeu și trebuința de-a fi ridicat la treapta Celui de al doilea Adam. Al doilea Adam (Hristos), aduce o și mai mare mărturie despre bunătatea lui Dumnezeu, dar și despre minunea omului. Fără al doilea Adam, primul ar fi o minune incompletă, ba chiar anulată.

contrar aceluia²³. Cel dintîi a fost începutul neamului nostru spre moarte, spre blestem, spre osîndă; celălalt spre tot ce e contrar, spre viață, spre binecuvîntare, spre dreptate. Cel dintîi a primit femeia spre un trup și prin ea s-a pierdut; Hristos unindu-și Biserica cu Sine prin Duhul, o eliberează și o mîntuiește și o ridică mai presus de amăgirea diavolească²⁴. De aceea ne și face să strigăm: *«Căci noi cunoaștem gîndurile Lui»* (II Cor. 2, 11). Și protopărintele Adam a luat ca plată a păcatului și ca pedeapsă a neascultării stricăciunea. Iar dreptatea i-a fost lui Hristos pricină de învinovățire, după judecata nebunească a Iudeilor. Însă pentru patima morții se încununează cu cinste și cu slavă, după cuvîntul fericitului Pavel²⁵. Și lui Adam i se supunea nu numai cele de pe pămînt, ba și cele cu greutate; iar lui Hristos, toate. *«Se va pleca deci Lui tot genunchiul celor cerești și al celor pămîntești și al celor de sub pămînt și toată limba îl va slăvi, că Domn este Iisus Hristos spre slava lui Dumnezeu Tatăl. Amin»* (Filip. 2, 10—11).

Despre Cain și Abel

1. Firea omului a fost supusă deci, precum am spus, în Adam ca în începutul neamului nostru, morții și păcatului. Și n-am fost răscumpărați decît numai prin Hristos. Căci cum a scris ucenicul Lui: *«Nu este alt nume sub cer dat între oameni, întru care trebuie să ne mîntuim»* (Fapte 4, 12). Așadar trebuia ca Cel prin care toate au fost aduse la existență, să se facă Reînnoitorul celor stricate (corupte) și să înlăture învîrtoșarea ivită din păcat, să facă să înceteze durerea și să dăruiască iarăși cu îmbelșugare buna existență celor făcuți prin El. Socotesc că a fost o strălucită faptă a puterii dumnezeiești și a stăpînirii Lui atît să aducă la existență cele ce

23. În Adam se prefigura Hristos, nu ca unul ce va aduce în toți păcatul și moartea, ci ca unul care, dimpotrivă, va aduce în toți cei ce vor voi eliberarea de păcat și de moarte. Într-un fel se încadrează și Hristos în umanitatea care a început prin Adam, dar Hristos Se face în umanitatea în care Se încadrează ca un alt fel de început. E urmașul lui Adam, dar în același timp un urmaș contrar al lui Adam. Mai bine zis e restauratorul umanității ce începe cu Adam. Dar Hristos e prefigurat în Adam și prin faptul că El e Adam cel dinainte de cădere. Dacă există Adam și noi din el, datorită creării lui de Dumnezeu din iubire, e sigur că vom și învia din moartea în care am căzut prin unirea cu Fiul Său. Odată ce a fost Adam, a trebuit să fie și Hristos. Numai dacă am fi produsul naturii am muri definitiv.

24. În Adam (oamenii) unirea e însoțită de patimă, de aceea și de dușmănie. E o unire în neunire. Hristos aduce în El unirea noastră nepătimașă, din iubire curată.

25. Oamenii nu mai înțelegeau dreptatea lui Dumnezeu. De aceea au condamnat pe Hristos Care S-a conformat ei. Dar Dumnezeu prețuind-o, a încununat cu slavă pe Hristos care a primit moartea pentru dreptate. Aceasta arată cît de mult s-au depărtat oamenii de la adevărata dreptate, ca iubire de oameni cu sfidarea nedreptelor rînduiri omenești. Și cît de mult a restabilit Hristos această dreptate.

sînt din cele ce nu sînt, cît și să cheme cele ce s-au abătut de la ceea ce e bun și sănătos, iarăși la existența cea bună. S-a arătat în Adam chipul acestora. Dar poate vedea cineva acest chip nu mai puțin înscris și în cei ce au provenit din el. Căci în Hristos Dumnezeu și Tatăl readună (recapitulează) cele din ceruri și cele de pe pămînt²⁶. Și ceea ce a alunecat spre ceea ce nu se cuvenea, e readus prin El la ceea ce era la început, întrucît prin El singur cele ce s-au introdus după aceea, au fost duse la nimic și cele de pe pămînt au fost refăcute spre înnoirea zidirii. Căci în El se face zidirea nouă. Și cuvîntul e adevărat.

Dar privește și în Abel și Cain taina lui Hristos, prin care ne-am și mîntuit. Căci s-a scris în Facere: *«Iar Adam a cunoscut pe Eva, soția lui, și aceasta zămislind a născut pe Cain. Și a zis: Dobîndit-am om de la Dumnezeu. Și a adăugat a naște pe fratele lui, pe Abel. Și a fost Abel păstor de oi. Iar Cain era lucrător de pămînt. Și a fost după unele zile, a adus Cain din rodurile pămîntului jertfă Domnului. Și Abel a adus și el din întîii născute ale oilor lui și din grăsimea lor. Și a căutat Dumnezeu spre Abel și spre darurile lui. Iar spre Cain și spre jertfele lui nu s-a uitat. Și s-a întristat Cain foarte și s-a mîhnit fața lui. Și a zis Domnul Dumnezeu lui Cain: Pentru ce te-ai întristat și pentru ce s-a mîhnit fața ta? Cînd faci bine, oare nu-ți este fața senină? Iar de nu faci bine, păcatul bate la ușă și caută să te tîrască, dar tu biruiește-l»* (Fac. 4, 1—7). Și după puțin: *«Și a zis Cain către Abel, fratele său: Să ieșim la cîmp. Și a fost cînd erau ei la cîmp, s-a aruncat Cain asupra fratelui său Abel și l-a omorît. Și a zis Domnul Dumnezeu către Cain: Unde este Abel, fratele tău? Iar el a zis: Nu știu. Oare sînt eu păzitorul fratelui meu? Și a zis Dumnezeu: Ce-ai făcut? Glasul sîngelui strigă din pămînt către Mine. Și acum ești blestemat de pămîntul, care și-a deschis gura lui ca să primească sîngele fratelui tău din mîna ta. Cînd vei lucra pămîntul, acesta nu-și va mai da roadele lui. Zbuciumat și fugar vei fi pe pămînt. Și a zis Cain către Domnul: Pedepsa mea este mai mare decît aș putea-o purta. Și de mă izgoniești din pămîntul acesta, mă voi ascunde de la fața Ta. Și voi fi zbuciumat și fugar pe pămînt. Și tot cel ce mă va afla, mă va omorî. Și i-a zis Domnul Dumnezeu: Nu va fi așa. Ci tot cel ce va omorî pe Cain, de șapte ori se va pedepsi. Și a pus Domnul Dumnezeu semn lui*

26. Întrucît și Hristos este în parte din Adam, în Adam se vede și faptul creării omului de către Dumnezeu și faptul mîntuirii lui, sau al readunării oamenilor din dezbinarea lor prin păcat.

Cain ca să nu-l omoare nici unul care îl va afla pe el. Și a ieșit Cain de la fața lui Dumnezeu» (Fac. 4, 8—16).

2. Așadar, Cain și Abel s-au născut amândoi din Adam. Și erau ca două ramuri proaspete și înfloritoare, odrăslite din prima rădăcină la început. Și în ei s-a arătat rodnicia firii omenеști și s-a manifestat la început puterea ei de creștere și înmulțire. Căci era în vigoare. Iar Cain a premers prin naștere în timp. După el a urmat Abel. Și pînă ce au fost crudișori și tineri, erau hrăniți ca niște pui, de cei ce i-au născut. Iar cînd au ajuns la pubertate și apoi s-au făcut bărbați, s-au îndreptat spre munci diferite. Cain atras, gîndesc, de pămîntul înverzit și bun de lucrat și văzîndu-l împodobit cu pomi și cu roduri plăcute, a socotit că trebuie să-și îndulcească privirea cu frumusețile celor văzute și s-a gîndit fie la cele ale naturii ce dau din ea forme vrednice de iubit prin sudoarea muncii ostenitoare, fie la cele ce se înfățișează vederii cu ușurință în haina lor neasemănat de luminoasă. Și-a ales astfel o viață legată de ogoare și folosindu-se de toată vigoarea, voia să meargă pînă la capăt în urmărirea acestui scop. Poate îi dădea și natura putința să se dedice ei, dar și legea dumnezeiască și negrăită îi întipărise în minte cunoștința celor pe care le-a ales. Dar și Cain punea în acestea străduință și osteneală.

Iar înțeleptul Abel, neiubind sudoarea provocată de lemne, de sapă, și de secetă, s-a îndreptat spre bucuriile ce le dau turmele. Îl apropiau poate de ele mieii ce stăteau alipiți de maicile lor cu glasul lor subțire, de-abia behăit, sărînd cu piciorușele moi și fragede prin pajiștea înflorită. Și pe lingă aceasta și caprele ce sar peste stîncile cele mai înalte fără nici o greutate. Dar socotesc că Abel foarte înțelept fiind, dorea să-și întărească prin păstorit și o viitoare conducere a oamenilor și de aceea a socotit să-și aleagă această ocupație. Căci atît obiceul Scripturii insuflă de Dumnezeu, cît și al învățaților Elini e să numească pe întii stătătorii neamurilor, sau ai cetăților, sau ai mulțimilor, păstori.

Alegîndu-și deci cei doi tineri, unul munca pămîntului, celălalt cea de păstor ca pe una mai bună, lui Cain timpul cu înaintarea lui i-a făcut prin umezeală grădinile bogate în roduri frumoase, iar lui Abel oile păstorite i s-au făcut o mare mulțime.

Apoi legea cunoștinții de Dumnezeu sădită în noi, a chemat pe cei doi bărbați să aducă din ele unele ca mulțumire Creatorului tuturor și lui Dumnezeu, Dătătorul a tot binele. Căci deși sînt corupți și nu se vede la închinătorii idolilor cu adevărat cine este Făcătorul tuturor (cu toate că au ca scop să-l străvadă pe El), totuși lucrează

în ei o lege naturală și necesară și îi mișcă o cunoștință spontană ca să trebuiască să cugete, la ceea ce e neasemănat mai înalt și mai bun decât cele ale noastre, adică la Dumnezeu.

Aduce deci sfințitul și preaînțeleptul Abel pe cele socotite mai alese și mai bune din turma sa. *«Căci a adus, zice, din primele născute ale oilor sale și din grăsimea lor»*, adică cele de frunte și excepționale. Și neignorînd modul sfintei slujiri, a alăturat grăsimea.

Iar Cain nu face așa, fiind foarte nepăsător. Cele mai alese dintre rodurile pămîntului și le-a dăruit plăcerilor sale și a ospătat pe Dumnezeuul tuturor cu cele de calitate a doua.

De aceea peste darurile lui Abel focul coborît din cer a consumat sfințitele daruri. *«Dar la Cain și la jertfele lui nu s-a uitat»*, zice. Căci n-a lăsat să coboare focul obișnuit peste cele aduse. De aceea Cain se înfurie foarte și suferă cumplit. Și aflînd pricina (cauza) întoarcerii de la darurile lui și a alegerii darurilor mai bune ale lui Abel, nu s-a întors spre îndreptarea celor greșite, ci năpus-tindu-se într-o minie necuvenită, e primul dintre cei care suferă de pisma dușmănoasă și netemîndu-se de pedeapsa Dumnezeuului tuturor, se umple de ură împotriva lui Abel cel lăudat. Și călcînd legea iubirii, își umple mintea de răutatea diavolească și de gînduri urite, dar ia o mască bună în cuvinte. *«Să ieșim, zice, la cîmp»*. Auzi cum îl cheamă la cîmp, ca să vadă bunătatea lui și să se bucure de priveliștea felurită a florilor? Dar își arată răutatea și predă pe cel de același sînge ca pe un prim tribut și ca pe o pîrgă morții și s-a făcut astfel firii omenești învățător pe calea uciderii. Iar întrebîndu-l Dumnezeu și zicînd: *«Unde este Abel, fratele tău?»*, ticălosul minte și răspunde cu asprime, zicînd: *«Nu știu»*. Și fiindcă a fost dat pe față ca ucigaș și a fost predat blestemului, a socotit că va muri și el, chiar dacă n-ar voi Dumnezeu, aceasta fiind urmarea miniei lui Dumnezeu împotriva lui. Deci a zis: *«De mă izgonești acum din pămîntul acesta, mă voi ascunde de la fața Ta și voi fi zbuciumat fugăr pe pămînt și tot cel ce mă va afla, mă va omorî»*. Dar i s-a spus că va fi supus tot timpul și oriunde blestemului și va suporta osînda faptelor sale urite, petrecînd pe pămînt o viață de trei ori nenorocită. Căci îi spune Dumnezeu limpede: *«Nu va fi așa pentru că tot cel ce va ucide pe Cain se va pedepsi de șapte ori»*. Iar șapte zice în loc de multe ori. Deci e asemenea cu a zice: va scăpa pe omoritorul de frate Cain de pedeapsa multor fapte rele

dar nu și pe cel ce va lua viața lui din trup²⁷. Iar dacă ar voi cineva să spună și că vor fi șapte la număr pedepsele ce le va lua lui Cain, nu va greși întru nimic. Primul păcat al lui Cain a fost că nu a deosebit în chip drept, nici n-a oferit lui Dumnezeu cele mai bune roduri. Al doilea, că aflînd de păcatul lui, nu s-a întors spre pocăință și n-a îndreptat greșala prin săvîrșirea celor bune, ci s-a aprins de minie și s-a infuriat de prețuirea dată aproapelui, pe care trebuie să caute să-l imite, nu să-l socotească dușman și să-l privească cu ochi nedrepti. Al treilea păcat, care e ca un adaos la uciderea sălbatică, este pisma neîmpăcată. Al patrulea, invitația: «să ieșim la cîmp», care e dovada vicleniei și a înșelării. Al cincilea e crima uciderii nelegiuite. S-ar putea socoti că al șaselea păcat al lui, mințirea lui Dumnezeu. Al șaptelea, socotința că poate scăpa fără voia lui Dumnezeu de pedeapsă, putînd fi eliberat fără voie de viața în trup. *«Dar a dat, zice, Dumnezeu un semn lui Cain ca să nu-l omoare nimenea care-l va afla pe el. Și a ieșit Cain de la fața lui Dumnezeu»*. Dar a fost supus îndată blestemului și a urmat chipul pedepsii. Căci cum nu l-ar urmări pe cel ce-a dus pînă la capătul răului firea preacurată și preasfîntă?

3. Le-am spus acestea într-un mod îngroșat și istoric. Adăugînd la liniile chipului culorile lui și trecînd umbra literii la adevăr și pătrunzînd toate în mod subțire, vom spune că taina lui Hristos ar putea-o vedea cineva închipuită la începuturi în cele ce se petreceau ca într-o umbră. Căci trebuia, odată ce firea omului era dispusă spre păcat și prinsă fără voie în laturile morții, să fie arătată de mai înainte taina readucerii ei la bine. Deci nu se putea ignora nici Hristos care va muri la vremea Sa pentru noi²⁸. Fiindcă protopărintele Adam s-a făcut după credința Sfintelor Scripturi, după chipul, și asemnarea lui Dumnezeu. Iar din el, s-au născut și au provenit întii Cain, iar după el ca al doilea, Abel. Pe Cain îl socotim reprezentînd pe Israel. Fiindcă și Hristos Însuși a spus poporului Iudeu că era prefigurat, datorită moravurilor lui, de Cain. Căci a zis: *«De veți*

27. E mai greu să sufere cineva chinul remușcării în cursul întregii vieți pentru un omor decît să i se ia viața prin omorîrea proprie. Apoi faptul de a-l omorî pe acela îi ușurează pedeapsa, pentru că a suferit și el un omor.

28. Chiar în moartea omului e implicată viitoarea lui înviere prin Hristos. Căci nu putea lăsa Dumnezeu această operă minunată a Lui, creată după chipul Lui din iubire, să se piardă. Numai dacă am fi emanații ale naturii oarbe ne-am pierde definitiv. Crearea noastră de Dumnezeu din nimic e singura care implică în ea readucerea noastră din moarte la viață. Căci iubirea lui Dumnezeu arătată în crearea noastră nu se poate lăsa biruită. Ea a mers pînă a ne scăpa de moarte în Fiul Său făcut om, prin ceea ce a cîstit deplin chipul Său. Dacă ar fi lăsat Dumnezeu să piară definitiv chipul Său, aceasta ar fi însemnat o luare în rîs a Lui însuși. Făcînd pe om după chipul Său, Dumnezeu a arătat o supremă iubire față de om, dar și o angajare a Lui în păstrarea acestui chip al Său.

rămînea în cuvîntul Meu, veți fi ucenicii Mei și veți cunoaște adevărul. Iar adevărul vă va face liberi» (Ioan 8, 31—32). Dar aceia neînțelegînd frumusețea libertății părintești, încercau să se înfrumusețeze cu laude trupești, zicînd: «Sîntem sămînța lui Avraam și nu ne-am făcut robi niciodată nimănui. Cum deci zici Tu: Veți fi liberi?» (Ibid. 33). Și ce a răspuns la acestea Hristos? «Dacă ați fi copii ai lui Avraam, ați face faptele lui Avraam. Dar acum căutați să Mă omorîți pe Mine, Omul care v-am grăit adevărul pe care L-am auzit de la Tatăl. Avraam n-a făcut aceasta» (Ioan 8, 39—40). Iar tată al lor îl numește pe satana, zicînd: «Voi faceți faptele tatălui vostru. Acela a fost ucigaș de oameni de la început și întru adevăr n-a stătut, pentru că e mincinos, precum e și tatăl lui»²⁹. Și nu vom înțelege, cugetînd drept, că Hristos s-a gîndit la demonul viclean și începător al răului, ci li-l arată Iudeilor înfuriați care plănuiau omorîrea Sa nelegiuită ca tată pe primul ucigaș de om și născocitor al minciunii, adică pe Cain, și-al aceluia, pe satana, tatăl păcatului. Iar întrucît unii întreabă: pe cine socotim tată al diavolului, sau cine spunem că e arhetipul (modelul) răutății aceluia, răspundem că Hristos îi socotește chipuri ale lui Cain ca arhetip pe cei arătați de El ca bolind asemenea lui de nelegiuirea aceluia³⁰.

Că era obiceiul Mîntuitorului Hristos să numească satana pe cel ce-și însușește purtările aceluia, vedem foarte ușor și din ceea ce spune ucenicilor: «Oare nu Eu v-am ales pe voi, cei doisprezece? Și iată unul dintre voi este diavol» (Ioan 6, 71). Deci trebuie de comparat cu Cain, Israil despre care s-a spus: «Fiul meu întîi născut, Israel» (Ieșire 4, 22).

Iar după întîiul născut Israil, ca al doilea în timp și cu totul nou³¹ s-a arătat Hristos, Fiu și El al lui Adam, fapt pentru care S-a

29. În textul românesc al Sfintei Scripturi stă scris: «ste mincinos și tatăl minciunii». În forma redată de Sf. Chiril se face aluzie la Cain, ca fiu al tatălui minciunii. Din spusa ulterioară a Sf. Chiril că Abel, ca și al doilea fiu al lui Adam, e Hristos, se poate vedea că prin Cain el înțelege nu numai pe Israel, ci toată omenirea căzută în păcat.

30. Sf. Chiril face o atît de strînsă legătură între Cain și satana, că îl numește și pe Cain satana, ca cel ce face voia lui între oameni. El spune că urmează și de fapt urmează în aceasta pilda lui Iisus. E cu atît mai mult identificat Cain cu satana, ca unul ce s-a făcut începătorul omuciderii și al minciunii, punînd primul în aplicare între oameni ceea ce voia satana. Această substituție de euri se poate observa ușor în omenii psihopați. Ei ajung la o stare de extremă robie.

31. Hristos e Omul care nu se va mai învechi niciodată, cum s-a învechit Adam și urmașii lui după trup. Căci El e și Dumnezeu. Iar Dumnezeu nu îmbătrînește, nu slăbește, nu se împuținează niciodată. Omul Hristos e mereu nou ca mod uman de comunicare nemonotonă a infinității dumnezeiești. Chiar persoana umană, scăpată din îngustimea patimilor, și trăitoare în înălțimea infinită a orizontului dumnezeiesc nu devine niciodată monotonă în manifestările ei, ci e mereu nouă, surprinzătoare. Numai patima e monotonă.

numit și El pe Sine pretutindeni în chip înțelept și cu economie *Fiul Omului*³².

Dar Israil a crezut că poate cinsti pe Dumnezeu dăruindu-I cele ce trec și se vestejesc ușor și înzestrate cu o nu prea mare rațiune, ca unul ce-și ocupa întreaga minte cu grija de ele. Căci Cain se ocupa cu lucrarea pământului, iar Abel era păstor de oi. Fiindcă Emanuil își conduce turma cuvântătoare ca Unul ce este El Însuși Păstorul cel bun, care-și paște turmele de sus și de pe pământ «*în loc gras și în pășune bună*», precum s-a scris (Isaia 30, 25). Către El a grăit și cuvîntul proorocesc: «*Paște poporul Tău cu toiagul pazei Tale, oile moștenirii Tale*» (Miheia 7, 14).

Așadar Israil a voit să cinstească pe Dumnezeu cu lucrurile mai pămîntești, făcînd să rodească cele ale legii și aducîndu-I jertfe lipsite de voință. De aceea a și auzit prin glasul sfinților: «*Arderea de tot a cărnurilor Tale și grăsimea mieilor și sîngele țapilor și al taurilor, nu le voiesc. Nici să veniți să vă arătați Mie. Căci cine le-a cerut din mîinile voastre? Să nu adăugați a păși în curtea Mea. De-Mi veți aduce fîină, e în deșert, tămîia urîciune îmi este*» (Isaia 1, 11—15). Și iarăși: «*Pentru ce îmi aduceți tămîie de la Șeba și scorțișoră din țară îndepărtată? Arderile voastre de tot nu sînt primite și jertfele voastre nu-Mi fac plăcere*» (Ierem. 6, 20). În aceasta se arată limpede că Dumnezeu nu s-a uitat la jertfele lui Cain.

Dar Abel cel drept, adică Hristos, aduce lui Dumnezeu ca dar primele născute ale turmelor, adică pe cei fragezi la inimă și prunci în ce privește răutatea și aleși în virtuți și purtători ai slavei Lui în chipul lor de întii născuți. Iar aceasta e Biserica, care e numită de dumnezeiescul Pavel mulțimea celor întii născuți, înscriși în ceruri, a celor chemați spre sfințire prin credință. Acestei sfinte mulțimi și turme a celor întii născuți s-a făcut preot Hristos. Căci prin El am avut «*aducerea în Duh la Dumnezeu și Tatăl*» (Rom. 5, 2; Efes. 2, 18)³³. Și ne-am făcut jertfă bună și bine primită «*mai presus*

32. E în această numire ce și-o dă Hristos voința de-a arăta oamenilor că El, Fiul Unul-Născut al Tatălui a iubit atît de mult pe oameni, că S-a făcut și Fiu al Omului ca ei.

33. Hristos — Abel ne-a oferit ca dar, sau ca jertfă, Tatălui. El e Preotul sau Arhiereul nostru. Căci Preotul e cel ce aduce jertfă. Iar fiind aduși jertfă de Hristos — Abel, sîntem primiți de Tatăl, sau avem intrare la El. Jertfa noastră ca oi cuvîntătoare ale lui Hristos e negrăit superioară jertfelor de animale necuvîntătoare aduse în Vechiul Testament. Ele se predau și ele lui Dumnezeu ca jertfă prin conștiința sau rațiunea lor. Ca atare fac bucurie lui Dumnezeu, pe cînd cu simplul sînge de animale ce-ar putea face Dumnezeu, care ca existență spirituală, vrea să I se arate iubire constantă. Lăsîndu-ne aduși de Hristos ca jertfe cu voia noastră, ne facem și noi preoți din puterea preoției Lui, fiind ca și El atît jertfe, cît și preoți.

de vițelul tînăr căruia îi cresc coarne și copite» (Ps. 68, 35) Căci aducerea singeroasă este foarte coborîtă și pămîntească și nu e socotită de Dumnezeu binemirositoare. Dar slujirea în Duh și prin Hristos e foarte plăcută Tatălui. De aceea Le-a spus Dumnezeu celor ce-I aduceau cele de pe pămînt: *«Nu voi primi viței din casa ta, nici berbeci din turmele tale. Căci ale Mele sînt toate animalele cîmpului, dobitoacele din munți și boii. Cunoscut-am toate păsările cerului și frumusețea țarinii cu Mine este. De voi flămînzii nu-ți voi spune. Căci a Mea este lumea și plinătatea ei»* (Ps. 49, 10—13).

Iar nouă celor îndreptați în Hristos și sfințiți în Duh, ne-a grăit, zicînd: *«Jertfește lui Dumnezeu jertfă de laudă și împlinește Celui Prea Înalt făgăduințele tale; și cheamă-Mă pe Mine în ziua necazului tău și te voi izbăvi și Mă vei preamări»* (Ibid. 15—16). Deci mai bune sînt cele duhovnicești decît cele pămîntești și cu mult mai bine-primită este jertfa prin Hristos decît jertfele legii. Și nu s-a aplecat Dumnezeu spre jertfele lui Cain, ci spre cele ale lui Abel. Și pentru care pricină? Israil făcea un lucru drept jertfind. Căci trebuia să jertfească lui Dumnezeu. Dar nu alegea drept (jertfele). Căci persista mereu în tipuri, socotind că mulțumește pe Dumnezeu cu umbre³⁴. De aceea greșea și i s-a cerut să înceteze de la aceasta, adică să părăsească obiceiurile vechi și conforme legii și să-și facă conducător pe Hristos. Căci s-a spus lui Cain: *«Ai greșit, liniștește-te (oprește-te)»*. Iar lui Abel: *«Spre tine va fi întoarcerea lui și tu îl vei stăpîni pe el»*. De fapt, dacă ar fi voit Israel să părăsească jertfirea celor pămîntești și slujirea cea după lege ca nefolositoare, făcîndu-și conducător și învățător spre ceea ce e mai bine pe Hristos, ar fi fost liber împreună cu noi și înscris în *«cartea celor vii»*, după Scripturi (Apoc. 20, 15). Dar fiindcă asemenea lui Cain a făcut din buna primire a Mîntuitorului nostru motiv de pismă și de pricină de ucidere, a căzut în blestem și s-a făcut vinovat de șapte pedepse. Căci făcîndu-se vinovați de multe osînde și fiind supuși la asupriri sălbătice, umblă nenorociții gemînd și tremurînd. Și sînt pretutindeni străini, ocăriți și înfricoșați, neavînd curajul propriu celor ce se bucură de libertate. Dar Cain a primit semnul că nu trebuie omorît. Și de fapt Israil n-a pierit cu totul. Ci rămășița lui s-a mîntuit, după cuvîntul proorocului Isaia, care știind-o aceasta, a grăit zicînd: *«Și dacă nu ne-ar fi lăsat nouă Domnul Savaot sămînță, am fi ajuns ca Sodoma și ne-am fi asemănat Gomorei»* (Isaia 1, 9). De aceea și dum-

34. Jertfele Vechiului Testament erau numai chipuri ale jertfei propriiei vieți pe care o va aduce Hristos și cei ce vor crede în El. Dacă cei din Vechiul Testament s-ar fi dăruit și pe ei înșiși sufletește lui Dumnezeu, ar fi făcut ceea ce voia El.

nezeiescul Psalmist îl ruga pe Dumnezeuul tuturor să nu se piardă Israil în întregime: *«Să nu-i omori pe ei, ca nu cumva să se uite Legea Ta»*.

Dar Cain a ieșit de la fața lui Dumnezeu. Căci s-a scris: *«Și Cain a ieșit de la fața lui Dumnezeu»* (Facere 14, 16). Și aceasta au pățimit-o cei din Israil, către care s-a zis prin glasul proorocului: *«Cînd veți întinde mîinile voastre spre Mine, voi întoarce ochii Mei de la voi și cînd veți înmulți cererea voastră, nu vă voi auzi. Căci mîinile voastre sînt pline de sînge»* (Isaia 2, 15). Fiindcă au omorît pe Domnul tuturor și au cutezat să declare cu multă îndrăzneală nelegiuită: *«Sîngele Lui asupra noastră și asupra fiilor noștri»* (Matei 27, 25).

De fapt sîngele lui Abel a strigat numai împotriva celui ce l-a ucis pe el. Iar preacinstitul Sînge al Lui Hristos a strigat și el numai împotriva cruzimii și nerecunoștinței Iudeilor; dar a și eliberat lumea de păcat, fiind vărsat pentru ea³⁵. De aceea zice dumnezeiescul Pavel, că *«ne vom apropia de cei îndreptați în credință, prin stropirea singelui care grăiește mai bine decît al lui Abel»* (Evr. 12, 24).

Dar socotesc că trebuie să mai adăugăm și aceasta: *«După ce l-a omorît pe Abel, a cunoscut Adam pe Eva, femeia lui și zămislind ea a născut fiu și i-a chemat numele lui Set, zicînd: mi-a ridicat mie Dumnezeu altă sămînță în locul lui Abel, pe care l-a omorît Cain»*. (Fac. 4, 25). Apoi, după altele, zice: *«A trăit Adam nouă sute și treizeci de ani și a născut după înfățișarea lui și după chipul lui și i-a chemat numele lui Set»* (Fac. 5, 5). Vezi deci că după moartea lui Abel, lui Adam cel după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, i se naște iarăși un fiu cu totul asemănător lui, Set. Căci după ce a murit Emanuil cel după trup, îndată i-a odrăslit lui Adam altă sămînță care a îmbogățit frumusețea supremă a chipului dumnezeiesc din el. *«Căci cei ce credem, ne prefacem în Hristos prin Duhul»* (I Cor. 12, 27)³⁶. Căci El s-a făcut acestora ca o rădăcină nouă a

35. Sîngele cel vărsat al lui Abel a cerut numai răzbunare, sau dreptate pentru el. Sîngele vărsat al lui Hristos a avut efect mîntuitor asupra lumii întregi. Ba are acest efect și asupra evreilor care îl primesc pe Hristos. Hristos ucis nu cere răzbunare, nici pentru cei ce L-au ucis, sau continuă să-L ucidă, negîndu-L. Și aceasta o fac oamenii din toate neamurile și-ar fi făcut orice neam în care ar fi trăit. Dacă nu-i mîntuiește și pe aceștia, e nu pentru că cere răzbunare împotriva lor, ci pentru că ei nu-L primesc.

36. Chipul dumnezeiesc al omului nu se multiplică prin persoanele noi ce se nasc. Dar el se îmbogățește mereu, sau actualizează bogăția trăsăturilor sau ale însușirilor lui, sau frumusețea lui printr-o continuă sporire. Toți trăiesc același chip dumnezeiesc, fiecare îmbogățindu-se în relație cu alte persoane în umanitatea lui cea după chipul lui Dumnezeu. Căci nu există persoană care să nu aducă ceva nou, dar

neamului omenesc și ca un prilej nou al lui prin moartea Lui³⁷. De aceasta ne încredințează El însuși, zicînd: «*Amin, amin zic vouă: dacă grăuntele de grîu, cînd cade în pămînt nu va muri, va rămîne singur. Dar de va muri, multă roadă va aduce*» (Ioan 12, 24)³⁸. El cînd a căzut ca un grăunte în pămînt, a odrăslit bogat asemenea unui spic, firea omenească refăcîndu-se în El spre chipul de la început, după care a fost făcut primul om.

4. Dar e bine să ne ocupăm de neamul amîndurora, cu al lui Cain și cu al lui Set. Căci ne va veni și din aceasta un oarecare folos. De fapt s-a scris: «*Și a cunoscut Cain pe femeia lui și zămislind ea, a născut pe Enoh. Și a zidit cetate și a chemat cetatea cu numele fiului său, Enoh. Și s-a născut lui Enoh, Irad și Irad a născut pe Maleleil. Și Maleleil a născut pe Matusal. Și Matusal a născut pe Lameh. Și Lameh și-a luat două femei, numele uneia Ada și numele celei de-a doua Sela... Și a spus femeilor Ada și Sela: Ascultați cuvîntul meu, femei ale lui Lameh, băgați în urechi cuvintele mele, că bărbat am omorît spre rană mie și tînăr spre vătămare mie. Dacă pentru Cain va fi răzbunarea de șapte ori, apoi pentru Lameh de șaptezeci de ori cîte șapte*» (Fac. 4, 17—24).

Ai aici istorisirea despre urmașii lui Cain. Să vedem și pe cei ai lui Set. Căci s-a scris iarăși: «*Și a trăit Set două sute cinci ani și a născut pe Enos*» (Fac. 5, 6), despre care Sfînta Scriptură zice: «*Aceasta a nădăjduit să se cheme în numele Domnului Dumnezeu*» (Fac. 4, 26), «*Și au fost toate zilele lui Set nouă sute doisprezece ani; și a murit. Și a trăit Enos o sută nouăzeci de ani și a născut pe Cainan. Și au fost toate zilele lui Enos nouă sute cinci ani, și a murit. Și a trăit Cainan o sută șaptezeci de ani și a născut pe Maleleil. Și au fost toate zilele lui Cainan ani nouă sute zece, și a murit. Și a trăit Maleleil o sută șasezeci și cinci ani și a născut pe Iared. Și au fost toate zilele lui Maleleil ani opt sute și nouăzeci și cinci, și a murit. Și a trăit Iared o sută șasezeci și doi de ani și a*

rămînînd în același chip dumnezeiesc, sau în aceeași umanitate. Și prin ceea ce aduce nou, îmbogățește viața celorlalte persoane. Viața unui om singular nu se bucură de o astfel de îmbogățire. Fiecare se cere de aceea după relația cu alții, ba chiar are nevoie de ea. Dar adevărata îmbogățire ne-o aduce Hristos, care ca Fiul lui Dumnezeu S-a făcut persoană a umanității.

37. Hristos a adus această îmbogățire cu adevărat nouă umanității, întrucît S-a făcut ca o rădăcină nouă a umanității lor, comunicîndu-le nu numai infinitatea vieții dumnezeiești, ci făcînd moartă în El umanitatea veche, îngustată și închisă lui Dumnezeu prin păcat. În această privință Hristos a avut ca primă prefigurare pe Set.

38. Grăuntele de grîu de nu se desface în pămînt, rămîne închis în el. Forțele lui nu atrag sucurile pămîntului prin care se poate înmulți. La fel omul care vrea să se cruțe, rămînînd închis în el, nu cîștigă sufletește pe nimeni și el însuși rămîne propriu-zis mort, ca unul ce n-a voit să se jertfească.

născut pe Enoh» (Fac. 5, 7—19). Apoi zice : «A plăcut Enoh lui Dumnezeu și nu s-a aflat, pentru că l-a mutat pe el Dumnezeu» (Fac. 5, 24).

Privește deci, înainte de altele, cum se numesc cei din Cain, și șirul urmașilor lui. Dar și cum se arată clar la ce număr de ani s-a întins timpul fiecărei vieți pentru urmașii lui Set. Căci s-a însemnat exact timpul vieții fiecăruia, cine cât a trăit atât înainte de nașterea fiilor, cât și după aceea ; cum se poate afla amănunțit și exact din Sfintele Scripturi. E și aceasta o dovadă vădită celor ce voiesc să cugete drept în acestea, că Dumnezeu nu rabdă să vadă viața celor păcătoși. De aceea vor auzi de la scaunul de judecată pe Hristos, zicînd : «Amin vă zic vouă, niciodată nu v-am cunoscut pe voi» (Matei 25, 12 ; Luca 13, 27). De fapt nimic din ceea ce cade sub cunoștință, nu scapă lui Dumnezeu. Dar știind, nu știe pe iubitorii de păcat, din pricina întoarcerii hotărîte de la ei³⁹. De aceea s-a trecut sub tăcere timpul vieții urmașilor lui Cain. Căci n-au făcut nimic vrednic de auzit, ba era și spre paguba cititorilor să se predea scrisului cele privitoare la ei. Pe drept cuvînt deci nu s-au bucurat de pomenire din partea lui Dumnezeu⁴⁰. Dar e de mare folos, să se știe amănunțit despre viața sfinților și socotesc că nimic din cele ale lor nu scapă minții nemuritoare a lui Dumnezeu⁴¹.

De aceasta ne va încredința Domnul nostru Iisus Hristos, zicînd : «Oare nu se vînd două vrăbii pe un bănuț ? Și totuși nici una nu cade pe pămînt fără știrea Tatălui nostru Cel din ceruri. Iar vouă și perii capului vă sînt numărați» (Matei 10, 29—30). Iar dacă Dumnezeu știe și de numărul perilor capului, pentru că știe în mod clar toate cele privitoare la noi și ne are în grija Sa, cum n-ar cunoaște și timpul duratei vieții noastre ? «Căci ochii Domnului, zice spre cei drepți» (Ps. 33, 14).

Și al doilea după Cain, Enoh, a avut pe pămînt o cetate cu numele lui, dar nu se cugetă și nu se spune aceasta despre sfinții ridicați în ceata vrednică de laudă. Căci «nu avem aici cetate stătătoare, ci o căutăm pe cea viitoare (Evr. 13, 14), al cărei Ziditor

39. E o îmbinare paradoxală între a ști cineva că e rău și între a nu voi să știe de el. Dumnezeu știe de păcătoși, dar n-are plăcere să stăruie în privirea îndreptată spre ei. E silă să se uite la ei.

40. Cînd ne rugăm lui Dumnezeu să pomenească pe cei ce au trecut din viața aceasta, ne dăm seama că El ar putea și să uite de ei. Ei pot viețui într-un fel, dar Dumnezeu nu e silit să se gîndească la ei.

41. Toți voiesc să cunoască în amănunte viața curată a sfinților. Pentru că au și un folos din ea. Dar nu e de nici un folos a cunoaște amănuntele unor vieți ticăloase. Iar dorința noastră de-a nu cunoaște cele rele ale altora, explică și neplăcerea lui Dumnezeu de-a se gîndi la cei păcătoși.

și Făcător e Dumnezeu. Căci viața în veacul acesta e a celor socotiți și numiți trecători. Așa zice dumnezeiescul David : *«Lasă-mă să mă odihnesc, că străin sînt pe pămînt și călător, ca toți părinții mei»* (Ps. 38, 17). Iar despre cei ce cugetă cele pămîntești, zice *«Numit-au cu numele lor pămînturile lor»* (Ps. 48, 11).

Iar din Set a odrăslit dumnezeiescul Enos, despre care s-a scris : *«Acesta a nădăjdut să se cheme cu numele lui Dumnezeu»* (Fac. 4, 26). Fiindcă neamul cel în Hristos este sfînt și sfințit și trăiește în nădejdea slavei celei mai presus de om. Căci fiind din pămînt, sîntem chemați la starea de fii ai Stăpînului tuturor și la cea de frați ai lui Hristos, care pentru noi S-a făcut ca noi, ca și noi să cîștigăm pentru El slava în cele bune și să ne facem dumnezei mai presus de om, prin har și din iubirea de oameni. *«Căci Eu am zis, spune, dumnezei sînteți și toți fii ai Celui Preaînalt»* (Ps. 81, 6).

Deci Enos a nădăjdut să se cheme de alții cu numele Domnului Dumnezeului lui, adică Dumnezeu. Căci era socotit minunat, strălucind în cele de laudă. De aceea unii din cei înțelegători îl numeau dumnezeu voind să-l încununeze cu cea mai înaltă cinste.

Iată că cuvîntul nostru a împlinit scopul lui.

Că Iudeii sînt chipurile lui Cain sînt cunoscuți de Dumnezeu tuturor, iar că nu sînt scriși în cartea vieții, e vădit din faptul că nu se vorbește de viața urmașilor lui Cain. Iar că neamul cel în Hristos e scris și se află în amintirea lui Dumnezeu o arată, socotesc, faptul că s-a descris viața dreptilor, adică a urmașilor lui Set și Enos, imediat al doilea după Cain și a avut o cetate pe numele lui. Căci osîndiții Iudei cugetă numai la cele de pe pămînt, necunoscînd Biserica celor întii născuți și negrăbindu-se spre cetatea de sus.

Dar îl cinstește mult pe cel din Set, adică pe Enos. Căci e numit și dumnezeu. Dar ne-am îmbogățit prin credința în această slavă, cei ce am alergat la Hristos și ne-am aprins tare de nădejdea în El.

Dar aș adăuga și o altă tilcuire necesară a celor de care am vorbit. Dacă ar voi cineva să înșire pe urmașii lui Cain și Set, punînd înaintea lor ca pe o rădăcină pe Adam, va afla ca pe al șaptelea pe Lameh, coborîtor din Cain, și tot ca pe al șaptelea pe Enoh coborîtor din Set. Cei proveniți din amîndoi se înșiră astfel : Adam, Cain, Enos, Irad, Maleleil, Matusal, Lameh ; și : Adam, Set, Enos, Caian, Maleleil, Irad, Enoh. Să privim deci la unul din fiecare șir. Lameh le-a comunicat ambelor femei, zicînd : *«Ascultați glasul meu, femei ale lui Lameh, băgați în urechi cuvintele mele, că am omorît bărbat spre rana mea și tînăr spre vătămarea mea. Și de șapte ori a fost*

pedepsit Cain, iar Lameh de șaptezeci de ori câte șapte». Iar dreptul «*Enoh a fost mutat prin credință ca să nu vadă moartea*», după cuvîntul fericitului Pavel: «*Și nu s-a aflat, pentru că l-a luat pe el Dumnezeu*» (Evr. 11, 5). Căci în timpurile de pe urmă, în care s-a arătat sabatismul în Hristos, Israel se va arăta înfricoșat, și căzut în teama de pedeapsă, ca unul ce a omorît bărbat și e judecat pentru singele sfînt cu mult mai mult decît Cain. Căci acela ca unul ce a greșit unui om ca noi, a fost vinovat de șapte pedepse. Iar acesta e cu mult mai vinovat ca unul ce nu a crezut lui Emanuil. Cei din Cain se pedepsesc de aceea de șapte ori, iar cei din Israel de șaptezeci de ori șapte. Căci osînda e pe măsura necredinței.

Iar cei în Hristos prin credință sînt slăviți în timpul ieșirii lor și nu vor mai fi aflați, oricît i-ar căuta satana. Căci vor fi mutați de Dumnezeu la o viață neasemănat mai bună și mai vrednică de laudă; din moarte și stricăciune, la viața veșnică; de la cugetarea la cele ale trupului, la voința de-a săvîrși cele plăcute lui Dumnezeu; de la necinste, la slavă; de la slăbiciune, la putere în Hristos Iisus, Domnul nostru, prin Care și cu Care aducem slavă Tatălui împreună cu Duhul Sfînt, în vecii vecilor. Amin.

CARTEA A DOUA A GLAFIRELOR LA FACERE

Despre Noe și corabie

1. Noe a fost bărbat bun, iubitor, sincer al celei mai înalte evlavii, nepunînd nimic mai presus de slava acestora. Și fiindcă strălucea în acestea și era cunoscut și foarte slăvit și vestit și încununat cu laude, era pe drept cuvînt admirat. De aceea spre el se va îndrepta cuvîntul nostru, căci cred că nu puțin le va ajuta cititorilor înfățișarea celor întîmplate cu el prin iconomie ca chip și pildă a minutirii prin Hristos. Vom istorisi deci toate cele privitoare la el, subțîind grosimea istoriei și transpunînd într-o înțelegere duhovnicească cele ce s-au săvîrșit pe plan văzut.

Enos a fost supranumit de cei de atunci dumnezeu. L-au supranumit așa, fiindcă s-au minunat de mărimea dreptății lui, socotind că se cuvine această numire virtuții bărbatului. Iar din Enos, sau din cel supranumit dumnezeu, s-au născut alții, după care și Lameh, tatăl lui Noe, care se arată îndată la nașterea copilului prooroc, ca și Zaharia la nașterea fericitului Botezător. Lameh a dat fiului său numele Noe, care înseamnă odihnă, dacă se traduce cuvîntul în limba noastră (greacă). Redînd oarecum pricina pentru care Lameh a dat fiului său

acest nume, zice : «*Acesta ne va odihni pe noi de lucrurile noastre și de pământul pe care l-a blestemat Domnul Dumnezeu*» (Fac. 5, 29). Deci cu astfel de strălucite și optimiste nădejdi a fost întâmpinată de cei de odinioară nașterea lui Noe. El a fost al zecelea la rînd între cei proveniți din Adam prin Set, trecînd pînă la el trebuința tuturor de-a supranumi dumnezei pe cei născut din Enos supranumit cel dintîi dumnezeu.

«*Iar Noe era, zice, de cinci sute de ani și a născut lui trei fii, pe Sem, Ham și Iafet*» (Fac. 5, 32). Sem s-ar putea traduce din limba Evreilor, în greacă prin *desăvîrșire*, sau *răsad*, Ham prin *căldură*, iar Iafet prin *lăfire*. Apoi scrie Sfînta Scriptură : «*Și a fost cînd au început oamenii a se înmulți pe pămînt și s-au născut lor fete. Iar văzînd fiii lui Dumnezeu pe fiicele oamenilor că sînt frumoase, și-au luat lor femei din toate din care și-au ales. Și a zis Domnul Dumnezeu : Nu va rămînea Duhul Meu în oamenii aceștia în veac, pentru că sînt trupuri. Și vor fi zilele lor o sută douăzeci de ani. Și erau uriași pe pămînt în zilele acelea*» (Fac. 6, 1—4). Și după aceea : «*Cînd intrau fiii lui Dumnezeu la fiicele oamenilor și le nășteau lor, aceia erau uriașii, cei din veac numiți oameni*» (Ibid.).

Căci deoarece neamul omenesc a ajuns să se înmulțească foarte mult, fiii lui Dumnezeu, căzînd în pofta cea mai nebunească, și-au luat, zice, «*femei din toate pe care le-au ales*». Și știm unele exemple cu care s-a întîmplat aceasta. Unii au înțeles textul așa : «*Iar văzînd îngerii lui Dumnezeu fiicele oamenilor*». Însă e vorba de oamenii ce se întorc la patimile iubirii trupești și se aprind de pofta ei. urîtă prin îngerii căzuți, care nu și-au păzit starea de la început, precum s-a scris (Ioan 8, 44). Căci eu aș spune și aș susține că acelora le convine toată patima oamenilor. Iar abaterea de la dreapta judecată a credinței este, mi se pare, una din cele mai mari nebulii.

Scopul nostru este să căutăm adevărul în fiecare din cele scrise, nu să înțelegem bolile turmei demonilor. Aceasta pentru că cel mai adesea vedem poftele urmînd mișcărilor din noi. Căci sau iubim patimile trupului, sau obișnuim să ne ocupăm cel mai mult de cele prin care se împlinesc cele ale trupului. Dar plăcerile nu ne duc în afara legilor naturale, potrivit cu ceea ce mi se pare mie însumi bun și adevărat. De pildă, mîncarea și băutura și unirea naturală cu femeile, sînt fapte și patimi ale trupului. Iar pofta bogăției și a slavei, slujesc plăcerilor trupului și aproape toate patimile din lume vin prin acestea, după spusa înțeleptului ucenic : «*Tot ce e în lume este pofta trupului și pofta ochilor, și trufia vieții*» (II Ioan 2, 16). Amarele

și cumplitele pofte ale acestora ne vinează cu ușurință ca să ne hotărîm să cugetăm și să lucrăm cele ale trupului. Nici o rațiune nu ne îndeamnă să iubim cele din afara trupului și contrare firii. Apoi cum n-ar fi vecin cu nebunia a spune că duhurile cele aflate în afara trupului și mai presus de el, se îndrăgesc de cele trupesti? ⁴². Căci ce mișcare naturală au spre aceasta, sau ce lege îi excită ca pe noi la trebuința de-a înseta prin aceste patimi sau prin altele? Dar prin aceasta nu eliberăm mulțimea demonilor de vina pentru acestea. Căci sînt nelegiuîți și spurcați și înclinați spre toate cele urite. Și bolesc cu alții și de plăcerile contrare firii ⁴³.

Deci cînd zice dumnezeiasca Scriptură că s-au împreunat cu femeii, iar acestea au născut pe așa numiții uriași (giganți), adică monștri uriași, dar în același timp oameni raționali, ce trebuie să înțelegem prin aceasta? Desigur n-ar putea proveni omul din împreunarea duhurilor cu totul străine de trup, cu femeia. Dar unii construiesc mituri deșarte și falsifică realitatea, îmbrăcînd imposibilul în raționamente profetice. Ei spun că demonii răi au intrat în bărbați și au lucrat prin sămînța lor în pricinuirea de nașteri.

Noi vom descoperi raționamentul lor foarte absurd și plin de ignoranță. Căci cum vom primi și cum vom înscrie între cele adevărate ceea ce nu a spus dumnezeiasca Scriptură? Deci vom citi mai degrabă: *«Văzînd fiii lui Dumnezeu fiicele oamenilor că sînt frumoase, și-au luat lor femei din toate pe care le-au ales»*. Ne întărește în convingerea că aceasta este scriitura adevărată și versiunea altor interpreți. Aquila zice: *«Văzînd fiii dumnezeilor fiicele oamenilor»*. Iar Symach în loc de fiii dumnezeilor a pus *«fiii celor stăpînitori»*. Iar fiii dumnezeilor și ai stăpînitorilor au numit pe urmașii lui Set și Enos, pentru evlavie și iubirea de Dumnezeu aflată în ei și pentru că puteau birui pe toți cei ce li se împotriveau, ajutați, cum se cuvine, de Dumnezeu susținătorul neamului acesta strălucit și sfînt, care nu era amestecat cu celălalt, adică cu urmașii lui Cain și Lameh, cel care mergînd pe urmele tatălui său, s-a făcut ucigaș. Căci ultimul a mărturisit: *«Am omorît bărbat spre rană mie și tînăr spre vătămare mie»*. Deci pînă ce neamul sfințit viețuia de sine, neames-tecat cu cel rău, strălucea în ei frumusețea dumnezeiască neatinsă și neschimbată și și-i făcea minunați. Dar cînd au alunecat în iubirea

42. Toată expunerea din acest pasaj vrea să demonstreze că nu diavolii înșiși se unesc cu fiicele oamenilor, ci ei îi împing pe oameni la sporirea acestei patimi. În om patimile se produc prin satisfacerea exagerată a unor trebuințe naturale ale lui, datorită faptului că e ființă purtătoare de trup.

43. E vorba sau de plăcerile pătimașe, ca satisfaceri exagerate ale trebuințelor naturale, sau de plăcerile pe care demonii nu le au prin fire, întrucît nu au trupuri.

trupească, fermecați de chipurile femeilor, s-au făcut apostatați⁴⁴. *«Căci și-au luat, zice, femei din toate fiicele oamenilor pe care le-au ales»*, adică din cele ale urmașilor lui Cain. Ca urmare, deși se numeau dumnezei și fii ai dumnezeilor și ai stăpînitorilor, au fost atrași la obiceiurile acelor și la o viețuire întinată și urîță. Și femeile au născut monștri, Dumnezeu urîțind și frumusețile trupurilor omenești, din pricina neînfrînării poftelor desfrîinate ale celor ce se împreunau. De aceea cei născuți erau giganți, adică sălbatici și robuști, care pătinesc de o mare uriciune, dar sînt superiori altora prin mărimea trupurilor. De aceea e de știut că cuvîntul Scripturii obișnuiește să numească uriași (giganți) pe cei foarte robuști. Astfel s-a spus prin glasul prorocilor despre Persi și Mezi: *«Vin uriașii (giganții) să umple mînia Mea, bucurîndu-se înjurînd»* (Isaia 14, 9).

Dar nu ne însușim de loc poveștile mincinoase ale Elinilor. Căci învățații lor, mai ales poeții, s-au obișnuit, să înfățișeze și să acomodeze firea lucrurilor conform cu ceea ce li se pare lor că e bine: să ridice la înălțime cele mici și vrednice de lepădat și să creadă că trebuie să le împodobească cu mituri mincinoase, deși povestirea e foarte departe de adevăr. Dintre ei unul zice că întreaga Sicilie a fost aruncată în cer de către unul din giganți. Altul scornește despre un alt gigant minciuni cu mult mai grosolane. De fapt giganții au fost, cum am spus, cumpliți la vedere, impresionînd prin vigoare, aspri și înspăimîntători, întrecînd prin mărimea trupurilor pe alții, dar nu ajungînd pînă la nori, cum s-a obișnuit să fie înfățișați în miturile plătuite despre ei.

2. Amestecîndu-se deci neamurile între ele, au căzut în păcatul neînfrinat. *«A văzut, zice, Domnul Dumnezeu, că s-au înmulțit răutățile oamenilor pe pămînt și că fiecare cugetă cu deadinsul în inima sa la răutăți în toate zilele; și a cugetat (i-a părut rău lui Dumnezeu, că a făcut pe om pe pămînt, după ediția lui Aquila): Și a zis Dumnezeu: Pierde-voi pe omul pe care l-am făcut de pe fața pămîntului; de la om pînă la animal și de la cele ce se tîrăsc pînă la păsările*

44. Expresia biblică despre fiii lui Dumnezeu care s-au împreunat cu fiicele oamenilor, înțeală ca referindu-se la oamenii iubitori de Dumnezeu, care s-au unit cu femei mai ușurate, dînd naștere unor fii cu sufletul la mijloc, între iubirea lui Dumnezeu și a lumii, numiți giganți (uriași), redă poate o tradiție arhaică comună, care după apariția religiilor panteiste a luat în acelea forma despre zeli care unindu-se cu femeile, au dat naștere gigantilor în luptă cu zeli, cum se spune în vechea mitologie elină. Acest gigantism poate lua în cursul istoriei nu numai forma panteismului religios, ci și forma negării divinității de orice fel. El poate da reprezentanților lui iluzia unei tot mai mari puteri prin dezvoltarea unei tehnici, care însă cuprinde și posibilități distrugătoare.

cerului, pentru că îmi pare rău că I-am făcut pe ei. Iar Noe a aflat har înaintea Domnului Dumnezeu» (Fac. 6, 5—8).

Înțelege că a hotărît să piardă pe tot omul. Dar fiindcă Noe era înfrumusețat de chipurile evlaviei, se îndură de el și nu-l pierde cu ceilalți, ci-l scapă cu toată familia. Și zice către el: «*Sosit-a înaintea feței Mele sfârșitul a tot omul, că s-a umplut pământul de nedreptățile lor și iată Eu îi voi pierde pe ei și pământul. Fă-ți deci fie o corabie din lemne în patru muchii; despărțituri vei face în corabie și o vei smoli pe dinlăuntru și pe dinafară cu smoală. Și așa vei face corabia: de trei sute de coți va fi lungimea corăbiei și de cincizeci de coți lățimea și de treizeci de coți înălțimea ei. Vei face corabia să se strîmteze și o vei face să sfîrșească sus într-un cot*» (Fac. 6, 13—16). Și după altele, iarăși: «*Și vei intra în corabie tu, feciorii tăi și soția ta și femeile feciorilor tăi cu tine. Și din toate fiarele și din toate animalele și din toate cîte două. Din toate vei lua în corabie, ca să le hrănești cu tine, parte bărbătească și femeiască vor fi din toate păsările după neamul lor și din animale după neam și din toate cele ce se tirăsc pe pământ după neamul lor cîte două perechi. Din toate vor intra la tine să se hrănească cu tine, parte bărbătească și femeiască... Și din cele curate vei lua cîte șapte perechi, iar din cele necurate cîte o pereche*» (Fac. 6, 18—20; 7, 2). După ce s-au făcut acestea toate, precum a poruncit Dumnezeu tuturor, a fost înecat tot trupul, ploile și furtuna inundînd tot pământul, prin revărsarea puternică a apelor de sus și din cer. Iar corabia plutea purtînd cu ea sufletele dreptilor. Iar cînd apele au scăzut puțin, «*corabia s-a oprit pe munții Ararat*» (Fac. 8, 4). Și deschizînd Noe fereastra corăbiei, a trimis corbul să vadă de a scăzut apa de pe fața pământului. Iar acela nu s-a întors. Apoi după acela a slobozit un porumb și acesta neaflînd loc de odihnă picioarelor lui, s-a întors la el în corabie, fiindcă apa se afla încă pe toată fața pământului. Și întinzînd Noe mîna lui, a introdus porumbul în corabie. După șapte zile a trimis pe al doilea, care s-a întors spre seară avînd în gura lui o ramură de măslin. După șapte zile iarăși un al treilea, iar acesta nu s-a mai întors la dînsul (Fac. 8, 6—12). Și așa a cunoscut că a scăzut apa de pe tot pământul. Și s-a văzut iarăși uscatul și cele de pe el. Și după ce li s-a arătat uscatul și fiilor lui și tuturor celor adunate cu el și au văzut pământul eliberat de ape, a zidit îndată altar și a adus ardere de tot din toate animalele și păsările curate și ne-spurcate, dînd mulțumire lui Dumnezeu care i-a scăpat. Făcîndu-se

aceasta, «a mirosit Domnul Dumnezeu miros de bună mireasmă și a zis Domnul Dumnezeu : am cugetat că nu voi mai adăuga a blestema pământul pentru faptele oamenilor, pentru că cugetul omului e aplecat cu sîrg din tinerețele lui spre cele rele. Nu voi mai adăuga deci a omorî tot trupul viu, precum am făcut. În toate zilele pământului semănătura și secerișul, răcoarea și arșița, vara și iarna, ziua și noaptea nu vor înceta» (Fac. 8, 20—21). Și pe lingă acestea : «Și a binecuvîntat Domnul Dumnezeu pe Noe și pe fiii lui și le-a zis : Înmulțiți-vă și creșteți și umpleți pământul și-l stăpîniți pe el. Și teama și frica de voi să fie peste toate fiarele pământului și peste toate animalele și peste toate păsările cerului și peste toate cele ce se mișcă pe pământ și peste toți peștii mării ; sub mîinile voastre le-am dat» (Fac. 9, 1—3).

3. Ajuns cuvîntul nostru pînă aici, povestirea istorică și după literă, nu mai are nevoie, socotesc, de nimic. Să trecem, mergînd pe urmele celor spuse la înțelesul lăuntric ascuns în ele, sau la descoperirea tainei lui Hristos și a mîntuirii prin El, ascunse în chipul lui Noe și al iconomiei înțelepte și negrăite a corăbiei.

Deci Noe s-a născut din Lameh, nu din cel ce-a omorît un bărbat și un tînăr, ci din omonimul lui provenit din Set. Domnul nostru Iisus Hristos a odrăslit și el din Israil, Sfînt pentru părinții lui, dar dintr-un popor cu moravurile lui Lameh și cu altă dispoziție ca ucigașul, dar omonim cu el ca ucigaș. Căci s-a spus undeva către Iudei : «Pe care dintre prooroci n-au ucis părinții voștri ?» (Fapte 7, 52). Iar de către Hristos : «Și voi ați împlinit măsura părinților voștri» (Matei 18, 31). Dar și prin glasul lui Isaia zice : «Cînd veți întinde mîinile voastre către Mine, voi întoarce ochii Mei de la voi ; și cînd se va înmulți rugăciunea voastră, nu vă voi auzi pe voi, căci mîinile voastre sînt pline de sînge» (Isaia 1, 15).

Și Noe a fost al unsprezecelea de la Adam. Iar Hristos S-a născut după trup iarăși ca în timpul din urmă și al unsprezecelea și împlinește iconomia privitoare la noi. Iar aceasta o poți afla că este așa și adevărată, încredințat deplin și sigur de Sfintele Scripturi. Căci Cel ce plătește pe lucrătorii la vie în ceasul al doisprezecelea a grăit unora, care erau cei din neamuri : «Pentru ce ați stat aici toată ziua fără lucru ?» (Matei 20, 6). Iar aceștia spunînd deschis : «Fiindcă nimeni nu ne-a tocmît», căci înainte de venirea Mîntuitorului nostru nimeni n-a chemat neamurile la cunoștința lui Dumnezeu, El le spune cu bunătate și plin de milă : «Mergeți și voi în vie și ceea ce va fi drept vă voi da» (Matei 20, 7).

Și legea dată prin Moise a poruncit să se săvârșească junghierea mielului seara și la luminare. Căci la apusul timpului și aproape de sfârșitul veacului de față S-a făcut Om Cuvîntul Unul Născut al lui Dumnezeu și a suferit junghierea pentru toți, eliberînd de pedeapsă și de osîndă și depărtînd de toată frica acestora pe cei ce au crezut. Căci El este Noe cel adevărat, adică dreptatea și odihna. Căci așa se tălmăcește numele lui ⁴⁵. *«Fiindcă nu ne îndreptăm, după Scripturi, din faptele dreptății pe care le-am făcut noi, ci prin răscumpărarea cea în Hristos Iisus (Rom. 3, 18, 24). Deci Hristos ni s-a făcut nouă, care credem în El, dreptate și odihnă, dacă este adevărat cuvîntul: «Iar El fusese străpuns pentru nelegiuirile noastre și pentru păcatele noastre s-a predat pe Sine și cu rănile Lui noi toți ne-am vindecat; și Domnul L-a dat pentru păcatele noastre» (Isaia 53, 5—6), după cuvîntul proorocului. Hristos pătimind deci pentru noi cu trupul ⁴⁶, sîntem fericiți și vrednici de admirat. Căci oare nu sîntem noi numiți prin acestea și nu ne vom bucura de darurile cerești și nu ne-am îmbogățit cu împărtășirea de ele? Și oare lepădînd povara păcatului, nu ne desfătăm de acum cu fericirea duhovnicească? De fapt El însuși ne-a chemat la acestea, zicînd: «Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi. Luați jugul Meu peste voi și învățați de la Mine, că sînt blînd și smerit cu inima; și veți afla odihnă sufletelor voastre» (Matei 11, 28—29). Că Hristos avea să ne odihnească pe noi, a vestit-o de mai înainte și arhanghelul Gavriil Sfintei Fecioare, zicînd: «Nu te teme, Maria, căci ai aflat har la Dumnezeu. Și iată vei zămisi în pîntece și vei naște Fiu și vei chema numele Lui, Iisus» (Luca 1, 30—31).*

Dar și dumnezeieștii prooroci au vestit de mai înainte cu stăruință odihna ce va veni prin El. Unul a spus: *«Îndrăznește, Sioane, să nu slăbească mîinile tale, Domnul Dumnezeu este puternic în tine, ca să te mînuiască pe tine în iubirea Lui» (Întel. 3, 16—17).* Iar Isaia

45. Hristos este odihna noastră, sau liniștea veșnică a conștiinței de orice vină și teamă de pedeapsă. Căci El este dreptatea sau curăție desăvîrșită în Persoană, pe care ne-o transmite și nouă unindu-se cu noi. Lîngă omul liniștit, mă liniștesc și eu. E o comunicare interioară de la om la om. Cu atît mai mult de la Fiul lui Dumnezeu făcut om la noi, dacă I ne deschidem cu credință.

46. «Călugării scîți» (daco-romani) s-au dus în anul 519 la Constantinopol și Roma cu formula: «Unul din Treime a pătimit cu trupul». Era o precizare necesară a formulei de aici a Sf. Chiril împotriva formulei teopaschite a monotelitelor că Sfînta Treime însăși a pătimit, sau împotriva nestorienilor care puteau înțelege prin Hristos numai o persoană umană. Împăratul Justinian a căutat să-i împace pe cei din Roma cu «călugării scîți», unde se duseseră aceștia cu formula Sf. Chiril: *Hristos a pătimit cu trupul*. Dar pînă la urmă el a acceptat formula acelor călugări și ea s-a introdus și în Liturgia ortodoxă (Antifonul 2). În fond Hristos este ipostasul divin întrupat. Deci cele două formule sînt egale.

nu numai că nu pune aceasta sub vedere: *«Întăriți-vă, mâini moi și genunchi slăbiți, mângâiați-vă. Cei slabi la cuget, întăriți-vă, nu vă temeți»* (Isaia 35, 3). *«Iată Dumnezeuul vostru, iată Domnul vine cu putere și brațul Lui cu stăpânire. Ca păstorul va paște turma Sa și cu brațul Său va aduna miei și pe cele ce au în pîntece le va mîngîia»* (Isaia 40, 10—11).

Deci Hristos ni s-a făcut nouă dreptate și odihnă. Ne-a mîntuit pe noi și de pămîntul pe care l-a blestemat Domnul Dumnezeu. Căci aceasta a spus-o Lameh prorocind despre Noe. Deci nu e nici o îndoială că în Hristos ni s-a iertat vina neascultării lui Adam. *«Căci pentru noi blestem S-a făcut»*, precum s-a scris (Gal. 3, 13), eliberînd pămîntul de vechiul blestem. Fiindcă prin El spunem că Tatăl și Dumnezeu a recapitulat toate. *«Și cele vechi au trecut, toate noi s-au făcut și de e cineva în Hristos, e zidire nouă»* (II Cor. 5, 17). Așa a cugetat și dumnezeiescul Pavel. Căci scrie: *«Precum prin neascultarea unui om mulți s-au făcut păcătoși, așa și prin ascultarea unuia mulți se vor face drepti»* (Rom. 5, 12). *«Iar Hristos S-a făcut ascultător Tatălui pînă la moarte, și încă moarte pe cruce»* (Filip. 2, 8).

Precum deci pămîntul a fost blestemat pentru neascultarea de la început a lui Adam, așa s-a făcut binecuvîntat pentru ascultarea lui Hristos⁴⁷. Dar ne-a eliberat și altfel pe noi de pămîntul devenit blestemat. *«Căci așteptăm ceruri noi și pămînt nou»*, după făgăduiala Lui, cum a spus și înțeleptul ucenic al Mîntuitorului (II Petru 3, 13; Apoc. 21, 1). El ne-a deschis drum nou la cele de sus și la ceruri și S-a făcut Înaintemergător pentru noi în pămîntul cel sfînt⁴⁸, pe care a spus că-l vor moșteni cei blinzi, adică cei călăuziți la blindețe prin învățăturile evanghelice. Dacă legea porunea că trebuie să se răspundă celor ce ne nedreptățesc cu ochi pentru ochi, și dinte pentru dinte, cu rană pentru rană, nouă Hristos ne spune: *«Celui ce te lovește peste obrazul drept, întoarce-i pe celălalt»* (Matei 5, 39; Luca 6, 29).

Deci Noe a fost al unsprezecelea din Adam prin Set și Enos, care «nădăjduia să fie chemat cu numele Domnului Dumnezeului său», pentru marea sa evlavie și viețuire iubitoare de Dumnezeu. Domnul

47. E o strînsă legătură între om și pămînt. Răutatea primului Adam a întins răul și blestemul peste tot pămîntul. Curăția și bunătatea Celui de al doilea a întins peste tot pămîntul curăția și l-a apropiat de Dumnezeu.

48. S-a făcut Înaintemergător al nostru la cer, sau la veșnica viață fericită, întrucît S-a făcut primul om, Care a putut intra prin jertfa Lui acolo, arătîndu-se prin ea nu numai pe Sine curat de orice egoism, ci ajutîndu-ne și pe noi să ne facem așa. Acest cer întrucît este pentru noi, este totodată pămîntul cel care nu mai e pentru noi pricinuitoare de ispite. Pămîntul devine cer prin sfințenia celor ce-l locuiesc avînd în mijlocul lor pe Hristos, și cerul, pămînt sfînt.

nostru Iisus Hristos este înfățișat și El de Sfinții Evangheliști provenind din Adam, prin genealogia care trece, ca să zic așa, pînă la Iosif.

4. Dar să vorbim și de amestecarea și contopirea celor două neamuri, adică al celui sfînt și al celui altfel, adică întinat și necurat. Precum cei din Enos, purtători ai numelui lui Dumnezeu, s-au împătimit de fiicele oamenilor, prin ceea ce și-au schimbat îndată felul de-a fi, alegînd să viețuiască după obiceiurile și legile acelorora și s-au îmbolnăvit de toată stricăciunea acelorora, la fel și cei din singele lui Israil, pînă ce au cultivat o viețuire sfîntă și au imitat desăvîrșit evlavia strămoșească, țineau departe de la ei tot felul de răutate, și au păstrat în ei cu totul neschimbată lauda unei viețuiri slăvite. Dar cînd s-au amestecat cu neamurile vecine, fapt condamnat de lege, îndată umplîndu-se de răutatea ce se afla în ei, aplecîndu-se cu ușurință spre cele nelegiuite, de ce rele extreme n-au fost cuprinși? Și nu trebuie să ne mirăm de aceasta. Căci neamurile închinîndu-se zidirii în locul Ziditorului și Făcătorului și căzînd prin aceasta în rătăcirea politeistă, au cîstit turmele dracilor. Israil deși sfînt prin originea de sus și prin părinții săi, a căzut ușor în apostasie. De aceea Dumnezeu zice către ei printr-un glas sfînt: *«Duceți-vă în ostroavele Hetiimului și vedeți și trimiteți în Chidar și înțelegeți bine și vedeți de s-au făcut unele ca acestea, dacă neamurile și-au schimbat dumnezeii lor, deși aceia nu sînt dumnezeii. Dar poporul Meu a schimbat slava lui și din aceasta nu va avea nici un folos. Miratu-s-a cerul din aceasta și s-a cutremurat pămîntul foarte, zice Domnul, că a făcut două rele poporul Meu: M-a părăsit pe Mine, izvorul apei vii și și-au săpat lor gropi surpate, care nu vor putea ține apă»* (Ierem. 10, 10—13). Și iarăși: *«Că după numărul cetăților tale erau dumnezeii tăi, Iuda, și după numărul ulițelor Ierusalimului, jertfeau lui Baal. Pentru ce grăiți către Mine? Toți ați lucrat fărădelege și toți v-ați făcut necredincioși față de Mine, zice Domnul»* (Ibid., 28—29). Au căzut la atîta răutate a gîndurilor, ba și a faptelor, încît s-au împreunat și cu femeile aflate încă în rătăcire. Iar fiindcă au născut, deși trebuiau îndată să însemne copiii cu pecetea iudaică, prin tăierea împrejur cea de a opta zi și pentru ei, au făcut dar demonilor necurați cele ale popoarelor sfințite. Aceasta socotesc că s-a spus despre ei prin cuvîntul proorocului despre ei: *«Fii străini s-au născut lor»* (Ps. 17, 49).

Deci stricîndu-se neamul sfînt prin împreunarea cu cel rău și cu cei ce erau de o calitate și de judecată și de moravuri deosebite făcîndu-se una Israil și neamurile, Făcătorul tuturor pregătea cu drep-

tate nimicirea tuturor ființelor de pe pământ. Dar biruit de bunătatea firească a Lui, nu și-a revărsat urgia egală cu păcatele lor. Iar ca să nu nimicească tot neamul omenesc de pe pământ, și-a arătat prin Noe de mai înainte îndreptățirea din credință și iertarea prin apă. Astfel S-a făcut om *«și cu oamenii pe pământ S-a arătat»* (Baruh 3, 24), după cum s-a scris, Unul Născut, Noe cel mai adevărat⁴⁹; și a construit Biserica, arătată în chipul acelei vestite corăbii, în care cei ce intră scapă de nimicirea ce amenință lumea. Așa tâlcuiește și dumnezeiescul Pavel taina legată de corabie, zicind: *«Prin credință luînd Noe înștiințare despre cele ce aveau să vie, a gătit corabia spre mîntuirea casei sale»* (Evr. 6, 7), în care, cum zice și Petru: *«s-au mîntuit prin apă puține suflete, adică opt»*. Iar aceasta închipuia Botezul care ne mîntuiește acum pe noi *«nu de ștergere a întinăciunii, ci ca încredere a conștiinței celei bune în Dumnezeu»* (I Petru 3, 20—21).

În ce fel a fost deci construită corabia? *«Vei face, zice, de trei sute de coți lungimea, corabia, lărgimea de cincizeci și înălțimea de treizeci. Vei face corabia să se strîmteze și o vei sfîrși pe ea într-un cot»* (Fac. 6, 15—16). Că această alcătuire închipuia taina lui Hristos, deși foarte ceșos, se va face cu ușurință clar oricărui, citind ceea ce scrie dumnezeiescul Pavel celor îndreptățiți prin credință, pentru care se ruga neîncetat *«ca să poată înțelege împreună cu toți sînții care este lărgimea și lungimea și adîncimea și înălțimea și să cunoască iubirea lui Hristos, care covîrșește toată cunoștința»* (Efes. 3, 18)⁵⁰.

5. Care e deci înțelesul (rațiunea) măsurilor corăbiei? E arătarea dreaptă și mai presus de toate a Sfintei și celei de o ființă Treimi și atotdesăvîrșirea întreagă în toată privința a Dumnezeirii celei una. Aceasta ar putea-o vedea cineva arătată ca Una în numerele date, gîndindu-se la ea. Căci e obiceiul de Dumnezeu insuflatei Scripturi să facă din numerele ce se întorc ca un cerc un simbol al desăvîrșirii. De pildă: începînd cu prima zi a săptămîinii (șeptimea) sfîrșește Simbăta cu a șaptea, apoi iarăși numărăm pe a doua, începînd de la prima zi pînă la a șaptea. La fel ajungînd la numărul zece, începem iarăși de la prima zi a decadei următoare. Și în același mod și potrivit aceleiași rațiuni se constituie un număr desăvîrșit din numere desăvîrșite, adică o sută din zece decade, avînd atît întoarcerea în

49. Noe este chipul lui Hristos care va veni, dar și al celor ce vor fi mîntuiți prin credință și iertați prin Botez.

50. Corabia reprezintă, cu măsurile ei, încăperea nemărginită a Bisericii și infinitatea lui Dumnezeu, egală cu desăvîrșirea, pe care o dă și Bisericii, aflîndu-Se în ea. Toți pot încăpea în Biserică, pentru că toți pot încăpea în ea. Și ei nu sfîrșesc a înainta în desăvîrșirea lui Dumnezeu aflată în ea.

cerc, cît și înaintarea la monadă. Deci precum am zis, pentru dumnezeiasca Scriptură este un simbol al desăvîrșirii tot numărul căruia îi este propriu să înainteze pînă la capătul rînduit lui. Privește deci în cele trei sute de coți închipuită desăvîrșirea Sfintei Treimi⁵¹. Căci aceasta este lungimea corăbiei. Iar că desăvîrșirea desăvîrșirilor este, ca să spunem așa, Dumnezeu în unitate, o arată lărgimea corăbiei, care se întinde pe cincizeci de coți, dat fiindcă la cele șapte șeptimi se adaugă și unitatea întrucît firea lui Dumnezeu este una^{51bis}. Iar înălțimea, nu naște în noi decît acest înțeles. Căci ea termină a treia decadă a coților, sfîrșind iarăși în cel Unul aflat deasupra tuturor și cel mai sus. «Căci de treizeci de coți, zice, va fi înălțimea ei și o vei sîrși într-un cot». Fiindcă Sfinta Treime lărgindu-Se în trei ipostasuri și Persoane deosebite, e concentrată oarecum într-o singură fire a Dumnezeirii. Căci Elinii prețuiesc calea spre rătăcirea politeistă; dar noi cugetînd și afirmînd ca adevăr pe Tatăl și pe Fiul și pe Sfintul Duh în ipostasuri proprii, obișnuim să-I vedem uniți în unitatea firii. Și ridicîndu-ne la identitatea ființei încheiem într-un cot corabia cea mare și largă și înaltă. Astfel ne mîntuiește Hristos prin credință și ne introduce ca într-o corabie în Biserică, în care intrînd, scăpăm de frica morții, nemaifiind judecați împreună cu lumea. Căci va fi împreună cu noi dreptul Noe, adică Hristos⁵².

6. Dar socotesc că se cuvine să pătrundem mai bine la înțelesul celor ce au intrat cu Noe în corabie, dobîndind mîntuirea prin credință și apă. Căci s-a scris că *«a intrat Noe în corabie și feciorii lui cu el»*. Și au luat cu ei și din toate animalele și din păsări, din cele curate cîte șapte, iar din cele necurate cîte două. Așa li s-a

51. Desăvîrșirile nu sînt infinități haotice. Ci fiecare persoană și comuniunea unei persoane cu orice persoană este un întreg în care se trăiește într-o formă proprie infinitatea sau desăvîrșirea. Dar toate aceste infinități sau desăvîrșiri se hrănesc din infinitatea sau desăvîrșirea supremă absolut suficientă sieși, în dragoste și putere a Sfintei Treimi. Toate cele ce sînt în comunicare cu Sfinta Treime, trăiesc desăvîrșirea sau infinitatea în formă proprie, nu ca avînd-o de la ele, ci de la Ea. Aceea e desăvîrșirea desăvîrșită, cum se spune în text, în continuare.

51 bis. Tot timpul celor de șapte ori șapte zile, sau șapte săptămîni, sfîrșește se împlinește în veșnicia lui Dumnezeu cel Unul. Pentru înaintarea spre veșnicie și pentru pregătirea spre ea ne este dat timpul. Timpul nu e etern. Ar fi fără rost dacă ar fi așa.

52. Locașul bisericii a avut de la început forma unei corăbii în care credincioșii intrînd de la Apus înaintează spre Răsărit, spre altar unde este Hristos pe altar. Căci Dumnezeu este la Răsărit, de unde vine Soarele lumina, viața. Însăși încăperea în care stau credincioșii se numește naos, sau corabie. Se vede în aceasta influența temei corăbiei mîntuitoare a lui Noe. Viața noastră e un drum spre Dumnezeu, spre originea noastră. Găsim originea noastră înaintea noastră, cum spune Sf. Maxim, în Răsp. c. Talasie, 51, Filoc. rom. III, p. 320.

părut că a hotărît Dumnezeu. Iar numele fiilor lui erau: Sem, Ham și Iafet. Cel dintîi se tilcuiește *răsad și desăvîrșit*, Ham, *căldură și Iafet, lățime*. Căci ne-am mîntuit în Hristos prin credință cei ce de la viețuirea nedesăvîrșită după lege am fost sădiți în desăvîrșirea viețuirii duhovnicești, ca niște răsaduri subțiri. De aceea și dumnezeiescul David reproșă norodului iudeu că n-a primit dreptatea în Hristos, zicînd: *«Ai iubit răutatea mai mult decît bunătatea, nedreptatea mai mult decît a grăi dreptatea; iubita-i toate cuvintele pierzării, limba vicleană»* (Ps. 51, 2—3). Căci au hulit fără frîu pe Fiul. *«De aceea Dumnezeu te va desființa pînă la capăt, te va smulge și te va strămuta din cortul tău și rădăcina ta din locul celor vii»* (Ps. 51, 4). Iar despre cei ce au iubit dreptatea și viața, zice: *«Sădiți fiind în casa Domnului, în curțile Dumnezeului nostru vor înflori»* (Ps. 91, 13). Căci n-a făcut lucrător în noi Emanuil harul Său fără focul dumnezeiesc și spiritual și fără căldura Duhului⁵³. Despre aceasta ne încredințează și dumnezeiescul Pavel, zicînd că Dumnezeu *«voiește să vadă pe cei chemați întru sfințenie arzînd întru Duhul»* (II Test. 2, 13; Rom. 12, 11). Nu mai puțin ne încredințează de aceasta și înțeleptul Ioan, zicînd: *«Eu vă botez cu apă spre pocăință; iar Cel ce vine după mine este mai tare decît mine; Lui nu sînt vrednic să-l dezleg încălțămîntea. El vă va boteza pe voi cu Duhul Sfînt și cu foc»* (Matei 3, 11—12). Căci s-a răcit iubirea Iudeilor pentru că *«s-a înmulțit nelegiuirea lor»*, precum s-a scris (Ps. 15, 4). Iar noi sîntem fierbinți foarte. De aceea zicem: *«Cine ne va despărți pe noi de dragostea lui Hristos? Necazul, sau strîmtorarea, sau foamea, sau prigonirea, sau goliciunea, sau primejdia, sau sabia?»* (Rom. 8, 35).

Drept aceea chipul clar al celor fierbinți este Ham, prin care se înțelege *căldura*. Iar că am fost duși și la *lărgimea* inimii ieșind din necazul vieții după lege, ne-o arată Iafet cel de al treilea, care a fost supranumit *lățime*. Căci Iudeilor le-a grăit Dumnezeu prin glasul lui Isaia: *«Auziți cuvîntul Domnului, bărbați necăjiți și con-*

53. Harul lui Hristos, dat nouă în Taine, poate sta în noi și fără să lucreze, dacă nu răspundem cu lucrarea noastră la lucrarea lui. Așa înțelegem că deși nu ni se ia, totuși nu ne folosim de prezența lui. Dar noi răspundem lucrării harului, «mișcați și încălziți de Duhul lui Hristos». Se realizează oarecum în noi un dialog viu între Hristos și Duhul Său cel Sfînt. E un dialog în care sîntem prinși și noi, dacă voim. Fără dialogul între Hristos și Duhul Său în noi, n-am putea intra și noi în acest dialog viu cu Hristos. Duhul face acum acest dialog cu Hristos avîndu-ne în El. Precum Hristos ni S-a făcut accesibil ca om în dialogul cu noi, așa și Duhul S-a introdus în noi oamenii ca să răspundem lui Hristos. Se realizează între Hristos și noi legătura dialogică intimă care este între El și Duhul Său cel Sfînt. Amîndoi S-au coborît la nivelul nostru, ca să ne ridice în dialogul dintre ei.

ducători ai poporului lui Ierusalim» (Isaia 28, 14). Și ieșind din îngustimea legii a grăit unora din cei ce au crezut: «Gura noastră s-a deschis spre voi, Corinteni. Inima noastră s-a lărgit: Nu vă aflați la strîmtoare în noi. Dar sînteți îngustați în inimile voastre. Plătindu-mi cu aceeași plată, vă vorbesc ca unor copii ai mei, lărgiți-vă și voi. Nu vă înjugați la jug străin cu cei necredincioși» (II Cor. 6, 11—13). Căci aceia urmau poruncilor Iudeilor, deșertatelor îndemnuri fără sens. Dar zice undeva și David către Hristos, Mîntuitorul tuturor, ca în numele noului popor în Hristos: «Pe calea poruncilor Tale am umblat, cînd ai lărgit inima mea» (Ps. 118, 32). Căci S-a lărgit mintea noastră spre înțelepciune, fiindcă s-a sălășluit și locuiește prin Duhul în sufletele tuturor, Emanuil ^{53bis}. Iar așa devin cei ce sînt în Hristos prin credință.

7. Iar că e foarte mare mulțimea prea curată a celor îndreptați în Hristos și mică cea din Iudei, va înțelege cineva fără greutate din aceasta. A introdus în corabie șapte animale din cele curate, dar numai cîte două din cele necurate. Acestea sînt Iudeii care au omorît pe Domnul. «Căci s-a mîntuit rămășița», după cuvîntul prorocului (Isaia 10, 22; Rom. 9, 27). Iar că în cursul timpului aveau să se despartă și să se depărteze de la credință unii din sîngele lui Israil, a închipuit-o iarăși spusa: «A trimis, zice, din corabie corbul ca să vadă de-a încetat apa. Dar acela nu s-a întors». Căci neaflînd socotesc, loc de sprijin și de oprire s-a înecat în ape. Deci despărțirea de credința în Hristos e numai decît pricină de pieire. Aceasta o spune și fericitul Pavel celor ce socoteau că după primirea credinței se pot desăvîrși în lege, sau vor fi desăvîrșiți în ea: «Cei ce credeți că vă îndreptați prin lege, v-ați rupt de Hristos, ați căzut din har. Căci noi așteptăm în Duh nădejdea îndreptării» (Gal. 5, 4—5). Observă cum corbul care s-a despărțit a fost din animalele necurate. Căci erau unii dintre Iudei care după îndreptarea în Hristos se întorceau la umbra legii. Despre aceștia socotesc că scrie și înțeleptul Ioan: «De la noi au ieșit, dar nu erau dintre noi. Căci dacă ar fi fost dintre noi, ar fi rămas cu noi» (I Ioan 2, 19). «Dar grăiește și Duhul în mod lămurit că în vremurile cele de apoi unii se vor depărta de la credință, urmînd duhurilor înșelătoare» (I Tim. 4, 1).

^{53 bis}. Inima care iubește pe toți, chiar și pe dușmani, se lărgeste. Inima celor de sub lege nu avea această lărgime, pentru că nu era îndemnată să iubească pe toți. În inima alipită la Hristos. El locuiește în ea cu iubirea Lui. Căci El este Cuvîntul prin Care toate s-au făcut și Care S-a făcut om pentru a ne mîntui pe toți prin jertfa Lui. El ca Logosul tuturor, a pus pecetea rațiunii Sale supreme și unice pe toți, ridicîndu-ne la o judecată și înțelegere unitară. Și o face aceasta prin Duhul Său de Viață făcător, prin pornirea spre comuniune ce ne-o sădește.

Dar observă că și pentru următorul lucru s-a dat un chip lămurit prin Noe. Căci s-a trimis întâiul și al doilea porumbel ca să cunoască de s-a oprit potopul. Iar aceștia s-au întors în corabie ca la un cuib, unul avînd în cioc, precum s-a scris, o ramură de măslin. Căci se trimit sfinții (Apostoli) ca să cerceteze lumea și pe cei din ea. Și se întorc vorbind despre pace. Căci aceasta socotesc că o spune prin chip ramura de măslin aflată în gura porumbului. Fiindcă planta este totdeauna un simbol al păcii. Deci cei curățiți prin credință sînt iubitori de Dumnezeu și prin blîndețea viețuirii lor evanghelice, aleși ai lui Dumnezeu. Dar că și dintre ei se vor depărta unii în vremurile de apoi, precum am spus înainte, ne-o arată un alt chip. Căci s-a trimis un al treilea porumbel și nu s-a mai gîndit să se întoarcă. Ci a rămas afară. Iar încetînd potopul, corabia s-a oprit pe munții Ararat, care se tălmăcește «mărturia coborîrii». Căci cei ajunși înalți și ca unii aflați în munți pentru viețuirea lor evanghelică mai presus de toate, cei aflați în Hristos prin credință, propovăduiesc pe Dumnezeu Cuvîntul cel coborît de sus și din cer. De aceea și Dumnezeu le-a spus prin glasul proorocului: *«Fiți Mie martori și Eu sînt martor, zice Domnul Dumnezeu, și copilul Meu pe care L-am ales»* (Isaia 43, 10). Deci slava lui Hristos e mai presus de cele de jos ale pămîntului.

8. Dar Emanuil s-a făcut pentru noi și Arhiereu, prin care am dobîndit și *«aducerea la Tatăl și Dumnezeu»* (Efes. 3, 18), și ne-am înnoit în starea de la început, eliberați de blestemul care ne-a venit prin protopărintele. Aceasta, se poate vedea din cele scrise mai departe: *«Iar cînd s-a uscat pămîntul, a ieșit Noe din corabie și toți cei împreună cu el. Și a clădit jertfelnic (altar) lui Dumnezeu și a luat din toate animalele curate și din toate păsările curate și a adus arderi de tot pe altar. Și a mirosit Dumnezeu miros de bună mireasmă. Și a zis Domnul Dumnezeu, cugetînd: Nu voi mai adăuga a blestema pămîntul pentru faptele oamenilor»* (Fac. 8, 18—21). Și după altele iarăși: *«Și a binecuvîntat Domnul Dumnezeu pe Noe și pe fiii lui și le-a zis lor: Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pămîntul și stăpîniți-l pe el; și frica și tremurarea de voi să fie peste toate fiarele și animalele și peste toate păsările cerului și peste toate cele ce se mișcă pe pămînt și peste mări; sub mîinile voastre le-am dat»* (Fac. 9, 1—2). Așadar cînd s-a făcut Hristos Arhiereul nostru și am fost aduși prin El spiritual întru miros de bunămireasmă lui Dumnezeu și Tatăl, atunci ne-am și învrednicit îmbelșugat de bunăvoința Lui și am doborît înfierea și gura, ca să nu mai aibă moartea putere

asupra noastră. Căci odată dezlegat blestemul, încetează și cele ce au urmat din blestemul acela. Fiindcă am fost binecuvântați în Hristos, cu care și prin care slavă lui Dumnezeu și Tatăl, împreună cu Duhul Sfânt în vecii vecilor. Amin⁵⁴.

Despre goliciunea lui Noe și despre Ham

1. Isprăvindu-se toate cele privitoare la corabie și trecind potopul, iar Noe pornind să lucreze pământul, vom înfățișa cele ce i s-au întâmplat lui din partea lui Ham. Căci din acestea vom convinge pe cei ce s-au hotărât să viețuiască după lege să nu socotească nimic atât de important ca cinstirea părinților și să ocolească ca o faptă din cele mai greșite să ridă de aceia, chiar dacă s-ar abate puțin de la ceea ce se cuvine prin slăbiciunile firii. Că se cuvine să avem tot respectul față de părinți, ne va învăța și însăși legea dumnezeiască. Aceasta după ce a poruncit să iubim din tot sufletul și din toată inima pe Dumnezeu Cel Unul și prin fire, zice: *«Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, ca să-ți fie bine și să trăiești mulți ani pe pământ»* (Ieș. 20, 12). Căci cei ce ne-au născut trebuie socotiți ca un chip și imitație a lui Dumnezeu⁵⁵. *«Adu-ți aminte, zice, că prin ei te-ai născut»* (Eccl. 7, 30). De aceea zice iarăși: *«Ochiul care râde de tată și necinstește bătrînețea mamei, să-l scobească corbii din văi»* (Prov. 30, 17).

A nu socoti că trebuie să fie cinstiți părinții și că li se cuvine tot respectul, o poate afla cineva ușor și din pilda lui Ham: *«Căci erau, zice, fiii lui Noe care au ieșit din corabie, Sem, Ham și Iafet. Iar Ham a fost tatăl lui Canaan. Aceștia trei erau feciorii lui Noe. Din ei s-au răspândit pe tot pământul. Și a început Noe a*

54. În ceea ce face Dumnezeu ca Noe se arată prima dată că El nu lasă omenirea căzută în păcat supusă blestemului pronunțat asupra lui Adam, ci aduce o întoarcere în istoria ei. Acum Dumnezeu binecuvintează din nou noul început al omenirii. Căci Noe apare ca un om nou, ascultător de Dumnezeu. El închipuie prin aceasta pe Hristos. Li se poruncește oamenilor iarăși să se înmulțească și să stăpânească peste toate. Se afirmă din nou superioritatea omului față de toată creația prin spirit. Omul primește din nou binecuvântarea pentru a aduce jertfe curate lui Dumnezeu. Prin jertfă se intră la inima lui Dumnezeu, căci omul se recunoaște prin aceasta supus lui Dumnezeu, până a uita de sine prin, recunoașterea măririi lui Dumnezeu. Numai jertfindu-te pe tine pentru cineva, intri la inima Lui. Cine se afirmă pe sine în fața altuia, se închide în zidul mândriei față de acela. Trebuie să afirmi pe altul până la a muri pentru el, ca să capeti valoare în fața lui. El are nevoie să fie afirmat de tine. Dar prin aceasta el vede valoarea ta. Dumnezeu n-are nevoie de mine, ca să-și trăiască mai din plin existența. Dar avem și noi nevoie să ne afirmăm prin jertfa de noi înșine. Murind pentru altul, acela învie prin mine, ca să mă învie El pe mine.

55. De aceea se pun în dialog imediat după Dumnezeu. Ei ne aduc la existență, folosind în continuare puterea creatoare a lui Dumnezeu. Și în iubirea lor față de cei născuți e activă iubirea lui Dumnezeu față de făpturile Sale.

fi om lucrător de pământ și a sădit vie. Și a băut din vin și s-a îmbătat și s-a dezgolit în casa lui. Și a văzut Ham, tatăl lui Canaan, goliciunea tatălui său și ieșind a spus fraților săi de afară. Și luînd Sem și Iafet o haină, au pus-o pe amîndoi umerii lor și s-au dus cu dosul înainte și au acoperit goliciunea tatălui lor și fețele lor căutau înapoi, și n-au văzut goliciunea tatălui. Și s-a trezit Noe de vin și a cunoscut cîte i-a făcut fiul lui mai tînăr și a zis: Blestemat să fie Canaan și să fie slugă fraților lui. Și a mai zis: Binecuvîntat este Domnul Dumnezeu lui Sem și-i va fi Canaan slugă lui» (Fac. 9, 18—25).

Noe sădind vie, s-a odihnit de oboselile lui și s-a îmbătat, contrar obiceiului. Și alunecînd în greșeala necugetată a iubirii de vin, s-a dezgolit fără voie în casă, nevăzut de mulțime. Iar Ham, nestăpîn pe judecată, și-a făcut din necuviința privirii nerespectuoase pricină de rîs și nu numai că nu l-a acoperit și nu l-a apărut pe cel ce l-a născut, biruit de beție și căzut în greșelile provenite din aceasta, ci uitînd de acestea și de cîntea față de cel ce l-a născut, se grăbește să dea prilej și altora să vadă pe bătrîn în starea aceasta, îndemnînd și pe frați la rîs. Dar aceștia au rămas deasupra răului îndemn al aceluia, ci au dezaprobat purtarea aceluia, și ascunzînd ochilor priveliștea necuvenită, au mers spre el cu dosul înainte. Căci au socotit că este o datorie pioasă să respecte coapsele părintelui prin care au fost născuți. Iar cînd tatăl și-a venit la cunoștința lucrului, a blestemat îndată pe cel ce s-a abătut de la ceea ce se cuvine și a călcat în mod nelegiuit respectul față de el și i-a impus cu dreptate jugul de slujitor, numindu-l Canaan, pentru acei Canaanei ce vor fi din el, care vor avea să se împărtășească de osînda lui. Căci s-a întins pedeapsa la tot neamul. Dar a binecuvîntat pe cei ce l-au cîstit.

2. Dar se arată ca printr-o ghicitură și această taină privitoare la Iudei. Căci trei au fost toate popoarele: cel din primul timp ca și Sem, cel de la mijloc prin blestematul Ham, iar ca al treilea și ultimul trebuie să se înțeleagă Iafet, care se tilcuiește *lățime*. Căci după ce Dumnezeu și Tatăl ne-a descoperit nouă pe Fiul Său, Care e închipuit prin coapse și după dumnezeire are toată frumusețea spirituală, iar după omenesc e fără frumusețe și fără mărire. «Căci nu avea nici chip, nici frumusețe», după cuvîntul proorocului (Isaia 53, 2), atunci precum urmarea însăși a lucrurilor o mărturisește, întîiul și ultimul popor, adică cei ce au crezut la început și primii,

și cel chemat la sfârșit, au cinstit pe Emanuil⁵⁵. Și ele au fost bine-cuvîntate de Dumnezeu și Tatăl. Dar cel aflat între ele, rîzînd pe Hristos pentru lipsa de frumusețe a umanității Lui și nerespectînd pe Fiul arătat al lui Dumnezeu în multe feluri, au rămas într-o viețuire de robi și au căzut din libertatea părinților. Iar că în timpurile de pe urmă cei ce aveau să creadă dintre Iudei vor fi soți și părtași celor dintii, ca unii adunați în aceeași cetate, sau curte, sau casă, adică în Biserică a arătat zicînd: «*Să lățească Dumnezeu pe Iafet*», adică pe al treilea și ultimul, căci Iafet e al treilea «*și să viețuiască în corturile lui Sem*», adică al celui dintii; «*și să fie Canaan sluga lor*» (Fac. 9, 27). Iar aceasta socotesc că este ceea ce a spus Hristos, poporului Iudeu: «*Amin, Amin zic vouă că tot cel ce face păcat, este slugă păcatului. Iar sluga nu rămîne în casa lui în veac, iar fiul rămîne în veac. Dacă deci Fiul vă va elibera pe voi, liberi veți fi*» (Ioan 8, 34). Dar rîzînd nenorociții Iudei de economia Mîntuitorului nostru și necinstind descoperirea Lui făcută nouă despre Dumnezeu și Tatăl, au rămas în duhul robiei⁵⁶.

Despre turn și despre clădirea lui

De fapt nimic nu lipsea firii omenești ca să fie bine și fericită. Căci Făcătorul tuturor a făcut-o plină de tot binele. Dar a fost micșorată cea la început mare, păgubindu-se pe încetul de cele prin care se arăta minunată și vrednică de toată lauda. De pildă, s-a pierdut în Adam nestricăciunea. Căci s-a zis către el: «*Pămînt ești și în pămînt te vei întoarce*» (Fac. 3, 19). S-a lipsit după aceea de Duhul. Căci Dumnezeu văzîndu-i pe cei ce voiau să cugete pe pămînt numai la patimile necuvenite și urite ale trupului, le-a spus: «*Nu va rămîne Duhul Meu în oamenii aceștia, pentru că sînt trupuri*» (Fac. 6, 3)⁵⁷.

Dar iată că suferă și de altceva. Căzînd în gînduri și sfaturi deșarte și nebunești, unii sînt duși spre o limbă deosebită și de alt glas. «*Căci era tot pămîntul o limbă și un glas tuturor. Și a fost după ce au pornit ei de la răsărit, au aflat un șes în pămîntul Senaar și s-au*

⁵⁵ bis. Pe Hristos L-au primit la început o parte dintre evrei (urmașii lui Sem) și popoarele indo-europene (urmașii lui Iafet). Dar nu L-au primit popoarele galbene și africane.

⁵⁶. Numai Fiul poate elibera cu adevărat de orice robie, căci numai El este liber. Fiul lui Dumnezeu e liber din veci prin ființă, căci e superior tuturor. Făcîndu-Se om ca noi, dar păstrîndu-și libertatea de Fiu, ne-a eliberat și pe noi, pe cei ce voim să ne alipim Lui. Înfierarea noastră de către Tatăl are și acest înțeles.

⁵⁷. Din aceasta se vede că oamenii erau la început buni și întregi, pentru că nu erau închiși în creaturitatea lor ci aveau în ei Duhul lui Dumnezeu, sau comuni-cau cu Dumnezeu. De plîntarea omului ține legătura lui cu Dumnezeu.

așezat acolo și a zis omul către aproapele său: *Veniți să facem cărămizi și să le ardem în foc. Și li s-a făcut cărămida în loc de piatră. Și smoala le era în loc de var. Și au zis: Veniți să ne zidim nouă o cetate și un turn, al cărui vîrf să ajungă pînă la cer și să ne facem nouă nume mai înainte de ce ne vom risipi pe tot pămîntul*» (Fac. 11, 1—4). Și s-a coborît Dumnezeu, zice Sfînta Scriptură, și a amestecat limba lor. Și i-a risipit pe ei pe tot pămîntul.

I-a oprit Dumnezeu pe toți de la această încercare; nu le-a îngăduit să o ducă la sfîrșit, celor ce voiau ceva din mîntuire. Dar cu bunătatea Lui cea după fire, i-a oprit de la această încercare prin înmulțirea limbilor, arătînd că nu lasă nepedepsite sfaturile mai presus de puterea omului ce tind la ceea ce e cu neputință. Și le amestecă limbile, căci cele ce au nevoie de măiestria și puterea Creatorului, nu le poate face nimeni altul decît El. Iar transformarea limbii și lărgirea cuvîntului (înțelesului) în sunete diferite, se cuvine să fie socotite cu adevărat ale unicului Creator prin fire⁵⁸. Nu poți să nu rîzi de cei ce spun că acestea sînt produsul lor.

Déci au cugetat, nu știu cum, că pot totul, chiar să clădească din cărămidă și pămînt un turn pînă la cer. Socotesc că și ei sînt un chip al nesocotinței Iudeilor, care cugetă că vor afla familiaritatea cu Dumnezeu și calea spre cele de sus, dar nu prin hotărîrea de-a lucra cele plăcute Lui, nici prin credința în Hristos, ci ridicînd fără minte, ca un turn, cugetarea la cele înalte întemeindu-se numai pe slava goală a părinților⁵⁹. Căci au fost cunoscuți numind în sus și în

58. Unicul Creator prin Logosul Său a creat toate cu înțelesurile lor legate într-un înțeles și pe om cu o rațiune (cu o înțelegere) capabil să le cuprindă ca chip al Logosului prin Care s-au creat. Logosul divin și-a pus pecetea înțelesurilor Sale pe întregul cosmos și a înțelegerii lor în om. El le-a creat astfel într-o legătură. Dar făcînd pe om cu trup, a dat acestuia și puțința de-a exprima înțelesurile plasticizate material ale lucrurilor prin organul vocal material. Înzestrînd pe oameni cu aceeași rațiune cuvîntătoare și aptă de exprimare a înțelesurilor cosmosului comun, i-a făcut capabili să-și formeze o limbă comună pe cei ce locuiesc apropiați unii de alții. Dar din această rațiune comună vine și faptul că diferite grupuri modifică în comun cuvintele lor, un întreg, cînd împrejurările le despart spațial sau sufletește pentru lungă vreme pe unele de altele.

59. Sf. Chiril dornic să cîștige pe evrei pentru Hristos, vede și în încercarea de zidire a unui turn pînă la cer voința iudeilor de-a ajunge la Dumnezeu prin legea dată părinților lor. Dar această încercare închipuie și voința oricărui grup omenesc de-a ajunge la suprema înălțime fără ajutorul lui Dumnezeu. Omul tinde prin fire să se înalte cit mai sus, să înțeleagă totul, să creeze o civilizație care să le satisfacă toate aspirațiile. Ei nu văd că niciodată nu pot ajunge pe calea aceasta la ceea ce tind. Ba chiar aceste înălțări produc între ei pe măsură ce ating trepte mai înalte, moduri de înțelegere deosebite, prin complexitatea ce o crează. Alta este calea înălțării și unificării reale: e calea smeritei recunoașteri a lui Dumnezeu ca vîrf cu adevărat aflat al aspirației omenesti și reciproca recunoaștere iubitoare a valorii persoanelor umane, provenită din recunoașterea lui Dumnezeu. Înălțarea adevărată e smerenia, care nu se arată în înălțarea exterioară. Ei îi vine în întîmpinare smerirea lui Dumnezeu, în Hristos, care iarăși e deosebită de înălțarea exterioară.

jos pe Avraam și clădindu-și slava proprie pe merite pămîntești. Dar Dumnezeu a certat pe cei ce zideau turnul și i-a împărțit în multe limbi. Iar noi spunem că ceea ce s-a întîmplat aceloră atunci, a fost ca o prezicere a celor ce se vor întîmpla Iudeilor. Căci cugetînd ei foarte mult la cele înalte și căutînd calea spre cele de sus prin cele ce nu trebuie, Dumnezeu i-a împrăștiat în limbi multe, adică între toate neamurile. Căci au fost risipiți din țara și cetatea lor și alungați din casele lor și s-au făcut rătăcitori între neamuri, după cuvîntul proorocului (Ps. 105, 41).

Dar în Hristos mulțimea de limbi a fost un semn bun. Căci adunați fiind ucenicii în ziua Cincizecimii într-o singură casă, «S-a făcut, zice, deodată din cer ca un vuiet purtat de un suflu puternic și a umplut toată casa unde ședeau. Și li s-au arătat limbi împărțite ca de foc și s-a așezat pe fiecare dintre ei și s-au umplut toți de Duhul Sfînt și au început să vorbească în limbi străine, precum le dădea lor Duhul să grăiască» (Fapte 2, 2—4). Dar ce vorbeau? Duhul le deschidea calea spre cele de sus, urcușul spre cer în Hristos prin credință, adunarea pe aceeași cale a tuturor limbilor din lume, sau a popoarelor și a neamurilor în unitatea în Duh. Căci toată limba oamenilor se mărturisea lui Hristos și grăia tainele Lui. Deci mulțimea limbilor din pricina turnului a fost semn de împrăștiere și de despărțire în toate neamurile, iar în Hristos este semn de adunare în unitate prin Duh și al înaintării împreună spre cele de sus. Căci Hristos ni s-a făcut «turn de tîrîe», după cuvîntul Psalmistului (Ps. 60, 3), ce ne conduce spre cetatea de sus și-i unește pe cei de pe pămînt cu cetele sfinților îngeri ⁶⁰.

Despre Avraam și Melchisedec

1. Dumnezeu tuturor a dat legea spre ajutor, după cum s-a scris (Gal. 3, 24). Căci ea e îndrumătoare (pedagog). Dar taina lui Hristos desăvîrșește. Căci nu e deloc greu să vedem aceasta din însăși

60. Sf. Ioan Gură de Aur și Sf. Grigorie de Nazianz au văzut un contrast între cele întîmplate la turnul Babel și Cincizecime: acolo limbile i-au împrăștiat pe oameni, aici Duhul i-a unit pe cei de limbi deosebite în aceeași Biserică.

Sf. Chiril vede ca turn pe Hristos. El ne înalță cu adevărat la cer și la unirea cu îngerii. Căci El e și calea. Calea aceasta e de ordin duhovnicesc și ne-o deschide Duhul Sfînt. El ne face să părăsim totodată dezbinarea, prin aceeași credință în Hristos și prin iubirea între noi, chiar de sîntem de limbi diferite. Adevărata înălțare se unește cu unirea întreolaltă. Iar amîndouă se fac prin Duhul care lucrează în interiorul oamenilor, nu prin fapte arătase, exterioare, ale mindriei, Hristos. Se înalță de fapt de la pămînt pînă la cer, fiind și om și Dumnezeu. El se înalță pînă la cer și ne înalță și pe noi. Nu poate urca nimeni la cer, dacă nu vine Dumnezeu să-l urce. Înălțarea e anticipată cu coborîrea în sens de iubire, sau e unită cu ea.

† — Sfîntul Chiril al Alexandriei

Sfintele Scripturi, noi care dobîndim această credință din ele și aflăm adevărul din ea⁶¹. Ne ajunge spre a cunoaște aceasta dumnezeiescul Pavel, care zice despre cele două Testamente: *«Porunca dată întîi se desființează pentru neputința și nefolosul ei. Căci legea n-a desăvîrșit nimic; prin ea și-a făcut cale nădejdea în ceva mai bun, prin care ne apropiem de Dumnezeu»* (Evr. 7, 18—19). Deci se poate înainta foarte ușor spre familiaritatea cu Dumnezeu nu prin înțîia poruncă mozaică, ci prin nădejdea de care s-a spus că își face cale prin ea, care a fost socotită de învățătorul celor tainice, care a văzut adevărul, că încununează poruncile date. El spune clar că cele ale legii au fost desființate și declară că cele ale poruncii îndrumătoare de mai înainte nu pot desăvîrși nimic, scriind Evreilor: *«Căci dacă (Testamentul) cel dintîi ar fi fost fără prihană, nu s-ar fi căutat loc pentru al doilea. Pentru că arătînd neajunsul lui, zice; Iată vin zile, zice Domnul, și voi face pentru casa lui Iuda testament nou, nu ca testamentul pe care l-am făcut pentru părinții lor în ziua cînd i-am prins de mînă ca să-i scot din pămîntul Egiptului; căci ei n-au rămas în testamentul Meu și de aceea și Eu i-am părăsit, zice Domnul. Că acesta e testamentul pe care îl voi face pentru casa lui Israil, după zilele acelea, zice Domnul: Pune-voi legile Mele în mintea lor și în inimile lor le voi scrie. Și voi fi lor Dumnezeu și ei vor fi poporul Meu. Și nu va mai învăța fiecare pe aproapele lui și fiecare pe fratele lui, zicînd: «cunoaște pe Domnul», pentru că toți mă vor cunoaște pe Mine de la mic pînă la cel mai mare, căci voi fi milostiv cu nedreptățile lor și de păcatele lor nu-Mi voi mai aduce aminte. Și zicînd unul nou (testament), a declarat învechit pe primul. Iar ceea ce s-a învechit și a îmbătrînit, este aproape de pîiere»* (Evr. 8, 7—13).

Deci legea e neputincioasă și se arată foarte slabă în a desăvîrși spre sfințenie⁶². Iar că îndreptarea și slujirea lui Dumnezeu în Hristos e mai bună, auzi de la Dumnezeu care strigă limpede prin glasul proorocului, celor ce cinstesc slujirea legii și rămîn alipiți cu tărie de porunca veche zicînd: *«spălați-vă, fiți curați»* (Isaia 1, 15);

61. Legea fiind pedagog, nu e făcută să rămînă pentru totdeauna. Ea ne îndrumă spre Hristos, care fiind desăvîrșit, ne desăvîrșește și pe noi, deci nu ne predă după El altcuiva care ne-ar duce mai sus. Desăvîrșirea nu ajunge la o margine.

62. Desăvîrșirea are un înțeles egal cu sfințenia. A se desăvîrși cineva, înseamnă a cîștiga toate bunătățile, încît să nu-i mai lipsească nici una. Dar tocmai în această plînatate de bunătăți (de virtuți) stă sfințenia. Legea veche n-avea însă putere să ne aducă la aceste bunătăți. Căci nu ne comunică pe Dumnezeu, ci ne cerea să împlinim prin puterile noastre unele fapte nu prea înalte. Legea cerea un formalism exterior. Hristos cere milă, bunătate, cum se vede din cele ce urmează în text. Legea nu putea ține pe om nou și nu-l putea înnoi. Hristos îl înnoiește continuu. Căci iu bîrea și mila înnoiește neîncetat pe om. Acestea mențin o căldură în om, cultul formalist menține în om o monotonie lipsită de vibrație sufletească.

«Milă voiesc și nu jertfă și cunoașterea lui Dumnezeu mai mult decât arderile de tot» (Matei 12, 7). În Hristos am fost miluiți și în El am văzut spiritual pe, Tatăl și am cunoscut pe Dumnezeu cel prin fire.

2. Dar fiind foarte ușor să îngrădăm mii de texte asemănătoare celor spuse și să adăugăm multe cuvinte de ale sfinților prooroci, prin care ar putea vedea cineva foarte limpede că Dumnezeu nu primește slujirea după lege, ca să nu abatem cuvântul de la scopul urmărit de noi și să nu se lungească explicarea noastră prea mult, sau să apuce pe altă cale, vom îndrepta cuvântul spre dumnezeiescul Avraam. Acesta auzind cum s-a primejduit pe neașteptate nepotul său Lot, care locuise în Sodoma și fusese luat în robie, și-a înarmat slugile și pe oarecare alții cu numele Eșcol, Avnan și Mamvre și s-a năpustit cu vitejie asupra învingătorilor, și scapă pe om din robia lor. Și împreună cu el mai scapă o mare mulțime din cei prinși și primejduiți. Și întorcându-se acasă și aducând semnele strălucite ale biruinței asupra vrăjmașilor, cei folosiți de osteneala lui au simțit trebuința să-l întâmpine. Căci s-a scris așa: «*Și a ieșit împăratul, Sodomei întru întâmpinarea lui după întoarcerea lui de la înfrângerea lui Kedarlaomer și a împăraților celor cu el, în valea lui Șave. Acesta era șeful împăraților. Și Melchisedec, împăratul Salemului, i-a adus lui pîini și vin. Și era el preot al lui Dumnezeu Celui Prea Înalt. Și l-a binecuvîntat pe Avraam și a zis: Binecuvîntat este Avraam lui Dumnezeu Celui Prea Înalt, care a făcut cerul și pămîntul. Și binecuvîntat este Dumnezeu Cel Prea Înalt care a predat pe vrăjmașii tăi sub mîna ta. Și i-a dat lui zeciuială din toate*» (Fac. 14, 1—20; Evr. 7, 1—3).

Privește deci chipurile (tipurile) desăvîrșirii lui Hristos strălucind limpede în Melchisedec și măsura celor după lege în cei mai mici. «*Căci fără îndoială că cel mai mic e binecuvîntat de cel mai mare*», după cum s-a scris (Evr. 7, 7). Iar Avraam e rădăcina celor din Israil, deci în el se află în frunte și înaintea tuturor Levi împodobit cu slava preoției dumnezeiești. «*Fiindcă el era încă în coapsele lui Avraam*» (Evr. 7, 10). Fericitul Avraam era în potență tatăl celor ce vor urma din el în cursul timpului. Și aceasta, socotesc că este ceea ce s-a spus în chip înțelept despre Levi. Căci era în coapsele tatălui cînd l-a întîlnit pe acela Melchisedec. A fost binecuvîntată deci dreptatea cea după lege de slujirea cea în Hristos, al cărei chip

era Melchisedec⁶³. Cum s-ar îndoi, aşadar, cineva, că e neasemănat mai de folos binecuvîntarea decît ceea ce nu e aceasta. Dar în acestea vom pătrunde mai departe mai amănunţit şi mai stăruitor.

3. Va întreba poate, înainte de alţii, cel hotărît să tăgăduiască pe Hristos, cine a fost Melchisedec? Căci unii se îmbată cu felurite păreri despre el, cucerîţi în mod neînţelept de nori deşerţi şi neatenţi la cele proprii Scripturii de Dumnezeu insuflate. Unii spun că Duhul Sfînt îl întîlnim ca o închipuire a noastră şi s-a arătat numai biruitorului Avraam. Alţii nu spus aceasta. Căci se tem de căderea în această nelegiuire. Ei afirmă că în acestea se vorbeşte de puterea strălucită şi superioară a mulţimii îngerilor. Pe aceştia socotesc că i-a atras la o astfel de părere în privinţa acestui fapt o minte slabă şi prostească. Ei zic că odată ce Salem se tălmăceşte pace, iar Melchisedec s-a numit împăratul Salemului, el nu trebuie înţeles ca om, ci prin el e indicat Duhul. Căci pacea e proprie lui Dumnezeu şi El e Stăpînitorul păcii. La acestea adaugă: Dacă nu are nici început al zilelor, nici sfîrşit al vieţii cum n-ar fi un semn al nebuniei să se atribuie omului lipsa de început şi de sfîrşit? Deci şi aceasta arată că prin el trebuie înţeles Duhul. Iar dacă s-a asemănat cu Fiul Celui Preaînalt şi rămîne preot în veci, nu trebuie să se cugete din toate acestea că Melchisedec nu e om? Apoi cu toate acestea împletind alte gînduri socotesc să confirme ca adevărată opinia lor care nu ştiu de unde e luată.

Noi simţim trebuinţa să spunem ce ne-a venit în minte, hotărîţi să opunem părerilor acelora ceea ce socotim că e adevărat şi drept. Întîi, dacă ar voi cineva să cugete cele cuvenite, ar mărturisi şi ei

63. Preotul legii vechi aflat potenţial în Avraam a fost binecuvîntat de Melchisedec, preotul Dumnezeului Celui Preaînalt. Deci era mai înalt decît acela. Melchisedec închipuia deci pe Hristos, Care fiind Fiul lui Dumnezeu, S-a făcut Preotul, sau Arhiereul lui Dumnezeu pentru noi. Sf. Chiril a spus la începutul acestei cărţi că Hristos e prezent în chip ascuns în toată Scriptura, deci în tot cursul istoriei sfînte, care înaintează ca o axă prin istoria generală. E prezent în istoria Vechiului Testament ca Logosul neîntrupat, care îşi pregăteşte venirea în ea ca Logosul întrupat. Astfel precum tot cosmosul are în el raţionalitatea lui armonia raţiunilor aflate în Logosul divin — în armonie în parte deranjată de oameni — aşa şi istoria are în legăturile oamenilor din ea aceeaşi raţionalitate cu baza în Logosul divin, care însă în ea nu susţine numai aceste legături, ci le şi modifică într-o anumită continuitate, avînd în aceasta un mare rol şi raţiunea şi libertatea oamenilor, ca chipuri ale Logosului divin. Acelaş Logos se află în istorie în diferite faze ale lucrării pregătitoare ale venirii Lui în trup. El este într-o fază în Abel, în alta în Noe, în alta în Melchisedec, dar şi în relaţia acestora şi în relaţia lui Avraam cu El. Iar conducerea istoriei de către El în continuitate se arată în faptul că Levi ca preot al Lui, ce avea să fie depăşit, se află în coapsa lui Avraam şi în Abel, Noe şi Melchisedec ca chipuri profetice ale viitoarei Lui venirii în trup. Iar dacă raţiunea are ca ţintă să cuprindă toată raţionalitatea armonică a naturii şi pe cea a istoriei, ea are caracter dinamic. Nu putem spune niciodată că am ajuns nici măcar la sfîrşitul cunoaşterii creaţiei ca cosmos şi ca istorie.

împreună cu noi că Salem este o cetate, peste care n-a împărătit primul și singurul Melchisedec, ci au fost foarte mulți înainte de el și după el. Iar dacă cineva ar cugeta că noi mințim, să vină și să arate că Melchisedec împărătește în Salem și acum, deși el este una din cetățile Iudeilor, care s-a numit după aceea Ierusalim, care și el se tălmăcește *vederea păcii*. Dar nu poate dovedi cineva aceasta. Deci pentru cei ce cunosc tilcurile numirilor e o dovadă de neștiință să îndrăznească a se nega lucrurile sigure și mărturisite. Dar că o astfel de faptă în cazul de față este un lucru al neștiinței și al nepriceperii, o vom vedea cu ușurință, cugetînd și la următoarele: Ierusalim se tălmăcește, cum am spus adineaori: *Vederea păcii*, sau: *dincolo de hotarul (meteorul) morții*. Iar Israil: *mintea care vede pe Dumnezeu*. Și Iuda: *laudă și cîntare de laudă*. Dar Sfînta Scriptură a arătat pe față cîți împărați răucredincioși și plini de păcate ai Ierusalimului au domnit în cursul timpului peste Israil și Iuda. Deci fiindcă nu ar fi putut fi împărat pămîntesc al vederii păcii, al laudei și al cîntării de laudă, nici nu se cuvine omului aceasta, se cuvine să spunem, ținînd seama de tilcurile numirilor, că cei ce au împărătit în cursul timpului sînt umbre și chipuri și nu oameni? Sau mai degrabă Duhul, ca și despre Melchisedec? Iar că înțelesul numirilor, sau al tălmăcirilor, nu silește în nici un fel firea lucrurilor să se facă asemenea, poți s-o afli și din aceasta. Oare nu va socoti și nu va spune cineva că e adevărat, că dacă Ierusalimul este vedere a păcii, trebuia ca el să nu ignore pe Hristos? «*Căci El este pacea noastră*», după *Scripturi* (Efes. 2, 14). Dar nu l-a văzut cu ochii înțelegerii pe Cel prin care am avut aducerea și am fost alipiți de Tatăl în unitatea cea în Duh, pe «*Cel care a făcut pe cele două una*» (Ibid.), și a zidit într-un om nou cele două popoare. Cum deci este vedere a păcii, dacă nu l-a văzut pe Hristos? Și dacă este dincolo de hotarul (meteorul) morții, adică mai tare ca moartea, sau mai presus de ea, cum s-a pierdut nenorocitul din pricina necredinței în Hristos? Căci El însuși le-a grăit Iudeilor, zicînd: «*Amin zic vouă, de nu veți crede că Eu sînt, veți muri întru păcatele voastre*» (Ioan 8, 24) ⁶⁴.

64. Iisus spusese mai înainte că El a venit de la Tatăl și va merge la Tatăl Său. Aici fără să mai repete aceasta, declară simplu că El este Acela, deci că e Fiul Tatălui. Dar cuvintele «*Eu sînt*» fără nici un adaus pot însemna prin ele înseși că El e Dumnezeu. Căci numai Dumnezeu poate spune despre Sine «*Eu sînt*», adică «*Eu sînt*» în sens propriu, din veci și pînă în veci, sau că are în Sine existența și n-a primit-o de la nimeni. Ele aduceau aminte iudeilor de cuvîntul spus de Dumnezeu lui Moise: «*Eu sînt Cel ce sînt*» (Ieș. 3, 14), ca să le arate că este una cu Acela după ființă. Aceste cuvinte arată totodată că existența în Sine și de la Sine este Persoană conștientă, nu o esență inconștientă.

Și dacă Israil se tâlmăcește ca «mintea care vede pe Dumnezeu», pentru ce n-a văzut slava lui Hristos, prin care și în care am cunoscut pe Tatăl? Și cum au fost cuprinși de întuneric? Sau cum s-a spus despre ei care se socoteau conducători: *«Lăsați-i pe ei, sînt orbi conducători ai orbilor?»* (Matei 15, 14). Căci cum s-ar socoti oarbă mintea care vede pe Dumnezeu? Deci e o mare neștiință a atribui numirilor puterea proprie lucrurilor. Prin urmare nimic nu ne împiedică să socotim că e drept și cuvenit să cugetăm pe Melchisedec că a fost un om care a împărășit într-un anumit timp peste Salem, chiar dacă se tâlmăcește pace⁶⁵.

4. Dar mai trebuie văzut în cele spuse și aceasta. Acum de-abia vedem tainele dumnezeiești prin oglindă și ghicitură (I Cor. 13, 12). Deoarece nu avem nimic în cele create care să semene deplin cu firea dumnezeiască și negrăită, vom aduna din cît mai multe exemple oarecare putere să înțelegem și să spunem ceva despre ea, pe cît ne e posibil. Nu mai puțin de nepătruns este taina lui Hristos și sensul întrupării lui care nu poate fi cuprins de oricine. Și foarte adîncă este rațiunea economiei. Căci Unul Născut fiind Dumnezeu din Dumnezeu după fire s-a făcut om *«și S-a sălășluit între noi»* (Ioan 1, 14). El S-a făcut și *Apostolul și Arhiereul* nostru și ne-a eliberat de legea zăbavnică la limbă, trecînd la frumosul grai al învățăturilor evanghelice. Dar nu numai aceasta, ci fiind noi prizonieri a biruit pe stăpînitorul veacului acesta și a scos pe cei adormiți din prăpastiile iadului, a întemeiat Biserica, s-a hirotonit căpetenie a noastră, a

65. Sf. Chiril a respins ideea că Melchisedec n-a fost om adevărat, ci numai simbolul unui împărat al păcii, pe motiv că Salemul n-ar fi fost nici el o cetate reală, ci numai simbolul unei cetăți a păcii absolute, care n-a existat pe pămînt. El arată că numele de pace dat cetății lui Melchisedec, nu însemna numaidecît că în ea nu era decît pace. Simboluri adevărate nu pot fi decît lucruri sau persoane reale. Melchisedec a fost simbol al lui Hristos, pentru că a fost un om real.

Istoria e o desfășurare pregătită de Dumnezeu-Cuvîntul în colaborare pozitivă cu oamenii, sau cu piedici puse de el, spre întruparea Lui și a faptelor Lui mîntuitoare. În acest sens oamenii sînt unelte ale Cuvîntului neîntrupat și simboluri ale Cuvîntului ce Se va întrupa și își va împlini în ea faptele mîntuitoare, care vor fi însușite de oameni. Ea nu e o desfășurare pur omenească. Pe măsură ce ea vrea să se rupă de Dumnezeu, fie ca, Cuvînt neîntrupat, pregătitor al venirii Sale în trup, fie de Cuvîntul întrupat care vrea să pună în oameni pecetea faptelor Lui mîntuitoare și s-o ducă la tot mai deplină asemănare și unire cu El, ea își pierde puterea unificatoare și deci puterea de a se menține, ba chiar rostul ei, apropiindu-se de sfîrșit. Oamenii pot colabora la pregătirea pentru venirea lui Dumnezeu-Cuvîntul întrupat, pentru că ei înșiși sînt făpturi ale lui Dumnezeu în scopul unirii lor cu Dumnezeu; nu sînt produse ale unei naturi materiale, căci în acest caz aceasta însăși ar trebui să aibă în ea în mod potențial sfîrșitul uman, iar pe de altă parte dacă e socotită existînd din veci, din veci ar fi trebuit să apară și omul. Dar insuficiențele naturii și ale omului nu permit această concluzie.

trecut în credință Iordanul⁶⁶, a dat tăierea împrejur în duh⁶⁷ și ne-a introdus în Împărăția cerurilor.

Pentru faptul că s-a făcut ca noi socotesc că ajunge ceea ce a spus dumnezeiescul Evanghelist: «*Și Cuvîntul trup S-a făcut și S-a sălășluit între noi*» (Ioan 1, 14). Iar faptul că S-a uns și întru Preot și Apostol⁶⁸, ni-l arată foarte lămurit pilda lui Aaron. Căci acela s-a uns cu untdelemn sfințit și a fost pus căpetenie și conducător al preoților și al poporului, ba a primit și o tăbliță de aur pe vârful frunții lui, avînd scris pe ea numele Domnului (Ieș. 29, 6). Iar aceasta era în chip lămurit simbolul Mintuitorului nostru Împărat și ca o diademă strălucitoare și slăvită⁶⁹.

Iar că slujirea prin Hristos e mai înaltă decît cea a legii, poate vedea cineva de la Aaron, ca și de la Melchisedec. Căci Leviții primeau zeciuiala, potrivit legii, de la fiii lui Israil. Dar Dumnezeu a poruncit ca din zeciuiala Leviților să se dea zeciuială căpeteniei lor, Aaron, care era împodobit cu cele mai înalte cinstiri prin faptele preoției lui. Deci observă că luînd zeciuiala în numele lui Aaron, Levi trebuia să dea zeciuială. Iar Aaron închipuia pe Hristos⁷⁰. Și toți ceilalți Leviți și preoți săvîrșeau jertfele cele după lege, trebuînd să stea în prima încăpere a cortului. Singur dumnezeiescul «*Aaron*

66. A trecut în Canaanul Împărăției cerurilor, sau al harului și a trecut și pe oameni.

67. Ne-a despărțit prin aceasta de tăierea împrejur în Duh de alipirea la lume, la patimile ce ne leagă de ea. Pentru toate acestea am fost pregătiți ca prin niște chipuri prin pregătirea făcută cu Israil înainte de venirea Lui, prin conducerea istoriei spre acest plan al vieții unite mai clar cu Dumnezeu.

68. Iisus Hristos e Fiul lui Dumnezeu care a fost trimis ca om, de Tatăl, cu voia Sa spre mîntuirea noastră, deci în calitate de Apostol al Tatălui și al Său propriu; supremul Apostol, Care și-a însușit cuvintele omenestii pentru a vorbi oamenilor de Tatăl și de Sine. Dar S-a făcut și Preotul suprem, sau Arhiereul, sau Mijlocitorul deplin eficient al împăcării noastre cu Dumnezeu, aducînd jertfa care n-a însemnat intrarea la Dumnezeu a unui animal inconștient, dăruit Lui fără voie, ci vârful cel mai curat al umanității noastre conștiente în mod voluntar. Căci s-a jertfit Tatălui pe Sine însuși ca omul cel mai curat și mai iubitor al Tatălui.

69. Sînt trepte ale transcenderii umane. Nimeni nu sare deodată peste toate treptele spre Dumnezeu. De aceea avem nevoie de treptele celor ajunși mai sus de noi, care să ne ajute să urcăm treptat. Poporul se depășea recunoscînd pe Leviți ca treapta imediat superioară lor. Leviții se depășeau, recunoscîndu-și dependența de Aaron, arhiereul. Acesta, aflat în Avraam, a recunoscut ca superior lui pe Melchisedec. Iar Melchisedec era preotul lui Dumnezeu însuși, treapta supremă a existenței. El reprezenta pe Hristos, suprema treaptă spre Dumnezeu, fiind El însuși nu numai om ce se înalță spre Dumnezeu, ci și Dumnezeu, spre Care a înălțat umanitatea Lui.

70. Sînt trepte ale transcenderii umane. Nimeni nu sare deodată peste toate treptele spre Dumnezeu. De aceea avem nevoie de treptele celor ajunși mai sus de noi, care să ne ajute să urcăm treptat. Poporul se depășea recunoscînd pe Leviți ca treapta imediat superioară lor. Leviții se depășeau, recunoscîndu-și dependența de Aaron, arhiereul. Acesta, aflat în Avraam, a recunoscut ca superior lui pe Melchisedec. Iar Melchisedec era preotul lui Dumnezeu însuși, treapta supremă a existenței. El reprezenta pe Hristos, suprema treaptă spre Dumnezeu, fiind El însuși nu numai om ce se înalță spre Dumnezeu, ci și Dumnezeu, spre Care a înălțat umanitatea Lui.

intra odată pe an în Sfintele Sfintelor», după cum s-a scris (Evr. 9, 6—7) și nu fără sînge, după lege.

Dar și în acesta e un chip (tip) al lui Hristos, «care a murit odată pentru păcatele noastre» (I Petru 3, 18), după Scripturi, intrînd în cortul cel de sus și atotsfînt⁷¹. Această cale ne-a înnoit-o și nouă, sfîntînd prin sîngele Său Biserica⁷²⁻⁷³. Și dumnezeiescul Moise fiind ales pentru trimitere (pentru apostolie), s-a rugat lui Dumnezeu, zicînd: «Rogu-mă, Doamne, nu sînt mai bun vorbitor ca înainte de ieri, nici ca mai înainte de a treia zi, nici ca de cînd ai început a grăi slugii Tale; sînt slab la glas și zăbavnic la limbă» (Ieș. 4, 10). Și a adăugat la acestea: «Alege pe altul puternic, pe care îl vei trimite» (Ieș. 4, 13). Dar Dumnezeuul tuturor a zis către el: «Nu. Iată Aaron, fratele tău, levitul. Știu că el grăind va grăi în locul tău și iată el va ieși în întîmpinarea ta. Și văzîndu-te pe tine, se va bucura întru sine. Și vei grăi către el și vei pune cuvintele Mele în gura lui și vă voi învăța pe voi ce să faceți și el va grăi în locul tău către popor și el va fi gura ta» (Ieș. 4, 14—16).

Legea veche fiind în mod vădit greoaie la limbă și știind că nu poate exprima decît prin reveniri îndelungate ale Scripturii și bîlbîind voința lui Dumnezeu, Hristos s-a făcut gura lui Moise, cea binecuvîntătoare, mutînd chipurile în adevăr și punînd în fața celor de pretutindeni cunoștința de-a gata a celor de trebuință⁷⁴. De aceea zice

71. Persoana conștientă se jertfește o singură dată. Nu numai pentru că se dă întreagă — căci și animalul e dat întreg — ci și pentru că nu poate fi înlocuită de nici o alta, cum e înlocuit animalul. Pe lingă aceea și pentru că dîndu-se lui Dumnezeu intră în viața veșnică și ca atare păstrează în ea veșnic simțirea de jertfă în care a intrat la Tatăl. Căci tot ce se întîmplă cu persoana rămîne întipărit nu numai în ființa, ci și în conștiința ei. «Scuffrir pasee, avoir souffert ne passe jamais», după Leon Bluy. Cu atît mai mult se întîmplă aceasta cu Hristos, care prin dumnezeirea Sa eternă susține în eternitate nediminuată umanitatea Sa. Hristos intră cu jertfa Sa nu numai la inima unui om, ci a lui Dumnezeu însuși, sau în cel mai ultim și sfînt adînc al oamenilor.

72—73. Venind în noi în stare de jertfă, în mișcare spre Tatăl, ne imprimă și nouă această mișcare, sau ne în cu Sine pe această cale spre Tatăl, și prin aceasta ne sfîntește. Căci cel ce se jertfește, omorînd păcatele egoismului și dăruindu-se lui Dumnezeu se sfîntește. Și prin frăția ce o imprimă tuturor în Hristos, întemeiază Biserica.

74. Hristos a descoperit înțelesurile spirituale, adînci, valabile pentru toți și pretutindeni ale tipurilor și umbrelor din legea veche. Iar după Hristos, tuturor celor ce au crezut Lui. Dar tot Hristos vorbea și prin Aaron, în locul lui Moise, însă nu făcut El însuși om care și-a însușit cuvintele omenești. Pe de altă parte Aaron era gura lui Moise, dar rămînînd gură a persoanei lui. Așa sînt proorocii din Vechiul Testament guri ale lui Hristos, căci Hristos grăiește prin ei, dar ei rămîn totuși guri ale persoanelor lor. În Hristos însă, Fiul lui Dumnezeu își face gura ome-

psalmistul : «Auziți acestea, toate neamurile, băgați-le în urechi toți cei ce locuiți în lume» (Ps. 48, 1). Deci Hristos a fost preînchipuit în Aaron. Și să nu te miri de ceea ce e și mai minunat, dacă în cei ce L-au cunoscut pe El și cunoșteau legea, a schițat umbra mării Lui.

Dar El s-a arătat și într-un bărbat de alt neam care a slobozit pe Israil din robie și a zidit sfînta și sfințita cetate și avea o putere de nebiruit împotriva tuturor ⁷⁵. Dar voi face mai lămurită istorisirea despre aceasta după ce am înfățișat-o pe cît s-a putut mai pe scurt.

5. Iudeii au fost duși odinioară în robie și cei din Israil au fost asupriți în Babilon mulți ani, ținuți într-o robie aspră și barbară. Dar după ce Cyrus, fiul lui Cambisi, a ajuns stăpîn și peste Mezi și peste Persi, a pornit război împotriva Asirienilor, care erau vecini de graniță, a cucerit și Babilonul și a eliberat pe Iudei care plîngeau sub tirania Asirienilor pînă la lacrimi și declarau că li s-a prezis de către Dumnezeu prin glasul sfinților că va veni la vremea potrivită Acela care va birui pe vrăjmași și îi va elibera de lanțuri pe cei oprimați ; și că Acela va ridica iarăși templul din Ierusalim, pe care Asirienii l-au ars, din necredința în Dumnezeu. Că cei din Israil n-au mințit în acestea, o aflăm cercetînd scrierile sfinților prooroci. Căci a zis Dumnezeu prin glasul lui Isaia : «Așa zice Domnul. Cel ce te-am izbăvit pe tine și te-am plăsmuit din pîntece : Eu Domnul cel ce săvîrșesc acestea, întins-am cerul singur și am întărit pămîntul. Cine altul va risipi semnele celor ce grăiesc din pîntece și vrăjile din inimă ? Cel ce întoarce pe cei înțelepți la cele dinapoi și înnebunește sfatul lor ? Și întărește cuvintele slugii Sale și adevărește sfatul îngerilor Săi ? Cel ce zice Ierusalimului : Locuit vei fi ; și cetăților Iudeii : Zidite veți fi. Și pustiile ei vor odrăsli. Cel ce zice adîncului : Pustii-te-vei și rîurile tale le voi seca. Cel ce zice lui Cyrus să înțeleagă și toate voile Mele va face. Cel ce zice Ierusalimului : Zidite-vei și casa Mea cea sfîntă o vei întemeia. Așa zice Domnul Dumnezeu unusului Meu Cyrus, pe care l-am ținut de-a dreapta ca să asculte de el neamuri și puterea împăraților voi sfărîma. Voi deschide uși înaintea lui și cetățile nu i se vor închide. Eu voi merge înaintea ta și munți voi netezi, uși de aramă voi zdrobi și lanțuri de fier voi sfărîma. Și-ți voi da ție visitierii întunecate, ascunse, nevăzute ; le

nească gură a Lui însuși. El însuși își vorbește omeneste și către oameni cuvintele Sale. Și fiind cuvinte ale lui Dumnezeu, nu există cuvinte atît de clare, de înțelese de toată lumea și în același timp de o profunzime niciodată epuizată ; ca ale lui Hristos n-au mai fost și nu vor mai fi. Evanghelia rămîne o carte neajunsă de alta în actualitatea ei permanentă și în conținutul lui de interes universal.

75. E vorba de Cyrus, regele Persilor, despre care se va vorbi în continuare.

voi deschide fie. Ca să cunoști că Eu sînt Domnul Dumnezeu cel ce chem numele tău, Dumnezeu lui Israil. Pentru Iacob sluga Mea și pentru Israil alesul Meu, Eu te voi chema pe numele tău și te voi primi pe tine. Dar tu nu ai cunoscut că Eu sînt Domnul Dumnezeu și nu este Dumnezeu afară de Mine. Și nu M-ai cunoscut» (Isaia 44, 24—29, 45, 1—5).

Auzi cît de limpede spune: «Nu M-ai cunoscut?». Și nu pune între cei ce cunosc pe Dumnezeu pe cel ce a ajuns la o situație atît de slăvită și e mai înalt ca împărații și stăpîn atît de multor neamuri. Faptele lui au fost chipuri ale biruințelor săvîrșite de Hristos. Căci a prezis că El va risipi vrăjitoriile mincinoase ale Babilonienilor și semnele celor ce scorneau mituri din pîntece. Iar sfaturile sau prezicerile proorocilor săi, pe care i-a numit și îngeri, nu le declară mincinoase ⁷⁶. Ba a vestit de mai înainte și că va zidi cetățile Iudeilor și că va pustii adîncul și va seca toate riurile lui. Iar zicînd adînc, socotesc că înțelege mulțimea celor ce locuiesc în el. Iar riurile lui, neamurile ce curg de pretutindenii în ajutor. Dar să vorbim lămurit despre Cyrus, mutînd cu pătrunderea subțire la taina lui Hristos isprăvile aceuia.

6. Cyrus a avut ca mamă pe Mandane, fiica lui Astiage, principele Mezilor. Iar ca tată pe Cambise, pers după neam și foarte măsurat în moravuri. De aceea unii dintre cei vechi l-au numit pe Cyrus de soiuri sau firi diferite, pentru deosebirea de neam a tatălui și a mamei. Căci Perșii erau alt neam decît Mezii ⁷⁷.

Dar aceasta o poți vedea și în Hristos. Căci a avut ca Maică după trup pe Sfînta Fecioară, care a fost ca noi de fire omenească, iar tată ca noi neavînd. Deci ca să spunem așa, a fost întru totul superior după fire, întrecînd tot ce se află între cele create. De aceea a și

76. Prin prooroci se arată cel mai mult că istoria nu se desfășoară la întîmplare, sau numai din capriciile apărute la întîmplare între oameni, ci mersul ei este prevăzut și în parte determinat de Dumnezeu-Cuvîntul care o conduce spre întruparea Lui, apoi spre asemănarea multora cu El. Proorocii sînt de aceea cei ce anunță de mai înainte hotărîrile lui Dumnezeu și prevestirile Lui privitoare la etapele viitoare ale istoriei.

77. Am spus că Dumnezeu-Cuvîntul a condus istoria spre întruparea Sa și spre mîntuirea tuturor oamenilor care voiesc să se alipească de El. A condus-o nu numai prin poporul evreu și prin proorocii Lui, ci și prin alte popoare și personalități. Una din acestea a fost Cyrus. El a eliberat poporul evreu din robia babiloniană, ca să poată apărea din Fecioara Maria Hristos, după ce acest popor a cunoscut mai de aproape și celelalte popoare și trebuința lor de mîntuire. A obișnuit lumea prin Cyrus cu o viață în unitatea unui Stat, pregătind Biserica universală a lui Hristos. Alexandru Macedon și elenismul răspîndit de el a dus această pregătire mai departe. Iar Imperiul Roman a făcut posibilă misiunea Apostolilor în toată lumea cunoscută atunci. Așteptarea lui Mesia de către poporul evreu se făcuse și ea cunoscută prin răspîndirea multor evrei în lumea unificată. Așa s-a pregătit lumea pentru mesajul universal spiritual al lui Hristos.

spus către Iudei care socoteau că este ca noi și s-a născut ca noi : *«Voi sînteți din cele de jos, iar Eu sînt din cele de sus»* (Ioan 8, 23). Și Cyrus a stăpînit peste multe neamuri nenumărate, și l-a primit toată cetatea. Și a luat vistierii întunecate, ascunse, nevăzute, și a eliberat pe Israil dintr-o îndelungată robie. Emanuil S-a făcut împărat peste tot pămîntul de sub cer și-L primește toată cetatea ca pe Mîntuitorul și Răscumpărătorul tuturor ; și a eliberat din robia și tirania diavolească tot neamul pe care aceasta l-a supus și l-a silit să-i slujească. Iar coborînd și la iad, a deșertat și vistieriile întunecate, ascunse, nevăzute. *«A zdrobit porți de aramă și a sfărîmat lanțuri de fier»*. Căci a spus celor din legături : *«Ieșiți»* ; și celor din întuneric : *«Descoperiți-vă»* (Isaia 49, 9). De aceea a spus și odinioară către Iov cel atot suferind și luptător nebiruit : *«Ai venit la izvorul mării, pe urmele adîncului umblata-i. Deschisu-Ți-s-au de frică porțile morții, portarii iadului văzîndu-Te pe Tine s-au spăimîntat»* (Iov 38, 16—17). Să citim acestea ca unii care întreabă ⁷⁸. Căci cuvîntul ne arată biruințele lui Hristos și cele săvîrșite în adîncimile iadului ⁷⁹. Fiindcă spre aceasta a murit Hristos și a trăit, ca să domnească și peste morți și peste vii ⁸⁰.

Și Cyrus dînd odinioară bani, a poruncit să se rezidească templul din Ierusalim. Emanuil a întemeiat Biserica cea cu adevărat sfîntă și cetatea cea vestită, dărîmînd cu totul ca pe un Babilon idolatria îngîmfată și înjurătoare de Dumnezeu.

Despre Cyrus Dumnezeu zice : *«Toate voile Mele le va face»*. Iar Mîntuitorul nostru a spus mulțimii Iudeilor care-L disprețuiau pe El : *«Voi judecați după trup»* (Ioan 8, 15). Și iarăși : *«Și de vă judec Eu, judecata Mea dreaptă este. Că nu caut voia Mea, ci voia Tatălui Care M-a trimis»* (Ioan 5, 38).

Și lui Cyrus Dumnezeu i-a zis : *«Te-am chemat cu numele Meu»*. Iar Emanuil e cu adevărat Domnul, deși S-a arătat ca om ⁸¹. Iar că cele ale lui Cyrus au fost un chip al slavei lui Hristos, ne va încre-

78. Tot ce ni se spune despre Dumnezeu și despre Hristos e atît de adînc, că ne face să ne punem noi întrebări. Iar prin aceasta ne înălțăm mereu în cunoștință.

79. Iadul are și el adîncimile lui, căci nu numai cele bune, ci și cele rele își au adîncimile lor. Nu se poate ajunge niciodată la ultimele adîncimi ale răutății. Și totuși se trăiește o infinitate a răului (mai ales a răului suferit de la alții), chiar dacă rămîne posibilă o adîncime și mai mare în infinitatea lor. Hristos a scăpat pe mulți din aceste adîncimi ale răului suferit. Întîi le-a adus cu bunătatea Lui o mare mîngîiere.

80. E o domnie a celui bun care îi face și pe cei chinuți de rău să se ridice peste el și din el. E mare lucru să simt domnia cuiva care e bun în mine.

81. Cyrus e în grecește, care e apropiat de Domnul. Prin aceasta se arată că Dumnezeu i-a dat un nume ca al Lui. Emanuel e cu adevărat Domnul, chiar dacă S-a arătat ca om.

dința în mod sigur cele următoare, spuse prin glasul proorocului: *«Eu am făcut pământul și pe om pe el. Eu am făcut cu mâinile Mele cerul și am poruncit tuturor stelelor. Eu L-am ridicat pe El cu dreptate Împărat și toate căile Lui sînt drepte. Acesta va zidi cetatea Mea și va întoarce robia poporului Meu, nu cu preț, nici cu daruri*⁸². *Așa zice Domnul Savaot: Ostenit-a Egipteanul și negustoriile Etio-pienilor și bărbații cei înalți din Saba la Tine vor trece și Ție vor fi robi și după Tine vor merge legați de mîini cu cătușe și se vor închina Ție și Ție se vor ruga, că întru Tine este Dumnezeu și nu este Dumnezeu afară de Tine. Că Tu ești Dumnezeu și noi n-am știut, Dumnezeul lui Israil Mîntuitorul. Rușina-se-vor și se vor înfrunta toți vrăjmașii Lui și vor umbla întru rușine»* (Isaia 45, 12—16).

Căci El este Cel ce a făcut cerul și pământul și omul, Cel ce a împodobit cerul cu stele, a ridicat nouă ca dreptate⁸³ pe Iisus care ne-a răscumpărat în dar. *«Căci am fost îndreptați întru credință»* (Rom. 5, 1). Acesta ne-a slobozit din legături și robie, a zidit duhovnicește Ierusalimul spiritual și a întemeiat Biserica, ca să nu poată fi *«biruită nici de porțile iadului»* (Matei 16, 18), și să nu fie biruită de vrăjmași⁸⁴.

Cei ce rătăceau odinioară cunoscînd că acesta este Dumnezeu după fire, spun: *«Tu ești Dumnezeul nostru, și n-am știut. Și nu este Dumnezeu afară de Tine»* (Isaia 45, 15). Acestuia I se vor închina, Lui se va pleca *«tot genunchiul»* și *«toată limba va mărturisi că Domn este Iisus Hristos întru slava lui Dumnezeu Tatăl»* (Filip. 2, 10—11). Acestuia au îndrăznit unii din Israil să I se împotrivească. Dar au fost făcuți de rușine și au căzut și au umblat strîmb după cuvîntul proorocului.

Deci Cyrus al lui Cambise a întemeiat casa (templul) lui Dumnezeu în Ierusalim, ca chip al lui Hristos. Dar că Emanuil însuși avea să ducă la capăt fapta aceasta în mod duhovnicesc și spiritual o

82. Ar putea fi vorba aici nu numai de Cyrus și de Hristos, și anume de Cyrus ca chip al lui Hristos, ci pînă la un loc și de om. Căci pe om l-a pus Dumnezeu împărat pe pămînt, ca un chip al Cuvîntului; el e conștient și liber ca Cuvîntul și capabil de un dialog cu El. El este cuvînt ipostatic, avînd potențial toate lucrurile ca cuvinte în sine.

83. Nici o bunătate sau virtute nu stă de sine, ci e ipostasiată împreună cu altele în persoane. Dar în oameni le are de la Cel ce are și existența. Dumnezeu le are de la Sine din veci. El e ipostasul tuturor virtuților sau bunătăților în armonia lor. Așa cum e Cuvîntul ipostatic, așa e și dreptatea ipostatică.

84. Frățietatea multor oameni și odată cu ea stăruința lor în legătură cu supremul bine, care e Dumnezeu venit între oameni, nu va putea fi desființată nicio dată. Aceasta e Biserica. Fie ea cît de strîmtoară exterior, ea rămîne ca un aluat de supremă calitate între oameni, de nedesființat. Umanitatea nu poate fi fără acest foișor de sus, din care privește și în care coboară Duhul lui Hristos. Odată ce ea a trăit odată în El și a făcut experiența vieții în El, nu mai poate fi fără El.

poate observa cineva și în alt chip. După ce Cyrus a eliberat din robia Babilonului pe Israil, s-au ivit îndată învățători și conducători ai poporului. Aceștia au fost Zorobabel al lui Salatiel din seminția lui Iuda și Iisus al lui Iosedec, preotul cel mare. Acestora ajunși în Ierusalim, Dumnezeu le-a dat în grijă, prin glasul proorocului Agheu, zidirea templului. Căci s-a scris: *«În al doilea an, în timpul lui Darie împăratul, în luna a șasea, în prima zi a lunii, a fost cuvîntul Domnului în mîna lui Agheu proorocul, zicînd: Grăiește către Zorobabel, fiul lui Salatiel din seminția lui Iuda și către Iosua, preotul cel mare, fiul lui Iosedec, zicînd: Acestea grăiește Domnul Atotîitorul: Poporul acesta zice: N-a sosit vremea să se zidească casa Domnului. Și a fost cuvîntul în mîna lui Agheu proorocul, zicînd: Este vouă vreme ca să locuiți în casele voastre înfundate, iar casa Mea este pustie?»* (Agheu 1, 1, 4). Și după altele iarăși: *«Și a trezit Domnul duhul lui Zorobabel al lui Salatiel din seminția lui Iuda și duhul lui Iosua al preotului cel mare fiul lui Iosedec, și duhul celorlalți din tot poporul. Și au intrat și făceau lucrurile în casa Domnului Atotîitorul Dumnezeului lor»* (Agheu 1, 14).

Observă în chip și icoană îndoită pe Emanuil, ca Împărat, în Zorobabel, care era din seminția lui Iuda care stăpînea atunci în Israil, iar ca Arhiereu în Iosua, arhiereul cel mare, care conducea pe calea ce duce la sfînta cetate din țara celor de alt neam, adică din cel al Babilonienilor. Observă că e și meșterul ziditor și îngrijitor al sfîntului templu. La fel noi, urmînd prin credință conducătorului Hristos, ca unui Împărat și Arhiereu, scăpați de sub tirania diavolească și ca din pămîntul celor de alt neam, din rătăcirea lumească, intrăm în sfînta cetate, adică în Biserica celor întîi născuți, pe care o va clădi Hristos din pietre inteligibile. O va mărturisi aceasta Pavel, scriind celor ce-au fost răscumpărați prin credință și s-au hotărît să pășească pe urmele lui Hristos: *«Întru Care și voi sînteți împreună zidiți spre a fi locaș al lui Dumnezeu în Duh»* (Efes. 2, 22). Iar că slava Bisericii e mai mare decît cea dintîi și veche a templului clădit din pietre⁸⁵, o spune Dumnezeu Însuși, zicînd prin glasul lui Agheu: *«Cine dintre*

85. Templul vechi era clădit din pietre materiale. El era numai chipul celui din pietrele vii ale credincioșilor, sau al Bisericii. Templul vechi era așezat într-un singur loc, Biserica e pretutindeni unde sînt credincioși, care toți se simt uniți în Hristos. De aceea ei se pot și aduna oriunde există mai mulți într-un locaș. Dar adevărata Biserică sînt ei. Pentru că unde sînt adunați ei la un loc, e și Hristos în mijlocul lor și li se împărtășește prin trupul și sîngele Lui. A fi «pietre vii» clădite în Biserică, înseamnă a se și articula împreună în același întreg spiritual, dar a fi și fermi în stăruirea în locul ce-l deține în acest întreg. Ei nu fac parte din Biserică datorită rudeniei de sînge, ci credinței în Hristos.

voi a văzut casa aceasta întru slava ei cea dintîi și cum este acum? Oare nu este fără nici un preț în ochii voștri?» (Agheu 2, 3). Și după altele iarăși: «Al Meu este argintul și al Meu este aurul, zice Domnul Atotfiitorul, pentru că mărimea de pe urmă a casei acesteia, va fi mai mare decît cea dintîi, zice Domnul Atotfiitorul; și în locul acesta voi da pace» (Agheu 2, 9—10)⁸⁶. Și pacea sufletului o are tot cel ce contribuie la înălțarea acestui templu. Și multe alte va culege cineva fără osteneală, prin care Hristos ni se descrie ca celor de odinioară⁸⁷.

Dar pentru a nu ni se abate cuvîntul de la ceea ce se cuvine prin mulțimea exemplelor, lăsînd cele ce pot duce și la altele, vom spune aceasta: că din două trebuie să alegem numaidecît una: adică sau vom disprețui cu totul pe cei prin care acelea au fost făcute, socotind că nu e fără greșală a le considera chipuri, dacă se înțeleg ca făcute prin oameni ca noi, deși au în ele mult din ceea ce e potrivit lui Dumnezeu, sau spunînd că Duhul ia pururea chipul celor ale noastre, vom mărturisi în mod necesar că El a luat și forma lui Cyrus, care nu știa de Dumnezeu. Căci s-a zis către el: «Iar tu nu mai cunoști». Înlăturîndu-se cele socotite prezente în chipuri, Aaron se va socoti o simplă umbră; iar Zorobabel al lui Salatiel și Iosua preotul cel mare, fiul lui Iosedec, nu vor fi decît niște nume goale.

7. Dar socotesc că mai mult se conformează rațiunii cuvenite cei ce cugetă că Melchisedec a fost om, care a împărțit peste cetatea Salem. Iar pe el ni l-a înfățișat ca chip al lui Hristos, Pavel cel cu mintea subțire pentru tilcuri duhovnicești (Evr. 7, 1 urm.). Cei ce i s-au împotrivit după aceasta, spun că Melchisedec nu a fost om, ci mai degrabă Duhul Sfînt, sau altă putere oarecare din cele de sus și din cer, avînd o lucrare slujitoare. Plăcîndu-le unora să cugete astfel, noi spunem că ei greșesc în două feluri: coboară firea dumnezeiască și negrăită a Duhului la un mod necuvenit și ridică zidirea născută și făcută în mod flecar la o slavă mai presus de ea. Și voi spune în ce mod. Despre Melchisedec s-a scris că: «era preot al Dumnezeului Celui Prea Înalt». Dar dacă Melchisedec este Duhul Sfînt, Duhul a fost coborît între preoți și are o slujire liturgică. Și va lăuda și El împreună cu sfinții îngeri pe Dumnezeu Cel Prea Înalt. Căci s-a scris: «Binecuvîntați pe Domnul toți îngerii Lui, slujitorii

86. Biserica întrunind în aceeași credință oameni din toate popoarele, e un loc al păcii între toate, mai ales pentru că Cel care este în ei este Domnul păcii, Cel care îi îndeamnă să se iubească unii pe alții și să iubească și pe ceilalți. Nici o instituție nu e atît de mult loc și izvor de pace ca Biserica lui Hristos. Dar această slujire o împlinește deplin dacă își păstrează unitatea sau și-o reface.

87. Ca Apostolilor și primilor creștini.

Lui, cei ce faceți voia Lui» (Ps. 102, 20). Căci nu e nici o îndoială, că cel ce slujește altuia și nu sie însuși, slujește lui Dumnezeu, Care e mai înalt. Deci dacă zicem că Duhul face slujba de preot, este mai prejos de firea dumnezeiască și se află mai degrabă între cele create și se va închina lui Dumnezeu cu noi. Și desigur nu se va sfinți pe Sine însuși, fiindcă cel ce se sfințește, se sfințește de cineva mai mare decât el după fire. Se va sfinți împreună cu noi. Cum deci va fi și Dumnezeu după fire cel ce e sfințit (de cineva)?

Oare nu e sfințit orice preot și apoi se apropie de slujirea preoțească sfințitoare?⁸⁸. «Căci nu-și ia cineva singur cinstea aceasta, ci dacă e chemat de Dumnezeu, precum și Aaron», după cum s-a scris (Evr. 5, 4). Iar Pavel a adăugat: «Și Însuși Hristos nu S-a slăvit pe Sine ca să se facă Arhiereu, ci Cel ce a zis către El: Fiul Meu ești Tu, Eu astăzi Te-am născut» (Ps. 2, 7). Precum zice și în alt loc: «Tu ești Preot în veac, după rânduiala lui Melchisedec» (Ps. 109, 4; Evr. 5, 5—6)⁸⁹. Căci trebuie știut că nu s-ar putea spune că însuși Fiul și Cuvîntul cel din Tatăl săvîrșește slujba de preot și s-a așezat în starea de liturghisitor, dacă nu s-ar cugeta că S-a făcut ca noi și

88. Sfințirea cuiva sau a ceva înseamnă a primi în sine o lucrare dumnezeiască, a se pune în comunicare cu Dumnezeu. Căci numai Dumnezeu e sfînt. Dar nu poate răpi cineva sau ceva lucrarea dumnezeiască. Aceasta trebuie să i se dea de Dumnezeu. Numai cel odată sfințit de Dumnezeu, poate transmite și altora sfințenia. Primii oameni care au fost sfințiți, au fost Apostolii prin Duhul Sfînt direct la Rusalii. Dar ca să nu pară sfințirea lor un act pur, o pretenție subiectivă, ea s-a făcut cu mai mulți deodată și însoțită de niște semne sesizabile prin simțuri: de un vînt ca de vînt și de așezarea limbilor de foc peste capul fiecărui Apostol. Acestea au fost sesizate și de alții, decât de Apostoli.

Nimic din ceea ce se petrece cu putere în interior nu e lipsit și de niște semne exterioare. Prin aceasta se asigură «Obiectivitatea» marilor evenimente spirituale. Dar noi am fost sfințiți la Rusalii, pentru că întîi a fost sfințit Hristos ca om. De aceea S-a sfințit El ca om. Putînda de a fi curat și conștiința superiorității a ceea ce e curat în aspirația omului autentic după curăție sufletească, e o dovadă că există undeva un vîrf personal al sfințeniei, care nu se mai dobîndește de undeva de mai sus, ci vîrful acela e prin Sine sfînt. Dintre oameni la acest vîrf al sfințeniei a ajuns Hristos, pentru că El este și Dumnezeu.

89. Preoția are o slavă, o cinste, deși e o slujire. E o slavă pentru că e o slujire adusă lui Dumnezeu. Și anume o slujire de mare folos pentru oameni. Și nu oricine e în stare să împlinească această mare slujire. Hristos însuși și-a socotit-o ca slavă, deși esența ei și eficiența ei desăvîrșită nu și-a dat-o El însuși. Căci ceea ce-și dă cineva el însuși, nu-i aduce nimic nou. Dar Hristos a primit această cinste sau slavă ca om, nu ca Dumnezeu. Ca om S-a putut aduce jertfă în numele nostru. Dar a fost jertfa deplin eficientă pentru că Persoana care se aducea ca om, era totodată Dumnezeu. Dar El S-a făcut om, pentru că așa a fost voia Tatălui. Deci și Arhiereu s-a făcut din voia Tatălui. Și Arhieria Lui durează nu numai cît trăiește pe pămînt, ca a arhierilor de pe pămînt, ci și după moarte, pentru că a înviat și prezintă jertfa Lui pentru toți oamenii pînă la sfîrșitul timpului. El e unicul Arhieriu, pentru că rămîne pururea viu prin înviere. Preoții și arhierii de pe pămînt sînt numai organele văzute prin care împărtășește credincioșilor jertfa Sa și prin care o fac prezentă și pe altar pentru a se alătura ei și jertfele credincioșilor spre a se aduce Tatălui, însoțită de rugăciunile lor unificate prin preot.

precum s-a numit Prooroc (Deut. 18, 13; Fapte 3, 22) și Apostol (Evr. 3, 1) pentru umanitatea Lui, așa și Preot⁹⁰. Căci numai chipului de rob i se cuvin cele potrivite robului⁹¹. Și aceasta este chenoza (deșertarea de slavă). Căci Cel ce era în chipul și în egalitatea Tatălui, Căruia îi stau de față însăși Serafimii cei de sus, Căruia îi slujesc (liturghisesc) mii de mii de îngeri (Dan. 7, 10), când s-a deșertat pe Sine (Filip. 2, 7), se spune că S-a arătat slujitor (Preot) al celor sfinte și al cortului celui adevărat de sus. Atunci a fost și sfințit împreună cu noi Cel ce e mai presus de toată zidirea. «Cel ce sfințește, zice, și cei ce sînt sfințiți, dintr-Unul sînt toți⁹². Deci nu se rușinează a-i numi pe ei frați, zicînd: Vesti-voi numele Tău fraților Mei» (Evr. 2, 11—12)⁹³.

Deci Cel ce sfințește ca Dumnezeu cînd S-a făcut om, și S-a sălășluit între noi (Ioan 1, 14) și ni S-a făcut Frate după umanitate, atunci se spune că se și sfințește (e sfințit) împreună cu noi. Așadar și trebuința de a sluji ca Preot și de a fi sfințit împreună cu noi ține

90. Dumnezeu Cuvîntul făcîndu-Se om, ni S-a făcut cel din urmă Prooroc, arătîndu-ne prin învățătura Sa și prin modelul Său de om, spre ce treaptă desăvîrșită de om trebuie să tindem, iar prin înviere că vom avea și veșnicia la dispoziție pentru această înaintare veșnică în desăvîrșire. Dacă nu S-ar fi făcut om, nu ni S-ar fi făcut ultimul și cel mai înalt și veșnicul Prooroc; dacă n-ar fi și Dumnezeu, n-ar fi acest fel de Prooroc, ci un prooroc limitat, trebuind să fie urmat de altul. El e și Cel mai înalt Apostol, propovăduindu-Se pe Sine însuși ca Dumnezeu și Om desăvîrșit, cum nu o poate face nici un alt Apostol. El ni se arată atît în calitatea de Prooroc și de Apostol ca Mijlocitorul cel mai propriu între Dumnezeu și oameni, iar în calitatea de Arhiereu ca cel mai propriu Mijlocitor între oameni și Dumnezeu. Căci El este și Dumnezeu și Om. El e Proorocul și Apostolul Său, comunicîndu-ni-Se în formă umană; El e Arhiereul care Se aduce jertfă ca om, Tatălui Său care este în El, înălțînd umanitatea Sa și a noastră în intimitatea cea mai adîncă a lui Dumnezeu. Taina cea mare e cum își poate însuși Dumnezeu cuvîntul omenească, simțirea omenească toată firea omenească, rămînînd totuși Dumnezeu. Explicația stă în faptul că El e Creatorul ei.

91. Calitatea de Apostol, de Prooroc, de Arhiereu, țin de starea de rob, de golire de slavă pe care a luat-o. Căci prin ele a slujit lui Dumnezeu și oamenilor.

92. Și Hristos ca om și oamenii sînt din Tatăl. De aceea oamenii sînt făcuți frați ai Lui.

93. De-abia Fiul lui Dumnezeu făcut om dovedește că El are un Tată, deci descopere adevăratul nume al lui Dumnezeu. Iar prin aceasta e Apostolul care descoperă cel mai deplin pe Dumnezeu. Dacă Dumnezeu nu e Tată, nu e Persoană iubitoare, sau nu e Persoană peste tot, ci o esență supusă legilor. Deci nu e Dumnezeu. Dar ca să facă această descoperire, deci ca să se facă Apostol, dar și Prooroc care să ne arate modelul de om unit cu Dumnezeu spre care avem să tindem, ba și Arhiereu care să se aducă jertfă pentru noi, introducînd umanitatea noastră la Tatăl și pe noi care ne putem și noi jertfi din puterea Lui, a trebuit să Se facă om, deci să accepte chenoza. Însă Hristos rămîne Apostol, Prooroc și Arhiereu în veci, deci și după ce ridică umanitatea noastră la starea de slavă. Căci în veci ne arată pe Dumnezeu ca Tată și umanitatea Sa ca vîrf spre care avem să tindem și iubirea care a mers pînă la jertfă. Dar starea de slavă avînd-o după întrupare în veci ca om, ea îl arată pe Fiul lui Dumnezeu totuși coborît din iubire la calitatea de Purtător al umanității noastre. Numai așa ne-a făcut cu adevărat accesibil pe Dumnezeu.

de iconomia cu trupul⁹⁴. Și acesteia i le atribuim, dacă voim să cugetăm drept și fără greșală, măsurilor chenozei⁹⁵. Iar dacă despre Duhul nu spunem niciodată că a slujit ca preot, deșertîndu-Se pe Sine, Îl privăm de slava Lui dumnezeiască, și Îl socotim între cele de sub Dumnezeu, dîndu-I ca măsură calitatea de creat⁹⁶. Sau să ne arate că Duhul S-a întrupat și a suportat o coborîre din iconomie⁹⁷, ca și Fiul. Însă din faptul că Sfînta și închinata Treime este de o ființă, nu urmează că poate atribui cineva oricărei Persoane a ei, căreia ar voi, rațiunea întrupării. Căci nu S-a făcut om Însuși Tatăl, nici Duhul Sfînt, ci numai Fiul. Așa ne-au învățat dumnezeieștile Scripturi⁹⁸. Pentru ce strîmbă deci adevărul și-L coboară pe Duhul Sfînt, care n-a avut motiv să se fi golit de slavă în măsurile smereniei (chenozei), dacă Îl pun în numărul celor așezați spre slujirea preotească? Căci Melchisedec era preot. Dar ei zic că Duhul și-a dat El Însuși Sie-și calitatea de preot spre cinstirea Fiului pentru a fi chip al preoției viitoare a Acestuia.

Dar aș zice, Duhul Sfînt a socotit în acest caz cinstirea și iubirea Fiului și prea puțin poartă grija de acest lucru⁹⁹. Și cum nu e o aiureală a gîndi și spune aceasta? Căci Mîngîietorul sau Duhul slăvește pe Fiul. Fiindcă Acesta zice despre El: «*Acela pe Mine Mă slăvește*» (Ioan 16, 14). Dar dacă voiește să-L cinstească și anume fără sfîrșit, de ce nu s-a făcut mai degrabă Aaron? Sau Cyrus care a

94. Trebuia să ia trup sau firea omenească pentru a o mîntui în El și în noi. În scopul acesta a fost sfințită, pentru că jertfind-o lui Dumnezeu, a umplut-o de El și această umplere ne-o transmite și nouă. Ține de suprema apropiere a Lui ca om de Dumnezeu, ca să fie Apostol, Prooroc și Arhiereu. Numai în aceste calități e Mijlocitor suprem între Dumnezeu și noi (ca Apostol și Prooroc) și între noi și Dumnezeu (ca Arhiereu).

95. Slujirea de Preot, de Apostol și de Prooroc țin de starea Lui de chenoză, de starea Lui umilită ca om. Căci ca Dumnezeu nu poate aduce jertfă unuia mai înalt.

96. De om nu spunem că e preot prin coborîre de la slava dumnezeiască, cum spunem de Hristos, pentru că omul e mai degrabă înălțat prin preoție, deși dacă n-ar fi mai jos de Dumnezeu n-ar putea fi preot. De aceea și sfințirea lui e o înălțare cum nu e pentru Fiul lui Dumnezeu, Care sfințit fiind ca om, arată că S-a coborît în prealabil la starea de om. Deci și de Duhul dacă am spune că a slujit ca Preot fără să Se coboare, am socoti că e prin El însuși creatură inferioară lui Dumnezeu. Așa trebuiau să cugete cei ce cugetau pe Melchisedec preot prin identitatea lui cu Duhul Sfînt.

97. O coborîre pentru mîntuirea noastră, deci cu voința, nu cu ființa.

98. Există o rațiune tainică pentru care nu s-a întrupat altă Persoană a Sfintei Treimi, ci numai Fiul. Noi am putea vedea în această rațiune două motive a) că Dumnezeu vrea să ne facă prin întruparea Fiului și pe noi fii, și b) că Fiul fiind totodată și Cuvîntul lui Dumnezeu, «prin Care» a creat toate, voiește ca tot prin El să ne și recreeze, refăcînd pecetea de dreaptă raționalitate pe care a imprimat-o El în noi prin actul creației.

99. Dacă Duhul Sfînt e preot El însuși nu mai coboară peste Fiul ca om ca să-L sfințească. Ba, dacă e creatură, nu mai odihnește nici peste Fiul din veci, luminînd din El și arătînd marea iubire ce o are Tatăl față de Fiul.

domnit peste Persi și Mezi, sau Iosua, fiul lui Iosedec și Zorobabel, fiul lui Salatiel, din seminția lui Iuda, sau Moise, căruia i s-a spus ca unuia ce purta în sine mijlocirea lui Hristos: *«Prooroc voi ridica lor din frații lor, ca pe tine, și voi da cuvintele Mele în gura Lui, și El le va grăi lor după cum voi porunci Eu»* (Deut. 18, 18; Fapte 3, 22). De ce nu S-a făcut El și Isus al lui Navi, căpetenie după Moise, care a trecut pe fiii lui Israil peste Iordan și i-a tăiat împrejur cu pietricele, ba i-a și introdus în pământul făgăduinței? Dar oare nu ne-am botezat și nu ne-am tăiat împrejur cu tăiere nefăcută de mină în Hristos prin Duhul, făcându-ne părtași ai Împărăției cerurilor? ¹⁰⁰. Cum nu e clar lucrul acesta!

Altfel vom admite că Duhul a luat chip permanent în fiecare din cei numiți, ca să cinstească pe Fiul, sau că e adevărat cuvântul că nu se îngrijește de ceea ce îi este propriu și a rămas numai unora din cei mai vechi să se formeze chip și asemănare a Fiului ¹⁰¹. Dar să ne ferim de aceste gânduri nebunești. Deci Melchisedec a fost om, nu Duhul Sfânt.

8. Iar că nu este nici vreo putere sfântă și slujitoare, cum au cugetat unii, să o arătăm culegînd cîteva din cele cuvenite spre dovedirea adevărului. Aceia socotesc că au un motiv frumos și înțelept pentru aceasta, după părerea lor. Căci odată ce s-a scris zic despre Melchisedec că *«era fără tată și fără mamă, și fără spiță de neam»* (Evr. 7, 3) și a binecuvîntat pe Avraam, dar *«se binecuvîntează cel mai mic, de către cel mai mare»* (Evr. 7, 7), fără nici o îndoială, nu e înțeles ca unul din noi, ci este înger prin fire, o putere de mare cinste și slavă dintre cele de sus. Eu însă, prieteni, mă mir foarte, că pe aceștia i-a abătut de la ceea ce e de folos și cuvenit și i-a depărtat de la cugetarea necesară pentru aflarea adevăratului respect pentru dumnezeiescul Avraam. Căci arătîndu-ne pe Melchisedec ca chip al lui Emanuil, nu privesc la calitatea lucrurilor, nici nu cerce-tează modul preoției, ci sucesc firea a ceea ce ține de aceasta. Fiindcă le-ar putea spune cineva cu dreptate: ce se opune ca să fie binecuvîntat Avraam de Melchisedec ca om, chiar și dacă nu ar fi cugetat

100. Duhul rămîne pururea Duh neînrupat. Prin El, împlinește Fiul lui Dumnezeu cel înrupat toate lucrările Lui asupra noastră. Dacă s-ar fi înrupat Duhul Sfînt, n-ar mai lucra Hristos prin El, sau prin lucrările Lui, asupra noastră, ci Duhul însuși. Întruparea Fiului ar fi fost de prisos. În acest caz fiecare om cu o viață mai înălțată ar fi identic cu Duhul Sfînt. Nu s-ar mai face o distincție între el și Duhul Sfînt, cum se face între el și Hristos.

101. După părerea greșită a unora, Duhul Sfînt a luat chip în unii oameni spre a cinsti pe Fiul. În acest caz, Duhul nu a împlinit lucrarea Lui proprie de-a face cunoscut pe Fiul cel înrupat. Fiul n-a mai fost atunci prezent ca în chipurile Sale decît în puținii oameni de la începutul omenirii.

că este mai mare ca acela? Fiindcă nu se dau în acestea spre cunoaştere firile, ci înţelesul celor săvîrşite şi se preînchipuiesc raţiunile adevărului mai înalt al ghiciturilor date ca umbre. Fiindcă este cu totul absurd să nu se opună cele semnificate umbrelor, ci să se cerceteze mai degrabă firile celor ce se prezintă şi să se caute înţelesul acestora. Aaron a fost ales ca înţelept şi capetenie a cortului încununat cu cele mai înalte cinstiri în preoţie. Şi cum a fost sfinţit? S-a junghiat un berbec şi s-a uns cu singele lui vârful urechii lui drepte şi al minii şi piciorului şi aşa s-a introdus în preoţie (Ieş. 29, 20). Dar i-aş întreba pe aceştia: dacă bunul acesta ţine de firile celor ce-au sfinţit şi au fost sfinţite şi nu se referă mai degrabă la frumuseţea adevărului, cum se mai binecuvintează cel mai mic de către cel mai mare?¹⁰² Să spună aceia ce e mai mare în acestea. Oare vom pune pe Aaron în urma berbecului? În acest caz fiinţa raţională şi-ar găsi desăvîrşirea în animalul necuvîntător. Vom spune că cel ales a fost sfinţit spre preoţie prin singele oilor şi că cenuşa viţelului turnată, sfinţeşte pe cei împărtăşiţi de ea spre curăţirea trupului. Dar ce e aceasta? Care e adîncimea înţelesurilor? Cele săvîrşite sînt chipuri şi ca să spunem aşa, erau preînchipuiri ale sfinţirii în Hristos? Iar chipul în lucruri nu se află în firea celor ce sfinţesc sau sînt sfinţite¹⁰³. Dacă n-ar fi aşa, ceea ce e mai înalt se binecuvintează de către ceea ce e mai mic, dacă firea omului e mai înaltă decît firea viţelului sau a berbecului. Deci să nu fie ruşinaţi aceia, chiar dacă Avraam fiind cu mult mai înalt ca Melchisedec, se spune că a fost binecuvîntat de acela. Căci chipul era cel ce a biruit, nu firea celui ce l-a binecuvîntat.

Dar mă mir şi de faptul că declarîndu-l şi după chipul şi asemănarea Fiului, spun că a fost fără tată şi fără mamă ca un inger,

102. Dacă singele berbecului ar sfinţi şi vârful urechii, al minii şi piciorului ar fi sfinţite, şi nu ar lucra prin acel singe ceva mai înalt referindu-se la ceea ce e mai înalt în om, nu s-ar mai putea spune că cel mai mic e binecuvîntat de cel mai mare.

103. Sfinţenia îşi păstrează o transcendenţă în cel sfinţit, deşi devine şi proprie lui. El pătrunde, îl transformă, dar simţit totodată şi e de fapt şi o calitate şi o putere ce vine de sus. Ridicat într-o stare de curăţie, o trăiesc în acelaşi timp pe aceasta ca o relaţie cu Dumnezeu cel mai presus de minte. Aşa îl trăiesc şi pe preot: îl trăiesc ca om şi totuşi în relaţie cu el, mă trăiesc în relaţie cu Dumnezeu mai presus de El. Niciodată nu sînt în afară de orice relaţie. Dar în starea de oarecare sfinţenie, trăiesc relaţia cu transcendentul suprem. Poate de aceea arhierul legii vechi se sfinţea pentru această slujire prin ungerea vârfului urechii drepte, a minii drepte şi a piciorului drept, ca să se arate că avea să fie îndreptat spre auzirea lui Dumnezeu cel de sus, să împlinească voia Lui şi să umble printre oameni cugetînd la El.

Dar simţirea sfinţeniei este şi simţirea existenţei celei mai intensive. Sfinţenia ne copleşeşte, pentru că în ea se face simţită existenţa de gradul suprem. Lui Dumnezeu îi spunem Sfînt, pentru că îl simţim existenţa în modul cel mai intensiv. Treimea este Sfîntă, sau Prea Sfîntă, pentru că Ea este existenţa fără margini. În sfinţii simţim de asemenea o existenţă mai intensă, sau existenţa lui Dumnezeu.

deși Hristos Se naște și din Tată și din Maică. Căci I-a fost Maică pe pământ Sfinta Fecioară. Iar în cer I-a fost și Îi este Tată, Dumnezeu. Desigur, socotesc că chipurile trebuie să se desemneze după arhetipuri. De aceea fiindcă dumnezeiescul Pavel a spus că *«Melchisedec nu are nici început al zilelor, nici sfârșit al vieții»* (Evr. 7, 3), ei susțin și zic că el este o putere rațională și preotească, neînțelegând că ei trec peste ceva necesar. Și anume peste faptul că nimic din cele create nu e fără de început după timp. Dar tot ce a fost adus la existență, are și început al vieții și al zilelor. Deci care a fost scopul acestui cuvânt al fericitului Pavel? Sau cum a înfățișat pe Melchisedec *«ca chip și asemănare a lui Hristos?»*.

Despărțind deci mintea de simple raționamente, să cercetăm cheștiunea și să exprimăm rezultatul cum se cuvine.

9. Fiind foarte învățat în ale legii, Pavel nu vorbește Iudeilor din simple raționamente, ci din Scripturile lui Moise, cu care putea să respingă și pe cei ce nu cedau și se opuneau adevărului, cunoscându-le pe ele. Îl privește deci pe Melchisedec ca chip și asemănare a lui Hristos, pentru că se numea *«împărat al dreptății și al păcii»* (Evr. 7, 2). Dar aceasta se cuvenea să se spună printr-o tainică rațiune, numai de Emanuil. Căci El S-a arătat celor de pe pământ ca Făcător al păcii. *«Și ne-am îndreptat întru El»* (Rom. 5, 1; I Cor. 6, 2), eliberându-ne de sub jugul păcatului. Și am dobândit și pacea față de Tatăl și Dumnezeu, spălându-ne de necurăția moravurilor care stăteau între noi și ne despărțea de El, unindu-ne cu El în Duh ¹⁰⁴. Căci *«cel ce se alipește de Domnul, este un duh cu El»* (I Cor. 6, 17).

«Melchi» înseamnă în limba greacă *împărat*, iar «Sedeca», *dreptate*. Deci poate vedea cineva în Melchisedec, din combinarea acestor cuvinte în numele lui, după înțelesul semnificației lor, pe «împăratul dreptății». Iar în faptul că i s-a spus «împăratul Salemului», pe «împăratul păcii». Deci dumnezeiescul Pavel a aplicat acestea lui Hristos, văzînd o asemănare clară și vădită a lui Melchisedec cu El. Dar îl vede pe acela și ca simbol al preoției mai presus de lege, prin faptul că a binecuvîntat pe Avraam, și i-a oferit vin și pline (Fac. 14, 17—18) ¹⁰⁵. Căci nu sîntem binecuvîntați altfel de Hristos, Preotul

104. Pacea cu Dumnezeu-Tatăl ne-a adus-o Hristos, pentru că era Fiul Lui care s-a făcut om. Uniți cu Fiul făcut om, am intrat și noi în relația filială cu Tatăl. Dar unirea lui Hristos cu noi ne-a și insuflat simțirea Lui de Fiul față de Tatăl. A înlăturat din noi împotrivirea față de Dumnezeu, care era o adevărată necurăție în gînduri și fapte, prin care eram despărțiți sufletește de El. Uniți cu Fiul am primit Duhul pe care îl avea El în Sine ca Fiul. Ontologicul și spiritualul merg împreună.

105. Melchisedec pe de o parte binecuvîntînd pe Avraam, pe de alta oferindu-i pline și vin, simbolizează pe Hristos care la Cina cea de Taină oferă în chipul plinii și vinului apostolilor după binecuvîntarea lor, trupul și sîngele Lui.

Cel Mare și adevărat. Și sîntem binecuvîntați ca dumnezeiescul Avraam, noi care am luptat cu tărie împotriva stăpînitorilor veacului acesta și ne-am dovedit superiori mîinii vrăjmașilor și nelegați de nimic din cele ale lumii, ba am socotit mai degrabă o bogăție spirituală cele ale lui Dumnezeu și împărtășirea slăvită și neveștejită a darurilor de sus. Căci observă că Melchisedec l-a binecuvîntat pe Avraam care s-a întors, precum s-a spus, biruitor de la tăierea regilor, dar n-a voit să primească nimic de la împăratul Sodomei pentru biruința lui. Fiindcă a zis căpetenia Sodomei către Avraam : *«Dă-mi bărbații, iar caii ia-ți-i ție»*. Iar Avraam nu a voit să-și însușească nimic din ale aceluia : *«Întinde-voi mîna mea către Dumnezeu Cel Preaînalt, Care a făcut cerul și pămîntul, de voi lua ceva din ale tale, de la ață pînă la legătura încălțămîntei ; ca să nu spun : Eu l-am îmbogățit pe Avraam»* (Fac. 14, 22). Căci nu e obiceiul sfinților să se bucure de bogăția lumească.

Biruind deci pe vrăjmașii văzuți și nevăzuți și neprimind nimic de la lume, ci cîstind mai mult bogăția de sus, sîntem binecuvîntați de Hristos, Împăratul păcii. Sîntem binecuvîntați ca cei ce primim locuința cerească ca merinde a vieții celei de taină. Căci nu se poate vorbi despre ele. Sîntem binecuvîntați de Hristos și prin cererile Lui pentru noi către Tatăl ¹⁰⁶. Căci Melchisedec l-a binecuvîntat pe Avraam, zicînd : *«Binecuvîntat este Dumnezeu Cel Preaînalt, care a dat pe vrăjmașii tăi sub mîna ta»* (Fac. 14, 20). Iar Domnul nostru Iisus Hristos, Jertfa de ispășire a noastră a tuturor, zice : *«Părinte Sfinte, păzește-i pe aceștia în numele Tău»* (Ioan 17, 11) ¹⁰⁷.

Deci și din tilcuirea numelor, se ia ceea ce e de folos spre închipuirea lui Hristos. Și chiar modul de slujire a preoției s-a pus sub ochi ca arătare lămurită a Lui. Căci *«Melchisedec i-a adus pline și vin»*.

Iar că Melchisedec a fost fără tată și fără mamă, adică fără spiță de neam, sau ca neavînd început al zilelor sau sfîrșit al vieții, nu a spus nicăieri Sfînta Scriptură. Atunci dumnezeiescul Pavel a spus un lucru fals, ar zice poate cineva. Noi nu o spunem aceasta.

106. Cererile lui Hristos pentru noi către Tatăl sînt o adevărată binecuvîntare, căci ele sînt ascultate și împlinite.

107. «Păzește-i în adevărul Tău», adică în bine, căci a zis Iisus către Pilat : «Eu sînt adevărul». Persoana lui Hristos este adevărul și viața. Dar întrucît Hristos este din Tatăl, Tatăl este izvorul Adevărului. Esența nu stă de sine, ci e totdeauna în ipostasuri. Esența supremă este în Persoanele Sfîntei Treimi. Iar noi, cei creați, sîntem ridicați la unirea cu Sfînta Treime, întrucît sîntem ridicați în Fiul care S-a făcut de o ființă și cu noi.

Doamne ferește. Căci el grăiește adevărul. Ci tîlcuitorul tainelor ridică și declarația despre acestea la înțelesul de chip al slavei lui Emanuil. Scriptura de Dumnezeu insuflată ne-a spus doar că Melchisedec era numai preot, prin faptul că i-a dat neamul, sau că din tată și mamă s-a născut¹⁰⁸. Dar nu aflăm adăugîndu-i-se nici la ce număr de ani a sfîrșit, sau ce succesori a avut în preoție. Această înfățișare ne ajută să-l vedem preînchipuind veșnicia și lipsa de început a lui Hristos ca Dumnezeu. Fără de început zic în privința cantității, adică după timp. Căci El este Făcătorul veacurilor. Dar pe lângă aceasta înseamnă și nesfîrșirea preoției. De aceea zice fericitul Pavel despre Melchisedec că n-a avut «nici început zilelor, nici sfîrșit al vieții, ci făcut fiind asemenea Fiului lui Dumnezeu rămîne pururea preot» (Evr. 7, 3). Se pare însă că a voit să spună și alt lucru înțelept. Și ce este acesta, voi încerca să spun, pe cît voi putea.

10. Iudeii se împotriveau predicilor despre Hristos și îndrăzneau să ia în ris străduințele apostolice, opunîndu-le acestea două: una, că e cu neputință să facă deșartă porunca dată părinților prin preaînțeleptul Moise, și să desființeze legea, prin altă viețuire necunoscută nimănui din cei de odinioară și introdusă pe neașteptate; alta, constă în afirmarea că nu trebuie să se ia slava preoției de la seminția aleasă, adică a lui Levi; căci Dumnezeu îi alungă de la slujirea în templu pe cei ce nu sînt din ea și îndată supune osindei celei mai aspre o astfel de îndrăzneală. Pavel, învățat fiind în ale legii, se luptă și încearcă să adeverească prin dreapta judecată, dar și din însăși Scriptura de Dumnezeu insuflată că s-a vestit de mai înainte înnoirea legii și a preoției însăși și dovada despre amîndouă acestea s-a luminat de mai înainte prin chipuri (tipuri). Astfel dovedește că Melchisedec nu a fost din seminția lui Levi, apoi arată că a fost preot al lui Dumnezeu Cel Prea Înalt aducînd pline și vin. Căci scrie despre el: «Vedeți, dar, cît de mare e acesta, căruia chiar patriarhul Avraam i-a dat zeciuială din prada de război. Cei din ființa lui Levi care primesc preoția, au poruncă să ia zeciuială de la popor, după lege, adică de la frații lor măcar că și aceștia au ieșit din coapsa lui Avraam. Iar Melchisedec, care nu-și trage neamul din ei, a luat zeciuială de la Avraam și a binecuvîntat pe cel ce avea făgăduințele. Fără de nici o îndoială, cel mai mic e binecuvîntat de cel mai mare» (Evr. 7, 4—7).

¹⁰⁸ Preotul nu are în această calitate tată și mamă pe pămînt. Declărîndu-l pe Melchisedec fără tată și fără mamă, Sf. Pavel arată că el este tipul preotului din Noul Testament, care nu mai e legat de o seminție. Nu un anumit singe moștenit face pe preot, sau îl pune în legătură deosebită cu Dumnezeu, ci vocația spirituală.

Dar nu în fire spunem că avea Melchisedec superioritatea, ci în calitatea de preot. De aceea nu s-a reținut Avraam, ci i-a recunoscut ceea ce avea superior, cinstindu-l și prin darurile zeciuielii. Cei din sîngele lui Levi iau zeciuială de la popor, măcar că sînt frați. Iar cel ce nu e din neamul lor, adică Melchisedec (care nu era din seminția lui Levi), a luat zeciuială lui Avraam și l-a binecuvîntat. În acestea se arată ca chip (tip). Căci Hristos la fel, schițat în umbre, fiind în afara spîței celor rînduiți să fie preoți după lege (căci s-a născut din seminția lui Iuda, căreia nu i-a promis nimic în privința preoției), a luat zeciuială fiilor lui Levi, adică preoției celei după lege. De aceea i s-a luat acesteia zeciuială odinioară de către Melchisedec, apoi și de Aaron. Căci lua și acesta zeciuială de la fiii lui Levi, avînd și acesta chipul preoției lui Hristos, precum am spus mai înainte.

11. Deci s-a dovedit prin Melchisedec că se va muta odată bunul preoției de la seminția care împlinea slujba preoției după lege; deci și că va străluci modul și legea unei alte slujiri preoțești. Căci era necesar ca împreună cu lucrările preoțești să se strămute și să se preschimbe și legea însăși. De aceea și dumnezeiescul Pavel explicîndu-le acestea, zice: *«Dacă desăvîrșirea ar fi fost prin preoția levi-tică, (căci legea s-a dat poporului pe temeiul ei), ce nevoie ar fi fost să se ridice alt Preot după rînduiala lui Melchisedec și să nu se zică după rînduiala lui Aaron? Dar schimbîndu-se preoția, e nevoie să se facă și schimbarea legii»* (Evr. 7, 11—12). Și iarăși: *«Apoi este un lucru și mai lămurit că dacă se ridică un alt Preot după rînduiala lui Melchisedec, nu s-a făcut după legea unei porunci trupești, ci cu puterea unei vieți nepieritoare. Căci se mărturisește despre el: Tu ești preot în veac după rînduiala lui Melchisedec»* (Evr. 7, 15—17; Ps. 109, 4)¹⁰⁹.

109. Sf. Chiril vede, urmînd Sf. Ap. Pavel, o legătură strînsă între lege și preoție. Și dă înțîietate preoției. Pe cît e preoția de spirituală, pe atîta e și legea. Preoția Vechiului Testament era legată de sînge. Preoții erau din aceeași seminție sau sînge, și aduceau jertfe sîngeroase de animale. În aceste jertfe consta legea. Atît preoția, cît și legea observau o rînduială exterioară legată de trup, de sînge. Se urmărea prin ele curățirea trupului.

Hristos vine ca un Preot nou, care nu e impus de apartenența la o seminție și nu mai are de păstrat o rînduială exterioară, coerentă prin sînge a unui neam. El e Fiul lui Dumnezeu și al unei Fecioare curate. El se aduce pe Sine însuși ca jertfă curată și de totală dăruire lui Dumnezeu; și nu pentru un neam, ci pentru toți oamenii. Și nu ca să-i păstreze într-o unitate pe pămînt, ci într-o unitate veșnică în ceruri, ca împărăție a lui Dumnezeu. Legea pe care o aduce prin aceasta El, este legea dăruirii de Sine lui Dumnezeu, ca depășire a oricărui egoism, din iubire de Dumnezeu și de toți oamenii. E o lege prin care omul se desăvîrșește spiritual. E o lege prin care se trăiește în unire cu Dumnezeu făcut om, sau se comunică cu El, cum a trăit-o și Hristos, avînd în Sine unite într-o Persoană și comunicînd între ele, dumnezeirea și umanitatea; Universalismul, iubirea desăvîrșitoare și unirea lui Dumnezeu cel transcendent. Acestea sînt trăsăturile noii preoții și a noii legi.

Vezi cum condamnă preoția cea după lege ca una care n-a putut desăvîrși nimic, dovedind introducerea poruncii mai înalte ca de cel mai mare folos. Căci dacă ar fi fost în aceea, ceea ce era de trebuință, pentru ce, zice, nu s-ar fi arătat celălalt preot după rînduiala lui Aaron și nu după rînduiala lui Melchisedec (Evr. 7, 11), care era asemănarea și chipul lui Hristos, *«cel care nu mai slujește ca preot în mod trupest, ci din puterea vieții nepieritoare?»*¹¹⁰. Căci ne hrănește spre viața nevestejită prin tainicile lucrări preotești¹¹¹, chiar dacă Aaron mai slujește trupest ca preot. Căci prin el se aduceau jertfe de boi și se făceau junghieri de boi și se făceau junghieri de oi și se stropea cu cenușa vițelului peste cei ce se împărtășeau, pentru curăția trupului; dar și altele pe lângă acestea, care nu desăvîrșeau conștiința celor ce țineau acest cult. *«Căci era cu neputință ca sîngele de tauri să șteargă păcatele»* (Evr. 10, 4). Cînd deci ni s-a adus astfel de slujire preotească, străină de obiceiurile dintii și vechi, a venit numaidecît și alt Preot. Și dacă Dumnezeu a anunțat alt Testament, învechindu-se cel dintii, Preotul după rînduiala lui Melchisedec, care trebuie înțeles și ca cel veșnic, nu este altul decît Domnul nostru Iisus Hristos, prin care și cu care fie slava lui Dumnezeu și Tatăl împreună cu Sfîntul Duh, în vecii vecilor. Amin.

CARTEA A TREIA A GLAFIRELOR LA FACERE

Despre Avraam și despre făgăduința prin Isaac și că prin ei se preînchipuia taina credinței

1. Dumnezeiescul Pavel scrie că Hristos S-a făcut Arhiereul și Apostolul mărturisirii noastre (Evr. 3, 1). El ne-a asigurat clar că Hristos aducîndu-ne o poruncă neasemănat mai bună și mai de folos decît cea veche prin Moise, adică pe cea evanghelică, S-a făcut chezașul unui Testament mai bun. Și cuvîntul este adevărat. Căci legea lucrează mînie și face vădit păcatul, iar harul dăruit nouă prin

110. Hristos se aduce jertfă pe Sine însuși, fără să rămînă în moarte, din puterea vieții Sale dumnezeiești, nepieritoare. El dă prin aceasta tuturor ca rod al preoției Sale, viața nepieritoare. Și o face aceasta și prin preoții rînduiți de El, ca organe văzute ale preoției Lui. Prin toate Tainele săvîrșite, preoții lui Hristos ne dau harul, sau puterea vieții nepieritoare a lui Dumnezeu.

111. Toate actele lui Hristos ca Preot comunicau puterile dumnezeiești și ni le comunică și acum prin preoții Bisericii ca organe văzute ale Sale. Și toate rugăciunile, darurile și faptele noastre, fie că le săvîrșim în particular, fie prin preoți, le prezintă El Tatălui, ca jertfe adăugate la jertfa Sa, continuînd și prin aceasta slujirea Sa de Preot netrecător și neurmat de alții, chiar dacă Aaron și preoții leviți își mai continuă preoția lor.

blindețea Mîntuitorului ne dă dreptatea ¹¹². Căci, precum zice El Însuși, n-a venit să judece lumea, ci ca lumea să se mîntuiască printr-Însul. Și Cuvîntul ne-a arătat îndestulător că deși nu S-a născut după trup din seminția lui Levi, a fost și este Arhiereu în veac după rînduiala lui Melchisedec ¹¹³. Ba taina îndreptării prin credință a fost vestită mai înainte de tăierea împrejur a legii și celor din Israil li s-a schițat mai înainte chipul tainei, că nu e cu putință să se mîntuiască lumea altfel decît numai prin Hristos care îndreptează pe cel păcătos și-i iartă păcatele. Pe lîngă acestea putem să spunem, culegînd dovezi din Sfintele Scripturi și cercetînd cu amănuntul fiecare încredințare dată de ele, că sînt moștenitori ai lui Dumnezeu și așezați între fiii adevărați cei din făgăduința făcută fericitului Avraam prin Isaac.

2. Deci preasfințitul Pavel scrie Romanilor: «ce vom zice că a dobîndit după trup strămoșul nostru Avraam? Căci dacă Avraam s-a îndreptat din fapte, are laudă, dar nu înaintea lui Dumnezeu. Căci ce zice Scriptura? A crezut Avraam lui Dumnezeu și i s-a socotit lui ca dreptate. Iar celui ce face fapte, nu i se socotește plata după har, ci ca datorie. Iar celui ce nu face fapte, ci crede în Cel ce îndreptățește pe cel păcătos, i se socotește credința lui spre îndreptățire. Precum și David vorbește despre fericirea omului căruia Dumnezeu îi socotește (îi acordă) dreptatea (îndreptățirea) fără fapte: *«Feriți cei cărora li s-au iertat fărădelegile și ale căror fapte s-au acoperit. Fericit bărbatul căruia Domnul nu-i va socoti păcatul»* (Ps. 31, 1—2). Deci fericirea aceasta este numai pentru tăierea împrejur, sau și pentru netăierea împrejur? Căci zicem că lui Avraam i s-a socotit credința spre dreptate. Dar cum i s-a socotit? Cînd era tăiat împrejur, sau cînd era netăiat împrejur? Nu cînd era tăiat împrejur, ci cînd era netăiat împrejur. *Iar semnul tăierii împrejur l-a primit ca pecete a dreptății pentru credința lui din vremea netăierii*

112. Legea nu dăruiește nimic, ci arată ce pedeapsă ne aduce pentru un păcat sau altul. Ea ne îndeamnă prin aceasta să ne reținem de la păcat prin frica de pedeapsa cu care ne amenință. Dar nu ne dă puterea să ne înfrîmăm de la păcat. Hristos ne-a adus prin harul bunătății Lui iertarea de păcate, adică justificarea sau îndreptarea; pe de altă parte ne-a adus prin același har și puterea de-a ne înfrîna de la păcate. Ne-a adus dreptatea ca un dar, însă și puterea de-a ne menține în dreptate. Aceasta a fost preocuparea principală a Sf. Pavel să arate superioritatea credinței în Hristos față de legea veche.

113. El a adus Testamentul superior al iertării, pentru că S-a făcut Arhiereu în veac, sau netrecător, deci superior celor din seminția lui Levi, fiindcă nu a adus jertfe de animale, care nu puteau înduioșa pe Dumnezeu, ci pe Sine Însuși. El S-a făcut Arhiereul dragostei netrecătoare, trimis în acest scop de dragostea Tatălui. El a arătat ca om dragostea pînă la moarte față de Tatăl, făcîndu-L pe Tatăl să răspundă cu dragostea Lui față de El ca om și față de toți frații Lui întru umanitate.

împrejur, ca să fie el părinte al tuturor celor ce cred netăiați împrejur, pentru a li se socoti și lor credința ca dreptate; și părinte al celor tăiați împrejur, dar nu numai al celor tăiați împrejur, ci și al celor ce umblă pe urmele credinței părintelui nostru Avraam din vremea netăierii lui împrejur» (Rom. 4, 1—12)¹¹⁴. Pe lângă acestea, dînd o tilcuire și mai subțire tainei, zice: «Căci nu prin lege a primit Avraam sau sămînța lui făgăduința de-a fi moștenitor al lumii, ci prin dreptatea cea din credință. Căci dacă sînt moștenitori cei din lege, s-a făcut deșartă credința și s-a desființat făgăduința. Fiindcă legea pricinulește mînie. Pentru că unde nu este lege, nu este nici călcare de lege. De aceea (făgăduința moștenirii) este din credință, ca să fie făgăduință sigură prin har pentru toată sămînța lui Avraam; nu numai celei prin lege, ci și celei prin credință, spre a fi el părintele nostru al tuturor, precum s-a scris: te-am pus pe tine părinte al multor neamuri. El e părintele nostru înaintea lui Dumnezeu în care a crezut, care face vii pe morți și cheamă la ființă pe cele ce nu sînt» (Rom. 4, 13—17)¹¹⁵.

Îl auzi cum asigură și spune mereu cu putere, că lui Avraam i s-a dat cînd încă nu era tăiat împrejur, ci se afla încă netăiat împrejur harul și au fost făcuți moștenitori ai darurilor lui Dumnezeu, cei ce au voit să meargă pe urmele strămoșului Avraam imitîndu-i credința din vremea cînd nu era tăiat împrejur, nu cei ce s-au obișnuit să cugete lucruri mari despre umbra dată prin Moise și să se laude că au pe Avraam ca părinte după trup, care s-a numit «părinte al multor neamuri», pe cînd Israil nu e decît un neam. Căci chiar dacă s-ar extinde într-o mulțime nemăsurată, trebuie să-l înțelegem și în acest caz pe Avraam ca părinte al celor ce cred, adunați din toate cetățile și țările, ca unii ce s-au făcut un trup în Hristos și au

114. Credința în dragostea lui Dumnezeu îi aduce lui îndreptățirea de la Dumnezeu, nu faptele Lui. Într-un fel această îndreptățire îi vine omului gratuit, dar în alt fel credința în această dragoste e mai mult decît faptele exterioare săvîrșite de el. Creștinismul urmărește transformarea interioară a omului, nu conformarea lui externă unei rînduiri. Dar acestei transformări interioare îi urmează și efortul conformării omului prin fapte voii lui Dumnezeu. Protestanții n-au văzut această putere transformatoare a credinței, ci au socotit că ea se împacă cu o continuare a păcătuirii. Desigur, omul nu poate ajunge niciodată la o desăvîrșire în gîndurile și faptele sale. În acest sens credința în iertarea lui Dumnezeu, chiar dacă omul nu e perfect în fapte, e justă. Dar efortul acesta totuși e cerut. O spunea aceasta chiar Sf. Ap. Pavel cînd declară că Avraam a primit tăierea împrejur ca semn al dreptății ce i s-a dat cînd nu era tăiat împrejur și că de aceea el s-a socotit și părinte și al celor netăiați împrejur, dar al celor din urmă numai dacă ei au ajuns la tăierea împrejur prin credință. Aceasta se arată în creștinism prin Botezul din credință, dar printr-un Botez care fructifică credința într-o viață de om nou.

115. De aci se vede și mai lămurit că cel ce crede odată lui Dumnezeu nu mai rămîne într-o credință neactivă, de om mort, ci devine prin legătura în care se pune cu Dumnezeu prin credință un om viu, activ, răspîditor de viață sau de bine.

fost chemați la frăție duhovnicească. De fapt Iudeii s-au născut din Avraam. Dar nu toți din Israil, sînt Israil, nici pentru că sînt sămînța lui Avraam, sînt fiii lui. Mai mult îi apropie de El credința, pe cei ce au crezut din netăierea împrejur. Căci făgăduința s-a făcut și harul care îndreptează s-a dat lui Avraam cînd încă nu avea tăierea împrejur, ci fiind mai degrabă netăiat împrejur, după credința Sfințelor Scripturi.

3. Iar că darul dreptății din credință nu se mărginește numai la Avraam, deși lui i s-a făcut făgăduința, ci s-a extins și la toți cei ce au crezut, o confirmă iarăși preaînțeleptul Pavel, adăugînd la cele ce le-am spus, următoarele: *«Dar nu s-a scris numai pentru el, că i s-a socotit lui spre dreptate, ci se va socoti și pentru noi care credem în Cel ce a sculat din morți pe Iisus, Domnul nostru, Care S-a dat pe Sine pentru păcatele noastre și a înviat pentru dreptatea noastră»* (Rom. 4, 23—25)¹¹⁶. Deci harul care ne dă prin credință cetățenia cerului și darul bunății de sus, îi face să se socotească între fiii lui Avraam nu pe cei ce s-au născut din el după trup, ci pe cei ce s-au îmbogățit cu același chip și avînd un cuget frățesc, cred în Domnul nostru Iisus Hristos. Aceștia vor fi moștenitori ai darurilor lui Dumnezeu, respingînd pe Israil cel după trup, din pricina necredinței lui.

Căci și aceasta ni s-a dat foarte clar ca chip în taina lui Isaac. Dar să le arătăm și acestea pe cît ne e cu putință, folosindu-ne de cunoștința ce ne-o dau Scripturile lui Moise. Ele sînt așa: *«După aceste cuvinte, a fost cuvîntul Domnului către Avraam în vedenie, zicînd: Nu te teme Avraam, Eu te voi păzi pe tine. Plata ta va fi mare foarte. Și a zis Avraam: Stăpîne, Doamne, ce-mi vei da? Eu mă pierd fără copii. Iar fiul slujnicii mele Masec este Eliezer Damascul. Și a zis Avraam: de vreme ce mi-ai dat sămînță, sluga mea mă va moșteni. Și îndată s-a făcut cuvîntul Domnului către el, zicînd: Nu te va moșteni acesta, ci cel ce va ieși din tine, acesta te va moșteni. Și l-a scos pe el afară și i-a zis: Privește la cer și numără stelele, dacă le poți număra. Și a zis: Așa va fi sămînța ta. Și a crezut Avraam lui Dumnezeu și i s-a socotit lui spre dreptate»* (Fac. 15, 1—6). Și era unită cu el ca soție fericita Sara (care tradusă înseamnă: stăpînă), femeie cu chip arătos și cu fața frumoasă. Căci așa mărturisește Sfînta Scriptură. Dar îi era unită și îl slujea printr-o căsătorie nelegitimă slujnica Agar, care se tălmăcește nemernică

¹¹⁶. A înviat arătînd că fiind ca om drept, sau tare spiritual moartea, sau nici chiar moartea nu L-a putut ține. Și de la El s-a întins această tărie la toți cei ce se alipesc de El.

(străină). Și Sara care încă nu concepuse vreun copil legitim, își plîngea nerodnicia. Iar Agar a născut pe Ismail. Aflîndu-se lucrurile astfel, a grăit Dumnezeu către Avraam, zicînd: «*Eu te voi păzi, plata ta va fi mare foarte*». Iar el ce răspunde la acestea? «*Stăpîne, ce-mi vei da? Eu pier fără copil. Iar fiul slujnicii mele Masec, este Eliezer Damascul*». Observă desăvîrșirea cuvîntului: «*Ce-mi vei da, Stăpîne?*». Înțelege că spune că nu mai are nevoie de nimic din cele pămîntești, deci nu se va bucura nici să se facă stăpîn peste și mai multe, dacă nu are ca moștenitor legitim un fiu adevărat, născut dintr-o căsătorie liberă. Observă că firea e dusă prin sine și fără legi scrise spre cunoașterea clară a ceea ce e folositor de știut. Căci deși avea un fiu, înțelege pe Ismail, dumnezeiescul Avraam se declară pe sine fără copii. Deci firea știe, și încă foarte limpede, că cel odrăslit din împreunarea întinată și nelegitimă nu se poate numi în chip convenit fiu. «*Căci nu va da rădăcină adîncă*», după cum s-a scris (Întel. Sol. 4, 3). Iar că, chiar dacă s-ar naște unora un prunc din slujnică, va fi o odraslă rece și deșartă, și nu ar pricinui bucurie celor liberi, o spune adăugînd: «*Iar fiul slujnicei Masec, este Eliezer Damascul*». Adică: să-mi fie mie deci cel născut din slujnica mea fiu iubit. Căci aceasta înseamnă Damasc. El se va socoti și ca ajutor și sprijin de la Dumnezeu. Fiindcă aceasta înseamnă Eliezer. Deci e una cu a zice clar: «*Să-mi fie în loc de sînge adevărat și de sărut al sîngelui și ajutor dat de Dumnezeu din necesitate sluga mea*»; deci să-mi fie și moștenitor. «*Ce-mi vei da?*». Dacă n-am un urmaș adevărat, să fie, Stăpîne, Avraam al tău totdeauna sub reproș¹¹⁷. Căci cel fără copii, se mintuiește prin copii adevărați din soție liberă. Dar nu l-a lăsat Dumnezeu pe cel drept mult timp în întristare. Căci îndată i-a făgăduit sămînța în Isaac, de care spune că va fi egal la număr cu mulțimea nenumărată a stelelor. Și a fost asigurat că se va numi părinte al unor neamuri nenumărate, deși era înțepat de mușcăturile lipsei de copii. «*Și a crezut, zice, Avraam lui Dumnezeu și i s-a socotit lui spre dreptate*». Are deci ca încununare dreptatea cel ce cinstește prin credință pe Stăpînul^{117a}. Căci a măr-

117. Urmașii unui fiu nelegitim pot prelungi reproșul părintelui aceluia în veci, dacă acești urmași nu se vor ruga pentru strămoșul lor și nu vor răscumpăra prin viața lor curată vina lui. Avraam n-ar fi rămas în istorie cu un nume de laudă dacă n-ar fi avut urmași ai unui fiu legitim.

117a. Credința e și ea o faptă, sau rodul unui efort. Sf. Pavel nu disprețuiește decît faptele formale, exterioare, care nu sînt semnele unei transformări sufletești. Credința cere cel mai mare efort. Ca atare e încununată de Dumnezeu cu dreptatea, sau cu o viață puternică în toate virtuțile. Dar credința, pe de altă parte, nu e numai

turisit prin aceasta că toate fi sînt cu putință ¹¹⁸. Iar cel necredincios și fără grijă, va fi îngîmfat și batjocoritor ¹¹⁹. Iar prin aceasta va cădea sub osîndă și certări. Deci a crezut Avraam lui Dumnezeu și a fost îndreptat prin El. Căci adaugă un semn spre întărirea adevărului celor mai înainte făgăduite că vor fi ¹²⁰. Dumnezeu se grăbește să împlinească jurămîntul, nelăsînd în îndoială pe cel ce a crezut. Căci s-a scris : «*Și a zis către el : Eu sînt Dumnezeu cel ce te-am scos din țara Haldeilor, ca să-ți dau ție pămîntul acesta ca să-l moștenești pe el. Și a zis Avraam : Stăpîne Doamne, după ce voi cunoaște că-l voi moșteni pe el ? I-a zis lui : Ia o junince de trei ani și un berbec și o turturea și un porumb. Și a luat el acestea toate și le-a despicat în două și le-a pus cu fața una către alta. Iar păsările nu le-a despicat. Și s-au coborît păsările peste trupuri, peste despicăturile lor. Și a șezut Avraam împreună cu ele. Iar la apusul soarelui a căzut uimire peste Avraam și iată frică mare și întuneric l-a cuprins pe el. Și s-a spus lui Avraam : Cunoscînd vei cunoaște că nemernică va fi sămînța ta în pămînt străin și o vor avea pe ea ca roabă și-i vor chinui pe ei patru sute de ani. Iar pe neamul căruia vor fi robi îl voi judeca Eu. După aceea vor ieși să vină aici cu avere multă. Iar tu vei pleca la părinții tăi cu pace, ajungînd la bătrînețe bună. Iar în al patrulea neam se vor întoarce aici. Căci încă nu s-au împlinit păcatele Amoreilor pînă acuma. Iar după ce a apus soarele, s-a făcut flacăra. Și iată cuptor fumegînd și sfeșnic au trecut prin mijlocul despicăturilor acestora*» (Fac. 15, 7—18).

Ceea ce s-a întîmplat va cerceta învățatul Pavel, care va țîlcui și înțelesul jurămîntului. El ne va spune ce vor să însemne despicăturile, zborul păsărilor și așezarea împreună peste acelea, de asemenea, ce înseamnă împreună așezare a lui Avraam, și ce flacăra care a trecut printre despicături. Deci să le înfățișăm.

4. Era obiceiul Haldeilor să însoțească jurămîntul cu trecerea printre animalele despicate și să zică făcînd aceasta : să fiu ca aceea. Deci Avraam fiind Haldeu după neam și ieșit de curînd dintre ei,

fapta omului, ei și un dar al lui Dumnezeu. Însă dacă n-ar fi și faptă a omului, n-ar fi încununată de Dumnezeu cu răsplata dreptății. E imposibil de despărțit în cele bune și îndreptate spre Dumnezeu între ceea ce dă omul și ceea ce dă Dumnezeu. În toate e o tainică unitate sinergică.

118. Credința omului nu înseamnă numai convingerea că Dumnezeu îi iartă toate pentru Hristos, cum spun protestanții. Ci și că toate le poate prin ajutorul ce i-l dă Dumnezeu prin Hristos. Credința înseamnă începutul unei vieți noi din puterea lui Dumnezeu.

119. Se afirmă mereu că, credința e și un efort care se opune negrijii și mîndriei.

120. Cei ce cred, în făgăduința bunătăților viitoare. Dar credința lor nu rămîne numai în așteptarea bunătăților viitoare, cum spun protestanții, ci e încununată și aici cu puterile îmbunătățirii, cu virtuțile care îl duc pe om spre desăvîrșire.

Stăpînul tuturor i-a poruncit, ținînd seama de aceasta, să facă jurămîntul după acest obicei, împletind frumos în cele jertfite, taina lui Hristos. Iar fiindcă despicăturile au fost după aceea întinse pe pămînt, ca avînd să treacă oarecum printre ele, a coborît împreună lingă ele și s-a așezat împreună cu ele și Avraam. S-a așezat spre a le păzi, ca să nu se producă vreo vătămare și să se facă cele aduse pentru jurămînt hrană unor păsări necurate. Iar la apusul soarelui, zice, «*a căzut uimire și frică peste Avraam*». Voi spune, pe cît pot, ce se înțelege prin aceasta. Era obiceiul Haldeilor să ia seama bine și fără greșală la zborul păsărilor. Deci a îngăduit Dumnezeu tuturor cu înțelepciune să se învețe cele ce vor fi din cele ce știa că era obiceiul unora să facă. Adunîndu-se deci păsările peste despicături, dumnezeiescul Avraam s-a înspăimîntat înțelegînd acum, unde și peste cine se va adevăra semnul. Căci era socotit un semn nefavorabil și dător de griji zborul unor păsări necurate peste cele jertfite. Căci păsările carnivore sînt întotdeauna necurate. Fiindcă se temea de capul lui, ca nu cumva să se întîmple acest lucru și cu el, Dumnezeu îl eliberează de această teamă: «*Nu va veni, zice, peste tine toate cele bănuite. Dar cunoscînd, cunoaște că seminția ta va fi nemernică în pămînt străin*». Și vor fi foarte mulți cei ce vor voi să-î chinuiască, al căror chip erau păsările așezate peste jertfe. Dar necăjindu-l puțin, vor suferi osîndă. «*Iar tu vei pleca la părinții tăi, ajungînd la bătrînețe bună*». Apoi spune că după apusul soarelui «*flacără de foc și cuptor și sfeșnică au trecut prin mijlocul celor despicate*».

După obiceiul Haldeilor, focul este chipul lui Dumnezeu, care împlinește jurămîntul. Dar și dumnezeiescul Pavel vede în acestea înțelesul jurămîntului, zicînd: «*Iar Dumnezeu dînd făgăduința lui Avraam, întrucît nu avea pe nimeni mai mare pe care să se jure, s-a jurat pe Sine însuși, zicînd: Binecuvîntînd te voi binecuvînta și înmulțind te voi înmulți. Și acesta avînd îndelungă răbdare, a dobîndit făgăduința. Căci oamenii se jură pe cel ce e mai mare și jurămîntul, le este o, cheazășie și sfîrșitul oricărei împotriviri între ei. În aceasta Dumnezeu vrînd să arate și mai mult moștenitorilor făgăduinței nestrămutarea hotărîrii Lui, a pus la mijloc jurămîntul, ca prin două fapte nestrămutate (făgăduința și jurămîntul), în care e cu neputință ca Dumnezeu să mintă, să avem mîngîliere tare noi cei ce ne grăbim spre nădejdea pusă înainte*» (Evr. 6, 13—18)¹²¹.

121. Cel mai mic ia chezaș al împlinirii promisiunii sale pe unul mai mare, care să intervină în cazul cînd el nu și-ar împlini promisiunea. Dumnezeu se dă chezaș pe Sine însuși, angajîndu-Se și mai mult în împlinirea făgăduinței date. Căci El e adevărul. El nu poate minți, nu poate, să nu-și țină cuvîntul dat, El, care veghează la împlinirea a tot ce e bun și în acest sens la respectarea adevărului.

5. Deci în modul cel mai înțelept și-a întărit Dumnezeu cu jurământ făgăduința, deși nu știe să mintă, ca, precum scrie dumnezeiescul Pavel, să avem mângâierea întărită, nemaîndoindu-ne că ea va ajunge numaidecît la împlinire. Deci (ca să reiau cuvîntul de mai înainte), avînd încă Agar pe Ismail în pîntece, s-a supărat Sara pe slujnică, nemaisuportînd mîndria și îngîmfarea nemăsurată a aceleia pentru sarcina ei. De aceea o alungă din casă și-i poruncește să plece unde vrea, îngăduindu-i s-o facă aceasta soțul ei legitim, adică Avraam. Dar, cum zice Sfînta Scriptură: *«A aflat-o pe ea îngerul lui Dumnezeu la un izvor de apă în pustie, pe calea Sur. Și i-a zis ei îngerul Domnului: Agar, slujnică a Sarei, de unde vii și unde mergi? Și a zis: Fug de la fața Sarei, stăpîna mea. I-a zis ei îngerul Domnului: Întoarce-te la stăpîna ta și smerește-te sub mîinile ei»* (Fac. 16, 7—9). Și s-a întors Agar și a suportat jugul robiei. Iar Dumnezeu i-a cerut lui Avraam tăierea împrejur, zicînd: *«Tu să păzești legămîntul Meu, tu și sămînța ta după tine în neamurile lor. Și acesta e legămîntul pe care îl vei păzi între Mine și voi și între sămînța ta în neamurile lor. Se va tăia împrejur la voi toată partea bărbătească. Și veți tăia împrejur marginea trupului vostru. Și aceasta va fi spre semn al legăturii între Mine și voi. Și se va tăia împrejur la voi pruncul de opt zile, toată partea bărbătească în neamurile voastre. Și sluga ta, și cel cumpărat cu argint, din tot fiul străin, care nu este din sămînța ta, cu tăiere împrejur se va tăia împrejur sluga casei tale și cel cumpărat cu argint. Și va fi legămîntul Meu pe trupul vostru spre legătură veșnică. Și partea bărbătească care nu-și va tăia împrejur marginea trupului său, în ziua a opta, se va pierde sufletul acela din neamul lui, că a stricat legămîntul Meu»* (Fac. 17, 9—11).

Fiindcă trebuia deci să se supună legilor dumnezeiești, s-a tăiat împrejur Avraam cu toată casa. Și a tăiat împrejur cu ceilalți împreună și pe Ismail.

Dar s-a născut apoi și cel din cea liberă, adică Isaac. Și ce-a fost după aceasta? Nu mai era de suportat fără ciudă în casă fiul nelegitim Ismail și cinstit în mod egal cu Isaac. *«Căci a văzut, zice, Sara pe fiul Agarei, Egipteanca, care s-a născut lui Avraam, jucîndu-se cu Isaac, fiul ei»* (Fac. 21, 9). Și a venit plîngînd, cum e de înțeles, și a zis: *«Alungă pe slujnica aceasta și pe fiul ei. Că nu poate să moștenească fiul slujnicei acestea cu fiul meu Isaac. Și greu a părut, zice, cuvîntul acesta lui Avraam. Să nu-ți fie greu cuvîntul acesta despre copil și despre slujnică. Toate cîte îți va spune ție Sara, ascultă cuvîntul ei, pentru că numai cei din Isaac se vor chema urmașii*

tăi. Dar și pe fiul slujniciei acesteia îl voi face neam mare, pentru că și el este din sămînța ta. Și s-a sculat Avraam dimineața și a luat plini și un burduf cu apă și le-a dat Agarei și a pus pe umerii ei și pruncul și a trimis-o pe ea. Iar ea plecînd rătăcea prin pustiul Beer-Șeba. Și i s-a sfîrșit apa din burduf și a lăsat pruncul sub un mărăcine. Și plecînd s-a așezat departe de el, ca la o aruncătură de săgeată. Căci a zis: Să nu văd moartea copilului meu. Și a șezut cu fața către el. Dar copilul a strigat și a plîns. Și a auzit Dumnezeu glasul pruncului din locul unde era. Și a chemat îngerul lui Dumnezeu pe Agar din cer și i-a zis ei: Ce este, Agar? Nu te teme. Căci a auzit Dumnezeu glasul pruncului tău din locul unde este. Scoală-te și ia pruncul și ține-l de mînă. Și a deschis Dumnezeu ochii ei și a văzut un izvor de apă vie și a mers acolo și și-a umplut burduful cu apă și a dat copilului să bea. Și era Dumnezeu cu pruncul și el creștea» (Fac. 21, 10—21).

Dumnezeiescul Avraam, biruit de legea iubirii de copil, voia să poarte grijă de Ismail. Dar fiindcă prezicerea dumnezeiască îl îndemna să și-l alipească numai pe Isaac, de care era legată făgăduința, a slobozit pe Agar și i-a poruncit să părăsească odată cu pruncul casa stăpînului, arătîndu-se prin aceasta de mai înainte taina lui Hristos ca chip al legii ¹²².

6. Să o explicăm aceasta reluînd după trebuință cuvîntul de la început. Căci poate vedea cineva aci foarte limpede că cele ale lui Hristos sînt mai vechi decît cele ale legii; și dreptatea prin credință e arătată ca mai veche decît tăierea împrejur. Căci tăierea împrejur s-a dat lui Avraam ca semn al credinței din vremea netăierii împrejur, după cuvîntul preaînțeleptului Pavel. Deci fi era neplăcut fericitului Avraam că nu era tatăl unui fiu liber. Și avînd un fiu din Egipteană, adică din Agar, era foarte întristat, socotind egală cu lipsa de copii sămînța nelegitimă și neliberă. Dar cînd a primit făgăduințele legate de copilul legitim, adică de Isaac, și a auzit limpede că va fi în el părintele a nenumărate neamuri, crezînd s-a îndreptat. Ba a primit și asigurarea că va ajunge în stăpînirea pămîntului arătat lui de Dumnezeu. Căci spunîndu-i Dumnezeu: «Îți voi da ție pămîntul acesta» (Fac. 17, 8), ca să fie mai sigur a întreat, zicînd: «Stăpîne, prin ce voi cunoaște că îl voi moșteni?» (Fac. 15, 18). De aceea Dumnezeu a poruncit să ia cele despicate: o vițea de trei ani, o capră, un berbec, o turturea și un porumb. Și animalele cu patru picioare

122. Rămîne în casa Tatălui Hristos, Fiul intrupat al Lui, iar Ismail, care închipuiește legea veche, este depărtat de casa Lui.

le-a despicat Avraam, punînd la rînd pe unele în fața altora; iar păsările nu le-a despicat. Și le alungă pe acelea dintre păsări care voiau să le ciugulească. Iar soarele ascunzînd cele din urmă lumini, Dumnezeu a trecut în chip de foc printre cele despicate. Ce înțeles duhovnicesc putem vedea în acestea? O vom spune pe cît e cu putință.

7. Israil cel după trup a fost în oarecare fel primul fiu al Dumnezeului tuturor. Căci zice: «*Fiu întîi născut al Meu este Israil*» (Ieș. 4, 22). Dar ca din roabă și răscumpărat din Egipt. Dar Dumnezeu nu l-a învrednicit să se socotească între fii (căci firea este liberă și iubitoare de ceea ce e legitim). Ci a căutat mai degrabă poporul plăcut, pe cel prin credința în Hristos, potrivit făgăduinței, în care cei din jurul lui Avraam s-au făcut și părinți ai multor neamuri¹²³. Căci au moștenit slava aceasta nu în Israil cel după trup, ci în cei mîntuiți dintre neamuri prin credință. O va mărturisi aceasta Pavel, scriind: «*Nu prin lege s-a primit de Avraam făgăduința că va fi moștenitor al lumii, ci prin dreptatea credinței*» (Rom. 4, 13)¹²⁴. Căci îl avem pe Avraam ca părinte, cei ce am crezut din netăierea împrejur și sintem îndreptați de Dumnezeu asemenea Lui. Această taină dumnezeiască ne-o lămurește bine Pavel cel învățat în ale legii. Căci scrie Galatenilor care după ce s-au desăvîrșit (botezat) în Hristos¹²⁵, s-au întors înapoi, certîndu-i: «*Spuneți-mi voi cei ce vălîți să fiți sub lege, nu auziți legea? Căci s-a scris că Avraam a avut doi fii, unul din roabă și unul din liberă. Dar cel din roabă, s-a născut după trup*¹²⁶; iar cel din liberă, prin făgăduință» (Gal. 4, 21—23). Acestea sînt alegorii. Fiindcă ele sînt cele două legături¹²⁷; una, de la muntele Sinai, naște spre robie. Ea este Agar. Căci Sinai este un munte

123. Mulți din urmașii lui Avraam s-au făcut părinți ai multor neamuri, pentru că au avut și ei credința pe care a avut-o strămoșii lor: Isaac, Iacob, Moise, proorocii, Maica Domnului, Apostolii.

124. Se poate spune «dreptatea prin sau din credință», căci credința aduce înnoirea vieții prin unirea cu Dumnezeu în Hristos; dar și «dreptatea credinței». Căci credința însăși este sămînța omului înnoit prin legătura, sau unirea cu Hristos. Credința nu e neroditoare de viață nouă, cum spun protestanții.

125. Pentru iudeii și pentru adepții religiilor păgîne panteiste, care nu primeau unirea cu Dumnezeu Cel personal și iubitor prin Hristos în Botez, Botezul era o adevărată desăvîrșire, sau pornirea pe drumul desăvîrșirii. De aceea numeau creștinii din primele secole Botezul «Desăvîrșire».

126. Nimic altceva nu l-a mînat pe Avraam spre împreunarea cu slujnica decît pasiunea trupească. Și ea fiind roabă, nu i s-a predat acest act din libertate. Căci slujnica însemna atunci roabă cumpărată.

127. În textul grec e testament, sau legămînt. Dar cele două testamente, ca legăminte între Dumnezeu și omenire, sînt propriu-zis legături, căci nu numai Dumnezeu dă prin ele ceva omenirii, ci și aceasta dă ceva lui Dumnezeu. Însă legătura curată, superioară, nepăcătoasă între Dumnezeu și omenire s-a înfăptuit în Hristos. Din oamenii uniți cu Dumnezeu în curăție se naște curăția însăși.

în Arabia. Și zace în același rînd cu Ierusalimul, dar îi slujește acestuia cu fiii ei. Iar Ierusalimul de sus este cea liberă, care este maica noastră ¹²⁸. Căci s-a scris: «Veselește-te tu, cea stearpă, care nu naști; izbucnește de bucurie și strigă cea care nu ai durerile nașterii, că mulți sînt copiii celei sterpe, mai mulți decît ai celei care are bărbat. Iar noi, fraților, sîntem după (ca) Isaac, fii ai făgăduinței. Dar precum atunci cel născut după trup prigonea pe cel după Duh, așa și acum. Dar ce zice Scriptura? A izgonit pe roabă și pe fiul ei. Căci nu va moșteni fiul roabei, ci al celei libere. Iar noi, fraților, nu sîntem copii ai roabei, ci ai celei libere» (Gal. 5, 27—31). «Stați deci tari în libertatea cu care Hristos ne-a eliberat pe noi și nu vă lăsați iarăși stăpîniți de duhul robiei» (Gal. 5, 1).

Înțelegi, deci, că Agar și Sara sînt chipurile celor două testamente. Și pe slujnică o aseamănă cu maica Iudeilor, adică cu Ierusalimul de pe pămînt, fiindcă era supusă legilor robiei și nu se distingea prin duhul liber. Iar de cea dintîi și liberă, adică de Sara, care se tîlmăcește de aceea și Stăpîină, zice că purta chipul Ierusalimului înalt și de sus și ne spune în mod clar că s-a făcut maica celor îndreptați prin credință și chemați din făgăduința lui Dumnezeu ca să fie fiii lui Avraam. «Căci noi, zice, sîntem ca Isaac: fii ai făgăduinței» (Gal. 4, 28). Fiindcă ne-am eliberat în Hristos, prin care și în care îmbogățiți cu Duhul dumnezeiesc și de sus, am fost așezați între fiii lui Dumnezeu ¹²⁹. De aceea «strigăm: Avva Părinte» (Rom. 8, 15; Gal. 4, 6), și ne-am făcut moștenitori ai bunătăților făgăduite sfinților, cum S-a jurat pe Sine însuși Dumnezeu.

Căci a fost primit prin jurămîntul Tatălui Fiul, sau taina Lui ¹³⁰. Căci e obiceiul Tatălui să se jure pe puterea proprie a Fiului și

128. În aceste rînduri din Sf. Ap. Pavel, cele două Testamente sînt înțelese de el și Sf. Chiril cînd ca, două legături ale lui Dumnezeu cu omenirea (legea veche și cea în Hristos), cînd Agar și Sara, din care Avraam, ca chip al lui Dumnezeu, a născut pe cei doi fii. Dar între aceste două înțelesuri e o legătură. Dumnezeu a coborît la nivelul spiritual scăzut al omenirii pentru a realiza o legătură nedesăvîrșită cu noi (legea veche), dar în Hristos a găsit omenirea la un nivel ridicat și a putut naște ca o lege sau o omenire nouă.

129. De fapt, în Hristos sîntem chemați să fim fii ai lui Dumnezeu, căci Fiul lui Dumnezeu întrupîndu-Se ca om, S-a făcut Fratele nostru. Deci nu mai sîntem ținuți în robia legii, ci sîntem ridicați prin Duhul lui Hristos, devenit Fratele nostru, la puterea de-a împlini cu dragoste de fii ceea ce place lui Dumnezeu. La această stare de fii ne naștem în Botez din Duhul lui Hristos.

130. Jurămîntul lui Dumnezeu de a-i da lui Avraam pe Isaac ca fiu, era un chip al jurămîntului Său de a-i da ca urmaș după umanitate pe Hristos. Istoria e un întreg condus de Dumnezeu spre adevărul ca vîrf de sus prin chipuri, prin trepte ce urcă spre El.

aceasta înseamnă a se jura pe Sine Însuși ¹³¹. Fiindcă Fiul nu e altul decât El, după rațiunea ființei și după identitatea dumnezeirii.

Și de fapt, dumnezeiescul Moise cînd ne-a arătat pe Dumnezeu jurîndu-Se, L-a înfățișat zicînd foarte lămurit: «*Voi ridica mîna Mea la cer și Mă voi jura pe dreapta Mea*» (Deut. 32, 40). Iar dreapta lui Dumnezeu și Tatăl este Fiul, prin care ține toate, poruncește tuturor și lucrează dumnezeiește, chemînd cele ce nu sînt să se facă și celor făcute dăruindu-le buna existență. Așadar taina Mîntuitorului nostru a fost primită printr-un jurămint care trebuia să întărească în credință pe moștenitorii făgăduinței ¹³².

Iar Fiul este mai presus de toată zidirea și întrece firea și slava celor create prin neasemănate superiorități, avînd rădăcina cea mai înaltă, adică pe Tatăl și Dumnezeuul tuturor. Dar fiindcă s-a făcut ca noi, s-a așezat sub lege, lăsîndu-Se condus de ea. De aceea a și spus: «N-am venit să stric legea, ci s-o împlinesc» (Matei 5, 17). Vom socoti-o și aceasta între măsurile deșertării (chenozei), dacă voim să cugetăm drept ¹³³.

Dar se aseamănă și cu Țapul ispășitor. Pentru care pricină? S-a adus pe Sine pentru păcatele noastre, după Scripturi. Dar Țapul este după lege jertfă pentru păcat. Dar se compară și cu berbecul deoarece Acesta conduce turma celor cuvîntătoare. Căci Unul este conducătorul nostru: Hristos. Iar noi sîntem «poporul pășunii Lui și oile mîinilor Lui» (Ps. 78, 14), după cum s-a scris. Iar fiindcă S-a asemănat în toate fraților Săi, adică nouă, primind deșertarea (chenoza), e închipuit ca Țap, prin faptul că e conducător. Căci Țapii sînt mereu în fruntea turmei.

Deci Hristos este asemănat cu Țapul, fiind junghiat pentru păcat, fiindu-ne conducător, căruia dacă voim și ne grăbim să-I urmăm, vom

131. Astfel în jurămintul Tatălui e implicat și jurămintul Fiului. Tatăl nu se poate jura pe cineva mai mare ca El, dar se jură totuși pe ceea ce e mai drag Lui, pe Fiul. Dar Fiul își însușește prin aceasta jurămintul Tatălui și face și din partea Lui totul ca să-l îplinească. Pe de altă parte bunul cel mai scump pe care-l poate da Dumnezeu oamenilor, e Fiul Său, ca Frate al lor. Dar jurămintul că o va face aceasta nu-l poate face fără voia Fiului.

132. În Hristos e adunat tot ce se putea da oamenilor de la Dumnezeu, sau cele mai înalte bunătăți. Căci toate s-au dăruit umanității Lui și din ea și tuturor celor ce se alăpesc de El prin credință. Și pentru că sînt așa de mari oamenii trebuie să creadă că li se vor da. Iar Dumnezeu se jură că le va da. Lucrurile de toate zilele le avem fără să trebuiască să ni le promită cineva prin jurămint și fără să fie nevoie de credință pentru a ne convinge că ni se vor da. Dar credința în primirea unor bunuri așa de mari are și ea un temei. E în ea o oarecare pregustare a lor.

133. Legea veche era adaptată unui nivel de viețuire coborîtă, oarecum exclusivistă a trupului. În parte Fiul lui Dumnezeu luînd trup S-a supus pînă la un loc legilor impuse de necesitățile Lui: trebuinței de mișcare biologică și fizică, de mîncare, de odihnă.

fi «în pășune bună și în loc gras, și ne vom odihni în stîni sfințite», după cuvîntul proorocului (Iez. 34, 14). Căci ne va sălășlui în locașurile de sus, El fiind și ȋapul și Arhipăstorul¹³⁴; și sub lege, ca Unul dintre noi și mai presus de lege, fiind Același Dumnezeu și toată dreptatea¹³⁵, deși «s-a socotit între cei fără de lege» (Isaia 53, 12) și a suportat junghierea pentru noi.

Dar ia și chipul turturelei și al porumbelului¹³⁶. Căci El e singura turturea inteligibilă (spirituală) și atotcuvîntătoare, pasărea cu o gură cu adevărat bine sunătoare, din cer și de sus, care cu propovăduirea evanghelică a fermecat pămîntul de sub cer; Căruia îi spune și Mi-reasa, adică Cea din neamuri: «Arată-mi fața Ta și fă-mă să aud glasul Tău. Căci glasul Tău este dulce și fața Ta frumoasă» (Cînt. 2, 14).

El e și porumbul simplu și nevinovat și fără vicleșug. Căci «nu s-a aflat vicleșug în gura Lui», după cum s-a scris (Isaia 53, 9). Hristos este plinirea desăvîrșirii dumnezeirii¹³⁷. Și animalele se despică (căci au fost despicate în două). Dar cele două păsări au rămas nedespicate în două. Și care e motivul? Întrucît Cuvîntul lui Dumnezeu Cel Unul Născut S-a făcut trup, S-a împărțit oarecum în două și cuvîntul despre El se lărgeste îndoindu-se¹³⁸. Cînd cugetăm la nașterea Lui dumnezeiască și negrăită din Tatăl, cînd vorbim de taina întrupării, dar nu despicăm taina iconomieii, simplificînd cunoașterea despre El pentru cei ce nu-L cunosc^{138 b}. Căci deși s-a făcut

134. În viața viitoare vom fi mereu hrăniți cu înțelegeri și dovezi de dragoste mereu mai înalte, dar acestea vor fi pentru noi și o odihnă mereu mulțumitoare. Vom fi într-o mișcare stabilă și într-o stabilitate mobilă. Vom fi conduși, dar și iubiți necetăat de Păstorul suprem, Care e și de o ființă cu noi ca oi duhovnicești.

135. Legea urmărește ridicarea și menținerea oamenilor la starea de dreptate, de desăvîrșire. Ca atare, vine de la Dumnezeu. Însă e acomodată la diferitele lor nivele de posibilități. El e izvorul legii de toate gradele, pentru că e însăși dreptatea totală sau desăvîrșirea realizată. De aceea e totodată deasupra a toată legea, fără să fie contrar ei. Hristos ca Fiul lui Dumnezeu făcut om, e legea împlinită la cel mai înalt grad de El ca om, pe lîngă faptul că e izvorul legii ca Dumnezeu.

136. Ia forma turturelei etc. Lucrurile sînt rațiunile gîndite de Cuvîntul dumnezeiesc în stare plasticizată. Dar în aceste rațiuni e și El însuși în ceva al Lui printr-o lucrare a Lui. De aceea se poate spune că El însuși se «formează» «la chip» în oarecare grad în unele sau altele dintre creaturile Lui. Prin rugăciune (sfințire) El poate veni mai mult în ele.

137. Vîrsta de trei ani a junincii nu o arată nici deplin formată, nici slăbită de bătrînețe. Ea e vîrsta perfecțiunii și ca atare un chip al dumnezeirii arătată în Hristos.

138. Vorbim despre Hristos în două feluri: înfățișînd cele dumnezeiești și cele omenești ale Lui.

138. b. Pe de o parte Hristos e îndoit, avînd două firi, pe de alta neîndoit, rămînînd o singură Persoană. Deci se împlinește cu El și despicarea animalelor și nedespicarea păsărilor jertfei Lui Avraam. Pentru credincioșii care nu pot pătrunde în subtilitățile unirii celor două firi într-o Persoană, e prezentat Hristos simplu ca Unul.

oarecum îndoit cuvîntul despre El, dar El e Unul, neîmpărțit în două după primirea trupului. Fiindcă nu S-a tăiat într-o doime de fii. Căci Hristos este Unul și neîmpărțit ¹³⁹. Iar chipul clar al acestui fapt e netăierea păsărilor. «Căci păsările, zice, nu le-a despicat».

Pe de altă parte, avînd umanitatea de pe pămînt, poate fi închipuit prin țap. Dar tot El, fiindcă este Dumnezeu, sau din cer și de sus, poate fi înțeles prin păsări. Iar faptul că deși a suferit junghierea de bună voie pentru noi, «Trupul Lui nu a văzut stricăciunea (coruperea)», după cum s-a scris (Ps. 15, 10; Fapte 2, 31) că, după cuvîntul Psalmistului, «nici un vrăjmaș nu va izbuti împotriva Lui și fiul fărădelegii nu-L va chinui» (Ps. 88, 23), îl arată iarăși, ca în chip, dumnezeiescul Avraam, oprind păsările care vor să vatăme cele despicate. Iar prevestindu-i-se lui Avraam tirania ce va urma după o vreme în Egipt împotriva celor din singele lui, adică a lui Israil, și minunata izbăvire, «la apusul soarelui, zice, un cuptor de foc fumegînd și o făclie de foc au trecut prin mijlocul celor despicate». Prin aceasta le-a luminat de mai înainte celor ce aveau să trăiască din făgăduințe legea ce se va da prin Moise, care va istorisi multe auditorilor despre robia și răscumpărarea celor din Israil. Iar în timpurile din urmă ale veacului acesta și oarecum spre seară, «Cuvîntul trup s-a făcut» (Ioan 1, 14). Căci socotesc că aceasta nu înseamnă nimic altceva decît că firea dumnezeiască și negrăită a trecut prin cele despicate ¹⁴⁰. Dar «era, zice, o flacără de foc și un cuptor de foc și sfeșnice de foc». Căci taina întrupării cu adevărat vrednică de închinare li s-a făcut celor ce s-au hotărît să nu-L asculte

139. E o mare taină unitatea persoanei și complexitatea conținutului ei. Omul își spune «eu» la singular, și se știe ca unul, deși sînt atîtea aspecte și acte în el. Unitatea lui Hristos ca Persoană se arată cu deosebire în faptul că El rămîne un singur Fiul al Tatălui și după ce asumă trupul și toate actele și simțurile smerite ale omului. Aceste formulări vor fi preluate și de Sf. Maxim Mărturisitorul.

140. Fiul lui Dumnezeu Se face om și Se aduce jertfă desăvîrșită după ce omenirea a crescut spre înțelegerea acestor fapte ale lui Dumnezeu. Aceasta nu înseamnă că omenirea anterioară nu se folosește de întruparea și jertfa Fiului lui Dumnezeu. Ea se folosește prin pregătirea pentru aceste fapte înalte ale lui Dumnezeu. De aceea sînt scoși din iad de Hristos toți cei ce au contribuit la această pregătire. Aceasta dă o justificare rugăciunilor Bisericii pentru ei. Prin prooroci nu numai Dumnezeu a știut de venirea Lui, ci le-a dat și oamenilor puțința să știe aceasta. Deci chiar dacă vine în partea finală a istoriei. Hristos dă sensul întregii istorii. Dacă n-ar veni El, istoria n-ar avea puțința să ajungă la o desăvîrșire. Ea e luminată și înainte de venirea Lui de acest sens pentru că se pregătește pentru primirea Lui. Dar în această pregătire o ajută El însuși, prin tipurile străvezii ce-i anticipează venirea. Într-un anumit fel toată istoria are în ea prezentă și lucrarea Lui.

Dar apariția Fiului lui Dumnezeu în toată intensitatea și ca Persoană văzută sau nevăzută între oameni, lumina întregul ei sens. El va fi însă, cum zice Sf. Chiril, și foc nimicitor celor ce nu-L vor fi primit, la judecata din urmă. Căci nu mai au scuza de-a nu li se fi dat puțința să-L cunoască.

și s-au aplecat spre neînfrinare, foc și flacără și osînda de nesuportat și ultimă a tuturor. De fapt, despre cei din Israil, care au batjocorit taina lui Hristos și s-au pierdut din mîndrie, zice David către Tatăl și Dumnezeuul tuturor: «Pune-i vei pe ei ca un cuptor de foc, în vremea arătării feței Tale, Doamne; cu mînia Ta îi vei tulbura pe ei și focul îi va mînca pe ei» (Ps. 20, 9—10)¹⁴¹. Iar vremea arătării feței Tatălui este potrivit să se înțeleagă ca vremea întrupării, dacă Fiul este fața și chipul lui Dumnezeu și Tatăl. Deci El este flacăra aspră și cuptor celor ce resping taina întrupării Unuia Născutului.

Dar celor ce au cunoscut (au primit) arătarea Lui, va fi, cum s-a scris, «*Făclie luminînd în întuneric*» și subțind grosimea ceței diavolești și mulțimea celor ce-L respectă să nu se împiedice de sminteli. Așa L-a numit Dumnezeu și Tatăl pe Fiul și prin glasul lui Isaia, zicînd: «*Pentru Sion nu voi tăcea și pentru Ierusalim nu voi înceta pînă cînd va ieși ca o lumină dreptatea Mea și mîntuirea Mea ca o făclie va arde*». Căci Fiul S-a făcut pentru noi mîntuire și dreptate de la Dumnezeu și Tatăl, dacă este adevărat că în El ne îndreptăm și biruim moartea care ne tiraniza odinioară, ne mutăm iarăși la nestricăciune și firea își reface chipul pe care îl avea la început¹⁴².

8. Dar era de trebuință ca apărînd Emanuil și arătîndu-se taina Lui în lume, chipurile cultului mozaic să se supună învățăturilor evanghelice ca unor porunci mai înalte și mai desăvîrșite. Acest lucru s-a arătat iarăși în umbra unui chip. Și voi spune care este acesta. De vreme ce Sara n-a născut, iar Agar avea în pîntece pe Ismail, își arată mîndria față de cea liberă. Dar Sara n-a suferit disprețul și a pornit să asuprească pe Egipteancă. Iar aceea a plecat din casă și rătăcea prin pustiu. Și a întrebato îngerul din cer unde merge și de unde vine. Iar aceea a răspuns la acestea: «*Fug de la fața Sarei, stăpîna mea*». Dar ce zice dumnezeiescul înger? «*Întoarce-te la stăpîna ta și smerește-te sub mîinile ei*». Se arată prin aceasta că, cultul legii

141. Fața Domnului, sau arătarea ca Persoană cu fața omenească, va fi un foc osînditor pentru cei ce nu L-au primit, deoarece nu vor mai avea scuza că nu li S-a arătat.

142. Aci se vede sensul îndreptării noastre de care vorbește Sf. Ap. Pavel. Ea nu e numai a justificare juridică a noastră, care ne lasă netransformați în om nou, cum se spune de protestanți. Ci unindu-ne cu Hristos, ni se comunică starea Lui de dreptate, ca putere de-a ne face și noi drepti, de-a împlini cele bune, de-a cîștiga toate virtuțile. Așa cum Hristos nu are numai o dreptate formală, așa nu primim nici noi numai o astfel de dreptate. Prin ea putem contribui și noi la biruirea morții și a stricăciunii. Căci un suflet întărit prin sălășluirea puterii lui Hristos în El, poate face și trupul să biruiască descompunerea trupului prin moarte și stricăciune. Hristos e dreptatea personificată pentru că e ipostasul dumnezeiesc devenit și ipostas al firii Sale omenești. Cu ipostas divin nu poate să nu facă și firea Sa omenească, dreaptă, sau nu poate să nu Se arate în toate cele omenești ale Sale.

va naște pe Israil¹⁴³. Dar (Agar) fiind slujitoare (fiindcă nu era în ea duhul libertății), a născut pe poporul din Egipt mai înainte de cunoașterea noii legi evanghelice. De aceea el a și disprețuit mult și a prigonit pe cei în Hristos și a privit de sus rânduielele evanghelice, făcînd-o aceasta în multe feluri. Căci a prigonit pe Sfinții Apostoli Sinagoga Iudeilor, spunîndu-le pe față: «Cu poruncă v-am poruncit vouă să nu învățați în numele acesta. Și iată ați umplut Ierusalimul cu învățătura voastră» (Fapte 5, 28). Vezi cum se îngîmfă Egipteanca împotriva Sarei și se obrăznicește slujnica împotriva celei libere? ¹⁴⁴. Dar e învinsă după un timp și fuge într-un fel oarecare iubind libertatea, însă i se poruncește de glasul îngerului să nu disprețuiască pe cea liberă, adică învățătura care o cheamă la demnitatea libertății, ci mai virtuos să se smerească sub mîinile ei. Căci cultul legii, mișcîndu-se prin chipuri, slujește în oarecare fel învățăturilor evanghelice, arătînd în sine în mod obscur, frumusețea adevărului.

Așadar legea de odinioară a lui Moise, dată prin îngerii, auzea cuvîntul îngerilor, care îi porunca să-și plece grumazul sub învățăturile date prin Hristos și să se supună celei libere și să nu umble de capul ei. Aceasta socotesc că e înțelesul spiritual al supunerii Agarei sub mîinile Sarei.

Dar trebuie să amintim că și dumnezeiescul, Pavel a văzut în ele cele două legăminte, pe unul născînd în robie, egal cu Ierusalimul de acum; și pe altul spre demnitatea libertății, adică pe Sara.

Dar fericitul Avraam a fost învățat clar și că la arătarea lui Hristos va răsări timpul tăierii împrejur în duh. Dumnezeu a legiuit să se săvîrșească tăierea împrejur, arătînd de mai înainte, socotesc, prin chipuri trupesti cele spirituale: «Se va tăia, zice, împrejur toată partea bărbătească» (Fac. 17, 10). Și nesocotirea acesteia va fi pedepsită cu nimicirea și pieirea. Căci a spus că «partea bărbătească care nu-și va tăia împrejur marginea trupului în ziua a opta, sufletul acela se va nimici din neamul lui, că a stricat legătura Mea» (Fac. 17, 14).

Observă că tăierea împrejur în trup s-a arătat de mai înainte ca chip al tăierii împrejur în duh și în adevăr. Căci se săvîrșea în ziua a opta, în care Hristos a revenit la viață dintre morți și a fost timpul să ne împărtășim de Sfîntul Duh și să primim tăierea împrejur în El, care nu supără trupul, ci curățește duhul, nu eliberîndu-ne de murdăriile trupesti, ci vindecîndu-ne de bolile sufletești. Căci cînd a revenit

143. Din Isaac se va naște adevăratul Israel, trecîndu-se de la legea veche la Evanghelie.

144. Aci Sara e văzută ca maica creștinilor, iar Agar ca maica celor din Israel care rămîn la legea veche. Se urmează în aceasta Sf. Ap. Pavel (Gal. 4, 24—31).

Hristos la viață, desființând stăpînirea morții, a dat ucenicilor și pîrga Sfîntului Duh. Căci *«a suflat, zice, peste ei, zicînd: Luați Duh Sfînt»* (Ioan 20, 21)¹⁴⁵. Cu acest cuvînt va fi de acord și preînțeleptul Ioan, care zice: *«Fiindcă încă nu era dat Duhul Sfînt, pentru că Iisus încă nu fusese preaslăvit»* (Ioan 7, 39). Căci S-a slăvit cînd S-a sculat din morți, în ziua a opta. De aceea atunci ni s-a dat Duhul și în El am fost tăiați împrejur cu tăierea împrejur cea nefăcută de mînă și spirituală¹⁴⁶. Și acest mod al tăierii împrejur place lui Dumnezeu. Aceasta o spune dumnezeiescul Pavel: *«Nu cel arătat în afară este Iudeu, nici tăierea împrejur arătată în trup, ci cel întru ascuns este Iudeu, iar tăierea împrejur este cea a inimii în duh, nu în literă; a, cărei laudă nu vine de la oameni, ci de la Dumnezeu»* (Rom. 2, 28).

Încetînd slujirea legii și dobîndind stăpînirea, legea cea nouă în Hristos și ivindu-se popoarele cele credincioase, care au fost puse între fiii celei libere, nemaivînd duhul robiei (căci strigă: Avva-Părinte), a venit timpul să se părăsească comunitatea Iudeilor și Sinagoga și să ia ființă ca moștenitor al făgăduinței poporul ivit din ea. Dar se va întoarce după o vreme și va fi primită și ea și va naște din bunătatea de sus a Tatălui, pe Mîntuitorul și Răscumpărătorul tuturor.

E ceea ce arată iarăși Sfînta Scriptură. Căci se jucau, zice, copiii bătîndu-se între ei: Isaac și Ismail. Felul jocului, socotesc că era o gonire. Ismail alunga, iar Isaac fugea. Dar mintea celei libere, adică a Sarei, s-a supărat de aceasta. Și de aceea a și spus către dumnezeiescul Avraam: *«Alungă pe roaba aceasta și pe fiul ei. Căci nu va moșteni fiul robiei împreună cu fiul meu Isaac»*. Dar cuvîntul n-a

145. În două feluri Botezul e tăierea împrejur în duh: prin curățirea duhului nostru de pornirile spre păcat; prin faptul că aceasta se înfăptuiește prin primirea Duhului Sfînt. Numai Duhul Sfînt poate curăți și întări duhul nostru. Precum tăierea împrejur în trup, închipuia înlăturarea din jurul trupului a ceea ce-l ispitea, așa tăierea împrejur în duh, înfăptuită, este de fapt înlăturarea din jurul duhului nostru a ceea ce-l ispitește ceea ce nu ține propriu-zis de ființa lui. Căci păcatul nu e propriu ființei umane, ci ceva care o alterează printr-o stăpînire a ei de către cele din afară, slăbind stăpînirea ei peste acelea. Iar duhul omului întărit de Duhul Sfînt poate opri și trupul de la stricăciune și de la moarte, sau dacă acceptă totuși moartea cu credință în Dumnezeu, va învia. Aceasta s-a întîmplat întîi cu Hristos. Trupul înviat al lui Hristos a fost deplin umplut de Duhul Sfînt. De aceea El insuflă Apostolilor în dată după înviere pîrga Duhului Sfînt, arătînd legătura între înviere și Duhul Sfînt. Dar deplin se dă Duhul Sfînt după înălțare. Atunci îl pot da și ei altora; de aceea atunci ia ființă Biserica.

146. Ziua a opta simbolizează veșnicia care se întinde dincolo de lumea aceasta care a fost terminată în ziua a șasea, și după care se intercalează oprirea lui Dumnezeu de la lucrarea în ea, în unire cu puterile ei, ca să treacă apoi la lucrarea Lui de ridicare a ei peste ceea ce rezulta din puterile ei naturale. Învierea ridică trupul lui Hristos la acea stare superioară lumii acesteia și Duhul ce ni-l dă el în Taine, ne ridică și pe noi prin arvună în acel plan.

lăsat netulburat pe Avraam. Însă a auzit de la Dumnezeu că trebuie să asculte de cuvintele Sarei. De aceea, dîndu-i Agarei ca merinde pîini și apă, a poruncit să plece împreună cu copilul din casa stăpînului. Iar aceea a plecat întristată și înlăcrimată. Și rătăcea prin pustiu. Iar copilul aflîndu-se în primejdie și plîngînd, *«a deschis, zice, Dumnezeu ochii Agarei și a văzut ea apă și l-a adăpat»* (Fac. 21, 10).

Observă cum nici jocul copiilor nu e fără un rost spre înțelegerea tainei. Căci Ismail a alungat pe Isaac. Iar că într-un anumit timp cel din roabă, adică Ismail, va prigoni pe cel din liberă, adică poporul credincios în Hristos, a arătat fericitul Pavel zicînd despre Ismail și Isaac: *«Dar precum atunci cel născut după trup a gonit pe cel născut după duh, așa și acum»* (Gal. 4, 20)¹⁴⁷. Dar fiindcă Ismail luptă împotriva celor din cea liberă, e alungată Sinagoga Iudeilor, avînd drept puțină și slabă merinde, pîine și apă¹⁴⁸, adică un grad măsurat de cunoștință și binecredincioșie, prin care le era cu puțință să nu moară cu totul. Căci a zis Dumnezeu undeva, lăsînd în Israil o mică rămășiță de sămînță a pietății după lege: *«Și vor fi lor spre slințenie mică în țările în care vor intra»* (Iez. 16). A spus că va fi celor din Israil sămînță mică, după risipirea lor printre neamuri, ca să nu fie Iudeii foarte tari în putere spre a împlini toată legea, ci doar de-a păstra foarte puțin din ea, adică tăierea împrejur în trup și Sîmbăta nelucrătoare. Căci cea care naște spre robie, adică Sinagoga Iudeilor, are ca merinde numai pîine și apă.

A suportat greu Avraam plecarea Agarei, dar a lăsat-o la porunca lui Dumnezeu. Căci a întristat cu adevărat pe Sfinții Apostoli și Evangheliști căderea lui Israil. Dar s-au despărțit și nu fără voie de el, pentru voia lui Dumnezeu și pentru iubirea lui Hristos. Căci scrie dumnezeiescul Pavel: *«Că mare îmi este întristarea și necurmată durerea inimii. Căci ași fi dorit să fiu eu însumi anatema de la Hristos pentru frații mei cei de un neam cu mine după trup, care sînt Israiliți»*.

Alungată fiind maica Iudeilor, a rătăcit ani îndelungați. Și se primejduia să se piardă cu totul. Dar dacă vor chema pe Dumnezeu strigînd către El în cursul timpului, vor fi miluiți în mod sigur. Căci va deschide ochii înțelegerii lor și vor vedea și ei izvorul apei vii, adică pe Hristos, și bînd din El, vor fi vii în El. Iar spălați fiind se vor face curați, după cuvîntul proorocului. Iar că Hristos este izvorul

147. Cînd scria Sf. Pavel Epistola către Galateni, iudeii prigoneau pe cei ce credeau în Hristos.

148. Providența a făcut ca la anul 70 poporul evreiesc să fie alungat de Romani din Ierusalim și Iudeea. Căci dacă ar fi rămas acolo, creștinismul nu s-ar fi putut întări.

vieții, ne asigură Psalmistul, spunînd către Tatăl și Dumnezeu din ceruri: *«Că ai înmulțit mila Ta, Dumnezeule! Iar fiii oamenilor în acoperămintul aripilor Tale vor nădăjdui. Sătura-se-vor din grăseimea casei Tale și din valul desfătării Tale îi vei adăpa pe ei. Că la Tine este izvorul vieții»* (Ps. 35, 7—9). Dar acesta nu e altul decît Hristos, prin care și cu care e slava și stăpînirea, împreună cu Duhul Lui cel de o ființă și de viață Făcător în toți vecii vecilor fără de sfîrșit. Amin.

Despre Avraam și Isaac

1. *«Și a fos tdupă cuvintele acestea, Dumnezeu a încercat pe Avraam și a zis către el: Avraame, Avraame. Iar el a zis: Iată-mă. Și a zis: ia pe fiul tău, pe Isaac, pe singurul tău fiu, pe care-l iubești, și mergi în pămîntul Moria și adu-l pe el acolo ardere de tot pe un munte, pe care ți-l voi arăta Eu»* (Fac. 22, 1—2). Acestea au fost poruncite de Dumnezeu.

Fără întîrziere dreptul Avraam încercîndu-și asinul, precum s-a scris, și poruncind numai la doi slujitori să-i urmeze, luînd pe fiul său cel iubit, îl ducea spre jertfă. Ajungînd la acel loc sfințit abia în ziua a treia, a zis slujitorilor săi: *«Ședeți aci cu asinul. Eu și cu copilul vom merge pînă colea; și închinîndu-ne, ne vom întoarce la voi. Și încercînd pe fiul său cu lemnele de jertfă și îndemnîndu-l să pornească, i-a urmat. Și cînd copilul a întrebat pe tatăl, zicînd: «Iată focul și lemnele, unde este oaia spre ardere de tot?», i-a răspuns: «Dumnezeu se va îngriji de oaia de jertfă, fiule»*. Apoi zidind acel altar dumnezeiesc, punea pe el lemnele. Și legînd pe fiul său pe ele și luînd cuțitul, un glas de înger îl împiedică, spunîndu-i că nu trebuie să junghie copilul. Căci a cunoscut Dumnezeu buna lui intenție. Apoi văzînd dreptul un berbec încurcat cu coarnele într-un copac stufos, îl aduce pe el ca jertfă în locul copilului. Apoi coboară la slujitori, aducînd la ei teafăr pe fiul său.

Scurtînd lungimea istorisirii și concentrînd-o în cuvinte mai puține, spre dovedirea a ceea ce e de folos în ea, nu vom pregeta să o reluăm iarăși, pentru a înfățișa prin acestea, după puterea noastră, preînchipuirea tainei despre Mîntuitorul nostru. Iar de nu se vor afla toate cele din istorie în acest cuvînt, să nu ne condamnăm nimenea¹⁴⁹. Căci tocmai în ceea ce se adaugă în plus la istorie se ascunde înțelesul duhovnicesc, precum în cele mai bine mirositoare dintre florile livezilor își răspîdesc mireasma din foile din afară, pe care dacă le-ar

149. Aceasta e procedura generală a Sf. Chiril; redă faptul prin cuvintele Scripturii, apoi prin cuvintele Sale, și în sfîrșit scoate înțelesul lui.

tăia cineva, le-ar goli de ceea ce e folositor și trebuincios. Să trecem deci la explicarea alegorică.

2. Faptul de-a fi fost fericitul Avraam încercat și de a i se fi poruncit să jertfească pe fiul său cel iubit, a fost, cum e ușor de înțeles, greu de purtat pentru el ca părinte și ca o înțepătură de ac fierbinte în iubirea lui firească. Dar alegînd totuși în această situație ceea ce era bun, ne arată foarte clar ceea ce a spus Mîntuitorul: «*Că așa a iubit Dumnezeu lumea, că și pe Fiul Său Unul Născut L-a dat, ca tot cel ce crede în El să nu piară, ci să aibă viață de veci*» (Ioan 3, 16; I Ioan 4, 9). Căci dacă trebuie spus și ceva omenesc spre arătarea lămurită a sensului, a fost mușcat (înțepat) într-un fel oarecare și Dumnezeu și Tatăl, trimițînd pe Fiul Său la moarte pentru noi, deși știa că nu va pătimi nimic din cele ce supără, de vreme ce era și El nepătîmîtor. Totuși, înțelegînd folosul ce va rezulta din moarte ca mîntuire și viață a tuturor, a trecut peste iubirea față de Fiul, care e proprie Tatălui¹⁵⁰. De aceea și Pavel s-a minunat de El, zicînd: «*Care nici pe Fiul Său nu L-a crușat, ci L-a dat pentru noi toți*» (Rom. 8, 32). Dar în ce ar consta propriu-zis minunea iubirii lui Dumnezeu și Tatăl față de noi, dacă nu ar fi socotit că dînd pe Fiul Său pentru noi, suportă ceva din cele ce nu le vrea. Aceasta ne convinge Pavel să o înțelegem cînd spune: «*Nu L-a crușat*». Căci aceasta nu se spune niciodată pentru lucruri întîmplătoare, ci despre fapte care îndrăznesc vreun lucru mare¹⁵¹, potrivit cu spusa: «*Lărgeste*

150. În durerea cu care Avraam vrea să împlinească totuși porunca lui Dumnezeu, Sf. Chiril vede ceva asemănător cu ceea ce simte Dumnezeu dînd pe Fiul Său făcut om la moarte pentru noi. Dar el ține să afirme totodată nepătîmirea Fiului Său ca Dumnezeu. Trebuie ținut seama de îmbinarea misterioasă a ambelor în pătimirea lui Hristos. El e nepătîmîtor cu firea dumnezeiască. Dar tot El este Persoana care pătimește cu trupul. Căci Persoana este unitară. Iar Tatăl dacă e iubitor și milostiv, nu se poate ca iubirea și mila Lui să nu fie niste mișcări vii în sine. Mila nu-L poate lăsa încremenit. De aceea teologia occidentală mai nouă înlătură din Dumnezeu nepătîmirea, socotind aceasta o noțiune ulată din filosofia elină. Totuși în mila lui Dumnezeu trebuie să vedem și ceva acceptat cu voia. Dumnezeu nu suferă fără voie de mila oamenilor. Poate pătimirea se unește la El cu nepătîmirea într-o stare superioară de sensibilitate generoasă pentru cei ce suferă. E o sensibilitate nelăsată de conștiința de-a ușura chiar prin participarea lăuntrică iradiantă suferința celui ce pătimește, din asigurarea iubirii ce se arată prin aceasta, care cîștigă și iubirea lui. Iar iubirea care se manifestă în participarea la suferința altuia e totodată o bucurie, prin faptul că aduce o bucurie și aceluia. Dumnezeu e nepătîmîtor în sensul că nu e stăpînit de patimi fără voie. Dar Sf. Maxim Mărturisitorul laudă o singură patimă (sau pasiune): iubirea. Ea nu e fără libertate.

151. Pătîmirea Fiului Său cu trupul nu e ceva din cele ce le voiește prin fire. Dar totuși acceptă cu voia și ceea ce nu voiește. Dumnezeu poate voi și ceea ce nu voiește prin fire. Deosebirea e că voind ceea ce nu voiește prin fire, voiește ceva neplăcut. Dar aceasta o face și Tatăl, acceptînd cu voia pătimirea Fiului Său. Dar în aceasta se vede și mai mult iubirea lui Dumnezeu față de noi. Dumnezeu voiește din cele nevoite prin fire numai pe cele de folos oamenilor. Pe de altă parte în aceasta se vede și mai mult libertatea Lui. Iar voind ceva neplăcut, dar spre un folos bun, totuși voiește ceva conform Lui, care e prin fire bună.

luniile tale și țăruii tăi întărește-i și întinde-i și la dreapta și la stînga» (Isaia 53, 2—3); sau și cu spusa: *«Infige (cortul), nu cruța»* (Ibid.); și iarăși: *«Izbăvește pe cei duși la moarte și pe cei ce se duc clătînîndu-se la junghiere scapă-i»* (Prov. 24, 11; Ps. 81, 4).

Acestea ni s-au spus în legătură cu cuvîntul: *«Ia pe fiul tău cel iubit»* (Fac. 22, 2). Iar cei doi slujitori care însoțesc pe bătrîn și merg împreună cu el pînă în a treia zi, socotesc că sînt chipul celor două popoare chemate în robie prin lege, al lui Israil și al lui Iuda, care socoteau că trebuie să urmeze numai poruncilor lui Dumnezeu și Tatăl, ca aceia lui Avraam, necunoscînd nici pe Fiul *prin care* sînt toate, nici pe moștenitorul Tatălui, al cărei chip preafrumos îl poartă micul Isaac așezat la sinul Tatălui și arătînd încă puterea cuvenită stăpînului. Căci Fiul era și este pururea Domnul și Dumnezeu Atotdesăvîrșit. Dar prin faptul că nu e cunoscut de toți și mai ales de Iudeii lipsiți de credință, care vedeau numai trupul, părea că este cineva mic și întîmplător. Și cunoștința despre El e pe măsura înțelegerii fiecăruia. E mică în cei mici și mare în cei mari.

De fapt prorocii spun că e *«mare și înfricoșător este peste cei dimprejurul Lui»* (Ps. 88, 8), adică pentru cei ajunși aproape de El pentru marea lor pătrundere¹⁵², îi naște și Pavel pe unii *«pînă ce la Hristos chip în ei»* (Gal. 4, 19), adică pînă ce marile și dumnezeieștile trăsături ale dumnezeirii Lui se întipăresc pe încetul în mintea lor¹⁵³.

Iar faptul că cei doi slujitori i-au urmat pînă în ziua a treia și nu li s-a îngăduit să urce la pămîntul cel înalt și sfințit, ci li s-a poruncit mai virtos să șadă acolo cu asinul, arată cum cele două popoare au urmat lui Dumnezeu pînă la timpul al treilea, adică pînă la cel din urmă, în care ni s-a arătat Hristos. Căci tot veacul se măsoară cu trei timpuri, adică cu trecutul, cu prezentul și cu viitorul. Deci în al treilea e sfîrșitul. Căci dumnezeiasca Scriptură spune că

152. Cine e departe de un om cu spirit mare, spiritul acestuia nu se vede. Și cu cît îl înțelege cineva mai mult, apropiindu-se de el spiritual, cu atît i se descoperă mai mult din mărimea lui. De altfel orice om îi apare cu atît mai indefinit, cu cît te apropii mai mult de el cu înțelegere. Cu atît mai mult se întîmplă aceasta cu Hristos.

153. Unii sînt abia copii față de Hristos, născuți de curînd de cineva care-L cunoaște mai mult. Creșterea în cunoașterea lui Hristos echivalează cu creșterea chipului Lui în ei sau cu conformarea persoanei lor cu chipul Lui. E o cunoaștere pentru care Hristos nu rămîne exterior, ci se întipărește tot mai mult în cel ce-L cunoaște. E o cunoaștere egală cu pătrunderea tot mai accentuată a lui Hristos în cel ce-L cunoaște, pe măsură ce cunoaștem mai mult pe Hristos, creștem spiritual; și pe măsură ce creștem spiritual, îl cunoaștem mai mult, Căci prin amîndouă ne facem tot mai mult asemenea Lui, umpluți de El, reflectîndu-L pe El.

Hristos a venit în timpurile de pe urmă ale veacului ¹⁵⁴. Urmînd deci Israil prin lege lui Dumnezeu pînă la timpul venirii Mintuitorului nostru, n-a voit să urmeze prin credință lui Hristos care a urcat pînă la moartea pentru toți, ci mai degrabă a fost împiedicat pentru multe păcate. Căci lui Israil i s-a întîmplat o împietrire în parte (Rom. 11, 20), care e închipuită prin asinul care era cu slujitorii. Căci asinul este chipul ultimei iraționalități. Iar împietrirea e rodul iraționalității. Și despărțirea tatălui de slujitori și plecarea de la ei cu fiul și promisiunea că se va întoarce iarăși (căci zice: «*Eu și copilul vom merge pînă colea și închinîndu-ne, ne vom întoarce la voi*»), înseamnă despărțirea vremelnică a lui Dumnezeu de fiii lui Israil și întoarcerea la ei la sfîrșitul veacurilor, pentru credința în Hristos pe care o vor primi. Căci cînd «*va intra plinirea neamurilor, atunci întregul Israil se va mîntui*» (Rom. 11, 25—26).

Iar faptul că fericitul Avraam nu spune lămurit că urcă să jertfească pe fiul său, ci dă ca pretext: «*Vom trece pînă colea*», e un semn clar de-a nu se fi încredințat poporului Iudeu taina lui Hristos. Acesta e motivul adevărat pentru care vedem pe Iisus că vorbește Iudeilor în parabole și prin ghicituri, iar ucenicilor Săi le spune: «*Vouă vi s-a dat să cunoașteți tainele Împărăției lui Dumnezeu, iar celorlalți în parabole*» (Matei 13, 11).

Iar copilul, adică Isaac, e încărcat cu lemnele arderii de tot prin mîna tatălui, și anume pînă ce ajunge la locul jertfei. În aceasta se vede că Hristos își va purta crucea Sa, pătimind aceasta nu silit de o putere omenească, ci din voia proprie și din hotărîrea lui Dumnezeu și Tatăl, după cuvîntul spus de El lui Ponțiu Pilat: «*Nu ai avea asupra Mea nici o putere, de nu ți-ar fi fost dat de sus*» (Ioan 19, 11) ¹⁵⁵.

154. Timpul al treilea e cel din urmă, care nu mai are un timp viitor după el, ci numai veșnicia. Hristos a venit ca să pregătească lumea pentru veșnicie. În El strălucește veșnicia. Trupul lui înviat deschide vederea veșniciei, nu un timp viitor, închis în lumea creată. Odată înviat Hristos, știm că sintem pentru veșnicie, nu existăm numai în timp. Fiul lui întrupat, sau Isaac urcă prin înviere la locul înalt al veșniciei.

155. Dacă Hristos ar fi pățimit în mod silit, pătimirea Lui n-ar fi fost mintuitoare, pentru că s-ar fi văzut că nu e Dumnezeu și nu suportă crucea din iubire pentru oameni. Desigur, răstignirea I s-a impus, de cei ce nu puteau suporta ca El să declare că e Fiul lui Dumnezeu. Dar El s-ar fi putut sustrage crucii impuse de ei fie din puterea Lui dumnezeiască, fie prin frica de ea, care L-ar fi dovedit lipsit de puterea dumnezeiască și de iubire desăvîrșită. El a acceptat cu voia, ceea ce îi producea suferință. Nu era plăcută, dar a primit-o totuși cu voia. Dacă I-ar fi fost plăcută nu ne-ar fi arătat iubirea și puterea, primind-o; dacă n-ar fi primit-o, s-ar fi întîmplat același lucru. Îl lăudăm pentru crucea primită ca suferință, pentru că în primirea ei se arată puterea și iubirea Lui mintuitoare. Formațiile neoprotestante nelăudînd pe Hristos pentru crucea suportată, nu cred că El și-a arătat în purtarea ei puterea și iubirea mintuitoare.

Dar supus lemnelor, Isaac e scăpat și de moarte și de pătimire. Și urcă la jertfă un berbec dat de Dumnezeu. Iar Cuvîntul care a strălucit din ființa lui Dumnezeu și Tatăl era în templul Său, adică în cel luat din Fecioara și pironit pe lemn. Dar fiind ca Dumnezeu nepătimitor și nemuritor, era în afara morții și a patimii. Dar urcă într-un miros de bună mireasmă la Dumnezeu și Tatăl prin trupul Său, pe care El zice că L-a luat de la Tatăl, după spusa din Psalmi ca de la El: *«Jertfă și aducere n-ai voit, dar Mi-ai tocmnit trup. Ardere de tot și pentru păcat n-ai binevoit. Atunci am zis: Iată vin. În capul, cărții s-a scris despre Mine. Ca să fac voia Ta am voit»* (Ps. 39, 9; Evr. 10, 7) ¹⁵⁶.

Iar că cele din istorisirea înfățișată de noi se referă foarte frumos la Hristos, o va mărturisi iarăși undeva El însuși, zicînd: *«În capul cărții s-a scris despre Mine»* (Ps. 39, 11). Iar o carte întreagă este scrierea în cinci părți a lui Moise. Și cap și început al cărții întregi, este cea numită *Facere*, în care s-au scris acestea despre Hristos ¹⁵⁷. Și că iarăși capul înseamnă început (principiu) pentru dumnezeieștile Scripturi te vei încredința bine, de vei înțelege ceea ce spune Pavel: *«Capul oricărui bărbat este Hristos, iar capul femeii este bărbatul, iar cap al lui Hristos, este Dumnezeu»* (I Cor. 11, 3). Fiindcă începutul bărbatului este Hristos, ca unul ce-l aduce din ceea ce nu este la existență. Iar început al femeii este bărbatul, pentru ceea ce s-a spus și s-a făcut cu adevărat: *«Aceasta se va chema femeie, pentru că din bărbatul ei s-a luat»* (Fac. 2, 23). Iar începutul lui Hristos spune că este Dumnezeu însuși; odată ce Fiul este din El după ființă. El are pe Cel ce L-a născut, ca început fără început, odată cu faptul că există împreună cu El din eternitate ¹⁵⁸.

156. Sf. Chiril vede în faptul că Isaac e scăpat de moarte și în locul lui Dumnezeu aduce un berbec, un chip al lui Hristos, care nu e jertfit ca Dumnezeu, dar Tatăl Lui îi tocmeste un trup spre jertfă, care ar fi preînchipuit de berbec. Dar se poate vedea și o diferență între Isaac și Hristos. În voința lui Avraam de-a jertfi pe fiul său, e preînchipuit Tatăl ceresc care dă spre jertfă pe Fiul Său. Dar ceea ce rămîne la Avraam o simplă intenție lăudabilă; în jertfa lui Hristos se împlinește de fapt. De jertfa lui Isaac se dispensează Dumnezeu. Căci ea n-ar fi mîntuit lumea. Dar jertfa Fiului Său o mîntuiește. Avraam și Isaac rămîn chipuri, care nu mîntuiesc lumea. Numai Tatăl ceresc și Fiul Său o mîntuiesc în mod real prin jertfa la care e trimis Fiul.

157. În cartea *«Facerii»* este scris despre Dumnezeu Cuvîntul, întrucît El este Cuvîntul *«prin Care s-au făcut»* (Ioan 1, 3). Dar toată istoria e prin aceasta o «carte» în care lucrează El și pe care El o va dezvălui spre sfîrșit, ca Mielul care prin jertfa Lui a făcut totul ca s-o mîntuiască, dar o mare parte a disprețuit lucrarea și jertfa Lui (Apoc. cap. 5).

158. În capul tuturor, ca izvor al lor este Tatăl, este o Persoană iubitoare ca Născător al Fiului. Iar Acesta e în capul lumii, căci prin El a fost creată, punînd în capul ei pe om.

3. Deci, înțelesurile istoriei ne conduc, precum socotesc, spre taina lui Hristos. Dar socotesc că trebuie să fie înfrumusețat de noi printr-o admirație deosebită și trebuie arătat ca slăvit și vestit prin laude la culme de tot felul, dumnezeiescul Avraam. Iar pe lângă aceasta trebuie să vedem lămurit adîncimea și buna întocmire dumnezeiască a celor ce i se întîmplă. Căci dumnezeiescul Avraam este încercat, deoarece Dumnezeu nu e neștiutor a ceea ce va fi ¹⁵⁹. Căci nu-I este ascuns nimic minții care le știe pe toate. De aceea a și spus: *«Cine este acesta care-și ascunde de Mine statul și-și ține cuvintele în inimă, și socotește să le ascundă de Mine?»* (Iov 38, 2); și iarăși prin proorocul Isaia: *«Eu sînt Dumnezeu și nu este altul afară de Mine. Vestesc mai înainte cele din urmă, înainte de a se face și s-au și făcut»* (Isaia 45, 18—22). Drept aceea, judecînd drept, ar fi nebunie totală și ne-am socoti între cei mai aiuriți, socotind că Dumnezeul tuturor e neștiutor al celor ce vor fi și de aceea încearcă pe Avraam. Dar era de trebuință nu numai să strălucească capul dreptului în cunoștința lui Dumnezeu, ci mai virtos să se facă cît mai de laudă bunul lui nume și să fie mărturisit prin experiența celor mai bune fapte ale lui făcute tuturor cunoscute. Dar era și o adîncă rațiune a rînduiei dumnezeiești să se facă cunoscută și prin Sfintele Scripturi ascultarea lui atît de mare, care nu poate fi întrecută de nimic. Căci el a mers pînă la atîta voință și hotărîre încît să nescotească și iubirea față de copil și să nu se oprească de la uciderea lui ¹⁶⁰. Și ceea ce e mai de mirare e că prin aceasta aștepta să fie părintele multor popoare. Căci Dumnezeu nu minte în această făgăduință. Deci n-a adus copilul spre jertfă, pierzînd nădejdea în făgăduințe, ci încrezîndu-se în puterea Stăpînului că va ști să împlinească în vreun fel jurămîntul Său. Și nu i-a fost fără cîștig această încredere, deși trecea printr-o încercare atît de amară. Căci era învățat ca dintr-o credință în ceea ce se va întîmpla, sau în învierea din morți, despre minunea mai presus de orice rațiune și vrednică de auzit și pe lângă aceasta, despre taina prea închinată și mare a întrupării Unuia Născutului ¹⁶¹.

159. De aceea Dumnezeu nu încearcă pentru a afla cum se va comporta omul, ci pentru a-l da ocazia să se întărească duhovnicește, iar în cazul lui Avraam să se arate și altora frumusețea lui spirituală și să se dea ca pildă de silință în cele bune și altora.

160. Își ducea din ascultare de Dumnezeu copilul la moarte și totuși credea că prin această pierdere a urmașului său va fi părintele multor neamuri. Arată suprema încredere în Dumnezeu prin amîndouă acestea.

161. Crezînd Avraam că va fi părintele multor neamuri, cu toate că-și ducea unicul fiu la moarte, manifesta credința într-o înviere din morți a fiului său, ceea ce se va petrece de fapt prin învierea lui Hristos, urmaș al Său după trup. Căci

De fapt, dumnezeiescul Pavel zice: «*Prin credință Avraam, când a fost încercat, a adus pe Isaac jertfă și Cel ce a primit făgăduințele a dat pe unul născut. Către el s-a grăit: în Isaac se va chema ție urmaș. Și a socotit că Dumnezeu este puternic să-l învie și din morți. De aceea l-a și primit înapoi ca un fel de pildă (a învierii) Lui*» (Evr. 11, 17—19). Căci fiindcă Dumnezeu și Tatăl avea să-l arate la vremea sa pe el ca o rădăcină și început al nenumăratelor neamuri, prin moartea lui Emanuil pentru lume, pentru aceasta dreptului i s-a făcut cunoscută prin experiența însăși în mod folositor iubirea mai presus de fire și negrăită față de noi a lui Dumnezeu și Tatăl, care «*nu L-a cruțat pe propriul Său Fiu*», precum am spus mai înainte, «*ci L-a dat pentru noi toți*» (Rom. 8, 32), cei îndreptați prin credință și socotiți fii ai protopărintelui Avraam¹⁶². Căci dacă trebuie să vorbim și într-un mod propriu oamenilor, aş spune că i-a fost greu de împlinit fericitului Avraam porunca lui Dumnezeu de-a jertfi pe Isaac. Cum crezi că i-a fost ușor de-a împlini ceea ce i s-a poruncit? Om ajuns la bătrînețe adîncă, avînd un singur fiu născut după multă întîrziere, părăsit din pricina vîrstei de puterea de-a mai fi și tată al altor copii, fiindu-i și soția bătrînă (căci era și Sara bătrînă), primește porunca să junghie fără șovăire pe fiul atît de iubit, unul născut și mult dorit. Cu ce mină aștepta bătrînul să înfigă cuțitul în gîtul copilului, să îndrăznească a să-vîrși junghierea atît de jalnică a celui născut din sine? Oare nu e drept să înțelegem că sufletul dreptului era sfîșiat într-un chip de nesuportat de o mulțime de gînduri amare și groaznice? Firea îi era cînd împinsă la iubire, cînd înfrîcată de porunca dumnezeiască îl chema cu necesitate spre ascultarea fără voie. Mare cu adevărat a fost hotărîrea minunată a dreptului și vrednică de toată lauda iubirea lui de Dumnezeu. Căci a adus victima cuvîntătoare și a știut să biruiască legile firii și să calce peste acul iubirii de neocolit, neopunînd nimic din cele pămîntești iubirii față de Dumnezeu. Pentru aceea s-a și

lingă Hristos se vor alipi multe neamuri. Dar prin aceasta Avraam manifesta și credința în întruparea Fiului lui Dumnezeu cel Unul-Născut, Care, dîndu-Se morții, va învia. Dumnezeu prefigura istoria viitoare în tipurile anterioare. Istoria apare ca o scară ce urcă de la umbre la adevăr.

162. Pentru trei motive sîntem socotiți fii ai lui Avraam: pentru faptul că din urmașii lui s-a născut după trup Hristos, pentru faptul că El a crezut că chiar de va muri Fiul Său ca jertfă, El va învia și la El se vor alipi nenumărate neamuri și în sfîrșit, pentru faptul că el avînd un unic fiu pe care nu ezită să-l jertfească, e chipul lui Dumnezeu Tatăl, Care-L dă pe Fiul Său ca jertfă în mod real. Avraam învață din experiență putința Tatălui ceresc de-a da ca jertfă pe propriul Său Fiu din iubire față de noi, căci și El e gata s-o facă aceasta din iubire față de Dumnezeu și pentru cîștigarea de la El, prin această jertfă, a bunăvoinței față de oameni. Avîndu-l pe Avraam ca primul părinte care vrea să-și dea pe fiul său jertfă lui Dumnezeu pentru oameni, îl avem ca într-un chip pe Tatăl ceresc Insuși, Primul Părinte prin excelență, ca Tatăl al nostru.

slăvit și s-a numit prieten al lui Dumnezeu. Și ca sfârșit i s-a dat ceea ce aștepta, împlinindu-i-se nădejdea. Căci s-a făcut părinte al multor și nenumărate neamuri în Hristos; cu care și prin care slavă Tatălui și Sfintului Duh în vecii vecilor. Amin.

Despre Isaac și Rebeca

1. Celor îndreptați în Hristos și ajunși la unitatea în El prin împărtășirea de Sfintul Duh întru bunăvoința Tatălui, le scrie înțeleptul Pavel: *«Căci v-am logodit unui singur bărbat, ca să vă înfățișez fecioară neprihănită lui Hristos»* (II Cor. 11, 2). Căci fericiții ucenici s-au făcut ca niște aducători ai miresei la mire și ca niște pețitori din partea mirelui, făcându-i pe cei depărtați apropiați și alipindu-i de Hristos și legându-i cu El prin unirea Duhului. De fapt Hristos însuși își unește cu El Biserica, ridicînd-o și aducînd-o lui Dumnezeu și Tatăl, chezășuind pentru ea Fiul Lui. Dar că și sfinții mijlocesc, nu se va îndoi nimeni.

Căci dumnezeiescul David vestindu-ne de mai înainte taina, zice către ea: *«Ascultă, fiică, și vezi, și pleacă urechea ta, și uită de poporul tău și de casa tatălui tău. Că a pofțit Împăratul tău frumusețea ta. Căci El este Domnul tău și Lui I te vei închina»* (Ps. 44, 11—12). Dar și Pavel a mărturisit, cum am spus adineauri, înfățișînd ca pe cei ce au crezut ca pe o mireasă a lui Hristos.

Dar această taină atît de vrednică de cinstit și cu adevărat minunată, o poate vedea cineva dintre noi și altfel. Căci s-a scris: *«Avraam era bătrîn, înaintat în zile. Și Dumnezeu a binecuvîntat pe Avraam în toate. Și a zis Avraam slugii sale cele mai bătrîne a casei sale, celui mai mare peste toate ale sale: Pune mîna ta pe coapsa mea și te voi jura pe Domnul Dumnezeu cerului și al pămîntului, să nu iei femeie fiului meu din fiicele canaanenilor, între care locuiesc eu. Ci să mergi în pămîntul în care m-am născut și în seminția mea. Și să iei femeie fiului meu de acolo»* (Fac. 24, 1—4).

Acestea poruncindu-le deci Avraam, îndată s-a jurat slujitorul, punînd mîna pe coapsa lui. Din care e de înțeles că a făcut jurămîntul față de neamul ce se va naște din el. Apoi încărcînd pe zece cămile multe din bunurile lui Avraam, pornește degrabă spre Mesopotamia. Și ajunge la cetatea Nahor și lasă cămilele să se odihnească în afara cetății lingă o fîntină cu apă, spre seară, cînd vin acolo cele ce scot apă. Ajungînd deci, acolo, l-a rugat pe Dumnezeu să-i deschidă calea și să-i arate pe fecioara frumoasă și iubitoare de oaspeți, mai tare prin iubirea ce-o trezește, decît oboseala celui ce

o privește. «Căci va fi fecioara, căreia îi voi zice : pleacă vadra ta să beau, și va zice : Bea, și voi adăpa și cămilele tale, pînă ce vor înceta a bea. Pe aceasta ai pregătit-o copilului tău Isaac» (Fac. 24, 14). Și a venit nu peste mult fecioara frumoasă la chip și arătoasă, adică Rebeca. Și cerind el să bea, i-a dat îndată. Și i-a promis să-i adape și cămilele și a împlinit ceea ce a făgăduit.

Din aceasta a cunoscut slujitorul că este ea și nu alta. Drept aceea luînd inele și cercei, le-a îmbiat tinerei. Iar ea pornind spre casă, l-a poftit să-i urmeze. Urmîndu-i el, l-a găzduit și el a povestit pe larg despre bogăția stăpînului său. Și a spus că avînd un singur fecior iubit, pe Isaac, toate i le-a dat lui și tînărul e stăpîn peste toate. Și fiindcă voia să plece împreună cu tînăra, pețitorul a întrebat pe Rebeca dacă vrea să meargă cu el și va pleca cu plăcere de acasă. Iar ea primește îndată. Ajunsă la Isaac, acesta o ia cu bucurie în casa lui și s-a mîngîiat foarte, deși îi murise mama.

Deci e lung cuvîntul istoriei. Dar îl vom scurta, căci am spus destule. Să trecem deci la înțelesul spiritual al lui după cea mai bună rînduială, și să arătăm chipul tainei acoperit de umbre întunecoase, dar purtînd în el totuși adevărul.

2. N-a voit Avraam să ia soție fiului său iubit, adică lui Isaac, dintre fiicele Canaanului, ci a poruncit slujitorului său credincios să plece în țara închinătorilor la idoli, să-i caute aceluia o soție cît mai potrivită. Căci n-a voit Dumnezeu și Tatăl să unească Sinagoga Iudeilor cu Hristos, Care e închipuit prin Isaac. Iar Isaac s-a născut tîrziu și e fiu iubit. Dar și Hristos S-a arătat în timpurile din urmă și este iubit.

Iar că prin Cananeeni sînt de înțeles cei din Israil, se vede clar și ușor din tălmăcirea numelui. Căci ei înseamnă în traducere : *Cei gata spre umilire*. Și cine vor avea să ajungă la o stare umilită sau mai degrabă au și ajuns, dacă nu Iudeii ? Căci s-au umilit căzînd din slava în Hristos și aruncîndu-se în tot ce e mai necuvenit. Deci nu din Canaan, ci din Mesopotamia a fost mireasa lui Isaac. Căci precum am spus, nu din Iudei, ci din neamuri e Biserica unită cu Mîntuitorul Hristos. Dar, prin hotărîrea Tatălui, mijlocind slujitorii cei mai credincioși și mai devotați, prin care înțelegem pe ucenici, care s-au făcut și vistiernici și iconomi ai tainelor lui Hristos ; ba avînd în mîinile lor toate cele din casa Lui.

Astfel părăsind pe Iudei, ca și slujitorul lui Avraam țara Canaanelor, au coborît în țara închinătorilor la idoli, ducîndu-le într-un fel oarecare bunătățile lui Dumnezeu și Tatăl și avînd mintea plină

de înțelepciunea de sus, umpluți de darurile Duhului. Observă că slujitorul lui Avraam e și fără nume, ca să fie întru totul chipul ucenicului credincios și încercat, al slujirii Lui. Și s-a odihnit la fântina de apă spre seară și a chemat prin rugăciune pe Dumnezeu să-i stea într-ajutor și voia să probeze pe fecioară la apă. Așa au ajuns și dumnezeieștii ucenici, cum am spus adineaori, în țările neamurilor spre seară, adică în timpurile din urmă ale veacului acesta, și au încercat pe fecioara spirituală la ape. Căci Biserica e foarte destoinică și tare în puterea de-a scoate cuvântul de viață făcător din *«izvoarele Mîntuitorului»*, după cum s-a scris (Isaia 12, 3). Ba are în mod îndestulător și destoinicia minții de-a putea dăruia și altora cele trebuincioase în viață. Căci Rebeca a adăpat pe slujitor și cămilele. Slujitorul poate fi înțeles acum ca chip al celor din Israil. Căci sînt unii care avînd de mai înainte legea ca pedagog și taina lui Hristos ca în umbre, nu sînt cu totul neintroduși în ale Lui cîtă vreme cei din neamuri nu se deosebesc întru nimic de animalele necuvîntătoare, motiv pentru care sînt asemănați în mod potrivit cu cămilele. De aceea acest animal e, după lege, necurat (nesfințit). Și așa sînt cei ce nu cunosc încă pe Dumnezeu cel prin fire și cu adevărat ¹⁶³.

Deci Biserica e cea mai în stare să adape cu undele sfinte și dumnezeiești atît pe cei ce vin dintre Iudei la hotărîrea iubirii lui Hristos, cît și pe cei chemați dintre neamuri (păgîni).

Iar după ce ucenicii au văzut care este fecioara, au înfrumusețat-o îndată cu inele și i-au atîrnat podoaba cerceilor de urechi, făcînd-o strălucitoare și foarte impunătoare prin slava bunei ascultări. Căci urechea împodobită arată buna ascultare. Dar au făcut-o strălucitoare și foarte impunătoare prin slava bunei ascultări. Căci urechea împodobită arată buna ascultare. Dar au făcut-o frumoasă la vedere și isprăvile faptelor sau ale mîinilor. Și socotesc că acest lucru s-a arătat și prin inelele puse în degete.

Și slujitorul lui Avraam a descris celor din Haran bogăția stăpînului său și că nu are decît un singur fiu iubit și moștenitor. Căci dumnezeieștii ucenici au învățat neamurile, propovăduindu-le bogăția lui Dumnezeu și Tatăl: nădejdea, viața, sfințenia; și le-au vestit că

163. Religiile panteiste sau păgîne nu cunosc pe Dumnezeu cel adevărat, căci forțele numite de ele zei, sînt una în esență cu natura. Cei ce nu știu decît de astfel de zei, nu pot face deosebire între curat și sfințit și necurat sau nesfințit, pentru că toate sînt din aceeași esență. Pentru panteism nu poate fi o deosebire reală între bine și rău, între adevăr și minciună, dacă toate sînt din aceeași esență. Adepții panteismului filosofic sau religios nu se deosebesc deci de animale, și relativizează totul. Pînă sînt în această mentalitate nu se pot sfinți, aducîndu-se lui Dumnezeu ca jertfe, pentru că nu cunosc un Dumnezeu adevărat, transcendent naturii, ca animalele necurate.

Unul și singur Hristos este Fiul Lui după fire și cu adevărat, Care a și fost făcut moștenitor al tuturor.

Și fecioara a fost întrebată de e gata să meargă cu slujitorul. Iar ea s-a hotărît îndată. Căci Biserica din neamuri s-a declarat gata îndată pentru dragostea fierbinte pentru că mărturisește aceasta și dumnezeiescul David, zicînd despre turma cea din neamuri: *«Pleacă urechea ta la rîvna inimii lor»* (Ps. 9, 37). Iar după ce s-a unit Isaac cu Rebeca: *«S-a mîngîiat de durerea pentru maica lui»*. Ni se dă și prin aceasta să înțelegem că s-a întristat Hristos pentru moartea din necredință a Sinagogii Iudeilor, din care s-a născut și El după trup. Dar odată devenit Mire al Bisericii din neamuri, a încetat într-un mod oarecare întristarea pentru aceea. Căci s-a spus undeva prin glasul proorocilor către Biserică: *«Și va fi că în ce chip se veselește mirele de mireasă, așa se va veseli Domnul de tine»*. Prin care și cu care slavă lui Dumnezeu și Tatăl și Sfîntului Duh în vecii vecilor. Amin.

**Despre Esau și Iacob,
că s-au dat ca chipuri ale celor două popoare,
al lui Israil și al lui Hristos
prin credință**

1. *«Și acestea sînt nașterile lui Isaac, fiul lui Avraam. Avraam a născut pe Isaac. Iar Isaac era de patruzeci de ani, cînd a luat sie-și soție pe Rebeca, fiica lui Batuel Sirul din Mesopotamia, sora lui Laban Sirul din Mesopotamia. Și s-a rugat Isaac Domnului pentru Rebeca, femeia lui, că era stearpă. Și l-a auzit Dumnezeu pe el și a luat în pîntece Rebeca, femeia lui. Și săltau copiii în ea. Iar ea a zis: Dacă așa îmi va fi mie, pentru ce îmi va fi mie aceasta? Și s-a dus să afle de la Domnul. Și i-a spus Domnul: Două popoare sînt în pîntecele tău și două popoare se vor despărți din pîntecele tău. Și a ieșit fiul cel întîi născut roșu tot cu o piele păroasă. Și a chemat numele lui Esau. Și după aceea, fratele lui și mîna lui ținea de călcîi pe Esau. Și a chemat numele lui Iacob. Iar Isaac era de șasezeci de ani cînd i-a născut pe ei Rebeca. Iar tinerii au crescut. Și era Esau om priceput la vînat și la lucrarea cîmpului. Iar Iacob era om potolit, trăitor în casă. Isaac iubea pe Esau, că vînatul aceluia era mîncarea lui. Iar Rebeca iubea pe Iacob. Și Iacob fierbea fierturi. Și a venit Esau din cîmp ostenit. Și a zis Esau lui Iacob: «dă-mi să mănînc din această fiertură roșie, că sînt slăbit. De aceea s-a chemat numele lui Edom. Iar Iacob i-a zis lui Esau: dă-mi astăzi drepturile tale de întîi născut.*

Și a zis Esau : Iată eu merg spre moarte și la ce-mi folosesc drepturile întâiului născut ? Și i-a zis lui Iacob : Jură-te mie astăzi. Și s-a jurat lui. Deci a vândut Esau drepturile de întâi născut lui Iacob. Iar Iacob i-a dat lui Esau pline și zeamă de linte. Și a mâncat și a băut. Și sculându-se a plecat. Și nu l-a supărat pe Esau pierderea drepturilor lui de întâi născut.

Căci Dumnezeu care nu știe să mintă a făgăduit lui Avraam că va fi părinte al multor neamuri și l-a asigurat în tot felul că mulțimea ce se va ivi din el mai presus de număr : vor fi ca nisipul cel fără de număr și ca stelele cerului mulțimea lor» (Fac. 25, 19—34). Dar mărirea aceasta care trece peste orice margine nu s-a dăruit numai lui Israil, ci și turmelor neamurilor. Căci au fost chemați prin credință și prin aceasta le face mai virtuos să fie în Isaac, din făgăduință. Aceasta o va mărturisi prea înțeleptul Pavel, scriind : «Știind de mai înainte Scriptura că Dumnezeu va îndrepta neamurile din credință, a binevestit de mai înainte lui Avraam : Întru tine se vor binecuvînta toate neamurile. Deci cei ce sînt din credință se binecuvîntează împreună cu credinciosul Avraam. Căci cîți sînt din faptele legii, sînt sub blestem. Că scris este : Blestemat este tot cel ce nu stăruie în toate cele scrise în cartea legii ca să le facă pe ele» (Facere 27, 26) ¹⁶⁴. Iar că prin lege nimeni nu se îndreptează de la Dumnezeu, este învederat din faptul că dreptul din credință va fi viu. Iar legea nu este din credință, «dar cel ce a făcut acestea, va fi viu prin ele» (Gal. 3, 8—12).

Așadar, făgăduințele s-au împlinit. Și nu prin cei ce au fost învățați de lege ca pedagog, ci prin cei ce au fost îndreptați prin credință. Porunca s-a intercalat din iconomie prin Moise, fără să fie înălăturată făgăduința, ci ca să conducă pedagogic și să ridice pe încetul spre chemarea cea prin credință ¹⁶⁵ ; ca dînd pe față slăbiciunea celor ce au fost intercalate mai înainte, să arate tuturor foarte folositoare și necesare harul și îndreptarea în Hristos prin credin-

164. Legea nu ierta pe cel ce nu împlinea vreuna din poruncile ei. Și nimeni nu le putea împlini toate. Ea făcea dependentă mîntuirea omului de faptele lui. Și omul n-avea putere să îplinească toate faptele cerute de ea. Legea era dată mai mult pentru ca omul să crească cu conștiința că are nevoie de mila lui Dumnezeu, de iertarea Lui. Legea îi era dată pentru a-i umili mîndria lui. În acest sens era pedagog spre Hristos. Dar Hristos vine la noi cu dovada iubirii lui Dumnezeu, a mîlei Lui. Și aceasta ne-o cere în primul rînd : să credem în iubirea lui Dumnezeu arătată nouă în truparea și jertfa Fiului Său ca om. Dar credința aceasta unindu-ne cu El, ne dă și puterea să fim oameni noi. Faptele ce le facem acum, nu mai sînt din puterea noastră exclusivă, ci din puterea Lui.

165. Legea conducea spre îndreptarea din încrederea în iubirea lui Dumnezeu care va da pe Fiul Său la moarte pentru noi în două feluri : a) prin întărirea conștiinței în oameni că nu se pot îndrepta prin împlinirea tuturor faptelor cerute de lege și b) prin transparența tot mai clară a lui Hristos care va veni în chipurile legii și

ță. Căci spune iarăși dumnezeiescul Pavel: *«Fraților, vorbesc ca un om, că și testamentul întărit al unui om nimeni nu-l desființează sau nu-i mai adaugă ceva. Iar făgăduințele s-au grăit lui Avraam și sămânței lui. Nu spune: sămânțelor, ca multora, ci ca uneia: și sămânței tale, care este Hristos*¹⁶⁶*. Aceasta spun că este testamentul întărit de Dumnezeu. Legea care a venit patru sute și treizeci de ani nu desființează făgăduința ca să înceteze*¹⁶⁷*. Căci dacă moștenirea ar fi din lege, n-ar mai fi din făgăduință. Iar lui Avraam i-a dăruit Dumnezeu moștenirea prin făgăduință»* (Gal. 3, 13—18)¹⁶⁸.

Dar adaugă la acestea îndată și pricinai ntroducerii (intercalării) legii, zicînd: *«Ce este deci legea? Ea s-a adăugat din pricina neascultării pînă ce va veni Urmașul, Care s-a făgăduit, fiind rînduită prin îngeri prin mîna Mijlocitorului*¹⁶⁹*. Iar Mijlocitorul nu este al*

prin cuvintele proorocilor. Acestea două se întăreau una pe alta Neputința de-a împlini toate poruncile legii și de a se mîntui prin aceasta, îi făcea pe oameni să creadă spre credința că Dumnezeu care își arată puterea Lui față de oameni prin lege, va trimite pe Hristos care să-i mîntuiască prin unirea lor cu Dumnezeu prin El; iar înaintea spre această credință le era ușurată de prezicerile proorocilor. Poporul Israel înainta prin amîndouă spre Hristos.

166. Așa cum Avraam va fi părintele trupestc al multor neamuri, la fel Hristos va fi părintele sufletesc al multor popoare încreștinate. Lui Avraam i s-au dat urmașilor după trup, lui Hristos i s-au dat urmași după duh. Cei dintîi erau ținuți sub lege prin descendență trupestcă. De aceea se pune atîta preț în istoria patriarhilor pe alegerea unei soții și pe nașterea trupestcă de copii. De aceea vedem în lege o unire între nașterea de copii, deci între legătura trupestcă a bărbatului cu femeia, și binecuvîntarea lui Dumnezeu. Nu se prețuia acolo fecioria. Dar această dependență a păzirii legii de descendența trupestcă e depășită în Hristos, care se naște dintr-o Fecioară și rămîne El însuși necăsătorit. Aici păzirea legii e legată de descendența spirituală. Cel ce se naște trupestc din părinți, trebuie să devină urmaș al lui Hristos printr-o altă naștere din Duh, prin Botez.

167. Primul testament sau legămînt al lui Dumnezeu către oameni, este cel prior la făgăduința vieții prin credință. Acesta nu se desființează prin cel al legii, care nu e decît un mijloc intercalat de pregătire a oamenilor pentru primirea făgăduințelor prin credință.

168. Legea nu adaugă și nu depășește făgăduința dată mai înainte lui Avraam. Căci făgăduința se referă la Dumnezeu însuși, unit cu noi în Hristos; și mai presus de aceasta nu e nimic. Legea dată după aceea e numai spre pregătirea noastră pentru a ne face capabili de primirea acelei supreme făgăduințe care este Dumnezeu unit cu noi prin umanitatea asumată. Dar Hristos care e împlinirea acestei făgăduințe nu vine din lege, sau din împlinirea faptelor ei, imposibilă pentru noi, ci ca un dar mai presus de lege, ca un dar din iubire, ca o intrare în comuniune cu noi prin iubire.

169. Legea mijlocește făgăduințele prin pregătirea ce ne-o face posibilă. Ea neavînd în ea pe Dumnezeu făcut om, ca împlinire a făgăduinței celei mai înalte, nici nu e dată de El, ci prin îngeri. Și e dată nu de Dumnezeu cel întrupat însuși, ci printr-un mijlocitor între Dumnezeu și oameni, adică prin Moise. Legea se intercalează și în acest sens între Dumnezeu cel prezent în făgăduința ce-o va împlini în Hristos, și oameni. Prin lege nu comunică Dumnezeu direct cu noi. În împlinirea făgăduinței Dumnezeu se dă, și dăruiește și Se și dăruiește (trad. rom. la Gal. 3, 18 și cea din P.G., col. 155 e: dăruiește). Căci fiind subiect, Dumnezeu unde dăruiește, Se și dăruiește. Numai în lege nu e prezent nici ca Cel ce dăruiește, nici ca Cel ce Se dăruiește.

unuia¹⁷⁰. Iar Dumnezeu este Unul. Atunci este legea împotriva făgăduinței lui Dumnezeu? Nicidecum. Căci dacă s-ar fi dat legea care poate să nască spre viață, dreptatea ar fi cu adevărat din lege. Dar Scriptura a închis toate sub păcat, ca făgăduința din credința lui Iisus Hristos să se dea celor ce cred. Dar înainte de-a veni credința, eram păziți sub lege, fiind închiși pentru credință (slava) ce avea să se descopere. Deci legea ni s-a dat nouă ca pedagog spre Hristos, ca să ne îndreptăm prin credință. Iar venind credința, nu mai sîntem sub pedagog. Căci toți sînteți fii ai lui Dumnezeu prin credința cea în Hristos Iisus» (Gal. 3, 19—26)¹⁷¹. Deci nu e nici o îndoială că legea a fost dare pe față a slăbiciunii celor pedagoghișiți de ea și arătătoare a greșalelor și a păcatului. «Căci unde nu este lege, zice, nu e nici călcare a ei» (Rom. 4, 15)¹⁷². Și iarăși: «Iar păcatul nu l-am cunoscut decît prin lege» (Rom. 7, 7). «Și venind porunca, zice, păcatul a prins viață. Iar eu am murit» (Rom. 7, 9—10). Și iarăși: «Pînă la lege, era păcatul în lume. Dar păcatul nu se socotea, nefiind legea» (Rom. 5, 13)¹⁷³.

Deci legea ne-a condus ca un pedagog spre Hristos, dînd pe față (muștrînd) pe călcătorii ei și învățînd pe cei de pe pămînt prin experiența însăși că este cu neputință de-a scăpa de pîrirea (de osînda) legii pe omul bolnav de aplecarea spre păcat, ci că are nevoie numai decît de mîntuirea prin Hristos cel ce îndreptează prin credință și îndurare.

170. Dacă legea este prin mijlocitor, atunci sînt doi de la care vine legea. Nu vine numai de la Dumnezeu care este unul. Deci nu-L avem prin ea pe Dumnezeu însuși în mod nemijlocit. Aceasta ne lasă cu puterile noastre în împlinirea ei. Iar acestea nu ne fac în stare să o împlinim.

171. Cine e sub pedagog este încă copil. Se mai folosește și frica pentru menținerea lui în ascultare. Dar cînd a crescut spiritual, i se dă cu încredere libertatea. Căci în el are o mare putere iubirea pentru a rămînea alipit de Dumnezeu. El e tratat acum ca un fiu.

172. Dacă n-ar fi legea, n-ar avea cine să arate călcare a ei, sau păcatul. Unde este iertarea, nu mai e legea. Dar iertarea este acolo unde e credința în iubirea Celui ce iartă. Iar unde e credința în iubirea Lui, se face experiența prezenței Lui și acolo se naște și iubirea omului față de Dumnezeu Cel a cărui iubire se trăiește. Iar iubirea ridică pe om peste păcat și deci și peste lege.

173. Dar și legea a venit, pentru că nu eram în stare să trăesc iubirea lui Dumnezeu. Și unde din pricina aceasta prinde viață păcatul, eu mor. Pentru că păcatul e una cu despărțirea de Dumnezeu, izvorul vieții. E una cu netrăirea iubirii lui Dumnezeu. E una cu izolarea mea din mîndrie. Și aceasta înseamnă slăbirea vieții în mine. Că nu legea a produs păcatul în lume, se vede din (Rom. 5, 15). Ea numai a făcut să se țină seama de el și de aceea pricinuește minia. Aceasta din două motive: a) pentru că omul face păcatul și din mîndria de-a nu se supune legii; și b) pentru că Dumnezeu vede că omul săvîrșind păcatul prin călcare a legii, îl săvîrșește și din voința de-a nu asculta de El. Dar atunci de ce a dat Dumnezeu legea? Pentru ca omul să ajungă la conștiința păcătoșeniei sale și a necesității iertării lui Dumnezeu fără vreun merit al său.

2. Așadar e vădit că rațiunea economiei privitoare la noi ¹⁷⁴ a făcut cu totul necesară mai înainte arătarea poruncii prin Moise pentru harul ce-a urmat îndată după aceea în Hristos, har care a adus sămînța prezisă de făgăduința lui Dumnezeu, adică pe cei în Hristos prin credință. Căci așa s-a făcut dumnezeiescul Avraam părintele unor neamuri nenumărate. Observă deci forma economiei, desenată frumos iarăși ca într-un chip în doimea fraților din Isaac, a lui Esau și Iacob. Deci a zis Dumnezeu către dumnezeiescul Avraam: «că în Isaac se va chema ție sămînță». Tilcuind prezicerea, învățatul în ale legii Pavel, zice: «*Lui Avraam i s-au spus făgăduințele și urmașului lui. Nu zice și urmașilor, ca despre mulți, ci despre unul. Și urmașului Tău Care este Hristos*» (Gal. 3, 16). Deci în Hristos se împlinesc cele făgăduite și Isaac e dat ca chipul Lui. Iar acest nume se tălmăcește: «*bucurie și veselie*». Veselie l-a numit pe Hristos și dumnezeiescul David, zicînd ca din partea celor ce însetează după mîntuirea prin El: «*Veselia mea, izbăvește-mă de cei ce m-au înconjurat*» (Ps. 31, 7). Căci în Hristos am scăpat de asalturile ucigașilor. Și în El am călcat peste scorpii și șerpi și cei ce cred umblă peste aspidă și vasilisc (Ps. 90, 15) ¹⁷⁵. Dar despre faptul că Hristos a fost numit de dumnezeieștile Scripturi veselie, ne încredințază și cuvîntul proorocesc. El sună așa: «*Și Domnul va răsări dreptate și bucurie înaintea tuturor neamurilor*» (Isaia 61, 11) ¹⁷⁶. Căci Emanuil nu s-a făcut dreptate și veselie nu numai celor din Israil, ci și popoarelor din toată lumea. Fiindcă în El am fost făcuți drepti și am depărtat de la noi urîta înfățișare a vechiului blestem. Căci ne-am îmbrăcat în veșmîntul veseliei și bucuriei, izbăviți fiind de moarte și de păcat. Și cu care din bunătățile de sus de la Dumnezeu nu ne-am îmbogățit? ¹⁷⁷.

174. Putința mîntuirii noastre, sau eficiența lucrării mîntuitoare a lui Dumnezeu îndreptată spre noi.

175. Răul nu constă în simpla înșingurare, ci și în înconjurarea de către cei dușmănoși. E înșingurare între cei ce mă dușmănesc. Dimpotrivă, comuniunea reală cu altul e o adevărată veselie. Hristos e pentru mine personificarea supremă a veseliei, prin comuniunea ce mi-o oferă. În El am scăpat de singurătatea dureroasă ce mi-o produc cei ce mă urăsc. Căci cine îmi poate fi izvor atît de îmbelșugat de comuniune decît un ipostas al infinitei comuniuni treimice, care s-a făcut din iubire și om în maximă apropiere și comuniune cu oamenii? Pentru că unde este nesfîrșita viață, e și nesfîrșita comuniune și viceversa.

176. Hristos este dreptatea, sau totalitatea bunătăților în persoană și de aceea și veselia pentru noi în persoană. Fără persoană nu poate fi dreptate și veselie.

177. Din noi iradiază veselia pentru că am scăpat de moarte și de tristețea singurătății produsă de păcat. Sîntem îmbrăcați în bucurie ca într-o haină nouă de sărbătoare. Comuniunea cu altul e o adevărată sărbătoare, pentru că e izvor de bucurie. Cu atît mai mult e o sărbătoare a bucuriei comuniunea cu Hristos.

De aceea am fost învățați să slăvim pe Dumnezeu, zicînd : «*Să se veselească sufletul Meu întru Domnul. Căci în haina mîntuirii m-a îmbrăcat și cu veșmîntul veseliei m-a acoperit*» (Isaia 61, 10). Și ce este acest veșmînt al veseliei, ne lămurește atotsfințitul Pavel, zicînd : «*Cîți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați îmbrăcat*» (Gal. 3, 27). Și iarăși : «*Îmbrăcați-vă în Domnul Iisus Hristos și grija de trup nu o prefaceți în poftă*» (Rom. 13, 14).

De aceea e de mare folos tîlcuirea lui Isaac ca veselie în calitatea de chip al lui Hristos. Lui i-a fost Rebeca soție. Iar ea se tîlcuiește cea mai mare răbdare. Deci și persoana ei înțelegînd-o drept, o vom vedea ca chip al Bisericii, a cărei frumusețe se arată în răbdare. Căci calea spre mîntuire prin credință și în Duh a fiilor ei se arată în răbdare. Aceasta li s-a spus în cuvinte sfînite, ca : «*În răbdarea voastră veți cîștiga sufletele voastre*» (Luca 21, 19), sau : «*Aveți trebuință de răbdare, ca făcînd voia lui Dumnezeu, să dobîndiți fîgăduința*» (Evr. 10, 36).

Ia seama deci că Rebeca de-abia cu întîrziere ia în pîntece (căci era stearpă), dar naște totuși din bunăvoință și iubirea lui Dumnezeu față de Isaac, pe Esau întîiul născut și îndată după aceea pe Iacob. Prin acestea sînt închipuite cele două popoare, cel din Israil și cel din neamuri. Întîiul născut e Israil (Ieș. 4, 22), căci a fost întîiul chemat prin lege, iar al doilea după el, cel în credință prin Hristos. Și socotesc că ar putea vedea cineva deosebirea între cele două popoare în cugetare și în purtări și din numele lor și din înfățișarea sau constituția trupurilor lor.

Căci Esau se tîlmăcește *stejar*, adică dur și neîncovoiat. Fiindcă se spune undeva de către Dumnezeu lui Israil : «*Te știu că ești dur și grumazul tău este ca un drug de fier și fruntea este de aramă*» (Isaia 48, 4)¹⁷⁸. Iar Iacob, cel ce ține călcîiul, sau *priceput în a birui*. Căci îi ține călcîiul celui pe care-l biruiește. Dar biruiește sigur nu poporul de sub lege, ci cel în Hristos prin credință ; căci scapă de vina păcatului și slăbește stăpînirea morții.

Și «era roșu întreg». Așa e scris. «Și cu piele păroasă». Iar Iacob, bărbat potolit. Roșeața e semnul iușimii și al miniei, dacă e adevărat că celor mînioși le e proprie culoarea roșie. Și cum s-ar îndoi cineva că e propriu sîlbăticiunii să fie acoperită de păr aspru ? Și socotesc că oricine poate vedea pe Israil avînd aceste moravuri și fiind cîrmuit mai mult de mînie, decît de cuvenita rațiune ; și foarte aplecat spre

178. Esau a devenit chipul lui Israel, cînd acesta n-a primit pe Hristos. Iar Iacob chipul neamurilor care au primit pe Hristos.

duritate și asprime. De aceea au și ucis pe proroci și au arătat în ultimele timpuri atîta lipsă de evlavie față de Emanuil. Iar blîndețea e semnul clar al chipului cuvenit al omului. De aceea e foarte dulce și iubitor de blîndețe poporul cel nou și ajuns la credință. Iar bună-cuviință a gurii este o dovadă clară a frumuseții spirituale și lăuntrice, precum am dat ca semn al sălbăticiunii lui Esau chipul păros și roșcat.

Dar mama ambilor este una, adică Rebeca. Căci și-a făcut Sie-și Domnul nostru Iisus Hristos Biserica fecioară neprihănită slujindu-i spre nașterea duhovnicească a celor două popoare. Căci potrivit scopului venirii Lui i-a zidit pe cei doi într-un om nou, făcînd pace și împăcîndu-i pe amîndoi, precum s-a scris, într-un Duh (Efes. 2, 16). Dar Israil nu s-a pus de acord cu poporul cel nou, deși a fost primul născut după vreme. Socotesc că și săltarea în pîntece a pruncilor arată dușmănia lor viitoare. Dar că cel mai tînăr va fi mai bun și într-o slavă mai vestită decît Israil cel întîi născut, a arătat-o îndată Cel ce toate le știe, zicînd: *«Și popor va întrece popor și cel mai mare va sluji celui mai mic»*. Și taina celor două popoare s-a vestit de mai înainte și prin cuvîntul sfinților. Ni s-a vestit de mai înainte și că la urmă Israil va fi mai presus de neamuri în multe feluri. Lucrul acesta ni l-a arătat Dumnezeu în însuși actul nașterii. Căci a ieșit din pîntece Esau și i-a urmat Iacob. Dar acesta ține călcîiul fratelui și-l va birui, arătînd-o aceasta prin prinderea lui de călcîi.

3. Am spus acestea, pornind de la forma trupurilor și de la nașterea însăși. Dar să lărgim înțelesurile privitoare la cei doi, pornind, pe cît e cu putință, și de la alte date. Felul de cugetare al fiecăruia ni-l va arăta și modul vieții lui. Căci tinerii erau de vîrstă egală, dar nu de judecăți egale, nici de intenții identice. Esau iubea ocupațiile agricole și vînatorești; iar celălalt era plăcut și apropiat, adică comunicabil și om liniștit, căruia-i plăcea să stea în casă. Cel dintîi era nestăpînit în poftele trupesti și nesocotea darurile sale cele mai bune în favoarea pornirilor inferioare și alegea în locul celor de trebuință cele ușurate și ieftine. Al doilea era un iubitor nesăturat al celor bune și căuta oriunde cele prin care se putea lumina. Căci a cumpărat drepturile întîiului născut, pe care le-a aruncat Esau alegînd fără grijă săturarea pîntecelui în locul cinstei. De aceea s-a chemat mai pe urmă numele său Edom, adică pămîntesc. Căci e cu adevărat o vădire clară a unui cuget pămîntesc și coborît a nesocoti cineva slava ce-i este proprie și a nu pune nici un preț pe privilegiul (pe prioritatea) cunoașterii, ci alege mai degrabă ca mai bună și mai

de folos plăcerea vremelnică și de-a încununa desfătarea imediată cu o prețuire superioară, chiar dacă pricinuieste multă pagubă.

De aceea și dumnezeiescul Pavel a numit pe drept cuvânt desfrînat și întinat ca pe Esau pe cel ce s-a hotărît să viețuiască atît de urît. Și a dat pe Esau ca un chip al celor rostogoliți în destrăbălare, arătîndu-l ca pe o pildă a neînfîrării în poftele trupești și pămîntești, zicînd: *«Să nu fie vreunul desfrînat și spurcat ca Esau, care pentru o mîncare și-a vîndut nașterea sa cea dintîi»* (Evr. 12, 16; Fac. 25, 33). Deci bine vom zice de vom compara întunericul viețuirii iudaice și curăția și libertatea mulțimii neamurilor cu puterile celor doi tineri. Căci Israil avea o cugetare pămîntească, era îngîmfat și certăreț și foarte înclinat spre ucideri, potrivit cu Esau care se ocupă cu lucrarea pămîntului și cu uciderea fiarelor. De aceea cuvîntul proorocesc le spune: *«curse au pus ca să omoare bărbați»* (Ier. 5, 26). Dar și Hristos însuși a zis: *«În zadar au ascuns de Mine străciunea lațului lor, în deșert au osîndit sufletul Meu. Să vină asupra lor lațul pe care nu-l cunosc și cursa pe care au ascuns-o, să-i prindă pe ei»* (Ps. 34, 6—7).

Căci au trimis pe unii din Farisei, împreună cu cei numiți Irodiani (care erau perceptorii de dajdie), care l-au ispitit zicînd: *«De se cuvine a da dajdie Cezarului, sau nu?»* (Marcu 12, 14). Deci și Israil era vinător. Dar poporul cel nou și îndreptat prin credință, asemenea dumnezeiescului Iacob, e cuviincios și iubitor de cămin, blînd și așezat, simplu și neviclean, «locuitor în casă», după cum s-a scris. Căci e drept să se spună că Biserica a fost descrisă ca o mulțime foarte blîndă a celor îndreptați prin credință, ca o cetate strălucitoare și bine rînduită, și viețuiesc în Hristos, ca o casă întărită și neclătinată de ispititori, și mintea lor e simplă și străină de orice purtare necuvenită. Lor le e scîrbă să-și prefacă cugetarea și purtările. Despre acestea socotesc că zice dumnezeiescul David: *«Domnul așează pe cei de un singur fel în casă»* (Ps. 67, 6). Căci e de un singur fel cel simplu în Hristos, care e și așezat ca într-o casă¹⁷⁹. Iar lui Israil i-a spus unul dintre sfinții prooroci: *«Ai ostenit în mulțimea căilor tale»*

179. Casa dă omului un așezămînt, un singur fel de a fi, o sinceritate și o seriozitate. Casa îl definește și domesticește. Schimbarea continuă a locului destabilizează caracterul și unitatea omului. Hristos e ca o casă care definește pe om, făcîndu-l tot mai asemenea Lui. Dar o casă plină de El este și locașul bisericesc. Căci a fi în casă înseamnă a fi cu o altă sau cu alte persoane; a deveni familiar lor, a te simți în ele ca într-un adăpost, a te face asemenea lor și a le vedea pe ele devenite asemenea ție. Nu e casă adevărată pentru mine aceea în care nu e o persoană sau mai multe mereu aceleași în ea. Hristos e casa cea mai caldă, pentru că e casa cea mai iubitoare. El ne unește pe toți cei ce credem în El. De aceea nu am pe Domnul drept casă fără biserica în care să mă adun permanent cu altul, ca într-o familie.

(Isaia 57, 10). Deci cei ce sînt în Hristos își sălășluiesc ca într-o casă viețuirea lor în cuvioșie și sfințenie. Ei și-o pun aceasta ca pe o coroană împletită pe capetele lor și o socotesc ca pe o mare fericire. De aceea spun uneori: *«Veselitu-m-am de cei ce mi-au spus: În casa Domnului vom merge»* (Ps. 121, 1), iar alteori: *«Una am cerut de la Domnul, aceasta o voi căuta»*. Și care e cererea? Care e și harul cel unul? *«Să locuiesc, zice, în casa Domnului în toate zilele vieții mele, ca să primesc frumusețea Domnului și să cercetez locașul (templul) Lui»* (Ps. 26, 7—8).

Auzi cum zice că trebuie socotit ca un har strălucitor și înălțat peste toate a locui în casa Domnului și a viețui în curțile dumnezeiești? Iar această locuire nu e trupească, ci constă în statornicia cugetării și a vieții virtuoză¹⁸⁰. Dar *«iubea, zice, Isaac pe Esau, pentru că vînatul aceuia era mîncarea lui»*. Israil cel întii născut se învrednicea de iubirea de sus, pentru că oferea lui Dumnezeu ca pe o mîncare faptelor viețuirii după lege și ostenele pentru ele. Căci au fost sfinți, iubitori de Dumnezeu și păzitori ai legii și în Israil. De aceea prorocul Isaia se întrista ca de o desfrînată de cetatea Ierusalimului. Căci spunea că *«dreptatea de altădată a adormit în ea»* (Isaia 1, 21), adică a încetat și s-a pierdut, după ce au fost mulți în ea vrednici de laudă pentru viețuirea cea după lege. Deci fiind întiiul născut, Israil se afla întru slava cea de la Dumnezeu, dar nu a păstrat pînă la sfîrșit cîntea dăruită ca un privilegiu lui. A cedat poporului nou și ivit mai pe urmă, adică celui din neamuri, drepturile întiiei nașteri, aplecîndu-se spre cele ale trupului și lumii. Precum se citește în parabolele evanghelice: *«A făcut împăratul nuntă fiului Său»* (Matei 22, 2). Și au venit cei ce au chemat la cină, care au vestit celor invitați poftirea lui Dumnezeu, spunîndu-le: *«Veniți că toate sînt gata»*. Dar fiecare a refuzat, după cum i-a convenit. Unul a spus: *«Femeie mi-am luat, nu pot veni. Altul: Am cumpărat o țarină, iar-tă-mă»* (Luca 14, 18, 20).

Vezi cum au imitat pe Esau, preferînd plăcerea de cele trecătoare și trupești slavei de la Dumnezeu, propunînd să dea altora drepturile primei lor nașteri? Și au fost chemați îndată în locul lor cei ce au crezut dintre neamuri și au cîștigat slava datorată lui Israil, ba și binecuvîntarea pentru ascultarea lor și pentru hotărîrea statornică de-a împlini cele plăcute lui Dumnezeu. Ne este și pentru

180. Căci o cugetare și o viață virtuoasă statornică implică locuirea spirituală permanentă cu cineva care le are, deci mai presus de toate cu Hristos. Numai avîndu-L pe El ca model iubitor în acestea, ele devin și ale mele. Nu mă formez de unul singur ca o unitate statornică în acestea.

aceasta martor dumnezeiescul David, zicînd despre ele: «Ai (auzit) ascultat dorința săracilor, Doamne; ia aminte la rîvna inimii lor» (Ps. 9, 37). Căci e gata de ascultare poporul îndreptat prin credință, deși cei din Israil s-au îmbogățit înaintea lor cu învățătura legii. Dar deși mulțimea neamurilor a suferit de sărăcia în învățăturile dumnezeiești, a îmbrățișat mai repede credința și și-a făcut urechea mai deschisă la poruncile date prin Hristos. E ceea ce s-a mărturisit prin glasul aceluiași. Căci s-a zis prin lira Psalmistului: «Poporul, pe care nu L-am cunoscut Mi-a slujit Mie, cu auzul urechii M-a auzit» (Ps. 17, 48). Iar despre Israil deja căzut în înstrăinare și neprimind să umble drept, ci avînd piciorul înțelegerii schiop, zice: «Fiii străini M-au mințit, fiii străini au îmbătrînit și au schiopătat de la cărările lor» (Ps. 17, 49). Căci învățătura legii și prezicerea sfinților prooroci sînt cărări drepte și nerătăcitoare ce duc la Hristos. Dar după ce prin lege și prooroci au ajuns la sfîrșitul (la ținta) lor, s-au făcut schiopi din neînțelegere, ocărîndu-L pe El dintr-o minte nesănătoasă și îndrăznind să supună morții pe căpetenia vieții¹⁸¹. Iar că poporul cel nou prin credință a răpit binecuvîntarea datorată lui Israil, arătînd o voință neșovăitoare în ascultarea poruncilor dumnezeiești, se poate vedea și din aceasta. Căci s-a scris: «Și a fost după ce a îmbătrînit Isaac și s-au slăbit ochii lui la vedere, a chemat pe fiul său Esau, pe cel întîi născut și i-a zis lui: Fiul meu. Și-a zis acesta: Iată eu. Și i-a zis: Iată am îmbătrînit și nu știu ziua morții mele. Ia acum arma ta, tolba și arcul și ieși la cîmp și vînează-mi mie vreun vînat și-mi fă vreo mîncare cum îmi place mie. Și adu-mi să mîncînc, ca să te binecuvînteze pe tine sufletul meu înainte de-a muri eu» (Fac. 27, 1—4).

Așadar acestea le-a spus tatăl către Esau. Iar acesta îndată îndreptîndu-se spre vînătoare, a plecat de acasă, pregătindu-se tînește. Și ce s-a întîmplat după aceasta? Rebeca convinge pe Iacob s-o ia înaintea lui Esau și să răpească binecuvîntarea. Acesta s-a temut la început să facă aceasta. Dar îndemnîndu-l și mama, a adus doi iezi din timp, tineri și frumoși și a pregătit o mîncare. Și luînd pe umeri pieile și acoperind părțile goale ale grumazului, s-a făcut asemenea lui Esau cel păros ca să înșele mîinile tatălui, dacă l-ar pipăi poate. Apoi luînd mîncarea în mîini, a intrat la tatăl și a zis: «Tată. Iar acela a zis: Iată eu. Care ești tu, fiule? Și a zis Iacob

181. După ce au epuizat tot ce le putea da legea și proorocii iar prin poarta lor a intrat Hristos, au rămas și fără înaintarea prin lege și prooroci, și fără Hristos.

către tatăl: *Eu sînt Esau, întîiul tău născut, am făcut precum mi-ai spus. Ridicîndu-te şezi şi mănîncă din vînatul meu ca să mă binecuvinteze sufletul tău. După ce a mîncat bătrînul ce i s-a adus, a zis către tînăr: Aproprie-te de mine şi mă sărută, fiule. Şi apropiindu-se l-a sărutat. Şi a mirosit mirosul hainelor lui şi l-a binecuvîntat pe el şi i-a zis lui: Iată mirosul fiului meu ca un miros de cîmpie plină pe care a binecuvîntat-o Domnul. Să-ţi dea ţie Domnul din roua cerului şi din grăsimea pămîntului mulţime de grîu şi de vin. Şi să-ţi slujească ţie neamurile şi să-ţi se închine căpeteniile lor şi să fii stăpîn al fratelui tău şi să-ţi închine ţie fiii tatălui tău. Cel ce te va blestema, blestemat să fie; şi cel ce te va binecuvînta, binecuvîntat să fie» (Fac. 27, 18—29).*

Deci a cîştigat Iacob întîiul binecuvîntarea de la tatăl. A venit apoi de la cîmp al doilea, cu vînatul său, Esau. Dar aducîndu-l tatălui a aflat că e de prisos. Căci a auzit îndată: *«Venind fratele tău, a luat cu viclenie binecuvîntarea ta»*. Iar acesta spunînd nu fără lacrimi: *«Să nu fie numai una binecuvîntarea ta, tată; binecuvîntează-mă şi pe mine»*, a zis iarăşi Isaac: *«Iată din grăsimea pămîntului va fi locuinţa ta; şi din roua cerului de sus. Şi cu sabia ta vei trăi şi fratelui său vei sluji. Şi va fi o vreme cînd vei lepăda şi vei sfărîma jugul lui de pe grumazul tău»* (Fac. 27, 30—40).

Concentrînd lărgimea istorisirii, le-am înfăţişat cititorilor în foarte puţine cuvinte, cele ce s-au petrecut sensibil, înţelesurile duhovniceşti.

4. Spunem deci că Stăpînul şi Tatăl tuturor a poruncit înaintea altora, adică înaintea celor chemaţi la credinţă şi în Hristos, lui Israil să-I aducă ca un dar strălucitor şi ca un rod al evlaviei şi ca un rezultat al bunelor ostenele, o vieţuire plăcută Lui; sau i-a desenat de mai înainte viaţa de sub lege, ascunsă în chipuri şi ca un conţinut acoperit de plusul literei, nu nesesizată de cei doritori să o caute prin contemplaţia atentă şi duhovnicească. Aceasta socotesc că înseamnă pofta lui Isaac după vînatul lui Esau¹⁸². Dar s-a poruncit, cum am spus, mai înainte lui Israil şi acesta a şi promis să împlinească aceasta. Căci a spus în Horeb, unde era adunat poporul, şi pe muntele Sinai unde Dumnezeu s-a coborît în chip de foc. *«Toate cîte le va porunci Dumnezeu, le vom face şi le vom asculta»* (Ieş. 19, 8). Dar s-a dovedit foarte nepăsător în fapte, deşi uşor în promi-

182. În fond şi în vieţuirea de sub lege era desenată pentru Israel viaţa în Hristos prin credinţă, la care putea să ajungă, dar la care au ajuns înaintea lui neamurile, cum a ajuns Iacob înaintea lui Esau. Aceasta rămîne să o caute acum Israel la neamuri, ca Isaac la Esau.

siune. De aceea își lasă locul, și i-o ia înainte apucătorul de călcii Iacob, adică poporul cel nou prin credință.

Căci el a adus lui Dumnezeu cele dorite, după ce a răsărit ca poporul întâi născut, ca unul ce a rodit de mai înainte în chip credința, pe care firea dumnezeiască și-o face ca o hrană¹⁸³. Și de fapt așa prevestește Mântuitorul apostolilor convertirea Samaritenilor, zicînd: *«Eu am de mîncat o mîncare, pe care voi nu o știți»* (Ioan 4, 32). Iar tîlmăcind această spusă, zice: *«Mîncarea Mea este să fac voia Celui ce M-a trimis pe Mine și să săvîrșesc lucrul Lui»* (Ioan 4, 34). Dar Hristos ne-a învățat prin parabolă că celor din Israil li s-a făcut nefolositoare promisiunea dată, neducînd la capăt lucrul încredințat lor, și că întîrzierea în venirea la credință n-a nedreptățit de loc neamurile, care L-au cunoscut pe urmă pe Răscum-părătorul și L-au cinstit prin împlinirea cu ascultare a tot binele. Căci a zis: *«Un om oarecare avea doi fii. Și venind la cel dintîi, i-a zis: Fiule, du-te azi și lucrează în via mea. Iar acela răspunzînd a zis: Nu vreau. Pe urmă, răzgîndindu-se, s-a dus. Venind apoi la celălalt, i-a zis la fel. Iar acela, răspunzînd, a zis: Da, Doamne. Și nu s-a dus. Care dintre cei doi a făcut voia Tatălui?»* (Matei 21, 28—31). Fără îndoială cel ce a plecat învie, măcar că înainte de aceea a simțit oarecare slăbiciune care l-a îndemnat să șovăiască a promite. Poți vedea în acestea pe Esau plecînd îndată la vînat și promițînd-o aceasta, dar luîndu-i-o înainte Iacob, măcar la început a refuzat să o facă aceasta, și de aceea a fost binecuvîntat de către tatăl. Așa și poporul cel nou răpește binecuvîntarea, deși nu purta chipul viețuirii iudaice, ca Esau. A făcut ca Iacob, care s-a făcut cu înțelepciune asemenea lui Esau cel păros prin pieile iezilor. Dar a auzit îndată pe tatăl zicînd: *«Glasul e glasul lui Iacob, dar mîinile sînt mîinile lui Esau»* (Fac. 27, 22).

În ce mod am putea aplica popoarelor venite la credință faptul de-a-și fi însușit prin imitare viețuirea iudaică, dar păstrînd un alt glas decît aceasta? Vom spune că mîna e pentru dumnezeieștile Scripturi totdeauna semnul lucrului și al celor săvîrșite, sau al lu-

183. Așa cum Isaac mănîncă vînatul adus de Esau, așa își face Dumnezeu din credința neamurilor cu anticipație ca un fel de hrană. Nu în sensul că Dumnezeu ar avea nevoie de credința noastră, ci în sensul că ea face și bucurie ca semn al înțelegerii de către noi a iubirii Lui. Credința o produce El în noi, dar aducem și noi în ea contribuția noastră; o gătim ca o mîncare din ceea ce ne dă El. Eu mă hrănesc sufletește din încrederea ce mi-o acordă altul. Dumnezeu binevoiește și El să-și facă o bucurie din credința ce i-o arătăm. În fond în credință I ne dăm noi înșine, cum în iubire ni se dă El însuși. Dar ne dăm, Lui fără să încetăm a fi, cum ni se dă și El. E ceea ce observăm la mama care se dă pe ea copilului în laptele sînului ei, fără să înceteze a fi, ci fiind prin aceasta și mai mult.

crării făptuitoare. Cît privește identitatea lucrării și calitatea faptelor, cei sfințiți spiritual și duhovnicește în Hristos împlinesc și ei legea și se aduc pe ei lui Dumnezeu și Tatăl întru miros de bună mireasmă. Căci și Hristos ne-a dat în mod lămurit legi evanghelice, zicînd: *«Să nu socotiți că am venit să stric legea, ci s-o plinesc. Căci amin zic vouă, pînă ce nu va trece cerul și pămîntul, o iotă sau o cîrtă nu va trece din lege, pînă ce nu se vor face toate»* (Matei 5, 17—18). Înțelegi că cei în Hristos împlinesc legea, primind tăierea împrejur în duh, în locul celei trupesti¹⁸⁴. Ba intrînd și în odihna lui Hristos și ținînd Sîmbăta (sabatizînd) în Hristos, ei arată și astfel pe Iudeul cel ascuns¹⁸⁵. Aceasta înseamnă, socotesc, a avea mîini ca Esau¹⁸⁶, dar alt glas decît el. Căci nu ne folosim de limba neînfrînată a Iudeilor; nici nu obișnuim să hulim pe Stăpînul care ne-a răscumpărat, tăgăduindu-L. Ci mai degrabă Îl slăvim împreună cu Dumnezeu și Tatăl pe Fiul, numindu-L Domnul și Mintuitorul Răscumpărător¹⁸⁷.

5. Deci socotesc că se cuvine să ne ocupăm și cu înțelesul binecuvîntării dată ambilor, atît cît putem înțelege. Căci lucrul acesta este spre folosul cititorilor.

Deci a spus fericitul Isaac despre Iacob: *«Iată mirosul fiului meu este ca mirosul țarinei pline pe care a binecuvîntat-o Domnul. Și să-ți dea ție Domnul din roua cerului și din grăsimia pămîntului multime de grîu și de vin. Și-ți vor sluji ție neamurile și se vor închina ție căpeteniile lor. Cel ce te va bestema, blestemat va fi; și cel ce te va binecuvînta, binecuvîntat va fi»* (Fac. 27, 27—29). În acestea s-au amestecat laturile istoriei și prin amîndouă persoanele

184. Cei în Hristos împlinesc legea, căci și ei se feresc de păcate, dar nu numai în mod exterior, ci cu sufletul lor. Aceasta e tăierea împrejur în duh. Ei taie din jurul duhului lor gîndurile pătimase, nu numai din jurul trupului faptele de acest fel.

185. Cei alipiți de Hristos prin credință nu împlinesc lăuntric numai legea faptelor, ci și pe cea referitoare la odihnă în ziua Sîmbetei. Dar o împlinesc și aceasta lăuntric, odihnindu-se lăuntric ca toate faptele și gîndurile referitoare la lume. Dumnezeu ne-a dat îndemn spre aceasta, odihnindu-Se și El de faptele referitoare la lume. Dar la această desfacere totală de lume, noi ajungem prin înviere, în care timpul de fapt nu mai are nevoie de nimic din cele ale lumii spre întreținerea lui. Iar această o arătăm serbind Duminica, ca ziua a opta, ca ziua fără sfîrșit, sau ca veșnicia care e un plan superior lumii acesteia și morții față de ea, care e ridicarea la o nouă viață, nelegată de lumea aceasta.

186. Chiar și odihna se referă la mîini. Iar în ce le privește pe ele, ținem și noi legea, dar în mod spiritual, sau lăuntric.

187. Iisus Hristos însuși cere Tatălui să-L proslăvească la sfîrșitul lucrării Sale pămîntești ca om cu slava pe care a avut-o la El ca Dumnezeu înainte de-a fi lumea (Ioan 17, 5). Iar despre slava ce I-o aduce toată creația, se scrie în (Filip. 2, 11). Nu Îl slăvim pentru că Îl slăvește Tatăl. Noi Îi recunoaștem slava ce I-o dă Tatăl, pentru că ne-a ridicat pe noi la viața de fii ai Tatălui împreună cu Sine.

se înaintează spre un unic adevăr, mărturisit prin faptele înseși. Căci acestea nu ajung la împlinire numai în Iacob, ci și în Hristos și în cei îndreptați prin credință, care s-au făcut și ei fii după făgăduință în Isaac. Deci înțelesul acestei proorocii se referă și la poporul cel nou și la Hristos însuși, care este începutul și căpetenia lui. Căci s-a socotit ca al doilea Adam și a odrăslit ca o a doua rădăcină a umanității¹⁸⁸. Căci cele în Hristos sînt zidire nouă și în El ne-am înnoit spre sfințenie și nestricăciune și viață. Dar socotesc că prin binecuvîntare se înțelege și buna mireasmă duhovnicească, asemenea unui miros bun și dulce al țarinei și al livezii înflorite răspîndită de florile primăverii¹⁸⁹. Căci așa ni s-a numit nouă Hristos pe Sine însuși în Cîntarea Cîntărilor, zicînd: «*Eu sînt floarea cîmpului, crinul văilor*» (Cînt. 2, 1).

Căci era crin și rodie odrăslit din pămînt, pentru umanitate. Fiindcă nu cunoștea păcatul, ci răspîndea mai degrabă oamenilor din toată lumea buna mireasmă a faptelor¹⁹⁰. Dar îl aseamănă pe Hristos și cu un cîmp binecuvîntat (cu o țarină) de Dumnezeu¹⁹¹. Și pe drept cuvînt, dacă este mirosul cunoștinței lui Dumnezeu și Tatăl. Căci a zis iarăși dumnezeiescul Pavel: «*Mulțumire lui Dumnezeu Celui ce ne face pururea biruitori în Hristos și arată prin noi mireasma cunoștinței Lui în tot locul*» (II Cor. 2, 14)¹⁹². În deosebi s-a arătat prin Sfinții Apostoli Domnul nostru Iisus Hristos ca mireasmă a cunoștinței lui Dumnezeu și Tatăl. «*Căci dacă a cunoscut cineva pe Fiul, a cunoscut numaidecît și pe Tatăl*», pentru identitatea

188. În Hristos se împlinesc făgăduințele pentru toată umanitatea, nu numai pentru cea din Iacob, ci și pentru neamurile cele din Esau, pentru că El nu este numai din Isaac, tatăl celor doi, ci un nou Adam, o nouă rădăcină a umanității, întrucît în nașterea Lui din Fecioară, ca om fără păcatul strămoșesc, a intervenit din nou lucrarea creatoare a lui Dumnezeu. Dar n-a venit la existență ca un Adam paralel cu cel dintîi, ci și din el, născîndu-se dintr-o Fecioară care descindea din Adam. El a venit ca o nouă rădăcină a umanității, dar altoită în tulpina celei din Adam, ca s-o înnoiască pe aceasta. Toți cei ce ne alipim la El, primim viața fără de moarte și fără stricăciune, căci e o rădăcină nu numai omenească, ci și dumnezeiască prin ipostasul ei.

189. E mirosul curăției sufletești, care e și un semn al tinereții și al vieții neobosite, asemenea mirosului florilor. Acest miros urcă la Dumnezeu, dar e și din binecuvîntarea lui Dumnezeu. E o întîlnire între om și Dumnezeu. De aceea numai cei uniți cu Hristos răspîndesc un astfel de miros. Și cu deosebire el se răspîndește din Hristos spre Dumnezeu-Tatăl și spre noi.

190. Lipsa de păcat și generozitatea nesecată a iubirii răspîndită de Hristos, îl face asemenea crinului alb și fraged din Cîntarea Cîntărilor. El răspîndește curăția și tinerețea spirituală în toți cei ce I se deschid.

191. Hristos e roditor ca un cîmp, ca o țarină. O bogăție de roduri de viață dătătoare odrălesc din El.

192. Cunoștința lui Dumnezeu se răspîndește ca o bună mireasmă. Căci ea nu e o cunoștință teoretică, ci e trăirea bunătății lui Dumnezeu de către noi și răspîndită din noi, iar în noi din Iisus Hristos. Bunătatea se cunoaște prin trăirea și curăția ei, care are un miros bun la fel.

firii și pentru că totul le este egal și nedeosebit. Căci aceleași li se potrivesc lui Hristos, dar se cuvin cu dreptate și poporului cel nou, odată ce s-a spus: *«Să-ți dea ție Domnul roua cerului și grăsimea pământului»* (Fac. 27, 28). Iar aceasta înseamnă că Cuvîntul lui Dumnezeu Tatăl S-a dat nouă, evident datorită împărtășirii prin Duhul, prin care ne-am făcut *«părtași ai firii dumnezeiești»* (II Petru 2, 4)¹⁹³. Astfel am dobîndit mulțime de grîu și de vin, adică de tărie și deci și de veselie¹⁹⁴, dacă e adevărat cuvîntul care zice: *«Pîinea întărește inima omului și vinul o veselește»* (Ps. 103, 16). Pîinea e deci semnul tăriei spirituale și în Dub. Iar vinul la fel, al amîndurora. Iar acestea celor în Hristos prin El¹⁹⁵. Cum și în ce mod am devenit tari în dreapta credință și nemișcați într-un anumit fel, știind să cugetăm cele drepte și sprijiniți în chip neclătinat? Căci am luat putere *«să călcăm peste șerpi și scorpii și peste toată puterea vrăjmașului»* (Luca 10, 19). Aceasta socotesc că este mulțimea grîului. Dar am luat și vin. Căci *«prin nădejde ne bucurăm și ne-am umplut de bucurie»* (Rom. 15, 13), după cum s-a scris. Fiindcă așteptăm locașurile de sus, viața întru nestrîcăciune, viețuirea veșnică, să împărțim împreună cu Hristos. Fie spuse acestea și pentru noi. Căci așa vrea Cuvîntul. Apoi puterea binecuvîntării se va muta iarăși la Emanuil. *«Să-ți slujească ție, zice, neamurile, și să li se închine căpeteniile și să te faci Domn al fratelui tău»* (Fac. 27, 29). Căci Emanuil S-a făcut Întîiul născut cînd *«S-a făcut ca noi, între mulți frați»* (Rom. 8, 29). Dar n-a pierdut din această cauză calitatea de-a fi Dumnezeu și

193. Cine a cunoscut pe Fiul, a cunoscut și pe Tatăl, pentru că totul le este egal după fire, dar și pentru că Fiul se descoperă ca Fiu, sau ca izvoritor, ca Persoană din Persoana Tatălui. El arată în Sine afecțiunea negrăită a Fiului față de Tatăl. Nu se poate explica Fiul fără Tatăl. Le are toate ale Tatălui, dar ca Fiu. Dar ipostasul Lui de Fiu arată și în umanitatea asumată afecțiunea filială față de Tatăl, se arată ca avînd toate ale Tatălui. Dar acest ipostas comunicînd prin firea Lui omenească cu noi, ni se comunică și nouă ca Fiu al Tatălui, făcîndu-ni-L cunoscut pe Tatăl. În această comunicare cu noi are însă un rol și Duhul Sfînt. El ni-L luminează și după întrupare ca Fiu al Tatălui și activează și în noi filiația față de Tatăl. El produce între noi și Fiul unirea cea mai intens experimentată cu Fiul lui Dumnezeu, deci și cu Tatăl prin El, dar nu ca o unire după ființă, ci după participare. Participi la ceva străin de tine, nu la ceea ce ești tu. Prin aceasta ne împărtășim de roua cerului și grăsimea pământului, care nu s-ar putea activa fără lucrarea lui Dumnezeu.

194. Veselia vine din puterea, din belșugul vieții. Iar aceasta vine de la Dumnezeu, chiar dacă ni se comunică prin rodurile pământului. Dacă nu e și în ele puterea lui Dumnezeu, nu ne dau putere. Dacă nu ni se dă și puterea lui Dumnezeu pe lângă ele, nu se întărește viața noastră și nu avem în noi veselie.

195. Pîinea e simbolul tăriei spirituale, dar și al Duhului care ne susține aceea tărie. Și vinul la fel. De aceea amîndouă ni se dau de către Hristos, prin Duhul, căci Duhul ne ridică la acest plan nou de existență în Hristos. De aceea ni se dă trupul și sîngele lui Hristos înălțate de Duhul, sub chipul pîinii și vinului, care sînt prefăcute prin Duhul Sfînt cel aflător în trupul și sîngele Domnului, în acestea.

Domn al tuturor. De aceea I ne închinăm ca unui Stăpîn și S-a făcut ca Dumnezeu, Domn al celor chemați la frăție prin har ¹⁹⁶. «Căci cine se va face, zice, în nori (egal) deopotrivă cu Domnul? Și cine se va face asemenea Lui dintre fiii lui Dumnezeu?» (Ps. 98, 7) ¹⁹⁷.

S-a făcut deci Emanuil ca Dumnezeu Domn al celor ce au fost ridicați la frățietate; și Lui «I se va pleca tot genunchiul celor cerești și al celor pămîntești și al celor de sub pămînt, și toată limba va mărturisi că Domn este Iisus Hristos întru slava lui Dumnezeu Tatăl» (Filip. 2, 10).

«Și cel ce va blestema, blestemat va fi; iar cel binecuvîntat, binecuvîntat va fi». Cuvîntul e clar. Căci blestemați și urîți de Dumnezeu sînt cei ce-L ocărăsc pe El, precum plini de darurile de sus și de la Dumnezeu cînd cei ce-L binecuvîntează, sau vestesc slava Lui dumnezeiască ¹⁹⁸.

6. Aceasta e deci binecuvîntarea lui Iacob, al cărei înțeles se referă la Emanuil și la cei îndreptați prin credință. Dar să privim și la cealaltă, adică la cea dată celui întii născut, adică lui Israil, al cărui chip este Esau: «Căci iată, zice, din grăsimia pămîntului va fi locuirea ta și din roua cerului de sus și cu sabia ta vei trăi și fratelui tău vei sluji. Dar va fi o vreme cînd vei lepăda și vei sfărîma jugul lui de pe grumazul tău» (Fac. 27, 30—40). Căci s-a dat ca binecuvîntare lui Israil, «legea prin Moise» (Ioan 1, 17). Căci ea era cuvîntul lui Hristos slujit prin ingeri. Fiindcă nu grăia El însuși celor mai vechi, cum ne va încredința preînțeleptul Pavel, scriind: «În multe rînduri și în multe chipuri grăind Dumnezeu

196. Hristos ni S-a făcut ca om «Frate», dar a rămas ca Dumnezeu și «Domn» al nostru. Ni S-a făcut «Frate» prin firea omenească asumată, dar totodată «Frate» prin har și ca ipostas dumnezeiesc care a asumat de bună voie firea noastră. Nu ni S-a făcut frate fără voia Lui, prin însăși forța naturii pe care a avut-o fără voie, ca atare este și Domnul nostru. Dar deși între frăția și domnia Lui este o deosebire, datorită bunăvoinței Lui între ele nu e o contradicție. Deși nu e Domn, e coborît la noi ca un Frate. E Domnul care ne dă toate ale Lui ca un Frate. Propriu-zis de abia cei făcuți frați, îl vor recunoaște ca Domn, ca stăpîn peste sufletele lor. Dacă n-ar fi rămas și Domnul tuturor, mai presus de toată frăția oamenilor cu El, n-ar echivala cu cea mai mare înălțare a lor. E lucrul cel mai de cinste să fii frate cu Domnul tuturor, să te bucuri cu El de ridicarea peste orice stare de supunere.

197. Deși cei ai lui Hristos îl vor întîmpina pe El la sfîrșit «în norii cerului», deasupra lumii, ei nu vor fi totuși egali cu El. Și deși sînt ridicați la demnitatea de fii ai Tatălui, ca frați ai lui Hristos făcut om, nu vor fi totuși asemenea Fiului Unul-Născut după firea dumnezeiască. Dar Sf. Chiril înțelege prin cei din nori pe ingeri, iar prin pămîntul îngrășat pe sfinții de pe pămînt.

198. Cei ce vorbesc urît de Dumnezeu arată că nu văd și nu experiază bună-tatea și dărnicia generoasă a lui Dumnezeu. Nu o văd și nu o experiază pentru că nu vreau să o vadă, pentru că se închid în mizeria vidului lor. De aceea se fac ei înșiși blestemați și chinuți. Iar cu cei ce binecuvîntează sau laudă pe Dumnezeu se întîmplă inversul.

cat-ai oameni pe capetele noastre. Trecut-am prin foc și apă și ne-ai scos pe noi la odihnă» (Ps. 65, 9—11).

Auzi cum nu ocolesc să suporte cele prin care au fost încercați, ci se bucură mai virtos primindu-le ca bune și făcându-se cunoscuți ca ceea ce sînt prin încercarea însăși, se dovedesc prin pătimiri ca iubitori la culme ai lui Dumnezeu? Căci au spus că au trecut prin foc. Socotesc că precum cele mai aromate ca tămăia cea bună, își dovedește mireasma prin unirea cu focul, fiindcă atunci își arată buna mireasmă aflată în ea, la fel și sufletul cuvios își face mai vădită arătarea virtuții de multe feluri aflată în el cînd e probat într-un fel oarecare în foc, prin încercările și ostenelele ce le suportă. De aceea dumnezeiescul David cîntă și spune despre orice sfînt: «Străjui-va îngerul Domnului împrejurul celor ce se tem de El și-i va izbăvi pe ei» (Ps. 33, 7). Dar însuși Cel ce dăruiește ajutorul zice limpede: «Fiindcă a nădărduit întru Mine, îl voi izbăvi pe el. Sriga-va către Mine și-L voi auzi pe el. Cu el sînt în necaz, îl voi scăpa pe el și-l voi slăvi pe el. Cu lungime de zile îl voi umple pe el și-i voi arăta lui mîntuirea Mea» (Ps. 90, 14—16). Care e deci «mîntuirea lui Dumnezeu și Tatăl?». Dumnezeu Cuvîntul Cel din El, Cel ce S-a făcut în mod iconomic²⁰¹ pentru noi ca noi și în chip de rob. Așa L-a numit pe El Tatăl și prin Isaia, zicînd: «Și vor vedea popoarele dreptatea Mea, și împărații slava Mea. Iar mîntuirea Mea va arde ca o făclie» (Isaia 62, 2). Căci Fiul S-a făcut nouă dreptate și slavă și mîntuire de la Dumnezeu și Tatăl²⁰². Căci ne-am îndreptat în El și am fost înălțați la slava de fii²⁰³. Și cum ar mai exista sau de unde ar mai putea veni vreo îndoială că am fost și mîntuiți, scăpînd de lanțurile morții și ridicîndu-ne la nestri-căciune?²⁰⁴. Căci ne-a strălucit Fiul ca o făclie în întuneric și în

201. În mod voit, nu prin fire și fără voie, cum venim noi la existență ca oameni. El e «mîntuirea» lui Dumnezeu. «Mîntuirea» e o Persoană dumnezeiască, nu un proces impersonal. © persoană e bucuria mea, nu un lucru, sau o mișcare impersonală. Cu atît mai mult e Fiul lui Dumnezeu cel personal izvorul nesfîrșit al vieții mele fericite. El e izvorul tuturor faptelor în care-și arată atenția față de mine.

202. Pilda Lui cuceritoare de viață în dreptate, dar și puterea acestei vieți ni s-a comunicat și nouă. Dacă trăiesc lîngă un om bun, devin și eu bun. Trăind Hristos în unire cu mine, slava Lui, cinstea Lui, devine și slava mea, cinstea mea. Nu devine Hristos dreptatea mea dreptate în locul dreptății mele față lui Dumnezeu, cum spune protestantismul.

203. Făcîndu-Se Fiul lui Dumnezeu om, fața oamenilor a devenit fața fiilor lui Dumnezeu. Cinstea feței omenești a lui Hristos ca a feței Fiului lui Dumnezeu a devenit și cinstea feței fiecărui om care se unește cu Hristos.

204. Moartea nu e o desființare totală, ci o sărăcire a existenței noastre pînă aproape de vid. Ea ne ține în lanțurile acestei mărginiri chinuitoare, care e totodată o corupție a trupului. Prin înviere Hristos ne-a scăpat de aceste lanțuri. Viața noastră a căpătat o bogăție nesfîrșită nici temporal, nici după conținut.

poporul tău, pe care l-ai scos din pământul Egiptului» (Ieș. 32, 7). Iar dumnezeiescul Pavel pune însăși legea cea în litere pe seama fericitului Moise. Căci a zis: «*Călcând cineva legea lui Moise, e ucis fără de milă prin cuvîntul a doi sau trei martori*» (Evr. 10, 28). Iar că Israil avea să lepede jugul preafînteptului Moise, chemîndu-l Hristos la harul prin credință, a mărturisit de mai înainte, zicînd: «*Dar va fi o vreme cînd vei lepăda și vei stărîma legea lui de pe grumazul tău*». Căci au lepădat de pe grumaz jugul legii ca greu de purtat cei ce au crezut din Israil. Fiindcă au fost chemați la demnitatea libertății prin credința în Hristos. Prin care și cu care slavă lui Dumnezeu și Tatăl împreună cu Sfîntul Duh în vecii vecilor. Amin.

CARTEA A PATRA A GLAFIRELOR LA FACERE

Despre patriarhul Iacob

1. E un adevăr că *«toți cei ce volesc să viețuiască cucernic în Hristos, vor fi prigonîți»* (II Tim. 3, 12). Căci fiii nelegiuirii îi vor călca asemenea unor fiare, socotind strălucirea celor ce obișnuiesc să viețuiască drept ca o insultă adusă purtărilor lor urite. Fiindcă cele rele se dau totdeauna pe față prin punerea alături cu cele bune. Și cele vrednice de laudă fac vădită uriciunea celor josnice. Ce urmează deci de aci? Săgețile invidiei și focul pismeii ce se aprinde în cei biruiți de ea, sînt ca un izvor de ură și ca un prilej de dușmănie împotriva celor ce s-au hotărît să viețuiască cum se cuvine. Dar aceștia chiar dacă sînt războiți și necăjiți de acela, nu cad cu totul în puterea celor ce-i războiesc. Căci Întîistăpînitorul sfinților nu va trece cu vederea nici de cum pe cei ce se primejduiesc pentru El. Ci mai degrabă îi va scoate și încă foarte ușor din mîna acelor și-i va arăta și mai strălucitori, prilejuindu-le sudoarea ca un prilej de întărire în răbdare. Va consimți cu acest cuvînt și dumnezeiescul Pavel, scriind așa: «*Credincios este Dumnezeu, Care nu vă va lăsa pe voi să fiți încercați peste puterea voastră, ci odată cu încercarea va aduce și sfîrșitul ei, ca să puteți să o răbdați*» (I Cor. 10, 13). Dar și cei ce s-au obișnuit cu luptele și au suportat nu fără vitejie ostenelele din prigoniri, strigă în cartea Psalmilor: «*Încercatu-ne-ai pe noi, Dumnezeule, cu foc ne-ai lămurit precum se lămurește argintul. Prinsu-ne-ai pe noi în cursă, pus-ai necazuri pe spatele nostru. Ridi-*

noapte, aducînd în sufletele celor ce cred lumina dumnezeiască. De aceea a și spus: «*Eu sînt lumina lumii*» (Ioan 8, 12) ²⁰⁵.

Ba, cum a spus Mîntuitorul: «*Fericiți vor fi cei prigonii pentru dreptate*», fiindcă vor avea ca răsplată în ceruri pe Dumnezeu și Mîntuitorul tuturor, care le este și acum ajutor, și vor vedea atunci și taina lui Hristos ^{205 b}. Aceasta o poate (vedea) afla cineva și din cele ce s-au întîmplat cu fericitul Iacob. De aceea socotesc că se cuvine să înfățișăm cele scrise despre ele spre cunoașterea mai exactă a cititorilor. Iată-le acestea:

«*Și purta pismă Esau lui Iacob pentru binecuvîntarea cu care l-a binecuvîntat pe el tatăl lui. Și și-a zis Esau în cugetul său: Să se apropie zilele de jelire a tatălui meu, ca să-l omor pe Iacob, fratele meu. Și s-au vestit Rebecăi cuvintele lui Esau, fiul cel mai mare. Și trimișînd a chemat pe Iacob, fiul ei mai tînăr și i-a zis lui: Iată Esau, fratele tău, te amenință să te omoare. Deci, fiule, ascultă cuvîntul meu. Scoală-te și fugi în Mesopotamia, la fratele meu Laban, în Haran. Și locuiește cu el un număr de zile, pînă ce se va întoarce mînia și urgia fratelui tău și va uita cele ce i-ai făcut lui. Apoi voi trimite ca să te chem de acolo, ca nu cumva să mă lipsesc de voi amîndoi într-o zi*» (Fac. 27, 41—45).

Apoi avînd un motiv bine întemeiat pentru plecarea feciorului, venind la Isaac i-a spus: «*Mi-am urît viața pentru fetele fiilor lui Het. De-și va lua Iacob femeie din fetele pămîntului acesta, la ce să mai trăiesc?*» (Fac. 27, 46). Dar fericitul Iacob să nu plece fără voia Tatălui și prin aceasta să se facă pricină de supărare și minie bătrînului, femeia îl convinge cu dibăcie pe bătrîn să-i îngăduie călătoria. Astfel chemînd Isaac pe Iacob, l-a binecuvîntat și i-a poruncit zicîndu-i: «*Să nu-ți iei femeie din fiicele Canaaneilor. Sculîndu-te, pleacă în Mesopotamia, în casa lui Batuel, tatăl mamei tale și ia-ți ție femeie de acolo, din fetele lui Laban, fratele mamei tale. Iar Dumnezeu meu să te binecuvînteze și să te crească și să te înmulțească și să fii în adunări de neamuri. Și să-ți dea ție binecuvîntarea lui Avraam, tatăl meu, ție și seminției tale după tine, ca să moștenești pămîntul în care locuiești tu acum, pe care Dumnezeu l-a dat lui Avraam*» (Fac. 28, 1—4).

²⁰⁵ Eliberîndu-ne de moarte, lărgindu-ne viața la nesfîrșit și umplînd-o de fericire, ne-a adus și un sens în existență. Înainte de El existența n-ar avea nici un sens. Veneam la existență ca să murim. Ce sens era în aceasta? La învierea Lui, «toate de lumină s-au umplut». Fiul lui Dumnezeu care S-a făcut om, S-a arătat ca lumina lumii.

^{205 b}. De-abia în viața viitoare vom pătrunde în tot conținutul tainei lui Hristos: ce a adus El prin întrupare oamenilor, ce înseamnă pentru umanitatea Lui întruparea Lui, ce minune a transparenței pentru divin are în sine omenescul.

2. După cât ține de scris și de istorie, nu puțin trebuie să ne minunăm de Rebeca și de fericitul Iacob. Aceea se roagă bărbatului ca celui ce-i era căpetenie pentru fiul ei. Iar acesta își face din legea firii îndată normă și poruncește fiului să renunțe la o căsătorie nedorită de mama lui, lăudându-l într-un oarecare fel pe cel născut și crescut de el în chip binecredincios că vrea să meargă pe urmele virtuții părintești. De fapt totdeauna vom afla pe dumnezeiescul Iacob, ascultând de sfaturile celor ce l-au născut, făcând din aceasta o dovadă clară și neîndoielnică a binecredincioșiei față de Dumnezeu.

Iar cât ține de înțelesul cuprins în acestea, socotesc că trebuie să ne gândim să mergem la cel mai dinlăuntru. Acest înțeles se poate face vădit fără osteneală. Rebeca încă înainte de durerile nașterii, cât avea în pîntece perechea celor ce se vor naște din ea, purta cu greutate lupta între ei și vedea în ei mușcăturile morții, întrucît embrionii se ciocneau prin salturile lor nepotolite. Apoi ce voia să afle întrebînd pe Dumnezeu și zicînd: *«Dacă va fi să fie mie așa, pentru ce mi-e aceasta? Și ce răspunde Dumnezeu la aceasta? Două popoare se vor despărți din pîntecele tău și popor pe popor va întrece și cel mai mare va sluji celui mai mic»* (Fac. 25, 22—23). Deci să primim pe Esau și pe Iacob ca tipuri a două popoare, al celui din Israil și al celui prin credință. *«Dar Esau, zice, era supărat pe Iacob»* că l-a lipsit de drepturile întîiului născut, pe care el i le-a vîndut, lăsînd altuia cîntea lui, și pe lîngă aceea aducînd al doilea vînatul său, a pierdut și binecuvîntarea. De aceea cocea gînduri sălbatice și cugeta, din pricina pîmîntului, la uciderea fratelui.

Așa era supărat și mîniat Israil cel întîi născut pe cei veniți la credință după el, adică pe poporul cel nou. Aceasta pentru că a primit de la Dumnezeu treapta întîia și s-a ridicat în starea întîiului născut, sau s-a umplut de binecuvîntarea de sus, îmbogățindu-se cu harul în Hristos prin Duhul.

Dar Rebeca l-a convins pe Iacob ca să fugă de fratele lui, plecînd de acasă, și să meargă la Laban, om închinător la idoli. L-a îndemnat și însuși dumnezeiescul Isaac, tatăl lui Iacob, pe acesta să renunțe la căsătoria cu fată din Canaan, ci să dorească mai degrabă să-și ia soție din fiicele lui Laban. Adică Biserica, al cărei chip este Rebeca, l-a îndemnat cu înțelepciune pe noul popor primejduit și prigonit să fugă de mînia ucigașilor; o încuviințează aceasta și însuși Mirele Rebecăi, adică Hristos, îndemnîndu-l să ocolească familiaritatea duhovnicească cu cei ce ardeau de mînia necredinței și se gîndeau în chip sălbatic la ucideri. Iar semnul familiarității e căsătoria. Îl îndeamnă să-și aleagă în locul lor mai degrabă pe cele din casa lui

Laban, adică din neamuri. De fapt vedem pe sfinții Apostoli, care s-au făcut pîrga noilor popoare în credință, grăbindu-se să împlinească cele poruncite lui Iacob. Căci s-au despărțit de turma Iudeilor, ca una ce plănuia uciderea lor. Schimbînd țări și cetăți se grăbeau cu înțelepciune să scape de mînia prigonitorilor. Căci își aminteau de Hristos care le-a poruncit și le-a spus: «*Cînd vă vor izgoni din cetatea aceasta, fugiți în alta*» (Matei 10, 23). Dar grăiau și celor din sămînța lui Israil, care se hotărau să nu asculte și să-i defaime fără cruțare: «*Era de trebuință să vi se grăiască vouă mai întîi cuvîntul lui Dumnezeu. Dar de vreme ce îl respingeți și nu vă socotiți pe voi vrednici de viața veșnică, iată ne întoarcem către neamuri. Căci așa ne-a poruncit nouă Domnul*» (Fapte 13, 46).

Auzi cum Mirele Bisericii, adică Hristos, a poruncit la ai Săi să meargă la mulțimea Elinilor (păgînilor) și să nască fii dintre ei și să se arate părinți ai popoarelor? De aceea și prea înțeleptul Pavel scrie celor ce au crezut dintre neamuri prin el, zicînd: «*Chiar dacă ați avea zeci de mii de învățători (pedagogi) în Hristos, dar nu mulți părinți. Căci eu v-am născut pe voi în Hristos Iisus prin Evanghelie*» (I. Cor. 4, 15). Dar că a fost de față și Dumnezeu și a binecuvîntat cu îmbelșugare popoarele venite la credință, o arată foarte lămurit și dumnezeiescul Isaac, încununînd cu binecuvîntările de sus pe Iacob care pleca din casa părintească²⁰⁶ și zicînd: «*Iar Dumnezeul meu să te binecuvînteze și să te crească și să te înmulțească pe tine și să fii spre adunarea popoarelor. Și să-ți dea ție binecuvîntarea lui Avraam, părintele tău*» (Fac. 28, 3—4)²⁰⁷.

De fapt s-au înmulțit cei în Hristos, au crescut foarte și au ajuns o mulțime și o adunare de neamuri și s-au făcut împreună moștenitori cu sfinții părinți. Căci vor șede la masă împreună cu Avraam, cu Isaac și cu Iacob în Împărăția cerurilor, după cuvîntul Mîntuitorului (Matei 8, 11). Și am fost binecuvîntați iarăși de El. Căci a zis despre noi: «*Părinte Sfinte, păzește-i pe ei în adevărul Tău*» (Ioan 17, 11)²⁰⁸.

Iar dacă se înțelege Rebeca și ca mama lui Esau, nu se vatămă întru nimic ceea ce se cuvine să se înțeleagă. Căci am înțeles pe

206. Dumnezeu a binecuvîntat în persoana lui Iacob pe Apostolii ce plecau de la evrei la neamuri pentru a propovădui pe Hristos.

207. Se dă lui Iacob, sau Apostolilor, binecuvîntarea lui Avraam, de-a fi părinți ai neamurilor în credință și să se unească aceștia prin ei în Hristos.

208. Adevărul este Persoana lui Hristos, El e Adevărul Tatălui, căci este născut din Tatăl. Și o Persoană dumnezeiască nu e fără celelalte. «Păzește-i deci, în Hristosul Tău». Căci El este ca Persoană divino-umană supremă, Adevărul și Viața. Sau e Adevărul, intrucît e Viața.

Esau ca chip al celor din Israil. Iar pe Rebeca am dat-o ca chip al Bisericii. Dar și cei din Israil s-au făcut fii ai Bisericii prin credința în Hristos, nemaitrebuind să fie cotați ca acel popor vechi de odinioară, ci transformați într-un popor nou, unit cu cei din neamuri. «Căci de e cineva în Hristos, e zidire nouă» (II Cor. 5, 17). Căci El a zidit pe cele două popoare într-un om nou, făcând pace după Scripturi și împăcându-i pe amândoi într-un singur Duh cu Tatăl²⁰⁹. Fiindcă «a surpat peretele din mijloc al despărțitului și a desființat legea poruncilor cu învățăturile ei» (Efes. 2, 14—15).

3. Pregătit deci de drum prin binecuvântările tatălui, Iacob a pornit spre ținta călătoriei ce i se dăduse. Iar cele ce s-au întâmplat după aceea, le vom cunoaște din Sfintele Scripturi. Ele sînt așa: «Și a ieșit Iacob de la fîntîna jurămîntului și a pornit spre Haran. Și a ajuns la un loc și a dormit acolo. Căci apusese soarele. Și a luat din pietrele locului și a pus la capul lui. Și a dormit în locul acela și a avut un vis. Și iată o scară rezemată pe pămînt, al cărei cap ajungea la cer. Și îngerii lui Dumnezeu suiau și coborau pe ea. Iar Domnul se țezema pe ea și a zis: Eu sînt Dumnezeu tatălui tău Avraam și Dumnezeu lui Isaac, nu te teme. Pămîntul pe care dormi ți-l voi da ție și seminției tale. Și va fi sămînța ta ca nisipul mării. Și se va lăți spre mare și spre miazăzi și spre miazănoapte și spre răsărituri. Și se vor binecuvînta întru tine toate semințiile pămîntului și întru sămînța ta. Și iată Eu sînt cu tine și te voi păzi în toată calea ta, pe care vei merge. Și te voi întoarce pe tine în pămîntul acesta, pentru că nu te voi părăsi pînă ce nu voi face ție toate cîte le-am grăit ție. Și s-a sculat Iacob din somnul lui și a zis: Domnul este în locul acesta, iar eu nu știam. Și s-a înspăimîntat și a zis: Cît de înfricoșător este locul acesta! Nu este acesta decît casa lui Dumnezeu și aceasta este poarta cerului. Și s-a sculat Iacob dimineața și a luat piatra pe care a pus-o acolo la capul lui. Și a făcut-o stîlp și a turnat untdelemn pe vîrfurile ei și a chemat numele locului acela «Casa lui Dumnezeu» (Fac. 28, 10—18).

Noi spunem că numele cetății este «Fîntîna jurămîntului». Căci așa s-a scris despre el. «Și a fost în ziua aceea, că venind slugile lui Isaac, i-au vestit lui despre fîntîna pe care au săpat-o: n-am aflat apă. Și l-au numit pe el jurămînt. De aceea au chemat numele cetății «Fîntîna jurămîntului» pînă în ziua de astăzi» (Fac. 26, 32—33). Iar

209. Propriu-zis nu se mai poate vorbi de neamuri opuse în Hristos, ci de oameni noi, uniți în aceeași credință. Credința în Hristos i-a ridicat pe toți la adevărata umanitate în Duhul Sfînt, făcîndu-i să se simtă fii ai Tatălui și deci frați între ei.

dacă ar voi cineva să știe pentru ce s-a chemat «Fintina jurămintului», i-am spune aceasta: «Acolo au pus jurămint lui Isaac căpeteniile Gerariților, Abimelec și cei împreună cu el».

Deci a plecat dumnezeiescul Iacob din casa părintească și din cetatea însăși și s-a despărțit de neamul său. De aceea a început să sufere cumplit. Căci a înțeles, cum e firesc, că va fi călător și străin și va locui între cei din alte țări. Ba va fi poate și sub alții și va primi jugul neobișnuit al robiei. Căci uneori trebuie să se supună celor stăpîni și cei de mare noblețe. Dar Dumnezeu care «cunoaște inima și rărunchii» (Ps. 10, 7) și nu lasă sufletul celui drept să fie copleșit de așa de amare ocări, îi vine îndată în ajutor. De aceea a arătat că o mulțime de ingeri umblind în sus și în jos va izbăvi cu ușurință pe cei predați lui Dumnezeu. Aceasta socotesc că s-a arătat prin vis și altceva nimic. Căci scara se vedea în mod sensibil ridicată în sus. Ea era semn al coborîrii și urcării, măcar că era înfățișată într-un chip îngroșat.

Dar a auzit și glasul Aceluia Care zicea și porunceă îngerilor că El însuși va fi vîrfurile binecuvîntării date lui de tatăl lui. «Căci semînția ta se va lăfi spre răsărit și apus, spre miazănoapte și miazăzi» (Fac. 28, 14). Dar i-a spus că și el va avea pe Cel ce-l apără și-l izbăvește în tot locul ²¹⁰.

Iar trezindu-se, nu puțin s-a minunat dumnezeiescul Iacob. De aceea a și zis: «Domnul este în locul acesta, iar eu nu știam». Dar cum nu s-ar cuveni să știm ce-a voit să arate prin aceasta? O foarte redusă idee despre Dumnezeu vom afla la cei vechi. Căci socoteau că Dumnezeu a părăsit tot pămîntul celălalt și s-a adunat numai în acela în care au fost chemați de El cei ce s-au mutat de la casa lor și au plecat din țara Chaldeilor. Căci de vreme ce închinătorii la idoli bolind de rătăcirea politeistă, dădeau fiecăruia din demoni ²¹¹

210. Dumnezeu e capătul, ținta, vîrfurile tuturor darurilor făgăduite și al binecuvîntării date de El cuiva. La El ajunge orice urcuș duhovnicesc. Nu e o scară fără capăt. În Dumnezeu sînt toate. Va urca omul însuși la acest vîrf nemărginit, dar și prin urmașii lui. Dumnezeu se reazimă pe scara ce urcă spre El, întrucît privește spre noi. Din alt punct de vedere, scara se reazimă pe El. Căci pe altceva nu se poate răzima. Ea n-ar avea un capăt spre care să tindem. S-ar scufunda în gol, cu ingeri cu tot, cu noi cu tot. Scara răzîmîndu-se pe Dumnezeu, noi ne răzîmăm în urcușul nostru pe El. Apoi scara nu e numai voința și efortul nostru de-a urca, ci și harul Lui, energiile Lui necreate, lucrarea Lui în lume. În visul lui Iacob se exprimă transcendența lui Dumnezeu față de lume, dar și comunicarea Lui cu lumea, însă așa cum se făcea în legea veche: prin ingeri, nu prin Fiul lui Dumnezeu făcut om.

211. Părinții socoteau pe zeii religiilor păgîne, panteiste, demoni. Ei continuau în aceasta gîndirea filosofiei eline, dar dădeau demonilor nu înțeles de adversari ai lui Dumnezeu, nu de simple personificări ale forțelor naturii. De fapt, forțele unei naturi care nu e locaș al lui Dumnezeu, nu poate fi în credința

o țară (regiune) proprie și îi declarau pe demonii închinați ca un fel de tirani, iar făcând așa, nu socoteau că trebuie cinstiți toți pretutindeni, fericiții patriarhi eliberați de curînd de obiceiurile închinării la idoli și de rătăcirea politeistă, socoteau și ei că Dumnezeu Cel prin fire și Adevărat, Căruia ajunseseră la convingerea că trebuie să I se închine, nu le e prezent în tot pămîntul și în tot locul ca să-i ajute, cugetînd lucruri foarte mici despre El.

Deci fericitul Iacob e învățat să se îmbogățească cu credința ca rod al călătoriei lui. Căci a aflat că Dumnezeu e în tot locul și în toată țara (regiunea); că El locuiește în cer, dar Se îngrijește de tot pămîntul și umple lumea și toate sînt sub El cu duhurile din cer, cărora Le poruncește să umble sus și jos și-L au pe El drept Cap și Stăpînitor. De aceea s-a minunat zicînd: *«Domnul este în locul acesta, iar eu nu știu»*. Iar socotind că piatra a fost pricina acestui vis, a cinstit-o și pe ea cu cele ce i se cuveneau, ungînd-o cu untdelemn. Și a numit-o *«Casă a lui Dumnezeu»* și *«poartă a cerului»* și a făcut piatra, stîlp.

4. Acestea le-am spus în forma unor povestiri mai îngroșate. Dar trebuie subțiate cele ce ni se par mai înalte în istorisire. Trecînd deci la o contemplație duhovnicească a conținutului, spun deci iarăși că fugind de minia Iudeilor ucigași, poporul cel nou prin credință, înțeles în Apostoli ca în pîrga lui, s-a grăbit foarte să scape de ei și să-i ocolească. Trecînd ca dintr-o cetate în cetate, și-a căutat ca soție din cetele neamurilor și dorea foarte mult să le unească cu sine printr-o comuniune spirituală în Duh, precum se grăbea și Iacob spre fiicele lui Laban, fiindcă Iacob se temea de Esau care uneltea în chip sălbatic uciderea lui. Dar poporul cel nou prin credință odihnindu-se în Hristos, Care este *«piatra aleasă, unghiulară, cinstită»* (Isaia 28, 16) — căci aceasta socotesc că înseamnă a dormi pe piatră — au învățat că nu vor fi singuri, ci vor avea ca ajutători și pe îngeri și însoțitori pe sfinții îngeri, alergînd în sus și în jos. Căci a spus Hristos: *«Amin, amin zic vouă, de acum veți vedea cerul deschis și pe îngerii lui Dumnezeu urcînd și coborînd peste Fiul Omului»* (Ioan 1, 51).

creștină decît mediu de lucrare a demonilor. De aceea Biserica sfințind natura, o face aceasta prin rugăciuni în care cere lui Dumnezeu să alunge din ea lucrarea duhurile rele. O natură neutră nu există, cum socotea chiar un N. Berdiaev (Esprit et liberté), care vedea în această pretinsă neutralizare a naturii de către creștinism, condiție care a făcut posibilă știința. Azi chiar reprezentanții cei mai iluștri ai științei, vîd că aceasta nu se poate dispensa de o colaborare cu credința în înțelegerea naturii. În studiul atît de modern al «istoriei religiilor» ar trebui să se țină seama de această opinie a Părinților despre religiile panteiste.

Aceasta socotesc că este scara: mișcarea (traversarea) în sus și în jos a duhurilor sfinte, «*trimise spre slujire pentru cei ce vor moșteni Împărăția*» (Evr. 1, 14) ²¹².

Iar pe scară se rezema Hristos, ajungînd pînă la el duhurile sfinte și avîndu-L pe El ca Stăpîn, deci nefiind ca ele, ci Dumnezeu și Domnul. Căci a spus și David fiecărui om care s-a hotărît să se încreadă în ajutorul Celui Prea Înalt: «*Că îngerilor Săi va porunci pentru tine, ca să te păzească în toate căile tale. Pe mîini te vor înălța, ca nu cumva să împiedici de piatră piciorul tău. Peste aspidă și vasilisc vei păși și vei călca peste leu și peste balaur*» (Ps. 90, 11—14).

De fapt am călcat peste șerpi și scorpii și peste toată puterea vrăjmașului, dîndu-ne Hristos puterea pentru aceasta. Dar cei în Hristos s-au făcut vrednici și de vederea lui Dumnezeu, îndrăznind să creadă că El va fi cu ei și-i va ajuta și-i va izbăvi pretutindeni și-i va face roditori. Căci zice: «*Iată Eu cu voi sînt în toate zilele pînă la sfîrșitul veacului*» (Matei 28, 20). Și este oricui vădit că fericirii ucenici s-au și îmbogățit și s-au făcut părinți ai unor nenumărate neamuri, prin nașterea lor duhovnicească în credința cea întru Hristos. Pentru că o spune aceasta lămurit Pavel celor ce au crezut prin el: «*chiar de ași avea zeci de mii de învățători în Hristos, dar nu aveți mulți părinți. Căci în Hristos Iisus eu v-am născut pe voi prin Evanghelie*» (I Cor. 4, 15). Așa s-a făcut seminția lor nenumărată ca nisipul. S-a întins la răsărit și la apus, la dreapta și la stînga, adică la miazăzi și la miazănoapte.

Dar a fost și piatra cinstită ca un chip al lui Hristos și înălțată ca stîlp și unsă cu untdelemn. Căci Emanuil a fost uns de Dumnezeu și Tatăl «*cu untdelemnul veseliei mai mult decît părtașii Lui*» (Ps. 44, 9). Căci S-a sculat și din morți, măcar că a pogorît de bună voie în moarte. Aceasta socotesc că înseamnă înălțarea pietrei ca

²¹². Intruparea lui Hristos a făcut deplin folositoare mișcarea de coborîre și ridicare a îngerilor peste oamenii care vor moșteni Împărăția. Căci dacă Fiul lui Dumnezeu S-a coborît făcîndu-Se om, dar S-a și înălțat ca atare, înălțîndu-ne și pe noi, cum nu s-ar coborî la El și nu s-ar înălța cu El și cu oamenii care urcă în Hristos la cer, după ce El s-a coborît la ei împreună cu îngerii? Dar de ce ar mai coborî și urca și îngerii, odată ce a coborît și S-a înălțat Hristos? Pentru că Fiul lui Dumnezeu nu lucrează izolat. Dacă vrea să-i facă pe oameni frați, de ce nu i-ar face și pe îngerii bucușii să se apropie de oameni și să conlucreze cu ei? Formațiile neoprotestante suferă de un individualism, care nu știe de bucuria ce o dă iubirea. Hristos ar putea face singur totul pentru noi. Dar El se bucură să ne vadă pe toți iubindu-ne și ajutîndu-ne. Fiecare cîștigă nu numai întrucît este ajutat, ci și întrucît ajută pe ceilalți. În orice caz, Fiul lui Dumnezeu făcut om atrage pe îngerii spre El, pentru a-I sluji și Lui și oamenilor cu care se unește. Venind peste Hristos, ei se și coboară, dar se și înălță.

stîlp. Și Domnul nostru Iisus Hristos e predicat și de Sfinții Apostoli ca uns de Tatăl în Sfîntul Duh și ca înviat din morți. Prin Care și cu Care fie slavă Tatălui și Fiului și Sfîntului Duh în vecii vecilor. Amin.

Iarăși despre patriarhul Iacob

1. Cine s-ar putea îndoi că a ne dori după cuvintele dumnezeiești și a înseta cît mai mult să învățăm din ele ceea ce e de folos e lucrul cel mai bun și e încununat de Dumnezeu cu cele mai înalte aprobări? Dar conținutul vrednic de cea mai mare prețuire al acestor cuvinte și care ne duce la sfîrșitul de trebuință, ni l-a făcut cunoscut Însuși Mîntuitorul, zicînd: *«Asemenea este Împărăția cerurilor cu un om negustor care caută mărgăritare bune. Aflînd el un mărgăritar de mult preț, plecînd a vîndut toate cîte le avea și l-a cumpărat pe acesta»* (Matei 12, 45—46).

Deci ne e de trebuință să căutăm mai întîi mărgăritare bune. Făcînd așa, vom afla Mărgăritarul Cel Unul și de mare preț, adică pe Hristos. Și care sînt mărgăritarele cele bune, a căror cîștigare căutînd-o, ne face să găsim pe Cel Unul, o spun sfinții, despre Care s-a spus prin glasul proorocilor că: *«Pietre sfînte se tăvălesc pe pămînt»* (Zah. 9, 16). Deci trebuie cercetate foarte mult fiecare din cele spuse și făcute de cei vechi. Căci vom vedea în ele taina adîncă a dreptei credințe, adică pe Hristos, schițat clar și cu meșteșug ca în niște chipuri. Pe lîngă aceasta vom afla și iconomia cea din El schițată prin unele trăsături mai puțin clare, dar arătată totuși într-un mod nu cu totul întunecat²¹³. Vom lua în cercetare și acum cele referitoare la dumnezeiescul Iacob, cum și în ce mod a viețuit. Și vom arăta în el chipul întregii iconomii evanghelice zburînd ca niște albine prin frumoasele flori ale istoriei lui și adunînd din fiecare ceea ce e de folos pentru clarificarea înțelesului. Iar dacă nu vor fi suse toate cele scrise tilcuirii duhovnicești, să nu se supere nimeni, gîndindu-se că unele din ele sînt proprii, într-un mod oarecare isto-

213. Hristos se poate vedea cu destulă claritate schițat în chipurile unor persoane din Vechiul Testament. Nu tot așa de clar se poate vedea în faptele lor și opera Lui mîntuitoare, sau iconomia Lui. Însă totuși se poate vedea și ea în oarecare mod mai puțin clar. Istoria creației nu e îndreptată numai în general spre veșnicia noastră în Dumnezeu și nu e numai condusă în general spre această veșnicie prin năzuința noastră spre desăvîrșire, ci are imprimată în ea ca într-un șir de chipuri mereu mai clare și modul cum înaintăm spre veșnicie: prin Hristos ca Dumnezeu coborît la noi și faptele Lui mîntuitoare: pornirea spre jerfă și aspirația spre viața viitoare în Dumnezeu de la capătul scării istorice. Istoria nu e o desfășurare întîmplătoare, ci are imprimată în ea planul de mîntuire în Hristos.

riei, iar altele au în ele înțelesuri mai înalte și pot fi folosite spre lămurirea tainei.

2. S-a scris deci iarăși: «Și ridicându-se Iacob în picioare, a pornit spre țara de la răsărit, spre Laban, fiul lui Batuel Sirul, fratele Rebecăi, mama lui Iacob și Esau. Și privește și iată o fântină în câmp. Și erau acolo trei turme de oi odihnindu-se lângă ea. Și era o piatră mare pe gura fântinii și se adunau acolo toate turmele și unii rostogoleau piatra de pe gura fântinii și adăpau oile. Apoi așezau iarăși piatra pe gura fântinii, la locul ei. Și le-a zis lor Iacob: «Fraților, de unde sînteți?». Iar ei au zis: «Sîntem din Haran». Iar el le-a zis lor: «Cunoașteți pe Laban, fiul lui Nahor?». Iar ei au zis: «Îl cunoaștem». Iar el le-a zis lor: «E sănătos?». Iar ei au zis: «E sănătos. Și Rahila, fata lui, va veni cu oile». Și a zis Iacob: «Mai este mult din ziua, nu e încă timpul de a aduna oile. Adăpați oile și plecînd, paște-ți-le». Iar ei au zis: «Nu vom putea pînă nu se vor aduna toți păstorii și vor rostogoli piatra de pe gura fântinii, să le adăpăm». Încă vorbind el cu ei, a sosit Rahila, fiica lui Laban, cu oile tatălui ei. Căci ea păștea oile tatălui ei. Și a fost cînd a văzut Iacob pe Rahila, fiica lui Laban, fratele mamei lui, s-a apropiat și a rostogolit piatra de pe gura fântinii și a adăpat oile lui Laban, fratele mamei lui. Și a sărutat Iacob pe Rahila și grăindu-i cu glasul lui, a plîns și i-a spus Rahilei că este nepot al tatălui ei și fiul Rebecăi. Și alergînd ea a vesit tatălui ei cuvintele acestea. Și a fost cînd a auzit Laban de numele lui Iacob, fiul sorei lui, a alergat întru întîmpinarea lui și cuprinzîndu-l, l-a sărutat și l-a dus pe el în casa lui. Și a povestit lui Laban toate cuvintele acestea. Și i-a zis, lui Laban: «Din oasele mele și din carnea mea ești tu» (Fac. 29, 1—14).

După vederea minunată a lui Dumnezeu și după descoperirea aceea, în care a văzut o scară înălțîndu-se la cer, iar pe Domnul rezemat pe ea, și pe îngeri umblînd în sus și în jos pe ea și a auzit lămurit că Dumnezeu va fi cu el și va întinde sămînța lui într-o mulțime nemăsurată de popoare; după ridicarea pietrei ca chip al lui Hristos, umplîndu-se de îndrăzneală și avînd rezemată nădejdea în cele viitoare rezemată pe Dumnezeu, pornește spre ținta călătoriei și ajunge în pămîntul așezat la răsărit. Și se face cunoscut îndată multor păstori, ca unul ce este și el dintre cei foarte pricepuți în păstorie. Deprinderea în ocupație și-o face vădită, zicînd: «Este încă mult din zi. Deci adăpînd oile, mergeți și le pașteți». Se face cunoscut și fiicei lui Laban, dîndu-i un prim semn și o pîrgă a bunei lui viețuiri, însușindu-și grija de-a adăpa oile păscute de ea. Căci înțelegea, fiind

crescut în cele mai bune purtări, că ar fi fost cu totul urît ca Rahila, care era fecioară, și în așteptarea nunții să aștepte adunarea păstorilor ca mișcînd piatra să-i adape oile, prin ceea ce ar fi cedat altora acest serviciu din pricina slăbiciunii ei și a rușinii cuvenite fecioarei. De altfel și o lege naturală a iubirii îl îndemna să se arate de folos celor de un sînge și apropiați. A adăpat deci oile Rahilei, rostogolind singur piatra de pe fîntînă.

Trebuie să ne amintim că și dumnezeiescul Moise fugind din Egipt, ajunge în țara Madian și acolo întîlnindu-se cu păstori și văzînd pe fiicele lui Raguel alungate de ei s-a făcut cunoscut prin același ajutor dat lor. Căci s-a scris despre el: *«A plecat Moise de la fața lui Faraon și a ajuns în țara Madian. Iar venind în țara Madian, s-a oprit lîngă o fîntînă. Iar preotul din Madian avea șapte fete care pășteau oile tatălui lor. Și venind au scos apă pînă au umplut vasele ca să adape oile tatălui lor. Dar venind păstorii, le-au alungat pe ele. Ridicîndu-se Moise, le-a apărut pe ele și a adăpat oile tatălui lor. Și au venit la Raguel, tatăl lor. Iar acesta le-a zis: «De ce v-ați grăbit să veniți azi?». Iar ele au zis: «Un om egiptean ne-a apărut de păstori și ne-a scos apă și a adăpat oile». Iar el a zis fiicelor lui: «Și unde este? De ce l-ați părăsit așa pe el? Chemați-l ca să mîncînce pline. Și s-a așezat Moise la omul acela»* (Ieș. 2, 15—21).

Înțelegi cum înțelesurile sînt în oarecare mod frățești și cele arătate prin ele sînt foarte înrudite? Dumnezeiescul Moise depărtînd puterea celorlalți păstori, a scos apă și a adăpat turmele. Și a rostogolit singur piatra. Iacob, deși nu puteau face aceasta mulți fără sudoare, a adăpat la fel singur oile. Și precum Moise s-a așezat în casa unui bărbat închinător la idoli, așa a făcut și dumnezeiescul Iacob. Căci Laban era închinător și slujitor al idolilor. Dar precum cuvîntul vede în Iacob chipul și fața popoarelor ce vor ajunge la credință, să arătăm cele mai dinlăuntru și mai ascunse înțelesuri ale acestui fapt, lărgind și subțîind grosimea istoriei.

3. Deci poporul nou creat, după cuvîntul Psalmistului, socotesc că nu e altul, decît cel nou în Hristos, adică cel ridicat prin credință la slava întîiului născut, fiind dat la o parte și pierdut cel dintîi, sau Israil. Astfel a ajuns coadă cel ce era cap, adică cel ce era în frunte și recunoscut ca întîiul urmînd chemării celorlalți. Căci s-au așezat la spate și merg după neamuri. Deci poporul în Hristos prin credință ține călcîiul și a fost socotit în treapta dumnezeiescului Iacob. Iar ca pîrgă a acestui neam poate fi înțeleasă ceata Sfinților Apostoli, care au fost din sîngele și neamul lui Israil, dar fiindcă s-au

îmbogătit cu credința în Hristos și și-au pus pe cap ca pe o coroană harul Sfintului Duh ²¹⁴, s-au luptat cu cei de un neam. De aceea părăsesc pe cei ce îi ucideau și-i prigoneau sălbatic, ba se despart și de casa părintească și de pământul în care trăiseră, adică de Ierusalim, sau de țara Iudeilor și se duc în cel al neamurilor, avînd ca apărător și ajutător în toate cele bune pe Hristos și ca însoțitori pe îngeri. Ei se sprijineau pe nădejtile de sus și așteptau să fie «*părinți ai multor neamuri*» (Fac. 17, 4), ca unii a căror sămînță se va întinde spre răsărit și apus, spre miazănoapte și miazăzi, înțelegîndu-se prin aceasta cei renăscuți prin credință în Duh și îndreptați în Hristos. Acestora le-a și spus, zicînd: «*Voi sînteți neam ales, preoție împărătească, neam sfînt, popor agonisit de Dumnezeu, ca să vestiți virtuțile Celui ce v-a chemat pe voi din întuneric la lumina Sa cea minunată. Voi care odinioară nu erați popor, acum sînteți popor al lui Dumnezeu în Hristos*» (I Petru 2, 9—10) ²¹⁵. Și cine s-ar îndoi că cei ce au fost rînduiți să-i învețe pe ei sînt numiți de dumnezeiasca Scriptură «*părinți ai popoarelor*?».

Deci se despart de țara Iudeilor și părăsind poporul îngîmfat și defăimător, s-au îndreptat spre neamuri, potrivit poruncii Mîntuitorului nostru (Matei 28, 19), dar arată îndată că sînt păstori duhovnicești și pricepuți în educația cea după Dumnezeu, nesuportînd să se ocupe cu ceea ce e în interesul lor. Căci aduc îndată cuvîntul învățaturii lui Hristos și îndeamnă să se lucreze ceea ce e spre folos prin fire. E ceea ce a făcut și dumnezeiescul Iacob, arătîndu-le limpede păstorilor din Haran că și el este păstor. Căci le spune: «*Este încă ziuă multă, încă nu trebuie adunate animalele. Odată ce-ați adăpat oile, mergeți și le pașteți*».

Auzi cum le-a poruncit păstorilor să pască oile? Așa a poruncit și preaînțeleptul ucenic presbiterilor poporului, sau episcopilor să facă: «*Pe presbiterii cei dintre voi, zice, îi rog eu care sînt împreună presbiter și martor al Patimilor lui Hristos și părtaş la slava ce va avea să se descopere: Păstoriți turma lui Hristos cea dintre voi*» (I Petru 5, 1—2).

Iar trecînd prin țări și cetăți au poruncit altor zeci de mii de păstori să păstorească popoarele și să poarte grijă de oile cuvîntătoare și să le pască la pășune bună și în locuri grase și să le conducă

²¹⁴ Se vede că în vremea Sf. Chiril se obișnuia ca sfinții să poarte ca pe o cunună a harului aureola în icoanele lor.

²¹⁵ Creștinismul a creat conștiința unității între popoarele care L-au primit pe Hristos. Cei ce cred în El sînt un popor spiritual, se simt în El, luptă pentru o cauză comună, urmăresc formarea unui chip de om unitar. Sînt un popor, pentru că fac parte dintr-o Biserică.

în pajiștea înflorită a Scripturii de Dumnezeu însuflată. Căci cuvîntul lui Dumnezeu e o hrană sufletească îndestulătoare pentru viață²¹⁶. Să se spună deci păstorilor duhovnicești: îngrijește-te de cîmp înverzit și de pajiște înflorită și adună fîn uscat ca să ai oi spre îmbrăcăminte. Dar s-au făcut cunoscuți și altfel dumnezeieștii ucenici la neamuri, căci s-au arătat păstorilor acelora, adică înțelepților și învățaților învățători, ducîndu-le ascultătorilor cea mai adevărată învățătură. Iar că ei erau cu mult mai tari și mai buni în învățătură decît aceia, o poate cunoaște cineva gîndind și la aceasta: Piatra așezată pe fîntînă era atît de grea, că numai adunarea unei mulțimi de păstori o putea înlătura. Dar Iacob a făcut lucru acesta singur. Dar să spunem acum pe cît se poate, ce înseamnă fîntîna și ce înseamnă piatra. Prin aceasta vom afla și care e deosebirea în tărie a păstorilor și superioritatea în cunoștință a ucenicilor Mîntuitorului.

4. E obiceiul Scripturii să asemenea cunoștința despre Dumnezeu cu apa. Că această cunoștință e de viață făcătoare, a mărturisit Mîntuitorul însuși, zicînd către Tatăl Cel din ceruri: *«Aceasta este viața de veci, să Te cunoască pe Tine singurul Dumnezeu adevărat, și pe care L-ai trimis, pe Iisus Hristos»* (Ioan 17, 3). Dar a spus și femeii celei din Samaria odată: *«Dacă ai fi cunoscut darul lui Dumnezeu și cine este Cel ce-ți spune: «Dă-Mi să beau», tu i-ai fi cerut Lui, și ți-ar fi dat ție apa vie»* (Ioan 4, 10). Socotesc că a numit apa de viață făcătoare cuvîntul și învățătura Sa. Dar a mai zis Stăpînul: *«De însetează cineva, să vină la Mine și să bea»* (Ioan 7, 37)²¹⁷. Dar și prin cuvîntul proorocului îi ceartă pe unii care după primirea învățăturii prin lege, s-au îndreptat fără pricepere spre alți învățători și s-au aplecat spre învățăturile și poruncile oamenilor. Căci a zis: *«S-a mirat cerul de aceasta și s-a cutremurat foarte, zice Domnul, că poporul Meu a făcut două lucruri rele. M-a părăsit pe Mine, izvorul apei vii și și-au săpat lor gropi surpate, care nu vor putea ține apă»* (Ier. 2, 12—13).

216. Presbiterii în acele secole primeau ca îndatorire principală propovăduirea cuvîntului dumnezeiesc prin explicarea Sfintei Scripturi. E de reținut aceasta pentru preoții de azi.

217. Apa e factorul principal care susține viața organismului. Cunoștința lui Dumnezeu ca Biserică iubitoare prin Sine în calitate de Treime e și ea puterea care întreține în noi viața spirituală dînd un sens existenței noastre și asigurarea că și noi vom viețui veșnic în iubirea lui Dumnezeu. Dacă persoana semenului care mă iubește e viața mea, infinit mai mult este aceasta Persoana iubitoare a lui Dumnezeu, care și-a arătat iubirea și nemurirea dată umanului în Hristos. Chiar vorbindu-ți cineva, îți dă viață prin atenția arătată. Cu atît mai mult Fiul lui Dumnezeu cel întrupat prin cuvîntul ce a binevoit să și-l însușească și să ni-l adreseze fără sfîrșit.

Așadar cuvîntul dumnezeiesc e apă de viață făcătoare. Dar e așezat la mare adîncime și socotesc că nu-l poate afla cineva, fără sudoare²¹⁸. Căci nu le stă de-a gata la dispoziție celor ce voiesc să aleagă cele simple. Căci neclaritatea ce-l înconjoară ne împovărează ca o piatră grea și anevoie de purtat, copleșind slăbiciunea înțelegerii noastre. Și li se cere osteneală și sudoare multă celor ce pasc oile spirituale spre a înlătura neclaritatea din cuvinte și a scoate ca dintr-un adînc la înălțime și la arătare înțelesul lor și a-l face cititorilor în mod clar spre folos îndestulător vieții.

Dar păstorii Elinilor (păgînilor), adică înțelepții și învățații lor alergînd mulți în jurul mulțimii dogmelor despre Dumnezeu, resping adevărul lor. Căci cugetă cele ce nu sînt drepte despre El, mărturisind natura lui Dumnezeu, dar atribuind slava dumnezeirii celor ce voiesc ei²¹⁹.

Dar e suficient unul singur dintre păstorii în Hristos ca să miște piatra de pe fîntînă, deși e foarte greu de înlăturat. El înlătură acoperămintul și neclaritatea ce acoperă opiniile despre Dumnezeu, făcînd neamurilor limpede adevărul și neîntîrziind să facă vădit pe Dumnezeu cel Unul și prin fire și cu adevărat. Și de fapt fericitul Pavel sosind în Atena, le-a înfățișat învățaților de acolo apa vie, zicînd: *«Bărbați atenieni, în toate vă văd că sînteți foarte evlavioși. Căci străbătînd cetatea și văzînd templele voastre, am aflat și un altar pe care era scris: Necunoscutului Dumnezeu. Deci pe Cel pe Care voi necunoscîndu-L îl cinștiți, pe Acela vi-L vestesc vouă»* (Fapte 17, 22—23).

Vedeți cum, deși erau conducători de popoare și păstori și învățători ai lor, de-abia mișcă puțin piatra de pe fîntînă, căci socotind că sînt binecredincioși pentru teama de dumnezeire, erau mult abătuți de la adevăr. Fiindcă zidind un altar, i-au lipit inscripția: *«Necunoscutului Dumnezeu»*, adică necunoscutului demon. Dar ei socoteau că au ales opinia cea mai bună despre Dumnezeu. Însă dumnezeiescul Pavel le interpretează cum se cuvine inscripția și în mod

218. Dacă persoana e adîncă prin indefinitul ei, cuvîntul despre ea este și el adînc și inepuizabil. Cu atît mai mult este așa cuvîntul despre Dumnezeu. Nici odată nu terminăm a spune ceva despre El, cum nici El ca Fiul lui Dumnezeu cel întrupat nu termină sau fiecare cuvînt al Lui și despre El are o adîncime și o bogăție de înțelesuri inepuizabile. Unii oameni refuză de aceea cuvîntul despre Dumnezeu sau al lui Dumnezeu, voind să rămînă cu cel despre cele materiale, pentru că le dă satisfacția orgolioasă a pămîntului înțelegeri depline, a științei totale. Dar indefinitul cuvîntului despre Dumnezeu e totodată o pricină a caracterului lui nelămurit, neclar.

219. Fac dumnezei cele ce nu sînt de fapt: forțe ale naturii. E propriu oricărei religii sau filosofii panteiste.

priceput fi conduce spre ceea ce le e de folos, spunînd că Dumnezeu cel necunoscut de ei este Hristos. «Căci pe Cel pe Care voi, necunoscîndu-L îl cinstiți, pe Acela vi-L vestesc eu vouă» (Fapte 17, 23).

Privește cum a descoperit fîntina, răsturnînd piatra, și le-a arătat lor cunoștința de viață făcătoare.

Deci neasemănată e ascuțimea înțelegerii păstorilor, în deosebirea ei. Căci unii, măcar că erau foarte mulți, au rămas departe de adevărata opinie despre Dumnezeu și biruiți de neclaritatea dogmelor, erau conduși spre ceea ce li se părea lor. Iar Iacob, deși era singur, a înfățișat adevărul. Căci a rostogolit singur piatra și a adăpat oile Rahilei. Și a socotit pe fecioara vrednică de iubit. «Căci a sărutat, zice, pe Rahila, și a fost recunoscut îndată de Laban» (Fac. 19, 11), care l-a și făcut casnic și l-a învrednicit de iubire și de îmbrățișare pe fiul sorei lui și l-a socotit între rudenii. Căci a zis: «Din oasele și carnea mea ești tu» (Fac. 29, 11).

Rahila se tălmăcește «oia lui Dumnezeu». Ar putea-o socoti pe ea, și pe drept cuvînt, chipul Bisericii din neamuri. Căci aceasta e oaja lui Hristos, unită cu turmele mai vechi și adusă în staulul Mîntuitorului. De aceea a și spus: «Am și alte oi, care nu sînt din staulul acesta. Și pe acelea trebuie să le aduc. Și vor auzi glasul Meu. Și vor fi o turmă și un Păstor» (Ioan 10, 16)²²⁰. Păstoreau însă și dumnezeieștii ucenici Biserica lui Hristos, sau oile raționale ce-i aparțin; și s-au făcut și iubitori ai ei și conducători ai miresei, înfățișînd-o pe ea lui Dumnezeu fecioară curată, fără pată, sau zbircitură, sau ceva din acestea, ci mai degrabă sfîntă și neîntinată (Efes. 5, 27).

5. Dar din cuvintele lui Laban vom înțelege și că cei din Israil au avut începutul neamului și primele odrăsliri ale rădăcinii din neamuri. Căci un bărbat închinător la idoli l-a îmbrățișat pe Iacob și spune că el e din același singe, adică din Rebeca. Și l-a numit trup și os al său. Dar și dumnezeiescul Avraam a fost chemat fiind netăiat împrejur și a fost crescut în obiceiurile și legile păgînești (elinești) ale Chaldeilor; și a luat tăierea împrejur ca semn și pecete a credinței din starea netăierii împrejur²²¹.

220. Mîntuitorul folosește de preferință pentru cei ce cred în El imaginea de oi și pentru Sine cea de Păstor. Oile sînt blinde și se țin unele laolaltă și sînt ușor de păstorit. Ele dau rod bogat din păstoria lor: lînă, lapte, iar Păstorul lor nu trebuie să se folosească de asprime în grija de ele. Relația între El și ele e dominată de blîndețe.

221. Nu tăierea împrejur l-a dus pe Avraam la credință, ci netăierea împrejur, încît tăierea împrejur este un rod al credinței din starea netăierii împrejur, nu credința un rod al tăierii împrejur. Netăierea împrejur este numai răsplată văzută a credinței care n-a venit din ea. Ceea ce se petrece în suflet nu e cauza a ceea ce se petrece în trup, ci invers. A existat prin urmare o tăiere împrejur spirituală, sau în duh, anterioară tăierii împrejur în trup.

Deci e înrudit cu cei din neamuri și Israil cel întâi născut, deși sint deosebiți prin lege în așa fel că i se pare că e altul. Dar în Hristos cei doi au devenit una (Efes. 2, 14). Căci El a înlăturat peretele ce stătea la mijloc între ei, făcînd să înceteze legea scrisă în litere și tăierea împrejur care-i despărțea. Fiindcă ne-am înnoit într-un om nou, neamurile făcîndu-se de-un trup și de-un suflet cu Israil. Se văd acum adunați într-o identitate prin comuniunea în duh²²². Căci a spus undeva Hristos către Dumnezeu și Tatăl Cel din ceruri: «*Ca toți să fie una, după cum Tu, Părinte, întru Mine și Eu întru Tine așa și aceștia în Noi să fie una*» (Ioan 17, 21). Căci El este pacea noastră, Cel care a desființat peretele despărțituri, precum am spus adineauri și a luat din mijloc ceea ce ne despărțea și ne-a legat într-o unitate prin Duh²²³.

Deci îmbrățișarea lui Iacob de către Laban și mărturisirea lui că Iacob este os și carne a lui, este un semn foarte clar al unirii în credință și duhovnicești a celor două popoare. Dar că pe lângă acestea mai e și un altul, o vom spune, arătîndu-l din Sfintele Scripturi: «*Căci a spus, zice, Laban lui Iacob: Pentru că ești fratele meu, nu-mi vei sluji mie în dar. Spune-mi ce simbrie voiești? Iar Laban avea două fete. Numele celei mai mari era Lia și numele celei mai tinere Rahila. Ochii Liei erau slabi. Iar Rahila era frumoasă la chip și foarte plăcută la vedere. Și a iubit Iacob pe Rahila și a zis: Îți voi sluji șapte ani pentru Rahila, fiica ta cea mai tînără. I-a zis lui Laban: Îmi e mai bine să ți-o dau pe ea ție, decît să o dau altui bărbat. Locuiește cu mine. Și a slujit Iacob pentru Rahila șapte ani. Și erau pentru el ca niște puține zile pentru că o iubea pe ea. Și a zis Iacob lui Laban: Dă-mi pe femeia mea. Căci s-au împlinit zilele mele, ca să intru la ea. Și a adunat Laban pe toți bărbații locului și a făcut nuntă. Și s-a făcut seară. Și luînd Laban pe Lia, fiica lui, a băgat-o la Iacob. Și a intrat Iacob la ea. Și i-a dat Laban pe Zilpa, roaba lui, fiicei lui Lia ca roabă. Și s-a făcut ziuă, și iată era Lia. Și*

222. Dacă unii din cei netăiați împrejur (Avraam) au primit prin credința lor din aceea stare, tăierea împrejur, păgînii netăiați împrejur au ca oameni ce pot ajunge prin firea lor la credință pentru care pot primi tăierea împrejur ca semn exterior al credinței, ei sint înrudiți sufletește cu iudeii tăiați împrejur. Și de aceea Hristos îi poate face ușor din doi unul, chiar fără ca să ceară celor netăiați împrejur să se taie împrejur. Ei devin în Hristos una prin credință. Nu mai e necesară tăierea împrejur ca semn că unii se deosebesc prin credința la care au ajuns, de cei ce n-au ajuns la credință. Odată ce au ajuns una în Duh, nu mai e necesară tăierea împrejur și legea ca semne distinctive între evrei și neamuri.

223. Hristos este pacea noastră, pentru că a unit în Persoana Lui firea dumnezeiască și omenească, și prin aceasta unindu-Se cu noi ca om, S-a unit și ca Dumnezeu. Dar ca Dumnezeu care ne-a creat, ne susține și ne mîntuiește, unindu-ne cu Sine, ne unește și între noi. El este «pacea» în Persoană, în Persoana unificatoare.

a zis Iacob lui Laban: De ce mi-ai făcut aceasta? Nu ți-am slujit pentru Rahila? Pentru ce m-ai înșelat? Iar Laban a zis: Nu e obiceiul în țara aceasta de a da pe cea mai tânără înainte de cea mai în vîrstă. Împlinește deci cei șapte ani acesteia și ți-o voi da și pe ea pentru lucrarea ce-o vei împlini la mine alți ani. Și a făcut Iacob așa și a împlinit cei șapte ani ai acesteia. Și a dat Laban lui pe Rahila, fiica lui, de femeie. Și a dat Laban Rahilei, fiicei lui, pe Bilha, roaba lui ca roabă. Și a intrat la Rahila. Și a iubit pe Rahila mai mult ca pe Lia. Și i-a slujit lui alți șapte ani» (Fac. 29, 15—30).

6. Cele ce țin de istorie n-ar mai avea nevoie de nici un cuvînt pentru explicare. Căci nu e nici o greutate în ele. Totuși dacă ar întreba cineva din cei ce au obiceiul să judece lucrurile mai critic, dacă nu e un lucru din cele mai urite să facă cineva curînd două nunți și să-și ia de soții două femei și acestea surori, vom răspunde că la cei vechi era un scop principal al vieții nașterea de prunci și aceasta era socotită ca cea mai mare fericire. Ba era liber de orice reproș a se împreuna nu numai cu două, ci și cu mai multe femei, spre a se întinde neamul la o mulțime nemăsurată. Ei socoteau nașterea de prunci ca o binecuvîntare de la Dumnezeu. Însuși Stăpînul tuturor făgăduind și sfinților de la început și dinainte de Moise să le facă acest dar, precum și celor ce au primit legea spre educație. Căci a spus: «Nu va fi stearpă, nici văduvă între fiii lui Israil» (Deut. 7, 14). Iar acest cuvînt nu-l vom înțelege ca lege, ci spunem că e mai degrabă o făgăduință. Căci cele ce depind de noi, sînt supuse legilor, precum e foarte drept. Dar lucrurile care nu depind de noi, ci sînd rod al legilor firii, nu au legea ca arbitru (ca poruncă). Deci e vădit și acest lucru e clar oricui din cei ce sînt că nu a poruncit Făcătorul tuturor să nu fie stearpă sau fără rod între fiii lui Israil. Ci Dumnezeu le făgăduia că de vor fi păzitori ai legii, îi va face roditori. Astfel se socotea ca ținînd de silință și de bunul nume al celor vechi fapta nașterii de prunci.

Dar noi ne-am mutat în Hristos spre o rodire mai degrabă în duh. Nedisprețuind nunta, alegem ceea ce e mai presus de aceasta, ca încununat de porunca superioară din Scriptura de Dumnezeu în-suflată, adică a vieții neîmprăștiat lui Dumnezeu și a nu ne împărți între cele din lume²²⁴. «Căci cel necăsătorit, zice Pavel, se îngri-

224. «Nu va fi între voi stearpă sau văduvă», era la evrei o făgăduință, nu o constatare anticipată a ceea ce vor avea ei prin fire, sau o oprire a acesteia. Căci pentru ceea ce e propriu firii, nu se da o lege anumită. E de remarcat unirea acestor două preocupări în Vechiul Testament, mai ales la patriarhi: grija să facă copii și să țină legătura cu Dumnezeu. Ultima le era spre ajutor pentru prima. Dumnezeu se interesa, în această mentalitate, de unirea bărbatului cu femeia sau cu femeile

jește de ale Domnului. Iar cel căsătorit se îngrijește de ale lumii, cum să placă femeii, și s-a împărțit» (I Cor. 7, 33).

7. Dar e destul cuvîntul despre acestea. Să ne ridicăm acum mintea spre înțelesurile duhovnicești, gîndindu-ne, cu dreptate, la faptul că nu era nerăsplătită osteneala sfinților Apostoli pentru propovăduire, nici sudoarea neîncununată. Căci a zis Laban către Iacob: «Nu-mi vei sluji în dar». Fiindcă și dumnezeieștii Apostoli din înmulțirea celor ce au crezut la început au văzut un scop al strălucitoarelor lucrări. Și de fapt le spune Pavel lor: «Bucuria și cununa mea» (Filip. 4, 1). De aceea socotesc că trebuie să repet cele ce le-am spus la început ca foarte folositoare. Căci am spus că fața lui Iacob, privită duhovnicește, e îmbrăcată uneori de ceata sfinților Apostoli, care s-a făcut pîrga celor sfințiți în duh și îndreptați prin credință; alteleori de Hristos Însuși, Care e pîrga umanității readuse la nestricăciune, ca «Întîiul Născut între mulți frați» (Rom. 8, 29), ca al doilea Adam și a doua rădăcină a umanității după prima²²⁵. Deci cuvîntul își schimbă mereu

potrivite pentru nașterea de copii. Era o grijă a lui Dumnezeu să se înmulțească neamul Israel. În Noul Testament, preocuparea lui Dumnezeu de urmași se arată și pe plan spiritual. Acum au o binecuvîntare și mai mare de la Dumnezeu femeile fecioare și bărbații asceți. Neamul omenesc s-a înmulțit destul. Dar nu se incuviințează ca moderare a înmulțirii destrăbălarea sterilă.

La evrei a rămas pînă azi ca preocupare socotită impusă de Dumnezeu prin lege înmulțirea neamului. Asceții budiști rămîn necăsătoriți pentru a se scufunda în ei înșiși, ca una în esență cu o divinitate impersonală. În creștinism, asceții își dăruiesc toată preocuparea lui Dumnezeu cel personal, pentru a spori în comuniunea cu El din iubire și deci și în asemănarea cu Hristos.

Sf. Chiril explică prin aceasta faptul că chiar patriarhii evrei puteau avea două femei și făceau copii și cu roabele lor. Dar aceasta însemna că unii bărbați n-aveau la dispoziție nici măcar o femeie. Faptul era legat cu starea de robie și cu castrarea unora din ei. Deci poligamia era unită cu sclavia și amîndouă cu o gîndire care nu vedea valoarea fiecărei persoane omenești. Amîndouă acestea au fost desființate de creștinism prin punerea în evidență a valorii persoanei umane. Dumnezeu și-a înălțat revelația pe măsura creșterii spirituale a omenirii.

225. Precum am mai spus, Hristos e a doua rădăcină a aceleiași umanități, întrucît S-a altuit ca un început nou în aceeași umanitate. Căci, ia umanitatea înaintașilor, dar ca ipostas divin și din Fecioară și fără de păcat. E o rădăcină care nu se mai învechește și nu se mai corupe, aducînd coruperea tuturor celor de după El, pentru că e ipostas divin. După El nu mai e necesară o a treia rădăcină. Și toți de după El se nasc direct din El, dar prin Duh, nu prin unire trupească între bărbat și femeie. Dar se nasc din El prin Duh nu alți oameni, ci cei născuți după trup și indirect din Adam. Hristos înnoiește continuu pe oamenii ce se nasc învechiți din Adam. El s-a născut și din Dumnezeu, dar și din om. Ca atare n-a trebuit să se nască asemenea celorlalți oameni care se nasc numai din oameni și în păcat. Noi născîndu-ne prima oară din El, ne naștem de asemenea din El și ca Dumnezeu și ca om, deci pe calea pe care S-a născut El, sau prin Duhul Sfînt, dar nu ne naștem din Dumnezeu după ființă ca El, ci prin har; iar ființa omenească o avem de mai înainte, încît născîndu-ne din El numai o înnoim tot prin har, sau prin Duhul Sfînt. Avem astfel o fermitate și o adăncime a existenței în infinitatea existenței lui Dumnezeu. Hristos, născut ca rădăcină nouă în umanitate, este «primul născut între mulți frați». Dar devenim frați ai Lui numai întrucît ne naștem și noi din El prin Duhul Sfînt. Însă temeiul pentru a deveni frați ai Lui L-a pus și prin faptul că S-a făcut om de o ființă cu noi. El și-a însușit prin Duhul Sfînt ființa noastră înnoită. Trebuie să ne-o înnoim și noi născîndu-ne din El prin Duhul Sfînt.

înțelesul după scopul spre care se îndreaptă explicarea; abaterea de la înțelesul cuvenit²²⁶ strîmbă explicarea. În explicarea de acum fața lui Iacob o poartă Emanuil, Mirele din cer, Care a cîștigat pe fiicele lui Laban nu fără sudoare. E, de sigur, propriu ființei mai presus de toate să înfăptuiască fără osteneală ceea ce se hotărăște să facă. Căci a spus despre El fericitul prooroc Isaia: «Nu va flămînzî, nici nu va osteni, nici nu se poate afla înțelepciunea Lui» (Isaia 40, 28). În nici un fel nu-I lipsește ceva lui Dumnezeu, ci în El este totul desăvîrșit, nu și-a cîștigat de la cineva puterea, nici nu se întărește prin mîncare și băuturi după legea trupului, ci El însuși este puterea prin fire. De aceea și întărește cerurile și împarte puterea cu autoritatea Sa celor ce voiește.

Dar precum, deși nu se întristează prin fire, se spune totuși că se întristează; căci zice undeva către maica Iudeilor, (adică către Sinagogă): «M-ai întristat în toate acestea» (Iezechiel 16, 43); iar dumnezeiescul Pavel scrie și el undeva: «Nu întristați pe Duhul Sfînt al lui Dumnezeu întru care ați fost pecetluiți» (Efes. 4, 30). Dar, deși se spune că obosește, nu se spune aceasta pentru că simte oboseala în El însuși, ci pentru că dacă voiește, pătimește, săvîrșind lucrurile mai mult decît mari și excepționale, acelea în care se cere să se pună osteneți mari și amare, dacă se fac de unul din cei ca noi²²⁷.

Deci pornind de la cele omenești spre înțelesurile cele mai înalte, putem privi ca îmbătătită de osteneală și sudoare grija pentru noi a firii nemuritoare. Dar totuși pe ea o socotim în mod necesar eliberată de osteneală, fiindcă nu e ca noi, ci mai degrabă mai presus de toată zidirea, aflîndu-se în înălțimile mai presus de toate și reze-

226. Adică aici aplicăm chipul lui Iacob apostolilor, aici lui Hristos.

227. Din citatele contrare ale proorocilor Isaia și Iezechiel și din cel al lui Pavel, se vede că Dumnezeu n-are în Sine lipsuri și motive de întristare, dar se poate întrista din iubire pentru lipsurile și faptele neîubitoare ale făpturilor Sale. Iubirea Lui merge pînă acolo că nu rămîne nesimțitor la ceea ce se întîmplă cu creația Sa din voia făpturilor conștiente. Temeiul pentru aceasta e pus chiar în iubirea dintre Persoanele treimice. El are în aceasta viața fericită în Sine, dar și puțința de-a înțelege durerea celor nefericiți din lipsa lor de iubire.

Dar Sf. Chiril aplică aceste osteneți și întristări la Hristos. El spune că Dumnezeu dacă ar avea puțința să le suporte acestea pentru lucrurile mari pe care le face, nu s-ar feri să le suporte. Iar aceasta o poate face, devenind ca unul din noi. Și aceasta a făcut-o Hristos. În continuare, Sf. Chiril vorbește chiar de o «îmbătăre» a lui Dumnezeu de grija pentru noi, însușindu-și această stare prin asumarea firii omenești. Astfel ajungem să vorbim de o «îmbătăre» a lui Dumnezeu pentru noi, pornind de la cele suferite de El în firea omenească. Aceasta înseamnă că Dumnezeu avînd puțința să Se facă om, are puțința să suporte în ipostasul Său dumnezeiesc devenit ipostas al umanității, întristarea și durerea omenească. Are în El această virtute. În firea Lui dumnezeiasă nu pătimește, dar are în El ca Dumnezeu virtualitatea de-a participa la suferința omenească.

mîndu-se în ele. Deci nu fără simbrie, dar nici fără sudoare și-a unit Hristos Sinagoga Iudeilor, pe care o înțelegem în chipul Liei²²⁸.

Căci aceasta se tălmăcește cea care se ostenește și se înnoțește. Fiindcă s-a ostenit sub apăsarea stăpînirii Egiptenilor și purtînd jugul greu de suportat al robiei. Dar s-a și reînnoit, revenind la cinstirea părintească a lui Dumnezeu. Căci a trecut de la închinarea la idoli la cunoașterea Dumnezeului prin fire și adevărat. Fiindcă i s-a spus prin Moise: «Ascultă, Israile, Domnul Dumnezeuul tău, Domnul Cel Unul este» (Deut. 6, 4) și: «Nu vor fi ție alți dumnezei afară de Mine» (Ieș. 20, 3; Deut. 5, 7).

Dar la început dorea pe Rahila, adică Biserica din neamuri. De aceea a spus despre Sinagoga Iudeilor către Moise, sfîntitul grăitor al celor dumnezeiești: «Am grăit către tine odată și de două ori, zicînd: Am văzut poporul acesta și iată e popor tare la cerbice. Lasă-Mă să-i nimicesc pe ei și voi șterge numele lor de sub tîria cerului și te voi face pe tine neam mare și puternic, cu mult mai mult decît pe acesta» (Deut. 9, 13—14).

Dar era de trebuință ca cei ce aveau în ei mintea încă ușoară și ușor de mutat de la una la alta, să nu fie duși îndată la desăvîrșire și la o educație mai presus de minte și de înțelegere, adică la cea evanghelică, ci să fie călăuziți mai întîi prin cele mai de jos și să se supună unui exercițiu anticipat în lege pentru viața cea în Hristos. Deci Mirele din cer dorea la început pe cea mai tînă, adică Biserica din neamuri. Dar și-o ia în casă mai întîi pe cea mai în vîrstă nu fără osteneală. Căci a slujit Iacob pentru Lia. De fapt e știut că prin multe și mari osteneli a fost scos Israil din robia Egiptenilor. Fiindcă toată zidirea a luptat cu ei²²⁹. Astfel slujirea lui Iacob, făcută nu fără osteneală, e un semn al faptului că nu fără sudoare a fost eliberat Israil și s-a făcut al lui Dumnezeu prin slujirea legii.

Iar sfîrșindu-se cei șapte ani pentru cea mai în vîrstă, și-a luat pe Rahila, adică pe cea mai tînă, dorită însă de la început. Și așa a fost chemată ca a doua după cea dintîi, Biserica din neamuri, sau

228. Hristos, ca Fiul lui Dumnezeu făcut om, a coborît și la osteneala, sau la sudoarea pentru noi, deși ca Dumnezeu e mai presus de aceasta.

229. Toată natura a fost pusă de Dumnezeu în stare de luptă împotriva egiptenilor. Natura poate fi folosită pînă la un loc și prin relele aduse prin ea oamenilor de duhurile rele. Dar poate fi folosită, făcută să se răscoale și de Dumnezeu împotriva celor răi. Căci cei ce se opun lui Dumnezeu și-o fac și pe ea dușmănoasă. Pentru că nu o folosesc în armonia în care le-a fost dată, ci o scot prin starea lor sufletească agitată și nesocotită din armonia ei. Forțele ei, scoase din imbinarea lor armonioasă, în care se țin într-o imbinare reciprocă, pot deveni poluante pentru restul naturii și sănătatea omului, care e și ea o armonie a forțelor spirituale și biologice ale persoanei umane. Știința și tehnica ce fac aceasta aduc de fapt moartea, așa cum s-a prezis omului de la început de Dumnezeu (Fac. 3, 3).

oaia lui Dumnezeu. Căci așa se tălmăcește Rahila, precum am spus mai înainte. Că Hristos S-a ostenit într-un fel oarecare și pentru ea, ne-a arătat iarăși dumnezeiescul Iacob, suportînd și pentru Rahila o osteneală de șapte ani. Căci dacă i-a fost cu puțință Fiului să ostenească, deși era Dumnezeu după fire, cum nu I s-a întîmplat aceasta, suferind la început prigonirea lui Irod, uneltirile Fariseilor, intrigile căpeteniilor, scuiările, pălmuirile, loviturile în spate, batjocura ostășilor și la urmă însăși moartea pe lemn! Iar Lia și Rahila erau fetele lui Laban, a unui om care slujea încă idolilor. Aceasta înseamnă că au fost chemate din neamuri, cea dintîi Sinagoga Iudeilor (căci și dumnezeiescul Avraam a fost din rădăcina și neamul păgînesc), a doua și după prima, cea mai tînără, adică Biserica.

Și ochii Liei erau șasi și slabi. Iar Rahila era frumoasă la chip și foarte plăcută la vedere. Dar și despre Iudei a spus Hristos Sfinților Apostoli: *«Lăsați-i pe ei, sînt orbi și conducători ai orbilor... Iar ochii voștri sînt fericiți că văd și urechile voastre, că aud»* (Matei 15, 14; 13, 16). Deci slăbiciunea Sinagogii Iudeilor în vederea lui Dumnezeu poate fi semnificată prin ochii Liei. Iar înțelepciunea și înțelegerea și marea frumusețe a priceperii celor aflați în Hristos prin credință și strălucirea lor în fapte s-a prefigurat prin frumusețea Rahilei. Și către maica Iudeilor s-a grăit cuvîntul proorocesc: *«Iată ochii tăi nu sînt drepti nici inima ta frumoasă»* (Ier. 22, 17). Dar Hristos cheamă Biserica din neamuri și zice despre ea: *«Ochii tăi de porumbiță»* (Cînt. 4, 1). *«Și a poftit frumusețea ei»*, după cuvîntul Psalmistului (Ps. 44, 13).

Deci Hristos a făcut întîiul legămînt cu Sinagoga Iudeilor, conducătorul ei fiind Moise, iar îngerii mijlocitori. Iar după ea cu a doua, cu Biserica din neamuri, folosind ca mijlocitor pe Ioan Botezătorul. De aceea a și zis, înfățișînd această nuntă spirituală și dumnezeiască: *«Cel ce are mireasă este mire. Iar prietenul mirelui care stă și-l ascultă, se bucură cu bucurie de glasul lui. Deci această bucurie a mea s-a împlinit. Acela trebuie să crească, iar eu să mă micșorez»* (Ioan 3, 29—30). Iar darul făcut miresei este mila și credința²³⁰. Căci a zis prin glasul proorocilor Mirele Cel ce a venit din cer către Biserica din neamuri: *«Și te voi logodi pe tine Mie în veac; și te voi logodi pe tine Mie întru dreptate și judecată și întru milă și întru*

230. Hristos a dăruit Bisericii și sufletului care se unește cu El ca dar de mireasă mila și credința. Credința o face să se simtă unită cu El cu toată încrederea, iar în milă îi simte bunătatea Lui ca a Celui ce a binevoit să coboare la ea.

îndurări. Și te voi logodi pe tine Mie întru credință și vei cunoaște pe Domnul» (Osea 2, 21—22)²³¹.

Deci și-a luat, precum am spus adineauri, înainte de Biserica din neamuri, pe cea mai în vîrstă. Dar modul logodnei și puterea căsătoriei nu s-a făcut pentru veci. Căci a spus iarăși despre ea: «*Aceasta nu e femeia Mea. Și Eu nu sînt bărbatul ei*» (Osea 2, 4). Și iarăși: «*I-am dat ei carte de despărțire în mîinile ei*» (Isaia 50, 1; Ier. 3, 8). Căci a fost aruncată ca una desfrînată și disprețuită ca foarte înstrăinată. Căci a spus despre ea: «*De va alunga bărbatul femeia lui și ea va pleca de la el și va fi a altui bărbat, sau întorcîndu-se va mai veni la el? Nu pîngărindu-se, va fi pîngărită femeia aceea? Și tu ai curvit cu păstori mulți. Totuși întoarce-te la Mine, zice Domnul. Ridică ochii tăi spre dreptate și vezi unde te-ai pîngărit. Ai șezut pe drumuri ca o cioară în pustie și ai spurcat pămîntul prin curviile tale și prin răutățile tale și ai avut păstori mulți în care te-ai împiedicat. Ți-ai făcut față de desfrînată, nerușinată ai fost cu toți. Nu M-ai chemat ca pe casnicul și tatăl și stăpînul fecioriei tale? Oare va rămînea în veac?» (Ier. 3, 1—5). Dar în acestea a căzut cea mai bătrînă.*

Pe Rahila însă, adică pe cea mai tînă, adică Biserica din neamuri, și-o face sie-și mireasă pentru veci. Dar să înțelegem în ce

231. Acestea sînt cele ce unesc sufletul ca mireasă cu Mirele Hristos: dreptatea, dreapta judecată, mila, îndurările, credința, cunoștința. Ele vin de la Mire, dar se fac proprii și miresei. Numai mila și îndurările rămîn într-un anumit sens Mirelui, deși în alt sens, ca milă îndreptată de sufletul credincios spre semenii săi, devin și ale lui.

În legea veche se menține încă insuficienta relație între Dumnezeu și oameni. El le vorbea oamenilor prin mijlocitori. «*Îl auzeau vorbind prin Moise și prooroci*», adică simțeau puterea Lui în cuvintele lor, simțeau că le au de la El. Vedeau că aceste cuvinte nu sînt de la ei, dar totuși le rosteau ei, în Hristos, Dumnezeu însuși își însușește cuvintele omenesci. Vorbește El însuși cu oamenii, ca un om. Se face El însuși Proorocul Său. Comunicăm cu El direct, El însuși S-a făcut Tu al nostru, asemenea unui tu omenesc. Mirele s-a făcut asemenea miresei, a intrat în comunicare directă și desăvîrșită cu ea. Sufletul omenesc nu mai simte puterea lui Dumnezeu venindu-i prin alt suflet, printr-un suflet de prooroc mijlocitor. Chiar în apostoli și preoți vorbește El însuși, lucrează El însuși. Ea ca și cînd ei n-ar fi. Iar adresîndu-se lui Hristos prin rugăciune, îi cheamă alături de ei și pe credincioși. Noutatea în grăirea Lui directă se simte nu numai puterea și iubirea ce iradiază din El ca dintr-un Tu, ci și profunzimea și totodată claritatea desăvîrșită a cuvintelor Lui. Un sens mai profund al existenței nu poate fi dincolo de Treimea interpersonală supremă. Dar nici o lumină mai deplin explicatoare a existenței. Tot ce spune Hristos e înțeles de toți, dar rămîne și de o adîncime în veci inepuizabilă. De unde vine puținta cuvîntului omenesc de-a fi cuvînt al Eului divin și de-a exprima ultimile adîncimi ale existenței? Din faptul că El însuși a creat eul omenesc cuvîntător, după chipul Lui, în legătură cu El. Omul poate înțelege pe Dumnezeu și Dumnezeu înțelege cuvîntul omului. Dumnezeu se poate comunica în calitate de Persoană prin cuvîntul omenesc, căci El însuși a făcut pe om ca persoană cuvîntătoare. Persoana însăși e cuvînt inepuizabil, e tensiune de autocomunicare inteligibilă pentru Sine și pentru altul. Dacă e așa omul, așa trebuie să fie Dumnezeu și în Sine. Adresîndu-se direct fiecărui om, Dumnezeu Cuvîntul actualizează deplin calitatea omului de chip al Său.

mod a spus «*Mie însumi*». Căci Sinagoga Iudeilor și-a luat o făgăduință prin mijlocitorul Moise. Dar cu Biserica din neamuri s-a unit, chemînd-o la aceasta prin cuvinte proprii, arătîndu-Se ca unul din oamenii de pe pămînt. Căci s-a pus de acord cu mireasa ce-L chema, zicînd : «*Arată-mi fața ta, fă să aud glasul tău*» (Cînt. 2, 14). Îl auzeau de fapt și cei de odinioară pe El grăind, dar prin Moise și prooroci. Dar în timpurile de pe urmă ale veacului ne-a vorbit Fiul Înșuși prin Sine, precum a mărturisit și înțeleptul Pavel (Evr. 1—2) ²³².

8. Pe lingă acestea se cuvine să ne ocupăm și cu nașterea fiilor ce s-au născut din Iacob ; să vedem cîți și din care (femei) au odrăslit. A născut cea dintîi, Lia, patru : pe Ruben, Simeon, Levi și Iuda. Iar fiindcă Rahila era încă stearpă și fără copii, era foarte tristă și îngrijorată, a căutat să ocolească lipsa de prunci. Și-l convinge pe Iacob, zicînd : «*Iată roaba mea Bilha. Intră la ea și va naște pe genunchii mei și voi naște și eu prunci printr-însa*» (Fac. 30, 3). Făcîndu-se aceasta, s-au născut lui Iacob doi fii, Dan și Neftali. Iar Lia făcînd-o pe Zilpa, roaba ei, să se culce cu el, l-a făcut tată al altor doi fii, Gad și Așer. Și ce s-a întîmplat după aceasta ? «*S-a dus, zice, Ruben în zilele secerișului de grîu și a allat poame de mandragoră în țarină și le-a adus pe ele Liel, mamei Lui. Iar Rahila a zis Liel, sorei sale : Dă-mi din mandragorele fiului tău. Dar Lia i-a zis : Nu-ți ajunge că ai luat pe bărbatul meu, vrei să iei și mandragorele fiului meu ? Și a zis Rahila : Nu așa. Să se culce cu tine în noaptea aceasta pentru mandragorele fiului tău. Și venînd Iacob de la țarină seara, i-a ieșit Lia în întîmpinare și i-a zis : Să intri azi la mine. Căci te-am plătit pentru mandragorele fiului meu* ^{232 b}. Făcîndu-se aceasta, a născut Lia iarăși pe Isahar, iar după el și pe Zabulon. Ajungînd la acest număr fiii lui Israil, și-a adus, zice, Dumnezeu aminte de Rahila și a auzit-o pe ea Domnul și a deschis mitra ei și zămislind a născut lui Iacob fiu. Și a zis Rahila : A depărtat Dumnezeu de la mine osînda mea. Și a chemat numele lui, Iosif, zicînd : *Mi-a adus mie Dumnezeu un alt fiu*» (Fac. 30, 11—24). Și a născut pe lingă acesta pe Veniamin. «*Și a fost cînd s-a apropiat Havrata ca să intre în țara Efrata, a născut Rahila. Și s-a îmbolnăvit în timpul nașterii. Și a fost că născînd ea greu, i-a zis ei moașa : Îndrănește, că acesta îți este fecior. Și a fost cînd își da ea sufletul (căci a murit), a chemat numele lui : Ben-Oni fiul durerii mele. Iar tatăl l-a numit pe el Veniamin*» (Fac. 35, 16—19). Deci

²³². Nașterea unei persoane noi aduce uneori moartea alteia.

^{232 b}. Nu numai femeia se cumpăra, ci uneori și bărbatul. Omul era încă privit în parte ca obiect.

născînd la sfîrșit greu Rahila, a fost slobozită de cele ale noastre în înseși durerile nașterii^{232 c}. Așa au fost nașterile celor din Iacob.

Dar care e înțelesul celor mai dinlăuntru al celor scrise, le știe doar Cel ce toate le știe, *«în care sînt ascunse comorile înțelepciunii și ale cunoaștinței»*, precum s-a scris (Col. 2, 3). Iar noi să le privim cu ochi subțiri și încercînd să risipim grosimea ceții de pe ele, spunem Celui ce înțelepțește pe orbi: *«Descoperă ochii mei și voi înțelege cele minunate din legea Ta»* (Ps. 118, 18).

Deci vom reveni la cele de la început și vom reaminti cele ce le-am spus: Lia cea mai în vîrstă trebuie asemănată cu Sinagoga Iudeilor, iar Rahila o vom înțelege ca Biserica neamurilor. Presupunînd credința în acestea ca fundament, vom adăuga cele ce urmează:

9. Deci Lia a născut prima patru fii, apoi s-au născut alți patru din două slujnice, Bilha și Zilpa. Iar după ce mandragorele aflate în țarină de Ruben și le-au împărțit între ele Lia și Rahila, s-au făcut amîndouă mame. Și Lia naște pe lîngă cei patru pe Isahar, care înseamnă *plată*, apoi pe Zabulon, care tălmăcit înseamnă iarăși *bine-cuvîntare* și *bună mireasmă*. Dar a născut și Rahila pe Iosif, care înseamnă *adaus al lui Dumnezeu*. Și după el, la sfîrșit, pe Veniamin care înseamnă *fiul durerii*.

Căci prima a născut lui Dumnezeu mulțimea Iudeilor cea mai bătrînă în timp, adică Sinagoga. Iar că pe cei născuți din ea, Dumnezeu i-a numit fii, poți înțelege din ceea ce spune către Moise: *«Israel e fiul Meu întîi născut»* (Ieș. 4, 22). Dar și prin cuvîntul lui Isaia: *«Ascultă cerule și bagă în urechi pămîntule! Că Domnul a grăit: Fii am născut și am crescut. Iar ei M-au nesocotit»* (Isaia 1, 2). Iar că s-au născut din cei liberi pentru părinții peste care nu s-a pus jugul legii, o vedem și de la dumnezeiescul Pavel, care ne-a arătat libertatea părinților, zicînd: *«Iar eu viețuiam cîndva fără lege»* (Rom. 7, 9). Acest «eu» se referă la rădăcina neamului și la cei dinții dintre părinți. Iar dacă s-au născut din liberi aveau să ajungă sub jugul robiei prin lege, ne-o arată prin ghicitură nașterea învecinată și conjugată a celor patru, care s-au născut din slujnice.

232 c. Strămoșii evreilor au fost, împreună cu oamenii dinainte de lege, liberi de lege, nesupuși ei. Legea s-a impus pe urmă, după ce s-a introdus păcatul, ca poruncă de-a se feri de păcat și ca formulare a pedepselor pentru diferitele păcate. Că la început oamenii au fost liberi de lege, se arată în faptul că primii fii ai lui Iacob se nasc din Lia cea liberă.

Dar este și în ei o taină. Căci cei din Bilha, Dan și Neftali, s-au atribuit Rahilei. Iar cei din Zilpa, Gad și Asir, s-au atribuit Liei și s-au născut după cei din Bilha. Dar socotesc că cineva ar putea întreba nedumerit, și pe drept cuvânt, cum cei din roabă, adică din Bilha, se atribuie Rahilei și pot împlini chipul Bisericii celei din neamuri? Ce vom răspunde la aceasta? Că la început s-au născut fericiții prooroci, numărați între fiii roabei Ierusalim, dar într-un fel oarecare făcuți fii ai Bisericii din neamuri. Căci cugetau cele ale ei, spunând că se va arăta și va lumina la vremea sa taina lui Hristos și preînchipuindu-L pe El prin mii de figuri și aproape punându-L sub văzul celor vechi. Iar cei de după aceia, născuți iarăși în robie, nu L-au primit pe Hristos, pe dăruitorul libertății. Iar că, cei dintii sînt mai buni ca cei de după ei, nu e greu de văzut, odată ce Dumnezeu zice prin glasul lui Isaia: «Cum s-a făcut desfrînată credincioasa cetate Sion, cea plină de judecată, în care dreptatea a adormit, iar acum sînt ucigași» (Isaia 1, 21). Înțelege cum zice că Ierusalimul sau Sionul a fost locașul judecării, adică al dreptății și al dreptilor, iar acum la urmă s-a umplut de ucigași?

10. Dar poate vedea cineva foarte clar, dacă voiește, chiar și din numiri, că cei născuți din Bilha sînt hrăniți de Biserică, dar cei din Zilpa sînt dușmani ai ei. Căci Dan se tălmăcește *judecată*, iar Neftali, *lățime*. Aceasta a fost propovăduirea proorocilor. Iar că Hristos avea să judece lumea îndru dreptate și să osîndească pe satan ca cel ce ne-a tiranizat și ne-a omorît, dar și să ne mîntuiască și să ne strămute de la o mare strîmtorare la o inimă largă, nu e de loc greu să se dovedească. Pentru că a strigat fericitul Psalmist, zicînd, ca din partea celor în Hristos și sfințiți în Duh: «Pe calea poruncilor Tale am alergat, cînd ai lărgit inima mea» (Ps. 118, 32)²³³. Iar preaînțeleptul Pavel scrie credincioșilor din Corint, care voiau să se înjuge la jug străin: «Gura noastră s-a deschis către voi, Corintenilor, inima noastră s-a lărgit. Nu sînteți la strîmtoare în noi, dar sînt la strîmtoare înăuntrul vostru. Plătindu-mi aceeași plată — vă vorbesc ca unor fii — lărgiți și voi inimile voastre. Nu vă înjugați la jug străin cu cei necredincioși» (I Cor. 6, 11—14). Iar că Hristos a făcut judecată dreaptă și cuvenită ne lămurește iarăși fericitul David, zicînd în numele celor tiranizați către Mîntuitorul Hristos:

233. Inima largă, este inima deschisă tuturor, inima neegoistă. E deschisă și în sus, la infinit. Acela nu-și mai restrînge iubirea nici la cei de un neam cu el. Dar această inimă o cîștigă credincioșii în Hristos, spre deosebire de cei rămași în strîmtimea legii vechi. Căci inima omenească a lui Hristos e făcută inimă a ipostasului dumnezeiesc al Cuvîntului, care îi cuprinde pe toți în iubirea Lui.

«Scoală-te, Doamne, și ia aminte la judecata mea, Dumnezeu meu, Domnul meu, spre dreptatea mea» (Ps. 34, 22). Dar și Mîntuitorul însuși face clar lucrul acesta, zicînd: «Acum este judecata lumii acesteia. Acum căpetenia acesteia se va scoate afară. Iar Eu cînd Mă voi înălța de pe pămînt, pe toți îi voi trage la Mine» (Ioan 12, 31—32).

Vezi că proorocii vorbind despre taina lui Hristos au vestit de mai înainte judecata dreaptă ce se va face cu noi și lărgimea inimii? Deci Dan și Neftali cei născuți din Bilha au fost judecata și lăfîirea.

Iar Gad și Asir cei din Zilpa se tălmăcesc Gad, *ispită*, iar Asir, *bogăție*. Și oare nu așa au fost ultimile popoare după cele dintîi ale Iudeilor? Cum s-ar îndoi cineva? Pentru că o poate vedea cineva aceasta din cele petrecute cu Hristos. Căci unii L-au ispitit pe El împreună cu cei numiți Irodiani, zicînd: «Învățătorule, știm că ești omul adevărului și că nu-ți pasă de nimeni. Căci nu cauți la fața oamenilor ci la adevăr și înveți calea lui Dumnezeu: se cade să se dea dajdie Cezarului, sau nu?» (Matei 22, 16). S-au apropiat să-L ispitească, pentru a-L prinde în cursă. Așa a mărturisit dumnezeiescul Evanghelist.

Iar ceilalți nu L-au primit pe Fiul din pricina bogăției și a iubirii de cîștig. Căci au zis în ei înșiși: «Acesta este moștenitorul, veniți să-L omorîm, ca să fie a noastră moștenirea Lui» (Matei 21, 38; Marcu 12, 7; Luca 20, 14). Iar că foarte iubitori de bogăție și de cîștig erau fariseii și ceata necuvioasă a cărturarilor o poate vedea cineva foarte ușor îndreptîndu-și mintea spre cele scrise despre ei. Căci Domnul nostru Iisus Hristos a zis celor ce voiesc să se gîndească la cele de sus că trebuie să-și vîndă bogăția pămîntească și să împartă cele ce le au săracilor, ca să cîștige comoara de sus. Dar, cum zice Evanghelistul, auzind aceasta cărturarii și fariseii, care erau iubitori de arginți, L-au luat în rîs²³⁴. Căci coboriți pînă la cele mai neînsemnate practici, urmăreau cu multă grijă toate amănuntele și de aceea nu iertau întru nimic pe cei ce nu dădeau rînduitele zeciuiei cerute de lege, dar se îngrijeau de prea puține ale legii. Aceasta le-a arătat-o lămurit Domnul zicînd: «Vai vouă, cărturari și farisei fățarnici, că vă îngrijiți de zeciuială din izmă, din mărar și din chimen, dar ați părăsit cele mai grele ale legii, judecata, mila și credința» (Matei 23, 23).

Deci Gad înseamnă *ispită*, iar Asir, *bogăție*. Și amîndoi s-au născut din slujnica Zilpa, după Dan și Neftali, care erau din Bilha.

234. Folosind poziția lor importantă în cadrul cultului existent, pentru o bună situație materială, Cărturarii și Fariseii nu se puteau aproba ideea renunțării la cîștigurile lor, deci nici la legea veche care le ocasiona aceste cîștiguri. De aceea nu-L puteau primi pe Hristos ca Fiul lui Dumnezeu care ar da autoritate îndemnului de-a se despărți de avuțiile lor.

Dar în acestea ni s-a închipuit timpul dinainte de venirea Mintui-torului nostru, în care era încă stearpă Rahila, adică Biserica din neamuri, despre care ne-a vestit mai înainte Isaia că va naște mulți fii și va hrăni nenumărate neamuri. Căci zice: *«Veselește-te, stearpă, care nu nașteai, dă glas și strigă, cea care nu suferi durerile nașterii, că mai mulți sînt fiii celei pustii decît a celei ce are bărbat»* (Isaia 54, 1). Dar zice undeva și dumnezeiescul David despre Dumnezeu: *«Cel ce face să locuiască cea stearpă în casă, ca o mamă ce se bucură de fii»* (Ps. 112, 9). Și a spus către ea și Stăpînul și Dumnezeuul tuturor: *«Ridică împrejur ochii tăi și vezi pe toți»* (Isaia 59, 18; 9, 4). Și iarăși: *«Iată aceștia vin de departe, de la miazănoapte, de la apus, iar alții din țara Sinim»* (Isaia 49, 12).

Dar vino dacă voiești, să vedem cînd și cum a născut ceas tearpă. După cei ce s-au născut din slujnice. Apoi Ruben, întîiul născut din Iacob, află în țarină mandragorele pe care le aduce Liei, mamei lui. Iar aceasta dă din ele Rahilei care i le cere. Și Lia naște, luînd mandragorele, iarăși doi fii, pe Isahar și pe Zabulon. Apoi Dumnezeu și-a adus aminte de Rahila și deschizîndu-i-se pîntecele a născut și ea pe Iosif și pe Veniamin, cel din urmă.

Deci Lia închipuiește Sinagoga, iar Rahila Biserica din neamuri, cum am spus-o de multe ori mai înainte. Dar părăsind ca nefolositoare repetiția, să spunem ce închipuiau mandragorele aflate de întîiul născut Ruben. Ce vrea să arate împărțirea lor egală între amîndouă? Căci a dat din ele Lia Rahilei. Ce e pe lingă aceasta nașterea copiilor, ca taină cuprinsă în semnificația acestor numiri?

11. Mandragorele odrăslesc în cîmp, în chip de poamă. Deoarece produc adormirea, îmbătînd de un somn adînc pe cei ce se împărtășesc de ele, socotesc că nu e nevoie de multe cuvinte spre a dovedi că experiența medicilor a constatat că lucrarea naturală a mandragorelor biruiește uneori insomniile bolnavilor. Ele ne arată de aceea prin ghicitură taina lui Hristos, Care a adormit, într-un fel oarecare pentru noi și S-a coborît pe Sine într-o deșertare (chenoză) pînă la moarte, deși a revenit iarăși la Viață (Filip. 2, 7). Căci era Dumnezeu după fire și S-a făcut trup. În acestea constă întreaga taină a lui Hristos²³⁵. De fapt dumnezeiescul Pavel le reamintește celor mișcați

235. De fapt toată taina lui Hristos constă în acestea trei: Fiul lui Dumnezeu se face om, golindu-Se de slavă, duce această coborîre pînă la moarte, învie cu trupul pe care L-a asumat. În coborîrea Lui nu părăsește puterea Lui, ci o comunică și trupului pe care-l asumă. Dacă omul ca creatură a lui Dumnezeu ar muri definitiv, însăși puterea Creatorului li s-ar dovedi limitată. Moartea ar fi mai tare ca El. Cel ce poate crea, poate și recrea. Dar omul nu e creat ca obiect; Dumnezeu îi poate da deci o participare și la primirea morții, și la biruirea ei. În crearea omului ca chip

din ușurătate spre o opinie contrară, zicînd: «V-am predat vouă între primele lucruri ceea ce am și primit: că Hristos a murit pentru păcatele noastre, după Scripturi, și că a fost îngropat și că a înviat a treia zi după Scripturi» (I Cor. 15, 3—4)²³⁶. Și după altele: «Iar dacă se propovăduiește că Hristos a înviat din morți, cum zic unii dintre voi, că nu este înviere din morți?» (I Cor. 15, 12). Căci de vreme ce Hristos a arătat cel dintîi între oameni moartea ca somn (fiindcă era Viață după fire), S-a făcut ca o ușă și cale firii omului spre biruința necesară a morții. De aceea prea înțeleptul Pavel numește adeseori pe cei prinși de moarte, adormiți (I Cor. 11, 30)²³⁷, ca încă nereaduși la viață prin Hristos. Fiindcă a spus iarăși: «Că de credem că Hristos a murit și a înviat, tot așa și Dumnezeu, pe cei adormiți întru Iisus îi va aduce împreună cu El» (I Tes. 4, 14).

Deci mandragorele sînt semn al somnului. Și acestea le află Ruben, fiind primul născut. Apoi le-a adus mamei. Iar aceasta le-a împărțit cu sora ei. Aceasta înseamnă că cei dintîi din Israil, au cunoscut și s-au îmbogățit cu taina lui Hristos, ca primul născut. Și aducînd mamei lor, adică Ierusalimului, această cunoștință strălucită aflată de înțelegerea ascuțită a lor, au convins-o să se bucure. Căci dumnezeieștii ucenici înainte de chemarea neamurilor au făcut cunoscută această taină în toată Iudeea. Pentru că deși n-au crezut toți, au avut puțința să primească toți cuvîntul despre Hristos. Dar «s-a mîntuit rămășița» (Jud. 5, 13), după Scripturi. Iar că Iudeii au procedat în credință celor din neamuri e vădit și nu e necunoscut nici unuia din cei ce există.

Luînd deci Lia mandragorele, a născut doi fii, pe Isahar și pe Zabulon. Isahar se tălmăcește *plată*. Iar celălalt, adică Zabulon *cale bună și binecuvîntare*. Căci precum am spus, Sinagoga Iudeilor primind prin sfinții apostoli ca de la niște copii ai ei taina lui Hristos, s-a arătat maică a unor fii ce primesc plată și buna călăuzire întru binecuvîntare. Fiindcă iertarea păcatelor ce urmează îndată credinței în Hristos ne învață că ea nu este fără plată. Despre aceasta ne încredințează și Însuși Domnul nostru Iisus Hristos, zicînd: «*Amin*,

al Cuvîntului dumnezeiesc pentru o relație dialogică cu El, se arată marea preluire acordată omului și o putere de-a se comporta ca subiect în această relație. Moartea îi vine din faptul că nu rămîne ca subiect în relația iubitoare cu Dumnezeu, și e învinsă, dîndu-i-se puterea să revină în unitatea sa personală cu Fiul lui Dumnezeu în-suși, la acea relație într-un mod de nepierdut. Fiul lui Dumnezeu făcîndu-Se om, deci și Subiect uman, biruiește moartea și ca om, făcînd din desființarea omului prin ea, un somn trecător.

236. Sînt cuvintele luate în Simbolul niceo-constantinopolitan.

237. În Noul Testament, ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 1972, se traduce greșit cu «au murit».

amin zic vouă, cel ce crede în Mine, are viață veșnică» (Ioan 5, 24) ²³⁸. Nu mai puțin și fericitul Pavel zice: «Aproape de tine este cuvîntul tău în gura ta și în inima ta, adică cuvîntul credinței pe care îl propovăduim. Că de vei zice în inima ta că Domn este Iisus și vei crede în inima ta că Dumnezeu L-a înviat pe El din morți, te vei mîntui. Căci cu inima se crede spre dreptate, iar cu gura se mărturisește spre mîntuire» (Rom. 10, 8—10).

Ce plată este deci mai mare și mai de preț decît a-ți mîntui sufletul? Însuși Mîntuitorul ne încredințează că acest lucru este mai înalt și mai de preț decît orice, zicînd: «Ce va folosi omul de va dobîndi lumea întreagă, iar sufletul și-l va pierde? Sau ce va da omul în schimb pentru sufletul său? (Matei 16, 26; Marcu, 8, 56). Așadar slăvită și mîntuitoare este plata credincioșilor.

Dar nu trebuie să ne îndoim nici de binecuvîntarea ce vine ca urmare celor îndreptați în Hristos. Căci ne-am sfințit în Duh. Și spune fericitul David: «*Binecuvîntarea Domnului peste voi. Binecuvîntați sînteți voi de către Domnul Cel ce a făcut cerul și pămîntul*» (Ps. 13, 15) ²³⁹. Dar Dumnezeu a spus și prin glasul lui Isaia către maica celor ce cred, adică către Biserică: «*Vărsa-voi din Duhul Meu peste odrasla ta și binecuvîntarea Mea peste mlădițele tale*» (Isaia 44, 3). De aceea și prea înțeleptul Pavel scrie celor îndreptați în credință, zicînd: «*Binecuvîntat fie Dumnezeu și Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, Cel ce, în Hristos ne-a binecuvîntat pe noi în ceruri cu toată binecuvîntarea duhovnicească*» (Efes. 1, 3).

Iar cei ce s-au împărtășit cu îmbelșugare de binecuvîntarea de sus, cum nu ar fi bine călăuziți spre tot lucrul bun? «*Căci calea binecredincioșilor, zice, s-a făcut dreaptă și calea celor drepi este pregătită. Căci calea Domnului este judecată*» (Isaia 26, 7—8) ²⁴⁰.

238. Credința în Hristos e urmată de iertarea păcatelor, și aceasta de viața veșnică. Acestea sînt legate organic între ele. Aceasta arată că iertarea păcatelor nu lasă păcatele neșterse, cum învață protestantismul. Viața veșnică adusă de credință și de iertare începe încă de aici, ca o transformare a vieții, ca o viață în comuniune ca Hristos, Fiul lui Dumnezeu făcut om. Căci credința însăși este o intrare în comunicare și comuniune cu Hristos, ca izvor al vieții celei noi și fără de moarte. Dacă orice persoană care ține la mine îmi dă o anumită viață, cu atît mai mult îmi dă viața Lui fără de moarte Fiul lui Dumnezeu făcut om din iubire față de noi.

239. Nu putem fi mîntuiți fără să fim binecuvîntați de Domnul, adică iubiți de El. Căci binecuvîntarea noastră de către Dumnezeu constă în bunul Lui cuvînt adresat nouă din iubire. Chiar între oameni binecuvîntările constau în schimburi de bune cuvinte și doriri între ei. Dar ceea ce Dumnezeu își dorește, și ai de fapt. Iar cel mai mare lucru este iubirea Lui. Și comunicîndu-ne iubirea Lui, ne comunică Duhul Lui cel Sfînt, Care ne sfințește și pe noi, sau depărtează de la noi orice gînd contrar Lui.

240. De aici se vede în mod direct că credința și îndreptarea din ea se arată în fapte bune, că ea nu lasă pe cei ce o au în viața de păcate, cum afirmă protestantismul. Calea celor credincioși este calea lui Dumnezeu, sau voită de El și făcută cu ajutorul Lui. E calea dreptei judecăți a lui Dumnezeu însușită de om.

De aceea a spus Dumnezeu despre Sinagoga Iudeilor : *«Iată Eu închid căile ei și nu va afla cărarea ei»* (Osea 2, 8). Iar pe noi ne duce în locașurile de sus printr-o cale lină și simplificată (ușurată). Căci poruncește sfinților slujitori : *«Deschideți porțile, ca să intre poporul care păzește dreptatea și vestește adevărul, care apără adevărul și păzește pacea»* (Isaia 26, 2). Și iarăși : *«Deschideți cale poporului meu și aruncați pietrele din cale»* (Isaia 26, 10). Deci Lia i-a născut pe cei răsplătiți și binecuvântați și bine călăuziți de Dumnezeu.

Iar Rahila luînd iarăși mandragore, a născut pe Iosif. Aceasta înseamnă că Biserica primind taina lui Hristos prin sfinții apostoli de la Sinagoga Iudeilor ca soră, s-a făcut maică a poporului, pururea în adaus și în înaintare spre o mulțime nenumărată. Căci Iosif se tălmăcește adaus al lui Dumnezeu. Fiindcă s-a adaus cetelor din Israil Biserica din neamuri. De aceea a și spus Hristos : *«Am și alte oi, care nu sînt din staulul acesta. Și pe acelea trebuie să le aduc. Și ele vor auzi glasul Meu și va fi o turmă și un păstor»* (Ioan 10, 16). Se adaugă deci, precum am spus adineauri, turma din neamuri, turmelor mai vechi și nesfîrșită este creșterea într-o tot mai mare mulțime pînă ce în timpurile din urmă se va naște și Veniamin însuși, adică poporul fiu al durerii ²⁴¹.

12. Și cine este acesta, pe care ea născîndu-l moare și se va muta la altă viață? Căci a murit Rachila chiar în timpul nașterii lui Veniamin. Aceasta înseamnă că, cunoștința deplină trebuie să o atribuim lui Dumnezeu și celor ce ne întrec în înțelegere. Și nu ne întristează deloc a o spune aceasta. Și socotesc că prin fiul durerii se cuvine să înțelegem poporul sau mulțimea celor ce vor crede în timpurile din urmă ale veacului ²⁴². Căci în acele timpuri se va arăta și fiul nelegiuirii, «potrivnicul, care se va înălța mai presus de tot ce se numește Dumnezeu sau I se cuvine închinare, așa încît să se așeze pe Sine în locașul (templul) lui Dumnezeu și să se dea pe sine drept dumnezeu» (II Tes. 2, 4—5). Acesta se va împotrivi sfinților și împotrivindu-se nu se va deosebi întru nimic de fiarele sălbatice. Căci precum a spus Mîntuitorul însuși : *«Va fi atunci strîmtorare mare, cum n-a fost de la începutul lumii, nici nu va mai fi»* (Matei 24, 21). Iar că minciunile și pornirile neomenești ale aceluia se vor revărsa nu asupra altora, ci asupra sfinților, ne spune iarăși Hristos, adăugînd :

241. Acesta ar fi, după Sf. Chiril, poporul Israel, care se va adăuga celor ce cred în Hristos. Dar tot, după el s-ar putea înțelege prin acest fiu al durerii și cei ce vor crede în timpurile din urmă în Hristos din Biserica supusă unor mari dureri, avînd de suportat moartea și trecerea la viața viitoare, împreună cu lumea întreagă.

242. Ne mutăm la alt plan de viață cînd am ajuns la cunoștința cea mai înaltă. Dar la aceasta se va ajunge în general cu adevărat la sfîrșitul timpurilor.

«Și dacă nu s-ar scurta zilele acelea, nu s-ar mîntui nici un trup. Dar zilele acelea se vor scurta pentru cei aleși» (Matei 24, 22). Căci prigonirea fiind așa de mare împotriva tot celui ales și sincer în credință și tirania cumplită și de nesuportat împreună cu relele aduse asupra unora, socotesc că timpul va fi scurtat, Dumnezeu cel îndurător măsurînd ispita după puterea celor ce vor suferi. Așa ne dă să înțelegem și prea înțeleptul Pavel: «Dar credincios e Dumnezeu, care nu va îngădui să fiți ispitiți mai mult decît puteți, ci odată cu ispita va aduce și sfîrșitul ei ca să puteți răbda» (I Cor. 10, 13).

Născîndu-se deci Veniamin, adică poporul de la sfîrșit în dureri se va repauza Rahila^{243a}. Căci se va strămuta, cum am spus adineauri, la altă viață Biserica, adică noi, care prin credință în Hristos am dobîndit unirea cu Dumnezeu prin Duh^{243b}. Și să nu te miri dacă moartea a strămutat pe Rahila de la lucrurile din lume. Acest lucru va tulbura uneori pe vreunul, ducîndu-l la cugetarea a ceea ce s-a întîmplat odinioară. El va întreba: «Biserica va înceta cîndva și se va stinge într-un mod oarecare prin moarte? Și aceasta e strămutarea la cele mai înalte?». La acestea răspundem: Cînd auzi de Biserică, să știi că vorbim de mulțimea sfîntă a credincioșilor, a cărei moarte pentru viața trupească în spațiul lumii, e cale spre creșterea petrecerii și vieții în Hristos și mod de strămutare spre cele mai bune și mai înalte^{243c}. De aceea și fericitul Pavel, le adaugă unora cu cuvînt mai muștrător, zicînd: «Dacă ați murit lucrurilor lumii, pentru ce dogmatizați ca și cînd ați viețui în lume?» (Col. 2, 20)²⁴⁴. Dar le scrie celor ce s-au scuturat de viața trupească și iubitoare de plăceri: «Căci ați murit. Și viața voastră s-a ascuns cu Hristos în Dumnezeu. Deci cînd se va arăta Hristos, viața voastră, atunci și voi vă veți

243 a. Poporul creștin de la sfîrșitul timpurilor va fi fiul durerii, pentru că atunci se va arăta și fiul nelegiurii. Biserica nu va mai naște alți fii duhovnicești sau alți credincioși, viața de pe pămînt sfîrșindu-se.

243. b. «ἀναπαύω» — se va odihni. De aici vine și termenul românesc «a răposat» în loc de «a murit». Căci moartea în concepția creștină este pentru cel drept o «intrare în odihna lui Dumnezeu».

243 c. Credința în Hristos e una cu unirea cu Dumnezeu prin Duhul, adică e o unire nu de ordin fizic, sau biologic, ci de ordin spiritual și nu de ordin spiritual omnesc, ci dumnezeiesc. Deci credința nu e numai un act de voință a noastră, prin care ținem ca adevărat ceea ce ni se spune despre Hristos, ci o experiență tainică a legăturii cu Hristos. Astfel credința în Hristos echivalează cu unirea cu Dumnezeu.

244. «Dogmele» panteiste care socotesc că lumea aceasta este totul, sînt nesfîrșit mai rigide decît învățăturile creștine, care dau omului libertatea alegerii, libertatea adusă de iubire în relația omului cu Dumnezeu și cu semenii. În «dogmele» panteiste totul e fatal, totul decurge după legi de neîncovoiat. Toți sfîrșim în moartea definitivă.

arăta împreună cu El într-o slavă» (Col. 3, 4)²⁴⁵. El a spus lămurit că trebuie să ne mortificăm pe noi și mădularele noastre cele de pe pământ, declarându-le desfrinare, necurăție și cele asemenea lor (Col. 3, 5).

Deci moartea Rahilei înseamnă moartea spirituală în Hristos a turmei celor credincioși, adică a Bisericii, care îi strămută la altă viață, dacă este adevărat că cele ale noastre se vor strămuta de la stricăciune la nestricăciune, de la moarte la viață, de la slăbiciune la putere, de la necinste la slavă, de la timpuri măsurate la viață veșnică. Și așa vom fi împreună cu Hristos, prin Care și cu Care fie slava și stăpânirea lui Dumnezeu și Tatăl, împreună cu Sfântul Duh în vecii vecilor. Amin.

CARTEA A CINCEA A GLAFIRELOR LA «FACERE»

Despre Iacob

1. În multe părți și în multe moduri Scriptura de Dumnezeu însuflată ne-a prezis chipurile mîntuirii în Hristos, aducîndu-le prin aceasta nu puțin folos cititorilor. Căci precum cei deprinși în arta tablourilor unesc umbrele cu formele variate, schițate prin culori, aducîndu-le la o vedere mai clară și dînd tabloului mult farmec, la fel și înțelepciunea Făcătorului a toate, adică Dumnezeu, arată de mai înainte în chip subțire frumusețea tainei prin multe fapte de laudă, pentru ca cei călăuziți spre cunoaștere înțelegînd ca prin ghicitură învățătura anticipată și prevestită, să o aibă ca ajutor spre primirea adevărului. Căci petrecem în lumea aceasta deosebindu-ne prea puțin de animalele necuvîntătoare, sau poate căzînd mai jos de ele, dacă e adevărată mustrarea făcută de Dumnezeu celor din Israil, zicînd: «*Cunoscute-a bou pe stăpînul și asinul ieslea domnului său, iar Israil nu M-a cunoscut pe Mine și poporul Meu nu M-a înțeles*» (Isaia 1, 3).

245. A muri lumii înseamnă a trăi o viață mai adîncă, nespectaculoasă, smerită, ascunsă în Dumnezeu, ca viața omenească a lui Hristos, care nu mai e dependentă de cele ale lumii. Dar cînd chipul acesta al lumii va trece, se va arăta Hristos în trupul lui luminos, acum acoperit de cele inferioare și opace ale lumii, iar odată cu El se va arăta și existența noastră alipită de El, ascunsă în El prin înfrînarea de la cele spectaculoase ale lumii. Moartea noastră față de cele ale lumii echivalează cu o intensificare a vieții noastre ascunse împreună cu Hristos în Dumnezeu. Această stare începe încă de aici, dar se împlinește în moartea cu trupul.

Existența nu constă numai din viața de suprafață a lumii acesteia, sau a noastră legată de lumea aceasta, pe care o constatăm trecătoare în toate ale ei și plină de neajunsuri. Dacă ne identificăm viața în mod total cu viața legată de această lume, o pierdem pe cea adîncă și fundamentală, sau o slăbim la culme.

Iar dacă avînd legea ca pedagog, norodul Iudeilor a fost certat pentru o neștiință atît de cumplită, ce cuvînt s-ar putea găsi pentru neamuri, cuprinși de întunericul adînc al rătăcirii politeiste? Căci căutînd pururea în jos și stăpîniți de patimile trupului, s-au obișnuit să cugete numai la cele de pe pămînt, neputînd să-și îndrepte ochiul minții spre cele de laudă ale iubirii lui Dumnezeu. De aceea plîngîndu-se fericiții prooroci și vărsînd multe lacrimi, au cheltuit mii de cuvinte pentru noi. Fericitul Isaia zice: *«Și-a lărgit iadul lăcomia și și-a deschis gura lui fără încetare»* (Isaia 5, 15). Căci nu a fost întoarcere de la rău. Prinși sub stăpînirea de nesuportat a lui satana care ne tiranizează, nenorociții au coborît la iad, eliberați de cele de aici, înghițîndu-i moartea în gura ei și păsîndu-i ca pe noi începătorul păcatului.

De fapt, nu fără lacrimi, cum am spus adineauri, a pomenit de această nenorocire și dumnezeiescul David. Căci a spus odată despre noi: *«ca niște oi au fost puși în iad, moartea îi va paște pe ei»* (Ps. 48, 15); iar altădată: *«Cel ce paști pe Israil, Cel ce povățuiești ca pe o oaie pe Iosif! Cel ce șezi pe heruvimi, arată-te? Ridică puterea Ta și vino să ne mîntuiești pe noi»* (Ps. 79, 1—3). De aceea n-am rămas în moarte definitiv. Căci ne-a trimis Dumnezeu și Tatăl din cer pe bunul Domn Iisus Hristos ca Păstor²⁴⁶, care nu-i păstorește în iad pe cei ce au venit sub El, ci îi ridică la nestrîciune și viață. Căci îi paște *«între crini și în pășune bună și în loc gras»*, precum s-a scris (Cînt. 2, 16; Ps. 22, 2). Pentru că ne dăruiește pajiștea duhovnicească și ne îmbată cu undele de sus și din cer și ne face roditori și pe lingă aceasta ne lărgeste într-o mulțime nemăsurată de popoare.

Aceasta o poate vedea cineva iarăși ca în umbre, înfățișînd cuvîntul pe Iacob și cele scrise despre el, luminînd pe cît se poate ceea ce pare neclar în istoria referitoare la el. Căci s-a scris așa: *«Și a fost cînd a născut Rahila pe Iosif, a zis Iacob lui Laban: Lasă-mă să plec la locul meu și în pămîntul meu. Dă-mi femeile mele și copiii mei pentru care ți-am slujit, ca să plec. Căci cunoști slujirea ce ți-am slujit-o ție... și cîte au fost vitele tale cînd am venit la tine.*

246. Ne paște Dumnezeu în pajiștea grasă și înflorită a bunătăților Sale, dar ne paște și satana în otrăvitele ierburi ale gîndurilor rele ce pornesc din el. Moartea nu e o desființare totală a noastră. Căci nici o persoană creată de Dumnezeu nu moare total. Dar moartea o ține păsînd în uscăciunea necomuniunii, a izolării stericile, a sărăciei spirituale. În sensul acesta moartea înghite persoana egoistă în ea. Dar moartea care a stăpînit încă de pe pămînt pînă n-a venit Hristos, a fost biruită prin dragostea insuflată oamenilor ce cred în El după venirea Lui.

Că puține erau cîte aveai înainte de mine și au crescut într-o mulțime. Și te-a binecuvîntat pe tine Dumnezeu de cînd am pus piciorul la tine. Dar, cînd îmi voi face și eu o casă a mea? Și a zis Laban: Ce să-ți dau? Și i-a zis Iacob: Să nu-mi dai nimic. Iar de-mi vei împlini cuvîntul acesta, voi paște iarăși oile tale astăzi și le voi păzi. Să treacă toate oile tale astăzi și desparte din ele oala neagră și bălțată de cea albă și caprele la fel. Și toată oala pestriță va fi simbria mea. Și mă va asculta pe mine dreptatea mea în ziua de mîine, că este simbria mea în fața ta. Tot ce nu va fi alb și bălțat între oi, ci cenușiu între miei va fi al meu. Și a zis lui Laban: Fie ție după cuvîntul tău. Și a despărțit în ziua aceea țapii negri și albi și toate caprele bălțate și albe și tot ce a fost alb între ele și tot ce a fost negru între miei și le-a dat pe cele albe fiilor săi. Și le-a despărțit cale de trei zile între ele și între Iacob. Și Iacob păștea oile lui, iar Laban pe cele rămase» (Fac. 30, 25—36).

Dar trebuie să înfățișăm iarăși mai pe scurt lățimea istoriei. Apoi să adăugăm care este înțelesul convenit al celor cuprinse în ea.

2. Deci a slujit fericitul Iacob lui Laban pentru cele două fiice, Lia și Rahila. Cheltuind astfel mulți ani, după ce i s-a născut lui Iosif din Rahila, care era iubită în mod deosebit de el, se preocupă în sfîrșit, pe drept cuvînt, să se silească să plece acasă. Și gîndul plecării își găsește un motiv întemeiat. De voi îngriji, zice, de ale tale fără plată și continuu, cînd îmi voi face și eu o casă a mea? Sau cînd voi strînge cele trebuincioase vieții copiilor mei? Sau cînd voi fi numit și eu stăpînul unei case? Acestea le gîndea Iacob. Deci îi cere lui Laban, ca un bun păstor, să-i dea binecuvîntarea pentru plecarea lui. Dar acesta nu-l lasă; deși ajunsese la sfîrșitul hotărît al slujirii pentru fiicele lui. Însă îi promite să-i dea simbria convenită. Dar Iacob îi amintește că i-a fost de folos și bun și foarte răbdător și prilejuitor al binecuvîntării lui Dumnezeu. Căci i-a spus: «Te-a binecuvîntat Dumnezeu de cînd am pus piciorul la tine», folosind «piciorul» în loc de intrare. Aceasta a recunoscut-o și Laban. De aceea acum cere plata și Laban făgăduiește să împartă turmele. Și despărțindu-le îi dă lui pe cele bălțate și pestrițe. Aceasta făcîndu-se, Iacob se desparte cu copiii lui și cu turma ce i-a revenit. Dar mai paște încă și pe ale lui Laban. E necesar acum să spunem care e înțelesul clar și duhovnicesc al acestora.

3. Iacob închipuiește persoana lui Hristos, precum am spus-o mai înainte. Căci Hristos e adevăratul susținător al călcîiului. Căci a călcat cu totul păcatul și, pe cît înțelegem, s-a arătat ca omul cel atot

nou, apărut mai târziu decât toți cei dinaintea de El, adică după sfinții prooroci și după Moise însuși²⁴⁷. Totuși are și cea mai mare vechime, pentru că este întâiul născut, pentru că este Unul Născut între mulți frați²⁴⁸. El este Cel binecuvântat de Tatăl prin mulțime de grâu și vin. Lui i-au slujit neamurile și i s-au închinat craii. *«Și cel ce-L blestemă, blestemat este; și cel ce-L binecuvintează, binecuvântat este»*, după binecuvântarea lui Isaac (Fac. 27, 29). El, după asemănarea lui Iacob, părăsind cerul ca pe o casă părintească, ajung la Laban, cel ce trebuie asemănat cu lumea, care necunoscînd pe Dumnezeu cel prin fire, fiind bolnav de rătăcirea politeistă²⁴⁹. Căci Laban e închinător la idoli.

Lumea e și ea a lui Hristos, întrucît se înțelege ca Dumnezeu prin fire și ca Domnul și Creatorul tuturor; dar nu e a Lui pentru apostasia (despărțirea) ei și pentru că se arată ca fiind a altuia din pricina păcatului. Căci și-a luat ca împărat pe satana²⁵⁰. Deci Cuvîntul a coborît din cer, ca unul ce a părăsit casa părintească. E ceea ce am spus adineauri. Și a fost ca străin în lumea Lui proprie. O mărturisește aceasta înțeleptul Ioan, zicînd: *«În lume era și lumea nu L-a cunoscut»* (Ioan 1, 10). Cuvîntul acesta se potrivește poate timpului venirii Lui.

Dar dumnezeiescul Iacob ni-L arată ca chip în el însuși căci El era ca Dumnezeu întru ale Sale și înainte de întrupare, îngrijindu-Se prin pronie de noi, din bunătatea și iubirea Lui cea după fire și dumnezeiască, nefiind cunoscut lumii. Căci Iacob păștea oile lui Laban, măcar că nu avea de la acesta nici o plată, făcînd aceasta numai cu

247. Omul cel atot nou cu două sensuri: cel apărut după toți proorocii, dar și de o nouitate supremă. Sensurile acestea se îmbină. Apărînd după toți proorocii, i-a întrecut pe toți. Dar întrucît proorocii aveau această calitate și pentru devotamentul lor către Dumnezeu, se arată și în această calitate ca omul cel mai realizat, Hristos i-a întrecut pe toți în legătură cu Dumnezeu și în omenescul Lui. El e omul prin excelență, omul cel mai înalt, pentru că e cel mai unit cu dumnezeirea, fiind totodată și Dumnezeu, deci poate comunica cel mai deplin voia lui Dumnezeu. Fiind omul cel mai unit cu Dumnezeu și mai realizat, El nu poate apărea învechit prin altul mai înalt, mai realizat ca om. El e pururea cel mai nou, pentru că e «atotbun».

248. Hristos e omul cel mai nou, dar și întâiul în bătrînețe, căci ca Dumnezeu e din veci, iar ca om, este întâiul născut ca om nou și întâiul înviat la viața veșnică între mulți frați. Trebuia să fie atotnou și mereu atotnou, dar și întâiul în această calitate, pentru a se naște ceilalți ca oameni noi din El. El e primul și ultimul, Alfa și Omega.

249. Politeismul este inevitabil panteism, confundînd zii cu puterile cosmice. Căci fiind mulți, unul nu poate fi Dumnezeu cel adevărat, care nu poate fi limitat de altul. Dumnezeu cel adevărat e Dumnezeu deosebit de lume prin fire.

250. Lumea e prin calitatea ei de creație din nimic a lui Hristos, în calitatea Lui de «Dumnezeu prin fire» și de Creator al ei. Dar se face a celui rău prin voia ei care nu recunoaște pe Dumnezeu ca Creator și Susținător al ei. Însă nu încetează de-a fi ca creație a lui Dumnezeu. Căci în acest caz ar înceta să mai existe. Ea e ținută de satana cum e ținut un lucru al cuiva de altcineva ca un furt.

nădejdea că se va căsători cu cele două fiice ale lui și se va face tatăl al unor fii legitimi. Acestea erau Lia și Rahila. Căci Fiul fiind Dumnezeu după fire, era în lume. Iar acesta era Laban. Și păștea într-un mod oarecare, îngrijindu-se ca Dumnezeu de cele trebuincioase vieții: dăruind rodurile pământului, slobozind izvoarele apelor și undele râurilor, *«făcînd să răsară soarele»* Lui, după cum s-a scris (Matei 5, 45), să coboare ploile, sădind în firea omului înțelegerea înăscută. Căci El este *«lumina cea adevărată, care luminează pe tot omul care vine în lume»* (Ioan 1, 9).

Și împlinea acestea, precum am spus, numai pentru bunătatea Lui firească, neprimind atunci nici o altă plată de la cei din lume, nici o slăvire, nici o închinare, nu o înțelegere dreaptă și cugetare nerătăcită despre El; dar preștiind că va avea la timpul său două soții care vor fi maicile unor fii legitimi, pe care îi vor naște spiritual. Și care erau acestea? Prima, cea mai în vîrstă, adică Lia, purtînd chipul Sinagogii Iudeilor; a doua, care a urmat aceleia nu după mult timp, ci foarte dorită, cea mai tinăără, Rahila, adică Biserica din neamuri, care a și născut pe Iosif, care se tălmăcește *adausul lui Dumnezeu*. Căci s-a adăugat celor din Israil, turma din neamuri. Dar se înțelege și altfel, ca cea care a sporit într-o mulțime nenumărată prin adausurile credincioșilor din diferite timpuri. Dar ia seama bine. Căci e de folos observația atentă în acestea. Lia a născut înainte de Rahila. Apoi între ele, cele două slujnice: Bilha și Zilpa. Dar în acest timp Iacob era liniștit. Încă nu se gîndea să-și facă o casă proprie. Dar naște Rahila pe Iosif și dorește în sfîrșit o casă. *«Cînd, zice, îmi voi face mie o casă?»* (Fac. 30, 30). Căci Sinagoga Iudeilor a născut pe cei ce slujeau sub lege. Hristos încă nu mărturisea clar că voiește să aibă o casă proprie. Dar nici nu prețuia prea mult templul din pietre, pe care îl clădise Solomon²⁵¹. De aceea îi umilește pe aceia dintre Iudei care se lăudau la culme, zicînd: *«Cerul îmi este tron și pămîntul așternut picioarelor Mele. Ce case îmi veți clădi Mie, zice Domnul. Sau care e locașul odihnei Mele?»* (Isaia 66, 1). Dar Israil nu s-a făcut casă spirituală a lui Dumnezeu. De aceea n-a locuit în ei²⁵².

251. Pînă ce iudeii n-au dus pînă la răstignirea Lui refuzul Lui, Hristos nu se gîndea să întemeieze o Biserică a neamurilor, deosebită de cea a lui Israel. Voia o Biserică în care să se cuprindă și ei. În acest sens nu prețuia templul ca centru care să țină pe Evrei deosebiți.

252. Poporul de sub legea veche nu era nici o casă spirituală în care să se odihnească ca Dumnezeu. Căci se ținea încă la distanță de el, ca stăpîn. Nu venise ca Părinte iubitor în el. Încă nu era maturizat spiritual pentru aceasta. Era încă stăpînit de patimi, de mîndrie exclusivistă, era neliniștit. Nu crescuse din el Aceea care să-L nască în calitate de Fecioară și apostolii care să-L predice ca cerînd altă viață decît cea cerută de lege; ca pe Dumnezeu iubitor al tuturor.

Dar cînd a născut Biserica din neamuri poporul cel nou și în mișcare de adausuri²⁵³ Mîntuitorul și-a clădit în sfîrșit Sie-și casă proprie²⁵⁴. Și care e aceasta? Noi, cei ce am crezut, despre care spune și prin glasul proorocului: *«Da-voi legile Mele în cugetele lor și în inimile lor le voi scrie. Și le voi fi lor Dumnezeu și ei vor fi Mie popor»* (Ier. 31, 33; Evr. 10, 16). Căci locuiește în noi prin Duhul, precum am spus adineauri, cum n-a locuit în Israil. Căci cei dinainte de venirea Lui n-au fost părtași ai Duhului, fiind numai un chip al nostru. Aceasta ne-o spune prea înțeleptul Ioan, zicînd: *«Căci încă nu era dat Duhul, pentru că Iisus încă nu fusese încă preaslăvit»* (Ioan 7, 39)²⁵⁵. Iar odată înviat din morți, modelîndu-și firea omului ca icoană dumnezeiască, le-a insuflat Duhul Sfînt sfinților apostoli ca celor dintîi²⁵⁶, zicînd: *«Luați Duh Sfînt»* (Ioan 20, 22). Dar a spus și dumnezeiescul Pavel: *«Căci n-ați luat iarăși duh de robie spre temere, ci ați luat Duhul înfierii, întru care strigăm: «Avva, Părinte»* (Rom. 8, 15)²⁵⁷.

Deci în Israil era duh de robie, iar în noi, cei din Rahila, adică din Biserica neamurilor, e Duhul lui Dumnezeu spre înfiere, care ne face casa Lui duhovnicească. Cei din Rahila sînt liberi, căci ochii ei sînt limpezi și frumoși, iar Lia nu-i are așa²⁵⁸. Vezi deci că Sinagoga Iudeilor nu e sănătoasă. Aceasta o mărturisește prea înțeleptul Pavel: *«Căci pînă în ziua de azi rămîne același acoperămînt la citirea Vechiului Testament, neridicîndu-se; dar el se înlătură în Hristos. Dar pînă azi cînd se citește Moise, pe inima lor zace un vîl. Dar cînd se vor întoarce către Domnul, vîlul se va*

253. Odată întemeiată Biserica din neamuri, ea nu mai era limitată în marginile rigide ale unui singur popor, ci se adaugă la ea, popor după popor.

254. Acum Dumnezeu și-a făcut cu adevărat în oameni o casă în care locuiește. Ei nu mai sînt sub o lege, pe care a dat-o Dumnezeu ce se ține la distanță. El însuși este în ei ca putere a iubirii, ca Tatăl și Frate al lor.

255. Umanitatea lui Hristos încă nu devenise transparentă prin înviere, deci nici Duhul din El ca Dumnezeu nu se făcea străveziu prin umanitatea Lui. Din omul îmbunătățit iradiază bunătatea ca o lumină. Cu atît mai mult între Hristos ca om și semenii Săi s-a realizat o comuniune spirituală. Duhul dumnezeiesc al relației iubitoare iradiază din El.

256. Icoană dumnezeiască vie, transparent subțiat al dumnezeirii Sale, al tuturor bunătăților Sale. Umanitatea a fost creată să devină un astfel de chip viu, desăvîrșit, al lui Dumnezeu. Firea omenească e modelată prin aceasta, căci i se imprimă pe față, în ochi, în cuvinte, în mișcări bunătățile dumnezeiești. Acest chip viu e una cu lucrarea Duhului Sfînt în om. Și prin faptul că e viu, se comunică prin iradiere și altora. În grad maxim a iradiat Duhul Sfînt din umanitatea lui Hristos după înviere în Apostoli.

257. Am luat Duhul Fiului care a trecut din Hristos ca Dumnezeu în El ca om. E Duhul supremei intimități, Duhul iubirii supreme care năște pe Fiul, cu Tatăl. E Duhul prin care Hristos ne face împreună filii cu Sine ai Tatălui cresc. E extrema frățietate cu Sine pe care o primim prin Duhul lui Hristos.

258. Robul nu are curajul să privească în față pe Stăpîn, cum are Fiul.

ridica. Domnul este Duh ²⁵⁹ *și unde este Duhul Domnului, acolo este libertatea* ²⁶⁰. *Iar noi toți «privind ca în oglindă, cu fața descoperită slava Domnului, ne prefacem în același chip din slavă în slavă, ca de la Duhul Domnului» (II Cor. 3, 14—18)* ²⁶¹.

Căci ochii Rahilei erau strălucitori, cum am spus adineauri. După ce, așadar, Rahila cea mai tinăra a născut pe Iosif, dumnezeiescul Iacob se grăbește în sfârșit spre casă. Deci vine la Laban care nu-l lasă și-i spune că a fost binecuvîntat cu o turmă lărgită într-o mare mulțime. Căci lumea are nevoie de Dumnezeu. Deși poate nu o spune, știe și mărturisește că toate cele ce-i sînt trebuincioase vieții și spre buna viețuire sînt de la Dumnezeu. Dar fericitul Iacob cere să i se dea plata, nemairăbdînd să rămînă fără plată. Și a primit nu fără voie ca plată oile negre și bălțate. Căci în timpurile de la început și trecute deși a chivernisit lumea din bunătatea Lui înăscută și dumnezeiască, Dumnezeu Cuvîntul «*prin care s-au făcut*» (Ioan 1, 3), a lăsat pe cei din ea «*să umble în căile lor*», după cum s-a scris (Zah. 3, 7). Dar după ce a născut Biserica poporul cel nou și în adausuri continue, adică pe cei ce au primit prin credința în El nașterea din nou, cere lumii ca o plată pentru providența Lui, pe cei mai dispuși să creadă, care au ca chip pe cele cenușii și pestrițe. Și ce înseamnă aceasta? Totdeauna în turmele oilor și caprelor de o singură culoare sînt cele mai alese ale păstorilor. Iar cele pestrițe și cenușii sînt socotite de rîndul al doilea și nu de același preț cu celelalte. Căci lîna lor nu e de o singură culoare, ci diferențiată, pentru că e de culori deosebite și amestecată. Deci Hristos primește din lume nu cele cinstite în ea și alese de oameni, ci mai degrabă pe cele ce par între ele inferioare și nu au preț egal. Afirmarea aceasta e întărită și de dumnezeiescul Pavel, scriind celor ce au crezut: «*Priviți chemarea voastră, frați-*

259. Cei care se alipesc de Hristos, primind Duhul Lui, văd înțelesul duhovnicesc al textelor din Vechiul Testament. Căci au devenit ei înșiși duhovnicești. Ei nu mai rămîn la istoria din afară și la literă. Căci Hristos e nedespărțit de Duhul, Care întărește duhul nostru, sau ne ridică la viața și la înțelegerea duhovnicească nu la împlinirea exterioară a poruncilor.

260. Dacă Duhul ne face fii ai lui Dumnezeu, ne face și liberi în relația cu El. El ne face să punem accentul pe iubirea lui Dumnezeu și a semenilor ca frați în Hristos și împreună fii ai Tatălui, nu pe împlinirea unor acte exterioare.

261. Cei din legea veche nu puteau privi fața descoperită a lui Moise plină de slava lui Dumnezeu. De aceea acela își punea pe față un văl. Numai așa îl puteau privi, sau numai punîndu-și ei un văl pe fața lor, un văl atenuat pe ochii lor. Dar cei în Hristos puteau privi cu fața descoperită chiar fața lui Hristos, infinit mai plină de slavă decît fața lui Moise. Căci ne da Duhul Lui. Și privind în comun fața lui Hristos, ne modelăm fața după fața Lui, ca chip al unui suflet care se aseamănă cu sufletul Lui, umplîndu-ne tot mai mult de slava care iradiază din El pe fața Lui.

lor, că nu mulți sînteți înțelepți după trup, nu mulți puternici, nu mulți de neam bun. Ci cele nebune ale lumii le-a ales Dumnezeu, ca să rușineze pe înțelepți și pe cele slabe ale lumii, ca să rușineze pe cele tari» (I Cor. 1, 26—27).

Dar se poate înțelege și altfel, dacă vrea cineva să le precizeze, cenușiul și pestrițul. Căci cei în Hristos au și o vrednicie variată în fapte și cuvinte. Fiindcă surul și negrul se poate socoti ca ghicitură și umbră a tainei lui Hristos, și cuvîntul neclar despre El pare celor mulți întunecat²⁶². Căci a spus și dumnezeiescul David în cartea Psalmilor: «Și-a pus întunericul acoperămint al Lui, în jurul Lui, împrejurul Lui, cortul Lui. Apă întunecată în norii văzduhului» (Ps. 17, 13). El aseamănă greutatea de înțeles a dogmelor despre Dumnezeu cu un cort și numește întunericul «apa întunecată în norii văzduhului»²⁶³. Înțelepciunea spune și ea că unora le dăruiește cu îmbelșugare puterea de a înțelege pilde și cuvinte întunecoase, sentințe și ghicituri ale înțelepților (Înt. Sol. 39, 1 urm.).

Deci culoarea cenușie ne face să gîndim la adîncul oarecum ascuns al dogmelor despre Hristos²⁶⁴. Iar strălucirea și claritatea, adică cea în fapte și binecredincioasă, e închipuită de cealaltă culoare, adică de alb. De aceea și Stăpînul tuturor ne vestește de mai înainte curățenia credinței în Hristos, zicînd prin glasul prorocului: «Învățați să faceți bine, căutați judecata, izbăviți pe cel nedreptățit, faceți judecata dreaptă orfanului și faceți dreptate văduvei. Și veniți să stăm de vorbă, zice Domnul. Și de vor fi păcatele voastre mohorîte ca zăpada, le voi albi; și de vor fi ca roșeala, ca

262. Oile seine și de culori contradictorii pot fi și un chip al tainei lui Hristos, care e pe de o parte Dumnezeu, pe de alta om. Adeseori ceea ce pare unora necesar în vorbirea despre Dumnezeu, e adînc și greu de exprimat pe înțelesul tuturor.

263. Întunericul care acoperă pe Dumnezeu pentru înțelegerea noastră e fluid ca o apă din nori. Uneori norii se subțiază, golindu-se de o parte din apă și apar scurte luminișuri dincolo de ei.

264. Orice realitate în parte cunoscută, în parte necunoscută. Știu că personal e altceva decît obiectul și persoana oricui e deosebită de a altora. Și pot da unele caracterizări ale ei. Dar îmi dau seama că aceste caracterizări nu spun totul și exact despre persoana, sau despre persoana cuiva. Sesizez chiar în ceea ce cunosc și spun taina persoanei. O cunosc ca taină. Cunoașterea și taina nu se exclud. Cu atît mai mult se îmbină cunoașterea și taina în ceea ce spunem despre Dumnezeu. Știm că e supremul Bine, că e Absolutul. Prin aceasta îl disting de toate. Dar ce este în concret bunătatea și caracterul lui absolut, nu pot înțelege și spune. Dar într-un fel le sesizez. Chiar în știința exactă a celor materiale se îmbină cunoașterea cu taina. Cunoașterea mai detaliată a componentelor și legilor materiei a deschis în timp mai nou taina forțelor ei nedefinibile exact. Cine poate cunoaște toate efectele iradierii energiei atomice și cine le poate cunoaște exact și ce efect are scoaterea unui element al materiei din combinarea lui naturală, armonică, cu celelalte, asupra întregii lumi materiale și spirituale? Ce influență are lucrarea declanșată și dirijată de gînduri, de voință asupra celor materiale?

lîna le voi albi» (Isaia 1, 17—18). Deci în Hristos, Mîntuitorul tuturor sînt aleși și au locul de frunțași cei ce în lume se află în rîndul al doilea ²⁶⁵, și sînt socotiți mai mici ca alții, deci sînt disprețuiți ca niște cenușii și pestriți spiritual, fiindcă s-au îmbogățit din adîncul dogmelor despre Dumnezeu și în cuvîntul ce pare altora neclar dar care de fapt îi distinge prin strălucirea în dreapta credință și în evlavie.

Deci plata lui Iacob sînt cele pestrițe. Dar să cercetăm, dacă vreți, cum înșelîndu-l pe Laban, înmulțește cele alese, aflînd aceasta chiar din Sfintele Scripturi. Căci spun așa: *«Și-a luat Iacob sie-și nuiele verzi de plop, de tei, de nuc și de paltin. Și le-a descojit pe ele făcînd creștături albe, alternînd verdeața unora cu albul părților cojite. Și se vedea pe nuiele albul părților cojite. Și a pus nuielele, pe care le-a descojit în jgheaburile apei de băut, ca atunci cînd vor veni oile să bea, văzînd nuielele să zămislească oile cum erau nuielele. Și au născut oi albe oile pestrițe, cenușii și pătate. Și mieii i-a despărțit Iacob și a pus înaintea oilor berbeci albi și toți mieii cei pestriți. Și și-a despărțit turmele sale și nu le-a amestecat pe ele cu oile lui Laban. Și a fost în timpul cînd zămislea oile luînd în pîntece, a pus Iacob nuielele înaintea oilor în jgheaburi, ca să zămislească după nuiele. Iar cînd nășteau oile, nu le puneau. Și au fost cele neînsemnate ale lui Laban, iar cele însemnate ale lui Iacob. Și s-a îmbogățit omul foarte mult»* (Fac. 30, 37—43).

Ține deci de priceperea păstorului să știe că oile și caprele nasc oi și capre asemănătoare cu cele văzute și cele născute din ele au culori asemănătoare cu ale celor ce le stau în față, dacă privesc la ele în timpul cînd zămislesc. Lucrul acesta se împlinește potrivit unor legi ale firii. Dar acestea sînt de neexplicat și neînțelese de mintea noastră.

Deci dumnezeiescul Iacob și le-a ales iarăși, potrivit poruncii dumnezeiești, pe cele cenușii și pestrițe. Căci a zis către Lia și Rahila: *«Și a fost cînd au zămislit oile luînd în pîntece, am văzut cu ochii mei în vis: Și iată țapii și berbecii erau suiți pe capre și pe oi, albi și bălțați, cenușii și pestriți. Și mi-a spus îngerul lui Dumnezeu în vis: Iacobe! Iar eu am zis: Ce este? Și a zis: Pri-*

265. În lume reușesc cei dibaci în viclesuguri, cei lăudăroși, «șmecherii». Cei cinstiți în cuvînt și curați în gînd, cei smeriți și nepreocupați de interese egoiste, se află în lume în rîndul al doilea. Nu se îmbulzesc la locul întii, nu ajung la treapta care îi fac temuți și lingușiți de ceilalți. Dar aceștia sînt oamenii adevărați, care au în ochii lui Hristos locul de cinste. Vorbirea lor subtilă și caldă despre Dumnezeu e disprețuită ca alureală de cei superficiali, deși ea îi înalță cu adevărat în viață.

vește cu ochii tăi și vezi că țapii și berbecii suindu-se pe oi și pe capre, sînt albi, bălțați, cenușii și pestriți» (Fac. 31, 10—12). Acestea le spune Sfînta Scriptură. Dar ridicîndu-ne peste treapta coborîtă a istorisirii, să urcăm la cele duhovnicești.

4. Nuiaua (toiagul) ne înfățișează în ghicitoră iarăși pe Emanuil. Așa a fost numit de Dumnezeu insuflata Scriptură. Căci dumnezeiescul Isaia zice: «*Și va ieși toiag din rădăcina lui Iesei și floare se va înălța din rădăcina lui*» (Isaia 11, 1; Fapte 13, 28). Iar dumnezeiescul David luînd fața credincioșilor a grăit către Tatăl și Dumnezeu din ceruri: «*Toiagul Tău și nuiaua Ta, acestea m-au mîngîiat*» (Ps. 22, 5). Căci am fost mîngiați în Hristos și pe El ni L-am făcut sprijinitor²⁶⁶. Fiindcă s-a scris: «*Sprijini-va Domnul pe cei dreپți*» (Ps. 36, 17). Deci nouă, turmelor de oi cuvîntătoare răspîndite în toată lumea și în tot universul, Hristos ni se face ca un fel de toiag²⁶⁷. Și nu simplu toiag, ci toiag de tei, de nuc, și paltin. Căci odrăslește din arbori recunoscuți ca dreپți. Dar teiul e și semn al morții. Căci trupul morților răspîndește mireasma. Iar cea mai dulce dintre miresme o răspîndește teiul. Iar Hristos a murit pentru noi și S-a îngropat, după Scripturi. Iar nukul e semnul vegherii și neadormirii. Fiindcă lucrează în noi acestea prin fire. Și Hristos S-a sculat pentru noi. Căci nu S-a lăsat închis de porțile iadului, nici reținut de legăturile morții²⁶⁸.

Iar toiagul din paltin arată ridicarea spre înălțime și spre cele de sus, adică înălțarea la cer a lui Hristos. Căci paltinul e un arbore bine crescut și foarte înalt. Iar Fiul a fost înălțat de Tatăl. Căci a zis Petru despre El: «*Deci S-a înălțat la dreapta Tatălui*» (Fapte

266. Toiagul și nuiaua nu se iau aici în înțelesul de instrumente de bătaie, ci în înțelesul de instrument de sprijin. Hristos e un toiag pe care ne putem sprijini în veci. E toiagul ferm și sigur al vieții noastre veșnice. El nu se învechește, nu slăbește.

267. Aici Hristos ca toiag are sensul de îndrumător pe calea ce duce la pășunile cele bogate ale veșnicei Împărății.

268. Iadul nu ține decît pe cel ce și-a îngroșat el însuși porțile ce-l închid în egoismul său. Hristos a fost și este intrus în toate prin iubirea Sa dumnezeiască, comunicată în primul rînd umanității Sale și prin ea tuturor celor ce vor să I se deschidă. El S-a dus la iad ca să deschidă porțile aceluia și celor ce L-au așteptat pe El prin nădejde și s-au deschis iubirii Lui. Cei reținuți de iad sînt reținuți de moarte, ca suprema slăbiciune produsă de egoism, ca neputința totală a iradierii iubitoare spre Dumnezeu și spre alții.

Legea nu dă libertate unor interpretări și aplicații personale. Iar închinarea la idoli identificînd zeii cu forțele naturii, supune toate legile ei. Numai Dumnezeu ca Treime de Persoane e superior legilor înguste ale repetiției. El ne dă putința să vedem realitatea mai înaltă și mai largă decît aceste legi. Ne dă putința să așteptăm învierea. Ne ține în față taina indefinită a persoanei cu libertatea ei. Zeii ca forțe ale naturii nu ne dau putința să scăpăm de necazurile ce ni le pricinuesc neajunsurile acestei lumi, considerată ca singura realitate.

2, 33). Iar Pavel spune că El a fost preainălțat și a luat nume mai presus de tot numele și închinare din partea tuturor (Filip. 2, 9).

Dar acest arbore poate fi înțeles și altfel de cel ce voiește. În ce mod? Cei ce iscodesc etimologiile numirilor spun că paltinul s-a numit așa și pentru lărgimea frunzișului lui. Căci ne lărgim și noi prin credință și iubire, crescînd în Hristos. Dimpotrivă, legea e foarte strîmtă și mintea închinătorilor la idoli e foarte apăsată și necăjită. De aceea Dumnezeu a grăit turmelor din neamuri prin glasul proorocului: *«Învățați-vă să ascultați voi cei strîmtorați»* (Isaia 28, 20). Iar Pavel le scrie Corintenilor care voiau să se întoarcă la vechea rătăcire după ce au cunoscut lărgimea în credință²⁶⁹: *«Gura noastră s-a deschis către voi, Corintenilor, inima noastră s-a lărgit. Nu sînteți la strîmtoare cu noi, dar strîmtoare este pentru noi înlăuntrul vostru. Dați-ne aceeași plată. — Vă vorbesc ca unor copii — lărgiți-vă și voi inimile voastre, nu vă înjugați la jug străin cu cei necredincioși. Căci ce pîrtășie are dreptatea și nelegiuirea? Și ce are comun întunericul cu lumina? Ce învoire este între Hristos și Veliar?»* (II Cor. 6, 11—15). Dar și Psalmistul zice în Duh către același Emanuil, arătînd îngustimea legii: *«Fără de sfîrșit este porunca Ta»* (Ps. 118, 96). Și iarăși: *«Am alergat pe calea poruncilor Tale, cînd ai lărgit inima mea»* (Ps. 118, 32)²⁷⁰. Și pe lîngă aceasta iarăși: *«Am umblat în lărgime, pentru că am căutat poruncile Tale»* (Ps. 118, 45).

Iar că în calitate de toiag (de nuc), precum am spus adineauri, are o fire pricinuitoare de nedormire, o spune Dumnezeu către proorocul Ieremia: *«Ce vezi, Ieremia? Și eu am zis: văd un toiag din lemn de migdal. Și a zis Domnul către mine: Bine ai văzut, fiindcă am vegheat asupra cuvintelor Mele, ca să le împlinesc pe ele»* (Ierem. 1, 11).

269. De fapt cit de largă și de adîncă este realitatea propusă cugetării de credința creștină în comparație cu legile înguste și monotone repetate ale naturii la care reduc religiile panteiste totul. Unde sînt în acelea posibilitățile nenumărate ale libertății, ale iubirii, proprii persoanei? Unde e valoarea eternă și inepuizabilă, mereu surprinzătoare și destinată veșniciei îmbogățiri în comuniunea cu nenumărate alte persoane, toate deosebite între ele? Unde sînt perspectivele ce ni le deschide comuniunea iubitoare supremă a Treimii dumnezeiești, care ne învrednicește de comuniunea nesfîrșită cu Ea? Ce poate înlocui fericirea pe care o dă fiecăruia din noi comuniunea veșnică cu alte persoane? Toate acestea ni le asigură Hristos, Fiul lui Dumnezeu Care S-a făcut om pentru veci, S-a jertfit și a înviat pentru noi.

270. Nu numai ea un conținut al gândirii învățătura creștină este neasemănat de largă și de adîncă față de concepțiile panteiste și față de legea veche, ci și ca un conținut al inimii. Cel ce crede în Hristos iubește pe toți oamenii și crede în putința iubirii, pentru că izvorăște din Dumnezeu iubirii, nesupus legilor naturii; ci mai presus de ele. Deci ea lărgeste și inima.

Așadar Hristos ni se înfățișează pe Sine înțeles în chipul toia-
gului, ca Cel ce a murit, S-a sculat și S-a înălțat la cer și a lărgit
prin Duhul în mod spiritual inimile celor ce-L primesc pe El.

Dar unde a pus Iacob nuielele (toiegele)? În jghiaburile de băut.
Jghiaburile de băut ale turmei cuvântătoare, adică ale noastre, sînt
scrierile lui Moise și propovăduirile proorocilor, care ne pun la dis-
poziție cuvîntul de sus, de la Dumnezeu. Căci s-a scris: «*Scoateți
apă cu veselie din izvoarele mîntuirii*» (Isaia 12, 3). În ele vom afla
pe Emanuil, toiaagul puterii, mort pentru noi, întîiul născut din morți
(Col. 1, 18), înălțat întru slavă și lărgind pe cei ce cred, precum
am spus adineauri. Căci tot cuvîntul sfinților prooroci și al lui Moise
se referă la taina lui Hristos. De aceea și înțeleptul Pavel a spus:
«*Sfîrșitul legii și al proorocilor este Hristos*» (Rom. 10, 1). Dar Iacob
a descojit nuielele, făcînd creștături albe înconjurînd verdele lor.
Animalele zămisleau astfel animale pestrițe²⁷¹. Căci Hristos încon-
joară și El umbra legii și acoperămintul scrierilor proorocilor, făcînd
înțelesurile din ele albe și ușor de văzut. Astfel ne pune în față o
vedere duhovnicească încîntătoare, convingîndu-ne să zămislim va-
rietatea virtuților, destoinicia dublă pentru ea, prin faptă și cuvînt.
De fapt dumnezeieștii prooroci ca chipuri ale celor îndreptați prin
credință, au spus limpede: «*Pentru frica Ta, Doamne, am luat în pîn-
tece și am suferit durerile Tale*» (Isaia 26, 18)²⁷². Dar a spus și în
alt loc în mod propriu același fericit Isaia: «*Întăriți-vă mîinile slabe
și genunchii slăbănogi. Mîngîiați-vă cei descurajați în cuget. Întă-
riți-vă, nu vă temeți. Iată Dumnezeul nostru cu judecată răsplătește
și va răsplăti*» (Isaia 35, 3). Și iarăși: «*Iată Domnul vine cu tărie și
brațul Lui cu stăpînire ca un Păstor va paște turma Lui și cu brațul
Lui va aduna miei și de cele ce alăptează va avea grijă*» (Isaia 40,

271. Tactica lui Iacob a fost să-și înmulțească puținele oi bălțate și sure
ce i s-au dat ca plată din oile albe. De aceea după ce le-a despărțit pe cele albe
ale lui Laban, de cele bălțate și sure ale lui, a rămas cu grija ambelor turme. Dar
a făcut prin nuielele impestrițate prin dosirea unor părți din ele și puse în văzut
oilor albe, să nască și acestea oi bălțate. Așa și-a înmulțit turma lui.

272. În zămisirea de către om a credinței sub lucrarea lui Dumnezeu se arată
unirea maximă între el și Dumnezeu fără contopirea unuia în altul. Credința, faptă
bună din credință, viața cea nouă a credincioșilor nu e numai a lui, ci și a lui Dum-
nezeu. Dar aceasta nu înseamnă o slăbire a omului, ci o întărire a lui. De altfel aceas-
ta e și relația tainică între om și om. De cîte ori nu săvîrșesc fapte bune întărit de
altul? Dar și existența noastră naturală e nu numai un semn al puterii noastre, ci în
primul rînd al puterii lui Dumnezeu. Și totuși nu ne confundăm cu Dumnezeu în sens
panteist. Puterea noastră de creatură nu se confundă cu puterea Lui creatoare. De
la puterea Lui la a noastră se face un salt ontologic, deși sînt unite. Ea susține ca
putere creatoare puterea noastră creată, de a cărei slăbiciune sîntem mereu conști-
enți.

10—11). Adică va fi mîngîiere duhovnicească celor ce nasc în dureri cuvîntul dumnezeiesc (înțelegerea lui Dumnezeu)²⁷³, ca unora ce vor fi roditori, dar încă n-au ajuns să nască cele de laudă ale viețuirii evanghelice. Căci aceasta este un rod al sufletului cuvios și neîntinat.

Dar și-a deosebit, zice, Iacob oile sale, și nu le-a amestecat cu ale lui Laban. Nu e nici o însoțire între cel sfînt și întinat și între cel curat și pătat (II Cor. 6, 14—15). Căci cei ai lui Hristos sînt despărțiți și nu se amestecă cu cei ce petrec în lume, fiind eliberați de toată plăcerea trupească. Ei poartă semnele unei vieți deosebite, fiind ușor de recunoscut din virtutea lor. *«Căci ale lui Laban erau fără semne, iar ale lui Iacob, însemnate»* (Fac. 30, 12). Dar Iacob și-a atras pizma. Căci văzîndu-l îmbogățit și prosperînd, fiii lui Laban au fost tare mușcați de invidie. De aceea s-a și gîndit să plece și să se întoarcă la casa părintească. Fiindcă s-a scris: *«Și s-a îmbogățit omul foarte. Și a avut vite multe și boi și slugi și slujnice și cămile și asini și catîri. Dar a auzit Iacob vorbele fiilor lui Laban, care ziceau: A luat Iacob toate ale tatălui nostru și și-a făcut toată această slavă din cele ale tatălui nostru. Și a văzut Iacob fața lui Laban și iată nu era față de el ca ieri și ca alaltăieri. Și a zis Domnul către Iacob: «Întoarce-te în pămîntul tatălui tău și în neamul tău și voi fi cu tine».*

«Și trimițînd Iacob a chemat pe Rahila și Lia în cîmp, unde erau oile. Și le-a zis lor: Văd fața tatălui vostru și nu este față de mine ca ieri și alaltăieri. Iar Dumnezeuul părintelui meu este cu mine. Și voi știți că am slujit tatălui vostru cu toată puterea mea. Iar tatăl vostru m-a înșelat pe mine și a schimbat răsplata celor zece mieișele» (Fac. 30, 43 ; 31, 1—7). Apoi zise: *«Și a luat Dumnezeu toate animalele tatălui vostru și mi le-a dat mie»* (Fac. 31, 9).

Căci s-a îmbogățit cu adevărat Domnul nostru Iisus Hristos într-o mulțime nenumărată, adunînd din toată lumea pe închinătorii Lui, care aducîndu-I buna lor cugetare ca un dar strălucitor, îi mărturisesc slujirea lor, zicînd: *«Noi sîntem poporul pășunii Lui și oile mîinilor Lui»* (Ps. 94, 7). Dar aceasta nu-i lasă în liniște pe fiii lumii. Văzînd pe tatăl lor lipsit de ei și socotînd că mina bunului păstor i le-a sustras pe cele mai însemnate și pe cei născuți sub Hristos împestrițați cu virtuți de multe feluri, murmură zicînd: *«A luat Iacob toate ale tatălui*

273. Se cere un efort pentru a ajunge la un înțeles și la un cuvînt corespunzător cu Dumnezeu, deși nu cuprindem toată bogăția dumnezeiască în el. S-a cerut un efort Părinților să ajungă la definirea lui Hristos ca o Persoană în două firi, contrare nestorianismului, care vedea în El două persoane, și monofizitismului care vedea în El o singură fire. Dar aceasta nu înseamnă că înțelegem deplin ce înseamnă acest adevăr.

nostru și și-a făcut din cele ale tatălui nostru toată slava aceasta» (Fac. 31, 1). Și de fapt ei nu mint. Cuvîntul este adevărat. Căci Hristos a adus pe toți la Sine, sălășluind în curțile Sale turmele celor ce au crezut, dobîndind o bogăție vrednică de Dumnezeu și o slavă mai presus de toate. De aceea a spus El însuși către Dumnezeu și Tatăl Cel din ceruri: *«Toate ale Mele ale Tale sînt și ale Tale ale Mele și Mă voi slăvi întru ei»* (Ioan 17, 10)²⁷⁴.

Dar să privim și răsplata însăși a lui Iacob. *«S-au făcut lui, zice, vite multe și boi, slugi și slujnice, cămile și asini»* (Fac. 30, 43). Vezi pe Hristos adunînd la Sine din toate, tot neamul, după cum s-a scris *«Asemenea este împărăția cerurilor ca un năvod aruncat în mare și care adună tot felul de pești»* (Matei 13, 47). Primește pe rob, ca să-i dea strălucirea mării celor liberi²⁷⁵. Primește pe cei de sub lege ca ajunși sfințiți și capabili de jertfă duhovnicească, fiind închipuiți ca oi și boi. Aceasta pentru ca strămutîndu-i la strălucirea viețuirii evanghelice, să-i facă mai sfințiți. Primește pe lingă aceștia și neamul cel nesfințit și necurat închipuit prin cămilă și asin, ca curățîndu-i de întinăciunea rătăcirii politeiste, să-i facă curați și nevinovați, unindu-i cu cetele sfinților.

Deci stîrniți spre pismă fiii lui Laban și Laban însuși, acesta arăta o față încruntată, nezîmbitoare și stăpînită de invidie. *«Nu era fața lui, zice, ca ieri și alaltăieri»*. De aceea Dumnezeu i-a poruncit lui Iacob să se întoarcă la ale sale. Iar el a trimis după soții, după Lia și Rahila și le-a povestit limpede nedreptatea tatălui lor. Dar a mai adăugat: *«A luat Dumnezeu toate vitele tatălui vostru și mi le-a dat mie»*. Și răspunzînd Rahila și Lia, i-au zis lui: *Oare nu avem o parte, sau o moștenire în casa tatălui nostru? Oare n-am fost socolite ca niște străine de el? Căci ne-a vîndut pe noi și a mîncat ca pe o mîncare argintul nostru. Toată bogăția și mărirea pe care i le-a răpit*

274. Sf. Chiril nu referă acest «toate» la cele dumnezeiești, ci la făpturile cîștigate de Hristos. Cîștigînd pe oameni pentru Sine, ca Fiul al Tatălui, îi cîștigă pentru Tatăl ca fii ai Lui. Dar dacă El n-ar avea de la Tatăl calitatea de Fiul după ființă, nu ar putea face pe oameni în calitate de frați ai Lui, fii ai Tatălui. Referirea acestor «toate» la oameni, se vede din alternarea neutrului plural, cu masculinul plural la sfîrșitul propoziției: «ei». Fiul, se va slăvi de oamenii cîștigați de El, sau se va slăvi în ei, pentru tot ce face în ei, sau din ei, dar și prin recunoștința lor. Dar aceasta va întinde slava Lui de la Tatăl peste toți cei adunați în El. Slava lui Dumnezeu se va vedea întinsă în oameni, se va vedea cît de multe posibilități de iubire sînt în paternitatea Tatălui și în filiația Fiului. Tatăl întinde iubirea Lui paternă prin Fiul peste oameni și Fiul adună în iubirea Lui filială față de Tatăl iubirea altor alți fii.

275. Cel în Hristos știe că era frate al Fiului lui Dumnezeu și Fiul al Tatălui ceresc, chiar dacă era rob în societatea pămîntească. El se știa frate cu stăpînii și aceștia îl socoteau frate cu ei. De aceea creștinismul a adus desființarea robiei.

Dumnezeu tatălui nostru, vor fi ale noastre și ale fiilor noștri. Deci toate cîte ți le-a spus ție Dumnezeuul tău, fă-le» (Fac. 31, 14—16).

Aceasta înseamnă că întristîndu-se Bisericile și fii lor pentru Hristos, li s-a dat mîngiere mireselor Mîntuitorului, adică Bisericiilor, de la Tatăl. Dar mîngierea ni s-a dăruit prin Fiul, care ne-a comunicat cuvintele de la Tatăl. Căci Cel pe Care L-a trimis Dumnezeu ne grăiește cuvintele lui Dumnezeu, după cuvîntul lui Ioan.

Căci privește cum a vorbit Dumnezeu lui Iacob, iar acesta mireselor lui, Liei și Rahilei. Iar cuvîntul lui de mîngiere către ele a fost să plece odată cu mirele lor din casa tatălui. Așa zice și Psalmistul în Duh către Biserică: «Ascultă fiică și vezi și pleacă urechea ta și uită de poporul tău și de casa tatălui tău. Că a pofțit Împăratul frumusețea ta. Că El este Domnul Tău și Lui I te vei închina» (Ps. 44, 11—12).

Așadar, Iacob a grăit mireselor lui cele de la Dumnezeu. Și ce cuvînt le-a spus: să lase pe Laban, pentru că este nedrept și rău și zăbavnic la plătirea simbriei ce o datora. Așa mustără și Hristos lumea de marea ei nesimțire, pentru că n-a voit să aducă Stăpînului ca răsplată datorată pentru grija ce-a avut-o de ea mulțumirile ei, adică darurile ei duhovnicești, sau credința și dragostea. Și totuși, le avea și pe acestea toate de la El, fiind prinse prin undiță de la Dumnezeu și Tatăl. Aceasta o spune și Fiul însuși către El: «Pe care Mi i-ai dat Mie erau din lume și Mi i-ai dat Mie» (Ioan 17, 6)²⁷⁶. Aceasta vrea s-o spună cuvîntul «I-a luat Dumnezeu toate ale tatălui vostru și mi le-a dat mie»²⁷⁷.

Iar miresele Mîntuitorului se făgăduiesc gata să-i urmeze. Căci spun că i-au fost rînduite Lui să îl despartă de lume. De fapt Emanuil a cumpărat Bisericile cu sîngele Său²⁷⁸ și le-a înstrăinat de tatăl lor

276. Credința și iubirea de Dumnezeu sînt pe de o parte daruri ce le aducem Lui, pe de alta sînt de la El. Lumea ar trebui să le ofere ca o plată, dar și ca o mulțumire pentru că i le-a dat. Plătim lui Dumnezeu cu ceea ce ne dă El. Dar totodată trebuie să-I mulțumim pentru că ni le-a dat. Pentru tot ce sîntem și avem trebuie să mulțumim, dar pe toate trebuie să I le și oferim ca răsplată. E o dublă cinste ce ne-o face Dumnezeu, pentru că pe de o parte ni le dă, pe de alta dorește să-i plătim chiar cu ele pentru ele. Aceasta o spunem la Sf. Liturghie: «Ale Tale dintru ale Tale, Ție Ți-aducem de toate și pentru toate».

277. Fiul Însuși îi mulțumește Tatălui pentru că I-a dat pe cei creați Lui, ridicîndu-i la credință în El și la iubirea față de El. Primul dar e creația lor, al doilea e ridicarea lor la credință. I-a adus pe oameni la existență ca părți ale lumii, apoi i-a luat lumii și i-a dat Fiului Său și prin aceasta într-o legătură conștientă cu Sine.

278. Cineva poate elibera niște robi de sub stăpînul lor dacă se face și el rob între ei, în cazul că el se dovedește mai tare ca acel stăpîn, care stăpînește asupra aceloră prin păcat și moarte. În acest scop, slăbindu-i puterea Stăpînului, îi eliberează și pe ceilalți robi, dacă se alipesc Lui și primesc puterea Lui. Acesta a fost robul jertfei răscumpărătoare a lui Hristos. El n-a putut fi ținut în robie pentru că nu avea slăbiciunea păcatului, iar pe lingă aceasta era și Dumnezeu.

(Fapte 20, 28). Căci nu e nici o rațiune a comuniunii lor cu lumea, sau a menținerii lor ca parte a lumii din care au fost chemați. Căci bogăția lor și a fiilor lor e mai degrabă Cel ce e mai presus de minte și de rațiune. Acesta e partea și zestrea și bogăția lor, slava și lauda și tot ce au primit cei ce au ajuns la strălucire și bunăstare²⁷⁹.

Deci se întristează lumea împreună cu fiii din pricina lui Hristos și se consumă de focul pismei, văzându-L ajuns la atîta slavă, încît și-a supus toate cele de sub cer și stăpînește asupra tuturor celor de pe pămînt. Ea se tulbură și-și întinde nebunia defăimărilor peste orice măsură și prigonește și ucide și-și pune toată puterea în încercarea de-a slăbi slava Mîntuitorului și a Bisericilor Lui și a fiilor Lui, adică se dovedește luptînd la culme împotriva multîmii credincioșilor. Acest lucru e ușor de aflat de către cei ce voiesc din următoarele: *«Sculîndu-se Iacob, a luat femeile lui și cămilele și toate averile lui și toată agoniseala ce și-o cîștigase în Mesopotamia și toate ale lui și a plecat spre Isaac, tatăl lui, în pămîntul Canaan. Iar Laban a plecat să-și tundă oile lui. Și Rahila a furat idolii tatălui ei. Și s-a ascuns Iacob de Laban Sirul, ca să nu-i spună că fuge. Și a fugit el și toate ale lui și a trecut riul și s-a grăbit spre muntele Galaad. Și a treia zi s-a vestit lui Laban Sirul că a fugit Iacob. Și luînd pe toți frații lui cu el, l-a urmărit pe el șapte zile și l-a ajuns în muntele Galaad. Dar a venit Dumnezeu la Laban Sirul noaptea în vis și i-a zis lui: Păzește-te să nu grăiești rele către Iacob. Și l-a ajuns Laban pe Iacob. Și Iacob și-a înfipt cortul lui în munte. Iar Laban a așezat pe frații lui în muntele Galaad»* (Fac. 31, 17—25). Ajunge deci Laban pe Iacob și-l ceartă foarte că a fugit pe ascuns, și i-a furat fiicele și zeii din casă. Și i-a zis: *«Acum deci ai plecat, căci cu dor ai dorit să pleci la casa tatălui tău. Dar de ce ai furat zeii mei? Însă Iacob nu știa că Rahila femeia lui i-a furat pe ei. Și căutînd Laban pe zeii lui, nu i-a aflat la Lia și nici în camerele slujnicelor Bilha și Zilfa»* (Fac. 31, 30—33). Și fiindcă Rahila

279. Fiii Bisericii «s-au chemat din lume», înțelegă ca cea care s-a înstrăinat de Dumnezeu prin păcat, deși fac parte din ea ca creație providențială de Dumnezeu. Ei au primit în locul sărăciei în care au ajuns prin păcat, sau prin despărțirea de Dumnezeu, bogăția nesfîrșită a bunătăților dumnezeiești în care se află umanitatea lui Hristos. Ecclesia — gruparea celor «chemați din» (lume). În religiile panteiste credincioșii nu sînt «chemați din lume» pentru că zeii sînt înseși forțele lumii (Venus — frumusețea ei, Atena — înțelepciunea ei, etc.). La moarte ei se topeșc în lume, pe cînd în creștinism numai trupul se duce în pămînt, căci sufletul se duce la Dumnezeu, dincolo de lume.

se aștepta să fie căutați de tatăl ei mai amănunțit la ea, l-a înșelat cu dibăcie: «Căci a luat, zice, idolii și i-a băgat în desaga cămillei și a șezut pe ei și a spus tatălui ei: Nu-mi face greutate, doamne, nu pot să mă scol înaintea ta, că sînt în rîndulala obișnuită a femeilor. Și a căutat Laban în tot cortul și n-a aflat idolii» (Fac. 31, 34—38). Negăsindu-i deci și tulburat în chip firesc de pierderea zeilor săi, fericitul Iacob s-a supărat pe drept cuvînt că l-a urmărit în zadar, neavînd să-l învinovătească pentru nimic. Apoi și-au spus cuvinte de împăcare și s-a făcut între ei înțelegere și pace. «Căci răspunzînd Laban, a zis lui Iacob: Fiicele tale sînt fiicele mele și fiii tăi sînt fiii mei și vitele tale sînt vitele mele și toate cîte le vezi tu sînt ale mele și ale fiicelor mele. Ce voi face lor astăzi și copiilor lor pe care i-au născut? Acum deci vino să punem legătură eu și tu și va fi mărturie între mine și tine. Și i-a zis lui: iată nimenea nu este cu noi. Vezi, Dumnezeu este martor între mine și tine. Și luînd Iacob o piatră, a pus-o ca stîlp. Și a zis Iacob frașilor săi: Adunați pietre. Și au adunat pietre și au făcut o movilă și au mîncat acolo pe movilă. Și i-a zis lui Laban: Movila aceasta e azi mărturie între mine și tine. Și a numit-o pe ea Laban: movila mărturiei. Iar Iacob a numit-o movila mărturiei» (Fac. 31, 43—46).

5. Ne-am silit să povestim pe cît se putea mai pe scurt și mai ciuntit cele ale istoriei. Dar e de trebuință să lămurim înțelesul lor cel mai dinlăuntru. Nu are cineva nevoie de multe cuvinte să arate clar că lumea s-a mîniat pe Hristos Care s-a îmbogățit cu turmele celor credincioși și supărîndu-se îl lovește. Privește cum plecînd Iacob, îl urmărește strigînd împreună cu fii lui. Așa fuge oarecum și Hristos din lume împreună cu miresele Sale, adică cu Bisericile și oarecum se strămută pretutindeni²⁸⁰, zicînd spiritual celor ai Săi: «Sculați-vă, să plecăm de aici» (Isaia 14, 31).

Dar modul plecării nu e sensibil, nici nu se săvîrșește trupește dintr-un loc în altul. E cu totul neobișnuit a cugeta și a vorbi așa despre el. Ci se pleacă de la a cugeta cele ale lumii spre voința de-a face în chip folositor cele ce plac lui Dumnezeu²⁸¹. Căci, cum scrie fericitul Pavel: «nu avem aici cetate stătătoare, ci căutăm pe cea

280. Nu e o contradicere între a nu fi Hristos în lume și a fi pretutindeni. Nu-mai fiind mai presus de ale lumii, e pretutindeni. Cele în care se înfrățesc toți, sînt cele care nu-i separă în egoismele lor. Sînt cu toți, cînd nu mă preocup exclusiv de ale mele. Iubirea mă face universal, egoismul mă închide în singurătatea mea, Hristos iubindu-i pe toți, e pretutindeni.

281. Cele plăcute lui Dumnezeu sînt cele bune. Și cele bune convin tuturor și-i unește pe toți. A te ridica la Dumnezeu e una cu a gîndi și face cele ce sînt de folos tuturor și-i unește pe toți.

viitoare» (Evr. 13, 14), al cărei Făcător și Ziditor este Dumnezeu. Dar scrie și altul dintre Sfinții Apostoli: «Vă îndemn ca pe niște străini și călători, să vă feriți de poftele trupești, care se războiesc împotriva sufletului» (I Petru 2, 11). Umblind pe pământ, să ne facem viețuirea ca în cer (Filip. 3, 20), silindu-ne să nu mai trăim trupește, ci mai degrabă în chip sfânt și duhovnicesc²⁸². La aceasta ne ridică pe noi, scriindu-ne, Pavel: «Nu vă faceți în chipul veacului acesta, ci vă dați un chip comun prin înnoirea minții voastre, ca să dovediți care este voia lui Dumnezeu cea bună și bineplăcută și desăvârșită» (Rom. 12, 2).

Iar dacă nu ne facem în chipul lumii, părăsind rătăcirea lumească, vom fi urâți de ea. Și Mântuitorul știind că așa se întâmplă, a spus: «Dacă alți fi fost din lume, lumea ar fi iubit ceea ce este al ei. Dar fiindcă nu sînteți din lume, de aceea lumea vă urăște» (Ioan 15, 19). Dar urindu-vă, vă prigonește. Dar pe cel ce strigă și se umple de minie nestăpînită, îl frînează Dumnezeu, nelăsindu-l nici măcar să supere cu cuvinte aspre. Căci a zis Dumnezeu către Laban: «Păzește-te să nu grăiești rele împotriva lui Iacob». Dar se supără lumea pentru că a fost jefuită și a pierdut pe zei. Iar pe aceștia i-a furat Rahila. Dar ia seama cum s-a făcut acest lucru. A căutat Laban pe zei la Lia și la cele două slujnice «și nu i-a aflat». Dar a șezut deasupra lor Rahila, dînd ca motiv cele obișnuite.

Care e înțelesul acestora? Nu a fost o ispravă a Sinagogii iudeilor, dar nici a celor născuți în robie desființarea idolilor. Ci a Rahilei celei tinere, adică a Bisericii, acoperind de necesitate cele făcute de mină. Ea împlinește cu idolii ceea ce s-a spus prin proorocul: «Și vei lua idolii cei argintați și pe cei îmbrăcați în aur îi vei mărungi și-i vei împrăști ca pe o apă lepădată și ca pe un gunoi îi vei arunca» (Isaia 30, 22). Iar pentru că n-au fost găsiți de Laban zeii lui, a făcut legămint de pace cu dumnezeiescul Iacob. Căci ne-maiavînd lumea pe dumnezeii cu nume mincinos, se va face prietenă

282. Dar gîndind și făcînd cele plăcute lui Dumnezeu și în stare să unească pe toți prin bunătatea lor, dovedim că avem pe Dumnezeu în noi, sau noi sîntem în Dumnezeu, sau viețuim ca în cer. Cerul este modul viețuirii care ne unește cu Dumnezeu și între noi. Divizarea este produsă și susținută de lupta între componente spre chinuirea reciprocă. Chiar în natură cînd se scoate excesiv o forță din îmbinarea lor cu altele se produce tulburare pentru toate, ca și pentru oameni. La fel cînd se afirmă un om împotriva altora, sau chiar o putere din om separat de altă putere (numai intelectul, numai simțirea, numai voința). Lumea experimentează azi efectele distrugătoare ce le produce o forță a naturii scoasă din armonia cu celelalte, armonie care se frînează una pe alta. Armonia e opera lui Dumnezeu cel atotubitor; războiul e al duhurilor dezbinătoare și distrugătoare. Trăirea trupească aduce dezordine în om, trăirea sfîntă și duhovnicească e o trăire în armonie cu Dumnezeu și cu toate. Dar Hristos e și stîlpul spiritual al creației, ca centru al unității ei.

ba mai mult s-a făcut aliată cu Hristos în păzirea păcii. Iar aceasta este piatra mult probată, cea de mult preț, unghiulară cinstită, cea din capul unghiului, pusă la temelia Sionului (Efes. 1, 20; Isaia 28, 16)²⁸³. «Căci a ridicat-o, zice, Iacob ca stilp», făcând-o chipul lui Hristos. Se vor aduna însă și alte pietre, cele ale Sfinților Apostoli, sau ale celor îndreptați prin credință și sfințiți în Duh, preînchipuind clar adunarea în Hristos.

Despre Sfinții Apostoli cuvîntul proorocesc a spus: «*Pentru că pietre sfinte se vor tăvăli pe pămînt*» (Zah. 9, 16). Pentru că dumnezeieștii ucenici au alergat pe tot pămîntul, ducînd neamurilor propovăduirea evanghelică. Iar către cei îndreptați în credință scrie înțeleptul Pavel: «*Întru care și voi vă zidiți spre locaș lui Dumnezeu în Duhul Sfînt*» (Efes. 2, 21).

Și s-a numit adunarea pietrelor de către Laban *movila mărturiei*. Iar dumnezeiescul Iacob ridicîndu-l la un înțeles și mai mare și neasemănat mai înalt, adică la Hristos, a numit-o *Movila mărturiei*. Căci Hristos însuși e capul celor ce cred²⁸⁴. Dar și mulțimea îngerilor e de față slujind (liturghisind) Mîntuitorului Hristos care mîntuiește pe ai Săi și îi scoate din răutatea lumii, împlinind slujirea rînduită lor. Aceasta o poate afla cineva cu ușurință din următoarele. Plecînd Laban și întorcîndu-se cu pace acasă, «*Iacob privind, a văzut oștirea tăbărită și l-au întîmpinat pe el îngerii lui Dumnezeu. Și a zis Iacob, cînd i-a văzut pe ei: Aceasta e tabăra lui Dumnezeu și a chemat numele locului: Tabere*» (Fac. 32, 1—2). Căci s-a scris: «*Îngerul Domnului va tăbări împrejurul celor ce se tem de El și-i va izbăvi pe ei*» (Ps. 33, 8). Și iarăși: «*Îngerilor Săi va porunci pentru tine ca să te păzească pe tine în toate căile tale*» (Ps. 90, 11)²⁸⁵. De fapt Domnul nostru Iisus Hristos îi izbăvește pe toți cei ce-L iubesc pe El, cu Care aduce slavă lui Dumnezeu și Tatăl împreună cu Sfîntul Duh în vecii vecilor. Amin.

283. Hristos e piatra care se pune ca fundament trainic la fundamentul creației readusă la unitate ca o clădire unitară, armonizată. Numai El poate uni lumea, prin iubirea Lui statornică, prin dumnezeirea făcută accesibilă oamenilor.

284. Biserica formată din credincioși e movila mărturiei, căci e deosebită de Hristos, Care e mărturia. Iar Hristos este El însuși Martorul, sau Mărturia ca ipostasul dumnezeiesc făcut om, El nu dă mărturie despre altul, nu e martorul altuia. Ci El dă mărturie despre Sine însuși. El e Adevărul care se mărturisește pe Sine.

285. Lui Dumnezeu îngerii îi liturghisesc slăvind-L, nu pentru că are Dumnezeu nevoie de aceasta, ci exprimîndu-și fericirea ce o simt în apropierea Lui, iar pe noi ne păzesc și ne scot din cele rele. De aceea în raport cu noi sînt ca o tabără înarmată.

Iarăși despre Iacob

1. Minunată este viața sfinților pentru cei ce s-au hotărît să viețuiască drept. Minunăția viețuirii lor întrece orice cuvînt. Dar pilda bună ce o oferă celor ce voiesc să viețuiască binecredincios, sau modul purtării lor drepte și plăcute lui Dumnezeu, se poate descrie în chip felurit. Eu spun, sau mai mult însuși Cuvîntul lui Dumnezeu al înșufletelor Scripturi spune că, cei ce privesc drept felul viețuirii lor trebuie să le imite credința; dar și să meargă pe urmele virtuții aflate în ei. Căci este absurd ca cei ce au fost pricepuți în artele împărătești să nu-i facă învățători în acestea pe cei dinaintea lor și să nu se silească să-i imite pe cei ce le-au practicat pe acestea cît mai exact; iar noi înșine, al căror scop e să dobîndim virtutea, să ne îndreptăm ochii minții spre frumusețea celor mai vechi ca să aflăm într-un mod oarecare de la ei cele prin care se poate face cineva cît mai apropiat de Dumnezeu și să-și facă mintea sa pricepută în viețuirea cea de laudă. Să nu fie deci cu nimic mai puțin pildă dumnezeiescului Iacob pe cît se poate, cel ce ne-a dat o cale nepătată și potrivită timpului de atunci în privința viețuirii, avînd ca ajutor și povătuitor pe Dumnezeu totul, care l-a lăsat să ajungă uneori cu folos în osteneli (căci nu poate dobîndi cineva fără sudoare cele de laudă ale virtuții), iar după asemenea nevointe l-a încoronat cu bucurii și l-a îmbogățit ca pe unul din cei puternici luptători în marile lupte.

Să nu spui în sinea ta: pentru ce n-a dăruit Dumnezeu sfinților ceea ce-i putea veseli? Dar aceasta ar fi însemnat să-i lase neexercitați (nedeprinși) și nu le-ar fi venit buna existență ca preț al virtuții, ca starea fericită și bogăția strălucită a darurilor. Ea le-ar fi fost mai dregabă un rod al pornirii unei voințe nesupuse încercărilor. Dar ei trebuiau să se arate mai degrabă probați și vrednici în fața lui Dumnezeu prin înșeși faptele lor. Și să fie și celor de după ei pildă și chip clar a trebuinței de-a voi să fie foarte iubitori de fapte și riguroși în ele, spre a înțelege că celor ce trăiesc o viață fără greutate și vrednică de dispreț, nu li se cuvine nici o răsplată, ci darurile cele mai deosebite le vin celor foarte iubitori de ostenală, care au prețuit mai mult dobîndirea bunătăților, decît dulcele vieții. Așa a spus careva dintre înțelepți: *«Fiule, de te apropii să slujești Domnului, pregătește-ți sufletul de încercare, îndreaptă-ți inima ta și rabdă»* (Înt. Sir. 2, 1). Căci *«răbdarea naște probare, iar probarea nădejdea, iar nădejdea nu rușinează»*, după cum s-a scris. Să urmărim deci scopul nostru.

2. După plecarea lui Laban din muntele Galaad, dumnezeiescul Iacob se grăbea spre patrie, voind să ajungă acolo. Dar scăpat de cearta cu Laban, de-abia a răsuflat puțin și cade îndată în greutate și mai mari. Căci plecând din Mesopotamia și mergînd spre Canaan, a trebuit să treacă prin Seir, unde locuia Esau, fapt care-l făcea să se teamă foarte. Căci nu uitase cum se supăraseră acela din pricina binecuvîntării și al drepturilor întîieii nașteri. Dar e vrednic de știut și de admirat modul cum a înlăturat supărarea pentru acestea și a adus la iubire și bunătațe pe frate. Căci s-a scris: *«A trimis Iacob soli înaintea sa la Esau, fratele său, în pămîntul Seir, în țara Edom și le-a poruncit lor, zicînd: Așa să spuneți domnului meu, Esau: Așa zice sluga ta, Iacob: Am locuit cu Laban și am întîrziat pînă acum. Și am dobîndit boi și asini, oi și slugi și slujnice. Și am trimis să se vestească domnului meu Esau, ca să afle sluga ta har înaintea ta. Și s-au întors solii lui Iacob, zicînd: Am fost la fratele tău Esau și vine întru întîmpinarea ta și 400 de oameni cu el. Și s-a temut Iacob foarte și nu știa ce să facă. Și a împărțit poporul ce era cu el și boii și oile în două tabere. Și a zis Iacob: De va veni Esau într-o tabără și o va tăia pe ea, cealaltă tabără va scăpa. Și a zis Iacob: Dumnezeuul părintelui meu Avraam și Dumnezeuul părintelui meu Isaac, Doamne, Tu Cel ce mi-ai zis: Pleacă în pămîntul nașterii tale și-ți voi face ție bine. Mi-ajunge Mie toată dreptatea ta și tot adevărul ce l-ai făcut slugii Tale. Căci numai cu toiagul acesta am trecut Iordanul. Iar acum m-am făcut cu două tabere. Scoate-mă din mîna fratelui meu Esau, că mă tem de el, ca nu cumva venind să mă calce pe mine și pe mama cu copiii ei. Iar Tu ai zis: Îți voi face bine și voi face sămînța ta ca nisipul mării și nu se va putea număra din pricina mulțimii»* (Fac. 32. 3—12).

Observă cum scapă prin lingșire de Esau și-i potolește cu blindețe supărarea aceluia și încearcă să înfrîneze prin cuvinte bune minia nestăpînită a aceluia. Măcar că ajunsese mai înalt pentru binecuvîntarea tatălui său și se distingea prin slava celor întîii născuți și avea pe Dumnezeu ajutor, a ales cu sfințenie să împlinească spusa: *«De e cu puțință, pe cît stă în puterea noastră, trăiți în pace cu toți oamenii»* (Rom. 12. 18). Cîte odată cuvîntul unora este de nesuportat pentru că e aspru și îngîmfat și plin de dispreț. Scriitorul Pilde-lor scrie însă ca un înțelept: *«Răspunsul smerit întoarce minia»* (Pilde 15, 1). Observă priceperea dreptului binecredincios. Trimite soli care vor cere pace și vor duce cuvinte blinde lui Esau. Căci așa le-a poruncit Iacob: *«Acestea zice sluga ta Iacob»*. Dar se întoarce

iarăși și spre rugăciune și nu uită niciodată de ajutorul lor. Și arată că experiența celor trecute întărește și mai mult nădejdea, zicînd: «*Cu toiagul acesta al meu am trecut Iordanul, iar acum am două tabere*»²⁸⁶. Deci a zis: «*Avînd de acasă numai acest toiag, am trecut Iordanul și iată m-am făcut stăpînul multora, avîndu-te pe Tine, Stăpîne, binevoitor*». Vom învăța prin acestea și noi că trebuie să fim blînzi și pașnici și să urmărim în tot chipul să viețuim fără să ne luptăm cu alții. «*Sluga Domnului, zice, nu trebuie să se lupte, ci să fie blînd cu toți*», după cum s-a scris (II Tim. 2, 24). Nimic nu ne împiedică să ne folosim și de bunele meșteșuguri omenesti în vederea binelui, ba socotesc că e chiar un lucru dintre cele de laudă. Dar e necesar să cerem (chiar dacă le folosim și acelea) și grija lui Dumnezeu și ajutorul de sus, «*nu cugetînd la cele înalte*» (Rom. 12, 16), ci gîndindu-ne mai degrabă la ceea ce s-a scris: «*Cu cît ești mai mare, cu atîta mai mult te smerește și vei afla har înaintea Domnului*» (Înt. Sir. 3, 20; Filip. 2, 3).

Hotărîndu-ne să cugetăm și să lucrăm așa, vom cîștiga bunurile păcii și vom întoarce pe cei ce s-au înfuriat pe noi spre bunătate. «*Fiarele sălbatice, zice, vor ajunge la pace cu tine*» (Iov. 5, 22).

Aceasta a făcut-o Iacob. N-a îmblînzit pe fratele său numai cu cuvinte blinde și line, ci l-a făcut părtaş și de averile și bunurile lui, dîndu-i partea cea mai scumpă, oi și boi, capre și asini, cămile și viței. Căci e mai bună pacea decît averile și trebuie prețuită mai mult iubirea de frați decît posesiunea celor vremelnice. Căci se temea, cum am spus, dumnezeiescul Iacob de fratele său Esau și era trist gîndindu-se că va suferi de mînia lui. Dar acela a călcat peste pizma lui de la început și l-a îmbrățișat pe Iacob și l-a sărutat cu lacrimi și s-a supus legilor firii care îl îndemnau la iubire. Căci s-a scris: «*Și alergînd Esau în întîmpinarea lui și îmbrățișîndu-l, l-a sărutat și a căzut pe grumazul lui și au plîns amîndoi*» (Fac. 33, 4). Și toate acestea sînt fapte ale blîndeței, rod al cugetului smerit și ne iubitor de mărire și dar al bunăvoinței lui Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El, al cugetului care subțiază mîndria și înmoaie asprimea și umple de bucurie pe cei ce se silesc să se alipească de El.

Dar socotesc că trebuie să căutăm în povestire înțelesul duhovnicesc. Și să o facem pornind de la începutul cuvîntului. Căci așa se face lămurită taina lui Hristos celor ce vor să o cunoască bine.

286. Toate rugăciunile Bisericii constau din aceste părți: a) adresarea către Dumnezeu, b) amintirea unor daruri anterioare ale Lui, c) conținutul cererii de față, d) slava adusă lui Dumnezeu ca mila Celui Puternic să împlinească cererea.

3. Temîndu-se deci de fratele invidios și sălbăticit ca o fiară, pe drept cuvînt, dumnezeiescul Iacob, a întreprins călătoria în Haran și la Laban, consimțind cu călătoria tatălui său, adică Isaac. Căci socotea că așa va putea să ocolească cearta cu fratele supărat. Iar ajuns la Laban, s-a căsătorit cu cele două fiice ale aceluia, cu Lia și cu Rahila. Și s-a îmbogățit și cu nașterea de fii și cu turme de vite, iar pe lîngă acestea și cu altă avere. Dar după ce a ajuns la atîta bogăție, s-a gîndit să aibă casa sa și pleacă din Haran și din casa lui Laban, împreună cu cele dobîndite și cu soțiile și copiii. Dar urmărindu-l Laban, a fost ajuns de el, dar Hristos le-a insuflat pace și i-a făcut să se lege prin iubire. Și au ridicat un stîlp de piatră ca chip al Lui. După aceasta Laban plecînd și întorcîndu-se acasă, a ajuns la pace și cu cel ce-i amenința viața în chip sălbatic, adică cu Esau. Și s-au îmbrățișat împreună, îngropînd în oarecare mod în înaintările lor spre iubirea întreolaltă supărarea pentru cele trecute. În acestea se cuprinde tot cuvîntul istoriei. Dînd lui Iacob fața lui Hristos Însuși, ne-am amintit și de cea a celor îndreptați prin credință. Iar de Esau am spus că închipuie în el poporul tăierii împrejur și al legii. Acestea mai ales pentru că însuși Dumnezeu, Stăpînul tuturor îi spune Rebecăi pe cînd purta încă în pîntece doimea copiilor: *«Două neamuri și două popoare se vor ivi din pîntecele tău și popor va stăpîni pe popor și cel mai mare va sluji celui mai mic»* (Fac. 25, 23).

Aceasta s-a și împlinit prin Hristos. Căci cei din Israel fiind primii după timp și fiind numiți de aceea întii născuți, au ajuns și au fost puși după cei credincioși în Hristos, care au moștenit și slava celor întii născuți, pentru Cel Întii Născut aflat în ei, care e și Unul Născut²⁸⁷. Pentru că s-au făcut de un chip cu El, avînd a doua naștere prin Duh întru nestrîcaciune și sfințenie.

Dar ars de pizmă, Esau, adică Israel, a prigonit pe Iacob, adică pe Hristos. Însă, precum am spus, cuvîntul nostru în acestea are un înțeles îndoit, luînd seama totdeauna la ceea ce se cuvine, și de

287. Hristos este Întii-Născut ca Omul nou, înviat. Căci ca Dumnezeu este nu Întîiul-Născut, ci Unul-Născut. Dar dacă n-ar fi Unul-Născut ca Dumnezeu, n-ar fi putut fi nici Întîiul-Născut ca Om. Căci n-ar fi înviat primul din morți. Și n-ar fi fost Întîiul-Născut ca Om fără de păcat, sau Începătorul noii umanități. Ca Creator nu S-a făcut Întîiul-Născut dintre oameni. Căci a rămas deasupra noastră după ființă. Dar pentru a ne mîntui S-a făcut și Întîiul-Născut al omenirii mîntuite de păcat și de moarte. Numai așa o putea face aceasta. Și de ce ar fi greu de admis că Cel ce-a binevoit să creeze pe oameni din iubire, pentru a realiza un dialog cu ei, n-a putut duce pînă la capăt iubirea aceasta, făcîndu-se și El însuși Om, pentru a ridica la suprema intimitate dialogul lui Dumnezeu cu oamenii?

aceea referindu-se cînd la Iacob, ca chip al lui Hristos, cînd la noul, popor cel în credință.

Deci prigonit într-un fel și nu fără voie, Hristos a plecat în țara neamurilor, spunînd limpede: *«Părăsit-am casa Mea, lăsat-am moștenirea Mea, dat-am sufletul Meu cel iubit în mîinile vrăjmașilor ei. Făcutu-s-a moștenirea Mea ca un leu în dumbravă, dat-a asupra Mea glasul ei. Pentru aceea am urît-o pe ea»* (Ier. 12, 8). Dar s-a făcut arătat pe Sine din bunătate și iubire de oameni, după înviere și femeilor în grădină, zicînd: *«Mergeți, vestiți fraților Mei²⁸⁸, ca să meargă în Galileea și acolo Mă vor vedea»* (Matei 28, 10).

Ajungînd deci în Galileia, ca și dumnezeiescul Iacob în Haran, a păstorit oile lui Laban, adică ale lumii, care făcea din creație un idol și care era în rătăcire ca și Laban. Ajungînd acolo, se căsătorește ca un Mire cu o fecioară curată, sau cu Biserica din neamuri, adică cu Rahila, luînd-o împreună cu ea și pe cea mai înainte căsătorită prin lege cu El, sau Sinagoga Iudeilor, al cărei chip e Lia. Căci *«s-a mîntuit rămășița lui Israil»*, după cuvîntul, proorocului (Jud. 5, 15; Isaia 10, 22; Rom. 9, 27), deși nu toată mulțimea a prețuit harul în Hristos prin credință. Arătîndu-Se însă la neamuri Hristos ca Mire și recunoscînd prin Duh pe cît mai mulți spre înfiere în har și adunînd o turmă de oi cuvîntătoare cu adevărat greu de numărat, a fost prigonit de lume. Căci s-au împotrivit slavei lui Hristos unii care aveau în lume cinstiri mari și o stăpînire pămîntească greu de doborît. Dar dumnezeiescul har s-a îndurat și de ei. Căci a ajuns și lumea la pace cu Hristos, ca și Laban cu Iacob. Apoi în timpurile de pe urmă Domnul nostru Iisus Hristos va uni cu Sine și pe vechiul prigonitor Israel, precum și Iacob l-a îmbrățișat pe Esau după întoarcerea din Haran.

Că după vremuri va fi primit și Israel în dragostea cea în Hristos prin credință²⁸⁹, nu ne putem îndoi dacă ascultăm de cuvintele de Dumnezeu insuflatei Scripturi. De fapt Stăpînul tuturor a spus printr-unul dintre sfinții prooroci: *«Că zile multe vor ședea fiii lui Israel fără împărat și fără de căpetenie și fără de jertfă și fără de altar, fără preoție și fără arătători. Și după acestea se vor întoarce fiii lui Israel și vor căuta pe Domnul, Dumnezeul lor și pe David, împăratul lor și vor nădăjdui în Domnul și în bunătatea Lui la sfîr-*

288. Hristos îi numește aici pe ucenici «frați», pentru a arăta că a rămas om și după înviere; și că și ei vor avea parte de învierea Lui.

289. Credința în Hristos prin care ne mîntuim nu exclude iubirea noastră față de El și a Lui față de noi, cum s-a afirmat în protestantism. Sf. Ap. Pavel accentuiază atît de mult credința în Hristos, pentru că credința în dumnezeirea Lui îi împiedecă pe evrei să se alipească Lui.

șitul zilelor» (Osea 5, 4—5). Căci adunînd încă Mintuitorul nostru al tuturor pe cei ce cred din neamuri, s-a despuiat Israel, neavînd legea ca îndrumătoare a celor ce trebuie făcute, neaducînd la altarul dumnezeiesc cele rinduite de lege, ci așteptînd pe Hristos întorcîndu-se de la chemarea neamurilor, ca să și-l facă și pe el în sfîrșit al Său prin credință și să-l unească prin legea iubirii cu ceilalți ²⁹⁰.

Observă că bucurîndu-se de nașterile copiilor și de multe turme de oi, Iacob se întoarce din Haran și primește în sfîrșit și pe Esau însuși în iubirea sa. Deci se întoarce Israel la vremea sa, după chemarea neamurilor, și se va minuna de bogăția cea în Hristos. Este ușor celor ce voiesc să vadă și aceasta în cele întîmplate în chip istoric. A trimis Iacob daruri lui Esau aducîndu-l la iubire și prin generozitatea darurilor. A trimis și soli la el ca să-l cîștige cu cuvinte de pace. Și că vor fi și nu vor întîrzia cele ce-i vor aduce la prietenie la vremea cuvenită, o arată lămurit și Hristos. Căci a spus către Iudei prin glasul proorocului: *«Și iată, Eu voi trimite la voi pe Ilie Tesviteanul înainte de-a veni ziua cea mare și luminată a Domnului. Acela va întoarce inima tatălui spre fiu și inima omului spre aproapele lui, ca nu cumva venind să bat pămîntul de tot»* (Maleahi. 4, 5). Venind el va readuce la Mine, cum se cuvine, pe Israel cel greu de adus, îl va scoate din vechea minie, îl va face prieten pașnic al lui Hristos, arătînd ca prezente darurile generozității Aceluia, adică cele nădăjduite de cei ce cred. Căci nu se vor mai amîna atunci pentru timpuri îndelungate cele făgăduite celor credincioși, ci dăruirea va fi în vecinătate și harul la îndemînă. Pentru că va dispărea îndată fiul păcatului și va coborî împreună cu sfinții îngeri din cer Hristos, Mintuitorul tuturor, prin care și cu care fie slava Tatălui și Sfîntului Duh în vecii vecilor. Amin ²⁹¹.

290. E o mare taină care se afirmă aici potrivit Ap. Pavel în (Rom. 11, 25—26): *«că împietrire s-a făcut lui Israel, în parte, pînă va intra tot numărul păgînilor»*. Poate păgînii n-ar fi venit la Hristos, dacă El ar fi apărut înconjurat de tot poporul Israel. Poate că Israel nu era încă pregătît să renunțe la mindria că el e singurul popor ales. Poate văzînd pe creștinii dintre păgîni slăbind în credința în Hristos, vor veni ei să arate marea înălțime a umanității în Hristos. Tenacitatea lor, subtilitatea rafinată, solidaritatea cîștigată în cursul unei istorii în care au luptat din greu ca să se mențină și impună va putea aduce micii elite creștine care se va menține o mare și finală înălțime spirituală. Vor avea atunci și ea adevărata jertfă în locul jertfelor inferioare pe care le-au pierdut: jertfa de Sine a lui Hristos și a omului în Hristos.

291. Poate Israel va fi adus la Hristos de marile semne ale venirii Domnului, între care vor fi și începutul revărsării bunătăților spirituale ale veacului viitor.

Iarăși despre Iacob

1. Firea omului a căzut prin păcat și prin moarte. Înstrăinându-se cu totul de Cel ce știa să-l mintuiască, cel făcut după chipul dumnezeiesc s-a supus poverii robiei. Căci și-a supus grumazul nu cu voia tiraniei satanei, care din foarte mare îngîmfare (fiindcă duhul cel rău este supraîngîmfat), a pornit cu îndrăzneală împotriva tuturor, zicînd: *«Lumea întreagă o voi cuprinde în mîna mea ca pe un cuib și ca niște ouă părăsite le voi ridica și nu va rămîne vreunul care să-mi scape, sau să grăiască împotriva mea»* (Isaia 10, 14). A împărățit cu tiranie, cum am spus, și s-a numit dumnezeul veacului acesta. Și s-a închinat lumea lui și a slujit creației în locul Creatorului ²⁹².

Dar deoarece Dumnezeu s-a milostivit și de cei aduși la această mizerie, a făgăduit să ne trimită pe Fiul Său din cer, care să readucă firea omului iarăși la ceea ce era la început. *«Cele în Hristos sînt zidire nouă»*, după Scripturi (II Cor. 5, 17; Gal. 6, 15). Iar aducătorii bunelor cuvinte la noi s-au făcut fericiții prooroci. *«Proorocind despre harul ce avea să vină la noi și cercetînd în care și în ce fel de timp a arătat pe Duhul lui Hristos din ei, care mărturisind de mai înainte patimile lui Hristos și slavele de după acestea, au dovedit celor cărora s-au descoperit că acestea nu le slujeau lor înșiși, ci nouă»* (I Petru 1, 10—12). Așa scrie ucenicul Mîntuitorului. Și ei au spus multe cuvinte despre întruparea Mîntuitorului nostru și că la vremea sa va veni Izbăvitorul. Și nu va fi nici o supărare să înfățișăm cititorilor puține dintre ele. Iar că faptul acesta va fi spre acuzarea mulțimii Iudeilor, se poate vedea din lucrurile înseși. Căci deși puteau cunoaște din cuvintele proorocilor sosirea Mîntuitorului, ba cunoscînd nenorociții aceasta din însăși umbra legii, au respins

292. Păcatul e o grea robie spirituală. Omul nu mai e liber cu adevărat. E o robie care-i slăbesc puterile spiritului care ține materia trupului încheată și mereu tină, își face loc în aceasta procesul descompunerii sau al stricăciunii, care duce trupul la moarte. Descompunerea devine un fapt general, contrar armoniei care ține forțele materiei îmbinate, și reciproc înfrîinate, care face din natură un mediu de întreținere a trupului omenesc. Descompunerea se manifestă și ca o luptă între egoismele umane, care e o fărîmă a răului. Toate acestea vin pentru că omul a ieșit din legătura cu Dumnezeu în care pot rămîne toate armonizate. «Știința» promovează și ea acest proces în iluzia că separînd forțele naturii, trupul de suflet, le poate mai deplin cunoaște și folosi. În Hristos, făcîndu-Se Dumnezeu însuși om, toate se readună: omul cu Dumnezeu, omenescul în Sine însuși, omul cu semenii săi. Spiritul Lui omenesc întărit de ipostasul divin poate învinge moartea, armonizează pe om cu om, pe om cu natura, cu forțele naturii. Readunîndu-se în El, ca în Dumnezeu, se armonizează toate. Altfel se aduc unele pe altele în dezordine (vezi energia nucleară). Dar orgoliul și patimile de neînvins ale omului prin el însuși nu pot fi numiți de la el, nici efectele lor uriașe asupra naturii. Ele au cauza în lucrarea unor duhuri rele mai puternice.

vestirile de la Dumnezeu și pe Hristos însuși. E ceea ce ne-a spus și înțeleptul Pavel: «*Împiertire s-a făcut în parte lui Israel*» (Rom. 11, 25), «*ca văzînd să nu vadă și auzînd să nu audă, nici să înțeleagă*», a spus și Mintuitorul Însuși (Matei 13, 13). Deci a spus, mai bine zis ne-a și înfățișat pe Emanuil însuși spunînd clar în scrierile sale, dumnezeiescul Isaia: «*Duhul Domnului peste Mine, pentru care M-a uns pe Mine să binevestesc săracilor, să vindec pe cei zdrobiți cu inima, să propovăduiesc robilor scăparea și orbilor vederea, să chem anul Domnului primit și ziua răsplătirii*» (Isaia 61, 1). Și acestea au fost faptele strălucite ale venirii Lui.

Iar Osea a spus despre El: «*Și se vor aduna fiii lui Iuda și fiii lui Israel împreună și vor pune loru-și o singură domnie și se vor înălța de pe pămînt, că mare este ziua lui Israel*» (Osea 1, 11)²⁹³. Căci au fost foarte mulți învățători la Iudei care au îndemnat în cursul timpului să se cinstească Dumnezeu tuturor numai cu buzele și au dat ca învățătură popoarelor de sub autoritatea lor poruncile oamenilor. Dar o singură domnie s-a pus împotriva tuturor și peste toți și anume Hristos și prin El ne-am înălțat de la pămînt, adică am învățat să cugetăm cele de sus. De aceea «mare cu adevărat este ziua lui Israel», adică a seminției lui Dumnezeu, sau a Fiului²⁹⁴.

De această zi ne-a amintit și dumnezeiescul David, zicînd: «*Aceasta e ziua pe care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm și să ne veselim într-însa*» (Ps. 117, 24). Dar și preaințeleptul Pavel: «*Iată acum vremea bunei așteptări, iată ziua mîntuirii*» (II Cor. 6, 2), în care adică ne-am mîntuit, Hristos chemîndu-ne la aceasta²⁹⁵. Căci a spus înțeleptul ucenic: «*Nu este alt nume sub cer, dat oamenilor, în care trebuie să ne mîntuim noi*» (Fapte 4, 12)²⁹⁶. Dar auzi și pe Ieremia zicînd limpede: «*Iată vin zile, zice Domnul, și voi ridica lui David Odraslă dreaptă. Și va împărăți împărat și va fi înțelept și va face judecată și dreptate pe pămînt. În zilele Lui se va mîntui*

293. Verificarea oamenilor și a creației întregi în Dumnezeu, operă principală a lui Hristos. Aceasta e una cu desființarea păcatului și a urmărilor lui; una cu întărirea și fericirea tuturor; una cu înălțarea de la cele pămîntești, sau materiale privite în ele înseși.

294. Mare este ziua în care Fiul lui Dumnezeu Se va face om, sau începutul unei omeniri noi.

295. Așteptă omul timpuri grele. Dar ziua întrupării Fiului lui Dumnezeu este așteptată ca cel mai mare bine. Aceasta e ținta în care începe împlinirea timpului, sau a istoriei. E ziua în care se umple timpul de sens. Căci e ziua începutului mîntuirii sau a scăpării omenirii de rău și de moarte.

296. Numele Hristos e numele Fiului lui Dumnezeu dat nouă, ca venit între noi sub cer. Dacă n-ar exista un Fiu al lui Dumnezeu după ființă, deci nu supus legilor lumii care duc la moarte, și dacă Acesta nu S-ar fi făcut om, luînd un nume între numele noastre, și purtînd viața noastră de sub cer, n-ar exista mîntuire.

Iuda și Israel va locui cu încredere. Și acesta e numele Lui, cu care îl va chema pe El Domnul: Ioseduc între prooroci» (Ier. 23, 5—6). Căci a împărțit peste noi, ca Împărat drept, Hristos, și a făcut judecată și dreptate, eliberînd de păcate pe cei rătașiți și osîndind pe vrăjmașul satana care ne-a ținut sub tiranie. Iar numele lui este Ioseduc, adică dreptatea lui Dumnezeu. «Căci ne-am îndreptat întru El și nu din faptele dreptății pe care le-am făcut noi, ci după mare mila Lui» (Rom. 3, 24) ^{296b}. De aceea a și spus Dumnezeu și Tatăl: «Se apropie repede dreptatea Mea, și mila Mea se va descoperi» (Isaia 56, 1). Căci Hristos s-a făcut nouă milă și dreptate de la Dumnezeu și Tatăl. Cu acest nume L-au numit pe El corul strălucit al sfinților ²⁹⁷.

Astfel fericitul Samuil, vestitul între prooroci, le-a grăit celor din Israel, zicînd: «Și iată, eu am umblat înaintea voastră din tinerețea mea și pînă în ziua aceasta. Iată eu, mărturisiți mie înaintea Domnului și înaintea Hristosului (Unsului) Său» (I Regi 12, 2—3). Și iarăși: «Martor este Domnul întru voi și martor Hristosul (Unsul) Său în ziua aceasta, că n-ați aflat în inima mea nimic» (Ibid. 5). Mai lămurit învinovăța fericitul David neștiința iudeilor și îndrăzneala neînfrînată împotriva lui Hristos și deșertăciunea gîndurilor lor, copilăria în cugetarea lor, zicînd: «Pentru ce s-au întărit neamurile și au cugetat popoarele deșertăciuni? Ridicatu-s-au împărății pămîntului și căpeteniile s-au adunat împreună împotriva Domnului și a Hristosului (Unsului) Său» (Ps. 2, 1—2). De fapt deșerte cu adevărat sfînt sfaturile neînțelepte ale Iudeilor împotriva lui Hristos. Căci nu putea muri viața, nici nu se putea face stăpînit de porțile iadului. Cel ce a zis și duhurilor de jos: «Ieșiți, și celor din întuneric: luminați-vă» (Isaia 49, 9). A deplîns Ierusalimul și proorocul Ieremia, ca necinstitor de Dumnezeu, ca ucigător al Domnului, ca spurcat, ca nemulțumitor. Căci a zis: «Duhul dinaintea feței noastre, Hristos (Unsul) Domnul, a fost prins în stricăciunile noastre; de El am spus:

^{296 b}. Noi n-am avea puterea să facem faptele dreptății adevărate. Dar aflîndu-ne în El sau El în noi, prin credință, dreptatea sau curătenia și bunătatea Lui ni se comunică și nouă. Iar această sălășluire a Lui în noi, dacă credem că El e Fiul lui Dumnezeu făcut om fără de păcat, o înfăptuiește din mila Lui. El e dreptatea în Persoană. Căci din El iradiază toată dreptatea.

²⁹⁷. Dreptatea nu este o realitate, sau o calitate impersonală. Dreptatea este Dumnezeu însuși ca Persoană; și Fiul Lui. Căci nu-l vine lui Dumnezeu de undeva din afară, în baza unui efort de-a o cîștiga. Dar Tatăl L-a făcut pe Fiul Său dreptate pentru noi, binevoind să-L trimită la noi ca om. L-a făcut dreptate la nivelul nostru și pentru trebuința noastră, comunicîndu-Se nouă ca dreptate între noi. Dar trimițîndu-L ca om între noi, L-a făcut să se facă și milă pentru trebuințele noastre, la nivelul nostru. Căci în relația dintre Persoanele treimice iubirea nu trebuie să se manifeste ca milă.

în umbra Lui vom viețui întru neamuri» (Plingeri 4, 20). Trebuind să aleagă harul prin credință, au fost prinși luptând împotriva lui Dumnezeu. De aceea Făcătorul tuturor, Cuvîntul lui Dumnezeu Cel Unul-Născut, coborîndu-Se pe Sine spre deșertare (chenoză), s-a uns de către Tatăl și s-a făcut ca noi. Și scopul chenozei (deșertării) a fost să mîntuiască pe cei de pe pămînt²⁹⁸. De fapt proorocul Sofronie a binevestit, zicînd : *«Bucură-te foarte, fiică a Sionului, saltă de veselie Israele ; veselește-te și te destată din toată inima, fiică a Ieru-*

298. Sf. Chiril face reflexiuni despre chenoza (smerirea) Fiului lui Dumnezeu pînă a sluji omului ; în legătură cu smerirea lui Iacob față de Esau, deși avea acum drepturile întîiului-născut ; binecuvîntarea lui Isaac. Aceasta ne dă să înțelegem că înălțimea spirituală a cuiva implică răspunderea mai mare față de cei mai mici. De la el trebuie să învețe cel mai mic smerenia, Iacob a fost văzut de Dumnezeu mai capabil de o astfel de răspundere, de aceea a trecut la el drepturile întîiului-născut. S-ar spune : dar atunci de ce a făcut să se nască Esau întîi ? Însă chiar în actul nașterii, Iacob apare ținînd de călcii pe Esau. Cel ce pare mai mare în lume, e mai mic decît cel ce pare mai mic. Acesta dirijează oarecum pe cel ce pare mai mare.

Aceasta ne ajută să înțelegem puțin smerirea Fiului lui Dumnezeu, care deși vine ca om pe lume după Adam, se face El întîiul-născut al omenirii înnoite, spiritual în smerenie, în milă, în iubire.

Dar cum se poate smeri Fiul lui Dumnezeu făcîndu-Se om și încă un om smerit ? Dacă Dumnezeu însuși a făcut pe om să se înalte prin simțirea de iubire, de milă, iar aceasta înseamnă coborîrea smerită la semenii care suferă de pe urma izolării prin mindria nefirească, oare nu e în Dumnezeu însuși capacitatea de simțire, de milă, de coborîre la cei ce suferă cînd ajung în mindria păcatului. Și nu e în această capacitate adevărata superioritate a lui Dumnezeu ? Dumnezeu smerindu-Se cu înțelegere, cu milă de oameni, manifestă o mai mare putere decît rămînînd nepăsător și rigid. Căci prin smerenie, milă și înțelegere îi cîștigă. Prin milă devine om adevărat ; prin milă se apropie cu adevărat de ei și ei se apropie de El. Se apropie de ei, arătînd mila față de ei și trezind mila lor față de El. El flămînzește, obosește, pătîmește durerile morții, arătînd mila față de oameni și trezind mila lor. Ne face «frățiorii» Săi și El se face «frățiorul» nostru. Totuși El e tare în acestea. El le rabdă real, dar le și biruiește răbdîndu-le real, comunicînd și oamenilor această putere. Îmbină paradoxal smerenia cu puterea. Se supune lor și e mai tare ca ele. Acesta e Dumnezeu făcut om. Fiul lui Dumnezeu se poate face subiectul firii capabilă de suferința de pe urma izolării de semenii, dar capabilă și de milă cînd biruiește mindria, și capabilă să-și rabde suferința biruind-o. Dumnezeu adevărat nu e un Dumnezeu încremenit în superioritatea Lui. În lucrările sau energiile Sale se poate situa în diferite grade și forme de viață, dar toate exprimă tăria neschimbată în bunătate a firii Sale. El se poate face pînă și subiectul firii noastre și a energiilor și pătîmirilor ei, pe care El a făcut-o, pătrunzîndu-o de lucrările Sale, care închid în ele și simțirea și mila. În viața internă a Treimii nu e milă, pentru că Persoanele fiind perfect unite prin fire, nu suferă de singurătate. Oamenii sînt făcuți să înainteze la unitatea deplină și prin libertatea lor, folosînd rău libertatea pot ajunge la suferința singurătății. Dar Dumnezeu are în iubirea față de făpturile Sale conștiință și virtualitatea milei pentru cazul că ajung la această suferință. Iar în milă e putința coborîrii la cel ce suferă.

«Chenoza» Sa o mai poate trăi Hristos și ca, conștiință a dependenței umanității Sale de Dumnezeu. Dar în același timp El face umanitatea să se bucure de absolutitatea Lui ca Dumnezeu. Dar prin aceasta nu face umanitatea Sa independentă de dumnezeirea Sa. E o ridicare a umanității Sale prin coborîrea la ea. Aici avem un nou paradox : participarea umanității Sale la caracterul absolut al ipostasului Său divin, dar neîncetarea ei de a fi umanitate dependentă de El ca ipostasul ei divin. Trupul meu participă la caracterul de subiect al spiritului meu, dar nu încetează de a fi trup, neformat în spirit.

salimului. Șters-a Domnul nedreptățile tale, răscumpăratu-te-a din mâna vrăjmașului tău. Împărăți-va Domnul lui Israel în mijlocul tău, nu vei mai vedea rele» (Sof. 3, 15—16). Iar cei neascultători și neincovoiați și care trec peste orice îndrăzneală, au săvârșit față de El cele mai urite fapte, făcînd și gîndind cu ușurință tot ce e mai grosolan. De aceea au și plătit pedepsele pentru păcate. Căci cei răi, s-au pierdut în chip rău. Dar nu cu totul. Căci «s-a miluit și s-a mîntuit rămășița», după cuvîntul proorocului (Judec. 5, 15; Isaia 10, 22; Rom. 9, 27).

2. Că acestea așa se vor petrece la vremea sa, ne-a învățat dumnezeiescul Iacob, care dă un chip frumos planului lui Dumnezeu. Și cum se vor petrece, voi spune-o, înfățișînd cum se cuvine cele din Sfintele Scripturi. Ele sînt așa: «Sculîndu-se în noaptea aceea, a luat cele două soții și cele două slujnice și cei unsprezece copii ai lui și a trecut vadul lui Iavoh. Și au trecut toate ale lui. Și a rămas Iacob singur. Și s-a luptat un Om cu el pînă dimineața. Dar a văzut că nu-i poate birui și s-a atins de lățimea coapsei lui și a amorțit lățimea coapsei lui Iacob luptîndu-se cu El. Și a zis lui: lasă-mă că s-au ivit zorile. Iar el a zis: nu te voi lăsa, pînă ce nu mă vei binecuvînta. Și i-a zis lui: care este numele tău? Iar el a zis: Iacob. Și i-a zis lui: Nu se va mai chema numele tău Iacob, ci Israil, va fi numele tău, pentru că ai fost tare cu Dumnezeu și cu oamenii puternic vei fi. Și a întrebato Iacob și a zis: «Arată-mi numele tău. Și a zis: Pentru ce mă întrebi de numele meu? Și l-a binecuvîntat pe el acolo. Și a chemat Iacob numele locului acela: vederea lui Dumnezeu. Pentru că am văzut pe Dumnezeu față către față și s-a mîntuit sufletul meu. Și răsărea soarele cînd a trecut peste el fața lui Dumnezeu. Iar el șchiopăta cu piciorul lui» (Fac. 32, 22—31).

Deci a trecut dumnezeiescul Iacob toate ale lui Iavoh sau torentul și el a rămas singur. Dar cum nu merită să cunoaștem înțelesul acestui lucru? Deci să-l căutăm pe acesta. Căci însuși șirul cuvîntului ne va conduce la cele duhovnicești.

3. Esau locuia în Edom și Seir și stăpînea acel pămînt care nu era sub mîna lui Iacob. Acesta după ce a plecat din Mesopotamia și din casa lui Laban și se grăbea să vină în pămîntul părintesc, trebuia să-și facă drumul prin Edom. De aceea cu multă înțelepciune i-a trimis un salut de pace fratelui său. Căci a trimis la el soli și daruri strălucite, sperînd că va veni să-l vadă. Adresîndu-i-se astfel și trimițîndu-i daruri și cuvinte de pace, îl îmblînzește pe fostul lui dușman de moarte. Căci după ce s-au întors trimișii lui și i-au spus: «Am

ajuns la fratele tău Esau și iată el vine întru întâmpinarea ta și patru sute de oameni cu el», temindu-se dumnezeiescul Iacob foarte, căci nu știa clar de se va întâlni cu un prieten și om pașnic, sau stăpinit de obișnuita ură față de el și hotărît să-i arate faptele pizmei, «a trecut toate ale sale și a rămas singur», gândind, socotesc în sine că, de se va arăta bun și blînd, nu va fi greu să vadă femeile și copiii și să le grăiască. Iar de va veni aspru și plin de ură, nepotolit de pornirea de a ucide, va cruța copiii și se va milostivi de lacrimile femeilor. Și apucîndu-l numai pe el, își va satisface mînia și-i va ajunge moartea celui ce l-a supărat spre potolirea lui.

Dar, precum am spus înainte, cele ce s-au întîmplat au întrecut, cu ajutorul lui Dumnezeu, și această speranță. «Căci s-au îmbrățișat unul pe altul». Prin această întîmplare ni s-a făcut cunoscut înțelesul tainei. Cum și în ce chip, o voi spune iarăși.

A trecut deci toate ale lui peste torent. Iar după ce a rămas singur, s-a luptat cu el un om pînă dimineața. Pe cel ce s-a luptat cu Iacob îl socotim un sfînt înger, chip al lui Hristos Cel ca noi pentru omenescul Său. Din faptul că nu a trecut și el împreună cu alții torentul, sau Iavohul, care se tîlmăcește *luptă*, rezultă că *acelora* li s-a întîmplat luptă cu cele ce se văd. Dar cum trebuie înțeleasă rațiunea acestui fapt, sau care e sensul lui cel mai lăuntric? Cu cei ce trec Iordanul al cărui chip e Iavohul, nu se luptă Hristos, nici nu pune pe cei ce cinstesc tainele Lui în starea de luptători sau de vrăjmași. Ci mîntuiește mai degrabă și încununează pe cei ce au biruit lumea, într-o luptă spirituală: făcîndu-i să strălucească de cinstirile cele mai înalte. Iar numele rîului este *luptă*. «Căci Împărăția cerurilor se ia cu sila și cei ce se silesc, o răpesc pe ea» (Matei 11, 12). Și «strîmtă foarte este poarta și plină de necazuri calea ce duce la viață și puțini sînt cei ce o află pe ea» (Matei 7, 14).

Faptul acesta a arătat că cei ce vor fi în cursul timpului din Iacob nu vor trece Iordanul, adică nu vor ajunge la har prin Sfîntul Botez și vor necinsti în mod neevlavios pe Emanuel și-l vor avea pe El luptător împotriva lor²⁹⁹. Iar că cei ce nu-L vor cinsti prin credință pe El se vor socoti cu totul ca vrăjmași, ne va încredința Mîntuitorul Însuși, zicînd: «Cel ce nu este cu Mine, este împotriva Mea» (Luca 11, 23). Dar cu El sînt cei ce au crezut. Dar cum s-ar îndoi cineva, că și inversul este adevărat?

299. Sf. Chiril nu-l mai prezintă aici pe Iacob ca chipul celor ce vor primi pe Hristos de la început, ci ca chipul celor ce vor lupta împotriva lui și pe Hristos ca luptînd împotriva urmașilor lui. Dimpotrivă, cei ce trec Iordanul sînt prezentați ca cei ce vor lupta cu torentul lumii pentru Hristos. Dar pînă la urmă lupta lui Iacob se încheie și el cere binecuvîntarea lui Hristos.

Dar s-a spus și aceasta : *«S-a luptat cu Iacob Omul pînă dimineața și a văzut că nu-L poate birui»*. Auzi că lupta a fost noaptea ? Era respins și cădea și era biruit, pentru că voia cele mai presus de puterea lui hotărîndu-se să lupte cu Dumnezeu și să-L biruiască pe Dumnezeu Care toate le poate³⁰⁰. Aceasta este, socotesc, ceea ce a spus cîntînd și dumnezeiescul David despre cei din Israel, că au cugetat lucruri cumplite împotriva capului lor, ca să nu spun împotriva lui Hristos. *«Că au cugetat un sfat pe care nu-l putea face să rămînă»* (Ps. 20, 12).

S-a luptat deci Israel cu Hristos, aflîndu-se în întuneric, adică neavînd mintea în lumină, nici ziua în strălucire, nici luceafărul care răsare spiritual în inimile celor credincioși. Căci a rămas neascultător și cum spune proorocul : *«Așteptînd ei lumină, li s-a făcut lor întuneric ; așteptînd strălucirea, au umblat în nevedere»* (Isaia 59, 9).

Dar celor îndreptați prin credință și îmbogățiți prin Duhul, dumnezeiescul Pavel le scrie, zicînd : *«Nu sîntem ai nopții, nici ai întunericului, ci fii ai luminii și ai zilei»* (I Tes. 5, 5)³⁰¹. Iar că cei ce cred în Hristos s-au ridicat deasupra neștiinței Iudeilor și au părăsit întunericul în care se aflau ei, a arătat-o adăugînd : *«Noaptea e pe sfîrșite, ziua este aproape. Să lepădăm dar faptele întunericului și să ne îmbrăcăm cu armele luminii. Să umblăm cu buna cuviință, ca ziua»* (Rom. 13, 13—14)³⁰².

Așadar, cei ce au ajuns la credință umblă în lumină, iar cei neascultători se luptă cu Hristos ca noaptea și în întuneric. Aceasta

300. Israel a socotit că nu trebuie să se supună lui Hristos, Care S-a arătat ca om. A crezut că Dumnezeu nu se poate arăta ca om. N-a văzut înălțimea lui Dumnezeu în îmbrăcarea Lui ca om pentru veci. Va trebui să facă toată noaptea istoriei experiența că acest Om nu poate fi biruit, deci nu e numai om. Israel a fost obișnuit de legea de pe Sinai să nu se supună omului, să creadă că Dumnezeu nu se poate face un om în care se arată mai mult măreția Lui, decît în distanța și superioritatea înfricoșătoare ce a trebuit să și-o manifeste atîta timp cît oamenii trebuiau dezvățați să confunde pe Dumnezeu cu forțele naturii, sau chiar cu omul. Numai la sfîrșitul nopții istoriei, după ce va vedea că nu poate birui pe Omul-Hristos și după ce va înțelege că umanitatea poate fi ridicată la înălțimea de-a fi mediu al lui Dumnezeu. Cel mai presus de toate, îl va accepta pe Hristos și-I va cere binecuvîntarea. Pînă atunci «va fi tare cu Dumnezeu», nelăsîndu-se biruit de Hristos.

301. Fără Hristos, totul e în întunec. El ne-a dat siguranța că nu vom muri definitiv, ci vom învia la viața veșnică. Fără Fiul lui Dumnezeu făcut om, nu există un Dumnezeu personal al iubirii și omul n-are nici o valoare în fața unui Dumnezeu mai presus de legile naturii, după care toate se nasc, ca să moară definitiv. Numai Hristos le-a umplut prin învierea Lui toate de lumină. Fără Hristos, existența e o noapte continuă, sau eternă.

302. La lumină toate se văd, toate au sens. La lumină binele se vede ca bine și răul ca rău. Dacă toate vin din aceeași esență și se întorc în ea, nu mai e deosebire între bine și rău, între frumos și urît. Dacă nu vom viețui veșnic, se va uita cum am viețuit pe pămînt. Dacă vom viețui în veci se va vedea în veci urîtenia ce-am întipărit-o în ființa noastră.

au făcut cei născuți din Iacob. Dar au slăbit și au fost biruiți și nu pot umbla drept cu picioarele. *«Căci s-a atins, zice, Omul care lupta cu Iacob, de lățimea coapsei lui și a amorțit lățimea coapsei lui Iacob, luptându-se cu El»*. Să spunem ce trebuie să înțelegem prin aceasta. Coapse sînt în Scriptura de Dumnezeu însoflată, părțile trupului necesare nașterii de copii și de aceea însăși nașterea. Căci între coapse se află pentru toți mădularele necesare nașterii de copii. De aceea fericitul Avraam cînd a trimis pe slujitorul lui credincios în Mesopotamia să ia soție lui Isaac, i-a poruncit să jure, zicînd : *«Pune mîna pe coapsa mea»*, adică jură pe Dumnezeu și pe cei ce vor fi din mine și pe nașterea stăpînului tău. Deci coapsa arată pe cei din coapsă. Așadar a amorțit coapsa lui Iacob. Și au șchiopătat cei ce s-au născut din el, adică cei din Israel. Martor este însuși Mintuitorul prin glasul lui David, care zice : *«Fiii străini M-au mințit pe Mine ; fiii străini au îmbătrînit și au șchiopătat de la cărările lor»* (Ps. 17, 49). Iar că Israel a avut de suferit o șchiopătare spirituală, ne-a încredințat și preînțeleptul Pavel. Căci scrie și el : *«Pentru aceea îndreptați mîinile slăbite și genunchii slăbănogiți și faceți cărări drepte pentru picioarele voastre»* (Evr. 12, 12—13), ca să nu apară vreo șchiopătare, ci mai degrabă să se vindece.

Dar vindecarea unei astfel de șchiopătări nu se face altfel decît numai prin credință și dragostea în Hristos. Iar cei ce n-au dobîndit credința, au rămas în șchiopătare și în strîmbătura patimii, după cuvîntul fericitului Pavel. Deci boala ce s-a pricinuit coapsei lui Iacob în vreme ce se lupta, e chipul șchiopătării spirituale. Dar n-am greși, decă am afirma și spune că celor ce au mintea în noapte și în întuneric li se opune și le face război Hristos, ducîndu-i la șchiopătare duhovnicească³⁰³. Aceasta o poate afla cineva și din cele următoare. Căci i-a spus lui Iacob Omul care îl războia : *«Lasă-mă. Căci s-au ivit zorile»*. Înțelegi că nu vrea să lupte, cînd luminează ziua. Pentru că nu se luptă cu cei ce au ajuns în lumină. Cei ce au trecut la lumina atotstrălucitoare pot spune : *«Dumnezeul meu, Dumnezeuul meu, la Tine privesc»*. Și pe lîngă aceasta : *«Dimineața vei auzi glasul meu, dimineața voi sta înaintea Ta și mă vei vedea»* (Ps. 5, 3). Căci răsărînd în mintea noastră zorile dreptății, adică Hristos, și aducînd în inimile noastre lumina spirituală, vom sta în fața Lui plini de strălucire prin bunătatea în toate și ne vom arăta vrednici de privirea Lui.

303. Hristos nu rabdă pasiv nerekunoașterea Lui. În noaptea spirituală în care-și țin mintea, nu pot trăi liniștiți. Ei suferă de chinurile conștiinței, pricinuite lor de Hristos. Și puterea de-a naște fii spirituali li se anulează, căci sînt goliți de dragostea de oameni, care e necesară pentru a naște pe vreunii din aceștia la o viață nouă.

Pentru că *«ochii Domnului sînt spre cei dreapți»* (Ps. 33, 14) ³⁰⁴. Căci ivindu-se dimineața, alungă rătăcirea.

Dar privește cum învață cu bună rînduială și cu bun scop pe Iacob să-l roage pe El, care voia să plece, să se răzgîndească și să-i dăruiască cele trebuincioase spre mîntuire. Astfel Cel ce a biruit și putea să plece, fiindcă nu-l lăsa cel biruit, i-a dat acestuia puțința să aibă ceea ce voia. *«Lasă-mă să plec»*, zice. Un lucru asemănător vom afla că a spus Dumnezeu în mod înțelept și cu bun scop lui Moise. Acesta se gîdea să ceară pedepsirea lui Israel care se închinase idolului în pustiu (căci își făcuse un vițel). Făgăduind fericitului Moise să-și oprească, dacă voiește el, minia, și cerîndu-i să facă rugăciuni pentru cei ce au păcătuit, îi spune: *«Am grăit către tine odată și de două ori zicînd: Am văzut pe poporul acesta și iată este un popor tare la cerbice. Lasă-Mă să-i nimicesc pe ei și să șterg numele lor de sub cer și te voi face pe tine popor mare»* (Ieș. 32, 9—10; 33, 5). Dar cunoscînd Moise iconomia bunătății dumnezeiești, își oprește (minia) și zice: *«De le ierși păcatul, iartă-l. Iar de nu, șterge-mă și pe mine din cartea aceasta pe care ai scris-o»* (Ieș. 32, 31—32) ³⁰⁵. Deci în modul acesta s-a spus către Iacob de către Cel ce se lupta cu el: *«Lasă-mă»*. Iar Iacob înțelegînd îndată cine este cel ce se luptă cu el și ajuns la simțirea întregii întîmplări, se preschimbă cu totul și zice: *«Nu te voi lăsa pînă ce nu mă vei binecuvînta»* (Fac. 32, 26) ³⁰⁶. Și l-a binecuvîntat și a fost modul binecuvîntării preschimbarea primului lui nume în altul. Căci zice: *«Nu se va mai chema numele tău Iacob, ci Israel va fi numele tău»*, Iacob însemnînd *ținătorul călcîiului*, adică viguros și treaz în puterea de a împlini cele ce trebuie, iar Israel tălmăcindu-se: *mintea văzătoare de Dumnezeu*. Dar să spunem ce înțeles au acestea, repetînd înțeles pe scurt istorisirea.

304. Cine s-a luminat în minte, crezînd în Hristos, simte lumina Lui în mintea sa. Dacă în cei ce fiind în întuneric luptă cu Hristos, sensul existenței, Hristos aduce chinuri, în cei ce cred în Hristos și prin aceasta își deschid mintea luminii, Hristos însuși își aduce lumina Sa mîngîietoare în ei. Omul nu e în nici unul din cele două cazuri singur. Nu sînt singur, nici cînd urăsc pe oameni și sînt urît de ei. Dar în acest caz sînt chinuți de conștiința purtătoare la ei.

305. Fiecare popor e scris în cartea, sau în atenția lui Dumnezeu ca o formă unică a spiritualității create de imaginația lui Dumnezeu. Dar Dumnezeu e liber chiar față de El, sau de hotărîrile odată luate ale Lui. El iartă păcatele unui popor, cînd vede la acesta o întoarcere sau și înși nepierduți cu totul în înstrăinare totală de Dumnezeu. Dar cînd nu le mai vede acestea, El poate și pierde un popor.

306. E bine pînă ce Hristos mai luptă cu un popor, sau cu un om, aducîndu-i remușcări și necazuri, în scopul întoarcerii Lui. În sensul acesta Hristos a luptat cu poporul evreiesc toată istoria de la venirea Lui în lume. E însă cu totul rău cînd îl lasă în plata lui, în mulțumirea oarbă de sine pentru o viață de necredință. Iacob cerînd la venirea zilei binecuvîntarea lui Hristos, prevestește întoarcerea urmașilor Lui la sfîrșitul istoriei, care pentru el a fost o noapte a minții.

4. Luptînd Jacob și fiind biruit și pătimind în întuneric amorțirea coapsei, la sfîrșit îl reține pe Cel ce-l războia în chip pașnic, la ivirea luminii și cînd vine dimineața. Și-l silește pe Acela să-l binecuvinteze, și a fost și binecuvîntat. Căci i-a fost schimbat numele în Israel. Pentru că opunîndu-i Israel lui Emanuel neascultarea și nesupunerea, dar în neștiință și în întunericul necunoașterii, s-a împietrit și de-abia l-a recunoscut cînd i-a răsărit în minte lumina dumnezeiască. Iar atunci a fost binecuvîntat de Hristos, deși poate nu întreg, ci oarecare parte a celor ce-au crezut. *«Căci a fost o rămășiță a lui Israel alcasă prin Har»*, după cum s-a scris (Rom. 11, 5); și au crezut nu puțini la număr dintre Iudei (Fapte 17, 12). Și înaintea altora, dumnezeieștii ucenici, care odinioară erau ca Iacob, ținînd cu tărie la lege și oarecum ținînd călcîiul și suflînd în jurul lor cu putere și ferindu-se să supere pe Dumnezeu. Căci erau neclintîți în dreptatea cea din lege. Dar au ajuns după aceasta și Israel, adică s-au schimbat în minte văzătoare de Dumnezeu. Căci a cunoaște pe Hristos, cine este și de unde a venit și S-a făcut ca noi, sau care e modul economiei Lui cu timpul, înseamnă a primi în minte lumina adevărată a cunoașterii dumnezeiești³⁰⁷. Iar că, cunoștința despre Dumnezeu e mai mare, mai de folos și neasemănat mai bună decît viețuirea după lege, ne va încredința El Însuși, zicînd printr-unul dintre prooroci: *«Milă voiesc și nu jertfă; și cunoștința de Dumnezeu în locul arderilor de tot»* (Osea 6, 6). Iar Pavel care a fost «după dreptatea din lege» strălucitor și fără pată, *«socotește acestea pagubă față de înălțimea cunoașterii lui Hristos»* (Filip. 2, 6—8). Și faptul că chiar față de strălucirea în faptă cunoștința nepătată despre Hristos e mai înaltă, ni-l lămurește iarăși Pavel scriînd lui Timotei, ca să-l deprindă în dreapta credință: *«Căci deprinderea trupească la puțin folosește, dar dreapta credință e de folos în toate, avînd făgăduința vieții de acum și a celei viitoare»* (I Tim. 4, 8)³⁰⁸. Căci precum Însuși Mintuitorul a spus către Tatăl Cel din ceruri: *«Aceasta este viața de veci, să Te cunoască pe Tine singurul Dumnezeu adevărat»*³⁰⁹ și pe Cel pe care L-ai trimis, pe Iisus Hristos» (Ioan 17, 3). Deci chiar dacă ar fi cineva

307. A vedea că Hristos e Fiul lui Dumnezeu făcut om, că nu e deci dintre noi, și că prin aceasta ne-a putut scăpa de moarte definitiv, înseamnă a da minții lumina unui sens al existenței. Altfel totul e fără sens, rămînînd închiși în legile unei existențe în care oamenii se nasc ca să moară definitiv. În acest caz nu vedem o urmare a faptului existenței lui Dumnezeu, sau nu avem o dovadă reală a existenței Lui.

308. Legea care n-avea pe Hristos, Fiul lui Dumnezeu cel înviat, nu ne putea asigura nici adevărata viață, aici în unirea cu Dumnezeu, nici pe cea viitoare prin înviere.

309. Un Dumnezeu care nu are din veci un Fiu pe care-L iubește și care-L iubește, nu poate fi Dumnezeu adevărat.

Iacob, adică dacă ar putea să țină pe alții de călcii și ar ocoli bine și cu putere tot ce are un chip stricăcios și duce la păcat, nu va înainta decât în Hristos și la o înțelegere cuvenită sfinților. Și așa se va numi și Israel, adică *văzător de Dumnezeu*. În acest caz va fi puternic și cu oamenii, fiind tare cu Dumnezeu. Căci nu e o faptă a celui bolnav de moleșeală să cunoască pe Dumnezeu și a ajunge la cunoștința Lui³¹⁰, chiar dacă nu-L vede decât ca în oglindă și în ghicitură (I Cor. 13, 12), ci a celui ce a fost ridicat la ea din slăbiciunea lui, încît să nu mai dea nici un preț celor trupești și lumești, ci să tindă cu un cuget viguros și nepotolit la puterea de a împlini cele plăcute lui Dumnezeu. Acesta «va fi puternic între oameni și tare cu Dumnezeu».

Așadar, dumnezeiescul Iacob a fost binecuvîntat, dar s-a și rugat, zicînd: «*Arată-mi numele Tău. Și a zis: Pentru ce Mă întrebî de numele Meu?*» (Fac. 32, 29). Nu-și spune Dumnezeu numele, arătînd prin aceasta ce este după fire. Un nume particular dat lui Dumnezeu, ca omului nu ar fi al lui Dumnezeu. Dar El se numește multiplu din cele ce sînt. Căci se numește *lumină, viață, putere, adevăr, Unul-Născut, strălucire, pecetea Celui ce L-a născut, milă și înțelepciune, dreptate și răscumpărare*^{310 bis}.

Înțelegînd deci iarăși fericitul Iacob că Dumnezeu este Cel căruia nu I se potrivește nici un nume particular, a chemat numele locului acela «*Vederea lui Dumnezeu*». «*Căci am văzut, zice, pe Dumnezeu față către față și s-a mîntuit sufletul meu*» (Fac. 32, 30).

Privește, deci, cum s-a făcut Israel, adică *văzător de Dumnezeu*. Luptînd cu el un Om, a văzut, zice, pe Dumnezeu față către față și s-a mîntuit sufletul lui³¹¹. Căci cunoștința lui Hristos este o putere

310. Chiar în faptul că a luptat cu Hristos pentru că avea despre Dumnezeu o idee ca despre unul ce e transcendent creației și omului, dar că atunci cînd s-a convins că omul care luptă împotriva lui nu era numai om, l-a făcut pe Dumnezeu să-l numească pe de o parte «tare cu Dumnezeu», pe de alta ca cel ce a ajuns să vadă în Hristos pe Dumnezeu «văzător de Dumnezeu».

310 bis. Toate fiind de la Dumnezeu, numele tuturor I se cuvin Lui, ca avîndu-și temelie în El. Dacă I S-ar da un nume particular deosebit de al altora, s-ar mărgini înțelesului Lui. Dar aceasta nu înseamnă că El se confundă cu toate. Și că propriu-zis toate numele lor sînt ale Lui. Ele le au numai ca reflexe particulare ale totalității care este El.

311. În Omul care lupta cu el și nu l-a putut birui, a văzut pe Dumnezeu. Adică a văzut în Hristos pe Dumnezeu făcut om. A văzut în sfîrșit pe Dumnezeu pe care Israel îl socotește cu neputință de intrupat, în Hristos-Omul. Aceasta e măreția credinței creștine și adevărul ei: vede pe Dumnezeu dînd atîta valoare omului, că se face Om, ca să ridice pe om la înălțimea lui Dumnezeu. Prin această, omul care are față, vede pe Dumnezeu îmbrăcat în fața omenească. Fața omului capătă o capacitate de a revela bogăția și adîncimea spirituală a lui Dumnezeu. Fiul lui Dumnezeu pe de o parte S-a coborît la comuniunea intimă și iubitoare cu noi luînd față omenească, pe de alta a arătat la ce înălțime de bunătate și comunicare a putut fi ridicată fața omenească. Fața Lui a dat putere apostolilor să se mîntuiască și fețele oamenilor tari în credință dă și altora putere să se mîntuiască. Oamenii comunică prin fețe. Dumnezeu luînd față omenească comunică în gradul cel mai înalt cu noi.

mîntuitoare. Pentru că și Cuvîntul întrupat este Dumnezeu. De aceea zice patriarhul Iacob că a văzut pe Dumnezeu față către față.

Iar răsărind soarele, «a trecut, zice, chipul lui Dumnezeu. Iar el a schiopătat cu coapsa» (Fac. 32, 31). Căci cum am spus, luminați fiind iudeii, a încetat lupta. Dar a dispărut și vederea lui Dumnezeu adică Hristos s-a înălțat la ceruri. Însă n-a fost scăpat de schiopătare Israel. Fiindcă nu s-a mîntuit întreg. Ci pătimește prin cei neascultători, neputînd umbla drept în întregime.

Deci i s-a schimbat numele în Israel și deținătorul călcîiului s-a prefăcut în mintea văzătoare de Dumnezeu. Și ce se întîmplă iarăși după acestea? «Și Iacob s-a dus la corturi și și-a făcut sieși case și viitelor sale corturi. Pentru aceea a chemat numele locului acela, Corturi» (Fac. 33, 17).

Auzi cum a locuit în corturi. Acesta încă este un semn al trecerii cugetării lui Israel la o stare mai înaltă. Căci a făcut corturi și a locuit în ele. Fiindcă e un rod prețuit de Dumnezeu ca mintea care vede și s-a învrednicit de vederea lui Dumnezeu și a crescut prin sporiri în cele bune la desăvîrșire și tinde spre ea, să nu pună nici un preț pe lucrurile din lumea aceasta, ci a socotit mai degrabă viața în trup ca o trecere. Aceasta e o minte vrednică de sfinți și semnul unei viețuiri minunate și mult înălțate. La această înălțime te poate încredința că a ajuns fericitul David, care cîntă: «Lasă-mă, că străin și trecător sînt eu pe pămînt, ca toți părinții mei» (Ps. 38, 17). Dar scrie și Pavel celor ajunși la măsura vîrstei plînatății lui Hristos și la bărbatul desăvîrșit: «Nu avem aici cetate stătătoare, ci o căutăm pe cea viitoare» (Evr. 13, 14; Efes. 4, 13)³¹², al cărei Ziditor priceput este Dumnezeu.

Deci voința dumnezeiescului Iacob sau Israel de a locui în corturi e semn clar tuturor celor binecugetători, că cei ce năzuiesc spre Dumnezeu și au mintea luminată se cuvine să privească lucrurile din lumea aceasta ca trecătoare.

Apoi se mută «lingă Salim, cetatea Sichimilor», care este în pămîntul Canaan (Fac. 33, 18). Acolo iarăși dreptul a fost încercat, su-

312. Odihna veșnică o vom avea numai în cetatea viitoare, care este una cu desăvîrșirea în Hristos cel desăvîrșit împreună cu toți sfinții. Aici sîntem pe drum. Acolo avem toată bogăția și bucuria sufletească a desăvîrșitei comuniuni cu cei desăvîrșiți. Dar a fi călător pe acest pămînt nu e un lucru de disprețuit. E mai de preț decît a te socoti identificat cu acest pămînt, sau despărțit total de el. Din această călătorie știm că lumea aceasta nu e totul, ci avem să ajungem prin ea la o viață superioară și veșnică. Și lumea ne este de folos în această călătorie. Din ea învățăm ce trebuie să luăm din ea ca să ajungem dincolo de ea. Drumul prin ea îl facem ajutați de Dumnezeu, Care S-a făcut unul din noi, curățindu-ne și ajutându-ne să călătorim cu folos prin ea.

ferind de necinstirile pricinuite fiicei sale Dina. Căci aceea fiind încă tinără și fecioară, a ieșit din cortul tatălui, văzind fetele localnicilor. Căci partea femeiască a iubit totdeauna să se întilnească cu cele de aceeași vîrstă. Deci a ieșit tinăra. Și Sichem, fiul lui Emor, a silit-o la fapta necuvenită. A violat-o și stăpînit de o poftă neînfrînată voia să ia fata de soție. Atunci Simeon și Levi, frații tinerei, au fost aprinși de minie și socotind aceasta o batjocură de nesuportat, au hotărît să răspundă cu asprime celor ce au batjocorit-o. Îi conving deci pe Sichimiți să primească tăierea împrejur care pentru ei era o practică moștenită de la părinți și legiuită. Dar apoi îi omoară, lăsînd la o parte orice milă și îndurare. Dumnezeuiescul Iacob s-a supărat foarte pentru această faptă și i-a certat, zicînd: *«M-ați făcut urît, încît voi fi socotit rău celor ce locuiesc pe acest pămînt»* (Fac. 34, 30). Căci nu și-au temperat ucigașii mînia lor, nici n-au cugetat ca niște crescuți de un tată drept față de cei ce nu erau cu totul abătuți de la orice bine. Căci au depopulat (cetatea), omorînd pe cei ce s-au hotărît să cugete aceleași cu ei și au îndrăznit să se increadă în ei. Dar să spunem ce folos avem noi din acestea, căci de Dumnezeu însuflata Scriptură nu cuprinde nici o istorisire fără rost.

5. Deci am primit o naștere duhovnicească și am fost puși prin Hristos între fiii lui Dumnezeu. Dar dacă s-ar întimpla ca un suflet născut din nou prin Sfîntul Botez și ridicat la starea de fiică a lui Dumnezeu ³¹³, să fie corupt de către cei ce obișnuiesc să facă aceasta, sau să fie amăgit să cugete cele trupesti, sau să fie dus la idei greșite despre Dumnezeu (căci așa sînt cu adevărat părerile ereticilor răucredincioși), și frații în credință ai celui batjocorit, fie că sînt din cinul preoțesc, cum a fost și Levi, fie că ar fi ca Simeon, adică din ceata celor ascultători (căci Simeon se tălmăcește *ascultător*), s-ar indigna că a fost batjocorit careva dintre cei înrudiți cu ei, să nu ajungă pînă la vărsarea sîngelui, nici să nu supună pe cei ce l-au corupt la pedepse sălbătice, ca să nu audă pe Hristos spunîndu-le: *«M-ați făcut urît, încît sînt socotit rău de cei ce locuiesc în acest pămînt»*. Căci e necesar să ne amintim că Însuși Mîntuitorul l-a certat pe dumnezeiescul Petru care a scos sabia, zicînd: *«Întoarce sabia ta în teaca ei. Căci toți cei ce scot sabia, de sabie vor pieri»* (Matei 26, 52). Fiindcă nu trebuie să ne înarmăm cu săbii împotriva vrăjmașilor, noi cei ce am ales să luptăm pentru dreapta credință în Dumnezeu, ci să fim iubitori de pătimire și dacă voiesc vreunii să ne prigonească, să

313. Sufletul în grecește e de genul feminin.

binecuvîntăm pe cei ce ne ocărăsc și pătimind să nu răspundem, ci să ne predăm mai degrabă celui ce ne judecă în chip drept. Să se păzească cei ce voiesc să se ferească de corupere, să nu iasă din cortul părintesc, adică din casa lui Dumnezeu³¹⁴, nici să nu se amestece în turmele celor de alt neam, sau ale celor cu alte cugetări. Căci ieșind Dina din cortul părintesc, a fost dusă în casa lui Sichem. Dar n-ar fi fost batjocorită niciodată dacă ar fi rămas în încăperile tatălui și ar fi petrecut în corturile sfinților. Că acest lucru e bun și de mare folos, ne va încredința fericitul David, care zice: *«Una am cerut-o de la Domnul și aceasta voi căuta-o: să locuiesc în casa Domnului în toate zilele vieții mele, să văd frumusețea Domnului și să cercetez locașul cel sfînt al Lui. Pentru că m-a ascuns pe mine în cortul Lui, în ziua răutăților m-a acoperit în ascunzimea cortului Lui»* (Ps. 26, 7—8).

Înfricoșîndu-se și întristîndu-se Iacob, Dumnezeu i-a poruncit să plece de acolo. Și s-a întîmplat așa: *«A zis Dumnezeu către Iacob: Scoală-te și urcă la locul Betel și locuiește acolo, și fă (acolo) un altar (jertfelnic) lui Dumnezeu care s-a arătat ție, cînd ai fugit de la fața lui Esau, fratele tău. Și a spus Iacob casei lui și tuturor celor cu el: Scoateți zeii străini din mijlocul vostru și curățiți-vă și schimbați hainele voastre și sculîndu-ne să urcăm la Betel și să facem acolo altar lui Dumnezeu³¹⁵ Celui ce m-a auzit pe mine în ziua necazului meu, Celui ce a fost cu mine și m-a izbăvit pe mine în calea pe care am călătorit. Și au dat lui Iacob pe zeii străini, care erau în mîinile lor și cerceii ce erau în urechile lor și le-a ascuns pe ele Iacob sub stejarul de lîngă Sichem și le-au pierdut pe ele pînă în ziua de azi»*. *«Și l-a chemat Dumnezeu tuturor de la Sichem la Betel»*, iar el n-a fost neascultător. Apoi au ajuns în Luza și s-a învrednicit de vederea lui Dumnezeu, și a fost asigurat prin făgăduințe că va fi părintele multor neamuri. *«Apoi s-a suit în Betel și a ridicat un stîlp în locul în care a vorbit Dumnezeu cu el, stîlp de piatră și a turnat peste el cenușă și a vărsat peste ea untdelemn. Și a chemat Iacob numele locului în care i-a vorbit lui Dumnezeu, Betel»* (Fac. 35, 1—4).

Multe știri vădite contribuie la dovedirea că Iacob s-a întors în pămîntul Israel și a ales mutarea în locul neasemănat mai bun. Dar

314. E de mare folos să rămîi în Biserică, adică între cei ce țin învățătura dreaptă a lui Hristos. Omul singur e ușor supus ispitei.

315. Credința în zeii socotiți ca forțe ale naturii desprinsă de Dumnezeu sînt diavoli ce spurcă pe om. De aceea omul lepădîndu-i se curățește. Iar mergînd spre locul unde este Dumnezeu Cel adevărat, Căruia omul se predă ca jertfă spre a se uni cu El și sfinți, trebuie să se dezbrace de hainele de toate zilele, în care s-au reflectat gîndurile și faptele nu totdeauna curate ale omului. De aci obiceiul de a ne îmbrăca în haine curate cînd mergem în locașul lui Dumnezeu.

a locuit în corturi cel ce a arătat prin aceasta viața trecătoare a sfinților în lumea aceasta. Apoi pătimind între timp cele întâmplate fiicei lui și supărîndu-se nu puțin pentru cei pedepsiți în mod nedemn de minia lui Simeon și Levi, i-a certat aspru, arătîndu-ne prin fapte că sfinții trebuie să arate răbdare și nerăzburare în ispite.

Iar fiindcă a fost chemat de Dumnezeu și s-a suit în Betel, adică în casa lui Dumnezeu (căci așa se tălmăcește Bet-El), slujește (ierurghisește) lui Dumnezeu și se dovedește inițiator în cele tainice. Căci el arată clar celor de după el în ce chip se cuvine a intra în casa lui Dumnezeu. Astfel a poruncit să se lepede ca un gunoi și ca o necurăție zeii străini și să se schimbe îmbrăcămintea. E ceea ce și obișnuim să facem cînd sintem chemați sub vederea lui Dumnezeu și intrăm în dumnezeiescul Lui locaș, mai ales în timpul Sfîntului Botez. Căci trebuie să scoatem din noi zeii străini și despărțindu-ne de ei să zicem: «Mă lepăd de tine, satana, și de toată pompa ta (de tot ce te înconjoară) și de toată slujirea (latria) ta»^{315 bis}. Dar trebuie ca toți să schimbăm și hainele, arătînd prin aceasta că ne dezbrăcăm de omul vechi, care se strică prin poftele stricăciunii și îmbrăcăm pe cel nou care se înnoiește după chipul Celui ce l-a zidit pe El (Col. 3, 9—10)³¹⁶.

Dar au aruncat și cerceii din urechile lor femeile care erau cu Iacob. Căci intrînd femeile în casa lui Dumnezeu, nemaivînd nici o podoabă trupească, leapădă și părul lor, sau eliberează capetele lor de vinile ce le vin din mîndria lor. Aceasta socotesc că înseamnă scoaterea de către femei a podoabei din urechi. Cînd urcăm deci în Betel, adică în casa lui Dumnezeu, acolo recunoaștem piatra cea aleasă, care s-a făcut capul unghiului, adică pe Hristos (Matei 21, 42 și în alte locuri). Îl vom vedea uns de Tatăl spre veselia și bucuria a toată făptura de sub cer. Căci s-a uns, precum am spus, de către Dumnezeu și Tatăl, însuși Fiul³¹⁷. «Veselia noastră a tuturor este bucuria uni-

315 b. Zeii de care se lepădau la botez păgînii erau socotiți una cu satana și cu acoliții lui. Iar slujirea în religiile păgîne panteiste era socotită slujire adusă satanei.

316. Poftele trupesti grăbesc coruperea trupului, sau ele au introdus la început coruperea în trup. Aceasta a învechit, a îmbătrînit pe om, l-a slăbit, nemaivăzîndu-se libertatea, și curăția și puterea sufletului prin fața omului. La Botez primînd pe Hristos, El ne reface după chipul dumnezeiesc, după care a reînnoit mai întîi umanitatea asumată de El.

317. S-a uns și ca om, ca Fiu prin Duhul Sfînt, ca în unire cu El să fim unși și noi. S-a vărsat în umanitatea Lui fluiditatea înțelegerii, a iubirii, a comuniunii. Ne-am făcut în El și noi fii iubiți ai Tatălui, comunicînd ușor cu Dumnezeul cel mai presus de legile rigide ale naturii supuse de noi coruperii și temerii de oameni și de moarte.

versală», după cuvîntul Psalmistului (Ps. 44, 8). O vezi și pe aceasta preînchipuită în cele spuse de noi adineauri: «*A ridicat Iacob piatra ca stîlp, udînd-o cu untdelemn și vin*» (Fac. 35, 14). Ceea ce s-a făcut a fost chip al tainei lui Hristos, prin care și cu care fie slava Tatălui împreună cu Sfîntul Duh în vecii vecilor. Amin.

CARTEA A ȘASEA A GLAFIRELOR, LA «FACERE»

Despre Iosif

1. Mare este, fără îndoială, taina drepte credințe, adică taina lui Hristos³¹⁸. Și adînc este foarte cuvîntul despre El și scopul iconomiei (mîntuirii) cu trupul. De aceea nu se face ușor vădită celor ce voiesc să o înțeleagă în chip simplu, ci celor ce cugetă la ea nu fără sudoare. Aceștia, luminați fiind de harul dumnezeiesc, sînt înțelepți și ascuțiți la minte și cunoscători ai Scripturii, Legii și proorocilor³¹⁹. Astfel dumnezeiescul Petru, întîiul între ucenici a mărturisit în chip drept credința. Dar a și auzit de la Hristos: «*Fericit ești Simone, fiul lui Iona, că nu trup și suflet ți-a descoperit fie, ci Tatăl Meu Cel din ceruri*» (Matei 16, 17). Căci Tatăl ne dă nouă în chip tainic cuvîntul despre Fiul. Și așa ne mintuiește aducîndu-ne la Mîntuitorul și Răscumpărătorul Însuși. Căci zice Acesta: «*Nimenia nu vine la Mine de nu-l va trage pe el Tatăl, care M-a trimis pe Mine*» (Ioan 6, 41)³²⁰.

Deci ca să înțelegem cuvîntul despre El, culegînd credința nerătăcită din toată Sfînta Scriptură și să nu avem inima clătinîndu-se ca îmbătătită de îndoieli blestamate, nici să nu cădem în agitațiile neștiinței, să auzim pe Dumnezeu grăind prin glasul proorocilor: «*Le-au plăcut să alerge cu picioarele lor și nu le-au cruțat; și Dumnezeu a binevoit întru ei*» (Ier. 14, 20). De aceea ne întărește în adevăr prin zeci de mii de chipuri și a pus bazele credinței în El cu

318. Toată taina drepte credințe e concentrată în Hristos, Fiul lui Dumnezeu făcut om și înviat pentru asigurarea învierii noastre la viața de veci. Dacă El e Fiul lui Dumnezeu, atunci Dumnezeu este Treime de Persoane, deosebit prin ființă de lumea creată din nimic, datorită iubirii lui Dumnezeu cel în Trei Persoane.

319. Fără efortul de-a cunoaște Scripturile nu vine harul înțelegerii, dar acest efort nu ajunge la înțelegere fără har. Amîndouă sînt necesare.

320. Mîntuitorul Hristos, ca Cel ce a ridicat umanitatea noastră în Sine la lipsa de păcat și la starea de înviere. Dar la Hristos ne aduce Tatăl, trezind în noi credința în El. Deci numai intrucît în Hristos se arată Tatăl, ca Cel cu Care este de o ființă, și prin aceasta trezește în noi credința în Hristos ca Fiul lui Dumnezeu, putem fi mîntuiți de Hristos.

folos prin cele petrecute înainte în diferite timpuri, înfățișându-ne chipuri strălucitoare ale cunoștinței Lui.

Să vedem, deci, de nu este și în cele privitoare la dumnezeiescul Iosif, iarăși, precum am spus, un adevăr. Iar cele privitoare la el sînt astfel: *«Acestea sînt nașterile din Iacob: Cînd Iosif avea șaptesprezece ani, păștea oile cu frații săi, fiind tînăr: cu fiii Bilhei și cu fiii Zilfei, femeile tatălui său. Și ei l-au birfil rău pe Iosif la Israel, tatăl lui. Dar Iacob iubea pe Iosif mai mult decît pe toți fiii lui, că era fiul bătrîneșii lui. Și i-a făcut lui o haină pestriță. Iar văzînd frații lui că tatăl îl iubește mai mult ca pe toți fiii lui, l-au urît pe el și nu-i puteau vorbi lui nimic împăciuitoare»* (Fac. 37, 2—4).

2. Scriitorul cărții a făcut mai întîi o înșirare amănunțită a celor ce s-au născut din Esau. Sfînta Scriptură ne-a arătat care din care s-au născut și în ce pămînturi au locuit toți și care au domnit peste care, fără să fi făcut careva ceva vestit și vrednic de ținut în amintire. De acea cuvîntul trece repede peste cei numiți și se oprește la dumnezeiescul Iosif și face o descriere strălucitoare a celor născuți din sîngele lui Iacob. Iosif fiind cel mai tînăr dintre ceilalți (căci avea șaptesprezece ani), nu se ferea de sudoarea păstoritului. Ci îndura împreună cu ceilalți frați aceleași oboseli, neprețuind lenevirea atît de plăcută adolescenților și iubită de ei și neocolind grija dinainte de vreme a vieții și neubind mai mult odihna, ca unul ce se afla încă între cei de vîrsta fragedă. Ci aflîndu-se ca un bătrîn în seninătatea gîndurilor și avînd mintea bine lucrătoare și folosindu-se de multa rațiune și prin aceasta arătînd de mai înainte frumusețea strălucirii viitoare, era admirat pe drept cuvînt de fericitul și iubitorul său părinte, care-l învrednicea de o dragoste și de o crutare deosebită. *«Căci era, zice, fiul bătrîneșelor sale»*.

Și ce este aceasta? Rațiunea noastră stăpînește dispozițiile din noi. De aceea, iubirea părinților față de copii este egală în toate la unii și nu e în nici un fel mai mică față de unii din ei. Dar adeseori natura pune stăpînire pe minte și o silește convingînd-o să dăruiască celor mai buni ceva mai mult decît celorlalți, ca unora ce au nevoie de o grijă mai mare. Pe de altă parte, cînd sînt mulți cei născuți, iubirea sporită se acumulează spre cel din urmă, acesta răpînd oarecum spre sine afecțiunea dăruită celor de mai înainte. Căci mintea omenească este iubitoare de noutate și nu se satură cu cei mai înainte

născuți, ci cei încă neexistenți sau dobîndiți de curînd o preschimbă și o îmbogățesc cu o afecțiune mai puternică față de ei ³²¹.

Dumnezeiescul Iacob iubea, așadar, pe Iosif mai mult decît pe ceilalți. Fiindcă «era fiul bătrînețelor lui». Mai trebuie știut că deși cu Lia se căsătorise mai înainte în Haran, iubise pe Rahila, care i-a născut pe Iosif și murise născînd pe Veniamin. Pe lîngă aceasta mai spunem că erau fiii bătrînețelor. Iar destoinicia lui Iosif, superioară în toată față de a tuturor, făcea și ea pe bătrîn să încline în mod deosebit spre el. Căci se gîdea, cu drept cuvînt, că va fi un om strălucitor și vestit. Și cel ce nu da atenție zburdărilor tinerești, purtîndu-se de pe atunci ca un bărbat, cum nu ar fi fost admirat în mod deosebit? De aceea a născocit și fericitul Iacob ceva nou pentru el față de ceilalți; l-a cinstit cu o haină pestriță și cu o îmbrăcăminte mai aleasă.

Dar ce a urmat de aci? Fiii Bilhei și ai Zilfei au fost împinși spre minie și au fost atrași spre o supărare furioasă și spre o invidie față de adolescent și de fiii celei libere, adică ai Liei. Căci deși tînărul nu le făcuse nici un rău, dragostea tatălui și destoinicia tînărului au aprins în ei focul nedreptei pizme și de la împunsăturile prin ascuțișul limbii, sau de la birfire și pîră au ajuns pînă la a-l osîndi ca niște dușmani. Aceasta socotesc că înseamnă: «*L-au supus pe Iosif relei birfeli către Israel, tatăl lor*». Deci începînd cu niște aruncări de gînduri neprietenoase, s-a ajuns la birfiri și batjocuri ale limbii neînfrinate, pusă în slujba pizmei. Dușmănia lor s-a aprins și mai tare, hrănită de pricina următoare: Dumnezeu s-a arătat tînărului prezicîndu-i că va ajunge strălucitor și vestit și mai presus de frați, încununat la sfîrșit de mari cinstiri. Aceasta era o chemare adresată tînărului de a-și ascuți dorința spre virtute. Căci precum antrenorii tinerilor unghindu-i îi încurajează la întreceri foarte îndrăznețe și îi conving să se hotărască pentru eforturi obositoare, prevăzîndu-le premiile care unesc cinstirile luptătorilor cu slava ce le-o aduc aclamațiile privitorilor, laudele și aplauzele lor, așa și Dumnezeuul tuturor cînd vede un suflet talentat, care se distinge printr-o minte probată și neprihănită, îl cheamă spre hotărîrea de-a face binele ³²², arătînd-

321. Părintele iubește la fel de tare pe copiii săi, dar iubirea nu e uniformă, ci se bucură altfel de fiecare, conform cu farmecul și cu nevoile lui. Cu cît iubește cineva pe mai mulți, cu atît inima lui se umple de o iubire mai mare, mai multiplă și cu fiecare, persoanele noi iubite îi arată o iubire mai îmbogățită.

322. E o tainică conlucrare între puterile naturale ale omului și Dumnezeu. Chemarea lui Dumnezeu stîrnește hotărîrea omului de-a face binele prin puterile lui și ajutorul lui Dumnezeu. Nu numai în faptă există această conlucrare, ci și în hotărîrea voinței pentru ea.

du-i de mai înainte cele ce vor fi și stîrnindu-i cu bun scop (iconomic) voința spre virtuți. Deci i-a venit tînărului Iosif o vedere și un glas de sus. Iar acela minunîndu-se, socotesc, le-a comunicat fraților, zicînd: «*Auziți visul acesta pe care l-am visat. Mi se părea că noi legam snopi în țarină. Și s-a ridicat snopul meu și a stătut drept. Iar snopii voștri înconjurîndu-l, se închinau snopului meu. Iar frații lui i-au zis: Nu cumva împărțind vei împărți peste noi, sau domnind vei domni? Și au adăugat a-l urî și mai mult din pricina visului lui și din pricina cuvintelor lui*» (Fac. 37, 6—8).

Observă cum crește ciuda în ei și cum fac din cele arătate ale visului lui ca o hrană a pizmei lor. Cei ce la început erau nu puțin iritați pentru cinstirea lui deosebită, cum ar fi suportat să voiască să i se închine și să-i recunoască un rang atît de respectat și de superior? Căci merită să vedem cum pizma are mereu aceeași merrinde urită și crește prin aceleași răutăți. Vom afla că fiara este oarbă și potrivnică lui Dumnezeu. Căci ia seama cum Dumnezeu vestind de mai înainte lui Iosif strălucirea slavei lui viitoare, trebuie gîndit clar că Dumnezeu care toate le judecă, nu aduce cinstirile înalte celor nevrednici de ele, apoi că îi sînt plăcuți cei ce se bucură de fratele care are o nădejde frumoasă și e cinstit prin voința dumnezeiască, nu însă cei ce nu fac aceasta, ci își ascut acul pizmei și se înfurie ca niște fiare, ba îl ocărăsc și pe Dumnezeu Care a făgăduit aceluia slava și îi vestește aceluia de mai înainte că se va bucura de admirație. Aceasta vom afla că s-a petrecut cu Cain și Abel. Fiindcă Dumnezeu tuturor a învrednicit de laudă jertfa lui Abel, și slobozind foc din cer, a primit darul adus de el, dar celei aduse de Cain nu i-a dat atenție; acesta a primit în el îndată pizma ucigătoare, și opunînd hotărîrii de sus minia sa, îl înșeală pe frate cu viclenie și-l omoară. Căci în acestea sfîrșește totdeauna pizma.

Dar care e înțelesul vedeniilor? Vom primi snopul ca semn al timpului. Ridicarea unui arată slava viitoare. Snopul dumnezeiescului Iosif închinat de al celorlalți, anunță de mai înainte ca printr-o ghicitoră, că va veni un timp cînd el va fi slăvit și mulțimea fraților va cădea înaintea lui și i se vor supune.

Dar visul lui Iosif nu s-a oprit la atîta. Ci a avut și altul despre același lucru, pe care l-a povestit fericitului tată și fraților: «*A văzut, zice, un alt vis și l-a povestit pe el tatălui și fraților săi. Și a zis: Iată am avut un alt vis: cum că soarele și luna și douăsprezece stele mi se închinau mie. Și l-a certat pe el tatăl său și a zis lui: Ce este visul acesta pe care l-ai visat? Nu cumva vom veni eu și mama ta și frații tăi să ne închinăm ție pe pămînt? Și l-au pizmuit frații*

săi, iar tatăl său păstra cuvîntul» (Fac. 37, 9, 14). Bătrînul era priceput și înzestrat cu o minte ascuțită. El înțelege sensul vedeniilor, dar ceartă pe copil, zicînd : «*Nu cumva venind eu și mama ta și frații tăi, ne vom închina ție pe pămînt ?*». Și cum înțelege aceasta ? Ca un înțelept știe că e trebuincioasă și certarea. Căci taie cu priceperea pizma ascultătorilor și oprește într-un oarecare fel pe tînăr să se reverse, stăpînit de o îndrăzneală greu de suportat, și-l cheamă la liniște. Nu lasă pe băietandru să se fălească față de frați cu nădejdea viselor, dar nici să disprețuiască în mod nesocotit cinstea datorată tatălui și să răpească la sine înainte de vreme întrecerea celorlalți în strălucire.

Privește cum îndreaptă cu pricepere spre un sfîrșit imposibil înțelesul vedeniilor. Căci Rahila, care născuse pe Iosif, murise. «*Nu cumva, zice, eu și mama ta ne vom închina ție ?*». A spus-o aceasta precum am zis adineauri, ca să înfrîngă puterea afirmării tînărului și ca să potolească pizma fraților împotriva lui. Dar el crede că lucrul se va împlini. Căci n-a ascultat fără interes, nici nu socotește cuvintele vrednice de uitare, sau deșarte. Ci «le-a păzit pe ele», pentru că îndrăzneia să spere în împlinirea lor.

Iar după povestirea viselor, «*frații au plecat împreună cu oile să le pască în Sichem*» (Fac. 27, 12). Apoi trecînd puțin timp, tatăl îndeamnă pe adolescent să meargă să viziteze pe frați. «*Iată frații tăi pasc oile în Sichem. Vino să te trimit la ei. Și a zis lui : Iată-mă, sînt gata. Și i-a zis lui Israel : Mergi și vezi de sînt sănătoși frații tăi și oile și-mi adu vestea*» (Fac. 37, 13—14). Deci făgăduiește să meargă îndată și de fapt pornește și pleacă din valea Hebronului. «*Iar rătăcind el prin pustiu, l-a întrebat cineva de unde vine și unde merge și pe cine caută. Iar el a răspuns îndată : Ți caut pe frații mei, spune-mi unde pasc oile ? Și i-a zis lui omul : Au plecat de aici. Căci i-am auzit zicînd : «Plecăm în Dotaim»*» (Fac. 37, 55—17). Ajungînd acolo (frații lui) se sfătuiau cum nu se cuvine. Căci socoteau sosită vremea să-și îplinească pizma de odinioară. Cu deosebire doreau să-l omoare numaidecît fiii slujnicilor Bilha și Zilfa. Căci ziceau : «*Iată vine visătorul. Veniți acum să-l omorîm și-l vom arunca într-o groapă și vom spune : O fiară rea l-a mîncat pe el. Și vom vedea ce se va alege din visurile lui. Dar auzind Ruben, l-a scos pe el din mîinile lor, zicînd : Să nu-i luăm viața. Și a zis lor Ruben : Să nu vărsați*

sînge. Aruncați-l într-una din gropile acestea din pustie, iar mîna să nu o ridicați asupra lui. A spus acestea ca să-l scoată din mîinile lor și să-l redea pe el tatălui său» (Fac. 37, 19—22).

Scoțîndu-i deci haina pestriță l-au aruncat într-o groapă fără să-l omoare, dar ca pe unul ce va muri nu peste mult timp.

Iar trecînd niște Ismailiți, negustori de aromate, în drum spre Egipt, la sfatul lui Iuda (căci Ruben a spus lămurit că nu trebuie să omoare pe fratele lor), l-au vîndut pe adolescent negustorilor acelora, care au voit să-l cumpere cu douăzeci de piese de argint.

Și a fost dus Iosif în Egipt. Iar Ruben neștiind de această faptă, s-a dus la groapă. Iar nevăzîndu-l pe băiețandru, socotind că a fost omorît, și-a rupt haina sa, învinovățînd pe ceilalți pentru Iosif și zicînd: «Băiatul nu este. Unde mă voi duce?» (Fac. 37, 29—30). Numai că nu zice: Cum mă voi întoarce la tata, sau cum ne va mai primi peste tot neavînd pe cel iubit? Și ce vom spune tatălui care ne va întreba de băiat? Iar aceia pătînd haina cea pestriță cu sîngele unei capre, au adus-o tatălui, născocind cu înșelăciune și viclenie cuvinte amănitoare. Căci au zis: «Aceasta am aflat-o. Vezi de e haina fiului tău sau nu» (Fac. 37, 32). Și a plîns Iacob și parcă muștrînd pizma fiilor săi și uritele lor gînduri, a zis: «O fiară rea a mîncat pe Iosif» (Fac. 37, 33). Greu de potolit cu totul și de neînăbușit i-a fost durerea pentru pierderea băiatului.

Ajungînd la sfîrșit cuvîntul istorisirii, cugetarea se va strămuta iarăși la cercetarea celor mai dinlăuntru. Și colorînd adevărul cu întîmplările exterioare ca niște umbre, vom face vădită frumusețea lui contemplată, pe cît e cu putință.

3. Deci a născut pe Iosif Rahila cea mai tînără, care era frumoasă la chip și-și răspîdea farmecul prin scinteierile strălucitoare ale ochilor. Căci s-a scris că «ochii Liei erau slabi, iar Rahila era frumoasă la chip și arătoasă foarte la vedere» (Fac. 29, 17). Iar de Lia am spus că e maica Iudeilor, adică Sinagoga, dovada acestora luînd-o din tălmăcirea ochilor și a numelui. Căci vederea dinlăuntru și mintală a Sinagogii e cu adevărat lipsită de frumusețe și suferind mult de boală. Fiindcă «au ochi și nu văd», după cuvîntul proorocului (Ps. 118, 5; Ier. 5, 24). Pentru că n-au înțeles cele ale lui Moise, nici n-au ajuns să vadă tainele din el, prin care e schițat în multe

feluri Emanuil. Căci s-a ostenit mult Sinagoga Iudeilor, avînd legea dată ei prin Moise ca o povară grea și anevoie de purtat ³²³.

De aceea Hristos i-a chemat pe ei, cei osteniți și împovărați, la ușurința prin credință, zicînd: *«Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și vă voi odihni pe voi»* (Matei 11, 28). În aceștia era Lia.

Dar ochii Rahilei erau foarte curați. Căci Biserica din neamuri a văzut slava lui Hristos și în El pe Tatăl ³²⁴. Dar a fost chemată în casa Mirelui, adică a lui Hristos, după prima. Aceasta e foarte tinărară, neavînd nici o zbîrcitură, deși a fost chemată, după ce s-a învechit prima și îmbătrînind ajunsese aproape de moarte. Dar și Rahila se tălmăcește *turma lui Dumnezeu*. Fiindcă Biserica e turma Mîntuitorului, precum a spus Iudeilor printr-unul din sfinții prooroci: *«Și am zis: Nu vă voi paște pe voi. Ceea ce moare, să moară și ceea ce lipsește, să lipsească. Și ceilalți să mănînce fiecare cărnurile aproapei sale»* (Zah. 11, 9). Iar despre noi: *«Oile Mele ascultă glasul Meu și-Mi urmează Mie. Și Eu le dau lor viața veșnică»* (Ioan 10, 27—28).

El este deci Păstor bun și în toate este cel dintîi. Dar s-a numit și oaie, pentru că s-a făcut ca noi ³²⁵. De fapt înțeleptul Ioan L-a arătat pe El mulțimii Iudeilor, zicînd: *«Iată Mielul lui Dumnezeu Cel ce ridică păcatul lumii»* (Ioan 1, 20). Zeci de mii de miei s-au junghiat.

323. În lege nu lucra Dumnezeu. Împlinirea ei era cerută numai omului. Fiul lui Dumnezeu nu se făcuse om și nu intrase prin aceasta în comunicare de ființă cu noi, ca să ne întărească în facerea binelui. Noi primim acum prin Taine pe Hristos însuși în noi, ca pe Cel ce ne ajută să ne facem asemenea Lui. Dar îl primesc numai cei ce cred că e Fiul lui Dumnezeu. Cei ce nu cred, nu se sperie de El și nici nu intră în ei. Nu credem în Hristos, ca să nu mai săvîrșim binele, cum spun protestanții, ci ca să-L primim pe El și prin aceasta să ne facem asemenea Lui. Acesta e tot sensul luptei lui Pavel în favoarea credinței în Hristos, ca condiție a mîntuirii. Era o luptă împotriva iudeilor care nu credeau că Hristos e Fiul lui Dumnezeu și că nici nu au nevoie de El pentru a se mîntui, întrucît se mîntuiesc prin puterile lor care au ca normă a activității lor legea.

324. Nu S-a intrupat Tatăl, ca să vedem în El pe Fiul. Căci nu trebuie să ne facem asemenea Tatălui, ca să vedem pe Fiul. Aceasta ar însemna să naștem noi pe Fiul și să fim noi toți în Dumnezeu. Ci ne facem asemenea Fiului, ca să cunoaștem în El iubirea Tatălui față de noi; și să ne facem fii ai Tatălui după har și frați ai Fiului după natura omenească asumată pe care o are comună cu noi.

325. Hristos e Miel în calitate de om, pentru că S-a făcut om ca să se aducă jertfă. Dar Același Hristos divin se face și ipostas al firii omenești. Deci într-un fel ia calitatea de jertfă pentru noi însuși Fiul lui Dumnezeu. E o culme a iubirii lui Dumnezeu față de noi, care nu poate fi depășită. El e Păstor, dar se păstorește și pe Sine ca om. Se trăiește ca Absolutul, Dar ca și Cel dependent de Absolut, Cel mai drag păstorit al Absolutului. Se ține Fiul lui Dumnezeu ca păstor suprem pe Sine în brațe ca Miel prezentat Tatălui. Dar și ca Miel se dăruiește din proprie inițiativă Tatălui.

după chipul legii, dar nici unul n-a șters păcatul lumii ³²⁶. «Căci e cu neputință ca sângele de taur să șteargă păcatul» (Evr. 10, 4). Dar a ridicat păcatul lumii Mielul neprihănit, Cel adevărat, jertfa neprihănită ³²⁷.

Deci s-a socotit și oaie împreună cu noi (Isaia 53, 7). Pentru aceasta se poate numi și Fiul al Bisericii, ca Întiul Născut între frați (Rom. 8, 29) ³²⁸. Dar e de știut că și Iosif se tălmăcește *adaus și creștere a lui Dumnezeu*. Căci pururea e în adaus și creștere sfânta mulțime a fiilor Bisericii. De aceea s-a și spus către ea: «*Ridică împrejur ochii tăi, Sioane, și vezi pe toți. Iată s-au adunat și au venit la tine*» (Isaia 49, 18; 9, 4). Și iarăși: «*Iată aceștia vin de departe, aceștia de la la miazănoapte și aceștia de la mare, iar alții din țara Persilor*» (Isaia 49, 12). Dar s-a scris și în Faptele Apostolilor, într-un loc că Domnul a adăugat pe cei ce se mântuiesc în fiecare zi la un loc (Fapte 2, 47); iar în alt loc că: «*Tot mai mult se adăugau cei ce credeau în Domnul, mulțime de bărbați și de femei*» (Fapte 5, 14). De aceea, precum am spus, se cuvine să se înțeleagă prin Iosif cel spiritual, adausul lui Dumnezeu la cei în Hristos. Dar nu s-ar depărta cuvîntul de la scop dacă i-ar socoti pe cei ce cred în El, în mod ico-nomic ca pe El însuși. Căci El este capul; iar noi, trup și mădulare din parte (Col. 1, 18; Efes. 5, 30) ³²⁹ *. Și El este viața iar noi am

326. Numai El e «Mielul lui Dumnezeu», pentru că însuși ipostasul Fiului lui Dumnezeu a luat fața omului care Se jertfește ca Miel. E cel mai iubitor și mai iubit Miel conștient al lui Dumnezeu. De aceea a putut șterge orice păcat al firii noastre.

327. Cel ce se aduce jertfă neprihănită, se aduce jertfă pură, e o dăruire totală, nu are nimic egoist care să însemne o oarecare reținere în dăruirea totală lui Dumnezeu. El e conștient de această dăruire totală, dar prin aceasta nu Se topește în Dumnezeu, căci e conștient de dragostea totală cu care Se dăruiește. Și are o bucurie conștientă de această dăruire totală. Iar curăția total iubitoare a actului Său de dăruire jertfelnică e curăția umanității asumate de El și ea câștigă pe de o parte dragostea Tatălui, pe de alta Se comunică și nouă, ca de o ființă cu El după umanitate.

328. Fiind Păstorul suprem și oaie dintre noi, e puntea între Dumnezeu și noi. E iubitorul suprem care ridică umanitatea la treapta a tot ce e mai iubit de Dumnezeu. Dar dînd umanității subiectul Său divin, o face și pe ea cea mai iubitoare de Dumnezeu. Și umanitatea Lui e unită cu a noastră. Dar Hristos se face punte, sau Mijlocitor între Dumnezeu și noi (I Tim. 2, 5) și ca primul Fiul al Bisericii între noi, fiind totodată Fiul lui Dumnezeu. Se jertfește Tatălui, slujește Tatălui, fiind centrul viu și lucrător al Bisericii, dar e unit după ființă cu Cel căruia I Se jertfește și-l slujește. Dacă nu L-am avea ca Primul între noi în Biserica jertfitoare și slujitoare, Biserica ar fi despărțită de Dumnezeu, n-ar fi Biserică, Hristos e Fiul Bisericii, pentru că S-a făcut și ca om Fiul lui Dumnezeu. Și fiii Bisericii sînt cei făcuți fii ai lui Dumnezeu de Hristos Care S-a făcut Frate cu ei prin umanitatea Lui și Fiul lui Dumnezeu ca om.

* De la nota 329 trece la nota 340.

329. Trupul și măduarele au această calitate prin cap, sau pentru că sînt unite cu capul. Nici capul, sau Hristos nu e fără trup și mădulare. De aceea noi sîntem în El și El în noi.

odrăslit ca niște mlădițe în El, legați cu El prin unirea după Duh în sfințenie³⁴⁰.

Și «era, zice, Iosif de șaptesprezece ani» (Fac. 27, 1). Dar spune că și Emanuil e cel mai tânăr dintre ceilalți, socotind mai bătrâni în timp pe cei ce s-au născut înaintea Lui, ca Moise și proorocii. Dar forțînd înțelesul celor scrise, socotim că în aceasta e și un alt înțeles. Căci și numărul anilor ne înfățișează taina adîncă a economiei cu trupul (a întrupării). Și vom încerca să lămurim în ce mod, pe cit ne e cu putință, așa cum am mai spus-o și în alte locuri pe cit îmi amintesc.

4. Este obiceiul dumnezeieștii Scripturi ca numerele care se repetă după cele ajunse la împlinirea rîndurilor lor, să le socotească simboluri ale desăvîrșirii. De pildă: Dacă ar voi cineva să înșire numere pînă la decadă și să se treacă peste ea, începe iarăși de la unu ca să meargă iarăși la sfîrșit. La fel va face cu săptămîna. Începînd de la prima zi, ajunge la urmă la a șaptea. Apoi închizînd în sfîrșitul lor numărul zilelor, revine iarăși la prima³⁴¹. Deci Sfînta Scriptură face aceste numere simboluri ale desăvîrșirii. Astfel la împărțirea talanților, de cel care a ajuns la sfîrșitul bunei lucrări după Dumnezeu spune că a luat zece talanți (Matei 25, 11—29); și a fost pus peste zece cetăți (Luca 19, 17). Prin aceasta Cel ce toate le împarte, adică Hristos, arată că va egaliza încununările cu desăvîrșirea bunei Lui aprobări. Iar careva dintre sfinți a spus de o stearpă că a născut șapte, arătînd prin șapte mulți, care oricîți ar fi, se pot socoti ca arătînd desăvîrșirea de către cei ce ar voi să-i numere.

Cînd deci se spune despre Iosif că era de șaptesprezece (zece și șapte) ani, vom înțelege prin el pe Emanuil sau pe Hristos și Fiul

340. Creștem în Hristos pe temeiul unității după firea omenească comună cu El, transformați prin Duhul Sfînt comunicat din umanitatea Lui și nouă și prin aceasta uniți și în sfințenie.

341. Nu avem numere mereu noi la nesfîrșit. Ci le împărțim în grupe identice pe care le repetăm. După ce ajungem la zece, începem iarăși a doua grupă de zece numere și așa mai departe. La fel cu cele șapte zile ale săptămîinii. Aceasta face din zece, sau din șapte un număr peste care nu se mai poate trece, deci numere care simbolizează desăvîrșirea. Pentru oameni desăvîrșirea nu se ajunge niciodată. Dar avînd ei nevoie de siguranța că ea există, o exprimă prin numere peste care nu se poate trece, ci trebuie repetate. Dar aceasta mai înseamnă că există o anumită desăvîrșire și în numere finite. Două persoane ce se iubesc pot trăi sentimentul desăvîrșirii. Cu atît mai mult e trăită desăvîrșirea de cele trei Persoane divine. Nu părăsi cu totul cele ce sînt, ca să ajungi la desăvîrșire. Aceasta ar însemna să nu trăiești niciodată. Tot ce ai fost ești mai departe. Tot ce a fost altul pentru tine rămîne în veci. Nimic din trecut nu devine exclusiv. Aceasta mai înseamnă că totul se cuprinde în unul și pornește de la el. În el e dată desăvîrșirea. Dar unul nu e o sărăcie ultimă de conținut. Ci el e plin de bogăție desăvîrșită sau infinită. În orice număr părut finit e implicat infinitul, dar nu ca un haos în care ne pierdem, ci într-o rînduială în care ne păstrăm cu valoarea noastră.

Cel Unul desăvârșit din două firi, din Dumnezeu și umanitate. Căci nu vom admite părerea unora care socotesc că a fost gol de suflet rațional acel templu dumnezeiesc pe care și l-a format Dumnezeu Cuvîntul din Sfînta Fecioară³⁴². Ci precum a fost desăvârșit în Dumnezeu, așa și în umanitate, dar compus în chip negrăit și mai presus de minte în Unul³⁴³. Deci numărul zece înseamnă și ne dă de înțeles desăvîrșirea în Dumnezeu. Iar că și în umanitate este așa ne-o arată numărul șapte, care e mai mic decît zece care reprezintă Treimea, dar îi este adăugat și slujește lui. Căci după zece a venit șapte. Cuvîntul Cel din Tatăl se află în starea de depășire a Treimii, sau a Dumnezeirii; iar omenescul Lui se află în starea supusă ei, sau inferioară slavei lui Dumnezeu³⁴⁴. Și Dumnezeu Cuvîntul se cugetă preexistent, dar Lui I S-a adăugat omenescul. De aceea în mod necesar s-a pus înaintea numărul zece și s-a adăugat numărul șapte³⁴⁵. «Căci Iosif, zice, era de șaptesprezece ani».

Privește pe lingă această temporalitate și lipsa de început a lui Emanuel văzut ca unul în timp³⁴⁶. De aceea s-a făcut numărarea anilor lui în Iosif ca în chip. Dar s-a adăugat «era». Căci Hristos a venit la nașterea cea gîndită ca a noastră și la numărul de ani pentru omenescul Lui, dar este Dumnezeu Cuvîntul. De aceea i se cu-

342. Precum Iosif a unit în sine două numere care simbolizează desăvîrșirea, așa a unit Hristos în Sine două firi cărora nu le lipseau nimic. De aceea se spune în definiția de la Calcedon că Hristos e „Dumnezeu desăvîrșit și om desăvîrșit». Aceasta nu înseamnă că umanitatea Lui are aceeași desăvîrșire ca și dumnezeirea. Ci că e o umanitate deplină ce respinge prin aceasta apolinarismul. Numai într-o omenire deplină poate încăpea dumnezeirea deplină ca într-un templu adevărat și numai ea e un transparent al dumnezeirii.

343. Ideea de persoană compusă a fost preluată și de «călugării sciți» (daco-romani din Dobrogea la începutul sec. VI, apoi de Leontiu de Bizanț și Sf. Maxim Mărturisitorul). E un paradox plin de taină unitatea persoanei și bogăția ei de facultăți și de componente.

344. Omenescul lui Hristos rămîne după ființă în condiția lui creată, inferioară Dumnezeirii. Dar ca aparținătoare ipostasului divin este ridicată în unitatea Lui personală. Tot Dumnezeu este Cel ce lucrează, gîndește și simte și prin cele omenești. Ele sînt ridicate la această cinste de mediu al manifestării lui Dumnezeu. Hristos se simte om dependent de Dumnezeu, dar Dumnezeu de care depinde omenescul Lui este El Însuși. El ca om depinde de El ca Dumnezeu, pentru că așa vrea ca Dumnezeu. El e făcut om de Dumnezeu. Dar Dumnezeu Se face pe Sine Însuși om.

345. În românește pare a se pune înaintea lui zece, șapte. Dar aceasta e numai părere. Căci cînd zicem «șaptesprezece», presupunem pe zece înaintea de șapte.

346. Dacă Îl privim în unitatea Lui de Persoană divină întrupată în timp, Hristos este și temporal și fără început. El a devenit în acest sens Unul în timp; dar aceasta pentru că exista ca neîntrupat înainte de timp.

vine și spusa «era»³⁴⁷. Căci se înțelege și este cu adevărat coetern cu Dumnezeu și Tatăl, cum spune dumnezeiescul Ioan: «*La început era Cuvîntul și Cuvîntul era la Dumnezeu, și Dumnezeu era Cuvîntul*» (Ioan 1, 1).

Deci voi spune iarăși: dumnezeiescul Iosif era de șaptesprezece ani și păștea turmele tatălui său împreună cu frații săi, înțeleg cu cei din Zilpa și Bilha, adică din slujnice. De fapt, Cuvîntul lui Dumnezeu făcut om umbla prin toată țara Iudeilor, adunînd în iubirea către Dumnezeu și Tatăl oile cele pierdute ale lui Israel³⁴⁸. Căci scrie fericitul Pavel: «*Dumnezeu era în Hristos, împăcînd lumea cu Sine*» (II Cor. 5, 19)³⁴⁹. Deci păștea Emanuel pe cei născuți spre robie și pe cei născuți din cele două slujnice (roabe), care au primit o naștere nelegitimă și nu una liberă.

Căci după împărăția lui Ieroboam, cele zece seminții s-au despărțit de Ierusalim și s-au mutat și au locuit în Samaria. Și au răstăcit și s-au închinat acolo vițelilor de aur. De aceea și prin glasul lui Iezechiel le-a certat Dumnezeu ca pe două femei desfrîinate, zicînd: «*Fiul omului: două femei au fost fiicele unei singure mame și au curvit în Egipt; în tinerețea lor au curvit și au căzut sînii lor. Acolo și-au stricat fecioria. Iar numele lor erau Chola cea mai bătrînă și Oholiba sora ei. Si s-au făcut Mie și au născut fii și fiice. Și numele lor Ohola, Samaria, iar Oholiba, Ierusalim*» (Iez. 23, 2—4).

Deci făcîndu-se ca noi, Fiul a păscut pe cei din Israel, împreună cu cei născuți din robie și din desfrîinare. Căci îi călăuzesc încă pe cei din Israel înainte stătătorii după lege, deși îi povățuiește de acum și îi învață tainic Hristos pe cei ce vin la El; și îi aduce la cărarea adevărului care este El însuși. Pentru că a spus: «*Eu sînt calea*» (Ioan 14, 6). Dar cărturarii și fariseii și cei ce au slava în cele

347. Lui Iosif i se dă numărul de ani: șaptesprezece. Dar se spune de el și că «era». Prin aceasta se indică atît temporalitatea, cît și antetemporalitatea lui Hristos prin Iosif ca chip al Lui. Hristos se știa ca om care S-a născut la o anumită dată. Dar tot El se știa ca existînd înainte de-a fi venit la noi prin voia Lui la conștiința de om. În conștiința Lui de om venit în timp la existență era sălășuită conștiința că este dinainte de timp. «*Acum preamărește-Mă pe Mine Părinte la Tine Insuși cu slava pe care am avut-o la Tine mai înainte de-a fi lumea*» (Ioan 17, 5).

348. Făcîndu-Se Fiul lui Dumnezeu om, a întipărit și umanității Sale sentimentele filiale față de Tatăl. Iar unindu-Se prin umanitatea Sa ceilalți oameni, le transmite și lor, dacă-L primesc, această simțire și calitate filială.

349. Dacă Hristos este Fiul lui Dumnezeu făcut om, Tatăl care iubește pe Fiul Său din veci, Îl iubește și ca om. Iar în orice om în care se întipărește fața iubitoare de Tatăl a Fiului Său, Tatăl vede pe Fiul Său iubitor și orice om care-și însușește sentimentele lui Hristos față de Tatăl Său, Îl iubește pe Tatăl împreună cu Fiul Lui făcut om. Așa a împăcat Dumnezeu în Hristos lumea cu Sine prin iubire.

ale legii, i-au păscut prin spini și măracini, spre rătăcire, în învățături și porunci ale oamenilor. Iar El în pășune bună și în pajiște bine înflorită, sau în cunoștința bine hrănită și curată a învățăturilor evanghelice. Și aceia erau păstori nepăsători și decăzuți și pe lângă aceasta dornici de plată și bolnavi de lăcomia extremă de câștiguri, *«laptele mîncîndu-l, lîna îmbrăcînd-o și cele grase junghiindu-le»*, după cuvîntul proorocului (Iez. 34, 3); simbriași și făloși și nepunînd nici un preț pe «trebuința de a se osteni pentru oi».

Dar precum cei din Zilpa și Bilha au născocit birfiri rele împotriva lui Iosif, așa și mulțimea decăzută a neevlavioșilor farisei, au defăimat pe Emanuel și au cutezat să calomnieze slava Lui, numindu-L în chip necredincios Samaritean și băutor de vin, și pe lângă acestea ca avînd demon (Ioan 8, 48; Matei 11, 19) și ajutat de lucrările lui Beelzebut în puterea de-a alunga duhurile din cei bolnavi (Matei 12, 27). De aceea Însuși Emanuel a grăit prin glasul unui prooroc despre gura fără ușă a Iudeilor, zicînd: *«Vai lor că s-au depărtat de la Mine. Ticăloși sînt, că au părăsit credința în Mine. Eu i-am răscumpărat pe ei, iar ei au grăit minciuni împotriva Mea»* (Osea 5, 13). Și iarăși: *«Cădea-vor în sabie căpeteniile lor pentru neînfrînarea limbii lor»* (Ibid. 15). A flecărit deci împotriva lui Hristos ceata fariseilor cea îndrăzneată și nerușinată. Și aceasta, socotesc, că înseamnă că au scornit birfirea împotriva lui Iosif.

«Dar era iubit, zice, de tatăl, că era fiul bătrînețelor lui». Fiindcă au fost și alți păstori, buni și probați, înainte de venirea Mîntuitorului nostru în lume cu trupul. Și înaintea altora a păscut turmele cuvîntătoare dumnezeiescul Moise și cei următori. Dar în chip deosebit Tatăl L-a iubit pe Fiul, deși a fost după ceilalți și a venit în timpurile de pe urmă ale veacului. Dar a fost potrivit cu Iacob să aibă pe Iosif ca fiu al bătrînețelor. Dumnezeu însă este fără bătrînețe, fără început și fără creștere și pururea atotdesăvîrșit. De aceea e înțelept ca nelăsînd cuvîntul să rătăcească de la cercetare, să spunem că Emanuel a fost Fiul bătrînețelor lui Dumnezeu și Tatăl, ca unul ce S-a născut ca atare în timpurile de pe urmă ale veacului celui prezent și fiindcă după El n-a mai fost altul³⁵⁰. Căci nu așteptăm să ne mîntuim în altul (Fapte 4, 12)³⁵¹. Și ne ajunge singur, pentru că spunem că nu este în altul mîntuirea și viața lumii. Deci

350. Fiul lui Dumnezeu S-a făcut Fiul al Lui ca om în timpurile de pe urmă. Nu-L are Tatăl din veci Fiul ca om. Nu are din veci Tatăl un Fiul omenesc. În acest caz oamenii ar fi din veci, ar fi Dumnezeu după ființă.

351. Nu ne mîntuim decît în Fiul. Căci numai El ne poate face fii, adică ne ridică la treapta cea mai vrednică de iubire de către Tatăl, și mai capabilă de-a iubi pe Tatăl. Iar alt Fiul nu mai are Tatăl.

«El ne va paște pe noi în veci», după cuvîntul Psalmistului (Ps. 47, 15). Și ne vom afla sub Însuși Cel iubit, care S-a ivit în timpurile de pe urmă ale veacului cu trupul, cum am spus adineauri, dar a preexistat ca Dumnezeu. Căci spunem că este coetern cu Tatăl.

Așadar a fost iubit Iosif în chip deosebit de tatăl. Și i-a dat o haină peștiră, arătînd-o ca un dar deosebit și ca un semn al iubirii lui. Dar și aceasta a fost fraților un stimulent al pizmei și un motiv de invidie, precum ne arată însuși sfîrșitul lucrurilor.

Tot așa s-au miniat fariseii pe Cel iubit, adică pe Hristos, pentru că a fost îmbrăcat de Dumnezeu și Tatăl într-o slavă de multe feluri. Căci se minunau de El în multe moduri: pe de o parte ca de Cel de viață Făcător, pe de alta ca de Cel ce era lumina și luminător cu putere al celor din întuneric, ca de Cel ce curăță pe leproși și învia ușor pe cei morți, intrați în putrefacție, ca de Cel ce certa marea și umbla ca un stăpîn peste valuri. De aceea Iudeii încurcați și arși de focul de nesuportat al invidiei, ziceau unii către alții: «Ce să facem? Că acest om face multe minuni» (Ioan 11, 47). Deci haina foarte împesăritată ne este un chip al slavei de multe feluri, cu care se spune că Dumnezeu și Tatăl a îmbrăcat pe Fiul Cel făcut ca noi pentru umanitatea Lui³⁵². Fiindcă după firea Lui, El este Însuși Domnul slavei, chiar dacă spune în chip iconomic pentru asemănarea cu noi: ³⁵³ «Părinte, slăvește pe Fiul Tău» (Ioan 17, 1).

Deci cei născuți din slujnice au fost împinși la supărare, precum am spus adineauri. Și pe lângă aceasta au devenit bănuitori pentru visele povestite. Căci aflînd că ei vor fi după un timp supuși și închinători lui, iar el va fi deasupra lor și că va urca la atîta slavă, încît i se va aduce închinare și de părinți, scrișneau din dinți și au primit în cugetul lor gîndul că trebuie să-l omoare. Așa s-au infuriat și Iudeii și s-au supărat nu puțin, aflînd că Emanuel se va ridica mai presus și de înșiși părinții lor și i se va aduce închinare de tot poporul, mai bine zis de tot pămîntul. Și înțelegînd-o aceasta, ziceau:

352. Fiul lui Dumnezeu a luat umanitatea ca chip smerit de rob (Filip. 2, 5). Dar puterea dumnezeiască străbătea totuși cu anumite lucrări ale ei prin umanitatea Lui. El lucra ca ipostas divin prin ea, fără să o scoată din ființa ei. Dar lucrările cu care lucrează prin umanitatea Lui sînt adaptate umanității și creației, și la o treaptă potrivită acestora. Deci sînt o îmbrăcăminte potrivită umanității, deși nu e produsă de aceasta. Ele sînt pe de o parte semne ale slavei, dar pe de alta ale smereniei, ale coborîrii la umanitate. Chiar în smerenia Lui e și ceva dumnezeiesc. Adevăratul omenesc nu se poate realiza decît unit cu dumnezeirea. Că lucrările de care se spune în text sînt ale dumnezeirii, o spune Sf. Chiril în continuare, numindu-L «Domnul slavei» prin fire.

353. Arătînd că S-a întrupat și ca atare S-a făcut om de bună voie, deci nu e numai Dumnezeu, cere Tatălui să-L slăvească, se înțelege în calitate Sa de om.

«Acesta este Moștenitorul, veniți să-L omorîm și vom lua moștenirea Lui» (Marcu 12, 7), deși fericitul David spune deschis Unuia Născutului: «Toate neamurile cîte le-ai făcut, vor veni și se vor închina Ție, Doamne» (Ps. 85, 9), iar altădată arată lămurit minia nelegiuită față de Hristos a celor din Israel, zicînd: «Domnul a împărățit, s-au mîniat popoarele» (Ps. 98, 1).

După ce am înfățișat destul pizma neîndurată și neîmblinzită a Iudeilor, e vremea să arătăm îndrăznelile ucigașe și de nesuportat, urmînd în toate cuvîntul istorisirii și urcînd la însuși scopul intrupării Unuia Născutului. Căci cuvîntul ne aduce iarăși la aceasta.

5. Porunca tatălui îl îndeamnă pe dumnezeiescul Iosif să meargă în Sichem ca să vadă de sînt sănătoși frații lui și unde și în ce mod pasc (oile). Iar el pleacă, însă de-abia îi găsește, nu în Sihem ci strămutați în Dotaim. Iar ei cînd l-au văzut apropiindu-se, zîmbesc amarnic și cu ură, zicînd: «Iată vine visătorul». Și voind să-l omoare, îi oprește Ruben. Deci l-au aruncat într-una din gropi, disprețuind sfatul lui Ruben. Nu peste mult, (timp) scoțînd pe tînăr din groapă, l-au predat Ismailiților ce coborau în Egipt. Întorcîndu-se Ruben la groapă și neaflînd pe băiat, gîndind că a murit, iar că moartea lui a fost fapta nelegiuirii ucigașilor, s-a întristat mult. Iar Iosif a fost dus în Egipt. Și tatăl l-a jelit și mult timp a continuat să-l plîngă.

Așa a fost trimis de Dumnezeu Tatăl, și Domnul nostru Iisus Hristos, ca să cerceteze pe cei din Israel de se află în sănătate, înțeleg în cea spirituală, și de sînt bine oile păscute de ei, bucurîndu-se de grija păstorilor. Dar nu s-au aflat în Sihem, ci în Dotaim. Sihemul se tălmăcește prin *umăr*. Iar acest mădular este semnul hărniciei. Căci Scriptura de Dumnezeu insuflată obișnuiește să vadă acest mădular cînd ca chip al puterii, cînd al faptei. Căci zice: «Dă inima ta pe umerii tăi» (Ier. 31, 21), adică hărnicia. Iar Dotaim, *lipsă mare*. Deci au fost găsiți cei din Israel nu în faptele de hărnicie ale virtuții, nici în cele aprobate după lege, ci în lipsă mare a dreptății și a tot ce e cuvenit. Căci nu era «drept nici unul, nu era cel ce face bunătate pînă la unul» (Ps. 13, 31; 52, 4), ci cum zice undeva Dumnezeu prin glasul proorocului, îi aduceau cinstire numai din gură, mintea avînd-o mutată în altă parte și inima departe de împlinirea celor legiuite prin Moise (Isaia 29, 13; Matei 15, 8). Erau alipiți numai de învățăturile și poruncile omenești. Dar au cunoscut pe Iosif cel spiritual, pe cel iubit, prezent cu trupul. Căci a spus fericitul evangelist Ioan că «multe dintre căpetenii au crezut în El, dar nu-L mărturiseau din pricina fariseilor» (Ioan 12, 42). Deci cunoscîndu-L,

au lucrat împotriva Lui. Căci L-au omorît și L-au aruncat cu lașitate ca într-o groapă, în prăpastia adîncă și întunecoasă a morții, adică în iad ³⁵⁴⁻³⁵⁵. Așa ni L-a înfățișat și dumnezeiescul David, zicînd ca din partea lui Hristos către Tatăl Cel din ceruri și Dumnezeu: «Doamne, scos-ai sufletul Meu din iad, izbăvit-M-ai de cei ce M-au aruncat în groapă» (Ps. 29, 3). Privește tăria Sfintei Scripturi și exactitatea ei foarte precisă. «Groapa, zice, era goală, neavînd apă» (Fac. 27, 24). Prin aceasta ni se face cunoscut în mod clar și lămurit iadul ³⁵⁶. Și voi spune în ce mod: apa este simbolul vieții, ca fiind de viață făcătoare. «Iar în groapă, zice, nu era apă». Căci iadul se cuvine să fie înțeles ca încăperea și locul de viețuire al celor lipsiți de viață.

Dar băiatul a fost ridicat de acolo. La fel Hristos a înviat din morți. Nu a fost stăpînit de groapă. La fel nici Hristos nu a rămas în iad, ci mai degrabă l-a golit ³⁵⁷. «Căci a spus celor din legături: Ieșiți!» (Isaia, 49, 9).

Dar după ce a fost scos, nu după mult timp dumnezeiescul Iosif a plecat în Egipt, cumpărat fiind de Ismailiți, care erau negustori de aromate. Căci și Hristos a înviat și S-a ridicat din groapă. Iar părăsind Iudeea s-a strămutat în țara neamurilor, ducîndu-L acolo Ismailitenii spirituali, adică cei aflați în ascultarea lui Dumnezeu. Căci așa se tălmăcește cuvîntul. Și cine sînt aceștia? Sînt fericiții ucenici, care și-au supus urechea învățăturilor lui Hristos și s-au făcut pîrgă celor ce s-au făcut probați în ascultare și credință și în faptele de laudă mai presus de lege (II Tes. 2, 12). Ucenicii se pot înțelege și ca negustorii de aromate, care răspîndesc ca o bună mireasmă taina lui Hristos și absorbînd chipul fiecărei virtuți în sufletele lor în mod general. Aceștia au cumpărat pe Iisus în oarecare mod, lăsînd toate cele strălucite ale legii, ca să cumpere «mărgăritarul

354-355. Pentru credința creștină nici păcătoșii nu dispar cu totul din existență prin moarte, ci se duc în prăpastia spirituală cea mai uscată și mai însingurată, care e una cu iadul (Luca 16, 19 ș.u.).

356. Interpretarea alegorică a Scripturii de către Sfinții Părinți ne arată că: a) toate cele din afară, sau materiale sînt manifestări ale stărilor spirituale, avîndu-și fundamentul în acelea și b) că toate cele văzute au prin acestea o tainică profunzime.

357. Hristos scoate în continuare chiar și din iad sufletele care nu s-au dus acolo cu totul demonizate, disprețuitoare ale compătimirii arătată lor de cei vii și de sfinți prin rugăciunile lor. Sau chiar a milei lui Hristos care vrea să-i scoată din singurătatea mindriei lor învîrtoșate. A scoate sufletele din iad, înseamnă a lipsi pe demoni de o parte din societatea umană a celor ce-i trăiesc totuși pe ei ca dușmani care le mărește singurătatea. Căci singurătatea e cea mai îngrozitoare, iar cea care face bucurie celor ce o văd, sau e însoțită de conștiința dușmăniei altora.

de mult preț», după parabola Mîntuitorului Însuși (Matei 13, 16)³⁵⁸. Aceștia au dus neamurilor pe Hristos, ierurghisind Evanghelia (făcînd lucrarea sfîntă a propovăduirii Evangheliei)³⁵⁹, și propovăduindu-L în tot pămîntul de sub cer ca pe Dumnezeu și Domnul și ca piatra aleasă, neprețuită de păzitorii spirituali ai legii, dar aleasă și prețuită de Dumnezeu și așezată în capul unghiului (Ps. 97, 22).

Dar Ruben a împiedicat pe frați de la ucidere. Însă și Iuda a suportat-o greu. Și Ruben era primul născut. Iar Iuda din semînția chemată la Împărăție. Deci toți cîți s-au conformat cu întiul născut și toți cîți au fost chemați la Împărăția cerurilor, primind propovăduirea lui Hristos, au suportat cu greu îndrăznelile împotriva Lui. Dar nu erau mulți la număr, în acea vreme, în Ierusalim și în țara Iudeilor cei ce s-au întristat și au suferit împreună cu Hristos Cel ocărit. Dar l-a jelit pe Iosif și tatăl lui: *«Căci nu voia să se mîngie»* (Fac. 32, 35). Se poate vedea și de aci că nu puțin L-a întristat pe Tatăl din ceruri și Dumnezeu nebunia și fapta ucigașă a Iudeilor. L-au supărat atît de tare, că refuza orice mîngiere și nu primea pe nimeni care ar fi voit să ceară iertare pentru ei³⁶⁰. Căci îl rugau de multe ori proorocii și îl rugau să mîntuiască pe Israil, deși lucra împotriva proorocilor mai presus de orice cuvînt. Totuși Dumnezeu își arată de multe ori bunătatea față de ei. Căci erau casnici ai Lui cei ce se aflau în primejdie. Dar cînd s-au infuriat împotriva

358. Hristos ne-a răscumpărat pe noi cu singele Lui cel scump, noi îl cum-părăm pe El plătindu-L, cu eforturile noastre. Ne cumpără mereu cu jertfa Lui, îl cum-părăm mereu cu eforturile noastre. Ne dăm reciproc: El pentru noi, noi pentru El, așa cum se cumpără reciproc cei ce se iubesc. Cumpăr iubirea altuia cu iubirea mea care merge pînă la jertfă și-mi cumpără celălalt mereu iubirea mea cu iubirea Lui pînă la jertfă. Dau un preț scump pentru că acela e scump și el dă un preț scump pentru mine, pentru că eu sînt scump pentru el. În mărimea prețului dat pentru altul, se vede prețul lui scump pentru mine. Hristos ne cumpără pe noi nu satana, nici de la Dumnezeu, ci de la noi înșine. Singele scump vărsat pentru noi ne cîștigă, făcîndu-ne să părăsim egoismul nostru, ne eliberează de patimile noastre, prin iubirea ce ne-o arată; și în sensul acesta ne eliberează de puterea duhurilor rele. Iar noi îl cum-părăm pe Hristos prin iubirea cu care-l răspundem, nu făcîndu-L să se rupă de vreun egoism al Său, cum face El cu noi, ci deschizînd ușa noastră iubirii Lui, prin iubirea cu care răspundem iubirii Lui. Cuvîntul de la Sfînta Împărtășanie: «cinstitul trup» și «cinstitul sînge» nu traduc exact cuvîntul grec « τιμιος ». Ar trebui tradus cu: «prețiosul trup» și «prețiosul sînge».

359. Propovăduind Evanghelia, sfîntim pe oameni și facem o slujbă sfîntă lui Dumnezeu. Căci prin aceasta oamenii devin curați de rele, sau sfînti. Fiîndcă puterea sfîntitoare a lui Dumnezeu vine și lucrează în ei.

360. Dumnezeu credinței creștine nu e un Dumnezeu fără simțire, ci un Dumnezeu iubitor, milostiv și capabil de întristare pentru faptele oamenilor. Avînd relații cu ei în baza faptului că l-a creat, își variază lucrările sau energiile Lui necreate potrivit nu numai cu voia Lui, ci și cu ceea ce fac ei.

lui Hristos însuși, Tatăl a fost nemîngîiat și mînia Lui de nepotolit. Căci n-a mai fost ocărit vreun prooroc oarecare, ci Mîntuitorul tuturor, Stăpînul proorocilor, adică Hristos³⁶¹, prin Care, și în Care, fie slava Tatălui împreună cu Sfîntul Duh în vecii vecilor. Amin.

Despre Iuda și Tamara

1. E un scop al Scripturii de Dumnezeu insuflăte să ne prezinte taina lui Hristos prin zeci de mii de fapte. O poate asemăna cineva cu o cetate strălucită și măreață care nu are numai un chip al împăratului, ci cît se poate de multe și așezate spre vedere în tot locul. Căci observă cum nu ometem nimic din istorisirile ce contribuie la aceasta, ci prin toate o arată. Chiar dacă textul istoriei are în el ceva care nu e frumos, prin nimic nu face ca în el să nu se țeasă tema urmărită de ea în chip frumos. Căci nu e scopul ei să facă descrierea vieții sfinților. Departate de aceasta. Ci să ne dea mai degrabă cunoștința tainei prin cele care fac clar și adevărat cuvîntul despre ea și nu i se poate aduce nici un reproș că se abate de la adevăr.

Deci în Iuda și în Tamara ni se schițează iarăși taina economiei Mîntuitorului. Căci *«a fost, zice, în vremea aceea, s-a pogorît Iuda de la frații săi și a venit pînă la un om Odolamit, cu numele Iras. Și a văzut acolo Iuda o fată a unui om Canaanean, cu numele Sava. Și a luat-o pe ea și a intrat la ea și zămislind a născut fiu și a chemat numele lui Ir. Și zămislind iarăși, a născut fiu și a chemat numele lui Onan. Și adăugînd, a mai născut un fiu și a chemat numele lui Silom»* (Fac. 38, 1—5). Deci Iuda a avut acești trei fii. Iar după ce tinerii au ajuns la pubertate, Iuda a primit pe Tamara și a împreunat-o cu întîiul său născuț, Ir. Dar fiindcă era rău în ochii lui Dumnezeu, acesta a fost slobozit din ale noastre înainte de nașterea unor copii. *«Căci l-a omorît, zice, pe el Dumnezeu»* (Fac. 38, 10). Tatăl îndeamnă pe Onan să se împreune cu femeia fratelui său și să ridice sămînță celui plecat. Iar fiindcă acesta zicea că nu va fi al lui cel ce se va naște, a călcat legea împreunării, vîrsînd sămînța pe pămînt și nu și-a dat mai degrabă sămînța. Și s-a pierdut și acesta îndată din mînia dumnezeiască. Întîmplîndu-se aceasta, Iuda s-a temut să împreune cu ea pe al treilea fiu, adică pe Silom. Și

361. Batjocura directă a lui Dumnezeu arată o îndrăzneală supremă împotriva Lui, o cădere a sufletului în cea mai accentuată mîndrie și dușmănie împotriva Lui, nemicșorată de nici o reținere, care să ușureze o revenire a omului respectiv de la această stare. Ea mai înseamnă și negarea Treimii, sau a lui Dumnezeu cel iubitor, care susține lipsa de iubire și în cel ce neagă pe acest Dumnezeu.

motivul acestor temeri era «ca nu cumva să se piardă și acesta» (Fac. 38, 11). Și a dat ca pretext să nu facă nuntă vîrsta neîmplinită a băiatului. De aceea a zis nurorii lui : *«Rămîi văduvă în casa tatălui tău, pînă se va face mare Silom, fiul meu»* (Fac. 38, 11). Căci și-a zis : *«Nu cumva să moară și acesta ca frații săi»* (Ibid.). Plecînd deci Tamara, a șezut în casa tatălui ei. Dar trecînd timpul cuvenit, i-a fost greu Tamarei să suporte amînarea nunții. Și a înțeles că nu va duce socrul ei la împlinire promisiunea lui. Ci el se folosește de promisiune ca de un pretext de-a amîna peste ceea ce se aștepta mereu pentru speranțe ce nu se vor împlini. Și ce uneltește ea pentru aceasta pînă la sfîrșit ? *«S-a vestit, zice, Tamarei, nurorii lui, zicînd : Iată socrul tău urcă la Tamna să tundă oile lui. Și dezbrăcînd ea hainele de văduvie, s-a acoperit cu un văl și s-a înfrumusețat și a șezut la porțile Enanului, care este pe calea spre Tamna. Căci a văzut că s-a făcut mare fiul lui Silom și el n-a dat-o aceluia de femeie. Și văzînd-o pe ea Iuda, a socotit că e o desîrînată. Căci își avea acoperită fața și n-a cunoscut-o pe ea»* (Fac. 38, 13—15). Apoi a tras-o spre pofta lui. Iar femeia cerînd plată, *«i-a făgăduit că-i va trimite un ied. Și ea cerînd o arvună a făgăduielii, i-a dat toiagul lui și inelul și un colier, ceea ce ar putea socoti cineva, pe drept cuvînt, o podoabă din jurul gîtului. Fiindcă Iuda fiind Chaldeu, nu nesocotea cele ce țin de podoabă. Pentru că Chaldeii iubitori de podoabe își înfrumusețează mîinile și gîtul cu aur ; ba și părul și-l încununează uneori. Fiindcă la ei se socotea și aceasta semn al bărbăției și al unei înalte nobleți. Împlinindu-se acestea, Iuda a plecat spre locul care i-a fost ținta la început. Iar ea s-a întors la casa tatălui ei și-și purta sarcina cu bună nădejde. Cînd a aflat-o Iuda aceasta, a spus că femeia trebuie omorîtă ca una ce a desfrînat. Cînd era să se împlinească aceasta, ea i-a arătat lui toiagul și celelalte, zicîndu-i : «Eu am în pîntece de la bărbatul al căruia este toiagul și celelalte. Și a zis : Cunoaște al cui este inelul și lănțugul și toiagul acesta. Și a cunoscut Iuda și a zis : S-a îndreptățit mai mult decît mine. Pentru că n-am dat-o pe ea lui Silom, fiului meu. Și n-a mai adăugat a o cunoaște pe ea. Și a fost cînd a născut și iată erau gemeni în pîntecele ei. Și a fost cînd năștea ea, unul a scos înainte mîna lui. Iar luînd o ață roșie, moașa a legat de mîna lui, zicînd : Acesta va ieși întîi. Și cum acesta și-a retras mîna, a ieșit îndată fratele lui. Iar ea a zis : Pentru ce s-a rupt pentru tine pielița care închidea ? Și a chemat numele lui Fares. După aceasta a ieșit fratele lui, care avea pe mîna lui ață roșie. Și a chemat numele lui Zara»* (Fac. 38, 25—30).

Acestea le-am spus după literă. Dar în ele e un înțeles necesar. Și care și cum este acesta, vom spune-o pe scurt.

2. Dar socotesc că înainte de celelalte trebuie să spunem că deși niște persoane care erau în cinste pentru Scriptura de Dumnezeu insuflată s-au aflat în fapte nu prea cuvenite, Dumnezeu urmărind prin ele în mod folositor cele necesare, vom depărta de la ele vătămarea care smintește, dacă ne vom îngriji să fim înțelepți și pricepuți și nu neînțelegători ai celor săvârșite cu mult folos. Căci ne vom gândi că și proorocul Osea și-a luat cu plată o femeie desfrînată și nu s-a ferit de o nuntă atît de întinată și s-a făcut tată al unor copii atît de nevrednici de cinste, al căror nume erau : «nu poporul meu» și «nemiluia» (Osea 1, 2—6). Și ce a însemnat lucrul acesta și pentru ce s-a făcut, nu vom pregeta să o spunem. Căci fiindcă cei ce se socoteau că sînt cei mai de vază în Israel, se împotriveau propovăduirii lor și nu primeau cuvîntul dumnezeiesc, a făcut prin sfinți în unele timpuri acelea ca măcar văzînd prin cele săvârșite, desemnate luminos și limpede cele ce vor fi, să-și întoarcă mintea spre aflarea a ceea ce e mîntuitor și să se strămute spre ceea ce trebuie să aleagă ei înșiși și să-i convingă și pe alții să facă aceasta. Căci aflau că, cu vremea nu vor mai fi popor și se vor rîndui între cei nemiluți. Căci sînt învîrtoșiți și neascultători. Și oare cei bolnavi de acestea nu sînt lepădați cu totul? Iar faptul de-a conlocui proorocul cu o desfrînată închipuia pe Dumnezeu conlocuind într-un fel oarecare cu Sinagoga Iudeilor ca și cu o femeie desfrînată și întinată, primind nașterea unor copii neplăcuți din ea.

Înțelegînd deci modurile iconomieii din cursul timpului, vom elibera, pe drept cuvînt, pe Tamara și pe Iuda de reproșul de a fi curvit pe pămînt, și vom vorbi mai degrabă de unirea lor iconomică^{361b}. Căci ea dorea o naștere liberă, fiind lipsită de un soț, după lege. Iar el nu era într-o vină mare, voind să se unească cu o altă femeie, după ce îi murise cea dintîi. De aceea împreunarea lor și nașterea trupească ne înfățișează chipurile unei comuniuni duhovnicești și a unei nașteri spirituale. Așa și nu altfel e condusă spre adevăr mintea omenească.

3. Deci a coborît Iuda și a ajuns la un om, cu numele Iras. Căci era păstor de capre și priceput în păsterea lor. Și văzînd acolo pe Sava, și-a luat-o consoartă și a făcut-o mamă a trei copii : Ir, Onan,

361 b. Conform planului de mîntuire a lui Dumnezeu.

și Silon. Și Ir se tălmăcește de piele, sau trupesc, rămân. Avnan, lovit (rărit) la inimă, iar al treilea, scăpare sau dezlegare și împăciuire.

Deci astfel s-a coborât din ceruri, ca dintr-un pământ Sfânt, Cuvîntul Unul Născut al lui Dumnezeu, Care e lăudat cu adevărat ca atare și are în trupul natural slava împărăției. Aceasta ne-o dă de înțeles persoana lui Iuda. Căci înțelesul numelui său este *lauda*. De fapt, seminția lui Iuda e cea mai împărătească dintre toate și s-a rînduit între înălțimile supreme. De aceea și dumnezeiescul Iacob, în binecuvîntarea ce i-o dă lui Iuda, zice: «*Iuda, pe tine te vor lăuda frații tăi*» (Fac. 49, 8). Dar a mai dat mărturie și prea înțeleptul Pavel, că din seminția lui Iuda a răsărit Hristos, lăudat de toată zidirea (Evr. 7, 14).

Deci s-a coborât Cuvîntul Unul Născut al lui Dumnezeu și a venit în pustia Madiam, unde păștea atunci oile fericitul Moise. Căci i s-a arătat lui în chip de foc în rug (Ieș. 1 ș.u.) și s-a unit în oarecare fel, ca și cu o femeie cananeiancă de alt neam, cu sinagoga fiilor lui Israel aflată în Egipt^{361 c}, precum și Iuda ca păstor cu Sava, care se tălmăcește *înălțare* și *ridicare*. Căci Sinagoga Iudeilor a fost chemată la împreună locuire cu Dumnezeu, nemai-fiind lăsată în umilință și sub stăpînire și în neînsemnătatea robiei, ci fiind făcută înaltă și vestită. Fiindcă a fost izbăvită ca dintr-un cuptor de fier și din casa robiei, după cum s-a scris (Ieș. 13, 3). Apoi din Sinagoga aflată în Egipt ca una de *alt neam și slujitoare* a idoloilor s-au ivit trei popoare, ca trei fii ai lui Dumnezeu, născuți dintr-o singură mamă, dar împărțite după nașterea în timp. Iar în ce mod, o vom spune pe scurt. Apoi Iuda a însoțit-o pe Tamara cu Ir, întiul. Iar fiindcă pe acesta, fiind rău, l-a pierdut Dumnezeu, îi urmează în nuntă cu ea îndată Avnan, care a fost și în naștere și în timp al doilea. Iar acesta, fiindcă nu voia să ridice sămînța fratelui său, se pierde împreună ca întiul, mînia dumnezeiască ducîndu-l și pe el la aceasta. Pe al treilea, adică pe Silom, nu-l mai lasă tatăl să facă nunta, temîndu-se să nu se piardă împreună cu primii.

Și ce înseamnă aceasta, voi încerca să spun de mă va înțelepți Dumnezeu. Sinagoga primă și cea din Egipt, pe care am socotit-o că este de alt neam, fiindcă s-a sălbăticit atunci foarte prin moravurile

361 c. Dumnezeu-Cuvîntul S-a coborît pe muntele Sinai, numai lui Moise — și lui în întuneric — dîndu-i tablele legii. Nu era pregătită mulțimea de oameni pentru a li se arăta lor înșiși pe pămînt, unde locuiau de obicei și în trup pentru a le fi și mai apropiat. Au fost diferite trepte ale coborîrii lui Dumnezeu-Cuvîntul. Dacă creația poate fi susținută și ajutată de El să stea și să se ridice la diferite trepte, înseamnă că El însuși poate coborî în energiile Sale la aceste trepte.

și obiceiurile păgânești, a transformat-o Dumnezeu printr-o viețuire conformă legii și a arătat ca pe o a doua Sinagogă și oarecum alta decât întâia. Și aceasta este Tamara. Privește cum se află Tamara și în tălmăcirile numelor, căci Tamara, se tălmăcește *lipsă* sau *nestatornică*, căci s-a clintit și ascuns cu adevărat în lipsuri Sinagoga Iudeilor, cum și în ce chip? N-a rămas neclintit pentru totdeauna cultul legii, ci s-a schimbat în cel spiritual. Și s-a introdus în sfârșit cel prin Hristos, învinuind pe primul ca neavînd în sine desăvîrșirea. De fapt, și-a unit sie-și Biserica, avînd-o ca pe o fecioară curată (Efes. 5, 2—7), părăsind pe cea veche și prima. De aceea, pe drept cuvînt, Sinagoga Iudeilor e înțeleasă ca avînd lipsuri și fiind nestatornică. Iar că nimeni nu se îndreptează în fața lui Dumnezeu prin lege, nici nu are în Sinagoga Iudeilor împărțășirea de pacea lui Dumnezeu («căci legea lucrează mînia», după cum s-a scris — Rom. 4, 13), ne da să înțelegem pe fiii lui Iuda care s-au căsătorit cu Tamara. Căci Ir, întiul născut, este de *piele*, sau *pămîntesc*. Și fiindcă a fost rău a fost osîndit la moarte. Căci cu adevărat întiul popor s-a arătat rău și cîrtind împotriva lui Dumnezeu și zicînd: «*Va putea oare Dumnezeu să gătească masă în pustie? Pentru că a lovit piatra și au curs ape și pîraiele s-au umplut de ape, oare va putea da și pîine, sau va putea întinde masă poporului Său?*» (Ps. 77, 22—24). Dar și cînd s-au întors trimișii după ce au cercetat pămîntul făgăduinței și se plîngeau copilărește că vor fi pierduți îndată, jigneau pe Dumnezeu, Care toate le poate, prin neascultările lor. De aceea au și pierit și n-a intrat nici unul în pămîntul făgăduinței, «*ci odraslele lor au căzut în pustie*», după cum s-a scris (Num. 14, 29). Deci întiul născut Ir, adică cel rău și trupesc, a pierit primul, neavînd nici un rod al binecredincioșiei. Aceasta ne-o arată iarăși ca în chip lipsa de prunci. Fiindcă cele ale simțurilor sînt ca niște chipuri ale celor cugetate.

Apoi după acela se arată ca un al doilea fiu al izbăvitorului Dumnezeu, care l-a scos din casa robiei, poporul de după aceea, care a fost trecut Iordanul, sub conducerea lui Iosua, și a moștenit pămîntul făgăduinței. După aceasta a ajuns și sub judecători, dar a căzut și el sub minia lui Dumnezeu. Căci a fost cu adevărat Avnan, adică *lovit în inimă*. Fiindcă s-a întors nebunește spre politeism, părăsind pe Dumnezeu Cel Unul și prin fire și adevărat³⁶². Deci s-a și pierdut și s-a robit altor neamuri³⁶³, căci aceasta ne-a învățat

362. Dumnezeu Cel adevărat prin fire, adică mai presus și deosebit de toate prin fire, nu poate fi decât Unul. Dacă sînt mai mulți, se mărginesc unul pe altul.

363. Zeii cei mulți erau ai altor neamuri. Israel acceptîndu-i se supuneau acelor neamuri. Dumnezeu Cel Unul unește popoarele, dar nu supune pe unele altora, căci e de fapt al tuturor și pe toate le susține în mod egal.

cartea numită a Judecătorilor. A murit deci și acesta în lipsă de prunci, ca și Ir, sămînțind în nimic, adică în pămînt. Deci cu dreptate n-a cîștigat nici un rod, sau n-a ridicat sămînța fratelui său și s-a pierdut și poporul din mijloc și al doilea, timp, prilejul de-a se ridica în fața lui Dumnezeu evlavie cea după lege în locul celor ce n-au ascultat și de-a arăta un alt popor nou renăscut prin fapte. Căci aceasta socotesc că înseamnă prin ghicitoră a ridica sămînța fratelui său.

Deci omorîți fiind amîndoi din pricini binecuvîntate (căci unul era rău, iar altul lovit în inimă) tatăl l-a oprit pe al treilea de la unirea cu Tamara, temîndu-se ca nu cumva să fie nimicit și el împreună cu cei pierduți. Căci pe al treilea popor, care era și cel mai tînăr, născut în timpul din urmă al Sfinților prooroci (cu care a fost vecin imediat dumnezeiescul Botezător, care l-a arătat pe cel venit din cer, adică pe Hristos), nu l-a lăsat Dumnezeu să fie îmbrățișat de Sinagoga Iudeilor, nici n-a voit să aibă rod de la ea, ca nu cumva să se piardă și el. «Căci legea minie lucrează» (Rom. 4, 15), dar în ea nimeni nu se îndreptează. Privește deci cum Silom arată în sine chipul poporului din urmă, al celui în credință. Fiindcă se tălmăcește *scăpare și dezlegare*. Căci consumînd minia dumnezeiască pe cei din singele lui Israel, pentru faptele nelegiuite și pentru furia de nesuportat împotriva lui Hristos, au fost scăpați ca de o fiară cei ce au crezut și au fost dezlegați de lanțurile care îi țineau în trebuința de a fi pedepsiți. Pentru că s-a mîntuit rămășița, după Scripturi (Jud. 5, 13; Isaia, 10, 22; Rom. 4, 27). De fapt a zis undeva Dumnezeu prin glasul proorocului: «Precum va scăpa păstorul din gura leului două picioare sau lobul unei urechi, așa vor fi scăpați fiii lui Israel» (Amos 3, 12). Deci de aceea se numește Silom *scăpare*. Că, credincioșii ocolesc unirea cu Tamara, adică rodirea din lege și sînt ocupați de mulțimea celor ce se pierd, o poți afla ușor de la fericitul Pavel care zice despre mărirea cele după lege: «Dar cele ce-mi erau mie cîștiguri, acestea le-am socotit pentru Hristos pagubă» (Filip. 3, 7). Căci nu dorea să aibă dreptatea proprie, adică cea din lege, ci dreptatea cea din credința în Hristos Iisus»^{363 b}.

363 b. Dreptatea după lege era o dreptate proprie, pentru că era cerută de Dumnezeu să fie împlinită cu puterile lui. Dar omul nu o putea cîștiga. Căci puterile lui sînt slabe. Sau dacă o cîștiga în parte, se mîndrea cu ea. Deci îi era mai mult spre pagubă, dacă lauda de sine este un păcat. Dar dreptatea din credință vine din puterea lui Hristos, căreia i se deschide cel ce crede că El e Dumnezeu. Căci în acela își face locaș Hristos însuși (Ioan 14, 23). Deci credința lui nu rămîne neroditoare, cum afirmă protestantismul. Dar el mulțumește mai mult lui Hristos pentru dreptatea ce-i vine din credința în El.

Deci Silom nu s-a unit cu Tamara. De aceea ea a rămas văduvă și a petrecut ani îndelungați în această stare. Căci nemailăsind Dumnezeu Sinagoga Iudeilor să aducă rod, a fost ca o văduvă și fără copii și lipsită de bărbat, sau de Mirele spiritual. De fapt a spus undeva Scriptura: *«Aceasta nu e femeia Mea și Eu nu sînt bărbatul ei»* (Osea 2, 4). Dar, oare, după aceasta n-a mai avut nici o rațiune? Nu s-a mai învrednicit de nici o grijă de la Dumnezeu? ³⁶⁴. Să nu o bănuiești aceasta. Căci deși va ajunge la ultimele trepte de dușmănie, Dumnezeu se va milostivi de ea în vremurile din urmă ale veacului și va rodi și ea trăsăturile lui Hristos. Că va pași pe urma neamurilor, o știm prin înseși cele scrise. Căci suindu-se Iuda să tundă oile sale, iată s-a unit cu ea trecînd pe drum. Și a lăsat-o să aibă toiagul, inelul și lăntugul lui, făgăduind să-i trimită și un miel.

De fapt Hristos avînd cea mai necesară grijă a Sa să primească rodurile turmei cuvîntătoare, va realiza o comuniune în Duh în trecere și nu cu totul căutată în cursul vremii cu Sinagoga Iudeilor, și o va face să rodească, zămislind înțelepciunea de la El. Și se va da pe Sine însuși ei, ca și nouă, ca toiag al puterii, ca chip și asemănare a lui Dumnezeu și Tatăl (căci acesta e inelul), împodobit cu frumusețe mai mult decît fiii oamenilor (Ps. 44, 3). Dar îi trimite ei și mielul, adică îi dăruiește iertarea păcatelor. Căci după lege se junghia un miel pentru păcat, închipuind iertarea greșalelor.

Și se mîntuiește Tamara, deși fusese osîndită la moarte și supusă la cele mai de pe urmă pedepse. Căci Tamara fusese condamnată ca desfrînată, dar totuși se mîntuiește, fiindcă a arătat toiagul și colierul și a mărturisit limpede că a luat în pîntece de la Iuda și are rodul lui. De fapt Hristos izbăvește în cursul vremii de la necesitatea pedepsirii și Sinagoga Iudeilor, care poartă simbolurile unirii cu El și arată clar că a luat în pîntece cele ale Lui, căci așa spun și cei ce s-au hotărît să se facă bine plăcuți prin credința în Hristos. *«Pentru frica Ta Doamne, am luat în pîntece și am suferit durerile nașterii și am născut duhul mîntuirii Tale, pe care l-am zămislit pe pămînt»*.

Iar Tamara purtînd în pîntece o pereche de prunci, a ajuns în sfîrșit la naștere. Și primul născut scoate mîna. Dar retrăgînd-o iarăși înapoi, deși a primit o ață roșie, iese mai întîi al doilea, ca printr-un perete deschis, apoi iese primul, ca ultimul. Acesta e încă un semn clar că neamurile au fost chemate înaintea celor din singele lui

³⁶⁴. N-a mai avut Sinagoga nici o rațiune de a fi? N-a mai avut deloc pe Cuvîntul lui Dumnezeu atent la ea? Într-un fel Cuvîntul lui Dumnezeu o face să se preocupe de El și pînă la urmă o va face să vină la El, la sfîrșit întreagă, iar în cursul vremii pe unii din membrii ei.

Israel și cei ce vor veni deși au avut slava întîiului născut, vor primi cinstirea în timpurile din urmă. Dar nu e îndoială că va veni și el să primească jertfa lui Hristos. Căci roșul e semnul sfîntului sînge al Lui.

Și cine este cel ce a desfăcut peretele din mijloc al despărțiturii (Efes. 2, 14) și chemînd în locul întîiului născut pe al doilea, l-a pus după el pe al doilea? Oare nu e vădit că Hristos? Prin Care și cu Care fie slava lui Dumnezeu și Tatăl împreună cu Sfîntul Duh în vecii vecilor. Amin.

Iarăși despre Iosif

Să ne întoarcem la celelalte părți ale cuvîntării despre Iosif, de care am vorbit mai înainte, după ce am dus la sfîrșit istoria intercalată despre Iuda și despre Tamara. Înțelegînd prin Iosif persoana lui Hristos, am spus că el a fost aruncat în groapă de frații lui. Dar a fost scos iarăși și vîndut ismailiților, care erau negustori de arome, ducîndu-le celor ce nu le aveau. Și adăugînd am spus că a fost dus de aceia în Egipt.

Aceasta înseamnă că pogorîndu-Se Unul-Născut în starea de umilință (deșertare, cheneză; Filip. 2, 7) și făcîndu-Se om s-a făcut și fratele celor de pe pămînt. Și înainte de alții ai celor din Israel. Apoi a răbdat moartea și a primit crucea și S-a coborît la Iad ^{364 b}, al

364 b. Fiul lui Dumnezeu a coborît în cheneză, în umilință, în deșertarea de slavă. Ea constă întîi în faptul că ipostasul divin se face ipostas al firii omenești și al tuturor simțirilor noastre al mărginirilor noastre. Cum se împacă acestea. Dacă El a făcut firea omenească și El o susține așa cum este, de ce n-ar putea-o activa El însuși ca Persoană așa cum a creat-o? De ce nu ar putea-o susține și ca Persoană a ei, dacă o susține ca Cel ce nu e Persoana ei? El are în Sine și putința de a o susține și trăi ca Persoană a ei. El are și putința de-a cobori pînă la ceea ce a creat El. De altfel totul e de la El prin creație. Nu e nimic care nu e de la El. El a coborît cu energiile Lui creatoare și conducătoare pînă la a crea creaturile. În aceasta e și putința de a-și însuși și energiile create de energiile Lui necreate, fără să renunțe la cele necreate. Dar le poate și umplea pe cele create de cele necreate, la măsura în care să nu le anuleze pe acestea, dar să fie și suportate de energiile create. Totul e de altfel în încăperea pe care și-o lărgeste Dumnezeu prin creație. El se face Subiectul celor create, pentru că și ele sînt ale Lui, dar nu se poate opune morții ca Creator, deși se poate supune în cele create din nimic, deci și prin aceasta și capabile de moarte, prin desprinderea de ele. Fiind conștient, Fiul lui Dumnezeu nu se poate decît Persoană asemenea persoanei umane conștiente. El nu se poate face creatură înconștientă (pasăre, animal). Omul are prin conștiință o mai mare înrudire cu El. E chipul Lui. Și natura înconștientă e creată de El, dar numai ca obiect al persoanei umane conștiente. Deci și El se poate face numai subiect văzător și organizat al naturii înconștiente, nu asemenea ei. Fiind Subiect conștient, El nu se poate face decît Subiect conștient al naturii umane, asemenea subiectului uman conștient. El poate trăi și moartea cu trupul, pe care o trăiește omul, dar o poate și învinge, ducînd pînă la capăt puterea asupra materiei pe care o are subiectul uman. Merge și pînă la iad, unde merg oamenii care au căzut prin păcat în moarte. Dar fiind fără de păcat sau neieșit din iubirea lui Dumnezeu, n-a intrat nici în înșingurarea iadului. S-a dus acolo ca să le ducă comuniunea scăpării de iad.

căruia chip este groapa. Dar a revenit la viață și S-a despărțit de cei ce sînt din singele lui Israel. Însă a fost dat ca unor negustori de aromate Sfinților Apostoli, care răspîndind buna Lui mireasmă, au ajuns în țara neamurilor, arătîndu-L prin propovăduirea evanghelică ce o susțineau ori ca Persoană a ei. El are și puțința de a coborî pînă la ceea ce a creat El. De altfel, totul e de la El prin creație. Nu e nimic care nu e de la El. El a coborît cu energiile Lui creatoare, susținătoare și conducătoare pînă la a crea creaturile. În aceasta e și puțința de a-Și însuși și energiile create de energiile Lui necreate, fără să renunțe la cele create. Dar le poate și umple pe cele create de cele necreate, în măsura în care să nu le anuleze pe acestea, dar să fie și suportate de energiile create. Totul e cuprins de altfel în încăperea pe care și-o găsește Dumnezeu prin creație El se face subiectul celor create, pentru că și ele sînt ale Lui. Deci nu se poate supune morții ca Creator, deși se poate supune celor create din nimic și prin aceasta și capabile de moarte, prin desprinderea de ele. Fiind conștient, Fiul lui Dumnezeu nu se poate să fie decît persoană asemenea persoanei umane conștiente. El nu se poate face creatură inconștientă (pasăre, animal). Omul are prin conștiință o mare înrudire cu El. E chipul Lui și natura inconștientă e creată de El, dar numai ca obiect al persoanei umane conștiente și El se poate face numai subiect vestitor și organizator al naturii inconștiente, nu asemenea ei. Fiind subiect conștient El nu se poate face asemenea celor ce nu-L cunoșteau, avînd îmbrăcat chipul de rob. Căci e propovăduit ca Cel venit pentru noi în trup și în chip de rob. Aceasta socotesc că înseamnă că Iosif a fost dus de Ismailiți în Egipt. Dar să vedem ce s-a întîmplat să pătimească ajungînd acolo și ce trebuia să facă pentru aceasta? Fiind încă tînăr și dintre adolescenți, a biruit neînfrînarea Egiptenei deși era atras cu mare putere de voința de a face ceea ce nu se cuvenea; căci aceea l-a apucat de haină cu nerușinare și-l trăgea spre păcatul fără voie. Dar el lăsîndu-și haina s-a desprins de sălbatica poftă și a rămas nebiruit de patimă. Dar a fost pîrît după aceea, femeia întorcînd vina spre el. El însă și-a arătat nevinovăția și iubirea de libertate față de aceste piri urite. Dar a fost aruncat în închisoare (Fac. 29, 1—23).

Așa a ajuns și Hristos între neamuri în persoana Sfinților Apostoli, care spuneau că poartă și rănilor Lui în trupul lor. Îi respingeau pe cei ce voiau să cugete cele ale lumii, rămînînd departe de poftele trupesti. Căci așa este totdeauna viața sfinților. De aceea, cei ce unel-

teau împotriva lor și erau obișnuiți să socotească vinovați pe cei ce voiau să viețuiască în Hristos, după ce au fost supuși încercărilor, încât au fost și închiși. Dar își aminteau de Hristos care a spus : *«Dacă ați fi din lume, lumea ar iubi ceea ce este al ei, dar fiindcă nu sînteți ai lumii, de aceea vă urăște pe voi lumea»* (Ioan 15, 19), cum l-a urît și pe Iosif femeia pofticioasă. De aceea creșteau în necazuri și prigoniri, harul lui Dumnezeu întărindu-i însă pe cei cărora le e dat să le suporte. De aceea se bucura, cum am spus, păzitorul închisorii de Iosif. Apoi a tălmăcit visele eunucilor lui Faraon, a paharnicului și a pitarnicului (a făcătorului de pîine), închiși și ei. Și de aceea, dumnezeiescul Iosif a fost nu puțin admirat. Și visînd și Faraon însuși viitoarea neîndelungată rodnicie și greutate a foametei văzută întii în vaci grase și slabe, apoi în spicele de după aceea, iar înțelepții Egiptului neputînd să-i spună nimic și să-i explice înțelesurile vedeniilor și spunîndu-i-se despre el că o poate face aceasta, venind i le-a lămurit. Și admirîndu-l Faraon, l-a numit vistiernic și căpetenie în împărăția lui (Fac. 40 ; 4).

Tot așa a fost prigonit Hristos, cum am spus adineauri, în persoana Sfinților Apostoli. Dar aflîndu-se în aceste greutăți ei înșiși ca foarte înțelepți și în stare să explice cele neînțelese multora, s-au făcut cunoscuți unora dintre căpeteniile din lume, care crezînd că ei au și cunoștința celor viitoare din descoperirea lui Dumnezeu în Duh, au consimțit să fie iconomi și căpetenii ale neamurilor și să le dea celor flămînzi de învățătură ceea ce îi susține în viața nepieritoare, adică cuvîntul dumnezeiesc și ceresc și învățătura care îi duce la toate cele bune. Aceștia, mai bine zis Hristos însuși prin ei, au dobîndit pe seama lui Dumnezeu și Tatăl țările neamurilor, ca și Iosif pentru Faraon țara Egiptenilor. Iar lui Iosif i s-au născut doi fii, Manase și Efrem din mama Asineta, fiica lui Poti-Fera care era preot. Și Manase se tălmăcește *iertarea relelor ce s-au întîmplat*, iar Efrem *creștere și adaus în ceea ce e mai bun*. Aceasta înseamnă că din maica sfinților, adică din Biserică, au odrăslit roduri și cei chemați dintre neamuri prin credința în Hristos se socotesc fii ai lui Dumnezeu și ei vor fi duși la iertarea ostenețelor și greutăților. *«Căci vor uita, zice, necazul lor cel dintîi și nu se va sui la inima lor. Peste capul lor va fi lauda și bucurie și veselie îi va cuprinde pe ei»* (Isaia 65, 17—18). A fugit durerea, întristarea și suspinarea. Vor veni cu timpul la iertarea relelor, vor păși spre creștere, alergînd spre dulcele capăt al nădejzii. Căci se vor strămuta de la cele pămîntești la cele cerești, de la cele măsurate în timp la cele de dincolo de

timp, ³⁶⁵ de la stricăciune, la nestricăciune; de la necinste la slavă, de la neputință la putere.

Venind și prelungindu-se foamea, fiii lui Iacob au coborât în Egipt să cumpere cele de mâncare. Apoi Iosif lăsând să treacă puțin timp și interesându-se de ei (căci se zicea că n-au venit pentru grâu, ci ca să iscodească țara) și cerându-l pe Veniamin, care era fratele lui și cel mai tinăr, și amenințându-i că nu vor pleca nepedepsiți din Egipt, de nu-l vor aduce pe băiat, de-abia i-a lăsat tatăl lor să-l ducă. Iar după ce au venit cu băiatul, i-a chemat acasă și i-a săturat cu pîine, cu apă și cu vin (Fac. 42, 43).

Aceasta înseamnă că apăsăți de necaz și chinuiți de o foamete de nesuportat, se înțelege spirituală, la vremea sa Iudeii părăsind cugetarea înaltă și îngîmfată, vor veni la Hristos, cerînd de la El hrana dumnezeiască, duhovnicească și de viață făcătoare. Dar Acela nu-i va primi fără poporul Său, al cărui chip este Veniamin. Și venind ei la El într-o unitate de suflet și cu o unică hotărîre, îi primește cu bucurie, și îi introduce în casa Sa, adică în Biserică. Apoi spălîndu-i cu apă spre curățire, adică în baia nașterii din nou, îi hrănește cu pîine și cu vin. E un cuvînt tainic.

Dar vom mai spune încă și aceasta: Iosif s-a făcut cunoscut fraților cînd au venit împreună cu Veniamin. Atunci i-a învrednicit și de masă, cum am spus adineauri. Dar nedîndu-le nici un sort în Egipt le-a poruncit să plece îndată și să aducă la el pe tatăl său, adică pe Iacob. Iar cînd a coborît acesta și l-a văzut împreună cu fiii lui, atunci le-a dat pămîntul cel mai bun dintre toate (Fac. 44—47). Acesta e și el un semn lămurit că Hristos va primi pe cei din Israel cînd se vor întoarce în ultimele timpuri ale veacului, aflîndu-Se împreună cu ei într-o unitate de suflet și poporul cel nou. Căci acesta este cum am spus Veniamin.

Dar nu fără Sfinții Părinți ni se va da nouă sortul nădăjduit. Căci precum ei, deși au murit întru credință, cum a spus Pavel, *«n-au luat făgăduința, pentru că Dumnezeu a rînduit de mai înainte pentru noi ceva mai bun, ca să nu fie desăvîrșiți fără noi»* (Evr. 11, 39), și noi vom aștepta pe părinții noștri, ca să nu ne desăvîrșim fără ei. Deci vom lua moștenirea (sortul) cea foarte bună și nefăcută de

365. Cele din timp sînt măsurate sau mărginite. Căci se trece de la ceea ce s-a ajuns, la ceva mai înalt. Cele de dincolo de timp sînt pururea nemărginite și de aceea nemăsurate. Nu se simte mereu trebuința ridicării la ceva mai bun, de la ceea ce nu e deplin mulțumitor.

mînă a Împărăției cerurilor în Hristos, popoarele cele dintii și cele de la mijloc și cele din urmă ³⁶⁶, împreună cu Sfinții Părinți cu care și prin care fie slava lui Dumnezeu și Tatăl împreună cu Sfintul Duh în vecii vecilor. Amin.

Despre Iosif și fiii lui — Efrem și Manase

1. «Toată darea cea bună și tot darul desăvîrșit de sus este, pogorîndu-se de la Tine, Părintele luminilor» (Iac. 1, 17). Dar nu e nici unul din bunurile cele mai prețioase și mai înalte, pe care să nu-l cîștigăm prin Hristos. «Căci s-a făcut Mijlocitor între Dumnezeu și oameni» (I Tim. 2, 5) și «prin El am avut aducerea noastră într-un Duh la Tatăl și Dumnezeu Cel din ceruri» (Efes. 2, 18) ³⁶⁷. De aceea a și spus: «Nimeni nu vine la Tatăl, decît prin Fiul» (Ioan 14, 6). Iar în El este toată plinătatea harului și moștenirea strălucită ³⁶⁸. Căci Dumnezeu bogat fiind, S-a sărăcit pentru noi, ca noi să ne îmbogățim prin sărăcia Lui (II Cor. 8, 9) ³⁶⁹, și ca urcînd la slava Sfinților Părinți, să ne împărtășim și de nădejdea lor preamărită.

Adevărul⁴ cuvîntului despre acestea îl poți cunoaște dacă îți adîncești ochiul înțelegerii în Sfintele Scripturi. Căci se spune iarăși: «Și a fost după cuvintele acestea și s-a vestit lui Iosif că Tatăl lui este bolnav. Luînd pe cei doi fii ai săi, pe Manase și pe Efrem, a venit la Iacob. Și i-au vestit lui Iacob zicînd: «Iată fiul tău Iosif vine la

366. Bucuria de gradul suprem a Împărăției nu o vor primi decît toate generațiile împreună. Căci ea e și bucuria tuturor de toți. Părinții noștri nu o vor avea deplină fără noi și noi nu o vom avea deplină fără ei și fără cei ce ne vor urma. De aceea ne și rugăm să fim împreună. Ne rugăm pentru părinții noștri adormiți să fie cu noi, și Sfinții se roagă pentru noi să fim împreună cu ei. Și aceasta este plinătatea lui Hristos. Toți sîntem chemați să ne bucurăm împreună de El și El vîoeste să se bucure avîndu-ne pe noi toți în El, în bucuria comună de noi și a unora de alții.

367. Nu o esență, ci un Tatăl personal este izvorul tuturor existențelor, bunătăților și luminilor sau sensurilor lucrurilor. Numai ceea ce vine de la o persoană, bucură alte persoane. Numai ceea ce vine de la Persoana-izvor al tuturor, bucură toate persoanele.

368. Numai o Persoană care e nu numai Dumnezeu, ci și Om de o ființă cu noi, poate să ne mijlocească bunătățile supreme ce ne vin de la Tatăl ceresc. Persoana e cea care te bucură cel mai mult, numai Persoana dumnezeiască poate fi pentru noi acest izvor de bucurie supremă. Dar cea mai apropiată de noi, sau în comunicare nemijlocită cu noi e persoana semenului. Hristos este pentru noi atît persoana semenului, cea nemijlocit apropiată, cît și Persoana lui Dumnezeu, izvorul vieții nesfîrșit de bogate. În Hristos persoana semenului a avut adîncimea nesfîrșită a Persoanei dumnezeiești. Dar în Persoana lui omenească avem nu numai adîncimea Persoanei dumnezeiești în general, ci Persoana Fiului lui Dumnezeu, Cere ne însuflă simțirea ei filială față de Tatăl, deci ne face să ne simțim prin El în fața Tatălui, umpluți de Duhul de fii, ca și El. Nu se poate trăi relația cu Persoana dumnezeiască fără relația cu celelalte două.

369. Uniți cu Fiul sîntem înfiați și ca atare avem moștenirea fiască împreună cu El. Bunătățile ce ni se dau, ni se dau cu iubirea de Tatăl.

tine». Și forțându-se Iacob a șezut pe pat. Și a zis Iacob lui Iosif : «Dumnezeu mi s-a arătat mie în Luz în pământul Canaan și m-a binecuvîntat pe mine și mi-a spus : Iată Eu te voi crește pe tine și te voi înmulți și te voi face pe tine adunări de neamuri și-ți voi da ție pământul acesta și seminției tale spre stăpînire veșnică. Acum decît acești doi fii ai tăi, care ți s-au născut în pământul Egiptului, înainte de a veni eu la tine în Egipt, sînt ai mei ; Efrem și Manase vor fi ai mei ca Ruben și Simeon. Iar cei ce-i vei naște după aceștia vor fi ai tăi, pe numele fraților lor se vor chema întru sorții lor. Cînd eu veneam din Mesopotamia Siriei, a murit Rahila mama ta în pământul Canaan cînd m-am apropiat de hipodromul Havrata pe calea ce vine spre pământul Efrata și am îngropat-o pe ea pe calea hipodromului. Acesta este Betleemul» (Fac. 48, 1—7).

Fericitul Iacob a ajuns la bătrînețe bună, după cum s-a scris. Iar cînd a plecat din cele ale noastre, s-a gîndit să binecuvînteze pe cei din Iosif. Fiindcă aceștia erau din mamă de alt neam, din Asineta fiica preotului Poti-Fera, ca nu cumva careva dintre Israeliti să-i sfîșie socotindu-i de neam străin și diferit, în chip înțelept și cu bună rînduială dumnezeiescul Iacob căuta să-l încredințeze pe Iosif și pe ceilalți fii că urmînd poruncilor dumnezeiești își face proprii pe toți cei născuți din ei. «Căci mi s-a arătat, zice, Dumnezeu în pământul Canaan și mi-a făgăduit deschis că voi fi tată al multor popoare, că m-a lărgit în neamuri și adunări de nemurire». Totodată îi convinge să cinstească pe Dumnezeu cu gînduri adevărate. Și-i învață să se socotească ai Lui și pe cei apropiați, mai ales pe cei ce se vor naște din ei, chiar dacă s-au născut din maică de alt neam.

2. Ieșind puțin din grosimea istorisirii, spunem aceasta. Așa ne-au făcut în Hristos și noi cei ce ne-am îndreptat prin credință fii ai lui Dumnezeu și proprii ai Sfinților, mijlocind El și prin El legîndu-ne cu Sine însuși și cu Tatăl și cu cetele sfinților, precum și Iosif aflîndu-se oarecum la mijloc, a făcut fii ai tatălui său pe Efrem și Manase, ca să fie înscrisi și în lista patriarhilor. «Căci acum, zice, cei doi fii ai tăi născuți în Egipt, sînt ai mei : Efrem și Manase vor fi ai mei ca Ruben și Simeon». Adică vor fi între întîii născuți și vor fi puși în rînd cu ei în ascultare. Căci Ruben era întîiul născut, iar Simeon se tîlmăcește ascultare. Deci prin credință ne-am făcut întîii, și poporul din neamuri a moștenit sortul celui întîii născut. Și s-au cinstit pentru ascultarea lor. Însuși Hristos le-a mărturisit-o aceasta zicînd : «Popor pe care nu l-am cunoscut mi-a slujit Mie, cu auzul urechii M-a ascultat pe Mine» (Ps. 17, 45).

Căci deși ne-am născut din maică de alt neam pentru faptul că Biserica s-a chemat din neamuri, dar ne ajunge mijlocirea lui Emanuel ca să ne unească prin Sine cu Dumnezeu și Tatăl și să ne facă parte de moștenirea Sfinților și să ne ridice la slava cuvenită lor și să ne arate neam sfințit (I Petru 2, 9). Pentru că am fost iubiți și noi în Hristos și fiindcă am dobândit prin El nașterea duhovnicească în Duh, ne-am făcut vrednici de primit de către Tatăl, precum am spus adineauri și am fost puși în rîndul Sfinților dinainte de noi³⁷⁰. Deci deși am fost chemați fii ai lui Dumnezeu și ai Tatălui, vom fi și ai Celui ce ne-a adus și ne-a unit cu Tatăl, adică ai lui Hristos³⁷¹. Căci ia seama cum fericitul Iacob ce iscrie între fiii săi pe Efrem și pe Manase, zice: *«Iar fiii care se vor naște ție, ai tăi vor fi»* (Fac. 48, 6). Înțelegi deci că deși sîntem fii ai lui Dumnezeu și Tatăl, sîntem nu mai puțin ai lui Hristos. Aceasta este ceea ce spune El către Tatăl: *«Pe care Mi i-ai arătat Mie din lume, ai Tăi erau și Mie Mi i-ai dat pe ei. Și Mă voi slăvi întru ei»* (Ioan 17, 9—10). Iacob a mai spus că a îngropat pe Rahila în Betleem. Numind pe Rahila ne-am gîndit de multe ori la ea ca la un chip al Bisericii. De fapt n-ar minți cineva dacă ar voi să spună că Biserica s-a strămutat la o altă viață, adică la cea mai de folos decît cea din lume, murind lumii pentru că nu mai poate să cugete ale ei, ci viețuiește duhovnicește lui Dumnezeu în Hristos prin tărie evanghelică. Căci deși e în lume pentru viața în trup, dar e ascunsă oarecum neavînd ceea ce e strălucit în lume, pentru că s-a îngropat cu Hristos. Și aceasta socotesc că este ceea ce a spus preaințeleptul Pavel: *«Pentru că ați murit și viața voastră s-a ascuns cu Hristos în Dumnezeu»* (Col. 3, 3)³⁷².

370. Coborînd la calitatea de Persoană a umanității noastre, El S-a sărăcit, ca să ne poată face accesibilă bogăția Lui dumnezeiască. A îmbogățit prin aceasta umanitatea Lui, mărimd-o și făcînd-o bun conducător al bogățiilor Lui nesfîrșite. Dar ele totuși ni se fac accesibile la nivelul nostru omenesc, printr-o sărăcire a Lui, oricît rămîne totuși în Sine ca Dumnezeu.

371. Am fost primiți de Tatăl ca fii «în Hristos», adică întrucît am fost văzuți aflîndu-ne din Fiul Lui, făcut și ca om Fiu. Dacă nu s-ar fi făcut Fiul Lui și om între noi, și dacă nu le-am fi născut din nou în El, curați ca El, n-am fi devenit fii ai Tatălui. Înfierea aceasta a noastră nu se face fără a ne uni cu Sfînta Treime; devenim fii ai Tatălui, unindu-ne cu Fiul, prin nașterea din nou din Duhul Care ne curățește și ne sfințește. «Hristomonismul» nu implică unirea noastră cu Dumnezeu. Unirea cu Dumnezeu este unirea cu Sfînta Treime. De aceea nu facem semnul crucii numai în numele lui Hristos, ci al Sfîntei Treimi.

372. Moartea și îngroparea lui Hristos are și acest înțeles netrecător: El e ascuns cu trupul Lui înviat și înălțat în Dumnezeu. Dar trupul Lui e cu atît mai mult mediu prin care ne vin puterile Lui. Așa sînt și cei uniți cu Hristos. Nu trăiesc o viață spectaculoasă prin cele ale lumii: plăceri, onoruri, bogății. Dar din viața lor ascunsă cu Hristos în Dumnezeu se revarsă cu atît mai puternic mîngîieri și lumini în lume.

Căci ia seama că Rahila fiind îngropată în Betleem și nemai fiind văzută, cu ea era ascuns și Emanuil însuși. Căci încă nu se născuse prin Sfînta Fecioară. Să lăudăm deci o astfel de moarte a Bisericii, care ne ridică la începuturile sfîntei vieți în Hristos.

Dar socotesc că e de trebuință să o spunem și aceasta. Primind ca fii pe cei din Iosif după ce a murit mama lor, tatăl cere să se pomenască și ea. Căci a indica locul unde a fost îngropată nu înseamnă nimic altceva decît că se cuvine să se poarte grijă de ea. Căci a cerut și Dumnezeu și Tatăl, Fiului să poarte de grijă de Biserica cea biruită de moarte pentru blestemul de la început. De aceea a și strigat dumnezeiescul David către Tatăl și Dumnezeu din ceruri: «*Poruncește Dumnezeule puterii Tale; întărește Dumnezeule, ceea ce s-a lucrat în noi*» (Ps. 67, 29). Arătînd trupul luat în stăpînire de moarte, se ruga să fie eliberat de stricăciune prin puterea lui Dumnezeu, adică prin Fiul și să-l readucă iarăși la starea de la început, adică la viața fericită și nemuritoare în Hristos ³⁷³.

3. Iar că fiind Israil întîiul născut și cinstit cu drepturile ce decurg din aceasta a căzut din slava ce-o avea iar harul unei așa de strălucite măririi a trecut la poporul cel nou ieșit din neamuri, o vom ști și din cele următoare: «*Căci văzînd, zice, Israil pe fiii lui Iosif, a zis: «Cine îți sînt aceștia? Iar Iosif a zis tatălui său: Fiii mei sînt pe care mi i-a dat mie Dumnezeu aici. Și i-a binecuvîntat pe ei și a zis: Dumnezeu, Căruia i-au plăcut părinții mei înaintea Lui, Avraam și Isaac, Dumnezeu Care m-a hrănit pe mine din tinerețea mea pînă în ziua aceasta, îngerul Care m-a scăpat pe mine din toate relele, să binecuvînteze copiii aceștia*» (Fac. 49, 8—16).

Deci au venit de față băieții. Și bătrînul a întrebat: ai cui sînt. La aceasta Iosif a răspuns: «*Aceștia doi sînt fiii mei*». Apoi fiind aduși aproape, i-a învrednicit pe ei de sărutări și îmbrățișare. Înțelege deci că nefiind cunoscuți de Dumnezeu și Tatăl, ne-am făcut cunoscuți și apropiați în Hristos. Dar ne primește cu mare drag, dînd mărturie Fiul că sîntem ai Lui, și ne învrednicește astfel pe

373. În Hristos s-a restaurat trupul omenesc în starea fără de moarte de la început, cînd Duhul dumnezeiesc îl ținea în viață prin absența patimilor. Trupul primit de Fiul lui Dumnezeu ca propriu e readus la viață din moartea sub care a căzut. Prin aceasta s-a restaurat însăși omenirea în Hristos, ca Biserică. Trupul omenesc e făcut să fie locaș al lui Dumnezeu, sau biserică. Iar întrucît trupurile sau oamenii sînt de o ființă și de aceea legate între ele, toate sînt făcute pentru a fi Biserica, sau locașul lui Dumnezeu. Omorînd Fiul lui Dumnezeu moartea în trupul asumat, a restaurat omenirea ca Biserică, așa cum a fost la început. Dar ca Biserică definitivă, căci acum Fiul lui Dumnezeu S-a făcut Persoană a unui trup și prin aceasta a intrat pentru veci în cea mai intimă legătură cu trupul și cu omenirea.

noi de dragostea Lui și ne cheamă la unire, se înțelege spirituală și în Duh ³⁷⁴.

Sărutarea lor e chipul iubirii, iar îmbrățișarea al unirii. De aceea și prea înțeleptul Pavel scrie celor ce au crezut în Hristos, zicînd odată că: «Cei ce ați fost odinioară departe, v-ați făcut aproape» (Efes. 2, 13), altădată iarăși că: «Acum cunoscînd pe Dumnezeu mai bine zis cunoscuți de Dumnezeu» (Gal. 4, 9). Dar Dumnezeu și Tatăl îi învrednicește de privire și îi cunoaște numai pe cei ce au înrudirea familiară duhovnicească cu Fiul și au cîștigat prin Duhul nașterea din nou, așa cum și în Egipt i-a făcut cunoscuți (apropiați) pe cei ce au fost unși cu sîngele Mielului, zicînd: «Și voi vedea sîngele și vă voi acoperi pe voi și nu va fi în voi rană ca să vă pierd pe voi, cînd voi lovi în pămîntul Egiptului» (Ieș. 12, 13) ³⁷⁵.

Iar Iacob umplîndu-se de mare bucurie pentru fiul său, adică pentru Iosif, a zis: «Iată, nu m-am lipsit de fața ta și iată Dumnezeu mi-a arătat mie și sămînța ta» (Fac. 48, 11). Căci prin Iudei, Tatăl s-a lipsit de Fiul. Pentru că socotind că va fi închis de porțile iadului, L-au și văzut că zăcea cu ceilalți în moarte și l-au predat morții. Dar nu a putut fi ținut de moarte începătorul vieții. Deci a revenit la viață și Tatăl L-a văzut iarăși, împreună cu neamul cel din El și prin El, adică pe cei ce au crezut în El ³⁷⁶ «neam sfînt, preoție împărătească, poporul cel cîștigat» (Petru 2, 9). De aceștia se bucură și Hristos Insuși, zicînd: «Iată Eu și copiii pe care Mi i-a

374. Pentru că ne-am făcut de-o ființă cu Fiul, în temeiul umanității comune asumate de El, și pentru că ne-am născut prin Botez din El, am devenit ca și Hristos fii ai Tatălui. În Hristos întîlnim pe Tatăl Său și dragostea Lui. Iubind Tatăl pe Fiul făcut om, ne iubește și pe noi. Pe Hristos îl simțim ca Fiu iubitor al Tatălui. Iubirea lui față de Tatăl ne-o comunică și nouă. Nu putem simți pe Hristos decît ca Fiu al Tatălui, nedespărțit de Tatăl. E o mare și veșnică iubire în Hristos față de Tatăl și o simțire a iubirii Tatălui față de El. Acestea ni se comunică și nouă. Numai pentru că e Unul-Născut al Tatălui S-a putut face Hristos ca om Întîiul-Născut dintre noi în calitatea de fii adevărați prin har al Tatălui și rînduiți spre înviere. Fără Treime, nu putem deveni fii ai Tatălui, ca frați ai Fiului Său făcut om. Fără Treime nu e mîntuire pentru noi.

375. Sîngele nevinovat al Mielului Hristos aflat în cei ce se împărtășesc de El, întipărește în ei, făcînd și viața lor sufletească nevinovată. Sîngele Lui dat de El ca jertfă, va întipări și în ei duhul Lui de jertfă, prin care se predau Tatălui și oamenilor din iubire. Acesta scapă de moartea veșnică, în care rămîn ceilalți. Sufletul nu e neinfluențat de trup, și nici invers.

376. Tatăl își făcuse pe Hristos și ca om, Fiu. Și iudeii crezîndu-L numai om, L-au predat morții, încît Tatăl nu L-a mai văzut viu puțină vreme. Dar Hristos fiind și Dumnezeu, n-a putut fi ținut de moarte, nici ca om. Ci s-a arătat din nou viu Tatălui ca om. Și înviind ca om, a putut naște și pe oamenii care se alipesc de El la viața veșnică a învierii, ca frați ai Lui și ca fii ai Tatălui. Iosif dispărînd pentru o vreme, dar nefiind predat morții definitive, a putut naște alți fii, cu care s-a arătat lui Iacob.

dat Dumnezeu» (Fac. 48, 9). Și i-a adus Iosif tatălui său. Iar aceia i s-au închinat.

Apoi Manase, care era întâiul născut, stînd la dreapta, iar Efrem cel mai tînăr, la stînga, Iacob a mutat mîinile punîndu-le peste ei și pe Efrem l-a cinstit prin punerea peste el a drepteii, iar pe Manase l-a pus în rîndul al doilea, punînd peste el mîna stîngă. Așa fi binecuvîntează. Căci și noi, popoarele de după Iudei am fost primite spre închinare primele, neaducîndu-ne nici Moise, nici proorocii, pentru că legea nu e mai prielnică spre mîntuire, ci Fiul Însuși. «Că prin El, cum am spus, am avut aducerea» (Rom. 5, 9). De fapt scopul Lui a fost să pună înaintea turmei din neamuri pe Israel. De aceea Iosif a pus pe Manase la dreapta tatălui. Dar fiindcă au dus lipsă de evlavie față de El dincolo de măsură, Tatăl a cinstit mai înainte pe cei de al doilea în timp, adică neamurile. «Și vor fi cei de pe urmă întâi și cei dintîi, cei de pe urmă» (Matei 19, 30).

Și a binecuvîntat Iacob pe băieți, numind Dumnezeu pe Cel ce l-a hrănit și Înger pe Cel ce l-a scăpat pe el, unind în toate cu Dumnezeu și Tatăl pe Fiul, care și prin glasul proorocilor se numește «Înger de mare sfat» (Isaia 9, 1) ³⁷⁷.

Așadar, tot harul și modul a toată binecuvîntarea și ajutorul date nouă, nu se săvîrșesc altfel decît de la Tatăl prin Fiul. De fapt dumnezeiescul Pavel zice: «Har vouă și pace de la Dumnezeu și Tatăl nostru și de la Domnul Iisus Hristos» (Efes. 1, 2).

Dumnezeiescul Iosif se întristează văzînd pe întâiul născut pus după cel mai tînăr. Dar tatăl i-a lămurit înțelesul tainei, zicînd: «Acesta va ajunge popor și acesta se va înălța. Dar fratele lui mai tînăr va fi mai mare ca el și sămînța lui va ajunge mulțime de neamuri» (Fac. 48, 19). Și după altele, zice: «Și a pus pe Efrem înaintea lui Manase» (Fac. 20, 20). Cît ține de voința lui Hristos, Israel nu a căzut din slava lui. De fapt El a zis: «N-am fost trimis decît numai către oile cele pierdute ale casei lui Israel» (Matei 15, 24). Dar după ce s-a împietrit, după cum s-a scris, și batjocorind chemarea la mîntuire a Celui ce l-a chemat, a rămas neascultător, a fost la stînga, avînd o slavă mai mică. E binecuvîntat și înălțat și el în partea

377. Fiul se numește, în calitate de Cel ce L-a făcut cunoscut pe Tatăl, făcîndu-Se om, și Înger. De aceea a fost numit și Proorocul Său propriu (Sf. Maxim Mărturisitorul în Ambigua). Fiul ca Înger a scăpat pe oameni de moarte, iar Tatăl ca ultimul izvor al existenței, îi hrănește.

mîntuită. Și aceasta este rămășița, după glasul proorocului (Isaia 10, 22). Dar e mult deasupra cel din neamuri și se lărgeste în adunare de popoare și e mai mare ca Israel, întrecîndu-l prin mulțimea nemăsurată a celor ce au crezut. Dar s-au încununat cu unul și același har spre sfințenie cei ce au crezut și s-au îndreptat din Israel și din neamuri în Hristos, prin Care și cu Care fie slava lui Dumnezeu și Tatăl împreună cu Sfîntul Duh în vecii vecilor. Amin.

CARTEA A ȘAPTEA A GLAFIRELOR LA FACERE

Despre binecuvîntarea celor doisprezece patriarhi

Scopul cuvîntului de față este să istorisească toate cele spuse de protopărințele Iacob că se vor întîmpla în cursul timpului celor născuți din el. Dar mai întîi e de mărturisit clar că înțelesul celor spuse e greu de ajuns și nu e la îndemîna multora. Căci exprimarea lor este în formă de ghicitură și întunecoasă. Fiindcă e amestecat cu modul binecuvîntării, ceea ce e deosebit și mai greu de aflat. Dumnezeiescul Iacob făgăduiește să vestească fiilor săi de mai înainte cele din urmă. Dar amintește și de cele ce au trecut și de măsura păcatului, întîi al lui Ruben, apoi al lui Simeon și Levi, vecin cu al lui și îndată după el. Apoi cine ar îndrăzni să spună că este un mod de binecuvîntare amintirea păcatului de mai înainte și că cel ce face aceasta nu e cugetat ca mincinos și s-a abătut de la rațiunea cuvenită? Deci e foarte adînc și nu ușor de înțeles de cei ce voiesc, cuvîntul despre aceasta. Care zicem deci că e înțelesul celor spuse? Explicarea proorociei ne va pune în față un chip al întregului neam, adică al celor din fiecare seminție, cum vor fi și în cursul timpului, fie de condamnat unele, fie de aprobat, sau prin ce stări vor trece și unde vor sfîrși. Privește deci cum din cele ce s-au petrecut zugrăvește cele ce vor fi pe urmă, sau face tălmăcirea celor ce vor fi ca pe o amintire și ca pe o înainte arătare a lor.

Deci s-a scris așa: «A chemat Iacob pe fiii lui și a zis: Adunați-vă ca să vă spun vouă ce vi se va întîmpla în zilele de pe urmă. Adunați-vă și ascultați fiii lui Iacob. Ascultați pe Israel, tatăl vostru» (Fac. 49, 1—2).

Despre Ruben

«Ruben, întâiul născut, tu, tăria mea și începutul fiilor mei, aspru te-ai purtat, aspru și îndărătnic. Te-ai revărsat în ocări ca apa, să nu fierbi. Te-ai urcat pe patul tatălui tău, ai întinat așternutul pe care te-ai urcat» (Fac. 49, 5—4). Căci Ruben a violat nunta tatălui său, a fost prins pe față, a săvârșit cele neîngăduite și un lucru rău și a fost condamnat chiar de hotărârile lui Iacob. «Căci s-a arătat răul înaintea lui Iacob» (Fac. 42, 36). Dar cred că nu va socoti cineva că ceea ce a trecut va fi în timpurile din urmă. Ar fi prostește să se cugete astfel. Dar referind chipul păcatului la ceva corespunzător, vom vedea în el păcatul poporului întâi născut, adică al lui Israel. Dumnezeu și-a apropiat Sinagoga din Egipt ca pe o soție, prin legătura spirituală cea după lege. Căci și-a apropiat-o și a învrednicit-o de unirea familiară și a făcut-o astfel să rodească și să fie maică a copiilor, fiindu-i conducător de mireasă preaînțeleptul Moise și mijlocind modul unirii conjugale îngerii. Dar Sinagoga pe care și-a unit-o Dumnezeu, a nesocotit legea sincerității, împreunându-se cu fiii celui ce s-a căsătorit cu ea și desfrînând cu ei n-a mai rodit celui cu care s-a măritat după lege, ci și-a supus mintea mai degrabă seminței spirituale și învățăturii altora. Căci disprețuind ca un lucru deșert alipirea de Dumnezeu, s-a întors spre porunci și învățături ale oamenilor și respingînd învățăturile de mai sus și-a făcut lege din ceea ce i se părea ei. De aceea spune și proorocul Isaia: «Cum s-a făcut desfrînată cetatea credincioasă Sion, plină de judecată, în care a adormit dreptatea, iar acum sînt ucigași? Argintul vostru este mincinos. Negustorii tăi amestecă vinul cu apa» (Isaia 1, 21—22). Căci a adormit în ea și s-a pierdut dreptatea, adică Dumnezeu³⁷⁸. Dar va primi pe ucigași, pe desfrînați, pe stricați, pe cei ce dau argint falsificat și amestecă vinul cu apa. Căci mincinos cu adevărat e cuvîntul celor ce o conving pe ea să cinstească învățături și porunci de-ale oamenilor. Explicările lor sînt mincinoase și amestecate cu răul. Aceasta socotesc că înseamnă amestecarea vinului cu apa. Iar că aceasta a supărat pe Dumnezeu și de aceea pe drept cuvînt a învinuit Ierusalimul de desfrînare, o spune prin glasul proorocului Ieremia: «Ridică spre ceea ce e drept ochii tăi și vezi în ce te-ai pîngărit. Ai șezut pe drumuri ca o cioară părăsită și ai spurcat pămîntul

378. Natura umană nu stă de sine; nici însușirile și virtuțile ei. De aceea cînd se spune dreptatea, se spune Dumnezeu, subiectul dreptății desăvîrșite. În dreptatea desăvîrșită e Dumnezeu. Unde nu e ea, nu e Dumnezeu. Omul nu se poate menține prin sine în dreptate deplină, ci numai în legătură cu Dumnezeu. Deci nu o are de la sine.

tul cu curviile tale. Și ai avut păstori mulți spre pîdică ție. Privire de desfrînată ți s-a făcut ție, neuzînată ai fost cu toți. Nu M-ai chemat ca soț și părinte și stăpîn al fecioriei tale» (Ier. 3, 2—3). Și iarăși: «Și va părăsi bărbatul femeia lui și ea va pleca de la el și se va face femeia altuia; oare întorcîndu-se se va mai întoarce la el? Și nu spurcîndu-se se va spurca femeia aceea? Și tu, care ai curvit cu mulți păstori, te întorci totuși la Mine?, zice Domnul» (Ier. 3, 1).

Acest fel de desfrînare ni l-a arătat clar și Mîntuitorul însuși. Căci căutătorii de vină și nepricepuții farisei s-au apropiat zicînd: «Pentru ce ucenicii Tăi calcă datina bătrînilor? Că nu-și spală mîinile cînd mîncă pîine». Hristos a zis către ei: «Pentru ce și voi călcați porunca lui Dumnezeu pentru datina voastră? Căci Dumnezeu a zis: Cîntește pe tatăl tău și pe mama ta ca să-ți fie ție bine. Iar voi ziceți: Cel ce zice tatălui sau mamei sale: Corban, sau care este darul cu care te-ași putea folosi, nu va cînsti pe tatăl său, sau pe mama sa, și ați desființat (călcat) porunca lui Dumnezeu pentru datina voastră» (Matei 15, 1—6).

Auzi cum supunîndu-se altor învățători au ales să cugete și să facă altele decît ceea ce gîndește Dătătorul legii? Deci a curvit Sinagoga Iudeilor, dar fecioara curată și neprihănită, «liberă de orice pată și zbîrcitură» (Efes. 5, 27), adică Biserica făgăduiește să țină nepătat chipul căsătoriei, zicînd: «Frățiorul meu mie și cu lui» (Cînt. 2, 16).

Deci să socotim ca chip al Sinagogii Iudeilor pe Bilha, concubina lui Iacob, cu care s-a împreunat Ruben, *fiul întinării*. Căci a îmbătrînit și s-a zbîrcit Sinagoga Iudeilor și în locul ei a odrăslit noul popor prin credință. Și bucurîndu-se de el, cîntă David: «Poporul ce se zidește va lăuda pe Domnul» (Ps. 101, 19). Căci cele în Hristos sînt zidire nouă, după Scripturi. Iar prin cel întinat și pătat trebuie înțeles Israel, care n-a primit curățirea prin Hristos³⁷⁹. Și ce spun acestea? El ridică și mîinile asupra celui ce-i grăiește despre curăție. De aceea s-a spus și prin glasul sfinților prooroci înșiși, odată: «Dacă-și va schimba Etiopianul pielea lui și paradosul petele lui, veți putea să faceți bine și voi care ați învățat cele rele» (Ier. 13, 23);

379. Firea omenească asumată de Hristos e nouă prin nașterea din Fecioară, prin unirea cu cea dumnezeiască și prin înviere. Și toți cei ce se unesc prin credință cu Hristos, se împărtășesc de noutatea ei, prin comunitatea după firea omenească. Din Dumnezeu se înnoiește omeneșul. Căci în El e viața veșnic tînără, și firea omenească e făcută pentru a se hrăni mereu din cea dumnezeiască. Întinerirea e și curățire. Căci îmbătrînirea vine din slăbirea legăturii cu Dumnezeu, care e și cădere sub stăpînirea patimilor. Tineretea e forță și curăție. Îmbătrînirea e slăbire și stare dominată de pasiuni murdare. În patimi e absent elanul libertății și al puterii.

altă dată iarăși către Ierusalim, ca soție: «De vei spăla în salitru și-ți vei înmulți iarba, te-ai spurcat înaintea Mea în nedreptățile tale, zice Domnul» (Ier. 2, 22). Deci zice Iacob: «Ruben, întâiul meu născut, tu ești țaria mea și începutul fiilor mei». Căci peste poporul întâi născut și aflat în Egipt, s-a arătat multă putere de la Dumnezeu. Fiindcă țara Egiptului a fost pedepsită în multe și minunate chipuri: s-au prefăcut apele în sînge, ivirea viermilor, a broaștelor, ploii cu pietre, moartea întâilor născuți, și pe lângă acestea, umblarea celor scăpați prin mijlocul mării ca pe uscat. De aceea s-a numit Ruben, darea lui Dumnezeu. Dar era aspru la purtare și îndărătnic, adică neîndurată și neîncovoiat, sălbatic și violent. Căci Iudeii erau într-adevăr impetuoși și neînfrinați. De aceea pe drept cuvînt aud: «Învîrtoși la grumaz și netăiați împrejur la inimă și la urechi, pururea vă împotriviți Duhului» (Fapte 7, 51). Și iarăși spune Hristos: «Pe care dintre prooroci nu l-au omorît părinții voștri? Și voi ați trecut măsura părinților voștri» (Matei 23, 32). Înfierbîntat și iute la minie și stăpînindu-și cu greu pornirile, Israel se revarsă ca apa, neputîndu-și reține năvala împotriva celor care voia. Căci așa sînt inundațiile apelor. «Dar să nu fierbi», zice. Și ce e aceasta? Apa care fierbe e dusă în sus, revărsîndu-se peste marginile căldării, pîrînd să fie multă. Astfel, după ce i se atribuie năvala apei, stăruie în această metaforă și zice: «Să nu fierbi», adică să nu te întreci ca mulțime, nici să te faci mult. Căci au fost ușor de numărat, în comparație cu mulțimea păgînilor, cei ce s-au mintuit din sîngele lui Israel prin credința în Hristos. Apoi arătînd pricina a ceea ce se va întîmpla, zice: «Te-ai urcat în patul tatălui tău și ai întinat salteaua pe care te-ai urcat». Căci cum am spus înainte, nemaicercetînd cele din lege și cuvintele de sus și poruncile oamenilor, au greșit în cunoașterea lui Hristos. Pentru aceea și El zice: «Cercetați Scripturile, că voi socotiți că aveți în ele viața veșnică. Și ele sînt care mărturisesc despre Mine. Și nu voiți să veniți la Mine, că să aveți viața veșnică» (Ioan 5, 39—40). Și iarăși: «Dacă ați crede lui Moise, Mi-ați crede Mie. Căci despre Mine a scris acela» (Ioan 5, 16). Dar a muștrat foarte și pe învățătorii Iudeilor, zicînd: «Vai vouă cărturari și farisei, că închideți Împărăția cerurilor înaintea oamenilor. Iar voi nu intrați, nici pe cei ce vor să intre nu-l lăsați» (Matei 23, 13). Și iarăși: «Vai vouă cărturari și farisei fățarnici, că străbateți marea și uscatul ca să faceți un prozelit. Și cînd se întîmplă aceasta, îl faceți pe el fiul gheenei, îndoit ca pe voi» (Ibid. 15). Dar nu s-ar fi făcut fiu al ghe-

enei, dacă nu s-ar fi lăsat îmbătat de cuvintele celor ce desfrînează. S-au urcat deci pe patul tatălui lor cei din singele lui Israel, disprețuind voința Legiuitorului ca deșartă și introducînd cuvintele lor în cei predați lor spre învățătură și vărsînd în ei semințele necurăției lor.

Despre Simeon și Levi

1. *«Simeon și Levi, frați care au împlinit nedreptatea voii lor. Sufletul meu să nu se unească cu sfatul lor și ficatul meu să nu se reazime pe înțelegerea lor, că în mînia lor au ucis oameni și întru pofta lor au tăiat vinele taurului. Blestemată să fie furia lor că e îndărătnică și mînia lor că s-a învîrtoșat. Și îi voi împărți pe ei în Iacob și îi voi risipi în Israel»* (Fac. 49, 5—7). Căci desfrînîndu-se Ierusalimul și supunîndu-și mintea înșelăciunilor rău credincioase ale celor ce obișnuiesc să propună învățături străine de Dumnezeu, pe drept cuvînt s-a supărat Dumnezeu tuturor și a spus prin glasul lui Isaia foarte lămurit: *«Poporul acesta cu buzele mă cinstește, dar inima lor e departe de Mine. În zadar Mă cinstește, învățînd învățături și porunci ale oamenilor»* (Isaia 29, 13). Dar cugetînd Dumnezeu și Tatăl să preschimbe spre bine Ierusalimul întinat, îmbătat de asemenea abateri și nepăsări, a trimis din cer pe propriul Său Fiul făcut ca noi, adică om, socotind că după ce a fost disprețuită prin fapte fără de folos, mulțimea sfinților prooroci căci au zis aceștia: *«Doamne, cine a crezut în ceea ce a auzit de la noi?»* (Isaia 53, 1; Ioan 12, 38; Rom. 10, 16), poate se vor rușina măcar de Fiul însuși. Dar aceștia au venit pînă la atîta lipsă de minte, încît să cugete că vor putea să ia și moștenirea Stăpînului, dacă după ce au omorît pe sfinți, mergînd dincolo de aceasta pînă la vîrfurile nelegiuirii, vor uide și pe Fiul însuși. *«Căci au zis în ei înșiși: Acesta este moștenitorul, veniți să-l omorîm pe el și vom lua moștenirea lui»* (Matei 21, 38). Și n-au dus numai pînă la aceasta nelegiuirea lor, ci au adăugat la sfinții prooroci pe cei de al doilea, adică pe sfinții Apostoli, necruțînd nici singele lor. Acest înțeles îl are în ea proorocia dată înainte. Căci se vede că dumnezeiescul Iacob și-a amintit iarăși de cele întîmplate în Sichem.

Căci scopul dreptului este într-adevăr acesta: Cum să înțeleagă cineva ceea ce s-a întîmplat ca avînd să fie în viitor, în cursul vremii?

Deci întîmplarea din Sichem îl face să refere acelea la același fel de păcat față de Hristos, cum a făcut și cu întîiul născut Ruben. Ce-au făcut deci Simeon și Levi în Sichem? Dina, sora lui Levi și Simeon, a ieșit din cortul tatălui ei, văzînd fiicele localnicilor. Iar Emor al

lui Sichem a violat-o, defeciorind-o. Aceia înfuriindu-se și uneltind uciderea aceloră de pe urma înșelării ei, i-au convins mai întâi să primească tăierea împrejur a părinților lor, asigurându-i că dacă se vor hotărî să facă aceasta, vor fi îndată ai lor după neam. După ce au făcut aceia aceasta, i-au omorît fără socoteală, socotind că le ajunge spre apărarea lor să spună: «*Dar au abuzat ca de o desfrînată de sora noastră*».

2. Deci să mergem pe această cale, așa cum se cuvine, și să scoatem pe cît putem acest înțeles, adunînd de pretutindeni cele care contribuie la această explicare. Lărgind cuvîntul despre Iacob, am istorisit cum și în ce mod a trăit, și ce femei și-a luat ca soții și al cîtor fii s-a făcut tată. Am spus că și-a luat pe Lia, pe cea mai în vîrstă dintre fiicele lui Laban, apoi după aceea pe a doua, nu cu mult mai tînără decît aceea, pe Rahila. Am afirmat că Lia va fi chipul Sinagogii Iudeilor, iar Rahila al Bisericii din neamuri. Lia, care se tîlmăcește *cea care se ostenește*, se folosea de ochi mai slabi și mai puțin frumoși. Căci se ostenea mult Sinagoga Iudeilor aflîndu-se sub povara legii prin Moise și neprivind la taina Mîntuitorului nostru cu ochi mai tari. Iar Rahila era frumoasă la chip și fermecătoare. Căci Biserica din neamuri e măreață.

Iar fiica din urmă a Liei a fost Dina. Aceasta e și chip al mulțimii celor tăiați împrejur, care s-a ivit în timpurile din urmă, în care s-a întrupat Unul Născut. Cînd deci mulțimea din urmă a celor tăiați împrejur, a ieșit puțin din cortul părintesc, adică din obiceiurile legii, s-a întîlnit cu localnicii, sau s-a amestecat cu învățătura lor, adică cu sfinții Apostoli, care nu mai viețuiau în mod iudaic, ci erau în legătură cu cei de alte neamuri. Atunci s-a defeciorit spiritual, primind de la ei sămînța viețuirii evanghelice în Hristos. Dar s-au indignat de aceasta ca Simeon și Levi, unii din fiii lui Iacob, adică cei ce se aflau în treapta ascultătorilor și împreună cu ei, cei din treapta sfințită și aleasă. Căci Simeon se tîlmăcește *ascultare*, iar Levi, *primit* sau *ales*. Iar că cei ce aveau onorurile preoției după lege s-au pornit cumplit împotriva sfinților Apostoli, unindu-și cu ei și poporul, cine s-ar putea îndoi? Căci scrișeau din dinți, împotriva celor ce le făceau aceia, numind întoarcerea lor (la Hristos), stricăciune și învinuind-o ca una din crimele cele mai grave. Căci ziceau: «*Iată, ați umplut Ierusalimul, de învățătura voastră*» (Fapte 4, 16). Iar după ce i-a osîndit că nu mai viețuiau în mod iudaic, au aflat că era cinstită de ei tăierea împrejur, și că deci nu mai e nici o deo-

sebite care să-i despartă de neamuri, dacă ar voi să înțeleagă cele ale lui Moise în modul în care trebuie. *«Pentru că nu cel ce se arată pe dinafară e Iudeu, nici cea arătată pe dinafară este tăiere împrejur. Ci este Iudeu cel întru ascuns și tăierea împrejur este cea în Duh, nu în literă»* (Rom. 2, 28—29).

Vezi cum cei ce păreau să fie de alte neamuri, se conformau Iudeilor, purtând tăierea împrejur cea în duh și pe Iudeul cel ascuns. Dar și așa, mai înainte au omorât pe prooroci, apoi pe Emanuel însuși. Deci au săvârșit, zice, nedreptate Simeon și Levi, cu voia lor. Căci Simeon și Levi, au consimțit și s-au înțeles împreună, în nedreptatea împotriva sfinților, adică poporul și preoții. Iar din «voia lor» s-a adăugat, în loc «din gândirea și sfatul lor». Fiindcă nu s-au ivit din simpla întâmplare pornirile cumplite în cei ce le-au pățimit, nici nu au săvârșit acele fapte îndrăznețe și cutezătoare fără o sfătuire de mai înainte, ci au pornit spre cele mai presus de tot răul din ședințele sinedriului. Deci dumnezeiescul Iacob învinuiește consimțământul lor, împreună sfaturile și împreuna cugetare la această faptă. *«Nu va intra, zice, sufletul meu în sfatul lor și în adunarea lor nu vor grăi rărunchii mei»*. Aceasta e asemenea cu a zice: Nu mi-ai îndrepta vreodată ochii minții spre astfel de sfaturi, nici n-ai primi vreodată în inimă cugetările viclene ale acestei impietăți. Isaia deplînge mulțimea Iudeilor, zicînd: *«Vai sufletului lor! Că au sfătuit sfat rău, zicînd împotriva lor înșiși: Să legăm pe Cel drept, că nu este nouă de nici un folos»* (Isaia 3, 8—9). Dar cîntă și David: *«Fericit bărbatul care n-a umblat în sfatul necredincioșilor și în calea păcătoșilor n-a stătut»* (Ps. 1, 1). Și iarăși: *«Urît-am adunarea celor ce viclenesc și cu cei necredincioși nu voi șede»* (Ps. 25, 5).

Deci se desparte dumnezeiescul Iacob de sfătuirile iudaice; și adaugă pricina, zicînd: *«Că în mînia lor au omorât oameni și întru pofta lor au tăiat vinele taurului»*. Căci au omorât pe sfinți, precum am spus, duși de o mînie nelegiuită spre cruzime și neomenie, primind, nenorociții, în minte o poftă cu totul nefolositoare și necugetată și tăind vinele taurului, adică ale lui Hristos. Și care este pofta, am spus-o mai înainte. Căci cunoscînd că este Mîntuitorul, au poftit să aibă moștenirea Lui.

Dar observă precizia cuvîntului. Pe oameni i-au omorât, iar taurului i-au tăiat vinele. Căci pe sfinți i-au predat morții și de aceea

aceștia au rămas morți, așteptând învierea³⁸⁰. Dar Hristos, ca un vișel căruia un vultur îi taie vinele, a căzut în pământ, răbdând de bună voie «moartea trupului», dar n-a ajuns stăpinit de moarte. Căci deși a ajuns «mort ca un om»³⁸¹, a rămas viu prin firea dumnezeiască. Iar taurul este Hristos. Fiindcă taurul este animalul cel mai puternic, curat, atotșfinit. Iar Fiul este Domnul puterilor, care nu a făcut păcat, ci s-a predat mai degrabă pe Sine pentru noi într-un miros de bună mireasmă lui Dumnezeu și Tatăl³⁸².

Să audă, așadar, cei ce au tăiat vinele unui taur atât de sfânt: «Blestemată e mânia lor, fiindcă e îndărătnică; și furia lor, fiindcă s-a învîrtoșat». Dar ce au pățit? Au fost scoși din casa lor și și-au părăsit patria lor. Au fost împrăștiați și s-au făcut străini pretutindeni și venetici și cu totul săraci. Precum e pasărea cînd zboară din cuibul ei, așa e omul cînd e scos din locurile lui. Dar socotesc că se cuvine să se mai spună și aceea, că celor ce au tăiat vinele taurului, aceasta le va fi spre blestem. Iar celor ce au fost îndurerăți și au scuturat de la ei o astfel de crimă, ea le va fi preț de răscumpărare și curățire și lepădare de păcat. Ceea ce am spus, vom afla scris în lege ca într-o umbră. Căci se scrie în A doua lege: «De se va afla în pămîntul pe care ți-l dă ție Dumnezeu să-l moștenești om omorît, zăcînd în cîmp și nu se știe cine l-a omorît, vor ieși bătrînii și judecătorii tăi și vor măsura pînă la cetățile dimprejurul celui omorît și se va afla cetatea cea mai apropiată de cel omorît. Și vor lua bătrînii cetății aceleia o vișea din vaci, care n-a lucrat și n-a tras la jug.

380. Proorocii care au prezis pe Hristos, nu puteau rămînea în veci fără trup, fără imaginea naturii umane. Dar ei L-au așteptat și după moartea cu trupul, cu siguranța nădejzii pe care au avut-o în viața de pe pămînt. De aceea se duce Hristos și în iad, să le îplinească și lor nădejdea mîntuirii. Sufletele lor, deși au crezut în Hristos, Care li s-a vestit prin inspirație, nu s-au dus în rai, ci în iad. Căci pînă nu s-a apropiat Fiul lui Dumnezeu prin umanitatea asumată de oameni, ei nu se puteau apropia mulțumitor de Dumnezeu, nici după moarte, chiar dacă credeau anticipat în El. Raiul n-a putut fi întemeiat decît de Fiul lui Dumnezeu apropiat de oameni după ce S-a făcut om și a învins moartea, ca distanțare de Dumnezeu. El a rămas aproape și de oamenii care s-au dus de pe pămînt și încă nu au primit trupul la învierea de obște (I Petru 3, 19).

381. Moartea omului e numai «moarte a trupului», nu desființare totală. De aceea și Hristos murind ca un om, a suferit numai «moartea trupului». Dar deși a rămas puțină vreme numai cu sufletul, sufletul Lui fiind unit cu Dumnezeirea, nu a trăit iadul ca o suferință a depărtării de Dumnezeu, ci prin sufletul Lui rămas fără suflet a întemeiat raiul. Și în acest rai, sau în apropiere de El, devenit om, a ridicat și sufletele credincioase aflate pînă atunci «în iad». El S-a dus cu sufletul în iad numai în sensul că S-a dus să ducă sufletelor credincioase de acolo înălțarea în rai. Însăși apropierea cu sufletul Lui omenesc de aceia, l-a ridicat în apropierea de Dumnezeu.

382. Cel ce nu păcătuiește este totodată tare spiritual. Nu poate fi luat în stăpînire de patimi. Libertatea lui rămîne nebiruită de patimi. Cel mai tare e Dumnezeu, pentru că El rămîne prin Sine nebiruit de patimi, chiar făcîndu-Se om.

Și vor coborî bătrînii cetății aceleia vițeaua într-o vale rîpoasă, care nu s-a lucrat, nici nu se seamănă și vor tăia vițeaua în valea aceea și vor veni preoții, leviții, că pe ei i-a ales Domnul Dumnezeu să stea înaintea Lui și să binecuvinteze în numele Lui și din gura lor se va judeca toată împotrivirea și lovitura. Și toți bătrînii cetății aceleia, care s-au apropiat de omul mort, își vor spăla mîinile pe capul vițelei ale cărei vine s-au tăiat în vale și răspunzînd vor zice: Mîinile noastre n-au vărsat sîngele acesta și ochii noștri n-au văzut³⁸³. Ai milă, Doamne, de poporul Tău Israel, pe care l-ai răscum-părat din Egipt, ca să nu fie sînge nevinovat în poporul Tău Israel și se va ridica de la ei păcatul sîngelui. Tu deci ridică sîngele nevinovat dintre noi» (Deut. 21, 1—9).

Se va vorbi, la vremea sa, de toate în mod amănunțit. Aci spunem numai aceasta.

Înțelegi cum se eliberează unii pe ei înșiși de vina pentru sîngele vărsat: prin închipuirea de către vițea a lui Emanuel. Dar cei ce se eliberează socotesc că trebuie să zică: «Mîinile noastre n-au vărsat sîngele acesta». Dar mulțimea Iudeilor nu o vei afla să o fi spus aceasta niciodată. Ci au îndrăznit mai degrabă să spună tăind vinele vițelei: «Mîinile noastre au vărsat sîngele acesta». Căci socotesc că nimic nu e altceva decît aceasta faptul de-a fi spus fără pricepere: «Sîngele Lui asupra noastră și asupra fiilor noștri» (Matei 27, 25)³⁸⁴.

Despre Iuda

«Iuda, pe tine te vor lăuda frații tăi. Mîinile tale peste spatetele vrăjmașilor tăi. Închina-se-vor fie fiii tatălui tău. Pui de leu, Iuda. Din vlăstar te-ai înălțat, fiul meu. Culcîndu-te, ai adormit ca un leu și ca un pui de leu. Cine-l va deștepta pe el? Nu va lipsi domn din Iuda și căpetenie din coapsele lui pînă ce vor veni cele gătite lui. Și el va fi așteptarea neamurilor. El va lega la vie mînzul său și la viță mînzul asinei sale. Va spăla în vin haina sa și în sînge de strugure veșmîntul său. Mai frumoși sînt ochii săi decît vinul și mai albi dinții lui decît laptele» (Fac. 49, 8—11)³⁸⁵.

383. Așa și-a spălat și Pilat mîinile cînd L-a condamnat fără convingere pe Hristos, declarîndu-se prin aceasta nevinovat.

384. Prin aceasta ei au declarat că nu le va părea rău niciodată de uciderea lui Hristos. Și cine nu declară că îi pare rău de a fi ucis pe Hristos (și în general pe oricine), nici nu cere iertare. Dar totuși se poate ca unii urmași să declare că le pare rău.

385. Observ că traducerea românească a Bibliei din 1914 — a cincea repetare a celei din 1688 — este foarte tributară celei latine din Patrologia greacă.

Felul binecuvîntării din aceste cuvinte ne apare dînd auditorilor foarte clar vestirea de mai înainte a economiei Mîntuitorului ^{385 bis}.. Ea dă ca început al laudelor semnificația numelui, arătînd superioritatea în slavă a seminției lui Iuda față de celelalte. De fapt dacă ar voi ii-neva să explice cuvîntul sau numele de Iuda, l-ar tălmăci ca *lauda*, sau *imn de laudă*, sau *lăudat*. Cuvîntul se referă la Hristos Cel ce după trup e din seminția lui Iuda. Căci din Iuda și Iesei și David a ieșit și Fecioara luată spre nașterea trupului Lui. Privind de aceea proorocul de mai înainte la Cel ce va răsări din seminția lui Iuda, zice: *Adevărat este numele Tău, precum însăși realitatea o va arăta. Căci vei fi lăudat și vei avea slava cuvenită lui Dumnezeu. Pentru că nu se cuvine altuia să fie preamărit, decît numai Celui ce este cu adevărat Dumnezeu și e cunoscut ca atare*. Căci deși Te-ai arătat ca om și Te-ai smerit (deșertat) pe Tine, dar vei fi cunoscut ca Sfînt și veșnic. Iar oamenii nu se vor alipi, din pricina umanității, ca unui om, ci pe Cel ce s-a pus între frați Îl vor lăuda ca pe Stăpînul, Îl vor cînta ca pe Făcătorul; și pe Cel ce va fi ca ei între făpturi Îl vor recunoaște ca Împăratul și Domnul tuturor, chiar dacă va fi umbrît de chipul robului ³⁸⁶. Iar că Emanuel va stăpîni peste toți cei ce I se împotrivesc și va birui ușor pe vrăjmași, a spus-o mai înainte, zicînd: «Mîinile Tale pe spatele vrăjmașilor Tăi». Aceasta a proorocit-o și Hristos însuși prin glasul lui David. Căci a zis: «Că voi urmări pe vrăjmașii Mei și-i voi prinde pe ei și nu Mă voi întoarce, pînă nu vor mai fi. Îi voi zdrobi pe ei și nu vor mai putea sta. Cădea-vor sub picioarele Mele» (Ps. 17, 41—42). Deci spune «că mîinile lui vor fi pe spatele vrăjmașilor», nu ca ale celui ce fuge, ci mai degrabă ca ale Celui ce urmărește; nu ca ale Celui lovit, ci

^{385 bis}, Economia lui Hristos: faptele lui mîntuitoare, în care singele Lui vărsat pentru noi, dar și puterea Lui împărătească ies pe primul plan.

³⁸⁶. Se afirmă unitatea ca Persoană a Celui ce este Dumnezeu, dar S-a făcut și om. El e umbrît numai de chipul omului, nu transformat în acest chip. Dar umbra robului va fi realitate, căci se numește umbră numai pentru că umanitatea nu are consistența existenței lui Dumnezeu. Dar în Dumnezeu umbra omenescului a căpătat durată eternă în întregimea ei și Dumnezeu însuși îi dă o importanță valoroasă pentru revelarea Sa, pentru că dă importanță oamenilor cărora se revelează. Pentru oameni Dumnezeu însuși actualizează din Sine un mod nou de a se manifesta. Dar și omul e ridicat la starea de mediu al unei noi manifestări eterne a lui Dumnezeu. Prin umbra Sa omenească, prin forma smerită a omului se cunoaște totuși că e Dumnezeu. Aceasta e o nouă capacitate cu care a fost înzestrat omul. Prin rob și în rob se vede Stăpînul și Creatorul. Căci chipul robului e cunoscut ca dependent și chiar creat de Stăpînul.

mai degrabă ca ale Celui ce lovește³⁸⁷. Căci e adevărat ceea ce se cîntă în cartea Psalmilor: «Nu va izbuti vrăjmașul împotriva Lui și fiul nelegiurii nu va mai adăuga să-i facă rău» (Ps. 88, 22). Căci dacă El ne dă putere să călcăm peste șerpi și scorpii și peste toată puterea vrăjmașului (Luca 10, 19), cum nu e necesar să mărturisim că înainte de noi El va avea zăcînd sub mîinile Lui pe cei ce voiesc să lucreze și să se scoale împotriva Lui? Deci nu știe să fugă, ci mai degrabă să urmărească și să stăpînească peste cei ce voiește, și aceasta nu cu osteneală. Căci a biruit lumea (Ioan 16, 33). Aceasta a mărturisit-o mai înainte dumnezeiescul Iacob, spunînd: «Mîinile Tale peste spatele vrăjmașilor Tăi; și se vor închina Ție fiii tatălui tău».

Și care trebuie înțeleasă că e deosebirea între frații care Îl vor lăuda și între fiii tatălui, care se socotesc între cei ce I se vor închina? Oare nu e necesar să se spună? S-a socotit ca tată al lui Hristos fericitul Iosif, deși nu I-a fost tată cu adevărat. Iar acesta a avut fii și fiice din prima căsătorie. Fiindcă deci erau în aceeași familie cu Hristos, dar Îl vedeau făcînd minuni, însă nesupus deplin trebuințelor legii din pricina libertății față de deosebirea între mîncări și de cinstirea Sîmbetei — căci zicea: «Nu ceea ce intră în gură spurcă pe om» (Matei 15, 20) și că «Fiul Omului este Domn al Sîmbetei» (Matei 12, 8) — erau împărțiți în părerile lor și nu voiau nici să-L cinstească cu totul, fiindcă părea să nu fie fără greșală în cele ale legii, nici să nu se minuneze de Cel atît de strălucitor. De fapt au venit odată la El, zicîndu-I: «Dacă le face acestea, arată-Te lumii. Căci nimeni nu lucrează în ascuns, cînd caută să fie el în arătare» (Ioan 7, 3—4)^{387 bis}. Iar Evanghelistul a adăugat la acestea: «Căci nici frații Lui nu credeau în El» (Ioan 7, 5). Dar cei ce spuneau acestea la început, după înaintarea timpului au crezut. Fiindcă s-au convins că e Dumnezeu după fire, chiar dacă a venit în trup și s-a arătat ca om. Aceasta cunoscînd-o de mai înainte în Duh proorocul Ieremia, zice către Emanuil însuși: «Că și frații Tăi și casa tatălui Tău și aceștia s-au lepădat de Tine; și aceștia au strigat înapoia Ta. Dacă s-au adunat să nu crezi în ei, că vor grăi către Tine cele bune»

387. Cei ce L-au răstignit pe Hristos, au avut de suferit pe urmă ei înșiși. Cine lovește pe cel nevinovat, profitînd de smerenia Lui, se lovește mai degrabă pe sine. Cel ce face rău, suferă el de pe urma răului. El se închide vieții care-i vine din dragostea altora. A face răul înseamnă a te izola, a înăbuși în tine viața care se vrea comunicată.

387 bis. Avem aci un exemplu al dependenței traducerii românești a Bibliei din 1688 de traducerea latină din P. G., care sună: «si quaesit ipse manifestum fieri», Textul grec spune însă: «și cînd caută să fie (ceea ce este) cu curaj».

(Ier. 12, 6). Căci cei ce odinioară au grăit împreună cu alții împotriva Lui, s-au adunat în credință și au grăit bune despre El. De fapt fericitul Iacob scrie celor douăsprezece seminții, zicînd: «*Iacob, robul lui Dumnezeu și al Domnului nostru Iisus Hristos*» (Iacob 1, 1).

Deci Îl vor lăuda ca pe Dumnezeu și cei chemați la frățietate prin sfințenie și credință; dar i se vor închina nu mai puțin și fiii tatălui său. Dar e vădit că închinătorii Îl vor lăuda și cei *ce-l înalță laude vor fi nu mai puțin închinători*³⁸⁸.

De fapt Hristos Cel din Iuda este «pui de leu», fiind Fiul lui Dumnezeu, care toate le poate, care biruiește fără luptă și singur are puterea să surpe prin cuvînt pe cei ce I se împotrivesc. Că spune și proorocul: «*Va muți leul și cine nu se va înspăimînta?*» (Amos 3, 8)³⁸⁹.

Deci Hristos e pui de leu, răsărit ca dintr-un vlăstar și ca dintr-o rădăcină de neam bun, din Sfînta Fecioară. Căci El este «*toiagul puterii*», pe care ni l-a trimis nouă Dumnezeu din Sion (Ps. 109, 2), *toiagul care toate le mîngîie și le susține, «toiagul dreptății și al împărăției»* (Ps. 44, 8), care va paște drept și blind turmele sfinților, dar «*va zdrobi ca pe vasul olarului*» pe cei ce nu vor să fie păscuți de El (Ps. 2, 9)³⁹⁰. El e toiagul lui Aaron, care își avea locul în cortul dumnezeiesc, și era introdus în Sfintele Sfinților, nucul înflorit care este simbolul învierii. Căci lemnul de nuc pricinuește nesomnul. Iar taina învierii se cinstește foarte mult în bisericile lui

388. Toți cei ce se alipesc lui Hristos sînt frați ai Lui, pentru că sînt făcuți fii ai Tatălui ceresc împreună cu El. Temeiul de bază e faptul că Hristos e Fiul făcut om. Dar cu toate acestea au devenit ai Lui, I se și închină pentru că El este totodată și Dumnezeu. Însă «frați» deosebiți ai Lui sînt fiii lui Iosif din altă căsătorie. Pentru că Iosif fiind logodnicul al Fecioarei Marla, iar fiii lui «frați» ai Lui. E de remarcat că deși se vorbește uneori în Noul Testament de «frați» Domnului, niciodată ei nu sînt numiți fiii Mariei (Matei 12, 46, 47; 13, 55; Marcu 3, 31, 32; 6, 3; Luca 8, 19, 20; Ioan 2, 12; 7, 3; 7, 5; 7, 10; Fapte 1, 14; I Cor. 9, 5; Gal. 1, 19).

389. Proorocii vorbeau cu putere și cu riscul vieții pentru că le vorbea Dumnezeu-Cuvîntul. Prin cuvînt se trece puterea de la unul la altul. Oamenii vorbesc pentru că Dumnezeu-Cuvîntul și-a pus pecetea Sa în ei. Sînt cuvîntători pentru că sînt creați de Cuvîntătorul suprem și îi ține în existență ca Cel ce le grăiește. În El e ca Cuvînt în formă mai presus de forma omenească e dată virtualitatea formei omenești a Cuvîntului. Omul vorbește pentru că are puterea pentru aceasta și e împins să răspundă prin cuvînt, sau cu cuvînt ipostasat (personificat) supremului Cuvînt ipostatic. În El e puterea cuvîntătoare și dătătoare de putere cuvîntătoare, căreia nu I se poate rezista, e «Leul cuvîntător». Și cuvîntul Lui e ca un muget.

390. Hristos e și blind și tare. E blind ca Fratele cel mai iubitor și tare ca Dumnezeu cel atotputernic. Îi mîngîie cu blîndețe pe cei ce se deschid iubirii Lui și îi zdrobește pe cei ce se opun iubirii Lui față de oameni. Căci cei ce nu primesc iubirea Lui, rămîn în chinul necomuniunii.

Dumnezeu³⁹¹. De aceea și fericitul Iacob numindu-l vlăstar, a amintit îndată cele de la sfârșitul iconomieii, zicînd: «Culcîndu-te, ai adormit ca un leu», adică ai suportat moartea nu fără voie, ci, deși puteai să-i omori pe toți ca un leu și să scapi de mina vinătorilor, te-ai supus de bunăvoie; dar n-ai fost ținut de moarte, cum au socotit cei ce ți-au hotărît crucea, ci te-ai folosit de ea ca de un somn și ți-ai închis ochii pentru scurt timp³⁹². «Cine Îl va scula?» zice. E asemenea cu a zice: «S-a culcat de bunăvoie, dar nu va avea nevoie de conlucrarea altuia pentru înviere³⁹³. Căci El e atotviguros ca puterea Tatălui și nu e lipsit de tăria de-a putea, și încă foarte ușor, să-și facă viu templul³⁹⁴. Aceasta a și spus-o El zicînd Iudeilor: «*Surpați templul acesta și în trei zile îl voi ridica pe el*» (Ioan 2, 19). Iar că nimeni nu-i este colaborator la aceasta, ci își ajunge El însuși ca putere a Celui ce L-a născut, ne-a arătat nu fără claritate cuvîntul acesta.

391. În Hristos omul nu mai moare definitiv. Precum prin Cuvîntul s-a adus omul la existență prin creație, în unirea Lui maximă cu umanitatea, ca Persoană a ei, e readus din moarte la viață. Minunea naturii umane e că poate fi făcută natură a Persoanei Cuvîntului. Actualizarea ei ca existență cuvîntătoare se poate face și de către ipostasul Cuvîntului dumnezeiesc. Și anume pentru veci. El își poate grăi prin ea cuvintele vieții, cuvintele dătătoare de viață celor pe care și-l face frați prin asumarea umanității. Dumnezeu Cuvîntul poate grăi cuvintele omenești, dar umplute de puterea dumnezeiască, cuvintele adevărului în formă omenească. Hristos nu evită simpla moarte, ci readuce umanitatea Sa și a celorlalți oameni la viață, ca printr-un nou act creator, dar nu creînd alte făpturi umane, ci re-creîndu-le pe cele ce au fost odată create, dar au murit, așa cum nu-și poate da prin înviere o altă umanitate, ci readuce la viața veșnică pe cea pe care a asumat-o prin nașterea din Fecioară. El pune în relief prin aceasta valoarea eternă a fiecărei persoane și în același timp importanța vieții lor în istorie. De aceste lucruri nu știe teoria reîncarnărilor, care vede în fiecare existență reîncarnată altceva și nu pune în relief valoarea unică și eternă a fiecărei persoane umane. Fiul lui Dumnezeu nu se face decît om și numai ca om învie. Nu se face orice și nu revine în oricare altă individuațiune.

392. Somnul nu e încetare totală a vieții și nu e decît pentru scurt timp. Așa a fost moartea lui Iisus. Ea nu L-a desființat. De altfel nu desființa pe oameni nici înainte de El și nici pe păcătoșii de după El. Moartea lui Hristos a fost o predare de Sine Tatălui, întrucît a renunțat să lucreze prin trup un scurt timp, așa se întîmpla cu omul în somn. Dar rămînînd viu cu sufletul și cu dumnezeirea, a putut readuce trupul la viață. Și a putut dovedi și mai mult puterea sufletului și a dumnezeirii asupra trupului.

393. Moartea fiindu-l lui Hristos un somn, s-a culcat de bunăvoie și s-a sculat fără conlucrarea cuiva. Pentru om nici culcarea nu e cu totul de bună voie, ci pînă la urmă trebuie să se culce din pricina oboselii. Dar și deșteptarea îi vine fără voie, sau cu conlucrarea cuiva, care îl deșteaptă. Asemănarea morții Domnului cu somnul nostru stă numai în faptul că nu moare de tot și nici definitiv, ci pentru scurtă vreme.

394. Părinții numesc trupul lui Hristos, templul Fiului lui Dumnezeu. Și omul credincios e «templu» al lui Dumnezeu (II Cor. 6, 16; I Cor. 3, 16—17; 6, 19). Dar omul poate să înceteze să fie templu lui Dumnezeu. Sau ne e adus la existență ca atare. Trupul lui Hristos nu poate să nu fie templu al Fiului lui Dumnezeu (Ioan 2, 19). Templul acesta El și L-a zidit și îi este atît de intim, cum este trupul omului pentru om ca persoană.

Dar (Iacob) ne arată și care va fi timpul venirii Lui în lume, zicînd: «Nu va lipsi domn din Iuda și conducător din coapsele lui, pînă ce va veni ceea ce i s-a gătit Lui. Și El este așteptarea neamurilor». Căci au domnit Iudeii și din sîngele lui Israel erau conducătorii lor, pînă ce Irod, fiul lui Antipatru, de neam din Palestina, a fost numit tetrah și a dobîndit domnia, sub care s-a născut și Hristos însuși, «așteptarea neamurilor»³⁹⁵. Căci faptul că născîndu-Se El, s-a mîntuit mulțimea neamurilor, nu are nevoie de dovedirea prin multe cuvinte, odată ce înseși lucrurile o arată aceasta. Iar că mai întîi a fost primit poporul cel nou și de curînd născut, iar după el va fi chemat și Israel, a adăugat-o îndată, zicînd: «care va lega de viță mînzul său». Căci Hristos, vița cea adevărată, a legat de Sine prin credință poporul din neamuri, pe care l-a asemănat cu un mînz³⁹⁶. Și cine se poate îndoi de faptul că a legat de Sine prin vrejul viței, adică prin iubirea cea de la El, mînzul asinei Lui, adică pe cel din maica mai veche a Iudeilor, sau poporul Sinagogii, cel care a crezut, odată ce toată Scriptura de Dumnezeu insuflată grăiește despre această taină? Iar faptul că avea să-și împurpureze cu sîngele propriu trupul Său, pironit pe cruce și străpuns de lance, l-a arătat zicînd: «Va spăla în vin haina Lui și în sîngele strugurelui veșmîntul Lui»³⁹⁷. De aceea și dumnezeiescul Isaia, descriind înălțarea la ceruri a lui Hristos, i-a înfățișat pe sfinții îngeri, sau Puterile de sus să spună: «Cine e Acesta Care vine din Edom? Roșeața hainelor Lui din Vosor» (Isaia 63, 1). Și iarăși: «Pentru ce sînt roșii hainele Tale? Și veșmintele Tale ca din teascușul călcat?» (Isaia 63, 2)³⁹⁸. Dar deși S-a coborît între morți, deși a suportat furia nebună a Iudeilor, pălmuirile și ocările, nu face mare caz de acestea, ci pătîmind pentru noi și mîntuind cele de sub cer, este mai degrabă

395. «Ceea ce i s-a gătit» s-ar putea interpreta și ca referindu-se la Fecioara Maria.

396. Iisus Hristos e vița (Ioan 15, 1), care produce vinul prefăcut în sîngele lui Hristos. În Transilvania e obișnuită o icoană pe sticlă a lui Hristos din a cărui coastă crește o viță, din ai cărei struguri Hristos însuși stoarce vinul într-un potir. Vinul e semnul puterii, căci susține cu precădere în om sîngele, care e semnul vieții. Vinul produce beția și bucuria entuziasmului. De aceea extazul întîlnirii cu Dumnezeu e asemănat uneori cu o beție.

397. În sîngele vărsat pentru alții a fost suprema curăție și generozitate, sau iubire de oameni a lui Hristos, iar aceasta pentru că acest sînge era asumat de ipostasul dumnezeiesc al Fiului lui Dumnezeu, manifestînd prin El toată iubirea și curăția Lui, mai ales prin faptul că nu l-a ținut pentru El, ci l-a vărsat cu iubirea Lui dumnezeiască pentru oameni.

398. Chiar la cer, Hristos S-a înălțat la cer cu trupul «spălat» de sîngele Lui, deci purtînd în el pecetea iubirii dureroase care L-a făcut să-și verse sîngele pentru noi. Ca Dumnezeu, Hristos e din veci plin de suprema iubire. Dar iubirea aceasta o imprimă prin jertfa de pe cruce în mod deplin și umanității Lui.

plin de bucurie atotiubitoare și obișnuită Lui ³⁹⁹. Aceasta a arătat-o, zicînd: «Ochii Lui strălucesc de vin». Prin aceasta socotesc că trebuie să se înțeleagă surîsul și bucuria și veselia Dumnezeirii Lui. Căci mintea celor ce au băut vin e mereu veselă și cu dispreț față de cele ce obișnuiesc să o întristeze. Iar fiindcă cuvîntul iese oarecum dintre dinți, zice că sînt albi și ei, ca unii ce fac să iasă prin limbă cuvîntul curat și alb. Pentru că Hristos nu grăiește niciodată cu păcat, ci e mai degrabă drept grăitor și adevărat. Și tot ce rostește este sfînt și minunat și aduce în sufletul și mintea celor ce-L aud cea mai mare strălucire.

Despre Zabulon

«Zabulon, lîngă mare va locui și el, la limanul corăbiilor, și se va întinde pînă la Sidon» (Fac. 49, 13).

Am arătat mai înainte că cercetînd înțelesul proorociei ce ni se dă și silindu-ne să vedem care este și spre ce țintă tinde, spunem că socotim că cel ce judecă bine ar dovedi că acest înțeles e alcătuit pe de o parte din asemănarea cu cele săvîrșite, pe de alta din tălmăcirea numelor, înfățișînd pe baza lor, de mai înainte chipul celor ce vor fi. Acest fel de lucru se va putea vedea și în legătură cu Zabulon și cei următori. Deci îi vom afla binecuvîntați pe unii din Israel și împodobiți cu buna mireasmă a tuturor celor plăcute lui Dumnezeu. Iar prin ei pe cei îndreptați prin credința în Hristos și făcuți strălucitori prin harul Sfîntului Duh ⁴⁰⁰, în așa fel ca să poată să spună în chip nemincinos: «*Binecuvîntați sîntem noi Domnului Care a făcut cerul și pămîntul*» (Ps. 113, 23). Li se potrivește și lor ceea ce a spus fericitul prooroc Isaia: «*Calea celor binecredincioși s-a făcut netedă și bine pregătită este calea celor binecredincioși. Căci*

³⁹⁹ Hristos e mereu în starea de jertfă. Dar aceasta înseamnă că e în starea generoasă și atotiubitoare de oameni, în care a fost cînd S-a jertfit, nu într-o nemulțumire față de cei ce L-au răstignit.

⁴⁰⁰ Se vede faptul că, a fi îndreptați prin credință nu înseamnă numai a fi iertat juridic de Hristos pe baza credinței, cum spune protestantismul, ci transformat prin harul Sfîntului Duh. Puțin mai înainte Sf. Chiril a vorbit despre lumina și curăția ce o aduce omului cuvîntul bun al altuia și în special al lui Hristos. Este lumină adusă de iubirea și curăția generoasă a celui ce adresează unui om cuvîntul, dar producînd și în cel căruia se adresează această lumină și curăție. Cuvîntul nu aduce și nu produce numai înțelesuri teoretice, ci și o viață luminoasă, sau o întunecare rea, după cum e cel ce-l rostește. Acum Sf. Chiril vorbește și de o strălucire adusă de har. E o strălucire care și ea echivalează nu numai cu aflarea unui conținut de idei, ci și cu ridicarea omului la o viață iubitoare și îmbunătățită prin fapte bune.

calea Domnului e judecata» (Isaia 26, 7) ⁴⁰¹. Cei astfel strălucitori și binecuvîntați, Dumnezeu tuturor a poruncit să fie chemați în curtea sfințită și dumnezeiască, zicînd: «Deschideți porțile ca să intre poporul care păzește dreptatea și adevărul, cunoscînd adevărul și păzind pacea» (Ibid. 2) ⁴⁰².

Dar ca nu cumva împiedicîndu-se de smintelile de pe drum, să se lenevească în lucrarea celor bune, a poruncit să li se facă drumul bun și să li se ușureze înaintarea și intrarea, zicînd sfinților lucrători ai celor sfinte: «Intrați prin porțile Mele și aruncați pietrele de pe cale» (Isaia 62, 10) ⁴⁰³.

Deci cei din Israel care au cinstit credința în Hristos, sînt binecuvîntați și puși și conduși pe drumul cel bun. De aceea s-a dat asigurarea clară că ei, sau Zabulon vor locui «ținutul vecin cu marea». Parcă ar spune că Israel se va amesteca cu neamurile și cele două popoare vor fi adunate într-o unică turmă, ajunsă sub mina arhi-păstorului cel bun prin fire, adică a lui Hristos.

Că ghicitura e adevărată, ne încredințează cu ușurință cuvîntul de Dumnezeu insuflatei Scripturi, care atribuie ținutul așezat lîngă mare celor din neamuri. Căci a zis: «Ținutul lui Zabulon, pămîntul lui Neftalim lîngă calea mării și cellalți care locuiesc lîngă mare, Galileia neamurilor. Poporul care șade în întuneric, a văzut lumină mare» (Isaia 9, 1—2). Vezi cum a numit «ținut al lui Zabulon», «pămîntul neamurilor», care au văzut lumină mare, se înțelege prin Hristos? Căci s-a luminat împreună cu cei ce locuiesc lîngă mare și Israel împreună locuitor cu ei. Și aceasta socotesc că înseamnă că

401. Dumnezeu însuși făcea dreaptă calea vieții și faptelor ce se sîlesc însă și ei să-L asculte prin binecredincioșia lor. Toată viața binecredinciosului este o sinergie, în care nu poți distinge ce e al lui Dumnezeu și ce e al omului. Căci calea plăcută Domnului e urmată din sentimentul de-a sta sub judecata Lui. Și prin aceasta însăși judecata Lui dă omului putere să-și împlinească pe de altă parte și răspunderea față de judecata lui Dumnezeu sub care răspunderea îl face să știe că stă.

402. Se afirmă iarăși sinergia. Dumnezeu poruncește ca unli să fie chemați în curtea Lui sfințită, adică li se dă puterea să înainteze spre ea. Dar această poruncă o dă pentru cei ce strălucesc prin fapte. Însă strălucirea nu e fără harul Lui. Iar porunca Lui e judecata Lui. Dar chemarea e totodată o atracție a lui Dumnezeu. Căci porțile deschise arată frumusețile atractive din curtea lui Dumnezeu. Însă porțile se deschid, la porunca lui Dumnezeu, pentru cei ce păzesc dreptatea, adevărul și pacea. Iar pentru aceasta se cere un efort din partea omului. Însă dreptatea păzită e totodată o dreptate dată de Dumnezeu, cum e și adevărul și pacea. De la început cei doi parteneri sînt într-o anumită legătură sau se mișcă deodată spre ea și în ea. Prin porțile deschise iese lumina și bogăția spirituală a Împărăției. Căci Împărăția este bogăție spirituală și lumină nesfîrșită de sensuri, de putere, de iubire. Iar lumina și bogăția sînt proprii sărbătorii. Prin porțile deschise se revarsă ambianța sărbătorii peste viața noastră de aici.

403. Deci calea e gătită și ușurată de Dumnezeu, dar pietrele de pe ea trebuie să le arunce cei chemați pe ea. Iarăși sinergia.

e dus pe cale bună de Dumnezeu. Iar că povăţuirea pe calea cea bună urmează luminării, o vom şti iarăşi de la Mîntuitorul, care spune iudeilor: *«Pînă ce aveţi lumină, umblaţi în lumină, ca să nu vă cuprindă întunericul»* (Ioan 12, 35). Deci poporul care locuia odinioară separat, ocolind amestecarea cu neamurile, va fi împreună locuitor cu ele, nemaifiind nimic care să le deosebească, odată ce peretele din mijloc al despărţitului a fost desfiinţat de Hristos şi legea poruncilor cu învăţăturile ei a încetat şi cele două popoare au fost zidite într-un popor nou în Hristos prin Duhul (Efes. 2, 14—15)⁴⁰⁴. *«Dar va fi, zice, şi lîngă limanul corăbiilor»*, adică ca într-un port sigur şi neînvişat, cu funiile nădejzii legate de Hristos. Căci după ce s-a despărţit de marea furtună, se odihneşte ca într-un port cu harul Lui, ca nişte vase încărcate, în porturi.

Iar spunînd că se va întinde «pînă la Sidon», pare să arate că aşa de mare va fi conlucrarea celor două popoare la unirea lor duhovnicească, încît cei din sîngele lui Israel vor umple cetăţile care au ajuns la multă vinovăţie şi osîndă în faţa lui Dumnezeu, pentru că au atras la rătăcire şi au răpit în oarecare mod pe închinătorii lui Dumnezeu. Căci a spus prin glasul proorocului: *«Şi ce sînteţi voi Mie, Tirule şi Sidonule şi toată Galileia celor de alt neam? Oare îmi răsplătiţi voi Mie cum vă răsplătesc Eu? Sau nu gîndiţi rău de Miné? Degrabă şi repede voi răsplăti răsplătii voastre peste capetele voastre. Pentru că argintul Meu şi aurul Meu l-aţi luat şi cele alese şi bune ale Mele le-aţi dus în templele voastre. Şi pe fiii lui Iuda şi pe fiii ai lui Israel i-aţi predat fiilor păgînilor ca să-i scoateţi din graniţele lor»* (Ioil 3, 4—6)⁴⁰⁵.

Priveşte, deci, cum cetăţile păcătoase şi războinice de odinioară, cauzatoare de rău Israiliţilor, vor primi pe cei credincioşi liberi de

404. Unitatea credinţei creştine a contribuit la naşterea în oameni a conştiinţei unităţii lor. (A se vedea mai nou despre aceasta: Konrad Raiser, *Einkert der Kirche und Einheit der Kleascheit*, în rev. «Okumenische Rundschau, Frankfurt / M, ianuar 1986, p. 18—40.). Dar de aci nu urmează contopirea neamurilor, cum ar putea urma dintr-o religie panteistă. Căci Dumnezeu cel unul în fiinţă, dar întreit în Persoane, care a creat persoane în comuniune de natură, dar distincte ca persoane, ceea ce are ca urmare că a creat şi neamuri una în natura umană, dar distincte prin înrudirile între anumite persoane datorită împrejurărilor istorice deosebite. În individualism omul nu vede natura sa comună cu a altora, în afirmarea masei, rasei, nu se vede caracterul unic al fiecărei persoane. Numai la comuniunea iubitoare între persoane şi naţi se vede şi natura comună şi caracterul unic al persoanelor şi naţiilor. Omul nou e omul capabil de această comuniune prin iubire.

405. Dumnezeu le-a dat păgînilor toate, dar ei nu i-au răsplătit folosindu-le spre slava Lui şi buna lor dezvoltare. I-au răsplătit la cele bune cu cele rele, folosind cele date de El spre cinstirea idolilor. I-au atras pe fiii lui Israel la ideile panteiste ale lor, făcîndu-i să iasă din graniţele lor geografice şi spirituale. De aceea şi Dumnezeu le va răsplăti altfel; şi anume răului lor, cu părăsirea lor din partea Lui.

orice răutate, Mîntuitorul nostru Hristos unind cele două popoare prin pace în același suflet și topind dușmănia dintre ele și făcînd pe Israel împreună locuitor cu neamurile în iubire. Socotesc că așa și nu în alt mod va locui Zabulon lîngă mare.

Despre Isahar

«Isahar a poftit binele, odihnindu-se în mijlocul părților sortite (moștenite). Și văzînd că odihna este bună și că pămîntul este gras, a supus umărul lui la muncă și s-a făcut bărbat lucrător de pămînt» (Fac. 49, 14—15). Căci Isahar se tălmăcește plată (simbrie). Din înțelesul numelui se arată ca un chip al celor așezați de Hristos în ceata celor ce au plata de la Dumnezeu și Tatăl. Căci zice David : «Cere de la Mine și-Ți voi da Ție neamurile moștenire a Ta ; și în stăpînirea Ta marginile pămîntului» (Ps. 2, 8). Iar în alt loc cîntă, arătînd, socotesc, pe cei dați lui Emanuil : «Iată moștenirea Domnului, fiii ; răsplata rodului pîntecelui» (Ps. 126, 3)⁴⁰⁶. Deci s-a dat, zice, lui Emanuil ca o răsplată cei ce au crezut din cei din singele lui Israhil și din cealaltă mulțime, adică din cea a neamurilor. Iar numind Domn pe Iisus, a spus că El se va face și rod al pîntecelui pentru că s-a făcut asemenea nouă⁴⁰⁷. Căci s-a născut din femeie și s-a arătat rod al pîntecelui feciorelnic. De aceea i-a cîștigat Hristos pe cei credincioși și despre ei zice către Tatăl și Dumnezeu Cel din ceruri : «Pe care Mi i-ai dat din lume, erau ai Tăi și Mi i-ai dat Mie» (Ioan 17, 6).

Aceștia au dorit binele, adică tot ce se zice și este cu adevărat deosebit de prețios și din cele preaiubite lui Dumnezeu. Aceasta o fac ei cu deosebită sîrguință și se silesc să o împlinească, încît pot rosti cu bună înțelegere, zicînd : «Judecățile Domnului sînt adevărate, toate îndreptăște ; dorite-s mai mult decît aurul și decît platra mult prețuită» (Ps. 18, 10—11).

406. Domnul Hristos nu are ca moștenire obiecte, ci subiecte ; și acestea nu ca vieți, ci ca fii ai Tatălui. Tatăl îi dă Fiului spre comuniune. Sau îi dă Fiului Său pe oameni spre a-i cîștiga ca fii ai Tatălui Său ceresc, care însă îi dăruiește și Fiului, cu toată dragostea lor de fii. Tatăl L-a născut pe Cuvîntul ca Fiu și i-a creat prin Fiul ca fii asemenea Lui și apoi L-a trimis să se intrupeze pentru fiii Săi creați, ca să se facă și El asemenea lor și pe ei asemenea Lui.

407. Fiul lui Dumnezeu S-a făcut asemenea nouă, pentru că mai întîi noi am fost făcuți prin El asemenea Lui ; existențe conștiente filiale cu originea în Tatăl. Fiul are în Sine virtualitatea de a se face, din bunăvoința Tatălui, asemenea nouă, odată ce ne-a făcut din bunăvoința Tatălui asemenea Lui.

Pe lângă aceasta e bine a dori să fii sub Hristos însuși. E ceea ce zice și mireasa în Cântarea Cântărilor: «*În umbra Lui am dorit și am șezut*» (Cint. 2, 5). Poporul care a venit la această voință, înțelege bine cele moștenite de la Dumnezeu, adică bunătățile făgăduite prin nădejde celor binecredincioși. Despre acestea a spus și dumnezeiescul David: «*În mâinile Tale moștenirile mele*» (Ps. 30, 16)⁴⁰⁸. În ele ajunge la capăt și se odihnește deplin, pentru că a dobândit ceea ce a așteptat. După ce și-a cunoscut sfatul și judecata sa și apoi a aflat că se va învrednici de odihnă nu puțin minunată de acestea, adică de cinstirea în veci, de viața în sfințenie desăvârșită, de slava fără sfârșit, primește să pătimească greutățile. Căci văzînd că pămîntul este gras, «*iși supune umărul*» (Fac. 49, 15) și iubește osteneala. Ia pildă de la cei obișnuiți să lucreze bine pămîntul, și anume primesc să asude cu plugul, dacă fac cunoștință cu pămîntul, aflînd rodul bogat ce-l dă și cele ce-i vor veni din el. La acestea ne îndeamnă și înțeleptul Osea, zicînd: «*Semănați vouă spre dreptate, culegeți rodul vieții, luminați-vă vouă lumina cunoștinței, căutați pe Domnul*» (Osea 10, 12)⁴⁰⁹. Dar și fericitul Pavel ne dorește, zicînd: «*Cel ce dăruiește sămînța celui ce seamănă și pîine spre mîncare, vă va dărui și va înmulți sămînța voastră, ca avînd toată îndestularea să sporiiți în tot lucrul bun*» (II Cor. 10, 11).

Despre Dan

«*Dan va judeca pe poporul său ca și un neam în Israel. Și să se facă Dan șarpe în cale, pîndind în cărare, mușcînd călcîiul calului și va cădea călărețul înapoi, așteptînd mîntuirea de la Domnul*» (Fac. 49, 16—18). Istoria urmează iarăși etimologiei numelui. Căci Dan înseamnă judecător sau judecată. Și el arată în sine ceata slăvită și vestită a Sfinților Apostoli, care au fost puși ca început al celor ce au crezut și au dreptul de-a judeca, dîndu-le lor acest drept Hristos. Căci zice dumnezeiescul Pavel: «*Oare nu știți că vom judeca pe îngeri, deci cu atît mai mult cele lumești?*» (I Cor. 6, 3).

408. Bogățiile spirituale ce le vom moșteni, ne sînt comunicate de Dumnezeu cel personal. Ele constau în a ne bucura împreună cu El de toate ale Lui în comuniune cu El cel infinit de bogat și iubitor.

409. Din ultima propoziție se vede că omul nu-și scoate cunoștința și viața din sine, ci ele îi revin de la Domnul. Dar nu-i vin fără osteneala Lui. Omul trebuie să semene și el în sine îndemnurile de la Dumnezeu, îmbogățindu-le, să deschidă ochii și el pentru lumina din afară.

Dar, unul este Judecătorul și Legiuitorul, după Scripturi : Hristos (Iac. 4, 12)⁴¹⁰. Iar dacă Apostolii sînt solii lui Hristos (II Cor. 5, 20) și s-a dat și lor cuvîntul împăcării, nu e nici o mirare, dacă se înțeleg și ei ca judecători după asemănarea lui Hristos. Ne-a anunțat și marele Isaia Împărăția dumnezeiască a lui Hristos și ne-a făcut vădită propovăduirea de către Sfinții Apostoli, zicînd : *«Iată Împăratul drept va împărăși și căpeteniile cu judecată vor povățui»* (Isaia 32, 22). Căci odinioară împărăteau peste Ierusalim cei din semînția lui Iuda, iar pentru judecată au fost rînduiți cei ce slujeau sfîntului cort și făceau parte din preoțime⁴¹¹. *«Căci buzele preotului vor păzi judecata și din gura lui vor cere legea»* (Mal. 2, 7). Dar după ce s-a micșorat umbra legii și a fost adusă slujirea adevărată în Duh, trebuiau lumii și niște Judecători mai strălucitori. Pentru aceasta au fost chemați dumnezeieștii ucenici care au luat locul învățătorilor de lege. De aceea a spus Dumnezeu către maica Iudeilor, adică Ierusalimului, prin glasul Psalmistului : *«În locul părinților tăi s-au născut fiii care îți vor grăi adevărul ; au luat locul părinților»*. Iar către Domnul nostru Iisus Hristos : *«Îi vei pune pe ei căpetenii peste tot pămîntul»* (Ps. 44, 17). Aceasta o și vedem dusă la capăt. Căci ne-au fost făcuți judecători și am primit drept căpetenii peste întreaga lume (ecumenici) pe sfinții ucenici, prin ale căror învățături ni se face cunoscută însăși taina lui Hristos⁴¹². Fiindcă ei sînt vistiernicii cuvîntului mîntuitor și învățăturii celor ce trebuie împlinite, dezaprobind ceea ce nu e de folos celor învățați de ei și înținat, și sfătuindu-i să-și însușească ceea ce le este spre folos.

410. În Epistola lui Iacob se continuă : «Cel ce poate să mintuiască și să piardă», Hristos e unicul Dătător de lege, pentru că El știe ce trebuie să facă omul și ce poate să facă cu ajutorul Lui, care S-a făcut om. Și este unicul Judecător pentru că a împlinit norma a ceea ce trebuie să ajungă omul. Și ca Dumnezeu poate mîntui pe cei ce se silesc să urmeze Lui, Omului adevărat, și pierde pe cei ce nu se silesc să se înalțe spre această normă umană. El și-a cîștigat dreptul să judece pe ceilalți, pentru că a împlinit El însuși ceea ce cere. Cine judecă după o normă gîndită, neîmplinită personal, n-are dreptul să judece. Nici un om nu realizează această normă. Și totuși această normă trebuie împlinită de un om și numai el poate judeca. Dar a împlinit-o pentru că e și Dumnezeu. Însă ca atare poate da și oamenilor puterea să o îplinească. Și o dă de fapt, cum și-a dat Sieși ca om această putere. El ne judecă adică cu dreptate. Dar și cu înțelegere și cu milă, ca Fratele nostru. Pentru că a trăit și neputințele noastre. Și pentru că a dat fiii Sale omenești numai atîta putere în împlinirea celor cuvenite de către om, cîtă nu a scos-o din puterea Sa reală omenească. Omul fără Dumnezeu nu poate împlini ceea ce e implicat în puterile omului. Hristos și-a dat și Sieși ca om și dă și celorlalți puterea să îplinească ceea ce stă în puterea omului să îplinească.

411. În text : «din sorțul (clerul) preoțimii».

412. Predica Apostolilor ne este normă pentru învățătura lui Hristos. După ea se judecă credința noastră. Ei sînt prin aceasta judecătorii noștri. De aceea spunem că Biserica adevărată este cea apostolică.

Deci Dan sînt cei rînduiți în diferite timpuri spre a judeca neamurile și popoarele și prin aceasta vor stăpîni cu putere și mare slavă, cum a domnit și o seminție a celor din Israil. Și socotesc că se gîndește la cea a lui Iuda care a împărățit, și nu la alta. Căci cine s-ar putea îndoi că au fost cinstiți și vor fi slăviți la culme de către închinătorii lui Hristos cei ce au fost rînduiți de El ca învățători ai celor de sub cer? Dar domnia lor nu avea să fie lipsită de loc de necazuri. Căci vor fi încercați de multe și nenumărate rele. Fiindcă vor fi împiedicați și nu vor avea drumurile apostoliei lor ferite de primejdii. E ceea ce arată Iacob în chip, zicînd: *«Să se facă Dan ca un șarpe așezat pe cale și pîndind pe cărare să muște călcîiul calului»*. Prin aceasta spune că lui Dan îi va fi un popor prigonitor, care îi va pricinui mușcături grele și de neocolit. Pentru că mușcăturile viperelor sînt greu de ocolit, deși sînt făcute călcîiului. *«Căci el va pîndi călcîiul tău și tu vei pîndi capul lui»* (Fac. 3, 15). Aceasta înseamnă că unii au uneltit să pricinuiască însăși moartea trupului Sfinților Apostoli. De fapt spunem că ei au suferit ceva ce ar pătimi un călăreț cînd se îndoaie calul pe picioarele dinapoi și cade pe partea dindărăt.

Căci se va răsturna călărețul și căzînd la pămînt, va aștepta, socotesc, pe cineva să-l ridice. Așa așteaptă dumnezeieștii Apostoli timpul slavei și al mîntuirii lor, în care vor fi chemați în Împărăția neclintită a veacurilor, odată ce Hristos le-a spus: *«Veniți, binecuvîntații Părintelui Meu de moșteniți Împărăția gătită vouă de la întemeierea lumii»* (Matei 25, 41)⁴¹³. Căci au sfîrșit drumul și au păstrat credința. De aceea vor primi cununa nevestejită (II Tim. 4, 7—8; I Petru 5, 4)⁴¹⁴.

Iar dacă ar voi cineva să spună că nu lui Dan vor fi unii ca șerpi ce stau în cale, ci însuși Dan va unelti împotriva altora, spunem că fariseii și cărturarii avînd rolul de-a judeca și conduce mulțimea, au fost pentru Hristos ca niște șerpi foarte veninoși și l-au omorît pe călărețul ce umbla pe calea simplă și dreaptă, folosindu-se de mușcăturile lor în chip dușmănos. Dar deși călărețul a căzut, suportînd de bunăvoie moartea trupului, a înviat avînd ca ajutor și întăritor pe Tatăl. Însă Fiul fiind puterea lui Dumnezeu și Tatăl, și-a făcut viu și El însuși trupul. De aceea se spune că primejduindu-se

⁴¹³ Dumnezeu a creat lumea și pe oameni în ea, pentru a înainta spre fîcirea lor veșnică în Împărăția cerurilor, conduși de Hristos, venit ca om în ajutorul lor.

⁴¹⁴ Locurile din paranteză pot fi folosite împotriva celor ce nu vor să cîntească pe sfinți. Dacă Dumnezeu îi slăvește plecînd din viața aceasta, oare nu trebuie să-l slăvim și noi?

ca om, a fost mîntuit de către Tatăl, deși fiind Dumnezeu după fire, deci susținînd El însuși în existența cea bună întreaga zidire văzută și nevăzută, zice: «Căci deși a fost răstignit din slăbiciune, e viu din puterea lui Dumnezeu» (II Cor. 13, 4) ^{414 b}.

Despre Gad

«Gad, ispită îl va ispiti pe el. Și îl va ispiti pe el la picioare» (Fac. 49, 19). Iarăși a tălmăcit ce vrea să spună Gad, căci înseamnă *ispită*. De aceea socotesc că și prin aceasta trebuie să se înțeleagă ceata dușmană lui Dumnezeu și îngîmfată a cărturarilor și fariseilor care resping propovăduirea dumnezeiască și evanghelică și necinstind nimic din cele de trebuință și folos, scrișneau din dinți împotriva lui Hristos, care învăța cele mai presus de umbră și lege, înconjurat cu prețuire și admirație de toată Iudea, uimind-o prin mărimea faptelor minunate și însoțind explicările Sale cu tot ce era plăcut lui Dumnezeu și cu fapte mai presus de fire. De aceea, cînd, după cuvîntul proorocului (Zah. 9, 9) părăsind Betania, a intrat în Ierusalim, El S-a așezat blind pe asină și pe mînzul asinei, iar copiii mergînd înaintea Lui, slăvindu-L, ziceau: «Osana Fiului lui David. Binecuvîntat este Cel ce vine în numele Domnului» (Matei 21, 9). Și unii dintre cei ce-L însoțeau își așterneau hainele pe cale, arătîndu-și admirația pentru Cel ce intra, alții se spărgeau de ciudă și înțeapați de acele ascuțite ale pizmei, vorbeau unii către alții, convingîndu-se de trebuința de a-L omori. Căci ziceau: «Vedeți că nimic nu folosește. Iată lumea întreagă merge după El» (Matei 21, 47). Dar fiindcă se temeau de mulțimea celor ce credeau, își rețineau mîinile de atacul pe față. Deci ca să-L pună în conflict cu conducătorii de oaste romani, trimiț pe unii din ucenicii lor împreună cu așa numiții Irodiani ca să-I spună: «Învățătorule, știm că vorbești adevărul și nu-ți pasă de nimeni. Căci nu cauți la fața oamenilor. E îngăduit să se dea dajdie Cezarului, sau nu?» (Matei 22, 16—17). Dar au fost dați pe față îndată, Hristos spunîndu-le după ce i-au arătat dinarul: «Dați cele

414. b. Zicem «Hristos a înviat», gîndindu-ne la Hristos ca Dumnezeu. Dar se spune și că Dumnezeu L-a înviat, gîndin-ne la El ca om (Fapte 2, 24). Dar fiind unit după ființă cu Tatăl, sau fiind puterea Lui ipostatică, prin «Hristos a înviat» înțelegem și pe Tatăl care L-a înviat, iar prin «Tatăl L-a înviat», înțelegem și pe Fiul care se învie. Fiecare Persoană dumnezeiască e într-un fel mai presus de orice dependență, sau referință nevrută, dar pe de altă parte fiind unite după ființă, e aci această calitate unită cu relația între Ele. Și această superioritate față de orice referință ca Persoane supreme o au în baza ființelor dumnezeiești, dar tot în baza ei au referința între ele care, dată fiind desăvîrșita lor unitate, nu trăiește nici una din ele referința la alta ca pe o referință la o Persoană exterioară.

ale Cezarului, Cezarului, iar cele ale lui Dumnezeu, lui Dumnezeu» (Ibid. 21).

Dar aceia rușinați fiind și trebuind să renunțe la această ispitire, i-au pregătit o altă ispită. Căci El împletind o frînghie din sfori, i-a alungat din templu pe toți cei ce vindeau oi și vaci, zicînd: «Scoateți acestea de aici. Nu faceți casa Tatălui Meu, casă de negustorie» (Matei 21, 13). Dar aceia revoltîndu-se, s-au apropiat de El, zicînd: «Cu ce putere faci acestea?» (Matei 21, 23). Ce răspunde Hristos la aceasta? «Vă voi întreba și Eu pe voi un cuvînt. Spuneți-Mi: Botezul lui Ioan de unde era? Din cer sau de la oameni? Iar ei cugetau întru ei: De vom zice că din cer, ne va spune nouă: Pentru ce atunci nu i-ați crezut Lui? De vom zice, de la oameni, ne temem de mulțime. Căci toți îl aveau pe Ioan ca prooroc. De aceea au zis: Nu știm». Ce a răspuns la acestea Hristos? «Nici Eu nu vă spun vouă cu ce putere fac acestea» (Matei 21, 21—27).

Deci Gad este ispitire, adică fariseii care pururea ispitesc. Dar și ei sînt ispitiți «la picioare», adică îndată. Căci Hristos e Cel ce după cuvîntul proorocului prinde pe înțelepți în înțelepciunea lor și întoarce cu pricepere sfaturile celor vicleni în întrebări contrare (Isaia 29, 14; I Cor. 1, 20).

Despre Așer

«Așer, grasă e pîinea lui, și el va da hrană conducătorilor» (Fac. 49, 20). Așer e bogăție. Aceasta arată înțelesul numelui. Din aceasta socotesc că trebuie înțeles Cel «în care sînt ascunse toate comorile înțelepciunii și ale cunoștinței» (Col. 2, 3), adică Hristos, «comoara ascunsă în țarină» (Matei 13, 44), mărgăritarul de mare preț, care spune și în persoana înțelepciunii în chip limpede: «A Mea este bogăția și înțelepciunea și agoniseala multora și dreptatea» (Înt. Sol. 8, 18)⁴¹⁵. El însuși a vizitat și pămîntul, cum zice David: «Te-ai înmulțit ca să-l îmbogățești pe el» (Ps. 44, 10). Dar și prea înțeleptul Pavel ne scrie: «Mulțumesc Dumnezeului Meu totdeauna pentru voi, pentru harul lui Dumnezeu dat vouă în Hristos Iisus, că în toate v-ați îmbogățit întru El, în tot cuvîntul și în toată cunoștința»

415. Bogăția spirituală, netrecătoare, înțelepciunea, toată agoniseala spirituală a oamenilor, între care și dreptatea, iubirea, curăția sufletească, sînt de la Dumnezeu-Cuvîntul, deși se cîștigă și prin efort personal. Ele nu sînt decît ale persoanelor supreme. Și se transmit de la persoană la persoane. Nu există în afara persoanelor. Existînd din veci în Persoane, care și le comunică cu atît mai deplin, cu cît sînt mai unite, dar neconfundate, ele sînt o dovadă a existenței Sfintei Treimi.

(I Cor. 1, 4—5)⁴¹⁶. Căci s-a sărăcit împreună cu noi deși e Dumnezeu cel bogat, ca noi să ne îmbogățim prin sărăcia Lui. Prin aceasta este El plina grasă, adică suculentă și hrănitoare⁴¹⁷. Căci ne hrănește Domnul nostru Iisus Hristos nu numai dându-ne mana sensibilă, ca odinioară celor din Israel, ci sălășluindu-Se pe Sine în sufletele celor credincioși prin Sfântul Duh⁴¹⁸. De aceea a și spus mulțimii iudaice: «Amin, amin zic vouă, nu Moise v-a dat vouă plina cea adevărată din cer. Căci plina lui Dumnezeu este Acela (Acea) care s-a coborât din cer și a dat viață lumii» (Ioan 6, 32—33)⁴¹⁹. Și iarăși: «Eu sînt plina vieții» (Ioan 6, 35).

Plina vieții se poate înțelege însă și altfel, după un înțeles mai presus de rațiune. Ea dă hrană căpeteniilor. Căci așa zice că Scaunele (Tronurile) și Stăpîniile, Căpeteniile și Puterile, Îngerii și Arhanghelii, și toată creația sfîntă și rațională (cuvîntătoare) își face pe Hristos hrană⁴²⁰. Însă lucrul acesta se cuvine să fie înțeles cum trebuie. Dar și conducătorilor (învățătorilor) turmelor le împarte mîncări, se înțelege duhovnicești, adică descoperirea tainelor dumnezeiești, cunoștința a toată virtutea, ca să și hrănească popoarele

416. Toată bogăția spirituală, puterea, cunoștința fără sfîrșit aflată în Dumnezeu, care-L exprimă pe El, ne vine prin umanitate al cărei ipostas, sau Persoană S-a făcut Dumnezeu-Cuvîntul. Dacă prin Acesta s-au imprimat în parte și se comunică mereu creației, și în mod deosebit omului ca făptură conștientă, cu atît mai configurată pe măsura omului, ni se comunică prin Cuvîntul făcut om.

417. S-a sărăcit împreună cu noi, sau la nivelul nostru, adică a dat bogăției Lui o formă comunicabilă nouă ca oameni, care înseamnă o sărăcie a Lui; dar aceasta ca să ne putem îmbogăți noi prin putința de-a o primi. El S-a sărăcit însă la nivelul omului desăvîrșit, la care noi nu putem ajunge decît în comuniunea cu El. Dar această desăvîrșire pare omului care se lasă amăgit de «bogățiile» stricăcioase ale lumii, mai degrabă sărăcie: e smerența, blîndețea, dezinteresarea, slujire a altora. Dar tocmai prin acestea e plină care se dăruiește cu îmbelșugare. Iar însușindu-ne această «sărăcie» a Lui, de fapt ne îmbogățim și putem deveni și noi darnici spiritual.

418. Dar în bogăția amintită, coborîtă la forma omenească, Cuvîntul lui Dumnezeu se află și puterea lui dumnezeiască, harul Lui, se află El însuși ca Persoană dumnezeiască ce ni se comunică prin Duhul Sfînt. Dacă numai persoana ce se comunică altei persoane e viață pentru cea din urmă, cu atît mai mult e Persoană dumnezeiască a Cuvîntului devenită accesibilă nouă prin umanitatea asumată, viața noastră.

419. Plina care dă viață lumii nu poate fi decît cea care coboară ca Persoană din cer. Numai persoana dă viață altei persoane și numai Persoana care aduce nesfîrșirea vieții din cer poate da viața întregii lumi. Persoana din cer, ca plina a vieții, nu poate fi adusă ca un obiect de o persoană omenească.

420. Am tradus nu cu începătorii, ci cu: căpetenii. Îngerii de toate gradele au și ei ca hrană spirituală pe Hristos. Căci Dumnezeu li se face și lor mai apropiat, mai accesibil prin umanitatea asumată. Pentru că și ca om Hristos se comunică prin spirit, prin rațiune, cum se comunică omul omului și într-un fel chiar îngerului. Există o reciprocă comunicare între toate făpturile conștiente raționale, ale creației, chiar dacă unele din ele — oamenii — sînt purtătoare de trup. Dar dacă și omul se poate comunica îngerului, de ce nu s-ar comunica Dumnezeu-Cuvîntul îngerilor și ca om. Aceasta dă un temel scoaterii de pîrticele pentru îngeri în jurul Agnelului la Liturghie. A se vedea și (Efes 3, 10).

conduse de ei cu învățăturile cele spre viață. De aceea zice și către ei: *«În dar ați luat, în dar să dați»* (Matei 10, 8). Iar în altă parte: *«Cine este sluga credincioasă și înțeleaptă pe care o va pune Domnul peste casa lui, ca să dea la vreme partea de grâu? Amin zic vouă, fericită va fi sluga aceea, pe care venind Domnul o va afla făcând așa. Amin zic vouă că o va pune peste toate avuțiile lui»* (Luca 12, 42—44). Aceasta îi vom afla făcând pe învățătorii Bisericii și înainte de ei pe Sfinții Apostoli. De aceea scrie fericitul Pavel unora: *«Doresc să vă văd, ca să vă împărtășesc vreun dar duhovnicesc spre sprijinirea voastră»* (Rom. 1, 11). Dar spun că și ei au fost mîngiați de la Dumnezeu, care i-a umplut pe ei de bunătățile de sus, și i-a săturat din belșug cu cele dăruite lor prin Duhul. Așer deci este Hristos, sau cei ce s-au îmbogățit cu Hristos, cărora le este și plînea cea grasă.

Despre Neftalim

«Trunchiul înalt, crescut frumos dintr-un germen» (Fac. 49, 21). Socotesc că ar fi potrivit și nu în afara scopului, să-l vadă și pe acesta ca chip al lui Hristos, dar dacă ar voi și al celor îndreptați prin credință și sfințiți în Duh. Căci s-a spus către maica Iudeilor, adică Ierusalim, prin glasul lui Ieremia: *«Măslin frumos la chip, umbros, a chemat Domnul numele tău. La glasul tăierii împrejur s-a aprins foc peste el»*⁴²¹. *Mare necaz peste tine. Stricatu-s-au ramurile lui. Și Domnul Puterilor, care te-a sădit pe tine, a grăit asupra ta rele»* (Ier. 12, 16—17). Căci atunci cînd trebuia să aibă cuvenita grijă (pentru că aceasta socotesc că înseamnă tăierea împrejur), atunci zice că s-a făcut fără de folos și s-a aprins pentru că n-a voit să recunoască pe lucrătorul ei prezent, care ne eliberează prin lucrarea Duhului, ca printr-o seceră foarte ascuțită, de cele nefolositoare, adică de cele pămîntești și trupești, ca să se nască în noi dorința și pornirea spre toate cele vrednice de admirat. De fapt putem auzi pe Hristos, Mîntuitorul nostru al tuturor spunînd lămurit: *«Eu sînt vița cea adevărată și Tatăl Meu este lucrătorul. Orice mlădiță care nu aduce rod întru Mine, o taie, și orice mlădiță care aduce rod o curățește, ca mai mult rod să aducă»* (Ioan 15, 1—2). Căci Domnul nostru Iisus Hristos este ca o rădăcină și ca un trunchi al viței trainic sădite a celor aduși la înnoirea vieții. Iar noi ca niște mlădițe am fost prinse și articulate într-o unitate spirituală cu El, legați cu El prin iubire,

421. Peste Ierusalim. Căci Ierusalim este în grecește la feminin.

îndulcindu-ne de grăsimea Lui și hrănindu-ne cu harul dumnezeiesc spre rodirea virtuții ⁴²².

Iar de ale noastre se îngrijește împreună cu Fiul și Tatăl însuși. Dar e vădit că dacă prin viță se înțelege Hristos, iar prin lucrător Tatăl, ceea ce e nefolositor în Hristos se taie, iar ceea ce poate dobândi cele bune și poate rodi în El, se învrednicește de grijă. Dar când maica Iudeilor trebuia să fie văzută, ca un măslin umbros și frumos, ridicându-se la cele mai înalte, s-a pierdut, cum zice proorocul, și s-a aprins focul în ea. De aceea și înțeleptul Ioan zice: *«Securea stă la rădăcina pomilor. Deci tot pomul care nu face rod bun, se taie și în foc se aruncă»* (Matei 3, 10). Iar că cetatea vestită avea să ajungă la capătul răului și de aceea să cadă în ultimele nenorociri, a anunțat de mai înainte proorocul Zaharia, zicând: *«Și plînsul Ierusalimului ca plînsul rodiei tăiate în câmp»* (Zah. 12, 11). Și iarăși i se spune lui: *«Deschide, Libanule, porțile tale și să mănince focul cedrii tăi. Vaite-se pinul, că a căzut cedrul. Că foarte dosădite s-au făcut mărimurile tale. Văitați-vă stejari ai Vasanitidei, că s-a smuls dumbrava cea sădită»* (Zah. 11, 1—2). Libanul este muntele acoperit de cedri. Iar acesta este un arbore binemirositor și între cei mai admirați pentru frumusețea lui. Ierusalimul este asemănat cu Libanul pentru că are o mulțime de preoți, admirată pentru cinstirile ce se dau pe temeiul legii. Căci ei au fost rînduiți conducători ca niște arbori robuști și înalți în dumbrăvi, care întrec măsura tuturor celorlalți și sînt așezați mai presus de tot poporul de sub conducerea lor.

Dar s-a aprins Libanul, adică Ierusalimul. Iar cei ce străluceau în el și erau foarte vestiți și aveau mulțimea slavei, s-au plîns unii pe alții, căzînd și pierzîndu-se și pierînd ca niște lemne tăiate de ostașii Romanilor. Dar Domnul nostru Iisus Hristos, prin care acei răi s-au pierdut în chip rău, S-a făcut ca o tulpină înaltă. Căci desfată prin înălțările nesfîrșite spre cele de sus și se lărgeste, ca să zic așa, peste tot pămîntul de sub cer. Aceasta a vestit-o mai înainte Dumnezeu prin glasul proorocului Iezechiel, zicînd: *«Și voi lua din cele ales ale cedrului, din virtul inimii lor, voi scoate și voi sădi pe munte înalt și-l voi atîrna pe el în muntele prea înalt al lui Israel. Și voi sădi și va (da) scoate odrasla și-i va da rod și va fi cedru mare și se va odihni sub el toată fiara și toată pasărea se va odihni sub umbra lui. Și ramurile lui se vor așeza și se vor cunoaște toți pomii cîmpului, că Eu sînt Domnul care umilește pomul înalt și înalt»*

422. Rădăcina și tulpina viței este Hristos, vița este tulpina cu toate mlădițele prinse în ea, iar mlădițele în parte sîntem noi ca persoane.

pomul umilit și usuc pomul înverzit și înverzesc pomul uscat» (Iez. 17, 22—24).

Înțelegi, așadar, că luînd cele alese ale cedrului, ne-a sădit nouă, Dumnezeu și Tatăl, pomul vieții. Iar cele alese ale cedrului sînt seminția lui Iuda, care domnește mereu și este mai slăvită decît celelalte, din care a odrăslit și Iesei și David și Sfînta Fecioară, care L-a născut pe Iisus. Și cum ne-am putea îndoi că ceea ce a fost luat dintr-un cedru ales, a fost atîrnat pentru noi de un pom și este un pom frumos și bine înflorit? ⁴²³. Căci am odrăslit prin voia lui Dumnezeu și Tatăl și noi iarăși, pomii uscați ce nu dădeau rod pentru că ne făcusem uscați, și au înflorit din nou în oarecare mod cei ce se aflau în umezeala și viața legii, adică cei din Israel ⁴²⁴. Și aceștia erau înalți, iar noi smeriți și aruncați ⁴²⁵. Dar am fost înălțați în Hristos prin credință (II Cor. 11, 7). Iar aceia s-au rostogolit din vechea slavă și s-au făcut umiliți. Deci e Dumnezeu Domnul tuturor, care prin voia Sa umilește cele înalte și ridică la înălțime cele umilite și usucă pomul înverzit și înverzește pe cel uscat. Iar că cei din vechea Sinaogă nu au rodit nimic, nefiind decît spini și mărcini, și de aceea s-au tăiat din pămîntul cel sfînt, iar în locul lor a odrăslit mulțimea celor din credință, care se aseamănă cu cei mai bine mirositori dintre arbori, o poți afla de la Dumnezeu, care zice: *«Și voi face pustia în lacuri și pămîntul în izvoare de ape. Pune-voi în pămîntul cel fără de apă — cedru și tisă și mirt și chiparos și plop»* (Isaia 41, 18—19). Și după altele: *«Și va fi că în locul scaiului va crește chiparosul, iar în locul urzicii va crește mirtul»* (Isaia 55, 13).

Prin cedru să înțelegi nădejdea celor ce cred în nestricăciune. Căci cedrul nu cunoaște putrezirea. Iar prin tisă se cuvine să înțelegi că cei în Hristos nu se află nici în ușurătatea minții, nici în nestatornicia înțelegerii. Căci toți sînt înțelegători, pentru că au mintea lui

423. Pomul vieții care a fost sădit pentru noi cele luate din cedrul ales, adică Fiul lui Dumnezeu sădit pentru noi ca om din umanitatea Fecioarei Maria, a fost atîrnat de această umanitate. Dar și noi am fost atîrnați de El ca om. Pomul vieții e Cel ce are viața în Sine și o dă tuturor. El o dă în primul rînd umanității Sale, dar o și are ca ipostas al ei în Sine. Oarecum și-o dă Sine însuși, ca Cel ce o are pe de altă parte în Sine. Și-o dă Sine ca om, Cel ce o are Sine ca Dumnezeu. Iar de acest opm atîrnăm toți cu viața noastră. Și depindem de Cel ce are viața ca dată de El. Insuși Sineși. Persoana supremă devenită totodată, aceeași, Persoană umană, atîrnă cu viața noastră. Cei ce cred sînt altoiți în El ca în pomul vieții, cum sînt mlădițele în vița care produce ea vinul ca producător al singelui vieții.

424. Cei dintîi sînt cei ce au devenit creștini dintre păgîni. Cei de al doilea, cei ce au devenit creștini dintre evrei, cunoscînd nu uscăciunea de suprafață a legii, ci umezeala ei, sau prezentă lui Dumnezeu-Cuvîntul care își pregătea prin lege venirea Sa în trup.

425. Minunile nu L-au făcut încă pe Hristos ca Dumnezeu întrupat. De-abia după ce a înviat dintr-o moarte pentru alții, descoperindu-se integral în toate

Hristos. Căci tisa este pom compact și are în el multă densitate. Iar prin mirt, buna mireasmă a sfințeniei și înflorirea neîncetată în har. Iar prin chiparos înălțimea și buna mireasmă. Spun că e înalt în virtute și strălucitor în har. Și prin plop, strălucirea și albul dreptății. Căci cei împodobiți de harul lui Hristos sînt strălucitori.

Deci Neftalim cel văzut ca trunchi înălțat este Hristos însuși sau cei cunoscuți ai lui Hristos. Fiindcă zice: «Crescut în frumusețe din germen», ceea ce înseamnă, cum socotesc, același lucru. Căci la început Hristos arătîndu-Se în chipul nostru, n-a fost cunoscut că e Dumnezeu după fire. De aceea Iudeii au cîntecăscut să-L omoare cu pietre, reproșîndu-I: «Că Tu fiind om, Te faci pe Tine Dumnezeu» (Ioan 10, 31—33). Dar vom afla și pe Sfinții Apostoli înșiși uimindu-se de El ca de un făcător de minuni, dar neînțelegînd încă lămurit taina privitoare la El. Astfel, se liniștea marea și se oprea năvala duhurilor sălbatice cînd Hristos porunea acestea. Dar ei se gîndeau zicînd: «Cine este Acesta că și marea și vînturile I se supun?» (Matei 8, 27; Marcu 4, 40).

Vezi cum ceea ce era după fire, adică Dumnezeu, dar făcut om, nu era cunoscut de cei din lume și nu era în slavă strălucitoare? Dar cînd cunoștința despre El a sporit în noi, a fost rezut în sfîrșit că e Dumnezeu după fire «și tot genunchiul I se va pleca» (Filip. 2, 10), închinîndu-I-se Lui cele de sub cer. Deci numai înaintînd spre de-

înălțimile Lui ca om și ca Dumnezeu ce înalță pe om mai presus de om, de-abea după ce și-a descoperit un interior și o putere de lucrare văzută, corespunzătoare în superioritatea lor peste ceea ce e obișnuit omenesc, a fost cunoscut ca Dumnezeu făcut om. Spiritulul și manifestările văzute au contribuit împreună la revelarea Lui ca Dumnezeu făcut om. Oamenii au trebuit să înainteze în relația intimă cu El, dar să vadă și faptele Lui minunate, ca să-și dea seama că e Dumnezeu. Cu cît L-au cunoscut mai bine, prin umanitatea Lui, ca Dumnezeu, manifestîndu-Se prin umanitate și trup, cu atît și-au dat seama că e mai presus de omul simplu, obișnuit, că e Dumnezeu făcut om. Dumnezeu se folosește nu numai de umanitatea asumată, ci și de capacitatea de sesizare sau de cunoaștere a oamenilor a ceea ce e mai presus de omenesc, dar făcut accesibil lor prin omenescul Lui, pentru a Se revela. Revelarea lui Dumnezeu nu e numai o lucrare a lui Dumnezeu, ce și ea se săvîrșește și printr-o conlucrare a omului, făcută posibilă de lucrarea lui Dumnezeu.

De aci rezultă că pe măsură ce se înalță omul în cunoașterea lui Hristos ca Dumnezeu prin umanitatea Lui, cu atît se înalță și El în umanitatea Sa și în capacitatea de cunoaștere a umanului. Căci așa cum Hristos e omul desăvîrșit, întrucît este tot El Dumnezeu desăvîrșit, așa și omul devine cu atît mai om, cu cît cunoaște mai mult în Hristos omul desăvîrșit pe Dumnezeu, printr-o relație tot mai intimă cu El. Așa se explică înălțimea umană a sfinților.

În aceasta avem și o explicație a afirmării că legea veche s-a dat prin îngeri, că Dumnezeu păstra o anumită distanță față de oameni. Cel mai deplin se revelează Dumnezeu omului făcîndu-Se om. Dar pentru aceasta e necesară și o capacitate a omului de a se înalța, ceea ce în Vechiul Testament nu avea loc. Acolo Dumnezeu se revela prin Puteri, sau prin îngeri. Glasul Lui răsuna din întineric.

săvîrșire cunoștința despre El în noi, și arătîndu-Se mai frumos decît fiii oamenilor (Ps. 44, 3), se face cunoscut.

Iar dacă s-ar înțelege ca referindu-se și la noi «crescînd întru frumusețe din germen» (din naștere), cuvîntul n-ar fi lipsit de sens. Căci înaintînd mereu în virtute și ajungînd la cele mai bune, sau întinzîndu-ne înainte, după cuvîntul fericitului Pavel (Filip. 3, 13—14), înaintăm pururea la o frumusețe tot mai luminoasă, înțeleg frumusețe duhovnicească, ca să ni se spună și nouă la sfîrșit: «*A poftit împăratul frumusețea ta*» (Ps. 44, 12) ⁴²⁶.

Despre Iosif

«*Iosif, fiu crescut, fiul cel atotînnăr dorit al meu, întoarce-te la mine. Pe el cei ce au uneltit l-au defăimat și domnii l-au ținut sub săgețile lor. Dar a slăbit arcurile lor și a slăbit vinele brațelor mîinilor lor prin mîna puternicului Iacob. De aceea ești cel ce ai întărit pe Israil de la Dumnezeu Tatăl tău. Și ți-a ajutat ție Dumnezeuul meu și cu binecuvîntarea cerului de sus și cu binecuvîntarea pămîntului care are toate, din pricina binecuvîntării sînilor și a pîntecelui, a binecuvîntării tatălui tău și a maicii tale. Te-ai ridicat în binecuvîntări peste colinele munților statornici și colinele veșnice, care vor fi pe capul lui Iosif și pe creștetul fraților pe care îi va povățui*» (Fac. 49, 22—26).

Cuvîntul proorociei se îndreaptă iarăși spre Emanuil însuși. Și ceea ce se arată prin ea nu e, socotesc, nimic altceva decît ceea ce am spus adineauri: «crescînd frumusețea din germen» (din naștere). Căci spunînd că a crescut, arată desigur sporirea și înaintarea spre slava ce-o avea în El de la început prin fire, după înțelesul cel drept al cuvîntului. Pentru că după ce Cuvîntul Unul Născut al lui Dumnezeu, care e Dumnezeu și din Dumnezeu, s-a golit pe Sine, după Scripturi (Filip. 2, 7), coborînd cu voia la ceea ce nu era și a îmbrăcat trupul acesta atotlipsit de slavă, S-a arătat în chipul robului ⁴²⁷,

426. Frumusețea umană e una cu desăvîrșirea ei în toate cele bune, deci și în cunoașterea de către om a omului (și a universului), dar mai ales a lui Hristos, Omul desăvîrșit. Aceasta presupune subțirime și delicatețe și le promovează pe acestea. Nu poți cunoaște pe altul într-o agresivitate grosolană, ci în sfilă și în conștiința complexității și tainei lui minunate.

427. «Chipul robului», existența dependentă de Creatorul și supusă legilor materiei. Dar la baza ei era o continuă acceptare a acestei stări prin voința proprie. Și El știa aceasta. Iar prin aceasta știa de puterea Lui și și-o exercita. Golindu-Se El însuși cu voia de slava Sa și menținîndu-Se în această golire, chiar prin aceasta știa de puterea Sa și și-o exercita. E o putere în a te face și menține smerit cu voia. E o altă formă de manifestare a puterii. Dumnezeuul adevărat trebuie să aibă și această putere. El nu poate fi închis numai în manifestarea înfricoșătoare a puterii Lui.

făcîndu-Se ascultător lui Dumnezeu și Tatăl pînă la moarte. De aceea se spune că a fost preainălțat ⁴²⁸ și a primit, după cuvîntul fericitului Pavel, «*nume mai presus de tot numele*», cum nu-L avea pentru umanitate (Filip. 2, 8—9), ci pentru starea de har ⁴²⁹. Dar adevărul e că starea aceasta nu era un dar din cele ce nu le avea prin fire de la început. Departe de aceasta. Ci trebuie înțeles mai degrabă ca o revelare și reîntoarcere la ceea ce există în El prin ființă și de nepierdut de la început ⁴³⁰. De aceea a și spus, după ce a îmbrăcat micimea umanității în chip iconomic ⁴³¹: «*Părinte, slăvește-Mă cu slava pe care am avut-o la Tine înainte de-a fi lumea*» (Ioan 17, 5). Căci pururea a fost în slava cuvenită lui Dumnezeu, existînd împreună cu Născătorul Său înainte de tot veacul și timpul și de întemeierea lumii. Deci creșterea lui Hristos trebuie înțeleasă ca sporirea slavei, pe care o are pururea mai largă și mai strălucitoare, fiind înțeles de cei din lume că e prin fire Dumnezeu ⁴³² și că Domnul tuturor e împreună slăvit și împreună închinat cu Dumnezeu și Tatăl.

Dar fiind El însuși Făcătorul tuturor, e înțeles în mod cuvenit și ca Cel ce S-a făcut Cel atotîntăr. Căci s-a arătat în timpurile de pe urmă ale veacului, după ceata slăvită și strălucită a sfinților prooroci și simplu, după toți cei dinainte de venirea Lui, socotiți în treapta

428. S-a făcut de bunăvoie om ascultător de Dumnezeu-Tatăl, arătîndu-ne cum trebuie să se arate omul. Punînd și omul voia sa în această ascultare, se ridică și el peste neputința sa spirituală, care îl face să se mîndrească. Omul devine mai tare ca sine, smerindu-se de bună voie. Iar putere pentru aceasta a luat de la Fiul lui Dumnezeu care și-a arătat într-o nouă formă puterea Sa, primind de bună voie smerenia omenească și a dat și umanității Sale puterea de a-și învinge slăbiciunea mîndriei. Astfel preainălțarea văzută a lui Hristos își are cauza în puterea ascunsă pe care și-a manifestat-o El făcîndu-Se om ascultător de Tatăl pînă la moarte.

429. Acest «nume mai presus de tot numele» e slava pe care o primește ca om mai presus de orice creatură care are un nume în care i se arată mîrginirea și dependență. «Starea de har» nu înseamnă că Hristos ca om e numai prin har într-o stare superioară nouă, ci că nu are această slavă ca om prin firea Lui omenească, ci din voința și puterea Lui ca Dumnezeu.

430. «Preainălțarea» o primește ca om, dar pentru că a avut-o de la început ca Dumnezeu. Dacă n-ar fi fost Același și Dumnezeu n-ar fi putut primi această preainălțare ca om. Ipostasul dumnezeiesc își acopere slava cea din veci, îmbrăcîndu-Se în trupul omenească. Dar slava Lui dumnezeiască străbate prin umanitatea Lui, sau I se face și slavă și în calitate de ipostas al umanității după ascultarea Lui ca om de Tatăl pînă la moarte.

431. Adică cu voia, pentru mîntuirea noastră, nu în mod silit, cum se naște omul ca om fără să fie întrebat, ci în baza legii impuse de Dumnezeu nașterii oamenilor. Desigur, nici omul nu se naște cu sufletul în baza unor legi pur naturale. E și o lucrare a lui Dumnezeu în aceasta. Dar omul nu se naște din voia lui.

432. Dar slava lui Hristos ca Dumnezeu crește mereu, pentru că și-o face tot mai străvezie prin umanitatea Lui și oamenii devin tot mai capabili să-i vadă măreția dumnezeiască prin umanitatea Lui, făcîndu-I-se tot mai intim. «*Iar copilul creștea și se întărea cu duhul umplîndu-Se de înțelepciune*» (Luca 3, 40), pentru că tot mai mult se descoperea prin înțelepciunea Lui omenească. Înțelepciunea dumnezeiască, tot mai mult se deschidea cea dintîi celei din urmă.

fiilor prin virtute⁴³³. Iar că Emanuil a fost pizmuț, cine s-ar putea îndoi? A fost pizmuț de sfinți, care silindu-se să meargă pe urmele Lui și însușindu-și chipul frumuseții Lui dumnezeiești și L-au făcut pildă a celor ce trebuie făcute, dobândind slava mai presus decît toate. Dar trebuie înțeles că a fost pizmuț și în alt mod de cei ce s-au hotărît să nu-L iubească, adică de învățătorii Iudeilor, adică de cărturari și farisei, care zămisleau în ei o pizmă amară și făceau din slava Lui neasemănată pricină de bîrfire și erau chinuți în multe feluri. Căci Hristos învia morții răspînditori de miros și intrați în putrezire, arătîndu-Se mai tare ca moartea. Iar aceia care ar fi trebuit să se minuneze și să înainteze spre credință, nemaiîndoindu-se întru nimic, nu făceau aceasta, ci erau mușcați de pizmă și primeau în minte întristări amare. Pe orbul din naștere, pe care El l-a vindecat, îl declarau păcătos (Ioan 9, 1 ș.u.). Cetele demonilor erau alungate, iar ei afirmau în chip mincinos că are puterea de la Belzebul (Matei 12, 22 ș.u.). Aruncau cu pietre asupra Lui, în chip disprețuitor, zicînd: «Nu aruncăm cu pietre asupra Ta pentru o faptă bună, ci pentru hulă, că fiind om, Te faci pe Tine Dumnezeu» (Ioan 10, 33). Fremătau iarăși zicînd: «Acesta este Moștenitorul, haideți să-L omorîm» (Matei 20, 38).

Era pizmuț deci și de cei ce s-au hotărît să-L urască, dar n-a putut fi pierdut cu totul. Căci deși a suportat crucea, dar ca Dumnezeu a înviat, călcînd moartea, Dumnezeu și Tatăl grăindu-I și zicînd: «Întoarce-te la Mine» (Isaia 44, 22). Căci S-a suit la ceruri, ca să și audă spunîndu-I-se: «Șezi de-a dreapta Mea, pînă ce voi pune pe vrăjmașii Tăi așternut picioarelor Tale» (Ps. 109, 1).

Iar că au căzut, deși au zămislit cea mai mare furie împotriva Lui, ne-a arătat zicînd: «Pe El cei ce au uneltit, L-au defăimat și domnii L-au ținut sub săgețile lor», adică căpeteniile poporului, care ațîțau împotriva Lui pe cei ce-L răneau, ca să facă cele ce nu se cuvenea să le îndrăznească și să sară asupra Lui ca niște fiare. Dar s-au sfărîmat arcurile și au slăbit vinele brațelor lor pentru mina puternicului Iacob, adică a lui Dumnezeu și Tatăl, care este Domnul Puterilor, care a și pregătît ca Fiul să fie binecuvîntat în cer și pe

433. Virtutea îi face pe oameni fii ai lui Dumnezeu, pentru că în virtute se arată generozitatea lor, plină de iubire, și curată de orice egoism, așa cum e și Dumnezeu și cum numai din puterea lui Dumnezeu și din iubirea față de El pot deveni oamenii. Dar pe treapta culminantă de Fiu ca om S-a arătat Hristos, Care, ca Fiu al Tatălui după ființă, S-a făcut Fiu al Tatălui și ca om, umplînd umanitatea asumată de suprema simțire filială față de Tatăl. Umanitatea trebuia să crească în simțirea filială în alte persoane, pentru ca să poată atinge treapta supremă a acestei simțiri, ca asumată de Fiul Unul-Născut al Tatălui.

pămînt ^{433 b}. Căci scrie dumnezeiescul Pavel: «Iar cînd aduce în lume pe Cel Întîi Născut ⁴³⁴, zice: Și să se închine Lui toți îngerii lui Dumnezeu» (Evr. 1, 6) ⁴³⁵. Dar ne spune undeva și marele David: «Tot pămîntul să se închine Ție și să-ți cînte Ție» (Ps. 65, 3) ⁴³⁶. Aceasta spunem că este binecuvîntarea de sus și cea de jos de la pămînt care are toate, adică în care este pentru Hristos toată virtutea și în care sînt rodirile de toate felurile ale evlaviei față de Dumnezeu ⁴³⁷. Căci s-a spus undeva către Fiul: «Vizitat-ai pămîntul și îmbătîndu-l l-ai înmulțit, ca să-l îmbogățești pe el» (Ps. 44, 10) ⁴³⁸. S-a dat Lui binecuvîntarea de sus; iar cea de la pămînt e confirmată clar: «Din pricina binecuvîntării sînilor și pîntecelui, a tatălui și a mamei» (Fac. 49, 25—26). Prin aceasta se indică limpede și lămurit nașterea Unuia Născutului din Dumnezeu și Tatăl și cea prin Sfînta Fecioară, prin care se înțelege și s-a arătat ca om ⁴³⁹. Căci fiind prin

433 b. Nimic nu face Fiul fără bunăvoința și împreună lucrare a Tatălui. El L-a trimis pe Fiul să ia față de om, pentru ca Tatăl să iubească fața oamenilor în fața omenească a Fiului Său și pentru că și Fiul să iubească pe oameni ca frați ai Săi și să iubească pe Tatăl și cu iubire de om, atrăgînd și pe oameni în această iubire. Dar prin aceasta Tatăl nu s-a gîndit numai la oameni, ci și la o slavă a Fiului cunoscută de oameni. De fapt jertfa pentru oameni a Fiului Său și în general bunătățile adînci și bogate arătate oamenilor prin familiaritatea în care a intrat cu ei, îl fac iubit și slăvit de ei și de toată creația, căreia s-a arătat lumina Lui.

434. Întîi-Născut ca Om nou, sau reînnoit, căci ca Dumnezeu este Unicul-Născut.

435. I se închină îngerii acum lui Dumnezeu-Cuvîntul ca om. Căci lui Dumnezeu I s-au închinat de la crearea lor. Acum și omul capătă în ochii îngerilor o valoare necunoscută de ei înainte. În om e recapitulat și transformat universal. El face legătura între lumea îngerească și cea materială. Dar omul revine la această slujire și putere a Lui numai cînd Hristos însuși Se face om. Acum e unificată prin umanitate în mod deplin și creația materială cu Dumnezeu.

436. Chiar cosmosul material se închină și cîntă în corn lui Dumnezeu cînd omul se umple de Hristos. Căci omul adună în El prin cunoaștere, organizare, înfrumusețare și exprimare tot universul. Chiar umanitatea așumată de Hristos nu e pasivă în El ca Dumnezeu, ci și activă la maximum devenită umanitate a ipostasului dumnezeiesc. Căci altfel actualizează în El prin umanitatea Lui puterea Lui, sau a umanității în a înțelege, descoperi și exprima bogățiile și adîncimile universului.

437. Altfel sînt virtuțile oamenilor care impun prin trup (frumusețea), puterea spiritului asupra creației materiale, care descoperă sensurile ei, care o înfrumusețează, care fac spiritul stăpîn asupra ispitelor ei și îi dau prin aceasta o tărie deosebită. Dar numai dacă știe de Dumnezeu, ca izvor de putere mai presus de lumea materială. Acestea le poate arăta și Fiul făcîndu-Se om. Și ele sînt binecuvîntarea ce-I vine de la pămînt.

438. În trad. rom.: «adăpîndu-l». E bine și așa. Căci adăparea îl face roditor. Dar «îmbătîndu-l» arată entuziasmul care s-a dat sufletelor. Aceasta le-a îmbogățit cu cunoștința lui Dumnezeu, le-a deschis orizonturi nesfîrșite, le-a înălțat în bunătate.

439. Dacă nu s-ar fi făcut și hrănit ca om prin Sfînta Fecioară, Fiul lui Dumnezeu n-ar fi putut arăta în forma umană, nouă, bogăția Lui și deci n-ar fi avut binecuvîntarea de la pămînt, din pricina binecuvîntării date pîntecelui și sîinului Fecioarei de către Dumnezeu.

fire și cu adevărat Fiu al lui Dumnezeu și Tatăl, pentru noi a suportat nașterea din femeie și din pîntece și a supt sîinii ei⁴⁴⁰. Căci nu S-a făcut om la părere, cum spun unii⁴⁴¹, ci S-a făcut cu adevărat ceea ce sîntem și noi⁴⁴², urmînd legile firii, și S-a folosit de hrană, deși a dat El însuși viață lumii. De aceea și fericitul Isaia a anunțat pe Domnul ca pe Unul care se va întrupa cu adevărat din trebuința de hrană potrivită pruncului, zicînd: «*Unt și miere*» (Isaia 7, 14). S-a binecuvîntat, așadar, din pricina sînilor și a pîntecelui.

Căci, precum am spus înainte, deoarece S-a făcut om și ascultător Tatălui, a moștenit «*un nume mai presus de tot numele și Lui I se va pleca tot genunchiul, al celor cerești și al celor pămîntești și al celor dedesupt, mărturisind că Domn este Iisus Hristos spre slava lui Dumnezeu Tatăl*» (Filip. 2, 9). Dar deși S-a arătat ca noi, va fi mai presus de tot sfîntul și se va ridica cum se cuvine lui Dumnezeu mai presus de cei care au fost de la început și sînt numiți părinți⁴⁴³. Căci zice Psalmistul: «*Că cine se va face deopotrivă cu Domnul? Sau cine va fi asemenea Lui între fiii lui Dumnezeu?*» (Ps. 138, 7). Aceasta o învață și fericitul Iacob aci, zicînd: «*Că te-ai ridicat în binecuvîntări peste munții statornici și colinele veșnice*». Munți veșnici și statornici și coline veșnice numește pe sfinți, fiindcă s-au ridicat de la pămînt și nu mai cugetă nimic din cele vrednice de aruncat, ci caută cele de sus și tinde spre înălțimile virtuților. Deci sînt în urma slavei lui Hristos și sfinții cei mai mari, care au ajuns la capătul virtuților. Căci ei au fost slujitori, chiar dacă au fost ridicați la treapta de fii⁴⁴⁴.

440. Sf. Chiril repetă că Hristos e Dumnezeu «după fire». Dar nu o spune că e după fire ca om. Căci om Se face prin voință, nu e prin fire. Se face om, în chip iconomic, adică prin voință și nu pentru El, ci pentru noi, pentru mîntuirea noastră. Dar aceasta nu înseamnă că n-a luat firea omenească. El a «suportat» nașterea din femeie, ca o «coborîre», ca o smerire. El ia firea noastră, cum spune mai departe prin expresia «s-a făcut ceea ce sîntem și noi, urmînd legilor firii». El urmează (cu voia) «legilor firii». Acestea nu I se impun fără voie. El «suportă», cu voia nașterea din femeie și suge sîinii ei. El nu este om după fire, cum e Dumnezeu. În acest caz n-ar fi fost Dumnezeu din veci, care S-a făcut om cînd a voit. Sau ar fi om din veci. Ar fi un fel de om identic cu Dumnezeu. Dar în faptul că S-a făcut om cu voia, se arată că e și Dumnezeu cu o putere superioară omului, care îl poate mintui pe om.

441. Aceasta o susține dochetismul.

442. Dacă nu S-ar fi făcut om ascultător de Tatăl, Fiul n-ar fi fost binecuvîntat de Tatăl și ca om și n-ar fi primit închinarea sau binecuvîntarea și de la pămînt, sau de la toată creația. Dar aceasta a adus Tatălui o slavă nouă.

443. Tocmai pentru că S-a coborît de sus deasupra tuturor, arătînd cea mai mare smerenie, S-a și ridicat ca om mai presus de toți și a ridicat toată creația în Sine și primește cea mai înaltă binecuvîntare.

444. Hristos făcîndu-Se om, a ridicat ca Fiu al Tatălui pe toți oamenii ce I se alipesc la treapta de fil, dar nu fil născuți din ființa Tatălui, ci fii ridicați din starea de creaturi, sau de slujitori. Sînt fil după har, nu după fire.

Dar Domnul, ca Fiu, le-a dăruit lor cele prin care s-au făcut strălucitori. De aceea și zic: «*Din plinătatea Lui noi toți am primit*» (Ioan 1, 16) și har peste har. Deci cununa slavei va sta pe capul Mîntuitorului nostru. Dar va trece nu mai puțin și va fi dar dat și peste sfinții care s-au supus Lui, care se vor împodobi cu cununa nevestejită a slavei, deoarece făcîndu-se părtași ai pătimirilor Lui, se vor face părtași și ai slavei Lui (I Petru 5, 1)⁴⁴⁴ b. Așadar, odată ce au pățimit împreună cu El, vor și împărăți împreună cu El⁴⁴⁵.

Despre Veniamin

«*Veniamin, lup răpitor. Dimineața mîncă încă și seara va împărți hrană*» (Fac. 59, 27). Rahila a născut întîi pe Iosif, iar după el pe Veniamin. Dar totuși Iosif a fost numit de tatăl fiul cel mai tînăr. Și înțelegem lucrul acesta astfel: Spunem că Veniamin a fost mai tînăr ca cel mai tînăr. Dar Veniamin e fiul cel mai tînăr. De aceea trebuie înțeles ca o icoană și ca un chip al poporului cel mai tînăr, care a și fost chemat prin sfinții ucenici, după ce a înviat Hristos din morți și S-a dus la Tatăl Său și Dumnezeu din ceruri. Și e asemănat, socotesc, cu un lup răpitor, pentru că era foarte fierbinte în dorința de-a învăța și de-a sări pururea și cu mare pornire asemenea unor fiare, spre tot ce era bun de mîncat pentru întreținerea tăriei duhovnicești. Căci asemenea lupilor, cei credincioși sînt cumpliti cînd văd ceea ce le e de folos, repezîndu-se spre a răpi ceea ce le e spre trebuință. Și sînt iuți în a ocoli cele ce obișnuiesc să le fie spre pagubă. Nu sînt cuprinși ușor de frică nici cînd sînt înconjurați ca de cîini, de cei ce voiesc să-i alunge de la faptele și cuvintele bune, ci slăbesc învăluirea din partea acelorora. Căci s-au deprins foarte bărbătește să spună: «*Cine ne va despărți pe noi de dragolstea lui Hristos? Oare necazul, sau strîmtorarea, sau foamea, sau prigoana, sau goliciunea, sau primejdia, sau sabia?*» (Rom. 8, 35). Dar nici păstorii mincinoși nu-i vor scoate din calea iubită de ei, aruncîndu-i fără cruțare în închisoare, după cum s-a scris. Căci suferind cele mai grele pătimiri, viețuiesc în a pătimi. De aceea zic: «*Mie a viețui este Hristos și a muri dobîndă*» (Filip. 1, 21).

Deci chiar dacă sînt asemănați cu lupii răpitori, în chipurile arătate de noi, nu li se face nici o nedreptate socotindu-i ca nefiind în

444 b. Slava sfinților înseamnă cinstirea lor. Ea le vine din unirea cu Hristos, prin deschiderea lor la viața înălțată a Lui Hristos, din faptul că Hristos și-a făcut prin umanitatea asumată accesibile darurile dumnezeirii celor ce se alăpesc Lui.

445. Făcîndu-Se Cuvîntul om, bunătățile Lui au luat forma virtuților omenestilor, a căror practicare nu se face fără eforturi.

cele cuvenite, dat fiind că și Mîntuitorul însuși se numește pe Sine leu și pardos, sau panteră, zicînd : *«Pentru că Eu sînt ca o panteră lui Efreim și ca un leu casei lui Iuda. Și Eu vin și voi pleca și voi lua și nu va fi vreunul să scape»* (Osea 5, 14). Ba numește «fiare ale cîmpului» și pe cei ce au crezut în El, zicînd prin glasul lui Isaia : *«Mă vor binecuvînta fiarele cîmpului și sirenele și fiicele strușilor. Că am dat apă în pustie și riuri în pămîntul fără apă, ca să adăp neamul Meu cel ales, poporul pe care l-am agnosit ca să povestească virtuțile Mele»* (Isaia 43, 20—21) ^{445b}.

Deci înțelegi în ce sens neamul ales e numit foarte potrivit cu numele fiarelor cîmpului și al sirenelor, adică al strușilor foarte gureși. Fiare, pentru că nu rabdă să fie înblînzite de satana, care se străduiește să le supună lui, ci mai degrabă sar la el și înblînzesc pe cei ce voiesc să alerge după cele ce nu sînt îngăduite ; sirene, pentru că istorisesc frumos faptele lui Hristos și cîntă cinstirile date Lui.

Deci e lup Veniamin, poporul cel tînăr în credință și foarte pregătît să înțeleagă ceea ce e spre folos și să poată folosi și pe alții. Aceasta o arată prin cuvintele : *«Dimineața mîncă încă și seara împarte mîncarea»*. Cel ce învață se aseamănă cu cel ce se hrănește. Căci își introduce învățăturile în minte, cum introduce acela mîncarea în stomac. Dar cel ce nu dă nici o învățătură, e departe de cel ce hrănește. De fapt dumnezeiescul Pavel aseamănă învățătura cu o hrană. Căci a zis : *«Hrana tare este a celor desăvîrșiți»* (Evr. 5, 14), adică a celor ce au deprinderea în cele sensibile ca mijloc de deosebire a binelui și răului.

Așadar «Veniamin este lup răpitor. El mîncă încă dimineața și împarte mîncarea seara». E ceva asemănător cu a zice : Învățînd încă și neajuns la destoinicia de trebuință, va avea timp foarte scurt de-a folosi pe cei ce au crezut de curînd și nu mai sînt destoinici să învețe. A spus-o, socotesc, aceasta pentru cei din Israel care din pricina lipsei de învățătură, sînt îngroșați la minte : *«Iată popor nebun și fără inimă. Ochii au și nu văd, urechi și nu aud»* (Ier. 5, 21). Și iarăși : *«Care au fost aleși din pîntece și au fost învățați pînă la bătrînețe»*. Dar scrie și înțeleptul Ioan celor ce sînt în credință și în Hristos ⁴⁴⁶, zicînd : *«Nu aveți trebuință să vă învețe*

⁴⁴⁶. A fi în credință e una cu a fi în Hristos. Căci numai în Hristos se poate crede cu adevărat : nici o religie panteistă nu cere o credință adevărată, căci ușor poate socoti cineva că nu e nimic mai presus de lume. Nu e greu să se creadă nici într-un dumnezeu distant (ca al legii vechi), cum e greu să crezi în cineva arătat ca om, că e Dumnezeu. Pe de altă parte a crede într-un Dumnezeu făcut om, adică într-o Persoană intrată în comunicare cu noi ca un om, înseamnă a realiza cu El o interioritate reciprocă ; a-L avea ca o ungere interioară. În Vechiul

cineva, ci ungerea Lui vă învață despre toate» (Ioan 2, 27). Căci au mintea lui Hristos care toate le știe. Și de aceea sînt în stare de-a învăța și de-a se mîngîia unii pe alții.

Iar dacă e potrivit a referi și la fericitul Pavel ceea ce s-a povestit despre Veniamin, acest lucru e bun și adevărat. Căci cel ce prigonea Biserica și alerga ca un lup după cei ce iubeau pe Hristos, în foarte scurt timp s-a preschimbât în contrariul. Și a binevestit credința pe care o războia și înălța mulțumiri lui Dumnezeu pentru că a fost chemat la apostolat, deși înainte a fost *«hulitor și defăimător și prigonitor»* (I Tim. 1, 13). Căci așa zice el însuși.

Dar a fost și din seminția lui Veniamin. Însă și dumnezeiescul David a amintit lămurit istorisirea despre el, zicînd în Psalmul 67: *«Acolo era Veniamin cel mai tînăr în uimire (extaz). Căpeteniile lui Iuda, povățuitorii lor, căpeteniile Zabulonului, căpeteniile lui Neftalim»* (Ps. 67, 28). Căci fericii ucenici fiind Iudei și din singele lui Israel, au fost făcuți învățători ai celor îndreptați în Hristos prin credință, între care a fost și cel din seminția lui Veniamin, care scrie: *«De am ieșit din noi (de am fost în extaz), e pentru Dumnezeu; iar de sîntem în toată mintea, e pentru voi»* (II Cor. 5, 13). Căci a binevestit neamurilor și Iudeilor pe Domnul nostru Iisus Hristos, prin care și în care fie slava Tatălui împreună cu Sfîntul Duh în vecii vecilor. Amin.

Testament nu se spune: Sîntem în Dumnezeu, cum se spune: Sîntem în Hristos. În religiile panteiste se spune: Sîntem în Dumnezeu, dar prin El se înțelege natura, deci e un zeu nedeosebit ca Persoană de mine, iar avîndu-L pe Hristos în noi, El ne învață despre toate. Căci e Persoana în care se cuprind toate: dumnezeirea și umanitatea și creațiunea.

GLAFIRE LA IEȘIRE

CARTEA I

Despre nașterea lui Moise

1. După ce am isprăvit cartea despre Facere, cercetată pe cât am putut cu multă «sirguință», «din putere în putere», după cuvîntul din Psalmi (Ps. 83, 8), nerespirînd cîtuși de puțin, ne-am gîndit să mutăm condeiul obișnuit cu sudorile cele bune. Trecem deci, cu voia lui Dumnezeu Care dă înțelepciune, la capitolele din Ieșire, cele lăsate de noi care am compus înainte scrierea morală, pentru că am voit să nu lungim prea mult cuvintele ei, în care am voit să arătăm cum înțelegem noi modul «Închinării în Duh și Adevăr». Căci luînd deosebit toate cele aflate în capitolele celor cinci cărți ale lui Moise și căutînd scopul spiritual al lor, cele ce erau trebuincioase și foarte folositoare explicărilor morale le-am înfățișat la timpul său și le-am așezat în ordinea potrivită fiecăreia, iar cele prin care se arăta de mai înainte taina lui Hristos, ca în umbra legii, le-am păstrat pentru scrierea de după aceea. Pentru aceasta hotărîndu-ne acum să ne ostenim cu aceasta știu, iubite Paladie, că te vei strădui împreună cu mine prin rugăciune. Căci e foarte greu pentru oameni, să meargă pe această cale. Dar fiind o faptă a binecredincioșiei, Hristos ne va lărgi și această cărare. Căci El este calea și El e ușa (Ioan 10, 9; 14, 6); și în El sînt ascunse toate comorile înțelepciunii și cunoștinței (Col. 2, 5).

Vom alcătui scrierea cărții nu luînd pe rînd fiecare capitol și fără a lăsa nimic din el (căci multe din ele, precum am spus adineauri, le vom afla menționate în cealaltă scriere); dar cele ce ni se vor părea folositoare scopului de față, cercetîndu-le cu de-amănuntul și în chip subțire, vom tinde îndată spre adevăr. Iar fiindcă scopul cărții e lămurirea răscumpărării prin Hristos, e cu totul necesar să arătăm că neamul omenesc a fost primejduit înainte nu puțin și că era adus la capătul celei mai mari nenorociri. Acesta și nu altul a fost motivul care a premers în lume legea ajutorului de care ea avea nevoie. Căci zice: «Puterea Mea întru neputință se desăvîrșește» (II Cor. 12, 3). Căci și medicii învățați și probați ca să fie admirați

ca înțelepți în cele ce le fac, trebuie să aibă mai înainte pe bolnav, asupra căruia să-și arate bunul meșteșug cîștigat de ei.

2. Deci să amintim că fiii lui Israel, împinși și apăsați de foamea care li se făcuse de nesuferit, au plecat din pămîntul Canaan în Egipt în număr de șaptezeci și cinci de suflete, precum s-a scris (Ieș. 1, 5). Dar scurgîndu-se timpul, neamul lor s-a ridicat la o mulțime mai mare ca număr. Căci s-a scris: *«Iar fiii lui Israel au crescut și s-au înmulțit și s-au răspîndit și s-au întărit foarte. Pămîntul i-a înmulțit foarte»* (Ibid. 7). Dar fiindcă cel ce stăpînea peste țara Egiptenilor nu privea fără bănuială creșterea mulțimii Evreilor, a uneltit să o oprească. De aceea a pus peste ei supraveghetori în muncile la care i-a supus, ca să-i chinuiască în aceste munci. Iar modul chinuirii era ostentarea în săpături, multa facere de cărămizi fără plată; de asemenea, clădirea de cetăți întărite cu turnuri pentru Faraon, atît de largi și de mari, încît să fie cu totul de necucerit de alții, pe seama locuitorilor. Era Pitho și Ramese și alte cetăți. Dar gîndul tiranului nu-i împlinea nădejdea. Căci prin umiliri cei chinuiți se făceau mai mulți, pentru că Dumnezeu obișnuiește să-i folosească prin chinuire pe cei apăsați cu răutate. Iar aceasta văzînd-o tiranul, adaugă la ostenele altă uneltire. A poruncit moașelor Iudeilor, ca atunci cînd moșesc femeile aflate în durerile nașterii, de bănuiesc că fătul va fi bărbătesc să-l înăbușe, iar de e femeiesc să-l lase în viață. Căci socotea că nu merită nici o atenție soiul slab și neiubitor de luptă și ușor supus fricii și mai plecat prin legea firii. Dar moașele nu împlineau acest lucru nelegiuit și prin aceasta plăceau lui Dumnezeu. Deci ce face tiranul? Își aprinde mînia și cugetă la moduri și mai nerușinate ale nelegiuirii. *«Căci a poruncit Faraon întregului său popor, zicînd: Orice parte bărbătească s-ar naște Evreilor, aruncați-o în apă și orice parte femeiască lăsați-o în viață»* (Ieș. 1, 22).

3. Dar să oprim aici cuvîntul istoriei. Adîncind mintea în înțeleșurile mai lăuntrice, să spunem că cugetul omului fiind aplecat din tinerețea lui cu ușurință spre cele rele, din lipsa bunătăților celor de sus (Fac. 8, 20), tot neamul de pe pămînt s-a stricat și ne-a pascut o foamete de învățăturile de sus, cum am putea vedea în chipul din Scriptură al fiului risipitor, care risipind bogăția pămîntească în locuri străine, a dorit să se hrănească cu roșcovele ce le mîncău porcii (Luca 15, 16). Astfel am alergat la cele pămîntești, părăsind cele mai bune și trebuința de-a dori cele mai de folos, prin care n-am fi căzut din bunăvoința de sus și am fi fost văzuți îmbogățindu-ne din

familiaritatea cu Dumnezeu. Căzuți deci din tot ce ne-ar fi putut ține în existența cea bună și împreună cu Dumnezeu nu L-am mai avut ca vistiernic al tuturor ale noastre pe Cel ce este prin fire și cu adevărat Stăpînul tuturor. Plecînd ca dintr-un pămînt sfînt, din viața de Dumnezeu iubitoare, și coborînd la ce-i mai rău și mai urît și aflat sub stăpînirea diavolului, am ajuns asemenea celor coborîți din Canaan în Egipt și am ajuns sub mîna Faraonului Egiptenilor, care s-au predat prostete slujirilor demonilor și și-au însușit tot felul de răutate, arătînd în ei ca în chip pe satana însuși și pe cei de sub el, pe care i-au numit zei; care au fost jefuiți de cugetarea cea bună și s-au acoperit de ceața și de întunericul neștiinței. După ce am ajuns sub stăpînul tiran, adică sub satana, am fost supuși lutului și facerii de cărămizi, adică străduințelor celor mai de jos îndreptate spre pămînt și spre cele ale lui, împlinite nu fără sudoare. Căci nu e ferită de ostenele viața împrăștiată, deși e deșartă. Iar supraveghetori (epistați) ai muncilor celor prea scumpe lui a rînduit satana peste cei ajunși la această stare nedreaptă pe demonii necurați, sau puterile de sub el care împovărează mintea fiecărui pămîntean cu stăpînirea de multe feluri a patimilor, temîndu-se ca nu cumva lăsînd neocupat ochiul minții, să se îndrepte spre Dumnezeu și să-și elibereze grumazul de sub robia lui. Căci firea omului e foarte liberă.

Iar slava și bogăția demonilor necurați și a satanei însuși s-a socotit și este împrăștierea noastră deșartă și ostenele pentru trup și străduința îndreptată spre cele pămîntești. Aceasta o arată prin ghicitoră ridicarea de către Faraon a unor cetăți prin cei din Israel, supuși lutului și facerii de cărămizi. El urăște pe bărbat, adică pe cel ce înclină spre bărbăție⁴⁴⁷, sau spre cel ce luptă scufundîndu-l în mocirla plăcerilor, dar își apropie pe cel lipsit de tărie și îl supune ca pe neputinciosul nevolnic jugului său. Aceasta o arată în mod vădit spunînd să se arunce în apă partea bărbătească și să se lase în viață cea femeiască. Căci cele văzute și arătate sînt un chip al celor nevăzute.

Așadar, îmbolnăviți de păcat de la început și din părinți și apăsați de lipsa celor bune, nenorociți de noi am fost înjuțați satanei, stăpînului răutății⁴⁴⁸ și supuși înfrîntărilor răutății, adică draci-

447. Virtutea e de la vir — bărbat. Ea ar trebui tradusă în românește prin bărbăție.

448. E un paradox că cel rău e pe de o parte slab, pe de alta are mare putere de ispitire, pentru că ușor e atras cineva în slăbiciune. Iar Dumnezeu nu mai lasă să piară de tot cel slab, pentru că nu nimicește ceea ce a creat. Cît de slab e cineva prin răutatea lui, rămîne în existență și poate ispiti pe alții la slăbiciunea sau la răutatea lui. Are și cel bun conștiința că nu e prin el, că e slab prin el, dar el se întărește chiar prin aceasta căutînd legătura cu Dumnezeu. Cel rău însă

lor, necurați, și cele ale noastre au ajuns în tot răul cel mai de pe urmă, nelipsindu-ne nimic din cele ale neputinței și ticăloșiei. Dar s-a milostivit Dumnezeu, ne-a scos din această stare și ne-a mântuit. Și în ce mod, vom cunoaște din cele ce le vom adăuga după acestea. Căci vom înfățișa ca icoană și chip al mântuirii în Hristos cele scrise despre dumnezeiescul Moise.

4. «Era un oarecare din seminția lui Levi, care și-a luat femeie din fiicele lui Levi. Și a avut-o pe ea și a luat în pintece și a născut băiat. Și văzindu-l pe el frumos, l-a ascuns trei luni. Iar fiindcă n-au mai putut să-l ascundă, a luat mama lui un coșuleț de papură și l-a uns cu smolă cleioasă și a așezat copilul în el și l-au pus în marginea râului. Și privea sora lui de departe să afle ce se va întâmpla lui. Și a coborât fiica lui Faraon să se scalde în râu și slujnicele ei umblau pe lângă râu. Și văzind coșul în margine, a trimis o slujnică de l-a luat. Iar deschizându-l, a văzut în coș copilul plângând și l-a cruțat pe el fiica lui Faraon și a zis: E din copiii Evreilor. Și a spus sora lui fiicei lui Faraon: Voiești să-ți chem o femeie doică de la Evrei ca să-ți alăpteze copilul? Iar aceea a zis: Du-te. Și plecând tinăra, a chemat pe mama copilului. Iar fiica lui Faraon i-a zis: Păzește-mi copilul acesta și alăptează-mi-l, iar eu îți voi da plata cuvenită. Și a luat femeia copilul și l-a alăptat. Iar după ce a crescut copilul, l-a adus la fiica lui Faraon și a fost ei în loc de fiu. Și a chemat numele lui, Moise, zicând: «Din apă l-am scos pe el» (Ieș 2, 1—10).

nu vrea să-și recunoască slăbiciunea, deci nici nu se întărește în mod real. Dar puterea de a se menține în rău și de-a ispiți și pe alții la rău, mai vine și din mincinoasa folosire a voinței de-a fi a satanei și apoi și a celor ce s-au lăsat amăgiți de el: e voința dusă la excesul de-a fi prin ei înșiși, de-a nu fi mărginiți prin nimic în existența lor. Existența primită de la Dumnezeu, prin faptul că Dumnezeu nu o mai retrage, poate fi înțeleasă și în mod amăgitor de cel ce a primit-o, ca nemărginită prin ea însăși și putînd să-și extindă puterea și asupra altora. De aci vine în cei răi, în cei ce nu-și văd existența în mod real ca mărginită, lupta tuturor împotriva tuturor (bellum omnium contra omnes). În Satana această iluzie și luptă e mai mare, pentru că el are o existență mai dezvoltată. Deși cei ce se luptă astfel văd că existența lor e mărginită reciproc, fiecare speră totuși că pînă la urmă va învinge asupra celorlalți și existența lui va deveni nemărginită. Această speranță iluzorie o are mai ales satana.

Dar se pune și o altă problemă: Cum se explică faptul că cel mîndru socotește pe de o parte existența ca nemărginită cel puțin virtual, iar pe de altă parte această mîndrie îl robește, deci îl slăbește. Aceasta se poate explica din faptul că existența e făcută într-adevăr cu aspirația spre infinitate. Dar cel liber de mîndrie știe că infinitatea o poate avea în Dumnezeu, izvorul existenței, sau în comuniune cu El și cu semenii. Cel mîndru e mînat și el de această aspirație a existenței lui spre infinitate. Dar el devine robul iluziei întrucît nu vrea să vadă pe Dumnezeu ca și pe alții ca cei în comuniune cu care poate avea infinitatea. El nu împacă aspirația spre infinitate cu realismul cunoașterii. Existența lui suferă de o scădere prin această iluzie, însă nu e văzută.

Căci Dumnezeu milostivindu-Se de lumea de sub cer, care slujea tiranului nelegiuit și crudului tilhar, n-a cruțat, după cum s-a scris, nici pe Fiul Său (Rom. 8, 32), ci L-a dat pe El pentru noi toți. Căci fiind în chipul și în egalitatea cu El, Fiul cel din El și în El prin fire, primind golirea (chenoza), (Filip, 2, 7), S-a făcut ca noi și, cum spune înțeleptul Evanghelist Ioan, «*întru ale Sale a venit*» (Ioan 1, 11)⁴⁴⁹. Căci a fost trimis, cum El însuși zice: «*la oile cele pierdute ale casei lui Israil*» (Matei 15, 24). Dar «*ai Lui nu L-au primit*» (Ioan 1, 11). De aceea i-a și învinuit foarte prin glasul lui Isaia, zicînd: «*Ascultă, cerule, și ia aminte, pămîntule, că Domnul a grăit: fii am născut și am înălțat, dar ei M-au respins. Boul a cunoscut pe stăpînul lui și asinul ieslea domnului lui, dar Israil pe Mine nu M-a cunoscut și poporul Meu nu M-a înțeles*» (Isaia 1, 2—3). Respingîndu-L deci cei din singele lui Israel și nerecunoscînd pe Stăpînul prin fire și adevărat⁴⁵⁰, au fost chemați prin credință închinătorii la idoli; și mulțimea necredincioasă a celor ce nu cunoșteau pe Dumnezeu și atotcondamnabilă a recunoscut pe Răscumpărătorul. Și aceasta este ceea ce s-a spus mai înainte celor din Israel prin glasul proorocilor: «*Pus-am peste voi străjeri. Ascultați glasul trâmbiței. Și au zis: Nu vom asculta, nu vom asculta. Pentru aceea au ascultat neamurile și cei ce păstoresc turmele lor. Ascultă, pămîntule. Iată Eu aduc peste poporul acesta rele, rodul răzvrătirii lor, pentru că la cuvîntul Meu n-au luat aminte și legea Mea au respins-o*» (Ier. 6, 17—18).

Privește deci, privește limpede taina și în cele privitoare la Moise, precum am spus adineauri. Dumnezeiescul Moise s-a născut din seminția și din singele lui Levi. Căci a fost și Emanuil însuși, sfînt și nevinovat, și întreg arhiereu sfințit (Evr. 3, 26), deși se cunoaște din seminția lui Iuda, ca să fie crezut că e și preamărit și împărat; și că sfințirea (arhieria) nu I s-a cuvenit Lui după trup,

449. «*Întru ale Sale*» în două sensuri: a) sînt create și susținute de El, sau prin El; b) și a luat firea noastră omenească. Dar aceasta înseamnă că avea ceva în El apropiat nouă, fapt arătat în aceea că sîntem creați «*după chipul Lui*». Ne-a creat așa sîntem, pentru că El e într-un fel modelul, sau prototipul nostru, vrînd să restabilească în noi o anumită abatere de la calitatea de «*chipuri*» ale Lui, punîndu-Se ca «*model*» al nostru într-o mai vie (legătură) comunicare cu noi. De aceea a unit în Sine chipul cu modelul, sau firea noastră creată cu firea Lui necreată.

450. Dumnezeu e Stăpînul nostru prin fire, pentru că El ne-a creat și ne menține în existență. Nu ne-a cîștiga prin răpire de la altcineva. Satana ni se poate face stăpîn, dar nu prin fire, ci prin acceptarea lui de către noi. De aceea stăpînirea lui asupra noastră nu e firească și adevărată, ci mincinoasă și se întemeiază pe libera lui acceptare de către noi. Nu el ne-a creat și ne susține. Tot de Dumnezeu depindem și în această situație. Și de la El avem tot ce avem pozitiv. De la Satana nu avem decît o stare slăbită și nefirească. Și de el putem scăpa. Dacă-L primim pe Dumnezeu revenim deplin sub Stăpînul nostru cel bun, care ne readuce la normal și ne îmbogățește existența cu alte și alte daruri.

cum s-a cuvenit căpeteniilor Iudeilor, ci ca Dumnezeuului tuturor într-o sfințenie și slavă ⁴⁵¹. Deci e chip (tip) în cele trupesti, pentru că, cu adevărat și mai presus de trup, adică Hristos, e înțeles ca Prunc născut de curind pentru nevinovăția dumnezeiască, sau pentru că S-a făcut făptură nouă ^{451 b}. De aceea și noi, după ce am dezbrăcat vechimea (bătrînețea) stricăciunii, ne-am mutat la noutatea vieții în El (II Cor. 5, 17). Iar pruncul e ca o făptură nouă. Iar că pruncul recent născut este simbolul nerăutății, o poate ușor vedea cineva, dacă voiește, și o poate arăta și din înseși cuvintele Mintuitorului. Căci odată s-au apropiat unele femei și I-au adus prunci ca să-și pună minile peste ei, precum s-a scris. Iar ucenicii socotind că aceasta îl tulbură, le-au oprit. El însă le-a zis: *«Lăsați copiii și nu-i opriți să vină la Mine. Căci a unora ca aceștia este Împărăția cerurilor»* (Luca 18, 15). Iar fiindcă odată au început să se întrebe între ei: cine este mai mare în Împărăția cerurilor, înțeleptul Evanghelist ne spune că luînd El un prunc, l-a așezat la mijloc și a zis: *«Amin, amin zic vouă, că de nu vă veți întoarce ca să fiți ca pruncii aceștia, nu veți intra în Împărăția cerurilor»* (Matei 18, 3). Iar ce înseamnă a ne întoarce și a dori să ne asemănăm cu pruncii, a lămurit-o fericitul Pavel, scriind: *«Fraților, nu fiți prunci la minte, ci fiți prunci în nerăutate, iar la minte fiți desăvârșiți»* (I Cor. 14, 20).

Așadar, Hristos e cugetat ca Prunc pentru nerăutatea (nevinovăția) Dumnezeirii ⁴⁵².

451. Hristos e Arhiereu, dar nu din seminția lui Levi, arătîndu-Se prin aceasta că e și Împărat, cum erau regii din seminția lui Iuda, din care a provenit Hristos după trup, dar și că arhieria nu l s-a cuvenit Lui după trup ca arhierilor din Vechiul Testament, căci nu era numai om, ci și Dumnezeu. Sfințirea Lui ca Arhiereu îi venea nu din proveniența Lui ca om din vreo seminție oarecare, ci din El însuși ca Dumnezeu. Hristos a unit slujirea împărătească și demnitatea împărătească, pentru că în desăvîrșirea slujirii Lui arhieresti era implicată și slava Lui împărătească. Între oameni, domnia nefiind slujire curată, și preoția nefiind slujire desăvîrșită, aceste două nu sînt unite. Domnia e în mare parte egoistă și preoția nu e dăruire totală. Hristos ca Dumnezeu își dă putere Siesi ca om să le împlinească pe amîndouă în mod desăvîrșit. Întrucît se face ca om Miel desăvîrșit, se face și Împărat desăvîrșit, și viceversa (Apoc. 5).

451 b. În trei feluri Moise ca prunc e chip al lui Hristos, realizarea chipului: a) pentru că în calitate de Dumnezeu e pururea nevinovat ca un Prunc, b) pentru că în calitate de om se naște și El ca un prunc, c) pentru că rămîne ca om făptură veșnic nouă. Dumnezeu e veșnic tînăr, pentru că nu începe niciodată să se epuizeze în viață și puterea Sa infinită. De aceea își poate da și ca om calitatea de făptură veșnic nouă, iar prin aceasta alipindu-ne de El putem fi și noi veșnic noi, inepuizabili, nesupuși îmbătrînirii și coruperii.

452. E un nou înțeles al calității de Prunc al lui Hristos, pe lângă cel că e Dumnezeu veșnic tînăr și om care nu îmbătrînește, fiindcă e și Dumnezeu: pentru că e nevinovat, sau lipsit de răutate, pentru dumnezeirea Lui; e lipsit de răutate și în umanitatea asumată, pentru că e purtată de ipostasul dumnezeiesc. Desigur, e o nerăutate conștientă, nu înconștientă ca a pruncului. Din acest punct de vedere e ca un prunc veșnic. Și așa le cere și urmașilor să fie. Și aceasta o are El și o pot avea și urmașii Lui, pentru că Dumnezeu însuși unește nerăutatea copilului cu înțelepciunea desăvîrșită a Celui atotvechi de zile.

S-a trecut însă în chip iconomic și în Sfintele Scripturi sub tăcere tatăl lui Moise. Se putea spune: cutare a luat femeie din fiicele lui Levi. Dar s-a zis: «Era oarecare» (Ieș. 2, 1). Aceasta pentru a arăta indirect că Hristos a fost fără tată după trup, deși la vedere a avut un tată. Căci era numit fiul lui Iosif.

«Și era frumos copilul» (Ieș. 2, 2). De fapt Hristos S-a numit și este «împodobit cu frumusețe mai mult decât fiii oamenilor» (Ps. 44, 3)⁴⁵³. Și tot dumnezeiescul David îi spune: «Încinge sabia Ta peste coapsa Ta, Puternice, în podoaba și în frumusețea Ta» (Ieș. 4, 5). Dar nu se va îndoi cineva că frumusețea întru slavă și fire e a Dumnezeirii. Însă nu va atribui cineva lui Hristos măririle trupului și nici nu va socoti acestea ca slava lui Dumnezeu. Departe de aceasta. Pentru că toată taina iconomiei cu trupul stă în golire (chenoză), deșertare și smerenie⁴⁵⁴. De aceea scrie undeva și proorocul Isaia despre El: «Și L-am văzut pe El, și nu avea nici chip, nici frumusețe» (Isaia 53, 2—3). Chipul Lui era fără slavă, mai lipsit de strălucire decât al tuturor oamenilor⁴⁵⁵. Dar nu zicem că cuvântul proorocului neagă slava Dumnezeirii, ci mai degrabă ne îndeamnă să înțelegem că slava trupului în comparație cu cea a Dumnezeirii se arată nevrednică de nici un cuvânt. Fiul S-a arătat în chipul cel mai lipsit de frumusețe. Pentru că fiind Dumnezeu după fire, S-a făcut ca noi. Și omenescul mijlocitor e nemăsurat mai mic decât Dumnezeu și de incomparabile diferențe⁴⁵⁶.

453. Frumusețea spirituală este nedespărțită de bunătate. Omul rău este «om urât», cum zice poporul român. Răutatea strîmbă trăsăturile feței.

454. Desigur, Hristos n-a avut o frumusețe și o slavă trupească. Aceasta ar contrazice golirea Lui de slavă prin întrupare. Dar smerenia nu e opusă frumuseții ce iradiază din bunătate.

455. Hristos avea înfățișarea mai smerită decât a tuturor oamenilor. Pentru că toți țin cit de puțin să se dea drept cineva. Dar din smerenia aceasta iradiază cea mai mare bunătate, care e una cu frumusețea spirituală. Așa credem că trebuie să se împace declarațiile contrazicătoare ale Părinților, din care unele îl prezintă pe Hristos ca foarte frumos la chip, altele lipsit de orice frumusețe.

456. E un nou sens al lipsei de frumusețe a lui Hristos ca om, semnalat aici de Sf. Chiril, pe marginea textului din Isaia 52, 2—3. Oricît ar fi de frumos chipul omenesc al Lui, înțeles ca iradiant de bunătate. El este ca chip intercalat între Dumnezeu și noi, înfinit mai prejos de modelul dumnezeiesc. Desigur aceasta nu înseamnă că modelul dumnezeiesc ne rămîne total acoperit. Dumnezeu ni se face transparent și comunicabil prin trăsăturile feței Lui omenești, prin cuvintele Lui omenești. Dar acestea pot fi golite de unii de lumina și puterea lor dumnezeiască. Și chiar cei ce le trăiesc pe acestea, totuși de nu-i înalță în toată înfinitatea conținutului lor. Ei se simt doar intrați în înfinitate. Dar înfinitatea nu se lasă trăită desăvîrșit de om. El este în înfinitate și nu cuprinde înfinitatea. Sînt pe drumul care știu că nu se va sfîrși, dar în același timp sînt mereu într-o înaintare în El. Cei ce priveau fața lui Hristos, deși se simteau în înfinitatea Lui dumnezeiască, nu puteau face abstracție de trăsăturile lui definite. Cei ce auzeau cuvintele lui Hristos — sau noi care le auzim — se simteau sau ne simțim introduși în înfinitatea lor de sensuri, dar nu putem face abstracție de matca riului în ale cărui adîncimi ne afundăm mereu.

5. Privește cum Faraon supunând toată partea bărbătească uneltirilor, femeia care-l naște ascunde copilul punându-l și închizându-l în coșulețul (sicriașul) de papură; și îl aruncă în apa de la marginea râului, dar aflându-l, îl ia îndată din apă fiica prigonitorului. Căci aceasta deschizând coșulețul și aflând pruncul plângând, înțelege că este evreu și îl predă spre alăptare celei ce l-a născut, făgăduindu-i pe deasupra plată pentru alăptare. Ce înțeles potrivit vom da acestor cuvinte? Sau ce taină trebuie să vedem în ele?

Înainte de venirea Mântuitorului nostru nu era bărbat nesupus uneltirilor. Iar prin bărbat înțelegem pe tot cel ce se străduiește în bărbăția duhovnicească și dă ca roduri cele plăcute lui Dumnezeu. Deci bărbatul este în primejdie, satana afundându-l în plăcerile lumesti ca în niște mocirle și noroaie și înecînd pe cei ce resping moleșeala și afemeierea în moravuri și moduri de purtare. Pentru aceea au și spus purtătorii de Duh, uimiți de abaterea tuturor de la ceea ce este drept: *«Toți s-au abătut, împreună netrebnci s-au făcut; nu este cel ce face bunătate, nu este pînă la unul»* (Ps. 13, 3). Toți oamenii erau incapabili să facă binele, născocitorul răului nelăsîndu-i să se îmbărbăteze spre a nu păcătui ^{456 b}.

După ce s-a făcut unul dintre noi și s-a numărat între cei supuși uneltirilor, Emanuil, Pruncul prin fire și cu adevărat, adică Cel ce nu știa de slăbirea prin plăceri, căci nu se moleșea prin păcat, a scăpat la început de stăpînitorul veacului acesta, căci a fost ascuns copilul, adică Moise. Dar după ce a înaintat în vîrstă, Sinagoga care l-a născut, aprinsă spre ucidere, căci Hristos s-a ivit după trup din Iudei, l-a închis în mormînt. Chip clar al acestui fapt a fost Moise pus prin mîna maicii lui în sicriașul de papură. Căci Sinagoga Iudeilor l-a înstrăinat prin aceasta de sine pe Emanuil. Dar fata lui Faraon, adică Biserica din neamuri, deși avusese ca tată pe satana, îl află în apă, al cărei chip e Sfîntul Botez, prin care și în care e găsit Hristos, și deschide sicriașul. De fapt, El n-a rămas între morți, ci a înviat pe moarte călcînd, și a ieșit din mormînt. Aceasta au crezut-o cu adevărat cei ce prin credință L-au aflat pe Cel ce-a murit pentru noi, ca să treacă și la viață pentru noi ⁴⁵⁷.

456 b. Păcatul este o manifestare a slăbiciunii. Răul este o slăbire a existenței, care e una cu o slăbire a libertății. Răul îl poartă pe om ca pe un rob. În libertate, în stăpînirea de sine se arată o tărie a existenței. Animalul lipsit de libertate nu are gradul de existență al omului. Dumnezeu, existența nelimitată, e și existența desăvîrșitei libertăți.

457. Hristos n-a murit numai pentru noi, ci a și înviat; pentru creștinismul occidental, catolic și protestant, a accentuat aproape exclusiv moartea lui Hristos pentru noi, socotind mîntuirea noastră obținută în mod juridic de la Tatăl prin satisfacerea ei ca pedeapsă în locul nostru (protestantism). Dar Hristos suportă

Și află pe copil plângînd. Vom afla și noi pe Hristos istorisind nelegiuirea Iudeilor și cele făcute Lui, ba și plîngîndu-Se de ele. Căci zice întristat: «*Străpuns-au mîinile Mele și picioarele Mele, numărat-au toate oasele Mele. Iar ei priveau și se uitau la Mine. Impărțit-au hainele Mele Ioruși și pentru cămașa Mea au aruncat sorți*» (Ps. 21, 18—20). Și în alt loc iarăși: «*Mi-au dat spre mîncare Mie fiere și în setea Mea M-au adăpat cu oțet*» (Ps. 68, 25).

Iar că Hristos a răsărit dintre Iudei, a recunoscut și a crezut Biserica din neamuri. «*Căci a spus fata lui Faraon: Din copiii Evreilor este acesta*». Iar că Sinagoga Iudeilor va primi la vremea sa pe Hristos de la Biserica din neamuri, cunoscînd de la ea taina Lui, o arată ușor faptul că cea care a născut pe Moise îl primește de la fiica lui Faraon. Căci după ce l-a părăsit Sinagoga Iudeilor pe Iisus și l-a respins prin neascultare, în timpurile din urmă îl va primi, învățînd din cuvintele Bisericii. Iar lucrul acesta se dovedește ca nefiind fără ciștig, ci dătător de mari nădejdi. Căci privește cum fiica lui Faraon îi făgăduiește răsplata mamei lui Moise, dindu-i să hrănească pruncul născut din ea.

Așadar, nașterea lui Moise și cele privitoare la el indică foarte clar celor înțelegători taina lui Hristos, prin Care, și cu Care să fie slava Tatălui și împreună cu Sfîntul Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Iarăși despre Moise

6. Înfațișînd nașterea lui Moise am arătat pe cît s-a putut taina lui Hristos, subțirimea înțelesurilor, descriindu-l pe El în chip iconomic în calitatea de copil de curînd născut, pentru nevinovăția Dumnezeirii și pentru desăvîrșita neviclenie și pentru simplitatea totală, sau pentru că s-a arătat ca zidire nouă.

Dar să privim și în alt mod în Moise chipul lui Emanuil. Căci Hristos este sfîrșitul legii și al proorocilor (Rom. 10, 4)⁴⁵⁸.

moartea pentru noi, ca s-o învingă pentru noi prin înviere. El e mai tare ca ea ca Dumnezeu, dar și ca om fără păcat, purtător al unei umanități unite într-o Persoană cu dumnezeirea. Pe lingă aceea numai un Hristos viu pentru veci ca om, ne comunică și nouă ca oameni viața în veci. Scăparea pe veci de moarte nu ne vine printr-un decret, în afară de Hristos, pentru meritul Lui de-a fi satisfăcut pentru noi onoarea divină, sau de-a fi achitat pentru noi o pedeapsă, ci prin comuniunea cu El.

458. Hristos apare nu numai ca un copil neîmbătrînit și neîmbătrînit față de legea îmbătrînită, uzată, ci și ca maturizarea finală și de nepedepsit a ei. El e cel de la care a venit legea și la care e menită să conducă. Dar evreii n-au mers pe linia pînă unde era chemată ea să-i conducă: de la împlinirea unor acte exterioare din respect față de Dumnezeu, la înălțimea lor interioară prin iubirea față de El și de semenii, înălțimea la care ni S-a arătat Hristos și spre care îi atrage mai direct prin pilda și ajutorul Lui și pe cei ce cred în El. În Hristos se arată legea dusă la capătul final. Hristos e alfa și omega, (Apoc. 1, 8), începutul veșnic tînăr, și sfîrșitul maturizării de nedepășit.

«Căci a fost, zice, după acele multe zile, făcîndu-se Moise mare, a ieșit la frații lui, fiil lui Israel. Și cunoscînd chinul lor, vede un om egiptean bătînd pe un evreu din frații lui. Și omorînd pe egiptean, l-a ascuns pe el în nisip. Iar ieșind a doua zi, vede doi bărbați evrei certîndu-se. Și zice celui ce făcea nedreptate: Pentru ce bați pe aproapele? Iar acela i-a zis: Cine te-a pus pe tine stăpîn și judecător peste noi? Sau vrei să mă omori și pe mine, cum ai omorît ieri pe egiptean? Și temîndu-se Moise, a zis: Oare cum s-a făcut cunoscut lucrul acesta? Și a auzit Faraon despre fapta aceasta și căuta să omoare pe Moise. Și a fugit Moise de la fața lui Faraon și s-a sălășluit în pămîntul Madian. Și venind în pămîntul Madian, a șezut lîngă un puț. Iar preotul din Madian avea șapte fete care pășteau oile tatălui lor Ietro. Și venind ele au scos apă, pînă ce au umplut jghiaburile, ca să adape oile tatălui lor, Ietro. Dar venind păstorii le-au alungat pe ele. Și sculîndu-se Moise, le-a apărat pe ele și scoțînd apă a adăpat oile lor. Și au venit ele la Raguel tatăl lor. Iar el le-a zis lor: Ce este că v-ați grăbit azi să veniți? Iar ele au zis: Un om egiptean ne-a apărat pe noi de păstori și ne-a scos apă și ne-a adăpat oile noastre. Iar el a zis fetelor sale: Și unde este? Și pentru ce ați lăsat pe om așa? Chemați-l să mănînce pîine. Și s-a așezat Moise la omul acela și i-a dat pe Sefora, fata sa, lui Moise de soție. Iar femeia luînd în pîntece, a născut fiu și a chemat Moise numele lui Ghersam, zicînd: Străin sînt eu în pămînt străin» (Ieș 2, 11—22).

Așa au fost cele ale lui Moise. Dar cuvîntul nostru se va îndrepta spre înțelesul cel mai dinlăuntru, văzînd în istorisire ceea ce se cuvine să fie văzut în ea. Și ceea ce se dovedește putînd sluji înțelesurilor duhovnicești va fi referit la iconomia lui Hristos.

7. Ai aflat că făcîndu-se mare, Moise a ieșit la frații săi. De fapt, dumnezeiescul Pavel spune adevărul, cînd zice: «Iar cînd a venit plinirea vremii, a trimis Dumnezeu pe Fiul Său născut din femeie, Care S-a născut sub lege» (Gal. 4, 4). Trebuie să vedem cum se cuvine să fie înțeles modul acestei trimiteri arătate aci, sau ce trebuie să spunem că s-a întîmplat. Oare nu vom spune că Cuvîntul Tatălui făcut ca noi, adică om, a ieșit din slava dumnezeiască, dacă e adevărat că bogat fiind S-a sărăcit (II Cor. 8, 9) și S-a coborît la starea golită (de chenoză — Filip. 2, 7)? Căci isprăvită fiind icono-

mia ⁴⁵⁹, cînd avea să se reîntoarcă la Tatăl și să șadă pe tron ⁴⁶⁰, împreună cu El, ridicîndu-se peste toate tronurile, zice: «*Părinte, preamărește-Mă pe Mine cu slava pe care am avut-o la Tine înainte de-a fi lumea*» (Ioan 17, 5). Domnul cerului și al pămîntului, avînd ca Dumnezeu prin ființă stăpînirea peste toate, nu a ieșit din cele ale Sale, luînd chip de rob. Dar Cel în Care viețuim și ne mișcăm și sîntem (Fapte 17, 20), deși s-a văzut împreună cu noi gol și în mormînt, chiar dacă a revenit iarăși la viață, nu socotește că a fost cît de puțin în afara celor cuvenite Lui. Cum s-ar putea îndoii cineva de aceasta?

Deci a ieșit la frații Săi, adică la fiii lui Israil. Căci ale lor au fost făgăduințele, ai lor părinții, către care s-au făcut făgăduințele. De aceea a și spus: «*N-am fost trimis decît către oile cele pierdute ale casei lui Israel*» (Matei 15, 24). Căci văzîndu-i suportînd tirania cumplită și cu adevărat greu de purtat (fiindcă îi asupra și apăsa satana), s-a gîndit să-i elibereze și să-i scape de tot chinul. Omorînd deci într-un mod oarecare pe cel ce hotărîse să nedreptățească ⁴⁶¹, l-a ascuns în pămînt, adică îl aruncase în părțile de sub pămînt, închizîndu-l în iad. Aceasta vrea să spună prin ascunderea egipteanului

459. De aci se vede că Sf. Chiril înțelege aci prin iconomie nu numai întruparea, căci starea de om a lui Hristos, nu s-a sfîrșit odată cu înălțarea Lui la cer, ci toată opera de mîntuire împlinită de El pe pămînt ca om. Ea a fost o operă a iconomiei pentru că a avut ca scop refacerea creației de către Fiul lui Dumnezeu făcut om, operă care nu s-a împlinit printr-o lege, ci prin libertatea Lui. Tot ce face Hristos pe pămînt ca om, începînd cu întruparea, este o lucrare liberă, nu e o lucrare asemenea celei a oricărui om, care își trăiește viața pe pămînt sub puterea unor legi valabile pentru toți oamenii și nu cu efectul mîntuitor pentru toată creația Dumnezeu recurge prin Hristos la o nouă lucrare gospodărească (iconomică asupra lumii, după ce a creat-o, dar a căzut din calea ce-o ducea la fericirea veșnică în El, așa cum i-a rînduit El creînd-o. În iconomia lui Dumnezeu, sau în lucrarea Lui referitoare la ea, nesilită de vreo lege, sau de ființa Lui, ține și crearea, conservarea și guvernarea ei. Dar actul cel mai înalt al acestei lucrări a Lui privitoare la lume, este cea împlinită de El din intimitatea cea mai mare în care a intrat cu ea, ca om. Iconomia aceasta o continuă Dumnezeu și după înălțarea lui Hristos. Dar baza ei a fost pusă în lucrarea Lui de pe pămînt. În pîrga creației, adică în umanitatea asumată de El, opera iconomiei este realizată, sau dusă pînă la capăt. Acum depinde de oamenii ce se nasc pe rînd să se unească cu El pentru a se mîntui.

460. Sînt tronuri și tronuri. Există o ierarhie în creație. Dar nu sînt tronuri cu putere absolută. Numai al lui Hristos are putere absolută. El are puterea iubirii care a mers pînă la jertfă. Toate cele inferioare trebuie să-l imite pe al Lui. Sînt tronuri între îngeri și oameni, prin sfințenie, prin capacitatea diferită a pătrunderii în tainele lui Dumnezeu. Peste toate se înalță tronul lui Hristos ca Om, alături de Tatăl. E un tron comun. «S-a înălțat peste toate cerurile după înviere» (Sf. Chiril din Alexandria, Explicare la Psalmi, Ps. VIII, vers. 2; P. G. 69, 757). Dar toată slava vine de la Tatăl.

461. Precum «a îndrepta», «a-i îndreptăți» are la Sf. Pavel multe înțelesuri, așa are și contrariul la Sf. Chiril: a-i priva de virtuți (de dreptate în general), a le lua îndreptățirea la fericirea în Dumnezeu, a-i nedreptăți, a-i face fără scuză în fața lui Dumnezeu pentru păcatele lor.

mort în nisip. Iar din textele evanghelice poate afla cineva foarte ușor că cetele uritoare de Dumnezeu și necurate ale dracilor au fost aruncate de puterea negrăită a Mîntuitorului nostru, împreună cu satana în iad și osîndite să locuiască în prăpastia fără fund (în abis)⁴⁶². «Căci îl rugau pe El, zice, dracii să nu le poruncească lor să plece în prăpastia fără fund» (Luca 8, 31). Pentru că fiind trimisă înainte de ei o mare mulțime, cei ce mai erau întîmpinați ca unii ce se puteau apropia (de oameni), îl rugau să nu-i condamne împreună cu ceilalți⁴⁶³. Iar că sînt pedepsiți pentru cruzimea pe care o folosesc împotriva noastră, o poate vedea cineva, dacă voiește, cu ușurință, auzindu-i strigînd: «Ce este nouă și Ție, Iisuse Nazarinene? Ai venit aici înainte de vreme, să ne chinuiești pe noi?» (Luca 8, 28).

Deci fiindcă Hristos îl vedea pe egiptean asuprind în mod de nesuportat pe cei de pe pămînt, l-a ascuns pe el în iad. Aceasta a săvîrșit-o ca în umbre și chipuri și Iisus, care a trecut pe fiii lui Israel Iordanul și i-a condus după Moise. Căci a legat în peșteră pe cei cinci regi ai Amoreilor, chipul arătîndu-ne indirect că după viețuirea sub lege, ivindu-Se la noi Împăratul Emanuil va pecetlui pe conducătorii dracilor ca într-o peșteră adîncă, în adîncimile cele dedesubt. Iar omorît fiind cel ce ne asuprea și necăjea, în ziua a doua, adică în cei doi evrei ce se certau, se așează în mijloc ca biruitor și împăciuitor Moise, spre împăcarea celor despărțiți în mod neîmpăcat, înălăturînd dușmănia, zicînd celui ce bătea pe fratele său: «Pentru ce bați pe aproapele? Iar acela răspunzîndu-i: Cine te-a pus stăpîn și judecător peste noi? Sau voiești să mă omori în felul cum l-ai omorît ieri pe egiptean?».

462. Dumnezeu a aruncat în nefericirea și în întunericul iadului pe satana, închizîndu-l în aceste neputințe ale răutății, al nevederii adevărului și binelui pentru veci. Dar în aceasta era și o conlucrare încăpățînată a satanei. Iar împreună cu el au fost aruncate și cetele necurate și uritoare de Dumnezeu ale dracilor. Ura e ea însăși atît o neputință a celui ce urăște de-a fi fericit și de-a cunoaște realitatea superioară a binelui, cît și voința de-a persista în această nefericire. Ea e un abis, căci e fără fund, o înaintare în infinitatea golului, a sărăciei de viață. Cum se poate înălța cineva înfinit în iubire, în bine, în Dumnezeu, așa poate înainta cu voia și fără voie în ură. Cea dintîi însă e o veșnică odihnă, sau mulțumire pe fiecare treaptă; cea din urmă o veșnică nemulțumire, neodihnă.

463. Putința de-a chinui pe cineva, de a-i ispiti la rău, le dă demonilor oarecare mulțumire, un sentiment de-a nu fi în abis. Dar privarea de un asemenea prilej îi face cu totul nemulțumiți, sau să se afunde în tot mai mare ură. Dar explicarea Sf. Chiril e alta. Și ea încă e adevărată: unii au ajuns la această neputință de-a mai chinui, sau ispiti pe oameni, deci nu erau în prăpastia fără fund. Alții nu erau încă în acea situație.

Astfel închizînd pe satana în iad, Emanuil S-a arătat biruitor și aducător al dreptății celor din Israel ⁴⁶⁴ și învățător al iubirii reciproce, poruncindu-le să se străduiască pentru iubirea de frați și să nu socotească nimic mai bun ca pacea și unitatea sufletească ⁴⁶⁵. De aceea a și spus: «*Pacea Mea dau vouă*» (Ioan 14, 27) ⁴⁶⁶. Dar ei în loc să laude această declarație și să admire pe împăciuitoarea, pe dăruitorul păcii, pe povățuitorul în iubire, pe învățătorul celor mai bune învățături, L-au urît nu puțin. Nu și L-au făcut conducător și învățător. Ci deși le-a spus limpede prin glasul Psalmistului: «*Eu am fost pus de El Împărat peste Sion, muntele cel sfînt al Lui*» (Ps. 2, 6), mergînd dincolo de toată nerușinarea, s-au purtat cu asprime și ne iubire de Dumnezeu, zicînd: «*Cine Ți-a dat Ție puterea aceasta?*», și: «*Știam că Dumnezeu i-a vorbit lui Moise, dar acesta nu știm de unde este*» (Ioan 9, 29); ba și condamnau cele prin care erau mințuiți și birfeau în mod neînțelegător modul ajutorării. Căci dumnezeiescul Moise era învinuit pentru că a omorît pe egiptean, deși acesta necăjea și asuprea și împovăra mulțimea evreilor cu o stăpînire de nesuportat. Azvirlînd Hristos dracii cei răi în prăpastia fără fund (în abis) și mutîndu-i fără voia lor de la tirania asupra noastră, întrucît îi despărțea de cei în care se aflau, deși trebuia să fie admirat pentru aceasta, nu scăpa de vorbele celor ce obișnuiau să birfească. Căci au îndrăznit să-i facă o vină vindecările Lui minunate, zicînd: «*Acesta nu scoate dracii decît cu Beelzebul, stăpînul dracilor*» (Matei 12, 24). Observă că Moise privind în jur și nevăzînd pe nimeni, a ascuns în nisip pe egiptean. Apoi venind îndeamnă la pace pe frații de un sînge. Căci îl războiește Domnul pe Amalic, dar cu mîna ascunsă, cum s-a scris (Ps. 135, 12), și neînțelegînd nimeni din cei de pe pămînt, Hristos împlinea cu iconomie cele mai negrăite

464. Satana golind de duhul dreptății pe oameni, îi face să se nedreptățească între ei. Dreptatea în care îi readuce pe oameni Hristos are și acest sens de pace și de iubire între ei. Satana nemaiavînd succes în atragerea oamenilor la nedreptate, se scufundă și mai mult în chinul lui, în nemulțumirea lui, în întunericul lipsei de sens al existenței lui. Pînă reușea să atragă pe oameni la nedreptate, se mai amăgea cu acest rost, măcar negativ al existenței lui.

465. În Dogmatica din 1958 și din 1978, am pus în relief direcția spre Dumnezeu, spre firea omenească proprie și spre semenii umani a jertfei lui Hristos. În acestea se implică și o direcție spre satana, spre slăbirea puterii lui de ispitire, spre biruirea și aruncarea lui în iad. Unde se instaurează binele și iubirea prin renunțarea jertfelnică la egoism, nu mai are nici o putere satana.

466. Numai conștiința că e Dumnezeu Îl putea face să vorbească de pacea Lui, de El ca izvor al păcii. Dumnezeu îi iubește pe toți, vrea să-i aibă pe toți în pace cu El și între ei, căci toată creația e a Lui, rod al iubirii Lui. Dar și ca om Hristos e izvor al păcii, căci a mers în generozitatea față de toți pînă la jertfa de Sine.

fapte^{466 b}. Căci cum ar ști cineva din cei de pe pământ cum și cînd erau osîndite mulțimile dracilor și li se porunceau să se sălășluiască în prăpastia fără fund?

Deci alungînd pe satana în iad și eliberînd pe cei de pe pământ de tirania lor, îi chema pe aceștia la cunoștința virtuților. «Căci cum poate intra cineva în casa celui tare și să răpească uneltele lui, dacă nu leagă mai întîi pe cel tare, ca să jefuiască apoi casa lui?». Așadar legînd mai înainte pe cel tare, adică pe satana, mută prin credință la Sine uneltele lui, adică pe cei ce lucrează sub el și socotiți între uneltele netrebnice^{466 c}.

Dar fiind batjocorit în chip nelegiuit pentru cele ce se cuvenea să fie admirat, s-a mutat în chip necesar părăsind Iudeea, în care s-a născut, măcar că nu era Iudeu cu adevărat, ci de sus și din cer și de la Tatăl. Așa și dumnezeiescul Moise, deși s-a născut în Egipt, era evreu din evrei, avînd după tată o rădăcină nobilă și sfîntă. Dar defăimîndu-l cei din singele lui, s-a strămutat în Madian și a plecat în țara celor de alt neam. Apoi șezînd lingă puț, s-a făcut cunoscut fetelor lui Ietro. Acestea fiind șapte la număr și pascănd turmele tatălui lor, au adus la jgheaburi oile însetate. După ce au scos apa cu multă sudoare, au fost date la o parte de niște păstori. Moise însă i-a învins și scoțînd apă cu mîinile lui, a adăpat, precum s-a scris, oile lor.

Vom înțelege deci pe Ietro ca lumea în sine. Căci el era preot al Medianiților, care nu slujea lui Dumnezeu Celui prin fire și adevărat, ci făpturilor în locul Creatorului și Făcătorului, sau construcțiilor făcute din pietre și din lemn. Căci lumea a fost amăgită și ea, închinîndu-se demonilor și nu lui Dumnezeu.

Ietro se tălmăcește și el *prisosință* sau *prisos*. Dar așa e și lumea, fiind întreagă o prisosință pentru faptul că cei ce voiesc să cugete ale ei, nu fac nimic din cele necesare, ci se îmbată cu împrăștieri

466 b. Faptele lui Hristos nu erau fapte de rînd, ci fapte ce serveau mîntuirii și de aceea neînțelese în puterea cu care erau făcute, pentru că nu erau făcute cu puterea obișnuită a omului, care ținea seama de legile naturale. Pentru că erau făcute cu putere superioară firii omului, care ținea seama de legile naturii, erau cu totul libere, avînd ca scop să-i ridice pe oameni de sub legile naturii ce-i duc la moarte.

466 c. Nu se poate ridica omul la practicarea statornică a binelui, care e una cu virtutea, pînă nu se ridică din slăbiciunea prin care se supune ispitei satanei, pînă nu se întărește în voința care îl eliberează de robia aceluia. Precum există o conlucrare a omului tare cu Dumnezeu, așa există o conlucrare a omului slab în voință cu satana.

deșarte și se aruncă în plăceri netrebuincioase ⁴⁶⁷. Deci e neîndoielnic că celor ce voiesc să viețuiască drept, sînt de prisos cele ale trupului și a cugeta la cele din lume, cînd îi depărtează de căutarea a ceea ce e de folos și necesar, dacă e adevărat că: *«Cugetul trupului dușmănie este față de Dumnezeu»* (Rom. 8, 7) și că cel ce cugetă cele ale lumii se face dușman lui Dumnezeu (Iacob 4, 4). Deci e cu adevărat un lucru prisositor a voi să cugeți cele din lume și însăși lumea. Căci a spus Hristos: *«Ce va folosi omul de va cîștiga lumea, iar sufletul lui și-l va pierde? Sau ce va da omul în schimb pentru sufletul său?»* (Matei 16, 26).

8. Deci s-a mutat Moise din Egipt în Median. În același mod și Hristos din Iudeea în Galileia. Dar observă că una din fiicele lui Levi a născut pe sfîntul Moise, dar fetele lui Ietro al Medianiților erau mai multe și anume șapte la număr. Căci una e și mulțimea Iudeilor, din care s-a născut după trup Hristos, ca chipul lui Moise. Dar sînt foarte multe fiicele lumii, sau turmele neamurilor ce locuiesc în ea. Părăsind deci Hristos Sinagoga din care s-a născut după trup, s-a mutat la turmele cele multe ale neamurilor, pe care le apăsau păstorii cei răi, sau stăpînitorii lumești ai lumii acesteia. Și El le-a mîntuit.

Dar să arătăm modul tiraniei, ca să adăugăm pe cel al ajutorului. E un obicei al dumnezeieștei Scripturi să asemenea cu un puțin cunoștința sădită în noi despre Dumnezeu și prin care sîntem povățuiți spre toate cele ce sînt de făcut. Căci cunoașterea a tot binele țîșnește în noi ca dintr-un izvor al minții și cunoștința slavei lui Dumnezeu e în noi ca într-o oglindă și ca într-o ghicitură (I Cor. 13, 12) ⁴⁶⁸. De aceea pe cei ce disprețuiesc iubirea lui Dumnezeu și s-au aplecat în chip nelegiuit să dea demonilor slava cuvenită lui

467. Lumea nu e întru totul de prisos, sau fără rost, ci numai cînd e socotită unica realitate. Cînd e socotită ca creată de Dumnezeu ajutînd pe om să cunoască prin ea pe Dumnezeu Cel mai presus de ea și să înainteze prin ea spre El, nu e fără rost. Lumea oferă deci și puțința de-a afla în plăceri de prisos, ba chiar păgubitoare. Din ea trebuie să se folosească numai ceea ce e strict necesar, nu ceea ce e de prisos. Cînd prin lume nu se vede Dumnezeu, se caută și cele fără rost, de prisos, păgubitoare. De aceea zeii identificați cu forțele ei sînt demonii care fac pe oameni să caute în ea cele de prisos, necunoscînd-o decît pe ea.

468. Mintea noastră e pe de o parte ca un izvor din care țîșnesc cugetări și cunoștințe, dar pentru că este în legătură cu lumea și cu Cauzatorul ei. Mintea și ființa noastră căreia îi aparține, nu sînt rupte de realitatea deosebită de ele. În faptul că din mintea noastră țîșnesc mereu alte cugetări, se arată că realitatea lumii și a Cauzatorului ei este inepuizabilă. Dar cunoștința noastră, prin care mintea tinde în deosebi spre ultima cauză a lumii, nu redă conținutul existenței lui Dumnezeu decît ca prin oglindă și prin ghicituri, sau chipuri luate din lume și din ființa noastră. Dumnezeu atinge mintea noastră, dar ca pe o oglindă imperfectă, în care se reflectă și conținuturile lumii și ca o Căuză a lor. Oglinda creată nu poate reda în toată exactitatea și plenitudinea pe Făcătorul necreat.

Dumnezeu, îi învinuiește zicînd prin glasul lui Ieremia : «S-a uimit de aceasta cerul și s-a înfricoșat foarte pămîntul, zice Domnul, că poporul Meu a făcut două rele : M-a părăsit pe Mine, izvorul vieții, și și-au săpat lor puțuri surpate, care nu vor putea ține apă» (Ier 2, 12—13). Căci cultul cu nume mincinoase e ca un puț surpat, fiindcă nu poate scoate cineva din el cuvîntul în stare să dea viață. Izvor al vieții adevărate nu e decît cunoștința nepătată despre Dumnezeu. Deci puțul este chipul cunoștinței sădite în firea noastră⁴⁶⁹. De aceea pînă ce ne folosim pentru cunoașterea lui Dumnezeu de mintea dreaptă și neforțată, înaintăm direct spre adevăr. Dar dacă cineva stăpînit de amăgiri⁴⁷⁰ se abate spre ceea ce-i plăce lui, își va cheltui în acelea străduințele sale. Aceasta, socotesc, că înseamnă în ghi-citură scoaterea apei de către fetele lui Ietro și folosirea de ea cu sila de către cei mai tari decît ele. În aceste neputințe spunem că se află cei amăgiți, cînd li se abate cunoștința înăscută spre ceea ce nu e bun și frumos, adică spre ceea ce înșală și spre ceea ce e spre folos demonilor. Dar a venit în apărare Hristos. Căci alungînd pe răii păstori mincinoși, a adăpat cu apă vie, adică cu propovăduirea Lui dumnezeiască și cerească. De aceea a și spus : «De înse-tează cîneva, să vină la Mine și să bea» (Ioan 7, 37).

Să înțelegem deci pe Ietro ca fața lumii plină de ceea ce-i de prisos și trecător. Iar fetele lui sînt neamurile de pretutindeni, arătînd prin fiecare din fete una din mulțimea lor. Iar prin păstorii cei răi și violenți e potrivit să se înțeleagă cetele dracilor. Iar cel ce le apără de ei este Hristos, care ne și îmbată cu undele apelor dumnezeiești. Iar după ce fetele au scăpat de lăcomia păstorilor nelegiuți, se întorc la Raguel, tatăl lor, adică la Ietro. Iar întrebînd despre pricina întoarcerii neobișnuit de repezi, ele i-au vestit îndată ajutorul dat lor de Moise. Și acela îl aduce îndată în casă pe Moise și-i dă de soție pe Sefora, prima și cea mai frumoasă dintre fetele lui. Iar aceasta i-a născut pe Ghersam. Căci după ce

469. De la zei identificați cu forțele lumii, nu poți avea decît ceea ce poate da lumea îngustă și plină de insuficiențe. Nu poți primi de la ea cuvîntul sau asigurarea vieții veșnice; nu poți primi mulțumirea deplină. Ori ce ți-ar da, te lasă nemulțumit. Lumea privită în ea însăși e ca o fîntînă surpată, acoperită cu pămînt. Numai văzută în legătură cu Dumnezeu cel mai presus de ea, fîntîna care o sapi în ea duce în adîncul de dincolo de ea, de unde vine apa vieții, ca cunoștința cea adevărată, după care e însetată mintea omenească.

470. Deși e înăscută omului, aspirația spre cunoștință, spre înfîntul dumnezeiesc care dă viață, totuși el se poate lăsa amăgit de satisfacțiile superficiale și de scurtă durată ce i le dă lumea aceasta, rămînînd la puțurile ei surpate, cheltuiindu-și timpul și puterile cu ele.

18 — Sfîntul Chiril al Alexandriei

Hristos a arătat prețuirea pentru toate neamurile din lume⁴⁷¹, a fost recunoscut de ea prin vestirea celor ce au fost mintuiți de El că au fost apărați și scoși de sub mina celor ce-i nedreptăteau. Și așa lumea îl primește cu iubire, ca și Raguel pe Moise cel preasfințit. Ea intră în relație familiară cu El, dându-i ca pe o mireasă Biserica din neamuri, care e înțeleasă prin Sefora. Căci aceasta se tâlmăcește ca cercetare sau ca frumoasă, dar și ca *harul suflării*. Căci a cercetat «Răsăritul cel de sus» (Luca 1, 78) pe cea cu adevărat măreață și frumoasă, adică Biserica și i-a dăruit ca dar al cerului suflarea Lui, adică împărtășirea de Duhul Sfânt⁴⁷². Iar ea l-a născut Lui pe Ghersam, adică poporul cu adevărat pelerin⁴⁷³. Căci cei pecetluiți prin Duhul dumnezeiesc și învredniciți de cercetarea (vizitarea) de sus, și configurați după (prin) frumusețea Fiului, sînt cu adevărat pelerini în această lume⁴⁷⁴. Lor li se potrivește cît mai mult să strige și să spună: «Nu avem aici cetate stătătoare, ci o căutăm pe cea viitoare» (Evr. 13, 14; 11, 10), al cărei Ziditor și Creator este Dumnezeu. Căci umblînd pe pămînt, viețuiesc în cer și nu se alipesc nicidecum de lucrurile din lumea aceasta, ci le doresc pe cele din veacul viitor⁴⁷⁵.

471. Hristos a arătat deplin prețuirea și afirmarea unităților naționale, trimițînd pe Apostoli să-L propovăduiască tuturor (Matei 28, 19; Fapte 2, 3—4). Întîi a voit să-i cheme pe evrei (Matei 15, 24), încercînd totul pînă la moartea Sa. Însă după ce ei au mers pînă acolo cu respingerea Lui, încît L-au dat morții, după aceea Hristos a trimis pe Apostoli la neamuri, lăsînd pe evrei să vină la El pe urmă.

472. Biserica a luat ființă prin coborîrea Duhului Sfînt peste Apostoli, adică în ei, care apoi s-a transmis prin ei și prin urmașii lor tuturor celor ce au primit credința în Hristos. Căci Duhul Sfînt e suflare a lui Hristos însuși în cei ce prin credință se deschid Lui. Precum la început lumea a luat ființă prin «Duhul lui Dumnezeu ce se purta deasupra apelor», așa ea e refăcută ca Biserică prin acelaș Duh. Atunci Duhul era suflarea Cuvîntului neîtrupat «prin Care toate s-au făcut» (Ioan 1, 3), acum era suflarea Cuvîntului întrupat. Dacă Cuvîntul dă creației existență în structurile ei, Duhul dă acestor structuri viață, dar în legătură cu Cuvîntul sau cu Hristos. Dar Duhul Sfînt e și El Persoană. Căci e și El liber, și are desăvîrșirea existenței, sau caracter de Persoană. El e Persoană care iubește pe Fiul, deci și pe noi, făcuți fii ai Tatălui.

473. Am putea spune «poporul trecător», dar nu în sensul că trece de la ființă la ne-ființă, ci de la viața temporală pămîntească și nedesăvîrșită la cea veșnică și desăvîrșită. De aceea e mai bună expresia «poporul pelerin».

474. Duhul suflat în noi de Fiul întipărește în noi pecetea vie a Fiului, reînviează în noi calitatea și iubirea de fii față de Tatăl. Dar nu ne lasă astfel pecetluiți despărțiți de Fiul și de Tatăl. Căci Duhul e mereu lucrător în noi, menținînd vie simțirea de fii ai Tatălui și de frați ai lui Hristos. Aceasta e și un fel de plasticizare a noastră după chipul Fiului, căci noi sîntem din substanța creată generală și de aceea sîntem nu numai ca oameni, ci și ca oameni după chipul reînnoit și mereu viu al lui Hristos, structurați, sau plasticizați după modelul Hristos. Dar spre a ajunge la deplina configurare după Hristos, trebuie să trecem din lumea aceasta mereu în mișcare spre o stare mai înaltă, ca una ce e temporală.

475. Calitatea noastră de pelerini pe acest pămînt se manifestă în mișcarea noastră interioară spre cele din veacul viitor. Prin aceasta deși ne mișcăm pe pămînt, toată viața ne e proiectată spre cele din cer, ne e legată și preocupată de ele. Călătorul aflîndu-se în mișcare spre un anumit loc, spre anumite întîlniri, aproape că uită că e pe drum și tot timpul cu gîndurile în acel loc, în convorbiri cu cei spre care călătorește. Nu le mai observă pe cele din jurul său. Omul e o ființă în două planuri: cel temporal și cel veșnic.

Pentru că au cunoscut că urmează printr-o viață cu adevărat frumoasă și reflexivă lui Hristos care pentru noi a trecut ca noi prin această lume; Care n-a cugetat la cele ale lumii acesteia, departe de așa ceva; ci ni s-a arătat mai degrabă ca chip (tip) al vieții mai presus de lume și atotbine rinduite.

Dar observă cum Sfinta Scriptură a numit în chip foarte iconomic pe tatăl celor șapte fete, înainte de-a le fi dat Moise ajutor. Ietro, iar după aceea Raguel, căci Ietro se tălmăcește, cum am spus înainte, prisosire sau de prisos, iar Raguel păstoria lui Dumnezeu. Mă voi folosi de acest cuvânt pentru folosul lui. Căci am spus îmbrăcându-l în fața lumii, că împrăștierea în lume este cu adevărat un lucru de prisos și zadarnic. Dar era în acestea înainte de a fi fost ajutată prin ceata fetelor de Hristos. Dar după ce au fost eliberate de tiranie și au fost scoase de sub puterea păstorilor nelegiuiți, i s-a schimbat numele în Raguel, care înseamnă turma lui Dumnezeu, sau păstorie, după înțelesul traducerii. Căci a trecut sub mîna Arhipăstorului tuturor, adică a lui Hristos. Prin care și cu care slavă lui Dumnezeu și Tatăl împreună cu Sfintul Duh în vecii vecilor. Amin.

Despre vedenia lui Moise în rug

Fericiții prooroci îngrijindu-se nu puțin de ale noastre, ca niște purtători de Duh, și ca cei ce căutau o înțelegere exactă a lucrurilor, îl rugau pe Cuvîntul lui Dumnezeu să li se arate oamenilor ca ajutător și readucător (la viață), atribuind Lui și numai Lui puterea de-a mîntui pe cei ajunși la capătul extrem al relilor⁴⁷⁶. De aceea s-au făcut tilcuiitori ai celor foarte bune, arătînd drumul mîntuirii ca niște înțelepți și ascuțiți cugetători. Și de aceea cum nu s-ar fi făcut admirați ca unii ce s-au împărtășit de cele vrednice de laudă? Dar nu puteau înlătura ei înșiși tirania satanei asupra noastră, nici alunga mulțimile întinate ale dracilor, care ne luaseră ca o pradă în multe feluri, ba ne și făcuseră ca pe niște bucăți dobîndite și împovărîndu-ne cu jugul robiei, ne sileau să cugetăm și să facem în

476. Prin Fiul și Cuvîntul lui Dumnezeu s-au creat toate. Prin El se cuvenea să se și readucă din dezordinea în care au fost duși prin slăbirea legăturii cu izvorul vieții. Căci oamenii creați de Dumnezeu nu puteau primi decît un chip: al Fiului lui Dumnezeu! Ca unii ce nu sînt de la ei, ci de la Dumnezeu și au fost făcuți pentru a trăi acest sentiment al provenirii lor de la Dumnezeu, sentimentul oarecum filial. Totodată ei nu puteau fi creați ca un ansamblu haotic de ființe, ci cu o pecete a gîndirii pline de sens a lui Dumnezeu. De aceea ca și Fiul, au și ei în ființa lor o gîndire prin care trebuie să se înțeleagă între ei, să înțeleagă o lume, care e făcută pentru a fi gîndită de ei, și pe Făcătorul ei, care nu se poate să nu-și fi pus o pecete a raționalității Lui în ea și în ei. Raționalitatea și filiația creației în raport cu Dumnezeu nu pot să nu tină împreună.

mod urit cele plăcute lor⁴⁷⁷, care ne porunceau ca unii ce ne țineau legați în mod silnic să le slujim lor și să ne întinăm ca dintr-o datorie cu străduințele pentru cele pămîntești și de aceea să voim să cugetăm numai cele trupești.

Nu putea fi deci decît un rezultat strălucitor al firii negrăite înlăturarea stăpînirii îngîmfate și murdare a diavolului și eliberarea de robia atît de păgubitoare și de spurcate a oamenilor și trecerea lor la starea de lucrători ai virtuții. Iar că acest mare și mult dorit bine avea să le vină la vremea sa celor de pe pămînt, cînd Unul Născut se va coborî pe Sine în starea golită (de slavă — în chenoză) și în umanitate⁴⁷⁸, vom ști tot din Sfintele Scripturi. Ele spun: «După multe zile a murit împăratul Egiptului și au gemut fiii lui Israel din pricina muncilor și au strigat și glasul lor s-a suit la Dumnezeu și a auzit Dumnezeu gemetele lor și și-a adus Dumnezeu aminte de legămîntul Lui cu Avraam și Isaac și Iacob. Și a privit Dumnezeu la fiii lui Israel și S-a făcut cunoscut lor» (Ieș. 24, 24—25). Căci Egiptenii șileau pe cei din Israel, punînd asupra lor jugul muncii forțate și

477. Cei stăpîniți de patimi și de demonii care le întăresc pe acestea împotriva noastră, ne fac să fim ceva la mijloc între subiecte și obiecte. Pe de o parte căutăm cu voia satisfacerea plăcerilor ce ni le ocazionatează pentru scurte clipe aceste patimi, pe de altă sîntem duși în mare parte fără voie, dintr-o mare slăbiciune spre ele. Am devenit obiecte conștiente și aprobatoare, dar în același timp nemulțumite și cu o conștiință slăbită a satisfacției insuficiente și repede trecătoare a plăcerilor procurate de aceste patimi. Omul, stăpînit de ele se află într-o situație de contradicție cu sine.

478. Coborîrea în chenoză a lui Dumnezeu Cuvîntul (în umilință) e una cu coborîrea în umanitate, Umanitatea nu e nici cînd lipsită de puterea lui Dumnezeu care o susține în existență și în ceea ce o caracterizează. Dar coborîrea cea mai deplină la ea, sau în ea, stă în faptul că Fiul lui Dumnezeu se face ipostas al umanității, sau Persoană a ei, fără să înceteze să fie și ipostas al dumnezeirii. E cea mai mare umilire să se facă purtătorul marginirilor și durerilor noastre, inclusiv al morții. Înseamnă să-și îngusteze însăși puterea Lui dumnezeiască, mărgînindu-Se în acte și pătîmuri omenesti.

Dar această capacitate de-a Se umili, rămîind totuși la înălțimea Lui, pentru a ridica și ceea ce e umilit la înălțimea Lui supremă, totodată e dovada celei mai mari libertăți și puteri. Tot Sf. Chiril zice: «Poate nu e altă mărirea Lui înălțată (Ps. 8, 1) decît cea a întrupării Lui. Ce este în aceasta care să nu se poată spune oare: nașterea din Fecioară, mersul pe mare, necoruperea (nestrîcaciunea în moarte) și toate cele asemenea acestora. Această mărire s-a înălțat șezînd de-a dreapta mării în cele înalte, după ce-a făcut curățirea păcatelor. Așa trebuie înțeles faptul de-a Se fi ridicat mai sus de ceruri după înviere» (Explanatio in Psalmos, P.G. 69, col. 757). E cea mai mare putere aceea de-a arăta Dumnezeirea prin îngustimile creației și de-a o ridica pe aceasta pe tronul dumnezeiesc. Dar în această supremă înălțare a umanului nu e o înălțare ca a unui obiect. La această înălțime își trăiește și umanul cunoașterea lui supremă, puritatea lui care nu e lipsită de voința Lui. În întruparea lui Dumnezeu ca om nu se manifestă numai taina lui Dumnezeu care și poate face intimă creația Lui, coborînd la ea, ci și taina umanului, capabil de această supremă înălțare, care e o înălțare la capacitatea de mediu desăvîrșit al arătării și lucrării lui Dumnezeu. Și de-abia în aceasta se arată umanul realizat în supremaele lui posibilități. Dar cu această capacitate a fost făcută de Dumnezeu. El are în Sine puterea care a făcut omenescul capabil de El.

rînduind supraveghetori aspri și nemiloși ai muncii lor, care le făceau, precum s-a scris, viața dureroasă. Iar ei, apăsați de acese mari asupriri, plîngînd și lăcrimînd, se rugau, nenorociți, să se învrednicească de mila de sus. *«Și a privit Dumnezeu la fiii lui Israel și S-a făcut cunoscut lor».*

Cînd deci ne aflăm în necunoștința lui Dumnezeu, atunci sîntem și supuși celor ce ne nedreptățesc și ne rostogolim în mîcirla păcatului, avînd pe necurații demoni, ca poruncitori (epistați) în acestea. Dar și invers: harul libertății rezultă din cunoașterea lui Dumnezeu ⁴⁷⁹.

«Dar acelea s-au făcut ca pilde. Și s-au scris spre slăuirea noastră», după cum s-a scris (I Cor. 10, 11). Și chipul e pentru un singur neam, al celui din singele lui Israel. El ne învață limpede că scopul duhurilor necurate și al diavolului e să împingă pe cei de pe pămînt să se silească să asude în griji deșarte și să împlinească muncile trupului, ca să nu aibă mintea golită și liberă spre a se închide tainic în cele de sus ⁴⁸⁰, spre a cunoaște pe Dumnezeul tuturor, și prin aceasta să se îndrepte spre cele ce plac Lui și să lepede jugul robiei diavolești.

Iar fiindcă îi este proprie firii omenești iubirea libertății, nu lăudăm niciodată patimile, ci ne întoarcem de multe ori cu spaimă, trezindu-ne puțin cîte puțin, din urîtenia plăcerilor trupesti, și înseînd după ajutorul de sus și de la Dumnezeu, cerem nu puțin eliberarea de robia nevrută. Aceasta socotesc că înseamnă suspinarea fiilor lui Israel către Dumnezeu.

Iar Dumnezeu fiind bun, a trimis ca Mintuitor și Stăpîn din cer pe Fiul Său, Care S-a făcut ca noi, adică om. Lucrul acesta ni l-a vestit iarăși prin ghicitoră Sfînta Scriptură. Căci a zis: *«Și Moise păștea oile lui Ietro, ale socrului său, preotul din Madian. Și a adus oile în pustie și a venit la muntele lui Dumnezeu, Horeb. Și s-a arătat lui îngerul Domnului pară de foc din rug. Și a văzut că rugul ardea în foc, iar rugul nu se mistuia. Și a zis Moise: Mergînd voi privi vedenia aceasta mare, căci nu se mistuie rugul. Iar cînd a văzut*

479. A cunoaște un om rău, înseamnă a ne influența de răutatea lui și aceasta înseamnă slăbirea libertății. A cunoaște un om înseamnă a fi cucerit de frumusețea bunătății lui, și aceasta ne eliberează. Cu atît ma imult ne facem buni și liberi cînd cînd pe Dumnezeu. Numai cunoașterea obiectelor nu ne influențează în bine sau în rău. Cunoașterea persoanelor ne influențează în bine sau în rău, după cum sînt ele. Iar cunoașterea lui Dumnezeu ne influențează în bine. Persoanele le cunoaștem prin comunicarea cu ele. Astfel cunoașterea lui Dumnezeu prin comunicarea binelui din El către noi, e și un har al Lui, care ne face liberi. Dar întrucît în libertate ne afirmăm deplin pe noi înșine, libertatea e totodată o putere a noastră.

480. Cele spuse în text înseamnă închisă în cele de sus, după pătrunderea în taina lor, prin golirea de toate celelalte.

Domnul că se apropie să vadă, l-a chemat pe el Domnul din rug, zicînd : Moise, Moise ! Iar el a zis : Ce este ? Și a zis : Să nu te apropii aici. Dezleagă încălțămîntea din picioarele tale, căci locul în care ai stat este sfînt. Și a zis lui : Eu sînt Dumnezeuul părintelui tău, Dumnezeuul lui Avraam și Dumnezeuul lui Isaac și Dumnezeuul lui Iacob. Și și-a întors Moise fața sa. Căci se temea să privească înainte spre Dumnezeu» (Ieș. 3, 1—6).

Căci Dumnezeu a dat o lege, după cuvîntul proorocului, arătîndu-l de mai înainte, cu bună rînduială, pe Moise ca pedagog : a dat umbra ca semn al celor mai desăvîrșite, pentru că numai la vremea sa avea să fie văzut adevărul⁴⁸¹. Și sfîrșitul pedagogiei lui Moise a fost taina lui Hristos, despre care a fost învățat prin vedenie. Căci rugul este o plantă mărcinoasă și neroditoare, puțin deosebită de spini. Și era învăluit de o flacăra mare. Iar un inger sfînt îl umplea în chip de flacăra. Și para se înălța foarte sus, dar nu pricinuia nici o vătămare rugului în care se afla. Ceea ce se întîmpla era un lucru cu adevărat minunat și mai presus de orice înțelegere. Focul se unduia în spini și îi mîngîia cu atingeri fluide, și nefolosind puterea lui naturală, se mișca cu cruțare în cele ce puteau fi consumate. De aceea dumnezeiescul Moise era uimit de vedenie. Ce înțeles era în ea ? Sfînta Scriptură aseamănă firea, dumnezeiască cu focul pentru marea lui forță și pentru că poate să mistuie cu ușurință totul : lemne și ierburi și pe omul din pămînt. De aceea spune odată : «Dumnezeul nostru e foc mistuitor» (Deut. 13, 24 ; Evr. 12, 20), iar altădată : «Omul ca iarba, zilele lui ca floarea cîmpului, așa va înflori» (Ps. 102, 14).

Dar precum spinii nu pot suporta focul, așa nici omenescul Dumnezeirea. Dar în Hristos s-a făcut suportabilă. «Căci în El a locuit toată plînatatea Dumnezeii trupest», cum a mărturisit și înțeleptul Pavel

481. Omenirea trebuia să fie pregătită treptat spre întîlnirea și cunoașterea directă a lui Dumnezeu. Trebuia să i se dea umbrele adevărului, ca meditănd la ele să vadă că sînt numai umbre, că ele nu pot fi ultima realitate, ci trimit spre aceea. Moise privește încă înapoi spre creație ca la chipurile lui Dumnezeu, dar vede pe ele proiectată lumina lui Dumnezeu, sau le privește cu conștiința despre Dumnezeu Cel mai presus de ele. Toate cele create sînt numai umbre ale Creatorului, și ca umbre n-au o subsistență în ele înseși, ci sînt proiecții ale Lui, depinzînd în mod absolut de El. Eu mă simt dependent nu numai în mod relativ de părinți, și de condițiile din lume, ci în mod absolut de un Cauzator și Susținător mai presus de ele. Avînd în Sine existența nepieritoare, El e adevărul.

Dar umbrele din Vechiul Tescament au și sens profetic. Ele sînt prevestiri ale Cuvîntului Intrupat. Și au prin aceasta un rol pregătitor. Oamenii nu erau pregătiți de la început să înțeleagă că Dumnezeu se poate arăta și lucra prin umanitate. Trebuia să se progreseze în desăvîrșirea spirituală a umanului și în înțelegerea chipului lui ca mediu al divinului. Istoria este astfel un drum unitar, care pornește de la un început și înaintează spre ținta desăvîrșirii umanului pentru a putea trece în Împărăția veșniciei. Moise nu putea înțelege nici el această țintă. El nu vede încă prin rug înainte, la Hristos cel viitor. Ci rămîne la umbrele dinapoi.

(Col. 2, 9): Și «Cel ce locuiește în lumina neapropiată» (I Tim. 6, 16), adică Dumnezeu, S-a sălășluit în templu luat din Fecioară, coborîndu-Se pe Sine la o blîndețe și umilință minuțată și restrîngînd oarecum puterea de vătămare a firii Lui, ca să se facă încăput (adaptat), ca și focul spinilor. Iar că ceea ce se strică prin fire, adică trupul, a fost făcut de El mai tare ca stricăciunea ne-o arată prin ghicitură focul din rug care păstrează nevătămat lemnul⁴⁸². Și cum s-ar îndoi cineva că El și-a făcut trupul templul Său și l-a făcut nestricăcios și mai tare ca moartea, fiind că, Cuvîntul lui Dumnezeu viață după fire? A cruțat deci focul spinul și flacăra s-a făcut suportabilă de micul și prea slabul rug. Căci s-a făcut suportabilă Dumnezeirea umanității. Și aceasta a fost taina lui Hristos. Căci Cuvîntul lui Dumnezeu a locuit și în noi, neaducînd pedepse, nefăcînd judecăți, ci strălucind prin atingeri bune și atotblînde. Fiindcă El însuși zice: «N-a trimis Dumnezeu pe Fiul Său în lume, ca să judece lumea, ci ca lumea să se mîntuiască prin El» (Ioan 3, 17)⁴⁸³.

Deci nu se mistuia rugul, cuprinzîndu-se rugul în el. Căci nu sintem supuși judecății pentru păcate, precum am spus adineauri. Ci Hristos mai degrabă ne iluminează prin Sfîntul Duh și este în noi prin El; și întru El strigăm: «Avva, Părinte» (Rom. 8, 15).

482. În acestea avem o coborîre a lui Dumnezeu, dar și o înălțare a umanului. Își restrînge puterea dumnezeiască, atingerea căreia nu poate fi suportată de nici o creatură. Numai așa a pîutut fi suportată de firea omenească unirea într-un ipostas cu cea dumnezeiască. Dar nu s-a reținut de la orice atingere cu firea dumnezeiască de cea omenească. Ci i-a moderat atingerea. Pe de altă parte a dat putere mai înaltă firii omenești. Înțelegerea acestei coborîri care a înălțat și întărit firea omenească ar putea fi ajutată de învățătura despre energiile necreate. Dumnezeu pune în lucrare, sau face să se actualizeze și descopere din firea Sa lucrările care voiește și în gradul în care voiește. Nu e silit să fie totdeauna actualizat și descoperit în toate lucrările Sale, așa cum și omul descoperă și pune în lucrare energiile care le voiește și în gradul în care le voiește. Totuși în orice lucrare și în orice grad al activării ei se vede pe de altă parte ca întreagă și unică persoana omului care o activează. Pentru că este în orice lucrare și în orice grad al ei unitatea specifică a persoanei. Așa și Dumnezeu-Cuvîntul. În orice lucrare necreată activată de El prin umanitatea Sa și în orice grad al ei se cunoaște Persoana Lui dumnezeiască, se cunoaște că ea (lucrarea) nu vine de la om. Dar pe măsură ce prin aceste lucrări face mai active puteri mai mari din cele umane cu care se unește, firea umană e înălțată, iar dumnezeirea se face mai mult vădită prin ea. Culmea este atinsă și pentru descoperirea puterilor dumnezeiești și pentru înălțarea umanității în șederea lui Hristos ca om de-a dreapta Tatălui. Puterile omenești se fac tot mai penetrate de cele dumnezeiești, fără să se desființeze nici dumnezeiescul, nici omenescul. Omul se poate înălța și lărgi prin spiritul lui, prin înțelegerea și aspirația spre bunătate, atît de mult, că poate încăpea în el dumnezeirea, ca izvor infinit de înțelepciune și bunătate, fără să se desființeze, căci nu el este izvorul acelor și nu încetează de-a se înălța și lărgi în veci în infinitatea, în care pe de altă parte se află.

483. Cine judecă și osîndește, elimină. Cine se apropie de oricine, îl îmbrățișează cu blîndețe. Dumnezeu nu ne cere decît să-L primim. Neprimîndu-L, ne osîndim noi înșine să rămînem în afara Lui. Dar Dumnezeu nu e îngustat prin aceasta, căci cei ce I se închid, n-au în ei viață, se fac umbre inconsistente în sens negativ.

Iar uimit de vedenie, fericitul Moise a mai adăugat să spună: «Mergînd voi vedea această vedenie mare, pentru ce nu se mistuie rugul?» (Ieș. 3, 3). Dar fericitul înger îl oprește zicînd ca din partea lui Dumnezeu: «Să nu te apropii. Dezleagă încălțămîntea din picioarele tale. Căci locul pe care stai e pămînt sfînt» (Ibid. 5). Numește pustia fără apă și roditoare de spini, în care era și rugul, pămînt sfînt. Căci tot locul în care este Hristos, e sfînt. El se arată foarte bucuros și în pustie, care e chip al Bisericii din neamuri, către care zice cuvîntul sfințit: «Veselește-te pustie însetată, să se bucure cea pustie (stearpă) și să înflorească ca un crin» (Isaia 54, 1; Gal. 4, 27). Dar a făgăduit și Dumnezeu că va face pustiul în loc apăsător și pămîntul însetat în rîu. Fiindcă s-a înmulțit în noi, cei chemați din neamuri, harul Mîntuitorului și ca un rîu ne îmbată cu îmbelșugare, revărsîndu-se în unde de sus. Aceasta ne-o spune și dumnezeiescul David: «A pus rîuri în pustie și pămîntul roditor l-a prefăcut în pămînt sărat din pricina răutății celor ce locuiesc în el» (Ps. 106, 33—34).

Deci rugul este în pustie și pămîntul care-l are e sfînt și sfințit lui Dumnezeu. Și apropiindu-se Moise e oprit și i se poruncește să-și dezlege încălțămîntea din picioare. Încălțămîntea e semnul morții și al stricăciunii (coruperii), dacă orice încălțăminte este rămasiță a unui animal omorit și în stare de corupere. Aceasta înseamnă că de Hristos nu se pot apropia cei supuși legii și slujirii ei de pedagog. Trebuie mai întîi să spele întinăciunea și să șteargă pata pricinuită de păcat. Și e cu neputință să desființeze păcatul singele taurilor (Evr. 10, 4). De aceea nu se îndreptează nimeni prin lege (Rom. 3, 20). Și nefiind desființat păcatul, are în mod necesar putere stricăciunea și stăpînește încă peste cei întinați moartea. De aceea cei ce voiesc să vadă taina lui Hristos, trebuie să lepede mai întîi slujirea în chipuri și umbre, care nu e mai tare nici ca stricăciunea, nici ca moartea. Aceia îl va înțelege și vor intra în pămîntul cel sfînt, adică în Biserică⁴⁸⁴. Că cei ce n-au ieșit din slujirea cea după lege sînt stăpîniți încă de stricăciune, ne-o spune însuși Hristos, zicînd: «Amin, amin zic vouă, de nu veți mîncă trupul Fiului Omului și nu veți bea singele Lui, nu veți avea viață întru voi» (Ioan 6, 53)⁴⁸⁵. Această taină s-a

484. Moise nu se poate apropia de rug, sau de pămîntul sfînt, sau de Hristos, pentru că reprezintă legea.

485. Cei de sub lege mîncău și beau din carnea și singele sfințite ale animalelor aduse ca jertfă. Creștinii mîncă și beau trupul și singele sfințit al lui Hristos, pline de simțirea jertfei. Ei se unesc prin această Persoană care atît om, cît și Fiul lui Dumnezeu, întipărindu-Se de El și fiind aduși astfel în mod real în relația de fii ai Tatălui, plini de Duhul Sfînt. Apropierea lor de Dumnezeu nu e o umbră, ci reală. Ei primesc cu adevărat viața dumnezeiască care se află în trupul și singele lui Hristos, ca unele ce sînt ale ipostasului dumnezeiesc.

săvârșit nu la cei ce erau odinioară sub lege, ci la cei ce au primit credința și au fost îndreptați în Hristos și s-au îmbogățit cu învățătura mai înaltă decît cea a legii, înțeleg cu cea evanghelică. Deci sînt sub stricăciune și sub lege cei ce nu s-au despovărat de maica morții, adică de păcat, prin credință; și acestea sînt departe de Hristos. Iar dacă ar voi să se dezlege de încălțăminte, adică de stricăciune, care nu poate îndrepta, și primi harul cu adevărat de viață făcător, s-ar apropia de Cel ce îndreptează pe cel lipsit de evlavie, adică de Hristos prin Care și cu Care slavă Tatălui împreună cu Duhul Sfînt în vecii vecilor. Amin.

CARTEA A DOUA A GLAFIRELOR LA IEȘIRE

Despre jertfa mielului

1. Că numai în Hristos scăpăm de stăpînirea morții, cum ne-a spus și înțeleptul ucenic: «Nu este nume dat oamenilor sub cer, în care trebuie să ne mîntuim noi» (Fapte 4, 12), o poate afla cineva, dacă voiește, și în multe alte moduri. Căci sînt zeci de mii de chipuri luminoase și clare în Scriptura de Dumnezeu insuflată din care strălucește înțelesul tainei. Să adunăm pe cele folositoare spre aceasta și să arătăm înțelesul lor. «Au ieșit la mijloc Moise și Aaron. Și intrînd la Faraon, i-au spus pe față: Acestea zice Domnul Dumnezeu lui Israel: Lasă pe poporul Meu, ca să serbeze în pustie. Și a zis Faraon: Și cine este de al cărui glas să ascult, ca să trimit pe fiii lui Israel? Nu cunosc pe Domnul și nu voi trimite pe Israel. Și-i spun lui: Dumnezeu Evreilor ne-a chemat pe noi. Vom merge cale de trei zile în pustie, ca să jertfim Dumnezeului nostru ca nu cumva să ne întîmpine pe noi moarte, sau ucidere. Și a zis lor împăratul Egiptului: Pentru ce, Moise și Aaron, opriți poporul meu de la munci? Să plece fiecare dintre voi la treburile lui» (Ieș. 5, 1—4).

Fiind plin de bănuieli diavolești nebunul de Faraon spune că nu știe cine e Dumnezeu Evreilor. Dar după ce a fost lovit de multe plăgi de nesuportat și s-a pustiit treptat țara Egiptenilor (de apele prefăcute în sînge, de lăcustele și piatra aduse pe pămînt, de viermi și broaște puse în mișcare, de întunericul de trei zile coborît peste țară), a făgăduiț fără voie să-i lase; dar s-a învîrtoșat și s-a făcut neîndurat și aspru și după aceea și greu în hotărîrea de-a elibera pe Israel de îndelungata robie. Atunci Dumnezeu s-a gîndit să îngăduie nemicitorului să se atingă de întîii născuți ai Egiptenilor. Dar fiindcă

era necesar să nu se piardă împreună cu neamul celor necurați și cei aleși, Dumnezeu, din iubirea pentru părinți, a dat legea pentru pască, prin ceea ce a rânduit de mai înainte să se pună drept capăt miniei taina lui Hristos. Din aceasta se poate iarăși înțelege că este cu neputință să se desființeze moartea prin Moise sau prin lege. Dar prețiosul sînge al lui Hristos va alunga pe nimicitorul și va elibera de stricăciune (de corupere) pe cei sfințiți. Căci e viață din viață și Dumnezeuul tuturor, ca Dumnezeu din Dumnezeu ^{485 bis}.

Deci a spus Sfînta Scriptură: «Și a grăit Domnul către Moise și Aaron în pămîntul Egiptului, zicînd: Luna aceasta este vouă începătură lunilor, e cea dintîi între lunile anului. Grăiește către toată adunarea fiilor lui Israel, zicînd: În ziua a zecea a lunii acesteia să ia toți cîte un miel în casele semînțiilor lor, cîte un miel de familie. De vor fi mai puțini cei din casă, ca să nu fie destui pentru un miel, să ia cu sine pe vecinul apropiat lui» (Ieș. 12, 1—4). Apoi după ce a rânduit acest lucru, poruncește cum trebuie să fie animalul de jertfă, cînd și cum va trebui să se jertfească. «Să fie, zice, animalul fără prihană (desăvîrșit), de un an. Să-l luați din miei și iezi și să fie păstrat pînă în a patrusprezecea zi a lunii acesteia. Și să-l junghie toată mulțimea adunării fiilor lui Israel către seară. Și să-l ia din sînge și să ungă amîndoi stîlpii ușii și pragul caselor, și-l vor mîncea pe el. Și să mănînce carnea friptă la foc noaptea și azimile să le mănînce cu ierburi amare. Să nu-l mîncăți crud, nici fiert în apă, ci fript la foc, capul împreună cu picioarele și cu măruntaiele. Să nu lăsați din el pentru a doua zi și os din el să nu zdrobiți. Cele ce vor rămînea din el pînă a doua zi, să le ardeți în foc» (Ieș. 12, 6—10).

La acestea, Legiuitorul adaugă următoarele, învățînd cum trebuie să fie înfățișarea celor ce vor mîncea și în ce fel trebuie să se gătească pentru acest ospaț sfințit: «Așa să-l mîncăți pe el. Să fie mijloacele voastre încinse și încălțămintele în picioarele voastre și toiegele în

^{485 bis}. Sîngele lui Hristos e prețios pentru că e sîngele al cărui ipostas, sau a cărui Persoană S-a făcut Insuși Fiul lui Dumnezeu. Dacă sîngele e viață, dar sîngele persoanei umane e viață trecătoare, sîngele Persoanei Fiului lui Dumnezeu e viață omenească netrecătoare. Căci firea omenească a dobîndit în Hristos veșnicia, deci și sîngele ei. Avem aici taina faptului că în trupul omenesc e prezentă și activă persoana omului care nu e numai materială, ci și spirituală. În Hristos ipostasul divin nu se desparte nici de sufletul, nici de trupul omenesc în timpul morții. Cu atît mai mult e prezent ipostasul Lui în trupul și sîngele Lui după înviere. Prin înviere e imprimată în ele starea nemuririi. Cu această stare vine și rămîne Hristos în credincios prin împărtășire și chiar dacă trupul acestuia moare, Hristos Cel înviat din sufletul lui, își va întinde starea de înviere împreună cu sufletului și într-o lucrare de înviere a trupului, sufletul avînd în el rădăcinile spirituale ale trupului. Denominațiunile neoprotestante neadmitînd existența sufletului, nu admit nici această putere a nemuririi imprimată în om prin împărtășirea de trupul și sîngele lui Hristos.

mîinile voastre. Și le veți mînca acestea cu sîrg. Căci este pasca Domnului» (Ieș. 12, 11). Fiindcă le va fi de folos, le descopere frumos și modul în care să se facă junghierea mielului.

«Și voi trece prin pămîntul Egiptului și voi lovi pe tot întîiul născut de la om pînă la animal și-mi voi arăta răzbunarea cu toți zeii egiptenilor, Eu Domnul. Și va fi vouă spre semn sîngele pe casele voastre, în care veți fi. Și voi vedea sîngele și vă voi acoperi pe voi și nu va fi la voi rană ca să picriți cînd voi bate în pămîntul Egiptului» (Ieș. 12, 13). Apoi iarăși după altele: «Șapte zile veți mînca azimă. Începînd de la întîia, veți scoate aluatul din casele voastre» (Ieș. 12, 15). Și stabilind pedeapsa celui ce va călca porunca, zice iarăși: «Și ziua întîi se va numi sfîntă; și ziua a șaptea numită sfîntă va fi vouă» (Ieș. 12, 16). Așa spune cuvîntul sfînt.

Privindu-le iarăși pe rînd, voi încerca să aflu înțelesul potrivit, referind în chip felurit sensul lor la Hristos însuși.

2. Se hotărăște deci timpul sfintei slujiri (al ierurgiei), începutul anului, în prima lună. Căci în Hristos este începutul tuturor (Col. 1, 18), (fiindcă nu e de curînd odată ce S-a născut din Dumnezeu Tatăl înainte de veci)⁴⁸⁶. El sfințește în tot timpul, de la început pînă la cele de la sfîrșit. Dar sărbătoarea începe în luna celor noi. «Cele vechi au trecut», după cuvîntul fericitului Pavel (II Cor. 5, 17; Isaia 43, 19; Apoc. 21, 5)⁴⁸⁷. Și în Hristos firea omului a înflorit din nou, cum era la început.

Acestea le-a poruncit fiilor lui Israel, care erau încă robi și lucrau sub stăpînirea tiranică, adică cea a egiptenilor⁴⁸⁸. Cuvîntul ne arată iarăși prin ghicitură că sufletul omului nu poate reveni altfel din păcat la libertate și nu poate scăpa de tirania diavolului și ajunge la cetatea de sus din petrecerea în lume decît prin împărtășirea de Hristos și de

486. Numai Hristos le poate înnoi toate, sau le poate aduce în starea de la început și menține neîmbătrînite, pentru că El pe de o parte începe, spre deosebire de Tatăl, Care este fără de început, pe de alta începe din veci și fiind nesfîrșit în viață, nu slăbește, nu îmbătrînește. Asemenea Lui, toate au un început, dar numai în El pot rămîne, sau pot fi readuse într-un început neîmbătrînit.

487. Sărbătoarea începe cu momentul înnoirii, cu momentul readucerii celor vechi la începutul înnoirii lor. Acesta e simbolizat cu prima lună a anului, care e luna înnoirii, sau a celor noi. Dar întrucît cele înnoite rămîn în Hristos mereu noi, sărbătoarea continuă la nesfîrșit.

488. Înnoirea e una cu scăparea din robia patimilor. Numai cel nou își poate pune în lucrare toate puterile lui. Și dacă e mereu liber, e mereu nou, mereu la început. Dar această stare nu o primește omul decît în Hristos, Care, ca Fiul lui Dumnezeu, a înnoit firea omenească asumată și ne poate înnoi și pe noi. Numai Fiul lui Dumnezeu făcîndu-Se Subiect al firii omenești a avut puterea să o elibereze de robia patimilor, fiind spiritual mai tare ca atracția lor, prin conținutul larg și cuceritor de viață spirituală ce-l deschide umanului, prin noutatea continuă, sau prin începutul continuu ce-l are El în Sine, sau care se identifică cu El. Fiul lui Dumnezeu e tinerețea veșnică și izvorul tinereții fără bătrînețe pentru toate.

iubirea Lui de oameni, potrivit spusei Lui către Iudeii neînțelegători : «Amin, amin zic vouă, că tot cel ce săvârșește păcatul, este robul păcatului. Și robul nu rămâne în casă în veac, dar Fiul rămâne în veac. Dacă deci Fiul vă va elibera pe voi, veți fi cu adevărat liberi» (Ioan 8, 34—36) ⁴⁸⁹. Și iarăși : «Amin, amin zic vouă, de nu veți mânca trupul Fiului Omului și nu veți bea sîngele Lui, nu veți avea viață întru voi» (Ioan 6, 51) viață al cărei chip e bine să fie înțeles pămîntul făgăduinței, în care se grăbeau să se mute din Egipt.

Deci se ia mielul din ziua a zecea a lunii și se păstrează pînă în a patrusprezecea, ca să se junghie spre seară. Dar va întreba cineva : «Pentru ce?». Fără îndoială, motivul e cu adevărat adînc. Spune-mi, ce m-ar împiedica să-l iau din prima zi a lunii? Și ce L-a îndemnat pe Dumnezeu să legiuiască să se păstreze mielul cinci zile și să se jertfească apoi spre seară? Căci aflăm nu numai de cinci zile, începînd de la ziua a zecea. A nu lua mielul în ziua întâia, ci în a zecea a lunii pare să însemne că au premers multe timpuri și au fost lungi veacuri înaintea noastră în care Dumnezeu a fost pururea și este și va fi. După acelea vine, ca vecin imediat, veacul acesta al nostru, împărțindu-se ca în cele cinci zile, în cinci timpuri calea de care am vorbit. Înțelesul căutat de noi îl va lămuri foarte bine parabola Mintuitorului, care are acest conținut : «Asemenea este Împărăția cerurilor omului stăpîn de casă care a ieșit de dimineață să tocmească lucrători în via sa. Și învoindu-se cu lucrătorii cu un dinar pe zi, i-a trimis în via sa. Și ieșind pe la ceasul al treilea (la 9 dimineața, n.n.), a văzut pe alții stînd fără lucru în piață și le-a spus și lor : «Mergeți și voi în via mea și ceea ce va fi drept vă voi da vouă. Iar ei s-au dus. Iarăși s-a dus pe la ceasul al șaselea (pe la 12, la amiazi, n.n.) și pe la al nouălea (pe la 3 d.a.), la fel. Ieșind pe la al unsprezecelea (pe la 5 d.a.), a aflat pe alții stînd și le-a zis lor : Ce stați aici toată ziua fără lucru? Îi spun lui : Nu ne-a tocmît nimenea. Le zice lor : Mergeți și voi în via mea» (Matei 15, 1—7).

Vezi deci în acestea foarte limpede și clar veacul nostru împărțit în cinci timpuri? Și primul socotim că este cel în care protopărintele Adam își arăta viețuirea în rai. Al doilea după acela arătat ca «ceasul

489. Fiul e în casa Tatălui, pentru că îl iubește pe Tatăl. El nu e rob de atracția patimilor, pentru că iubirea față de Tatăl e mai tare decît atracția lor. Robul însă nu e în casa tatălui său, sau în intimitatea lui, pentru că patimile îl țin legat de plăcerile lui individualiste, trecătoare, superficiale. Numai Fiul cel Unic, care n-a căzut din casa Tatălui atotfericitor, poate cîștiga pe oameni din robia patimilor în care au căzut și-i poate readuce în casa Tatălui, infuzîndu-le iubirea Lui față de Tatăl și făcîndu-i să simtă iubirea Tatălui față de ei, dacă se unesc cu El, Fiul Unul-Născut, Care S-a făcut și Persoană a firii omenеști, insuflîndu-i și ei iubirea Lui față de Tatăl.

al treilea», e cel în care a viețuit Noe și cei împreună cu el. Al treilea, arătat ca «ceasul al șaselea», e cel în care a chemat Dumnezeu tuturor pe Avraam la cunoașterea adevărului. Al patrulea, înfățișat ca «ceasul al nouălea» e al lui Moise și al proorocilor. «Pe la al unsprezecelea», adică în timpul al cincilea, în care s-a scurtat ziua și oarecum veacul de față s-a apropiat de sfârșit, Hristos a tocmit neamurile care n-au fost chemate încă la cunoaștere de vreun altul, în timpurile dinainte și trecute. De aceea ultimii zic altfel decât toți: «Nimenia nu ne-a tocmit».

Se ia deci mielul în prima din aceste cinci zile, adică în a zecea, care este chipul începutului veacului și e păstrat până în ultimul timp adică în ziua a patrusprezecea și se junghie spre seară, ca să înțelegi iarăși că nu e nici nouă, nici de curînd taina lui Hristos, ci s-a păstrat în preștiința Tatălui, de la însăși întemeierea lumii (Efes. 3, 9)⁴⁹⁰. Și a murit pentru noi în timpurile din urmă ale veacului, cînd nu strălucea încă lumina înțelegătoare și dumnezeiască, ci pămîntul era scufundat încă în întunericul neștiinței și stăpînitorii lumii întinau inimile tuturor cu răcăcirile acestui întuneric⁴⁹¹. De aceea Mintuitorul venind în lume a spus: «*Eu sînt lumina lumii*» (Ioan 8, 12; 9, 5). Și sfinții sînt sfesnicele luminii, răspîndind cuvîntul vieții. De aceea El mai spune: «*Voi sînteți lumina lumii*» (Matei 5, 14), pentru că pot lumina pe cei ce sînt în întuneric și aud cum se cuvine.

490. De la întemeierea lumii Tatăl a rînduit prin preștiința despre căderea ei pe Fiul Său spre a Se face Miel de jertfă pentru oameni, deci și spre întruparea Lui ca om.

S-a spus că Părinții n-au văzut caracterul istoric al lumii. Dar acest caracter îl vedem afirmat de Sf. Chiril, Lumea nu are decît un caracter istoric superficial în concepțiile panteiste dinaintea lor. O lume temporală, fără început și fără sfârșit, nu are nici un scop, deci nici o istorie. În Vechiul Testament apare conștiința unui caracter istoric mai profund al ei odată cu conștiința caracterului ei creat și cu așteptarea viitorului Mesia, afirmată de prooroci, ca Cel ce va desăvîși creația prin unirea ei desăvîșită cu Dumnezeu. Dar caracterul deplin istoric al lumii se precizează în Noul Testament și la Sf. Părinți, pentru care Mesia a venit, inițiind epoca desăvîșirii așteptate a lumii. Lumii i se dă scopul desăvîșirii, împreună cu cel al scăpării de căderea care a venit din libertatea rău înțeleasă a creației, de la întemeierea ei, precizîndu-se această desăvîșire ca unire cu Fiul lui Dumnezeu ce Se va întrupa ca om și va învia, ducînd și lumea la intimitatea filială cu Tatăl și frățască cu Fiul și la învierea ei pentru viața de veci. Lumea e gîndită de la creație în strînsă legătură cu Hristos. Spre El are să tindă și în El își va găsi desăvîșirea. Epocile ei sînt etaje ale pregătirii pentru Hristos. Odată cu apariția lui Hristos, lumea a intrat în treapta ei cea mai înaltă, de la care nu mai poate coborî și dincolo de care nu se mai poate ridica. Omului îi dă de la început o precizare a țintei lui și la această țintă ajunge în Hristos, ca unire cu El. Dar și Dumnezeu îl pune pe om de la început ca păzitor al luminii lumii.

491. În întunericul neștiinței și al răcăririi întînează inimile, căci le face să săvîrșească tot felul de rele. Dimpotrivă, lumina face inimile curate, ajutîndu-le să săvîrșească cele cuvenite. Iar lumina în lume a adus-o Hristos. Mai bine zis, El însuși e lumina. În El vedem adevărul și prin aceasta ne curățim.

Te vei minuna iarăși, aflind și în aceasta o altă tainică iconomie. Mielul se junghie în ziua a patrusprezecea a lunii, care are slava deplină a ciclului lunar, răspindind o lumină falsă peste lume. Această începînd să se îpuțineze treptat și restrîngînd prin aceasta mărimea și frumusețea pe care le are în ea, îți dă să cunoști ca dintr-un chip și umbră că prin ea ești condus spre o cunoaștere mai adevărată a faptului că stăpînul nopții, adică diavolul, era slăvit de toată lumea, fiind slujit prin lună ca printr-un chip (căci luna s-a pus spre povățuitoare în noapte) și ca printr-o lumină falsă și sădind înțelepciunea lumii în inimile celor rătăciți, pretindea pentru ea slava cea mai deplină.

Deci a murit pentru noi Hristos, Mielul cel adevărat, care ridică păcatul lumii (Ioan 1, 22) și a desființat slava diavolului ^{491 bis}. Căci ea trebuie să scadă și să se sfîrșească pe încetul odată cu mulțimea neamurilor se grăbea să urce spre pacea și iubirea față de Dumnezeu prin întoarcerea spre ea și prin credință ⁴⁹². Aceasta este ceea ce s-a cîntat odinioară în Psalmi despre Hristos: «Răsări-va în zilele Lui dreptate și mulțimea păcii, cît va fi luna pe cer» (Ps. 71, 7). Și odată cu această s-a desființat și stăpînul nopții, adică diavolul.

Observă că nu spune simplu că se va înlătura luna, ci se va înlătura ca fiind contrară, așa precum omorînd diavolul înainte de om, e desființat ca potrivit.

^{491 bis}. Jertfindu-se mielul în ziua a 14-a spre seară, cînd luna are lumina plină, dar și cînd începe să scadă, se arată prin chip că Hristos va muri pentru noi cînd slava falsă a diavolului stăpînea mai mult peste lume, ca să înceapă prin moartea Lui să meargă spre dispariție. Mielul — animalul din Vechiul Testament nu putea prin sine să scape de moarte pe oameni, reprezentați de întii născuți. Dacă Dumnezeu rînduise să scape de moartea trecătoare, dar nu de cea veșnică pe oameni prin acel miel, acesta nu putea avea decît sensul de simbol profetic al Mielului — om, sau Fiului lui Dumnezeu făcut om, ca supremă valoare și ca unul ce era capabil de o supremă pornire spre jertfă pentru oameni și prin aceasta în stare să scape pe oameni total de moarte, adică să le dăruiască viața veșnică. Numai suprema dragoste a acestui Miel, aratăa în jertfa Sa, sau în moartea conștientă și benevolă pentru noi, ne putea scăpa de moarte. Faptul că e și Dumnezeu, dar și om, face posibilă atît capacitatea de suportare a morții cu cea mai mare suferință, cît și capacitatea de-a o învinge. Ca Dumnezeu poate de umanității Sale atît capacitatea de-a o suporta cu totul benevol, cu o dragoste nelăcomnică, cît și cu capacitatea de-a da acestei umanități puterea să o convingă. Moartea ne-a venit din lipsa, din scăderea dragostei față de Dumnezeu, izvorul dragostei; biruința ei ne vine din restabilirea umanității în această dragoste față de Tatăl și de oameni de către Fiul lui Dumnezeu care a asumat-o. Această dragoste a luat asupra sa urmarea păcatului ca s-o învingă și ea a alungat pe diavol care trăgea pe om din dragoste.

⁴⁹². Scăderea luminii lunare, sau a falsei slave a diavolului și a lumii acesteia, se produce prin apropierea luminii adevărate a soarelui, ca aceea să dispară de tot cînd răsare soarele Hristos, izvorul dragostei și al păcii față de Tatăl și între oameni.

«Așadar să-și ia, zice, fiecare un miel în casă». Căci Hristos se sălășluiește desăvârșit în fiecare prin împărțășirea Sfintului Duh; și nu se împărțește, cum zice Pavel (I Cor. 12, 4)⁴⁹³.

Dar dacă vor fi mai puțini, zice, ca să nu fie destui pentru un miel, să ia cu sine pe vecinul apropiat lui. Adică cei ce nu au de la ei puterea de-a înțelege singuri taina deplină a lui Hristos, sau nu-și vor ajunge spre împărțășirea de El din pricina slăbiciunii înțelegerii proprii, se vor împărțăși de El, primind ca împreună lucrători și ajutători pe cei de aceeași credință. Căci prin sfătuirea întrelaltă putem urca uneori la vederi mai înalte decât prin noi înșine. Așa a făcut și acel vameș înțelept care auzind proorocia despre Hristos a întrebat pe Filip: «Mă rog fie, despre cine vorbește proorocul, despre sine însuși sau despre altcineva?» (Fapte 8, 34).

Vezi deci că luind cu sine pe vecin (și toți sintem apropiați unul de altul cîți avem una și aceeași rațiune a credinței), s-a făcut părtaş al Mielului înțelegător prin împreuna cercetare. Căci a cerut îndată să se și boteze și s-a și botezat.

Și să fie, zice, Mielul desăvârșit (deplin). Căci în Hristos sînt toate însușirile dumnezeiești. Dar să fie și parte bărbătească, adaugă legiuitorul. Căci Hristos a fost și este Cel ce a semănat în noi semințele cunoștinței de Dumnezeu, ca într-un pămînt voitor⁴⁹⁴. Deci precum zice și cuvîntul proorocesc, a desăvârșit lui Dumnezeu și Tatăl umanitatea prin propovăduirea evanghelică⁴⁹⁵.

Dar pe lîngă acestea poruncește să fie și de un an, sau după timp, ca să nu fie nedesăvârșit, neavînd un an împlinit, sau pentru

493. Hristos vine în fiecare întreg ca într-o casă a Lui, prin orice lucrare, așa cum vine semenul care iubește în semenul lui. În fiecare act e persoana întreagă.

494. Semințele învățăturii lui Hristos nu cresc în noi fără voia noastră. De aceea depinde și de țarina în care sînt semănite creșterea semințelor în roduri (Matei 13, 4—8). Noi ne însușim cu voia și cu gîndirea proprie înțeleșurile semănite de Hristos în noi. Mîntea noastră e aptă să le înțeleagă și să le dezvolte, dar numai dacă vrea. Și înțelese fiind de mînt, le preia voința și le aplică în viață.

A prezentat Tatălui umanitatea desăvârșită în Sine. Dar nu numai pe cea asumată în Sine, ci și pe cea a celorlalți oameni, făcînd-o asemenea celei asumate în Sine prin cuvîntul evanghelic, datorită silinței ei de a se face asemenea aceleia prin împlinirea cuvîntului Lui prin care ei se sileau să se facă asemenea Lui.

495. Mielul e deplin într-un an. Umanitatea jertfită de Hristos era maturizată spiritual pentru a fi conștientă de jertfa care se săvîrșea cu ea, dar nu îmbătrînită, pentru că moartea să se poată datora și bătrîneții. Dar Hristos e închipuit prin Mielul de un an și pentru a se da îndemnul ca după orice nou an, să se facă sărbătoarea patimii Lui, ca a Celui ce a ajuns vîrsta desăvârșită spiritual, sau a unui an. Această umanitate maturizată spiritual e prezentată neîncetat Tatălui, ceea ce se arată prin sărbătoarea ei în fiecare an. E o sărbătoare pentru oameni a se întîlni cu Dumnezeu, a se dărui ca jertfe lui Dumnezeu. Dar această aducere a lor lui Dumnezeu ca jertfe se săvîrșește prin Hristos. Credincioșii se sînt în fiecare an sau permanent, aduși Tatălui ca jertfe în Hristos. O sărbătoare trăiește omul și cînd are intrare la sufletul semenului prin jertfa lui pentru acela.

că cei ce cîștigă bunătățile din patima (lui Hristos), trebuie să săvîrșească în fiecare an sărbătoarea atotcuvinită și plăcută lui Dumnezeu legată de patimă ⁴⁹⁶.

Mai zice că animalul de jertfă trebuie să se ia din miei și din iezi. Mielul era (înțeles) socotit ca jertfă curată și fără prihană, cerută de lege; iar neamul ieșilor (țapilor) se aducea neîncetat pe altar pentru păcate. Aceasta o vei afla și în Hristos. Căci El a fost și altfel fără prihană, spre miros de bună mireasmă, ce S-a adus pe Sine lui Dumnezeu și Tatăl (Efes. 4, 2) și Ied înjunghiat pentru păcatele noastre. Iar după junghiere, poruncește să se ungă cu sîngele Lui stîlpilor locuințelor și pragul, nevrînd ca aceasta să însemne, după cit mi se pare mie, decît că, cu, curatul și prețiosul sînge al lui Hristos, asigurăm casa noastră pămîntească, adică trupul, alungînd moartea din neascultare prin împărtășirea de viață. Căci împărtășirea de Hristos e viață și sfințenie. Și tulburînd pe însuși nimicitorul, îl alungăm foarte departe prin ungere pe demonul uneltirilor, omorînd patimile ce provin din mișcările trupesti ⁴⁹⁷. Iar prin «ușile» a ceea ce am numit adineauri casa noastră, să înțelegi simțurile din noi prin care se aduce în inimile tuturor calitatea lucrurilor și se varsă în

496. Sîngele susține viața. Ne împărtășim cu sîngele lui Hristos, pentru că în El este viața fără de sfîrșit, avînd în El ipostasul Fiului lui Dumnezeu. Dar cită vreme în Vechiul Testament avea loc o împărtășire de sîngele unui animal mort, Hristos cu al Căruia sînge ne împărtășim e înviat la viața de veci, deși poartă în El simțirea jertfei aduse. Toate cele din Vechiul Testament erau tipuri ale adevărului, care este Hristos. Fără acest rost nu ar fi avut nici un sens. Prin jertfa ce-a adus-o, Hristos și-a vărsat sîngele, sau și-a dat viața Tatălui, dar ca să ni Se dea nouă cu această pornire de jertfă către Tatăl. Fără jertfă nu ne-ar fi dat sîngele cu această pornire de jertfă către Tatăl, sau viața Lui în această pornire de dăruire. Dar dacă n-ar fi înviat, nu ne-ar fi dat un sînge viu, sau viața Sa. Sîngele sau viața Lui se dă, dar o are în Sine. O are în pornirea de dăruire. O are deplin, întrucît o dă Tatălui pentru noi, plină de cele două direcții ale iubirii Lui. Și primind-o, avem și noi viața noastră plină de viața Lui în pornirea de dăruire lui Dumnezeu. Viața fără pornirea de dăruire nu e viață. Viața celui ce ți se dăruiește ți place, o atragi în tine ca pe un miros plăcut. Ea e numai Viață dăruită de cel ce o dă, ci și viață plăcută celui căruia i se dă sau pentru care se dă. Viața dăruită se răspîndește de la cel ce o dă spre cel căruia i se dă, sau pentru care se dă, nu se închide în sine. Are o putere de autodepășire și de pătrundere în aceia. Iar aceia i se deschid cu bucurie. Jertfa realizează comuniunea. Acesta e mirosul de bună mireasmă al jertfei.

497. Primind sîngele lui Hristos, nu primim numai viața Lui de veci, sau nesupusă morții, ci și sfințenia, pentru că Cel ce se jertfește e străin de orice egoism care întinează. Dar aceasta e și o coplesire a poftelor trupesti producătoare de patimi, care sînt însoțite de egoism. Astfel jertfa are unite în ea direcția spre Dumnezeu, spre oameni, spre persoana proprie și spre demoni.

ele mulțimea nemăsurată a patimilor⁴⁹⁸. Pe acestea le numește uși și proorocul Iona, zicînd: «*Ca niște furi vor intra prin ferestrele voastre*» (Ioil 2, 9), pentru că nu erau unse cu singele lui Hristos⁴⁹⁹. Și poruncește să se mănince carnea în noaptea aceasta, adică în veacul de față. Așa a numit acest veac și Pavel, zicînd: «*Noaptea a înaintat, iar ziua s-a apropiat*» (Rom. 13, 12). Iar ziua e numită în acestea, în mod clar, veacul viitor, pe care Îl luminează Hristos.

Deci vor minca, zice, carnea în veacul acesta. Pentru că pînă ce sîntem în lumea aceasta ne împărtășim încă de Hristos în mod mai îngroșat prin sfîntul Lui trup și prin prețiosul Lui singe. Dar ajungînd, precum s-a scris, în «ziua puterii Lui» și urcînd în «strălucirea sfinților» (Ps. 109, 3), ne vom sfinți într-un oarecare alt mod, așa cum știe Împărtășitorul și Dătătorul bunurilor viitoare⁵⁰⁰. Pe lîngă aceasta, împărtășirea de sfîntul Lui trup și băutura din singele mîntuitor este și o mărturisire a patimii și a morții lui Hristos, primită în chip iconomic pentru noi⁵⁰¹. Căci Însuși El zice că a pus legile privitoare la această taină pentru cei cunoscuți ai Lui: «*De cîte ori veți minca pîinea aceasta și veți bea potirul acesta, moartea Mea veți vesti*» (I Cor. 11, 26). Așadar prin împărtășirea de cele numite adineauri, vestim în veacul de față prin chip moartea Lui. Dar cînd va veni întru slava Tatălui, nu-i vom

498. Ungerea simțurilor cu singele lui Hristos le dă pe de o parte acestora simțirea de jertfă sau de înfrînare ascetică de la primirea lucrurilor cu pofta, pe de alta, viața curată, plină de profunzimea înțelegerii sensurilor lucrurilor ca provenind din Dumnezeu și scăldate în lumina Lui.

499. Peste singele lui Hristos care imprimă simțirea de jertfă și de înfrînare a simțurilor noastre, nu pot intra ispitele, mascate ca furi.

500. Veacul în care trăim e noapte, pentru că în cursul lui nu cunoaștem pe Dumnezeu și deci nici viața lui Hristos în mod clar. Ele sînt acoperite de chipurile, sau de umbrele nedeplin transfigurate ale existenței noastre pămîntești. De aceea împărtășirea noastră de Hristos, sub chipul pîinii și vinului nu este o împărtășire descoperită de tot conținutul vieții Lui. Atunci vom cunoaște toată puterea Lui de-a Se face străveziu prin acoperămintele materiale ale acestei lumi, prin luminozitatea bogăției Lui spirituale, făcînd aceste bogății străvezii și deci strălucitoare și prin trupul nostru ceea ce este echivalent cu o deplină sfințire a noastră. Sfinții sînt luminați dinlăuntru, pentru că bunătatea de multe feluri din ei se revarsă ca o lumină prin fața lor, prin trupul lor. De aceea în pictura bizantină ei sînt zugrăviți cu un nimb de lumină în jurul capului și în veșminte luminoase. Aceasta arată puterea superioară a spiritului umplut de Dumnezeu asupra opacității materiei.

501. «Moartea arătată» în împărtășirea de ea, pentru noi, «în chip iconomic», înseamnă că moartea suportată odată pentru noi își manifestă o actualitate pentru noi cei ce ne împărtășim de fiecare dată. E ceea ce s-a numit «re-prezentarea» morții Sale. Timpul e depășit. În trupul de care ne împărtășim e o retrăire a morții de către Hristos, deși El este înviat. E o retrăire «în chip iconomic» pentru noi, adică prin voința Lui, din atenție pentru noi, îndreptată spre noi, spre folosul nostru. Nu numai noi arătăm prin vestire moartea Lui în împărtășirea de ea, ci și El și-o arată, sau și-o actualizează pentru noi.

aduce mărturisirea în timpul cerut pentru patimă, ci Îl vom cunoaște în chip curat ca Dumnezeu «față către față», cum zice Pavel (I Cor. 13, 12). Căci Îl vom preamări, zice, ca pe Stăpînul. Pentru că odată ce a murit, nu va mai muri; moartea pe El nu-L mai stăpînește, după cuvîntul lui Pavel (Rom. 6, 9). Pentru aceea a și zis: «*Chiar dacă am cunoscut pe Hristos după trup, acum nu-L mai cunoaștem*» (II Cor. 5, 16). Atunci Îl vom cunoaște nu din cele ce este ca om, ci din cele ce este Dumnezeu adevărat, fiind terminată iconomia pentru care S-a făcut și om. Căci vor înceta, precum se cuvine rațiunile întrupării și se va introduce o cunoștință mai înaltă și va străluci în noi o înțelegere dumnezeiască a mîntuirii prin El într-o slavă dumnezeiască⁵⁰².

Și le poruncește să mănînce carnea mielului friptă în foc, pentru că cei ce urcă spre cuprinderea lui Hristos trebuie să fie fierbinți cu duhul⁵⁰³. Și Pavel le poruncește «*să fie fierbinți cu duhul*» (Rom. 12, 11).

Dar mănîcă și pîini-azime cu ierburi amare, arătînd prin acest chip că cei ce s-au făcut părtași lui Hristos trebuie să-și hrănească sufletul lor cu niște azime, cu dorințe preacurate, obișnuindu-se cu o viețuire lipsită de viclenie, neamestecată cu răutatea; și pentru aceea să nu ocolească amărăciunile ispitelor, după cum a spus cineva: «*Fiule, de vii să slujești lui Dumnezeu, pregătește sufletul tău pentru ispită; îndreptează inima ta și rabdă*» (Înț. Sirah 2, 1—2).

«*Și să nu mîncați nimic crud*» (Ieș. 12, 9). Ce este și aceasta? Cel ce mănîcă ceva crud, nu mănîcă spre digerare; dar o astfel de mîncare este greu de mestecat. Aceasta o fac cei ce nu subțiază cum se cuvine cuvintele despre Hristos prin cercetare, nu le probează în

502. Aceasta nu înseamnă o lepădare a trupului, căci El, Cel ce a înviat cu trupul, va ședea de-a dreapta Tatălui și Împărăția Lui nu va avea sfîrșit. Dar trupul nu-L va mai acoperi ca un strat opac, nici nu va fi supus rațiunilor de acum ale materiei, deci nici ale trupului. Căci nu va avea nevoie de hrană și nu va fi supus coruperii. Trupul va rămînea și de aceea vom rămînea și noi cu trupul. Căci vom învia cu el ca și Hristos, dar va fi un mediu străveziu al duhului. Iconomia sau lucrarea mîntuirii asupra oamenilor va înceta, căci ea înseamnă o lucrare de ridicare a lor la starea în care Duhul plin de Dumnezeu copleșește legile materiei. Cei ce au voit să primească mîntuirea, au ajuns la acel vîrf, iar asupra celorlalți iarăși nu se mai lucrează.

503. Cunoașterea persoanei nu e despărțită de căldura comuniunii cu ea. O cunoaștere rece desparte persoana celuilalt de mine, mi-o face obiect. Dar aceasta mă golește și pe mine de ceea ce e propriu persoanei: de căldura comuniunii. Cu atît mai mult nu cunosc pe Hristos fără căldura iubirii. Nu poți să-L cunoști fără să te minunezi de El, sau fără să-L iubești pentru bunătatea Lui. Dacă nu le ai acestea, nu L-ai cunoscut cu adevărat. De aceea turnîdu-se în potir înainte de împărtășire apa fierbinte, preotul spune: «Căldura credinței pline de Duhul Sfînt». Dacă voim ca împărtășirea noastră de Hristos să fie o adevărată cunoaștere a Lui, trebuie să ne împărtășim de El cu «căldura credinței plină de Duhul Sfînt», cu căldura duhovnicească, sfîntă și curată, nu cu căldura pătimașă a plăcerii trupești.

foc, după spusa Psalmistului: «*Și în cugetarea mea va arde foc*» (Ps. 38, 4).

Împiedică iarăși să se mănince fiert în apă, arătînd că cugetarea apoasă și diluată despre Hristos nu va fi o hrană bună pentru mințile credincioșilor. Iar cugetarea apoasă despre El constă în a socoti că nu este Dumnezeu după fire, ci în a-L coborî în planul făpturilor. E ceea ce nu pregetă a face unii cu neștiință, trăgîndu-L spre voia lor și făcîndu-L ca pe o hrană a necredinței lor⁵⁰⁴. «*Să nu mîncăți deci, zice, fiert în apă, ci fript în foc*», pentru pricina dată mai înainte și pentru că «*cuvintele Domnului sînt lămurite în foc*» (Ps. 11, 6). Căci toate cuvintele despre Dumnezeirea Lui sînt fierbinți și n-au nimic apos și răcit⁵⁰⁵, după cum zice iarăși Psalmistul. «*Lămurit în foc este cuvîntul Tău foarte și robul Tău l-a iubit pe el*» (Ps. 118, 140).

Mai poruncește să se mănince capul împreună cu picioarele și cu măruntaiele, voind ca credincioșii să-și însușească prin cugetarea lor toată cunoștința tainei Lui. Căci trebuie să știe înainte de toate că a fost (la) început, fiind Dumnezeu Cuvîntul în Tatăl și cu Tatăl, adică Capul, sau începutul a toată taina⁵⁰⁶. În al doilea rînd că fiind și Dumnezeu, iarăși va veni, ca Judecător care va da un sfîrșit economiei cu privire la noi. Aceasta înseamnă picioarele, care sînt

504. O făceau în acele timpuri arienii și o fac astăzi într-un mod mai neprecizat formațiile neoprotestante, care nu spun niciodată: «Hristoase, Dumnezeule», sau: «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu», ci simplu: «Iisuse bun», «Iisuse dulce». Deci nu zic nici: «Hristos Mîntuitorul», pentru că de fapt dacă nu e Dumnezeu, n-a înviat și nu ne va învia nici pe noi. Tot ce spun despre Iisus e foarte apos. În cîntările lor nu se precizează nimic despre cele de mai sus, ci sînt expresii ale unui sentiment gol de orice conținut. Crucea Lui nu e amintită, căci nu e un mijloc prin care a învins moartea. Fiind om, nu S-a născut din Fecioară. Acest «Iisus» nu ne dă nimic, decît cel mult o pildă de viață mai morală în viața aceasta. Iar dacă acest «Iisus» nu e Dumnezeu, nu există nici Sfînta Treime, ca Dumnezeuul dragostei. Totuși declară că au descoperit Evanghelia, deși ea e plină de Treime și de Hristos ca Fiul Unul-Născut al Tatălui. Lăsînd în umbră învierea, multe din ele nu cinstesc nici Duminica, ci Sîmbăta, ca sărbătoare a creațiunii, prin odihnă nevăzînd o viață dincolo de timpul creațiunii.

505. Cuvintele despre dumnezeirea lui Hristos sînt fierbinți și încălzesc, aflînd că însuși Dumnezeu S-a făcut din iubire om ca noi, că fiind Dumnezeu a învins moartea noastră și ne va fi Frate în veci. De aceea au în ele și o densitate, cum n-aveau dacă l-ar declara pe Hristos Dumnezeu, ci simplu om. Pe cît de apoase, pe atît de reci ar fi ele pentru noi, lăsîndu-ne reci și pe noi.

506. Începutul a toată taina lui Hristos e Dumnezeu-Cuvîntul. Altfel Hristos n-ar fi o taină, ci un om ca toți oamenii, care nu ne-ar ridica peste viață în lumea aceasta, ci ne-am topi în substanța ei, după o viață fără sens. Numai taina lui Hristos dă sens existenței.

sffrșitul întregului trup⁵⁰⁷. Iar prin măruntaie să înțelegi ca pe un mijloc rațiunea întrupării⁵⁰⁸.

Deci prin acestea se arată toată credința și de aceea Hristos întreg și desăvârșit în noi prin această cunoștință. Din această pricină socotesc că a spus Ioan: «*Cel ce este, Cel ce era, Cel ce va veni*» (Apoc. 1, 8). Apoi legiuitorul poruncește iarăși, zicînd: «*Să nu lăsați din ele pînă dimineată*», oprind, pe cît se pare, prin acestea, prin ghicitoră, să se cugete peste tot la rămășițele care nu sînt bune⁵⁰⁹. Să nu se amîne cunoașterea desăvârșită și adevărată despre Dumnezeu, nici să nu-și rezerve unii pentru un timp prea îndelungat, bucuria de-a se împărtăși desăvârșit de El, după ce s-au împărtășit odată de El și L-au atins. Aceasta o fac cei ce după ce au gustat prin catehizare dogmele despre Hristos, rezervă «*luminarea*» prin Duhul și harul prin Botez pentru o lungă aminare și pentru un timp prea îndelungat, adică pentru bătrînețe⁵¹⁰. Căci multă pagubă vine de aci și uneori pe neașteptate. Fiindcă chiar dacă își va împlini voia, nădejdea nu-i este sigură. Căci chiar dacă ajunge la împlinire scopul lui, el se sfințește, dar nu are prin aceasta decît iertarea păcatelor și redă Stăpînului talantul nerodit, fără să se fi ocupat cu lucrarea lui⁵¹¹.

«*Dar nici un os nu se va zdrobi din el*», zice (Ieș. 12, 46). Căci oasele nu se pot mîncă de dinții noștri. Căci așa este minților omenești Cuvîntul alb, ca să spun așa, și ascuns al Dumnezeirii Lui⁵¹². Cunoaștem și credem foarte drept că Fiul este după fire și că S-a născut de la Dumnezeu și Tatăl, dar nu-L cercetăm, după cuvîntul sfîntului. Căci cine știe să spună modul nașterii? Și cum nu e adevărat prorocul care strigă: «*Iar neamul Lui cine-L va spune? Că se ridică de*

507. Ca Judecător va pune capăt întregii lucrări pentru mîntuirea noastră, sau economiei cu privire la noi, începută prin întrupare. Dar aceasta nu înseamnă că existența noastră ca oameni va înceta. În acest caz n-ar mai fi nevoie de o judecată, care împarte sortii veșnici oamenilor după felul cum au urmat lui Hristos.

508. Întruparea o socotește ca mijlocul între planul dinainte de veci al mîntuirii, sau al Cuvîntului ca ipostas dumnezeiesc și judecată. Dar lucrarea mîntuitoare începe prin ea.

509. Nici o rămășiță din fostele gînduri rele să nu ne mai preocupe, cînd ne-am hotărît pentru gînduri bune.

510. «*Luminare*» era numele pentru Botez. Unii primeau catehizare despre Hristos, dar amina împărtășirea de El lungă vreme. Sf. Chiril dezaprobă aceasta.

511. Aminarea Botezului îl lipsea pe om de harul prin care și-ar fi putut dezvolta talantul care i s-a sădit fiecărui om în fire prin aducerea lui la existență. Primea la Botezul de la bătrînețe doar iertarea păcatelor, nu și puțința de-a mai crește duhovnicește.

512. Cuvîntul «despre Dumnezeire» se numește poate aici «alb», pentru că nu se definește, fapt simbolizat prin culoare. O culoare se opune altei culori și de aceea se mărginește. «Albul» cuprinde în sine toate culorile, sau le depășește pe toate. Dar cuvîntul despre Dumnezeu este alb și pentru că nu îndeamnă decît la bine, la nevinovăție. El e ascuns, ca temelie ultimă și susținător al tuturor cuvîntelor, cum e osul în carne.

pe pământ viața Lui» (Isaia 53, 8). Așadar prin acestea arată tăria cea mai presus de minte a dogmelor. Acestea nu ne lasă legiuitorul să le zdrobim. Dar le zdrobesc cu totul în ei ereticii care strică cele drepte⁵¹³. Căci iscodind modul nașterii dumnezeiești și negrăite, se îmbolnăvesc de o nepricepere fără asemănare și nu primesc în minte ceea ce s-a scris: «Cine a măsurat cerul cu palma?» (Înt. Sirah 1, 2). Deci precum ne ferim, pe drept cuvânt, să zdrobim oasele mielului, primim mai degrabă prin credință cele mai presus de noi, înghițindu-le cu prudență. Trebuie să ne amintim că și istoria ne-a lăsat scris despre Mîntuitorul că ostașii lui Pilat n-au zdrobit fluierile picioarelor Lui, precum s-a scris.

Iar cele rămase pînă a doua zi din el, spune că trebuie să fie arse. A doua zi o numește luminarea veacului viitor, cînd vom vedea față către față pe Împăratul și Dumnezeuul nostru, nu ca acum în ghicitoră și oglindă și în umbră și din parte, cum spune Pavel (I Cor. 13, 12). Precum deci la apariția cunoștinței mai strălucitoare de atunci, va dispărea într-un fel oarecare vederea (contemplarea) Lui prin ghicitoră, așa spune că vor trebui arse prin foc, ca printr-un chip, cele rămase din miel pînă a doua zi⁵¹⁴.

Iar cei ce mănîncă, poruncește să fie îmbrăcați astfel: «Mijloacele voastre să fie încinse, zice, și încălțămintele în picioarele voastre și tolegele în mîinile voastre. Și să-l mîncăți în grabă. Că e pasca Domnului» (Ieș. 12, 11—12). A-și încinge mijlocul e simbolul agerimii și al cugetului tineresc, după spusa lui Dumnezeu către Iov: «Încinge ca un bărbat mijlocul tău» (Iov 38, 3). Și iarăși despre oarecare dintre prooroci: «Și va fi cu dreptate încins mijlocul lui» (Isaia 11, 5), în loc de iute și bărbătesc spre dreptate. Iar încălțămintea în picioare arată pe cel gata în cuget să pășească fără zăbavă spre ceea ce voiește Dumnezeu. Căci și Pavel a scris în acest sens: «Și încălțați picioarele voastre, ca să fiți gata spre Evanghelia păcii» (Efes. 6, 15). La acestea se adaugă și în a Doua lege: «Și acum, Israele, ce cere Domnul Dumnezeu de la tine, decît să te temi de Domnul Dumnezeuul

513. Zdrobesc învățătura Treimii cei ce nu admit Treimea Persoanelor odată cu unitatea ființei (arienii, triteiștii, etc.); zdrobesc învățătura despre Hristos cei ce împart Persoana cea unică în cele două firi, sau contopesc firile odată cu mărturisirea unei unice Persoane (nestorienii, monofiziții). Toți rup taina întregului complex, sau a complexității întregului. Zdrobesc întregul complex sau unitatea bogată. Zdrobesc osul, care în asprimea lui e izvor de viață. Se folosesc de un raționalism simplist, care rupe unitatea în părțile ei, rămînînd și fără unitate și fără părțile autentice.

514. Cunoștința de aici despre Dumnezeu Cel în Treime și despre Hristos, Persoana unică în două firi, nu vor fi contrazise de cunoștința din viața viitoare, dar ea va fi atît de adîncită și de luminată, încît va fi coplesită de cea de atunci. E ceea ce se întîmplă cu persoanele scumpe nouă după ce am trăit o viață întreagă cu ele. Ele sînt pentru noi identice și totuși parcă abia acum le cunoaștem cu adevărat.

tău, să umbli în toate căile Lui?» (Deut. 10, 12). Iar toiajul în mîini înseamnă nădejdea care ne sprijinește și ne susține în răbdare, după cuvîntul proorocului: «Nădăjduiți în Domnul și sprijiniți-vă în Dumnezeu» (Isaia 1, 10).

Apoi poruncește iarăși să se mănînce mielul în grabă, închipuind foarte clar, că cel ce s-a făcut părtaș de Hristos nu trebuie să se arate leneș și moleșit în fapte bune, ci să arate o pornire energică și fierbinte spre tot ce s-ar părea că-i este spre folos. Cugetă iarăși la ceea ce scrie fericitul Pavel: *«Oare nu știți că cei ce aleargă în stadion, toți aleargă, dar unul ia premiul. Alergați așa ca să-l luați»* (I Cor. 9, 24—25).

Dar știind că trebuie să dobîndim un folos din toate părțile, voi trece la un alt înțeles. Legea nu vrea pe cel sfințit prin Hristos să fie văzut într-o îmbrăcăminte moale și slabă, ci într-una potrivită drumeților, arătînd prin aceasta, după cum se cuvine, două lucruri: sau că cele în chip și umbră vor trece și va alerga spre adevăr, sau că cel ce s-a împărtășit odată de Hristos folosindu-se ca de niște picioare bine alergătoare, de pornirile iuți spre bine, aleargă spre toată virtutea, ocolind plăcerea întinată din lume. Și adaugă îndată cauza pentru care trebuie să se arate astfel cel ce trebuie să lucreze așa: *«că e pasca Domnului»,* adică trecere. Pentru că trecem de la viața în lume la viețuirea de Dumnezeu iubitoare ⁵¹⁵.

Apoi îndată arătîndu-le ce și cît folos cîștigă din aceasta, le vestește că va omori pe tot întîiul născut din Egipt, dar celor ce vor mîncă mielul, sîngele le va fi, zice, spre semn, că vor fi sub acoperămintul Lui, spre a nu fi omoriți cînd va bate pămîntul Egiptului. Căci Dumnezeu pedepsește pe nesupus și neascultător și nepărtaș de sfințenia de la Hristos. Și va cunoaște și va învrednici de grija Lui pe cei ce se vor arăta unși cu sîngele Mielului celui adevărat și nu va îngădui ca cel sfințit să se piardă împreună cu cei necredincioși ⁵¹⁶, ci le dăruiește nemărginita Sa iubire de oameni.

Le mai poruncește celor ce mănîncă mielul sfințit să se hrănească șapte zile întregi cu piini — azime, îndemnînd, precum socotesc, pe cei sfințiți prin Hristos să-și hrănească sufletul cu poftiri preacurate și străine de toată răutatea.

⁵¹⁵. Pasca înseamnă trecere. Și cine vrea să treacă de la o situație la alta, nu zăbovește în situația în care se află. Nu stau la masă petrecînd fără grija timpului. Aceasta înseamnă a te pierde în timpul de aici.

⁵¹⁶. Cel uns cu sîngele Mielului nevinovat și-a însușit nevinovăția Aceluia, căci în sînge e curăția Celui ce s-a jertfit pentru alții, ba și pornirea spre jertfă a Aceluia, contrară oricărui egoism. Acesta e și El sfințit prin primirea în Sine a singelui sfințit al Mielului.

«*Întîia și a șaptea zi să se numească, zice, sfîntă*» (Ieș. 12, 16). Căci sfînt este timpul de la început al facerii noastre, pînă ce proto-părintele Adam încă n-a ieșit din rai, ci viețuia în el, păzind încă porunca dată lui. Și e sfînt iarăși cel din urmă prin Hristos, care îndreptează în credință pe cei ce se alipesc Lui și-i readuce iarăși la starea în care am fost la început⁵¹⁷.

Deci toată taina despre Hristos ni s-a preînchipuit în acestea. De aceea foarte bine le-a spus El însuși Iudeilor: «*De ați fi crezut lui Moise, ați fi crezut și Mie, căci despre Mine a scris acela*» (Ioan 5, 46).

Despre oferirea celor întîi născuți

1. Am fost răscumparați din vechea viețuire moștenită de la părinți, după cum s-a scris: «*Nu cu lucruri stricăcioase, cu argint sau cu aur, ci cu scumpul sînge al lui Hristos, ca al unui Miel nevinovat și neprihănit, cunoscut mai înainte de întemeierea lumii, dar arătat în vremea de pe urmă*» (I Petru 1, 18—20). Fiind Dumnezeu prin fire și în chipul lui Dumnezeu și Tatăl și deopotrivă cu El și numit de aceea și Întîiul Născut, Unul Născut S-a arătat pe pămînt și cu oamenii a conviețuit⁵¹⁸. Căci a zis undeva în Psalmi către Tatăl și Dumnezeul Cel din ceruri: «*Vesti-voi numele Tău fraților Mei, în mijlocul Bisericii Te voi lăuda*» (Ps. 21, 23). Pentru că luînd în Sine cele omenești, și coborînd în chip iconomic⁵¹⁹ în cele ale noastre cele ale Lui, nu se rușinează să ne numească frați, odată ce am fost chemați la înfiere (Efes. 1, 5), prin El⁵²⁰. Fiindcă este ade-vărat și mărturisit de faptele inșeși că Tatăl a dat pe Fiul Său

517. Oamenii fiind sfîinți înainte de căderea în păcat și după Botezul în Hristos, inșuși timpul lor e sfînt. Timpul nu e despărțit de om. Clipa trăită de cel curat, e și ea curată. Iar omul e sfînt cînd e unit cu Dumnezeu în gîndurile și faptele sale. La început omul a fost curat sau sfînt pentru că Dumnezeu l-a creat într-o viață unită cu El; la sfîrșit, pentru că Dumnezeu a venit la el ca om. Dar creștinismul cunoaște și viața veșnică a învierii, care e numită ziua a opta, fără sfîrșit. Unele denominațiuni neoprotestante nu cinstesc Duminica, pentru că nu cunosc învierea, care ne ridică dincolo de timpul din urmă al creației. Creștinii dau o anumită cinstire și Simbetei, pentru că ea e timpul din urmă în care a venit Hristos și oamenii au trăit pe pămînt cu credința în El. Dar o cinstire mai înaltă dau Duminicii, care reprezintă viața veșnică de după înviere. Simbăta e și ziua morților, pentru că cei decedați sînt și mai mult cu Hristos, dar încă nu înviați. Evreii ar trebui să cinstească și ei Duminica, măcar ca ziua întîia, a stării curate de la început. Dar n-o fac.

518. Fiul Unul-Născut al lui Dumnezeu, deci deosebit de noi, dar în același timp făcut Frate cu noi. Numai așa ne putea mîntui, unindu-ne în Sine cu Dumnezeu. Un Dumnezeu idențic cu lumea, sau impersonal și fără un Fiul, nu ne poate mîntui.

519. În chip iconomic: cu voia și pentru a ne mîntui, nu fără voie ca noi.

520. Odată ce Fiul Unul-Născut S-a făcut și om între noi, ne-a făcut și pe noi fii ai Tatălui unindu-Se după firea Lui omenească cu noi. Tatăl vede pe Fiul Său cu față omenească, de aceea vede în orice față de om un fiu al Său, dacă acesta își însușește dragostea Fiului Său față de El.

propriu drept preț de răscumpărare pentru noi toți⁵²¹. Deci cum zice Pavel: «Cu preț am fost cumpărați» (I Cor. 6, 19) «și nu știm că nu mai sîntem ai noștri?» (I Cor. 6, 19). «Ci unul a murit pentru toți, ca toți să nu mai trăim nouă înșine, ci Celui ce a murit și a înviat pentru noi» (II Cor. 5, 15—16)^{521 b}.

Că fiecare din cei ce s-au mîntuit prin Hristos și s-au îmbogățit cu același chip al Lui prin sfințenia în Duh și și-au predat viața lui Dumnezeu, se vede dar din ceea ce spune preaințeleptul Moise celor vechi: «Și va fi, zice, cînd te va duce Domnul Dumnezeul tău în pămîntul Canaaneenilor, precum s-a jurat părinților tăi, și ți-l va da ție, vei osebi Domnului pe tot cel ce deschide pîntecele parte bărbătească, tot ce deschide pîntecele din turme ori în vitele tale, și cîte vor fi ție parte bărbătească le vei sfinți Domnului. Tot ce deschide pîntecele asinei, să schimbi pe oaie. Iar de nu-l vei schimba, îl vei răscumpăra. Pe tot cel născut al omului din fiili tăi îl vei răscumpăra» (Ieș. 13, 11—13). Iar aflîndu-se la vremea sa adunarea (biserica) în Horeb, se folosește de aceleași cuvinte și rînduiește iarăși, zicînd: «Pe cei întîii născuți ai fiilor tăi să Mi-i dai Mie. Așa să faci cu vițelul tău și cu vita ta de jug. Șapte zile să fie cu mama lor, iar în a opta să Mi-l dai Mie» (Ieș. 22, 29—30).

2. Pe drept cuvînt ne cere Dumnezeuul tuturor să-I predăm toate și afirmă că trebuie să-I închinăm Lui cele bărbătești. Căci odată ce au pierit toți întîii născuți ai Egiptenilor și s-au mîntuit în toată casa și a scăpat de nimicitorul pe Israel cel iubit, fiind uns cu singele mielului ca chip al lui Hristos Care a murit pentru noi, ca să desființeze moartea, cu dreptate cei mîntuiți nu mai sînt ai lor, ci s-au

521. L-a făcut pe Fiul Său om în stare să moară în locul nostru. Numai așa a putut învinge moartea. Acesta e sensul răscumpărării. S-a dat Fiul ca Om morții în locul nostru, nu pentru a împlini vreo lege a justiției, ci pentru că numai unul mai tare ca moartea putea învinge moartea. Și numai pentru că a învins-o în firea Sa omenească a învins-o în firea omenească a tuturor celor ce se unesc prin credință cu El. Răscumpărarea are mai degrabă sens ontologic, decît juridic. Învingînd moartea în trupul asumat de El, unit în ființă cu al nostru, L-a învins în trupul oricărui se unește cu El prin credință, fără a se contopi cu El ca persoană. Se recunoaște prin aceasta unitatea de fire între oameni, odată cu deosebirea ca persoane.

521 b. Viața noastră, care poartă în ea pe Hristos cel înviat ca arună a învierii, nu mai e a noastră. E a Lui. De la El o avem și o vom avea în veci. Dar cu voia noastră. Se accentuează solidaritatea noastră cu Hristos, în baza comunității de natură. Mîntuirea în Hristos se explică dintr-o comuniune spirituală ca bază ontologică, cu ultima temelie în putința unirii ontologic spirituale a firii dumnezeiești cu cea omenească în ipostasul Cuvîntului, mișcat la aceasta de iubirea între Persoanele de o ființă ale Sf. Treimi, fapt care și el are un caracter ontologic-spiritual.

făcut proprii ai Celui ce S-a primejduit pentru ei ⁵²². Căci așa cum cei ce pot scăpa pe cei ajunși sub barbari și-i pot elibera de robia ce le-a fost impusă fără voie, pentru că au slăbit în lupta cu aceia, și dobîndesc prin aceasta calitatea de stăpîni (ai celor eliberați), cîștigînd cu sîngele lor pe cei prinși, la fel, socotesc, și Domnul nostru Iisus Hristos legînd mulțimea demonilor necurați și punîndu-și sîngele Său pentru noi și înlăturînd astfel moartea și desființînd stricăciunea (coruperea), ne face ai Săi, încît nu mai trăim viața noastră, ci mai degrabă a Lui ⁵²³. Căci dacă n-ar fi murit pentru noi, nu ne-am fi mîntuit ⁵²⁴. Și dacă nu ar fi primit să fie între cei morți, nu s-ar fi surpat stăpînirea groaznică a morții. Așa a învățat și dumnezeiescul Pavel, spunînd celor mîntuiți prin Hristos: *«Cu Hristos m-am răstignit și nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine. Iar ceea ce trăiesc acum în trup, trăiesc în credința în Fiul lui Dumnezeu Care m-a iubit pe mine și s-a dat pe Sine pentru mine»* (Gal. 2, 20) ⁵²⁵. Deci precum

522. A desființat moartea ca Dumnezeu, Cel ce a murit pentru noi ca om. Pentru aceasta S-a făcut o singură Persoană Cel ce a murit ca om și a omorît moartea ca Dumnezeu. S-a făcut om ca să poată muri și a rămas Dumnezeu Același ca să poată învinge moartea. Cum a putut muri ca om, Cel ce era totodată Dumnezeu? N-a murit numai partea omenească a Lui? Partea Lui omenească era purtată de ipostasul dumnezeiesc. Tot ce atinge o parte a persoanei noastre, atinge persoana noastră însăși. În partea persoanei atinsă de moarte e persoana, care moare în acea parte, dar nu moare ca persoană în întregime. Persoana lui Hristos rămîne vie în Dumnezeirea ei și ca atare poate învia partea ei moartă. Dar ea a admis și să moară în partea ei omenească, prin libertatea ei, nu fără voia ei. A murit cu voia ca om, a ridicat umanitatea Sa din moarte ca Dumnezeu. Dar umanitatea pe care o învie are o viață mai plină de dumnezeire decît cea care a murit. Dar datorită unității de fire cu noi, omul care voiește să se deschidă cu voia Celui cu care este în comunitate de fire, va avea și el parte de puterea trupului înviat al lui Hristos. Dar pentru aceasta el nu mai trebuie să-și aparțină lui, în mod individualist, ci să se predea prin comuniune voluntară Lui. Persoana înviată cu trupul a lui Hristos va comunica și persoanei umane, care a primit comuniunea cu Ea, starea ei înviată. Nu devenim ai lui Hristos ca robi, ci ca parteneri în comuniune. Așa ne însușim moartea Lui ca jertfă de bunăvoie și înviere a Lui. În acest sens a murit pentru noi și a înviat pentru noi.

523. Nu mai sîntem ai noștri nu pentru că trebuie să o dăm Lui, pentru că El ne-a eliberat-o de moarte și de stăpînirea demonilor, ci pentru că viața eliberată de moarte nu o avem decît unind-o cu a Lui, sau făcîndu-L pe El ipostasul central al nostru, deschizînd-o puterii ce curge din viața Lui înviată. În acest sens viața noastră se hrănește din viața Lui înviată, sau trăim și noi viața Lui. El trăiește viața noastră înnoind-o din viața Lui înviată, noi trăim viața Lui înviată. Avem în aceasta taina comuniunii cu El, Care S-a făcut om de-o fire cu noi, dar e și Dumnezeu.

524. Dacă n-ar fi murit Cel ce S-a făcut om, dar a rămas și Dumnezeu, deci dacă n-ar fi murit nu din necesitate, ci cu voia, păstrînd puterea de-a învinge moartea, deci murind din libertate pentru noi, nu am fi scăpat de moarte. Numai fiind Dumnezeu, Care S-a făcut și Om, deci numai din uniunea într-un ipostas a celor două firi, s-a făcut posibilă biruirea morții în firea noastră, prin trăirea pînă la ultimul rezultat al ei.

525. Hristos S-a răstignit ca să trăiască în mine, iar eu m-am răstignit cu El, ca să trăiesc în El sau Lui. Fiecare din cei ce iubesc a murit Lui, ca să trăiască celuilalt. Cu atît mai mult se petrece aceasta în relația omului cu Hristos, Care a murit cu adevărat «pentru noi». Dar numai din marea credință în El, mă face să trăiesc în El, sau mă deschid Lui ca să-L simt trăind în mine.

cei din Israel trăiesc din viața mielului înjunghiat ⁵²⁶, așa și noi nu mai trăim viața noastră, ci a lui Hristos Care a murit pentru noi și Care a venit iarăși la viață ⁵²⁷. Căci era viața după fire, ca Dumnezeu. De aceea viața noastră trebuie să fie sfântă. Căci așa e viața lui Hristos ⁵²⁸. Iar hotărîndu-ne să viețuim în mod sfînt, ne-am îmbogățit cu chipul Lui de care ne minunăm, făcîndu-ne împreună chipul cu Cel ce pentru noi S-a făcut ca noi ⁵²⁹, Care e Unul-Născut ca Dumnezeu și întîiul născut pentru umanitate ⁵³⁰. Ca atare vom fi jertfă sfîntă și cu adevărat bineprimită lui Dumnezeu și Tatăl ⁵³¹. Se sfințesc deci întîii născuți de parte bărbătească, fiindcă sînt înțeleși ca chipuri ai lui Hristos. Căci precum mamele cînd au adus pruncii, Domnul nostru Iisus Hristos i-a primit cu mare bucurie și le-a spus sfinților ucenici: *«Lăsați copiii și nu-i opriți să vină la Mine, căci a unora ca aceștia este Împărăția cerurilor»* (Matei 19, 14), așa să înțelegi și aci că Dumnezeu și Tatăl iubește pe întîiul născut ca chip al lui Hristos. Și numai cei de parte bărbătească sînt aleși dintre întîii născuți. Pentru că trebuia să se mintuiască prin Hristos frumusețea cea mai potrivită Lui și celor ce s-au format după chipul Lui ca niște întîii născuți. Căci

526. Au trăit, scăpînd de moarte, primind în ei mielul junghiat sau viața jertfită a Lui pentru ei.

527. Hristos iubind pe oameni pînă la moartea exclusiv pentru ei. Căci nu a fost nici o necesitate în moartea Lui — acest act de supremă iubire a fost actul de supremă tărie, sau de supremă biruire a separației de oameni și de Dumnezeu, în care stă slăbirea vieții. Acest act de supremă dăruire, identic cu actul de supremă tărie, n-a putut fi trăit decît de Cel ce era Același și Om și Dumnezeu. Numai Dumnezeu poate merge pînă la această dăruire și tărie, dar numai prin umanitatea Sa. Învierea Sa începe din momentul morții Sale, căci din acel moment merge la iad ca biruitor al morții («cu moartea pe moarte călcînd») vine și puterea noastră de-a birui moartea din iubire pentru Dumnezeu și pentru semenul meu, moartea. Și-mi vine mie aceasta din El, care e ca o mișcare magnetică spirituală între mine și El.

528. Dacă viața mea e viața lui Hristos, ea trebuie să fie sfîntă. Căci eu am devenit subiect al vieții lui Hristos, fără ca să înceteze de-a fi și El viața Lui. El își trăiește viața în mine, înseamnă că și-a făcut viața Lui, viață a mea, sau m-a făcut și pe mine subiect al vieții Lui. Căci nu-l pot concepe viața Lui, stînd separată de El ca subiect al ei.

529. Dacă nu S-ar fi făcut Fiul lui Dumnezeu om ca noi, n-am fi putut să restabilim în noi chipul lui Dumnezeu. Hristos a restabilit în El ca om chipul integral și desăvîrșit al lui Dumnezeu, făcînd umanitatea Sa proprie Cuvîntului dumnezeiesc, după al Cărui chip a fost creat omul.

530. Ne-am făcut împreună chipuri cu Hristos ca om, întrucît e întîiul chip omenesc restabilit. N-ar fi însă întîiul chip restabilit omenesc (întîiul născut ca om), dacă n-ar fi chipul Unul-Născut al Tatălui ca Fiul lui Dumnezeu. În acest sens se reflectă și în calitatea noastră de chipuri ale lui Hristos ca om, chipul Lui ca Fiul Unul-Născut al Tatălui. Dar numai cel ce se jertfește cu Hristos e chip adevărat al Lui, învingînd egoismul.

531. Întîii-născuți ai lui Israel fiind scăpați de moarte, erau ai lui Dumnezeu, purtînd în ei pecetea jertfei mielului. Așa sînt cei ce au în ei pe Hristos cel jertfit, împreună jertfă cu El Tatălui. Prin aceasta ne-am restabilit și noi ca chipuri ale omului adevărat.

este întâi născut și totodată parte bărbătească, pentru că nu cunoaște moliciunea care duce la păcat. *Iar chipul moliciunii este femeia*. Deci cei ce poartă chipul lui Hristos, trebuie să se ferească de cugetul femeiesc și să se scuture, ca de ceva osîndit și urît de Dumnezeu, de moleșală și slăbiciune și să stea tari și să se deprindă în pornirea bărbătească a voinței de-a înfăptui virtutea.

«*Și tot ceea ce deschide pîntecele asinei să se schimbe cu o oaie*». Pentru care motiv? Asina e întinată și necurată, după lege. Iar oaia e curată. De aceea nu se aduce asină. Legea ne dă de înțeles prin acestea că și ceea ce nu e întinat e sfînt în Hristos și prin El e primit și ceea ce e lipsit de sfîntenie și neprimut. Căci El S-a făcut pentru noi jertfă sfîntă și întru miros de bună mireasmă, fiindcă eram păcătoși și necurați⁵³². A murit pentru păcătoși, Cel drept pentru cei nedrepti, Cel curat pentru cei necurați, ca și oaia pentru asină. Și se răscumpără după cum se cuvine cele întâi născute ale oamenilor, fiind prețuite pentru aducerea lor ca daruri⁵³³. Pentru care motiv? Pentru că ceea ce se predă și se sfîntește lui Dumnezeu, a trebuit numaidecît să se și jertfească. Iar Dumnezeu Care a creat toate întru nestrîcîciune, se abține de la uciderea oamenilor⁵³⁴. «*Căci n-a făcut moartea, nici nu se bucură de pieirea celor vii*», după cum s-a scris (Înt. Sol. 1, 13). Nu se bucură nici de moartea celor ce se corup, ci poruncește mai degrabă să se plătească prețul de răscumpărare

532. S-a putut aduce pentru noi pentru că S-a făcut om ca noi, dar lipsit de păcătoșenia noastră. Și aducerea Lui ne-a făcut și pe noi primiți de Tatăl, pentru că unindu-ne cu El prin voință, ajutați de comuniunea cu El în firea omenească, ne-am putut însuși sfîntenia Lui. Păcătoșenia nu ne-a făcut lipsiți de valoare în fața lui Dumnezeu. A prețuit posibilitatea noastră de-a ne face curați în unire cu Fiul Său făcut om pentru noi. Nu e vorba de o substituie juridică, care-l lasă pe cel substituit cum este, ci de o stare de jertfă iubitoare ce se comunică celor ce voiesc să intre în comuniunea celor pentru care se jertfește, ajutîndu-le chiar prin fapta jertfei să se deschidă Lui.

533. Dacă nu se aduc și oamenii, pentru care S-a jertfit Dumnezeu, nu se mîntuiesc. Iar pornirea de-a se aduce ca daruri le vine din actul și din starea de jertfă a lui Hristos. Aici se arată importanța realizării comuniunii cu Hristos.

534. Dumnezeu n-a creat pe oameni ca să-i distrugă, sau ca să suporte pieirea lor. S-ar dezminți pe Sine însuși. Mai ales că i-a creat după chipul Său. Ar disprețui chipul Său, nimicindu-i sau tolerînd nimicirea lor. Creînd pe om după chipul Său, l-a creat pentru o veșnică relație iubitoare cu El. L-a creat pe om pentru nestrîcîciune. De aceea chiar cînd apare în om strîcîciunea (coruperea), ea nu e lăsată să ducă pe om la moartea definitivă. Ci reface pe oamenii care voiesc întru nestrîcîciunea veșnică prin Fiul Său făcut om. Dar nici cei ce nu-L primesc nu sînt distruși cu totul. Ei trăiesc totuși veșnic în minciuna conștiinței de ei înșiși și de cele ce există.

pentru ea, ca să mărturisim clar că Lui îi datorăm viața noastră⁵³⁵. Aceasta o va face așa numita drahmă, care a poruncit lui Petru să o achite ca dajdie (Matei 17, 27). Iar ca adevăratul preț de răscumpărare și pentru toți trebuie să se înțeleagă Hristos, prin Care și în Care am biruit stricăciunea. Căci S-a dat pe Sine pentru noi (Filip. 2, 7).

Și a spus că mielul trebuie să îplinească cu mamă șapte zile; și să se aducă în a opta. Nu se junghia îndată ceea ce se naștea din mamă. Ci numai după ce înainta pe încetul spre bărbăție și se întărea treptat, prin laptele mamei, a arătat Dumnezeu în chip că va fi bun să fie adus întru miros de bună mireasmă. E și aceasta un chip al unui fapt tainic și necesar, care s-a păstrat pînă azi și noi, cei ce obișnuim să închinăm cele întii născute raționale Atotputernicului Dumnezeu. Căci nu ne aducem îndată ce sîntem chemați și ajunși la începuturile credinței și încă neinițiați în jertfa dumnezeiască și fără de sînge⁵³⁶; ci mai întii sîntem catehizați și alergăm sub mama, adică sub Biserică și ne întărim cu cuvîntul plăcut ca și cu laptele potrivit pruncului. Căci scrie dumnezeiescul Pavel celor încă nedesăvîrșiți prin deprindere, zicînd: *«V-am alăptat cu lapte și nu cu mîncare. Căci încă nu puteați, dar încă nici acum nu puteți»* (I Cor. 3, 2). Și iarăși în altă Epistolă: *«Că tot cel ce se împărtășește de lapte, e necercat în cuvîntul dreptății. Pentru că este prunc. Iar hrana tare e a celor desăvîrșiți, care au simțurile întărite prin deprindere spre deosebirea binelui și răului»* (Evr. 5, 13—14). Deci ajunși la bărbăție și bine hrăniți cu cuvintele catehizării, îi aducem în ziua a opta, adică după ce a trecut timpul în care se aflau în pruncie și a venit după aceea

535. Dumnezeu ne-a dat viața prin creare, Dumnezeu ne scapă de moartea căreia i-am supus-o cu voia noastră. Ne-a dat-o la început prin puterea actului creator, ne-o eliberează de moartea sub care am supus-o, prin puterea dată umanității asumată în Persoana Fiului Său, unindu-ne și mai mult cu El. În El e puterea vieții. Moartea care survine nu e de la El, ci din libertatea noastră și din faptul că nu sîntem de o ființă cu El, ci de-o ființă creată. Moartea nu atinge tot ce este. Aceasta pentru că nu totul este de o esență, ca în filosofile și religiile panteiste, în care nu e nici viață definitivă, nici moarte definitivă, ci totul trece de la moarte la viață și viceversa, dar în alte și alte individuațiuni, nedesăvîrșindu-se sau neavînd desăvîrșirea nici una și nebucurîndu-se nici una de siguranța vieții veșnice.

536. Cei ce se hotărau să vină la Hristos, rămîneau din timp în starea celor «chemați», înainte de-a se împărtăși de jertfa euharistică și de-a se aduce și ei lui Dumnezeu uniți cu Hristos cel jertfit.

altul, în care se poate împărtăși în mod potrivit taina lui Hristos⁵³⁷. Căci ziua a opta înseamnă timpul învierii, când după ce a suferit moartea pentru noi, a înviat Hristos, cu Care ne facem de un chip murind spiritual prin Sfântul Botez, ca să dobîndim și învierea. Aceasta ne-o confirmă și Pavel, zicînd: «*Ne-am îngropat cu El prin Botez spre moarte, ca precum s-a sculat Hristos din morți prin slava Tatălui, așa și noi să umblăm întru înnoirea vieții*» (Rom. 6, 4—5). Deci renăscuți prin credință în cunoștința adevărului⁵³⁸, ne-am și îmbogățit făcîndu-ne de un chip cu Domnul nostru Iisus Hristos, Cel întîi născut pentru noi și în noi⁵³⁹. Apoi bînd laptele rațional și ne-falsificat «*și urcînd la măsura vârstei plinătății Lui*», precum s-a scris (Efes. 4, 13), vom fi în sfîrșit toți sfințiți și predați lui Dumnezeu și murind lumii, vom viețui spiritual în chip sfînt lui Dumnezeu. Aceasta socotesc că înseamnă junghierea celor întîi născuți dintre animale în

537. Pînă nu ne-am ridicat la alt plan decît al vieții temporale, sintem încă prunci. Dar viața în timp ne e dată pentru a crește spre cea a veșniciei în Hristos. La aceasta S-a ridicat Hristos ca om, pentru a ne da și nouă puterea să trăim în timp învierea și veșnicia Lui ca arvună. Dar aceasta înseamnă ridicarea la unirea cu El. Înseamnă depășirea anticipată a timpului reprezentat prin cele șapte zile pentru a ne înălța în ziua a opta, sau în Duminica luminii fără de sfîrșit, în veșnica sărbătoare. De aceea a înviat Hristos nu Sîmbăta, care e bucurie de lumea aceasta, ci Duminica, echivalentă cu veșnicia ce urmează vieții lumii schimbătoare și trecătoare, supune timpului, dat nouă spre creștere. Faptul ridicării peste timp prin unirea cu Hristos, se confirmă și prin pogorîrea Duhului Sfînt în ziua a cinci-zecea de la înviere, ce urmează după timpul reprezentat prin înmulțirea lui șapte cu el însuși (7×7). Ridicarea la veșnicie cu Hristos e una cu ridicarea la viață în Duhul Sfînt, la viața în care preocupările de cele materiale, sînt copleșite de spiritualitate. Evreilor li s-a dat să înțeleagă că abia în ziua a opta se vor putea uni cu Hristos, jertfindu-se cu El lui Dumnezeu. Dar au stăruit în serbarea Sîmbetei, a neprimirii învierii. Și așa fac și unele denominațiuni neoprotestante, care nu vorbesc clar de înviere, pentru că «Iisus» al lor nu e Dumnezeu.

538. Credința ne aduce renașterea, nu e o simplă socotință că Hristos a făcut totul pentru noi și noi nu mai avem nimic de făcut, cum socotesc protestanții. Iar renașterea e legată cu cunoașterea adevărului întreg și viu și eficient, care este Hristos. E o cunoaștere care ne prefăce după modelul Adevărului cunoscut, desigur cu voia noastră. Căci precum are viața Lui curată prin voia Lui, așa trebuie să o cîștigăm și noi din puterea Lui, dar și cu voia noastră ajungînd pînă la sfîntenie prin dăruirea noastră cu Hristos și în Hristos lui Dumnezeu-Tatăl, cum spune Sf. Chiril în continuare.

539. Că Fiul lui Dumnezeu e Unul-Născut, fără referință la noi, ca om, e întîiul-născut dintre noi și pentru noi, care ne naștem din puterea Lui la o viață nouă; mai bine zis, care ne naștem la o viață nouă, după modelul Lui, pentru că se sălășluiește în noi. Astfel putem deveni și noi toți întîi-născuți la această viață nouă. Dar întrucît El S-a putut face întîi-născut ca om, numai pentru că e Unul-Născut ca Dumnezeu, avem și noi indirect din această calitate a Lui de Unul-Născut. Fiecare avem o unicitate datorită faptului că sintem creați prin El și sintem, întăriți în această unicitate prin El ca om. În aceasta se arată din nou că Hristos e și ca om o Persoană deosebită de ceilalți oameni, nu e omul general. Dar calitatea Lui de Persoană distinctă e de așa fel, că toți putem să ne întărim prin El în unicitatea noastră. În definitiv toți sintem de la Tatăl. Și fiecare e iubit de Tatăl, ca și cînd ar fi întîiul-născut, ba chiar are ceva din calitatea Fiului Său Unul-Născut.

altarul însuși. Căci spune și dumnezeiescul Pavel celor astfel sfințiți : «Căci ați murit și viața voastră este ascunsă cu Hristos în Dumnezeu» (Col. 3, 5). Deci sfințirea este moartea sfinților și așa socotesc că ne cere fericitul David să o vedem : «Scumpă este înaintea Domnului moartea cuviosilor Lui» (Ps. 115, 6) ⁵⁴⁰.

Dar, precum socotesc, felul înțelesurilor exprimate aci de noi, se potrivește nu numai celor ce se întorc dintre neamuri la cunoștința adevărului, ci și mai mult celor chemați din slujirea legii la îndreptarea în Hristos și la sfințenia în Duhul. Căci mielul, sau vițelul era hrănit șapte zile de mamă ⁵⁴¹. Apoi era adus în ziua a opta, când se arată, cum socotesc, Dumnezeu prin ghicitoră (căci legea era umbră), întrucât era necesar ca să fie mai înainte pregătiți ca niște copii prin chipuri (tipuri) și prin învățături potrivite celor încă neajunși la bărbăție, ci mai degrabă pruncilor, cei ce se vor face sfinți și se vor preda lui Dumnezeu întru miros de bună mireasmă. Iar timpul cel mai potrivit acestei desăvârșiri este taina lui Hristos, al cărei înțeles este redat de ziua a opta ^{541 b}.

Deci Dumnezeu, Care ne este de neapropiat prin slujirea legii, ni se face apropiat numai prin Hristos. Căci prin El am avut apropierea (Efes. 2, 18), ca după ziua a șaptea, adică când a trecut sabatismul cel după lege, sau universal și general, sau slujirea cea după lege. Căci legea n-a adus nimic la desăvârșire (Evr. 7, 19) ⁵⁴². Pentru că

540. Cel ce moare lui Dumnezeu, Se ascunde în El, Se scufundă în El, fără să înceteze de-a fi. Se golește de viața lui, pentru a se umplea de a lui Dumnezeu. E atît de bogată viața lui Dumnezeu în el, încît nu o mai simte decît pe ea. Dar aceasta înseamnă că o trăiește cu Dumnezeu. Dar este El Care o trăiește ca Dumnezeu. Dar totodată își trăiește smerenia Sa.

541. Chiar pruncul omenesc mai întîi sub grija mamei, apoi trece la o relație mai strînsă cu tatăl. E un chip al faptului că omul e mai întîi cu îndemnuri moi și dulci, sau cu cele ce le oferă lumea pentru trup; apoi se ridică la cele bărbătești și spirituale, venite de la Dumnezeu, sau care-l atrag spre El.

541 b. Legea umple timpul, sau cele șapte zile. Hristos aduce ziua a opta, sau veșnicia, deci aceasta poate fi identificată cu El. Hristos vine ca veșnicia în timp. Primindu-L pe El în noi, primim ziua a opta, sau veșnicia ca arvună a vieții noastre viitoare.

542. În Hristos ne-a venit Dumnezeu însuși aproape, făcîndu-Se om ca noi. Dacă vrem să fim și noi oameni adevărați, apropiîndu-ne de semenul nostru așa cum ne-o cere firea neperversită, sau cu smerenie, deschizîndu-ne tainei Lui, ne putem întîlni cu Dumnezeu. Dar unde voim să ne întîlnim cu El prin mîndria realizărilor noastre, ne rămîne inaccesibil. Ne închidem în narcisismul nostru. O facem aceasta socotînd că împlinim o lege a firii. Nu sărbătorînd, ca pe o simbătă, rezultatul faptelor noastre, sau ceea ce am realizat prin firea noastră creată, simțim pe Dumnezeu, ci uitînd de ele, uitînd de tot ce putem face prin noi înșine. E un lucru de care n-au ținut seama evreii la venirea lui Hristos, pentru că nu l-au recunoscut ca Dumnezeu mai presus de ei; și nu țin seama nici adepții formațiilor neoprotestante.

numai cei ce au crezut sînt apți pentru virtute și au desăvîrșirea în cunoștința lui Hristos⁵⁴³. Căci avem mintea Lui, prin Care, și cu Care aducem slavă Tatălui împreună cu Sfîntul Duh în vecii vecilor. Amin.

Despre Mara și despre lemnul arătat fericitului Moise

1. Plecînd Israeliții din pămîntul Egiptenilor și lepădînd jugul de nesuferit al robiei, au trecut prin mijlocul mării ca pe uscat, făcînd și lucrul acesta fără nici o greutate. Căci apele s-au întărit ca niște ziduri ascultînd de voința dumnezeiască. Apoi văzînd pe Faraon ce-i amenința cu toată oștirea înecat în ape și pe cei ce-i stăpîneau odinioară cu asprime și fără milă, făcîndu-li-se de nesuportat, pierînd în chip cumplit, au înălțat cîntări lui Dumnezeu și laudîndu-L prin imne de mulțumire, ziceau: *«Să cîntăm Doamnei, căci s-a preamărit întru slavă. Cai și călăreși a aruncat în mare. Ajutor și acoperămînt s-a făcut mie spre mîntuire»* (Ieș. 15, 1—2). În chip folositor a făcut Dumnezeu tuturor această minune. Căci deși le-a arătat lor în Egipt multe semne minunate, le-a dat în chip minunat și puterea de-a trece prin mare celor ce s-au supus Lui, ca să aibă în ei o înțelegere bine lucrătoare și susținută și să creadă că El nu este ca unul din zei cu nume mincinos, sau produs de meșteșugul omenesc și făcut ca un chip cioplit din lemn și piatră, ci fiind Dumnezeu tuturor poruncește zidirii ca uneia ce stă sub picioarele Lui ca să împlinească cu ușurință ceea ce voiește El⁵⁴⁴.

Iar ca să aibă, minunîndu-se, un folos și mai mare, le-a poruncit să meargă mai departe și să se grăbească spre pămîntul făgăduit părinților sub conducerea și povățuirea preaînțeleptului Moise. Și ce urmează după aceasta, ne-o lămurește iarăși Sfînta Scriptură: *«I-a*

543. Faptul de a se încrede cei ce nu recunosc pe Hristos în faptele lor nu înseamnă că au cîștigat virtuțile. Nici că cei ce cred în Hristos nu caută virtutea. Căci de virtutea adevărată ține smerenia; de ea ține a face binele cu conștiința smerită că nimic n-ai făcut și ceea ce ai făcut, ai făcut din partea lui Hristos și să te silești mereu la mai mult. Numai cunoscînd pe Hristos, cîștigăm virtutea, căci îl avem pe El ca model infinit în bunătate, tînde și știm că numai din puterea Lui și în comuniune cu El înaintăm spre cele dinainte, cele dinapoi uitîndu-le (Filip. 3, 13).

544. Sf. Chiril afirmă aici că zei sînt născociri ale minții omenești despărțite de Dumnezeu, întărind o afirmație de mai înainte că ei sînt demoni, odată ce îi (în pe adepții lor în acea despărțire și în ideea că sînt una cu forțele din natură. O natură neutră nu există ci dacă nu e văzută ca operă a lui Dumnezeu Creatorul transcendent ei, e luată în stăpînire de demoni. În «Viețile Sfinților» se afirmă adeseori același lucru. De aceea Biserica sfințește natura, alungînd demonii din ea. Berdiaev afirmă (în «Esprit et Liberté») că, creștinismul înlăturînd ideea păgînă că natura e plină de zei, a făcut posibilă știința. Dar o știință care nu vede în natură prezența lucrarea lui Dumnezeu, nu ajunge la rezultate totdeauna sigure, ba declanșează adeseori multe dezordini vătămătoare în ea.

scos, zice, Moise pe fiii lui Israel din Marea Roșie și i-a dus pe ei în pustia Sur și au mers trei zile în pustiu și n-au găsit apă de băut. Și au venit la Mera și n-au putut să bea apă din Mera, că era amară. De aceea s-a numit locul acela : Amărăciune. Și cîrtea poporul împotriva lui Moise, zicînd : Ce vom bea ? Și a strigat Moise către Domnul și i-a arătat lui Domnul un lemn și l-a aruncat în apă și s-a îndulcit apa. Acolo, i-a dat dreptățile și poruncile și judecățile. Și l-a ispitit acolo și i-a zis : De vei auzi în auz glasul Domnului Dumnezeuului tău și vei face cele plăcute înaintea Lui și vei asculta poruncile Lui și vei păzi toate dreptățile Lui, nici o boală din cele ce le-am adus Egiptenilor, nu o voi aduce peste tine. Căci Eu sînt Domnul care te vindec pe tine. Și au venit în Elim. Și erau acolo douăsprezece izvoare de apă și șaptezeci de trunchiuri de finic. Și au tăbărit acolo, lîngă ape» (Ieș. 15, 22—27).

Privește cum în chip iconomic nu lasă să fie duși cei răscumparați la odihnă fără nevoie sau desfătîndu-se de lărgimea unei viețuiri plăcute, ca nu cumva înaintînd pe încetul în uitarea Celui ce poate să-i izbăvească, să se întoarcă cu ușurință la rătăcirea din Egipt. Căci ostenelele ne adună lîngă Dumnezeu. De fapt, zice proorocul : «Doamne, întru necaz mi-am adus aminte de Tine, întru necaz mic ne-a venit povățuirea Ta» (Isaia 26, 16).

Străbătînd deci pămînt mult și fără apă, au ajuns să simtă lipsa celor trebuincioase vieții. Căci nu găseau apă să bea. Prolungindu-li-se setea și în a treia zi, au aflat în sfîrșit ceea ce doreau. Dar le era cu totul fără folos, căci apa Merei era amară și nu le era mijloc sigur de-a putea scăpa de moarte. De aceea s-au necăjit și au strigat împotriva mijlocitorului. Iar Moise s-a întristat. Apoi Dumnezeu, care toate le știe, arătîndu-i un lemn, l-a aruncat în apă, iar undele s-au prefăcut în chip minunat în apă dulce și bună de băut. Bînd din ele și folosindu-se, s-au minunat de acest semn dumnezeiesc. După aceea tăbărăsc lîngă douăsprezece izvoare de apă, unde se aflau și șaptezeci de arbori de finic. S-au odihnit deci acolo, bucurîndu-se.

Dumnezeu le-a arătat prin umbre și chipuri că nu se poate afla calea mîntuirii decît prin credință și nu altfel. De aceea le-a și poruncit să junghie mielul în Egipt și a voit ca ei să creadă că numai unși cu sîngele lui vor alunga moartea ce-i amenință. Oare nu se va recunoaște, și pe drept cuvînt, că această faptă era un început de nevoie (de exercițiu) ? Căci spune-mi în ce mod s-ar fi temut moartea de junghierea mielului ? Faptul acesta era chipul unei taine. Căci Hristos

li scapă prin sîngele Lui pe cei sfințiți prin credință, arătîndu-i mai tari decît coruperea morții⁵⁴⁵.

Dar ce înseamnă ceea ce s-a petrecut și la Mera, vom spune, pe cît se poate, în cele următoare.

2. Scriptura de Dumnezeu insuflată închipuiește prin apă cuvîntul dumnezeiesc. Căci precum apa simțită este de viață făcătoare pentru trupuri, așa și cînd vine cuvîntul dumnezeiesc în minte, îi folosește nu puțin acesteia. De aceea și Hristos vorbind noroadelor Iudeilor, a zis: *«De însetează cineva, să vină la Mine și să bea»* (Ioan 7, 37). Iar către femeia din Samaria: *«Și tot cel ce bea din apa aceasta, va înseta iarăși. Dar cine va bea din apa pe care Eu i-o voi da, nu va înseta în veac»* (Ioan 4, 13)⁵⁴⁶.

Părăsind deci de curînd Israeliții idolatria urîită de Dumnezeu a Egiptenilor și-au mutat mintea la împlinirea celor voite de Dumnezeu. Dar încă nu erau introduși în legile de sus, nu se adăpau încă cu apa spirituală, ci aveau încă în ei mintea uscată și însetată. Și așa ajung cu greu la Mera. Dar n-au putut să bea apă din ea, fiindcă era amară. Apoi Moise aruncînd lemnul în ea, apa s-a vindecat de amărăciunea înăscută.

Ce e deci Mera? Ași spune că e litera legii. Căci legea e amară, fiindcă ne pedepsește. De fapt a spus dumnezeiescul Pavel: *«Călcînd cineva legea lui Moise, e ucis fără milă pe cuvîntul a doi sau trei martori»* (Evr. 10, 28). Vezi că era amară și greu de suportat chiar și pentru cei ce voiau să o îmlinească? De aceea dumnezeieștii ucenici au spus lămurit celor ce impuneau unora după ce au venit la credință iarăși slujirea legii: *«Și acum pentru ce ispîțiți pe Dumnezeu, ca să punei pe grumazul ucenicilor un jur, pe care nici voi,*

545. Se explică scăparea întîi-născuților ai israeliților de moarte prin efortul spiritual al unui sacrificiu și prin faptul că acesta era tipul jertfei lui Hristos, care le va da tăria unui sacrificiu superior celor ce se vor împărtăși de Hristos cel jertfit. Jertfa implică un efort al spiritului, care-l întărește împotriva tendinței de descompunere a materiei trupului. Mai ales că în acest efort, făcut pentru Dumnezeu, aduce în spirit o putere a lui Dumnezeu. Aceasta s-a întîmplat în grad maxim în Hristos, în care efortul spre jertfă al spiritului uman era susținut de ipostasul divin în care a luat existență.

546. Cuvîntul e de viață făcător pentru suflet, pentru că îi aduce unei persoane atenția altei persoane. E comunicare de putere de la persoană la persoană. De aceea și Cuvîntul dumnezeiesc e de viață făcător, pentru că vine de la persoana supremă. Și de aceea e de viață făcător în gradul maxim, Dumnezeu care ni-l adresează poate și realiza de fapt ceea ce făgăduiește prin el. Dar persoanele sînt gînditoare. Ele își comunică prin cuvinte gîndirea lor. Ele își pricep reciproc intențiile ce și le arată una față de alta prin cuvinte. Cuvintele sînt tălmăcitoarele și garantele puterii ce și le comunică persoanele. Întrucît persoana nu poate trăi fără atenția și ajutorul altei persoane care i se comunică prin cuvînt, fiecare persoană însetează după cuvintele altei persoane, iar în mod suprem după ale lui Dumnezeu, Care singur ne poate asigura și da viața veșnică.

nici părinții voștri nu l-au putut purta? (Fapte 15, 10) ⁵⁴⁷. Iar fericitul Pavel numește porunca dată prin prea înțeleptul Moise, slujire a osîndirii, zicînd: «Căci dacă slujirea osîndirii era întru slavă, cu mult mai mult prisosește întru slavă slujirea dreptății» (II Cor. 3, 9). Dar a spus și în alt loc: «Litera omoară, iar Duhul face viu» (Ibid. 6) ⁵⁴⁸.

547. Recunoșteau chiar Aposolii veniți la Hristos dintre evrei că nici ei, nici părinții lor, n-au putut împlini în toate poruncile legii. Iar cei ce nu le împlinesc, erau pedepsiți fără milă. Trebuința de iertare și practica ei a fost afirmată în toată necesitatea ei de Hristos. Și cu aceasta și adevărata înțelegere a omului, am zice cel mai accentuat umanism. În Vechiul Testament apare ici-colo necesitatea iertării, dar numai de la Dumnezeu. În trebuința iertării de la om și prin om, se manifestă conștiința valorii eterne a persoanei omenești. Dacă l-am putut nesocoti pe celălalt la un moment dat, îmi dau seama ulterior că a trece peste om e un lucru grav cu urmări veșnice. Simt că trebuie să restabilesc în ochii mei importanța lui și că de iertarea de la el depinde veșnica mea fericire. Cît de mic ar fi celălalt, nu pot să-l nesocotesc fără veșnice urmări grave pentru mine. În religiile și filosofiiile panteiste nu se acordă nici o importanță iertării. Dacă nu durez și nu durează în veci, n-are nici o urmare gravă nesocotirea reciprocă. Să-mi fie mie mai bine în lumea aceasta.

Biserica creștină urmînd lui Hristos nu omoară pe nici un păcătos și oprește orice ură. Inchiziția a fost o tristă și scurtă abatere. Hristos iartă pe femeia păcătoasă pe care iudeii voiau să o omoare cu pietre. Și spune adeseori: iartă-ți-se păcatele. Dumnezeuul Treimii este Dumnezeuul milei și al iubirii de oameni, pentru că este Dumnezeuul iubirii între Persoanele Lui. Tatăl dă pe Fiul Său pentru a scăpa pe cei păcătoși de moarte. Acesta ne cere în rugăciunea «Tatăl nostru» și în alte pîși și nouă să iertăm. De iertare e legată pocăința pentru răul făcut. E în aceasta o mare înțelegere pentru slăbiciunea și mobilitatea omului, cum nu o au neoprotestanții, care cred că nu mai pot greși. Altfel sînt aduși oamnei la viața curată prin pocăință și iertare decît prin condamnarea lor fără milă. În Vechiul Testament omul e lăsat sub puterea legii neîncovoiate, fără ca Dumnezeu și semenul să intervină să ridice pe om din păcatul în care a căzut, sau să se creadă în putința lui de îndreptare. Hristos scapă pe om de sub tirania neîndurată a legilor pedepsitoare și de sub legile naturii filosofiilor și religiilor panteiste care omoară persoana umană definitiv. Căci El e Fiul lui Dumnezeu care a luat umanul în Sine și a primit moartea din iubire pentru oameni, ca să-i scape de moartea definitivă. El e o Persoană din Dumnezeuul iubitor și milostiv al Treimii. El îi scapă pe oameni de păcat, indușîndu-i prin moartea Sa pentru ei și prin suferirea morții în locul lor. Nu mai stă între Dumnezeu și oameni, între om și om o lege impersonală care pedepsește automat pe cei ce o calcă. Ci în fața omului stă Dumnezeu cu mila Lui, cu iubirea Lui cu care se jertfește El pentru om. În fața omului stă un Dumnezeu care iartă pe om, dacă se cătește de păcatul lui. Se stabilește o comunicare ca de la Persoana iubitoare la persoană între El și om. De aceea Biserica apelează cu încredere neîncetată la mila Lui. «Doamne miluiește», «Doamne al milă de noi și ne iartă» repetă Biserica și membrii ei neîncetat. Se afirmă în aceasta atotputernicia iubitoare a lui Dumnezeu ca Persoană și încrederea omului în atenția veșnică a lui Dumnezeu față de el. Zeilor, ca forțe ale naturii li s-ar cere în zadar mila. Ea nu se cere nici Dumnezeului din Vechiul Testament care judecă pe om luînd seama numai de lege, ca Unul ce e supus într-un anumit fel și El ei. Neoprotestanții necunoscînd pe Hristos ca Dumnezeu, deci nici Treimea iubitoare, nu se încadrează și ei în mentalitatea Vechiului Testament. Ei nu mai păcătuiesc, fiind ținuți în mod predestinat și nu prin voia lor în nepăcătoșenie. De aceea nici nu mai au nevoie de iertarea lui Dumnezeu, pe care ne-a învățat Hristos să o cerem.

548. «Litera omoară», pentru că litera apelează la împlinirea exterioară a ceea ce cere. Hristos ne dă pe Duhul Său Cel Sfînt, sau vine El Însuși în noi prin Duhul Său Cel Sfînt, întărindu-ne în pornirea spre bine. Prin Duhul lui Hristos trăim comuniunea cu Hristos.

Numește literă, în chip clar, legea, iar Duhul slujirea în Duh, adică cea evanghelică. Dar și Mara se traduce cu: amară. Iar că educația prin lege prin ea însăși întrucât constă din chipuri nu e în stare să dea viață, e de prisos să mai arătăm. Căci nimeni nu se îndreptează din lege, după cum s-a scris (Rom. 3, 20)⁵⁴⁹. Dar și legea va fi de viață făcătoare și se va elibera de amărăciunea literei, când se va face arătătoare a tainei lui Hristos. *«Căci sfârșitul legii este Hristos spre mîntuirea a tot celui ce crede»* (Rom. 10, 4), când ea se înțelege duhovnicește⁵⁵⁰.

Dar și ceea ce s-a întîmplat la Mara a fost un chip clar și al acestui fapt (al împlinirii legii în Hristos). Căci lemnul înseamnă crucea lui Hristos, sau taina săvîrșită prin ea. Fiindcă dacă ar primi-o cei din lege, ar afla că și amarul ei este dulce. Căci celor ce cred în Hristos legea nu le mai este acuzatoare și pedepsitoare, ci de viață făcătoare, și ceea ce s-a întîmplat în istorie prilejuiește o înțelegere duhovnicească și conduce spre Hristos care este viață și de viață făcător. Și prin aceasta legea își arată îndreptățirile și judecățile. Căci ne duce îndată spre ceea ce place lui Dumnezeu și ne arată cărarea spre tot ce e mai bun și ne pregătește să ajungem în afara fricii și a așteptării pedepselor⁵⁵¹. *«Căci nici o plagă pe care am adus-o asupra Egiptenilor nu o voi aduce, zice, asupra ta»* (Ieș. 15, 26). Așadar

549. Nimeni nu se îndreptează, sau nu se face drept în fața lui Dumnezeu prin lege, pentru că nimeni nu poate împlini întru totul cerințele ei. Sau chiar dacă le împlinește, prin împlinirea lor nu se obține îndreptarea lăuntrică, ci un conformism exterior. Legea nu cere mai mult de la o omenire necrescută spiritual. De aceea ea cerea împlinirea unor chipuri exterioare ale faptelor spirituale pe care le va cere Evanghelia: tăierea împrejur a unei părțicele de prisos a trupului, ca chip al tăierii împrejur a unei griji spirituale prisositoare de trup; jertfirea unui animal, ca chip al trăirii întregii vieți în duh de jertfă; anumite curățiri exterioare ale trupului ca chip al curățirii de gînduri, de simțiri, etc. Spune tot Sf. Chiril în coment. la Ps. 4, 6 (Explanatio in Psalmos; P.G. 6 a, 757): «Spunînd: Jertfiți jertfa dreptății, nu primește pe cea din umbrele legii, ci mai virtos pe cea în Hristos și evanghelică. Pentru că legea veche a învățat să se aducă jertfele de sînge, dar nu se putea desăvîrși prin ele omul în conștiință».

550. Dacă legea e înțeleasă duhovnicește, străbătîndu-se prin tipurile ei la înțelesurile ei referitoare la suflet, nu la trup, ea face străvezii faptele mîntuitoare ale lui Hristos. Ea e văzută atunci ca ducînd spre Hristos, în care se sfîrșește trebuința de împlinire a tipurilor, dar se descoperă culmea spirituală spre care ele cheamă pe om. Această culme e sfîrșitul legii atît în sensul de încetare a tipurilor, cît și în sensul de ridicare la culmea spirituală a tipurilor.

551. Crucea lui Hristos desființează pedeapsa ce se dădea oamenilor pentru neîmplinirea ei. Ea îndulcește amărăciunea cerințelor unei vieți conforme voii lui Dumnezeu, căci omul le poate împlini cu ușurință și cu bucurie, avînd în sine puterea lui Hristos, sau comuniunea cu El, iar neîmplinirile ei — care nu pot fi totdeauna evitate — nu aduc pedeapsă, ci sînt iertate de Dumnezeu cel milostiv și îndelung răbdător. Amărăciunea crucii a înlăturat amărăciunea legii, pentru că puterea dumnezeiască a lui Hristos a învins amărăciunea crucii, care era una cu amărăciunea legii. Crucea lui Hristos ne-a dat putere să suportăm greutățile cu ușurință, ba chiar să le simțim ca dulci.

cei din lege care au primit taina aceasta, au primit nădejdea cea bună că vor scăpa de pedeapsă. Aceasta socotesc că este și ceea ce a spus Mîntuitorul norodului Iudeilor în timpul venirii Lui: «*Amin, amin zic vouă; că cel ce ascultă cuvîntul Meu și crede Celui ce M-a trimis, are viață veșnică și la judecată nu va veni, ci s-a mutat din moarte la viață*» (Ioan 5, 21). Și iarăși: «*Cel ce crede în Fiul, nu este judecat*» (Ioan 3, 18)⁵⁵².

După ce am primit deci dreptățile lui Hristos⁵⁵³, am venit și la Elini care înseamnă urcuș. Căci am urcat de la vechea noastră pruncie la mintea întreagă și după ce am ajuns la vîrsta plinătății lui Hristos (Efes. 4, 13), ne vom bucura de izvoarele apelor spirituale (ale înțelegerii)⁵⁵⁴. Numărul lor de douăsprezece ne înfățișează ceata Sfinților Apostoli; dar ne vom întîlni și cu cei șaptezeci de arbori de finic. Căci s-a scris că după cei doisprezece Apostoli, «*Domnul a ales și alți șaptezeci*» (Luca 10, 1). Iar că dumnezeieștii ucenici sînt cu adevărat izvoare care ne izvorăsc nouă cuvîntul mîntuitor și trebuincios pentru viață, o arată foarte bine Dumnezeu tuturor celor îndreptați din lege, zicînd: «*Scoateți apă cu veselie din izvoarele Mîntuitorului*» (Isaia 12, 3). Iar despre orice sînt zice dumnezeiescul cîntăreț: «*Dreptul ca finicul va înflori*» (Ps. 91, 13). Și să nu te miri. Pentru că și Hristos se numește cu acest nume în Scriptura de Dumnezeu insuflată. Căci zice iarăși mireasa spirituală, adică Biserica, despre Mirele Care S-a

552. Cel ce crede într-o persoană, primește viață, căci nu e singur, nu e închis în uscăciunea sau în moartea egoismului. Dar deplin nu se poate crede decît în Persoana Fiului lui Dumnezeu făcut om. Din El vine viața deplină și fără sfîrșit. Și nu se judecă nu pentru simplul fapt de-a crede, ci pentru că credința în El e una cu deschiderea vieții total libere de egoism, total iubitoare și pentru veci iubitoare. Numai cel singur e judecat în tot timpul și deci și pentru veci. Și deplina depășire a singurătății egoiste nu se dobîndește decît din credința în Hristos, Cel ce se dă și El prin jertfa Lui total oricărui om care îl primește. Omul are o mișcare spre infinit, dar nu și-o descoperă și activează decît descoperind-o în semenul său. Dar aspirația comună spre infinit nu are puterea să se activeze continuu dacă nu descoperă unul prin altul infinitatea lui Dumnezeu făcut om. Fiecare din partenerii umani cad mereu în îngustimea egoismului. Infinitatea se arată în nemărginirea neîncetată a iubirii. Noi între noi trăim și aspirația spre infinit, dar și dependența de un infinit în Sine.

553. Dreptățile (îndreptătirile) lui Hristos ca om au devenit dreptățile noastre. Făcîndu-și dreaptă umanitatea, Hristos ne-a transmis dreptatea (bunătatea, jertfelnicia, iubirea) și nouă.

554. Toată existența noastră redusă la ceea ce ne oferă lumea aceasta cu insuficiențele ei suferă de setea după plinătatea lipsită de asemenea insuficiențe. Aceasta nu o putem avea decît din plinătatea vieții lui Dumnezeu cel în Treime. De ea ne bucurăm ca de o arvună, sau prin nădejde și pe pămînt, dacă credem că Hristos e Dumnezeu făcut Om. Credința în El ne fac suportabile și insuficiențele vieții din lumea aceasta. Sentimentul acestei plinătăți e trăit cu mai multă intensitate în sărbătorile creștine, sau în Liturghie cînd simțim pe Dumnezeu în mod mai accentuat în noi și între noi, cînd simțim viața Lui nesfîrșită revărsîndu-se în noi ca niște unde.

coborât de sus și din cer, sau despre Hristos: «Am spus: Sui-mă-voi în finic, ține-mă-voi de înălțimile Lui» (Cînt. 7, 8). Arborele acesta e pururea înverzit, dulce și bine înrădăcinat și cu miezul alb. Astfel este în chip spiritual Hristos, prin Care și cu Care se cuvine slavă lui Dumnezeu, împreună cu Sfîntul Duh, în vecii vecilor. Amin.

Despre mană și prepelițe

1. Dumnezeuul tuturor face iarăși minuni și trece din putere în putere, după cum s-a scris. El află căi în cele cu neputință, arătîndu-și slava Sa pretutindeni și dovedind în multe feluri că numai Lui îi este cu putință să îplinească cu ușurință și cele mai presus de rațiune de care trebuie să ne minunăm, ca să se vadă Dumnezeu prin toate, nu ca unul din cele meșteșugite de oameni, sau născocite în chip necredincios, ci prin fire și cu adevărat⁵⁵⁵. Căci din cele săvîrșite cu slavă poate vedea cineva cu ușurință firea desăvîrșită, fiindcă îi (este) aparține ca un bun propriu atotputernicia nebiruită de-a face tot ce voiește⁵⁵⁶.

Îi mai este proprie împreună cu aceasta și iertarea⁵⁵⁷. O poate vedea cineva aceasta foarte clar din cele ce le avem în față. Căci s-a scris: «În ziua a cincisprezecea a lunii a doua, după ce au ieșit din pămîntul Egiptului, cîrtea toată adunarea fiilor lui Israel împotriva lui Moise și Aaron. Și au zis către ei fiii lui Israel: mai bine am fi murit loviți de Domnul în pămîntul Egiptului cînd ședeam lingă căldările cu carne și mîncam pîini pe săturate. Pentru ce ne-ați scos în pustiuul acesta, ca să omorîți toată adunarea cu foamea? Și a zis Domnul către Moise: «Iată Eu voi ploua vouă pîini din cer și să iasă poporul și să culeagă într-o zi pentru o zi, ca să-i încerc de vor umbla în legea Mea. Și în ziua a șasea să se pregătească să adune de două ori mai mult ca pentru o zi» (Ieș. 16, 1—5).

Cei întii născuți ai Egiptenilor au murit, precum am spus, înainte, dar cei din Israel au fost trimiși din țară, neîngăduindu-li-se să-și facă pîine. Deci și-au dus făina înainte de-a fi dospită de aluat. Luînd

555. Zeii religiilor panteiste, ca personificări fanteziste ale forțelor naturii, nu pot face lucruri mai presus de cele supuse legilor naturii. Dumnezeuul cel mai presus de natură, Creatorul și Stăpînul ei, se arată și El prin toate, săvîrșind oriunde voiește fapte mai presus de ea.

556. Esența impersonală se manifestă și ea în fenomene mari de neocolit; dar acestea nu depind de o voie conștientă a ei. E supusă ea însăși unor legi, a căror origine este inexplicabilă. Dumnezeu cel personal e prin voia Sa mai presus de fenomenele supuse legilor repetiției. În aceasta se arată atotputernicia Lui cea adevărată. El e și Stăpînul legilor, pentru că El le-a instituit cu voia Lui.

557. Numai ca Persoană Dumnezeu poate ierta. Din esența supusă legilor, totul decurge fără voia ei. Iertarea ține și de atotputernicie.

cu ei numai cele ce le aveau la îndemână, au ieșit în grabă temându-se de Egiptenii ce-i urmăreau și de cei ce susțineau urmărirea aceloră. Căci cei dintii după ce li s-au pierdut întii născuți, socoteau că nu vor avea de suferit multă vreme de nu vor lăsa pe Israel să plece din țară ascultînd de porunca dumnezeiască; iar cei de al doilea socoteau că lupta împotriva celor din urmă va izbîndi și aceștia vor fi omoriți fără milă. Deci au plecat fără să se îngrijească deloc de cele ale călătoriei și luînd cu ei numai cele la îndemână, iar din cele aflate în case luînd numai cele de neapărată trebuință și ușor de purtat, cînd au ajuns în pustie, neavînd de unde să afle cele necesare vieții, au lunecat în pofta mîncărilor din Egipt și au fost duși pînă la uitarea celei mai din urmă mizerii a robiei din Egipt. Și au strigat după ajutor și s-au plîns că au fost răscumparați din ea și au preferat săturarea pîntecelui necurat, libertății mult dorite și iubite de toți oamenii.

Lucrul acesta îl tulbură pe mijlocitor, adică pe Moise. Dar Dumnezeu le făgăduiește îndată că le va procura mîncare din belșug și față de cei ce se revoltă atît de tare, se poartă cu blîndețe. Căci voința de-a primi de la El cele trebuincioase vieții nu are în sine nici o vină. Dar cîrtirea supără. Astfel, Însuși Mîntuitorul ne-a învățat să zicem în rugăciuni: *«Pîinea noastră cea spre ființă dă-ne-o nouă astăzi»* (Matei 6, 11). Căci dacă o spunem aceasta, nu învinuim în nici un fel pe Stăpînul, ci cerem mai degrabă de la El cele trebuincioase vieții⁵⁵⁸. Dar norodul Iudeilor, în vreme ce trebuia să ceară mîncare, se revoltă că a fost răscumparat și batjocorește nebunește acest dar atît de prețios și de vrednic de dorit, ca pe unul ce i-a lipsit pe ei de bunurile cele mai dulci, adică de pîine și carne. Deci cîrtesc și strigă fără cuviință. Iar Dumnezeu nu ia aminte la răutatea lor și le făgăduiește belșugul nesperat. Și de fapt le trimite cu o putere negrăită seara prepelițe, iar dimineata mana. Și precum a zis dumnezeiescul David: *«Pîine din cer le-a dat lor, pîinea îngerilor au mîncat-o oamenii»* (Ps. 77, 14). Și i-a încredințat pe ei prin experiență și prin fapte că Dumnezeu poate să dea pîine și să pregătească masă în pustie, precum și Domnul nostru Iisus Hristos făcînd aceleași minuni, frîgînd cinci piini a săturat în pustie pe mulți, cînd ucenicii au strîns douăsprezece coșuri de fărîmituri. Dar modurile sînt cu desăvîrșire de neiscodit. Deci trebuie să se cinstească prin credință cele

⁵⁵⁸ Să cerem de la Dumnezeu, dar să nu cîrtim împotriva Lui. În cerere I ne adresăm ca unui Părinte, în cîrtire Il cugetăm ca pe un dușman, sau neputincios: Il disprețuim. Să depărtăm răutatea, sau dușmănia din cerere. Aceasta s-ar cuveni să o facem și în raporturile dintre noi.

mai presus de minte și să se asculte Dumnezeu de către toți. Căci știu că toate le poți și nimic nu-Ți este cu neputință.

2. Dar în acestea am redat cuvîntul istoriei. Dar să căutăm să aflăm, prin cercetare, adevărul despre înțelesul ce ni se descoperă prin contemplarea duhovnicească a acestora sau să pătrundem de ce a fost de trebuință această ghicitoră a legii. Vom cunoaște și prin acestea că viețuirea după lege este neîndoielnic mai prejos de cea evanghelică și nu e liberă de învinuirile iubirii de trup, că nu a scăpat de pofta pămîntească; dar că cea dumnezeiască și evanghelică e duhovnicească și fără prihană și are o frumusețe neasemănată. Să o arătăm deci și să o facem cunoscută pe fiecare, cercetînd cuvintele despre ele din Scriptura de Dumnezeu insuflată. «Căci s-a făcut, zice, seară și s-au ridicat prepelele și au acoperit tabăra. Și s-a făcut dimineață după ce au încetat în jurul taberei. Și iată pe fața pustiei ceva mărunț ca un coriandru și alb ca ghiața pe pămînt. Și văzînd aceasta fiii lui Israel a zis unul către altul: Ce este aceasta? Căci nu știau ce este. Și a zis Moise către ei: Aceasta e pîinea pe care v-a dat-o vouă Domnul să o mîncăți. Și acesta este cuvîntul pe care l-a poruncit Domnul. Strîngeți din el fiecare cîte o măsură pe cap, după numărul sufletelor voastre. Strîngeți fiecare împreună cu cei ce locuiesc împreună cu voi. Și au făcut așa fiii lui Israel. Și au adunat unul mai mult, altul mai puțin și au măsurat cu aceeași măsură. Și nu i-a prisosit nici celui ce a adunat mai mult și nu i-a lipsit nici celui ce a adunat mai puțin, ci fiecare avea cît era de ajuns celor cu sine. Și a zis Moise către ei: Nimenea să nu lase pentru a doua zi. Și n-au ascultat de Moise, ci unii au lăsat din aceasta pe a doua zi și a făcut viermi și s-a împușit. Și s-a mîniat Moise pe ei» (Ieș. 16, 15—20). Și după altele: «A zis Moise către ei: Acesta e cuvîntul pe care l-a spus Domnul: Cînd mîine e Sîmbătă, ea este odihnă sîntă Domnului. Oricîte veți vrea să coaceți azi, coaceți; și oricîte veți avea să fierbeți, fierbeți; și tot ce prisosește, lăsați această rămășiță pe mîine. Și au lăsat din aceasta pe a doua zi, precum le-a poruncit lor Moise și nu s-a împușit, nici nu s-au făcut viermi în aceea» (Ieș. 16, 23—24).

Așadar, a poruncit ca fiecare să-și adune cît îi este lui de ajuns. Și n-a oprit pe nimeni de la fapta de-a culege dacă voiește și pentru cei ce lipsesc și să se înfrumusețeze astfel prin legea iubirii. Dar îl oprește cu totul să păstreze ceva pentru a doua zi și a spus ca să o facă aceasta numai înaintea Sîmbetei, ca să nu se disprețuiască nici legea odihnei. Nu se putea face ceva Sîmbăta. Căci nici Dumnezeu n-a făcut ceva și de aceea îi silea să nu lucreze Sîmbăta. Dar unii au

disprețuit, zice, poruncile dumnezeiești și au păstrat puține rămășițe înainte de Simbătă și cum zice Sfinta Scriptură: «s-au împușit și au făcut viermi». Și s-a mâniat Moise. Iar unii au ieșit și Simbăta să adune și s-a supărat Dumnezeu. Căci s-a scris: «Și a fost în ziua a șaptea, au ieșit unii din popor și n-au găsit. Și a zis Domnul către Moise: Pînă cînd nu voiți să ascultați poruncile Mele și legea Mea. Domnul a dat ziua aceasta, Simbăta. Pentru aceasta v-a dat vouă Domnul în ziua a șasea pîini pentru două zile. Ședeți fiecare în casele voastre, nici unul dintre voi să nu plece din locul lui în ziua a șaptea» (Ieș. 16, 28—29). Și care poate fi pentru noi rațiunea cuvenită și cea mai potrivită a celor spuse? Și pentru ce venea seara prepelița, iar în lumina dimineții mana? Socotesc că aceasta cere o stăruitoare cercetare. Dar înainte de altele, ce este prepelița și ce este mana?

3. Că viața Iudeilor nu era liberă de pofte trupesti, o poate vedea cineva ușor și o poate dovedi limpede din faptul că cereau mîncărurile de carne din Egipt, ceea ce arată că aveau mintea biruită și tiranizată de pornirile spre ele. Dar nu se văd cele ale noastre în acestea. Căci am fost sfințiți în Hristos și sintem dincolo de necurăția trupestă. O mărturisește aceasta dumnezeiescul Pavel, scriind: «Iar cei ai lui Iisus Hristos și-au răstignit trupul împreună cu patimile și cu poftele lui» (Gal. 5, 21). Și ce înseamnă: «Și-au răstignit?» «S-au predat morții», se înțelege în mod spiritual, nesuportînd să viețuiască după trup, nici să voiască a cugeta cele vremelnice, ci mai degrabă «să omoare mădularele de pe pămînt: curvia, patima, pofța cea rea» (Col. 3, 5), «umblarea în cele pămîntești, și să dorească cu putere viețuirea de sus». Căci și-au adus aminte de Sfinta Scriptură care zice: «Umblați întru Duhul și pofța trupului să nu o împliniți» (Gal. 5, 16). E slabă deci mintea Iudeilor și mult luptată de atacurile patimilor. De aceea ea este încă la cele trupesti și e răpusă de cele pămîntești.

Iar aceasta ni se dă de înțeles, precum am spus, prin prepeliță. Căci Dumnezeu o oferă celor ce o poftesc, neatrăgîndu-i însă la pofte, dar nedîndu-le încă nici puterea să biruiască patimile. Pentru că celor din lege nu li se dă încă înălțimea vieții și sfințenia în toate, ci aceasta s-a păstrat mai degrabă pentru cei în Duh. De aceea Dumnezeu a și făgăduit un Testament Nou prin prooroci, nu ca cel dintîi, pentru că acela nu are neprihănirea, ci altul duhovnicesc, care poate să desăvîrșească în conștiință pe cei ce cred ^{558 b}.

558 b. Legea cerea lucruri exterioare, Evanghelia cere curăția conștiinței. În ea lucrează Duhul Sfînt, nu puterea omului.

Dar privește cum prepelițele zboară către adunarea Iudeilor seara. Căci zice: «*Și s-a făcut seara și s-au suit prepelițele*». Lucrul acesta ne arată indirect că iubitorul celor pămîntești nu se afla în lumina înțelegătoare, ci ca într-o noapte și într-un întuneric. Și aceasta înseamnă, fără îndoială, că mintea Iudeilor nu s-a eliberat de neștiință și împietrire, sau de ceața spirituală. De aceea și Hristos a grăit zicînd: «*Eu sînt lumina lumii*» (Ioan 8, 12). Cei ce nu cred încă (în El) se află în ceață și ca în întuneric. Căci n-au ajuns la lumină⁵⁵⁹. De aceea a spus Hristos despre farisei și despre norodul povățuit de ei: «*Lăsați-i pe ei; că sînt orbi, povățuitori ai orbilor*» (Matei 15, 14). Așadar, mintea Iudeilor e nelumniată. De aceea sînt bolnavi cu trupul și atîrnă de cele pămîntești.

Să socotim deci că mana este umbră și chip (tip) al învățăturilor și darurilor venite prin Hristos, care sînt de sus și din cer și nu au ceva pămîntesc în ele; sînt străine de murdăria trupească și cu adevărat nu sînt numai hrană a oamenilor, ci și a îngerilor. Căci Fiul ne-a arătat nouă în Sine pe Tatăl și prin El ni s-a încredințat cuvîntul despre Sfînta și cea de o ființă Treime și am fost călăuziți pe cărarea adevărată a virtuții⁵⁶⁰.

Hrana duhurilor este cunoștința dreaptă și nepătată; iar dăruirea învățăturilor prin Hristos ne vine ca o lumină a zilei. De aceea mana s-a coborît celor vechi, cînd se lumina de ziuă, se răspîndea lumină. Căci s-a luminat de ziuă, după cum s-a scris (II Cor. 4, 6) și a răsărit luceafărul în inimile tuturor... și s-a ridicat Soarele dreptății, adică Hristos, dătătorul manei spirituale (înțelegătoare)⁵⁶¹. Că

559. Cuvîntul sau Logosul lui Dumnezeu, prin Care S-au făcut, a pus pecetea raționalității pe toate. Dacă nu este un Fiu personal veșnic al Tatălui, prin Care S-a creat lumea și ține în oameni conștiința că sînt în atenția unui Tată, totul e fără sens și fără rost.

560. Hristos ne-a arătat prin faptele, prin învățătura, prin învierea Sa în Sine pe Tatăl, deci că e Fiul Tatălui. Ne-a făcut cunoscută prin aceasta Sfînta Treime. Cine nu crede că Hristos e Dumnezeu (ca neoprotestanții), nu crede Sfînta Treime. Nu cred într-un Dumnezeu al iubirii, deci cu adevărat personal. Aceștia rămîn închisi în lume și prin moarte se tocesc în esența oarbă a lumii. Totul e lipsit de sens și existența nu mai e străbătută de iubirea veșnică a lui Dumnezeu mai presus de lume, care voiește să ne aibă și pe noi în veci în fața Lui iubitoare. Virtutea nu mai are în acest caz niciun rost, căci nu mai e iubirea ca miez și putere a ei.

561. Învățătura despre Dumnezeu ca Treime iubitoare, asigurîndu-ne despre existența Lui deosebită de a lumii supusă legii monotone, nepăsătoare la persoane, deschide orizonturi infinite cunoașterii. Persoana este o existență inepuizabilă și mereu nouă. Neîncetat sporim în cunoaștere prin relația cu ea. Cu atît mai mult Dumnezeu cel personal. Și această cunoaștere ne întreține viața spirituală la nesfîrșit.

Dar cunoașterea cea mai bună a persoanei este experiența ei directă. Cu atît mai mult cunoașterea lui Hristos este experiența Lui, relația cu El. Astfel mana este chipul lui Hristos. El este plinea Care S-a coborît din cer, care ni s-a făcut accesibilă prin trupul Lui (Ioan 6, 51). În lumina ce se răspîndește este Hristos, Soarele dreptății; ea nu se poate despărți de El.

mana sensibilă a fost El în chip ; iar că El este mana adevărată, ne va încredința zicînd către Iudei : *«Părinții voștri au mîncat mană în pustie și au murit. Iar aci este pîinea care s-a coborît din cer. De va mîncă cineva din pîinea aceasta va viețui în veac. Și pîinea pe care Eu o voi da, trupul Meu este, pe care Eu o voi da pentru viața lumii»* (Ioan 6, 50). Căci Domnul nostru Iisus Hristos ne hrănește spre viața veșnică și ne conduce spre dreapta credință, prin învățăturile Sale și prin binecuvîntarea tainică. Deci El este și prin El cu adevărat mana dumnezeiască și de viață făcătoare⁵⁶². Și cel ce o mănîncă pe aceasta e mai tare decît coruperea (stricăciunea) și scapă de moarte, și nu cei ce o mănîncă pe cea supusă simțurilor. Căci chipul nu a fost mîntuitor, ci arată forma plastică a adevărului. Iar Dumnezeu trimițînd mana ca o ploaie de sus, a poruncit fiecăruia să culeagă cît îi era de trebuință, dar să culeagă, dacă unii ar voi, și cu (pentru) cei ce locuiesc în același cort. *«Fiecare, zice, să culegeți și cu cei ce locuiesc împreună cu voi în cort ; și să nu lăsați din ea pe a doua zi»*. Căci trebuie să ne umplem de învățăturile dumnezeiești și evanghelice. Și Hristos împărțindu-ne în măsură egală celor mici și celor mari harul Său și hrănindu-ne la fel pe toți spre viață, voiește ca cei mai tari să adune împreună cu alții și să asude pentru frați și să le dăruiască ostenele lor și să-i facă copărtași de darurile de sus⁵⁶³. Aceasta socotesc că este ceea ce a spus Domnul către Sfinții Săi Apostoli : *«În dar ați luat, în dar să dați»* (Matei 10, 8). Cu cît mai multă mană și-au adunat lor, cu atît s-au silit mai mult să o împartă celor ce locuiau în același cort, adică în Biserică. De aceea dumnezeieștii ucenici petreceau sfătuind, explicînd, povățuind spre tot ce era vrednic de laudă și dînd cu imbelșugare tuturor spre împărțășire harul cu care s-au îmbogățit ei de la Hristos. Astfel fericitul Pavel scrie unora : *«Doresc să vă văd ca să vă împărțășesc vreun dar duhovnicesc spre a vă sprijini pe voi»* (Rom. 1, 11).

562. Am spus că numai persoana altuia mă hrănește, în măsura în care mă iubește sau în care mi se dăruiește, în care nu mă trăiește el, ci eu. Dar nici o persoană omenească nu are în sine nesfîrșitul vieții și al dăruirii. Numai Fiul lui Dumnezeu făcut om are această viață nesfîrșită și mi se dă mie și tuturor celor ce voiesc în mod desăvîrșit. Căci numai El n-a murit pentru Sine, ci pentru oameni, și este nu numai omul mie accesibil, ci și Dumnezeu făcut mie accesibil ca un om. În El trăiesc și apropierea semenului care mă iubește și infinitatea și neslăbirea iubirii lui Dumnezeu. O trăiesc pe ultima în modul apropierii umane.

563. Cu cît comunicî mai mult darurile tale spirituale — cele cunoscute și practicate de tine — cu atît îi le însușești mai mult. Cu cît explici ceva mai mult altuia, cu atît pricepi tu însuși mai mult aceea. Cu cît înveți pe cineva mai mult, prin pildă, să practice o virtute, cu atît o imprimi mai mult în tine. Nu te poți îmbogăți spiritual singur. Cî îndată ce-ai cîștigat ceva, trebuie să comunicî aceasta. Aceasta realizează comuniunea și impune ideile cele bune pe plan mai larg, spre propria bucurie a celui ce le-a primit prima dată.

Iar dacă s-ar putea înțelege și altfel cuvîntul : *«Fiecare să adunați împreună cu cei cu care locuiți în același cort»*, aceasta s-o înțelege : să nu culeagă toți fără rînduială, amestecat, ci într-o unitate de neam. Adică să ne însușim împreună cu cei de aceeași credință cuvintele dumnezeiești și să căutăm mana spirituală (înțelegătoare), nu cu cei ce cugetă altfel și să megem în chip neînțelept cu cei de alte neamuri spirituale. Iar aceasta o face scoțînd din biserici pe cei de alte credințe și gînduri și contrari și îmbogățindu-ne cu hrana din cer împreună cu cei uniți cu noi în credință.

S-a mai spus să nu se lase ceva pe a doua zi. Prin aceasta legea dă de înțeles iarăși că folosirea de chipuri după trecerea vremii în care au fost folositoare și necesare, e supusă cu totul osîndei și pedepsei. *«Căci se împușca de viermi ceea ce se păstra»*. E clar că aceasta arată coruperea și pedeapsa. Căci cei ce păstrează umbra după venirea adevărului vor fi supuși stricăciunii (coruperii) și pedepsei⁵⁶⁴. E ceea ce au pățimit cei cărora le scrie fericitul Pavel : *«V-ați despărțit de Hristos cei ce vă îndreptați din Lege, ați căzut din har»* (Gal. 5, 4). Și iarăși : *«După ce ați început în Duh, acum sfîrșiți în trup. Ați pățimit altele în zadar cu adevărat»* (Gal. 3, 3—4). Așadar, oprește de a se păstra ceva pentru a doua zi, dacă înțelege prin a doua zi timpul de după lege, în care s-a arătat prezența lui Hristos și ne-a strălucit lumina lui Hristos.

Dar păstrau pentru a doua zi fiii lui Israel avînd să păzească Simbăta, potrivit poruncii lui Dumnezeu. Ce înseamnă deci că ceea ce se culegea înaintea Simbetei nu se strica, nici nu se supăra pe aceștia Moise ? Ajunși prin credință la odihna (sabatismul) înțeleasă în Hristos, adică la nelucrarea și la încetarea păcatelor, nu respingem ca nefolositoare pedagogia legii ajunsă la capăt și oarecum întipărită mai înainte în noi, care ne-a condus la Hristos. Căci *«legea este pedagog»* (Gal. 3, 2). Ci păstrînd-o mai degrabă pe ea împreună cu învățăturile evanghelice nu vom fi lipsiți de laudă și Dumnezeu nu

564. Sînt chipuri și chipuri, sau umbre și umbre. E și trupul lui Hristos un chip prin care se manifestă dumnezeirea Lui. Dar altfel decît mielul. Primul e legat organic de realitate, al doilea e asemănare despărțită de realitate. E altceva cînd se spune că spălarea mîinilor e un chip al spălării sufletului și altceva cînd spunem că în apa Botezului lucrează harul Sfîntului Duh, sau că la Botez ne îmbrăcăm în Hristos. A rămîne la chipurile despărțite de puterea dumnezeiască, cînd se oferea prin ele aceasta, înseamnă a nu crede în prezența puterii dumnezeiești. A nu crede în spălarea sufletului prin Botez, după ce a venit Hristos în el în urma întrupării Cuvîntului, înseamnă a rămîne supus morții, ca pedeapsă veșnică.

se supără pe cei ce fac aceasta⁵⁶⁵. Iar Mîntuitorul învățînd-o aceasta, ne spune: *«Orice cărturar învățat în cele ale Împărăției cerurilor este asemenea omului gospodăru care scoate din vistieria lui noi și vechi»* (Matei 13, 52). Deci nu e de condamnat mana adunată în noi mai înainte prin lege, dacă e păstrată în odihna sau în sabatismul nostru spiritual. Deci cei ce ne odihnim (sabatizăm) în Hristos, menținînd umbrele legii, să căutăm în ele adevărul. Dar e o faptă supusă osindei și judecății a aduna Simbăta; mai mult, Dumnezeu nu trimite în acea zi mana. Căci odihnindu-ne spiritual (sabatizînd) în Hristos, nu mai adunăm cele în chipuri. Pentru că nu mai suportăm tăierea împrejur, nici nu mai jertfim viței și miei, ci respingem mai degrabă grosimea chipurilor, odată ce avem adevărul, adică pe Hristos⁵⁶⁶.

4. Socotesc că e destul și deplin clar cuvîntul de pînă aci pentru cele de față. Dat fiind că în cartea numită «Numeri» aflăm capitolul acesta cuprinzînd și alte adaosuri ale acestei istorisiri, am socotit necesar să nu lăsăm necercetate cele trecute sub tăcere în «Ieșire». Aceasta va face mai apropiat cititorilor înțelesul lor. S-a scris deci: *«Și mulțimea amestecată s-a aprins de poftă. Și fiii lui Israel, șezînd, plîngeau și ziceau: Cine ne va hrăni pe noi cu carne? Ne aducem aminte de peștii ce-i mîncam în Egipt în dar, de castraveții, de pepenii, de prazul, de ceapa și de usturoiul de acolo. Acum sufletul ne este uscat, nimic afară de mană nu văd ochii noștri»* (Num. 11, 4—6). Apoi adaugă la acestea: *«Și i-a auzit Moise pe ei plîngînd între neamurile lor, fiecare la ușa lui. Și s-a mîniat Domnul cu mare mînie și era rău lucrul acesta înaintea lui Moise»* (Num. 11, 10).

Privește cît de schimbător este Israel și cum nu e în stare să ferească pe alții, ci suferă de slăbiciune și nu se îngrijește decît de cele ale sale. Căci mulțimea amestecată s-a îmbolnăvit de cea mai nebunească și urită poftă. Și cei ce trebuiau să-i mustre și să-i con-

565. Învățăturile legii, unite cu cele evanghelice, sau văzute în lumina acestora, își descoperă înțelesul lor culminant. Mîntuitorul însuși a spus: *«Nu am venit să stric legea, ci s-o împlinesc»* (Matei 5, 17). Legea a cerut: «Să nu uciți». Hristos oprește chiar mînia pe aproapele, ca început al pornirii de-a ucide, deci cere să se meargă pînă la capăt în împlinirea acestei porniri. În sensul acesta rămîne legea în cei ce au ajuns la odihna de păcate în Hristos.

566. Toată creația e formată din chipuri (tipuri) ale lui Hristos, sau e chipul Lui. Iar El e Adevărul, sau existența de Sine și ca atare veșnică. Dar creația ca chip a lui Dumnezeu poate fi mai departe de El, sau mai aproape. În Hristos creatul e cel mai apropiat de Dumnezeu. Fiul lui Dumnezeu S-a făcut în Hristos ipostasul naturii umane, postamentul ferm și netrecător al ei, dîndu-i și ei fermitatea veșnică și suprema transparentă pentru Dumnezeu. În Hristos se vede Adevărul. El e Adevărul chiar ca om, pentru că a dat umanității o fermitate veșnică, pentru că a legat-o de El indisolubil și într-o maximă intimitate.

S-ar putea spune că istoria spiritualității umane constă dintr-o continuă subțiere a creației ca chip al lui Dumnezeu, devenind tot mai străvezie pentru El.

vină să voiască să cugete mai degrabă cele cuvenite, se îmbolnăvesc și mai rău. Și se tulbură nu puțin dumnezeiescul Moise și spune deschis Dumnezeu tuturor că nu poate singur să-și biruiască această tulburare grea și de nesuportat. Iar ca dovadă a acestui chin de nebiruit, rostește cuvântul: *«De unde voi putea da acestui popor carne ca să mănânce?»* (Num. 11, 13). Ajuns la atîta descurajare, încît își dorea moartea, zice: *«Iar de-mi faci mie aceasta, mai bine omoară-mă, ca să nu mai văd acest necaz»* (Num. 15). Dar Dumnezeu îl susține și poruncește să aleagă ca ajutoare ale lui și părtași la grija de popor din toată adunarea, șaptezeci de bărbați. *«Căci a zis Domnul către Moise: adună-mi șaptezeci de bărbați dintre bătrînii lui Israel, care îi știi tu ca bătrînii poporului și cărturarii lor și să-i aduni pe ei la cortul mărturie și să stea acolo cu tine. Și voi lua din Duhul care este peste tine și voi pune peste dînșii și vor călăuzi împreună cu tine pornirea poporului. Și nu-i vei călăuzi tu singur»* (Num. 16—17).

Făcîndu-se aceasta (căci a ales îndată pe cei mai destoinici decît alții), îi umple pe ei îndată Dumnezeu tuturor de Sfîntul Duh. Apoi după aceasta luînd seama la pofta celor ce plîngeau, le trimite lor prepelițele. Iar aceia aflîndu-se grămadă în jurul taberei, văzîndu-le așezate pe pămînt, le adună. Și le-au mîncat ca pe niște sălbăticiuni, astîmpărîndu-și foamea cu îndestulare: căci adunînd și prinzînd o mulțime nemăsurată de păsări și prelungindu-se mîncarea de carne în zilele unei luni, i-a năpădit o boală grea și cum zice proorocul: *«Iadul și-a lărgit sufletul lui și a deschis gura lui, fără încetare»* (Isaia 5, 15). «Și fiind carnea încă în dinții lor, înainte de-a o sfîrși, s-a mîniat Domnul pe popor și a lovit poporul cu o plagă mare și s-a chemat numele locului acela mormîntul poftei, pentru că au îngropat acolo pe poporul poftitor» (Num. 11, 33—35).

Nelipsindu-se ei de nici un bine, deși se bucurau cu îmbelșugare de darul neîntinat al manei, doresc carnea și prazul, vorbesc de pepeni și de castraveți, de ceapă și usuturoi. De aceea mîncînd din ele, nu peste mult timp au murit. Căci le da Dumnezeu prepelițele nu încuviințîndu-le pofta, ci încredințîndu-i mai degrabă prin fapte, că nimic nu-I este cu neputință. Iar după aceasta pe cei stăpîniți de plăcerile urîte îi pedepsește. Căci peste nenorociții de Iudei au venit grele pătîmuri din timpul venirii Mîntuitorului nostru. Acelea au fost umbre ale acestor pătîmuri, și întîmplările de odinioară s-au arătat ca chipuri de mai înainte ale celor de pe urmă. Căci după ce s-a pogorît la noi de sus și din cer Hristos, mana cea adevărată, care poate să ne hrănească și să ne făgăduiască viața veșnică, preferînd aceia în locul ei

în chip neînțelept folosirea lumească și apoasă a celor pămîntești, s-au revoltat cu hotărîre nu numai împotriva Dumnezeuului tuturor, ci și împotriva dumnezeiescului Moise. Fiindcă s-a scris: *«Și s-a mîniat Domnul cu mînie mare pe poporul Lui și era aceasta un rău înaintea lui Moise»* (Num. 11, 10). Pentru că cugetul sfinților urmează totdeauna hotărîrilor lui Dumnezeu.

Iar că norodul Iudeilor prefera totdeauna cele trecătoare și trupești, celor de sus, o poate afla cineva din parabola evanghelică. Căci cei ce-i chemau la cină, voiau să-i adune la nuntă; dar ei au plecat, zice, unul la țarina lui, altul la negustoria lui. Și se scuzau, unul că mi-am luat femeie, altul că mi-am cumpărat țarină și nu pot veni (Matei 22, 1—5). Iar că însuși Moise s-a plîns de neascultarea Iudeilor, ne-o adeverește Domnul nostru Iisus Hristos, zicînd: *«Să nu socotiți că Eu vă voi învinui la Tatăl. Cel ce vă învinuiește este Moise, în care voi v-ați pus nădejdea. Căci dacă ați fi crezut lui Moise, ați fi crezut în Mine. Pentru că despre Mine a scris acela»* (Ioan 5, 45—46). Și purtător de mare povară trebuie socotit Moise, care poate suporta atîta pe Israil. Dar Dumnezeu a sfințit și pe alții, șaptezeci la număr, precum am spus înainte. Singură legea, al cărei tip trebuie socotit pe drept cuvînt Moise, nu putea să-i conducă. De aceea sînt rînduiți («se hirotonesc») și alți șaptezeci, ca să împlinească ceea ce-i lipsea același și care înfățișează prin număr desăvîrșirea. Căci aceasta o dă de înțeles numărul șaptezeci. Și cine sînt aceștia? Cei ce după Moise au fost rînduiți prin Hristos să conducă, a căror pîrgă și părinți sînt dumnezeieștii Apostoli.

Și se spune că Dumnezeu a luat din Duhul ce se afla peste Moise și s-a pus în cei aleși, nu pentru alt motiv, ci ca să credem că prin Unul și Același Duh sfințește Dumnezeu pe sfinții dinainte de noi și pe noi⁵⁶⁷. Căci precum Unul este Tatăl și Unul de asemenea și Fiul, la fel Unul este și Duhul Sfînt, cel Unul în prooroci și în noi. Iar fiind Unul, nu trebuie înțeles că se împărțește în mulți, ci este neîmpărțit și în multa distribuire a darurilor (harismelor) și se află Același desăvîrșit în toți.

567. Dumnezeu însuși ia din Duhul care este de la El în Moise și dă altora, ca să se arate pe de o parte că Dumnezeu face această înzestrare a altora cu Duhul Său, dar acest Duh nu e altul decît cel în Moise, menținîndu-se prin această unitate în cugetare și în lucrarea de conducere a poporului. Aceasta se face și în Biserică. Hristos suflă Duhul Său peste Apostoli (Ioan 20, 22; Fapte 2, 3), iar ei transmit acest Duh altora. Aceasta nu înseamnă că nu e lucrător însuși Hristos în această transmitere și Duhul nu vine și de la El, odată ce Duhul e nedespărțit de El. Dar Duhul acesta e totodată cel aflat în Apostoli sau în Episcopii hirotônizatori și o transmit prin ei, pentru a se arăta unitatea Duhului din ei în credință și conducerea unitară.

Dar trebuie observat că Dumnezeu tuturor a poruncit ca cei aleși să fie în număr de șaptezeci. Însă nu se completează acest număr. Căci lipsesc doi: Modad și Eldad (Num. 11, 26). Dar Dumnezeu îi umple și pe ei care au întârziat, de Duhul. Căci prooroceau în tabără. Și unii din jurul lui Moise îi pizmuiește și îi cer să-i oprească. Dar El văzînd de mai înainte taina lui Hristos, zice: «Cine să dea poporului prooroci ai Domnului, cînd dă Domnul Duhul Său peste ei?» (Num. 10, 29)⁵⁶⁸. Înțelegem din acestea că legea a pescuit și a adus lui Dumnezeu pe mulți ca să pregătească pentru taina lui Hristos. Dar nu i-a putut aduce pe toți. Însă Hristos i-a sfințit pe cei ce au venit mai târziu. Căci au fost chemați și din neamuri la cunoștința adevărului, nu prin Moise sau prin lege, ci mai mult prin puterea lui Dumnezeu și Tatăl, descoperind celor ce nu-L cunoșteau chipul Său, adică pe Fiul. Iar pe cei chemați i-a făcut și sfinți, ungîndu-i cu Duhul. Și-i pizmuiesc cei din lege pe cei îndreptați în Hristos și prin credință și sfințiți în Duhul.

Dar Moise s-a bucurat cunoscînd de mai înainte taina. Deci norodul Iudeilor nu cugeta cele ale lui Moise, pizmuind prosteste pe sfinții în Hristos. Întorcînd deci cuvîntul la cele de la început, spunem ceea ce s-a arătat lămurit în primul capitol că poporul Iudeilor este încă trupesc. Dar e altul și sfînt și mai bun cu adevărat cel în credință și în Hristos și că mana cea supusă simțurilor împlinea rolul de umbră și chip al darurilor (harismelor) prin Hristos. Am învățat pe lîngă acestea, că dacă păzim umbrele legii și după timpul ce le era potrivit, îl supărăm pe Dumnezeu și vom fi neplăcuți și sfinților. Căci s-a supărat Moise pe cei ce au păstrat mana. În al doilea capitol se poate vedea că disprețuind Iudeii mana spirituală (înțelegătoare) și respingînd cele de sus și prin Hristos și aplecîndu-se spre cele pămîntești și alipindu-se fără măsură spre plăcerile rău mirositoare, s-au pierdut cu adevărat. Căci trebuiau să socotească mai bune cele de la Dumnezeu și să îmbrățișeze prin credință pe Mîntuitorul și Răscumpărătorul nostru al tuturor, adică pe Hristos, prin Care și cu Care slavă lui Dumnezeu și Tatăl împreună cu Sfîntul Duh în veci. Amin.

Despre cele trei semne săvîrșite prin Moise

1. Firea dumnezeiască nu o poate privi cineva cum este. Căci e cu desăvîrșire de nevăzut și dincolo de toată mintea; și întrece puterea rațiunii. Nu se cunoaște decît ea singură prin Sine. Aceasta

⁵⁶⁸. Nu numai prin lege s-a dat Duhul unor oameni care au chemat la Hristos. A ales Dumnezeu și dintre neamuri care să cheme la Hristos.

ne-o spune Hristos zicînd: «*Nimenca nu cunoaște pe Fiul decît numai Tatăl; nici pe Tatăl nu-L cunoaște cineva, cine este, fără numai Fiul și cel căruia voiește Fiul să-L descopere*» (Matei 15, 27). Deci frumusețea excepțională a lui Dumnezeu și Tatăl ne-a arătat-o Unul Născut, înfățișîndu-Se pe Sine Însuși ca un chip strălucitor. De aceea zice: «*Cel ce M-a văzut pe Mine, a văzut pe Tatăl*» (Ioan 14, 9)⁵⁶⁹. Iar pe Fiul îl vedem atît cu ochii inimii, cît și cu ai trupului cînd primind starea de golire (chenoză), S-a pogorit în cele ale noastre, deși este în chipul și în egalitatea lui Dumnezeu și Tatăl și S-a născut din El după fire. Căci a spus Baruch, arătînd, precum socotesc, pe Cuvîntul: «*Acesta e Dumnezeul nostru și nu se va adăuga altul la El. Aflat-a toată calea științei și a dat-o pe ea lui Iacob, slugii Sale și lui Israel cel iubit al Său. După aceasta S-a arătat pe pămînt și împreună cu oamenii a umblat*» (Baruch 3, 36—38)⁵⁷⁰. Dar și dumnezeiescul David ne-a spus mai înainte în mod lămurit: «*Dumnezeul dumnezeilor, Domnul a grăit și a chemat pămîntul de la răsăritul soarelui pînă la apus. Din Sion este strălucirea frumuseții Lui. Dum-*

569. Vorbînd de cunoașterea exclusiv prin Sine a firii dumnezeiești Sf. Chiril precizează că această cunoaștere de Sine o are firea dumnezeiască de Sine întrucît e ipostasiată în Persoane. Căci firea nu există decît în Persoane. Iar Persoanele dumnezeiești nu le cunoaște nimeni altul, decît Ele înseși între Ele. Pentru cunoașterea Persoanelor dumnezeiești de către creatura rațională, trebuie să intervină voința uneia dintre acele Persoane. Creatura rațională nu cunoaște deci prin ea însăși Persoanele dumnezeiești, ci printr-un act de descoperire a uneia dintre Acelea de către Alta. Tatăl îl face descoperit pe Fiul, întrucît îl pune într-o relație cu creația la aducerea ei la existență și prin trimiterea Lui în trup. Iar Fiul îl descopere prin aceasta pe Tatăl cui voiește El și întrucît aceasta se deschide atodescoperirii voluntare a Fiului și prin aceasta descoperirii în Sine a Tatălui. Căci Fiul se descoperă ca Fiul. Deci cine-L cunoaște ca atare, sesizează referirea iubitoare a Fiului către Tatăl. Fiul e cunoscut ca chipul Tatălui. Dar creatura rațională fiind creată de Tatăl prin Fiul, ea e după chipul Tatălui, adică într-o anumită conformitate cu Fiul. În măsura în care creatura își recunoaște dependența ei de un Creator, se recunoaște ca fiu, dar nu ca fiu după fire, ci creat, trăind nu numai o dependență de izvorul ultim al existenței, ci și o asemănare cu o Persoană dumnezeiască ca Fiul suprem într-un model de dependență necreată. Acestea le spune Sf. Chiril ca să arate că evreii care n-au primit pe Hristos ca Dumnezeu, n-au cunoscut pe Dumnezeu.

570. Fiul S-a putut face om și S-a putut face înțeles de oameni, pentru că El a pus pecetea Sa de chip al Tatălui în oameni, fiind creați prin El și deci și susținuți în dezvoltarea lor prin El și pentru că fiind Persoana necreatei și veșnicei dependențe de Tatăl, ca Unul-Născut, a putut trăi și ca om această dependență, putînd realiza prin aceasta și cu oamenii o comunitate de simțire față de Tatăl, supremul izvor al existenței. Aceasta a fost o coborîre la creatura Sa conștientă și o înălțare a ei la Sine, dar nu după firea Sa veșnică, ci după harul bunei voințe. Și Tatălui Însuși I-a plăcut să se aducă noi fii iubitori și iubiți. Făcîndu-și trupul propriu, Fiul lui Dumnezeu a ridicat chiar trupul creat prin El într-un fel părtaș la chipul Tatălui ce-l avea în Sine, la calitatea de mediu străveziu al Dumnezeirii Sale. De aceea Cuvîntul lui Dumnezeu a putut fi cunoscut și cu ochii trupului.

nezeu va veni în chip arătat, Dumnezeuul nostru, și nu va tăcea» (Ps. 49, 1—3).

Căci s-a pogorît în chip de foc pe muntele Sinai. Dar că acelea erau chip (tip) și altceva nimic, ne încredințează Hristos Însuși⁵⁷¹. Mulțimea Iudeilor socotea că vede cu adevărat firea negrăită, prin mijlocirea lui Moise și prin conducerea lor în Horeb și prin stringerea lor în adunare (în biserică) sub muntele Sinai. Și fiindcă cutremura pe ascultători și sunetul pătrunzător al trâmbițelor ce se auzea sus, socoteau că s-au făcut auzitori ai glasului dumnezeiesc. Dar că acestea le cugetau copilărește, îi încredințează lămurit Dumnezeu, zicînd: «Glasul Lui l-ați auzit și chipul Lui nu l-ați văzut» (Deut. 4, 12). Și cuvîntul Lui nu-l aveți rămînînd în voi, pentru că nu credeți Celui ce vi l-a trimis pe Acela⁵⁷². Deci cei ce am crezut, am văzut în Fiul pe Tatăl, pentru că am primit și pe Cuvîntul Lui⁵⁷³.

De aceea am și fost răscumpărați. Căci ne-a mîntuit nu un sol (un trimis), nu un înger, nu legea dată prin Moise, ci Însuși Domnul, după cum s-a scris (Evr. 2, 16)⁵⁷⁴. Iar că ceea ce spun e adevărat, vom ști și prin cele scrise, care zic: «Și a zis: Eu sînt Dumnezeuul tatălui tău, Dumnezeuul lui Avraam și Dumnezeuul lui Isaac și Dumnezeuul lui Iacob. Și și-a întors Moise fața sa, căci se temea să privească drept înaintea lui Dumnezeu» (Ieș. 3, 6).

Privește slăbiciunea legii. Se arată pe Sine Dumnezeuul tuturor,

571. Am spus într-o notă dinainte că toată creația e un chip complex al Cuvîntului și fiecare latură a ei este un chip în care e prezent El cu vreo putere și idee a Lui. Dar în unele din aceste chipuri își face simțită în mod deosebit de intens prezența Sa. Așa și-a făcut-o în focul de pe Sinai. Și prin toate conducea profetic pe oameni spre arătarea Lui în trup, într-o unitate maximă cu umanitatea și cu creația, care se va face descoperită în viața viitoare.

572. Aci cuvîntul poate fi înțeles și ca cuvînt rostit și ca Persoana Cuvîntului Dumnezeuesc. Credem ferm cuvîntului ce ni se spune, cînd credem Celui ce-l rostește. Cuvîntul ce ni-l adresează Dumnezeu nu poate să nu fie al unei Persoane. Numai așa e crezut cu adevărat.

573. Cînd credem ferm Cuvîntului Dumnezeuesc, credem într-o Persoană dumnezeiască ce ni-l adresează. Dar această Persoană este prin ea însăși cuvîntătoare. Dar e cuvîntătoare, pentru că e Cuvîntul Tatălui. Cuvîntul ne vorbește pentru că ascultă în aceasta de Tatăl Lui: Cel ce se adresează nouă, nu o face dintr-o necesitate, ci dintr-o relație de iubire și de ascultare ce-o are față de Cel al cărui Cuvînt este. Astfel cînd credem Cuvîntului Dumnezeuesc, credem în cuvîntul ascultător al Tatălui.

574. Nu putea învinge moartea decît Fiul lui Dumnezeu. Nu ne putea deschide înălțimile infinite ale vieții lui Dumnezeu, pentru a le cunoaște, și pentru a ni le comunica decît Fiul Lui. Nu printr-o lege intermediară, pe care trebuie să o împlinim noi cu puterile noastre mărginite și lipsite de fermitate, ne puteam mîntui, sau ne puteam împărtăși de viața nemuritoare și nesfîrșită, ci prin Dumnezeu însuși făcut om, care a venit în rînd cu noi, în comunicare intimă cu noi, ne poate conduce în înălțimile nesfîrșite ale lui Dumnezeu, ca Tatăl al Lui, cu care Hristos e la fel de intim unit cu noi, putînd totuși urca spre El cu noi, ca făcut om.

dar făcîndu-Se arătat, Moise își întoarce fața. Acesta încă ne este semn lămurit că nici fiii nu pot privi slava dumnezeiască a Fiului, deși li se arată spre a-i conduce la cunoștință⁵⁷⁵. De aceea a și spus prin glasul lui Isaia: «*Aflat M-am făcut celor ce nu Mă căutau; arătat-M-am celor ce nu întrebau de Mine. Zis-am: iată sînt la neamul celor ce nu întrebau de Mine. Zis-am: iată sînt la neamul celor ce nu M-au cunoscut pe Mine. Toată ziua am întins mîinile Mele spre un popor care nu M-a ascultat și Mi s-a împotrivit*» (Isaia 65, 1—2).

Așadar, n-au văzut slava lui Hristos cei ce și-au întors ochii înțelegerii de la El^{575 b}. Și aceasta socotesc că este ceea ce s-a spus prin glasul proorocului despre ei: «*Și au întors către Mine spatele și nu fața lor*» (Ier. 2, 27). Dar scrie și dumnezeiescul Pavel: «*Pînă în ziua de astăzi, rămîne la citirea Vechiului Testament, același acoperămint, care nu le descoperă că în Hristos încetează. Ci pînă astăzi, cînd se citește Moise, zace pe inima lor un acoperămint. Iar cînd se vor întoarce către Domnul, se va ridica acoperămintul. Iar Domnul este Duhul. Și unde este Duhul Domnului, acolo este libertate*» (II Cor. 3, 14—17)⁵⁷⁶.

Iar noi cei ce am crezut nu ne temem să privim înainte spre Dumnezeu, ci precum a spus iarăși dumnezeiescul Pavel: «*Cu fața descoperită privim slava Domnului oglindind-o*» (II Cor. 3, 18).

Se întoarce deci fața lui Moise. Apoi zicînd Dumnezeu că el trebuie să meargă împreună cu bătrînii fiilor lui Israel la Faraon cel înspăimîntat, ca să-i anunțe că Dumnezeu a chemat pe cei din Israel ca să-I jertfească Lui în pustie, adăugînd că trebuie să-i jefuiască pe Egipteni, a spus să ceară fiecare femeie de la femeia vecină și de la soțul ei vase de argint și de aur și îmbrăcăminte. «*Și a răspuns, Moise: Iar de nu vor crede și nu vor asculta de glasul meu (căci vor zice: nu s-a arătat ție Dumnezeu), ce voi zice către ei? Și i-a zis lui Domnul: Ce e aceasta ce ai în mîna ta? Iar el a zis: Un toiag. Și i-a zis: Aruncă-l pe pămînt. Și l-a aruncat pe el pe pămînt și s-a făcut șarpe. Și a fugit Moise de el. Și a zis Domnul*

575. Sînt și oamenii într-un fel fii ai lui Dumnezeu, ca și Fiul. Dar El este Unul-Născut din ființa Tatălui, pe cînd oamenii sînt fii creați după chipul Fiului Unul-Născut. Deosebirea e așa de mare, că ei nu pot privi slava Fiului Unul-Născut, pînă ce acesta nu se golește de slavă luînd chip de rob.

575 b. Evreii au fost făcuți în mod deosebit fii ai lui Dumnezeu, ca fii ai patriarhilor. Dar ei își întorceau fața de la Fiul Unul-Născut, care li se arăta luînd trup. Aceasta se dă de înțeles prin întoarcerea feței lui Moise.

576. Numai avînd în noi Duhul lui Hristos străbătem prin litera chipurilor legii la prezența lui Hristos însuși, sau la dumnezeirea Lui arătată în trup. Căci avînd pe Duhul, îl avem în noi și vedem în toate pe Hristos, Cuvîntul lui Dumnezeu cel intrupat, Care e la temeliea tuturor și le dă sens și ținută tuturor.

către el. *Întinde mîna ta și prinde-l de coadă. Întinzînd deci mîna, l-a prins de coadă și s-a făcut toiag în mîna lui. Ca să creadă ție că ți s-a arătat Domnul Dumnezeuul părinților tăi, Dumnezeuul lui Avraam și Dumnezeuul lui Isaac și Dumnezeuul lui Iacob»* (Ieș. 4, 1—5).

2. Moise se temea să nu pară fiilor lui Israel că e un mincinos și un născocitor de povești deșarte spunînd că i s-a arătat Dumnezeuul tuturor și i-a poruncit să le spună că trebuie să se elibereze cu putere de stăpînirea Egiptenilor. De aceea i-a făgăduit să facă o minune și să săvîrșească cele mai presus de firea oamenilor, prefăcînd toiagul în șarpe ca să vadă că într-adevăr nu lucrează de la sine, ci că e aducătorul unor hotărîri de sus și de la Dumnezeu. Căci ceea ce se întîmpla cu toiagul căzut pe pămînt era un semn adevărat în care toți am crezut că închipuiește venirea Cuvîntului în cele ale noastre.

Căci Scriptura de Dumnezeu insuflată aseamănă pe Cuvîntul născut din Dumnezeu cu un toiag, deoarece toate se sprijină pe El. Fiindcă *«cu Cuvîntul Domnului, toate s-au întărit»* (Ps. 32, 6). Și: *«Domnul sprijinește pe cei drepți»* (Ps. 36, 17). Pentru că am fost supuși Tatălui prin Fiul⁵⁷⁷. Și că aceasta e adevărat o spune El însuși: *«Și îi voi duce pe ei sub toiagul Meu»* (Isaia 10, 24). Toiagul este pe lîngă aceasta și simbolul Împărăției. Și Dumnezeu și Tatăl tuturor împărătește prin Fiul. Pe El Îl închipuie și toiagul lui Aaron ce odrăslește în Sfînta Sfintelor. Tot pe El Îl închipuie și toiagul din rădăcina lui Iesei, care ne mîngîie pe noi toți duhovnicește și susține pe toți cei ce cred statornic în bine, potrivit cu lauda ce se aduce în Psalmi Dumnezeului și Tatălui tuturor: *«Toiagul Tău și nuiua Ta, ele m-au mîngîiat»* (Ps. 22, 4). Deci Fiul este toiag. Dar pînă ce era în mîna Tatălui și în înălțimile Dumnezeirii, nefăcut ca noi, petrecem în lume ca necredincioși, nenorociții de noi. Căci rățăceam, închinîndu-ne (slujind) zidirii și supuși tiraniei duhurilor necurate⁵⁷⁸. Dar după ce (ca să vorbim mai trupește spre folosul înțelegerii duhovnicești) părăsind înălțimile slavei Sale și oarecum mîna Tatălui, s-a pogorît din cer pe pămînt s-a făcut ca noi și de un chip cu cei de pe pămînt, cei ce eram plini de răutate. Căci Fiul însuși ne-a

577. Prin Fiul am fost creați. Prin Fiul sîntem susținuți și conduși spre ținta noastră, care este unirea noastră cu El ca niște fii prin har cu Fiul Unul-Născut în iubirea față de Tatăl și a Tatălui față de noi. Fiul ne conduce spre această țintă și ca un Păstor care se folosește de toiag penntru conducerea turmei. Sau El însuși e și Păstor și Toiag, întrucît El însuși e Povătuitor, Sprijinitor și Muștrător.

578. Stăpîniți de patimi, sîntem stăpîniți de duhurile necurate. Căci numai ele pot da atîta putere celor create, slăbind puterea duhului nostru, care se întărește prin legătura cu Duhul Sfînt sau curat al lui Dumnezeu, Duhul libertății.

numit răi, zicînd : *«Dacă voi răi fiind, știți să dați daruri bune, fiilor voștri, cu atît mai mult Tatăl vostru Cel din ceruri va da cele bune celor ce cer aceasta»* (Matei 7, 11)⁵⁷⁹. De aceea spunem că s-a făcut și șarpe, pentru că a luat asemănarea cu noi și s-a făcut în același chip cu noi. Și e rău omul dacă se compară cu bunătatea lui Dumnezeu. Deci s-a preschimbât toiagul în șarpe. Fiindcă Unul Născut S-a făcut om și s-a socotit între cei fărădelege și s-a numit rău împreună cu noi⁵⁸⁰, deși după fire este bun, mai bine zis însuși Binele. Dar că după ce S-a făcut Unul Născut ca noi, noi L-am primit, dar mulțimea Iudeilor nu L-a iubit (căci s-a despărțit de El), se arată lămurit din Sfînta Scriptură : *«Și a întors Moise fața lui»* (Ieș. 3, 6). Căci socotind că era rău, n-au avut îndrăzneală să creadă în El, ci mai mult L-au omorît și L-au răstignit cu cei răi.

Dar după o vreme primind pe Hristos, e cunoscut că nu e nici-decum rău, ci mai degrabă vom ști prin fapte că e sprijin și tărie duhovnicească celor ce cred. Dumnezeu întoarce pe Moise care și-a întors fața. Căci după ce a prins șarpele, acesta s-a făcut toiag în mîna lui.

Așadar, celor ce nu-L cunosc li se pare că e rău pentru asemănarea cu noi ; dar dacă cineva îl prinde prin credință, află că e toiag și sprijin. Deci e un semn dumnezeiesc vrednic de credință cel despre toiag și poate convinge pe cei din Israel, sau pe toți cei de pe pămînt, că Dumnezeu i-a cercetat. Dar cei ce au bolit mult de neascultare și au ajuns în afara nădejdi de-a putea scăpa de dușmănia întipărită în ei și aveau nevoie de multe minuni pentru aceasta, cu greu au fost chemați la ascultare.

3. Iarăși a zis Dumnezeu către sfințitul Moise : *«Bagă mîna ta în sînul tău. Și a băgat mîna în sînul lui și s-a făcut mîna lui albă ca zăpada, de lepră. Și a zis iarăși : Bagă mîna ta în sînul tău. Și a băgat mîna lui în sînul lui și a scos mîna din sînul lui și a căpătat iarăși culoarea trupului său»* (Ieș. 4, 6—7). E un lucru dumnezeiesc a putea scăpa pe cineva de lepră. Căci bolile ajunse la atîta putere încît nu mai cedează experienței doctorilor, au nevoie de puterea de sus căreia nimic nu i se împotrivese, ci toate se lasă călcate și supuse.

579. S-a făcut de o ființă cu noi, care eram răi și a intrat în legătură cu noi, adresîndu-ne cuvîntul Său și dîndu-ne puterea Sa spre curățire, dacă voim să I ne deschidem. Dar aceasta o face și prin aceasta ne poate mîntui, întrucît omul n-a devenit rău cu totul ca duhurile necurate. Aceasta se vede din faptul că dau din bunătate daruri fiilor lor și că se poate trezi în ei dorința de-a cere lui Dumnezeu puterea să facă bine.

580. S-a socotit și s-a numit Fiul lui Dumnezeu făcut om de unii oameni răi și a fost condamnat la moarte pentru aceasta; și se socotește și se numește așa pînă azi.

Iar lepra este una din bolile de nevindecat. Că cele ce sînt fără nădejde pentru oameni și nouă cu neputință, Lui îi sînt cu putință și nimic nu este de nebiruit de El, a lăsat să se înțeleagă Dumnezeu tuturor prin vindecarea mîinii lui Moise, îmbolnăvită de lepră. Aceasta a făcut-o ca să știe cei chemați, adică cei din sîngele lui Israel, că chiar dacă li se pare că nu pot scăpa de nenorocirea supunerii lor sub prigonirile Egiptenilor și de robia sub aceia de care suferă ca de o boală de nevindecat, El este medicul atotputernic, care știe și poate să alunge și cele mai grele boli cu ușurință și fără osteneală și în vremea cea mai scurtă. Căci îndată ce-a băgat Moise mîna în sîn, s-a și eliberat de boală.

Dar lucrul acesta ascunde, socotesc, și un alt înțeles. Căci trăind timp îndelungat în Egipt, fiii lui Israel au căzut din frumusețea moravurilor moștenite de la început și de la părinți, lunecînd în obiceiurile localnicilor și coborînd adînc în ele, după cuvîntul apostolului: *«S-au închinat zidirii, în locul Ziditorului»* (Rom. 1, 25). Ba s-au rostogolit și în tot felul de necurății și au ajuns la o minte moartă și rătăcită. Căci lepra e semnul necurăției și al morții. Dar prin minune au învățat că dacă îi primește Dumnezeu iarăși în sînul Lui, nu le va fi greu să scape de necurăție și vor lepăda foarte ușor înțînăciunea ce le-a venit din moartea spirituală. Acesta e cuvîntul nostru despre aceasta.

Dar voi încerca să arăt că în mîna lui Moise îmbolnăvită de lepră și curățită de ea este schițată iarăși taina lui Hristos.

Evangelistul Ioan ne mărturisește că *«toate prin Fiul s-au făcut și fără de El nu s-a făcut nimic»* (Ioan 1, 3). Fiindcă Tatăl toate le lucrează prin Fiul, de Dumnezeu insuflata Scriptură numește pe Fiul mîna și brațul și dreapta Tatălui. De fapt, dumnezeiescul Isaia zice: *«Doamne! Cine a crezut auzului nostru? Și brațul Domnului cui s-a descoperit?»* (Isaia 53, 1). Căci nenorociții de Iudei au rămas învirtoșați și neînfrînați și bolesc mult de neascultare. Iar după ce David a spus că, cu Cuvîntul Domnului cerurile s-au întărit, prin glasul proorocilor Dumnezeu și Tatăl a afirmat zicînd: *«Eu prin mîna Mea am întărit cerul»* (Isaia 48, 13). Dar a adăugat și altfel: *«Eu sînt Dumnezeul tău, Cel ce te-am întărit pe tine și ți-am ajutat ție și te-am asigurat pe tine cu dreapta Mea cea întru dreptate»* (Isaia 41,

10) ⁵⁸¹. Deci e obiceiul de Dumnezeu insuflatei Scripturi să numească pe Fiul mînă.

Deci privește mîna lui Moise ascunzîndu-se în sîn, apoi scoasă afară și acoperită de lepră; și iarăși introdusă în sînul lui și scăpată îndată de lepră. Această faptă vom afla că ne va da să înțelegem taina și modul întrupării, dacă vom cugeta mai atent la ceea ce este ea și la felul cum s-a săvîrșit. Fiul era în sînul lui Dumnezeu și Tatăl și prin El le-a făcut Tatăl toate, căci El este brațul înalt, mîna care toate le poate, dreapta minunată. Iar fiindcă într-un fel oarecare a ieșit la locul său, făcîndu-Se Om, și a luat slăbiciunile noastre, după cuvîntul proorocului (Isaia 53, 4—5), a ajuns în lipsuri și necurăție ⁵⁸². Căci necurată e firea omului în comparație cu Dumnezeu, dacă e adevărat ceea ce spune proorocul Isaia că: *«Toată dreptatea noastră e ca o cîrpă lepădată»* (Isaia 64, 6). Deci venind în firea omenească, S-a coborît la putînta ei de-a fi socotit ca necurat Cel ce e atotneprihănit și locuiește în lumina neapropiată ⁵⁸³. În privința aceasta au rătăcit și nenorociții de Iudei. De aceea L-au numit și băutor și Samaritean și născut din desfrînare, și pe lingă acestea și păcătos. Căci au zis orbului din naștere tămăduit de El: *«Dă slavă*

581. Fiul nu e numai revelarea înțelepciunii Tatălui, ci și a puterii Lui lucrătoare, pe cînd Duhul e revelarea bunătății și sfînteniei Lui. Dar Fiul ca înțelepciunea și Puterea Tatălui nu e pasiv, ci este El însuși Persoană activă. Aceasta se vede și din expresia lui Isaia, că «Dreapta» lui Dumnezeu e «dreaptă», adică nu lucrează decît prin dreapta judecată. Mai mult implinea cineva printr-o persoană care ține la mine, decît printr-un organ al trupului meu. Mai bine lucrează Tatăl prin Fiul, ca Persoană, decît printr-o putere impersonală a Lui.

582. A spune că Fiul a ieșit prin întrupare la locul Său, e una-cu a spune că a intrat în ceea ce-i era propriu. Căci creația este a Lui. E locul unde Tatăl lucrează prin El. Dacă a creat și susține o creatură care nu poate fi atotputernică asemenea Lui. El n-a voit s-o lase în această stare, ci printr-o unire maximă cu El, o ridică la bucuria de toate ale Lui, Creația nu este despărțită de Tatăl, ci este într-un fel în sînul Tatălui. Tatăl își introduce mîna prin care a creat-o în acest sîn unde o află pe ea, dar în slăbiciunea ei, însușindu-și-o și El.

583. Firea omenească nefiind infinită în act, e mărginită altfel și altfel în diferitele persoane. De aceea poate fi criticată în orice persoane pentru mărginirea ei într-o privință deosebită de a lor. Mai bine zis poate fi criticată orice persoană în care primește existența mărginită într-un fel sau altul. De aceea poate fi criticat și ipostasul divin în care firea omenească a luat existența în mărginirea ei. Așa fiind firea omenească, n-a putut-o lua nici Cuvîntul dumnezeiesc într-o stare care să nu-I poată fi criticat de alții. Cei cu o fire aspră L-au putut judeca pentru prea marea Lui blîndețe.

Iar în starea noastră de păcat ne face și mai mult ca miniați de mărginirea noastră să judecăm critic mărginirile altora, uitînd că ele sînt menite mai degrabă să întregescă pe oameni, decît să-i facă să se critice. Întrucît Dumnezeu-Cuvîntul a luat El însuși ca Persoană firea noastră mărginită și a conviețuit între oamenii păcătoși, oamenii au putut să refere la El însuși critica lor, sau au putut spune că El s-a făcut necurat și muritor. De fapt El ca ipostas dumnezeiesc n-a fost muritor, iar necurat nu S-a făcut nici ca om. Însă a fost totuși o coborîre la putînta de-a fi socotit așa, întrucît S-a făcut în mod real Subiect al firii muritoare și mărginite.

lui Dumnezeu. Noi știm că Acesta e un om păcătos» (Ioan 9, 24). Dar socotesc că nu ar fi coborât niciodată pînă la atîta nebulie, încît să spună așa ceva și să-și deschidă atît de neînfrînat gura împotriva Lui, dacă ar fi cunoscut că e Dumnezeu după fire.

Dar Cel ce a primit ca om starea ce putea apare ca necurată, după ce a dus la capăt iconomia cea prea bine plănuită, S-a suit la Tatăl și S-a așezat în sinul Lui; și atunci a înlăturat părerea că S-a coborît cu noi în starea de muritor și necurat. Și e proslăvit ca Dumnezeu, e proslăvit de toți ca Domn, ca Sfîntul Sfîinților, ca Cel ce umple de strălucire zidirea⁵⁸⁴; și ca Cel ce dăruiește duhurilor oamenilor, și anume celor de pe pămînt, puterea de a învinge tot ce le poate întina.

Că Fiul a primit din iconomia pentru noi cele omenești⁵⁸⁵ și S-a făcut sub lege, dar S-a socotit și între cei fără de lege (Isaia 53, 12), însă S-a reîntors iarăși la cîntea și la slava proprie firii Lui pe care o avea de la început, ne-a încredințat El însuși, zicînd către Tatăl din ceruri: *«Părinte, proslăvește-Mă pe Mine cu slava pe care am avut-o la Tine înainte de-a fi lumea»* (Ioan 17, 5).

Vezi că înlătură cele intervenite la mijloc și nu Și-a însușit fără voie iconomia prin trup, dar s-a grăbit spre slava Dumnezeirii și la mărirea mai presus de toate?⁵⁸⁶ Pentru aceasta și fericitul Pavel spune: *«Chiar dacă am cunoscut pe Hristos după trup, dar acum nu-L mai cunoaștem»* (II Cor. 5, 16). Căci a înviat din morți și S-a înălțat la Tatăl cu trupul. Dar nu-L mai cunoaștem, zice, pe El după trup,

584. Suportînd în cursul vieții pămîntești unele mărginiri ale firii noastre, ele au fost de așa fel că chiar prin suportarea lor a putut să le învingă. N-a fost mărginirea egoismului, a lăcomiei, a mîndriei, ci a foamei, a oboseli, a frigii de moarte, mărginiri nepăcătoase. În smerenia Lui s-a manifestat o mărginire de bună voie, care a putut aduce și ea disprețul. Dar în purtare lucra o putere, care uneori se manifesta vădit, iar după moarte s-a manifestat în toată nemărginirea ei, umplînd firea asumată de lumina ei și în viața viitoare toată creațiunea.

585. «Din iconomie», adică cu voia și pentru împlinirea unui plan, nu din necesitate ca oamenii obișnuiți. El și-a trăit umanitatea ca formată de El în ipostasul Lui, care exista dinainte, din veci. El își trăia umanitatea dependentă de El însuși, dar o trăia cu toate slăbiciunile ei. O suferea, dar o suferea cu voia. Suferința Lui era susținută exclusiv de iubirea Lui. Putea s-o copleșească chiar prin iubire, dar unea iubirea cu suferința. Iubirea i-o făcea pe de o parte ușoară, dar pe de altă parte prin iubire voia să o trăiască pînă la ultimul ei grad. Cu cît i-a crescut suferința, cu atît i-a crescut iubirea. Cînd suferința a ajuns la maximum în moarte, a ajuns și iubirea la maximum, învingînd-o. Căci iubirea e toată manifestarea puterii de viață. Dar ea să sufere trebuia pe de altă parte să aibă niște slăbiciuni în fire.

586. A primit cu voia neputințele și durerile în trup, dar se grăbea să ajungă cu trupul dincolo de ele. Iar ultimul lucru nu-l făcea în contradicție cu primul, ci din aceeași iubire cu care l-a făcut pe primul. A luat suferința nu pentru a rămînea în ea veșnic, nu de dragul ei, ci pentru a o învinge. Amîndouă le-a făcut pentru oameni. Oamenii nici nu iau de bună voie necazurile și suferințele, nici nu reușesc să ajungă deasupra lor prin ei înșiși. Numai în Hristos se împacă cu primele și ajung deasupra lor.

adică nu-L mai cunoaştem aflindu-Se cu trupul patimii, înţeleg în patimile naturale şi nevinovate⁵⁸⁷. Căci înainte de cinstita cruce se spunea a şi flămînzit, că a şi obosit de drum şi S-a şi întristat, ba a suferit şi moartea însăşi pe lemn pentru noi. Dar acum nu-L cunoaştem aflindu-Se în acestea. «Căci după ce a murit odată, nu mai moare» (Rom. 6, 9). Căci Hristos este nestricăcios (incoruptibil), fiind viaţă după fire şi dăruitor de viaţă şi ieşit din viaţa Tatălui.

4. După minunea săvîrşită cu mîna leproasă, îl întăreşte şi prin a treia minune. Căci a zis iarăşi: *«Iar de nu vor crede ţie pentru aceste două semne şi nu vor asculta de cuvîntul tău, să iei din apa rîului şi să verşi pe uscat. Şi va fi apa pe care o vei lua din rîu, sînge pe uscat»* (Ieş. 6, 9). Priveşte iarăşi neascultarea Iudeilor cunoscută de mai înainte. Căci amină mereu şi sînt zăbavnici la înţelegere şi sînt greu de adus la adevăr. N-au primit modul întrupării şi cele săvîrşite în chip minunat. Ci numai tîrziu au crezut şi doar semnului din urmă, şi poate nici atunci toţi, ci «rămăşiţa aleasă prin har», cum scrie fericitul Pavel (Rom. 11, 5—6).

Şi care e semnul din urmă? Moartea lui Hristos pe lemn şi învierea unită şi imediat vecină cu ea. Iar că s-a dat fiilor lui Israel ca semn moartea Mîntuitorului şi marea şi minunata taină a învierii din morţi, se arată lămurit din înseşi cuvintele Mîntuitorului. Căci s-au apropiat odată fariseii de El după arătarea multor semne, ironizîndu-L şi zicînd: *«Învăţătorule, voim să vedem un semn de la Tine»*. Iar El a zis către ei: *«O, neam viclean şi desfrînat cere semn şi alt semn nu i se va da decît numai semnul lui Iona proorocul. Că precum a fost Iona în pîntecele chitului trei zile şi trei nopţi, aşa va fi Fiul Omului în inima pămîntului trei zile şi trei nopţi»* (Matei 12, 38—40). Iar că moartea lui Emanuil a cîştigat pe mulţi nu numai din Iudei, ci şi din neamuri, nu e greu de văzut. Căci a zis odată: *«Iar cînd Mă voi înălţa de pe pămînt, pe toţi îi voi atrage la Mine»* (Ioan 12, 32), iar altădată: *«Amin, amin zic vouă, dacă grăuntele de grîu căzînd în pămînt nu va muri, va rămîne singur; iar de va muri, va aduce roadă multă»* (Ioan 24). Vezi cum ne-a arătat printr-o pildă clară roada morţii Lui? Aceste cuvinte ale Mîntuitorului ne-au arătat ultimul semn, în care au crezut nu numai cei din Iudei, ci precum am spus, şi cei din altă mulţime, adică cei din neamuri.

⁵⁸⁷. Sînt două feluri de patimi: cele păcătoase, care nu ţin de firea ome-nească, şi cele nepăcătoase, care ţin de firea noastră: foamea, setea, oboseala, moartea. Hristos le-a luat numai pe ultimele, şi anume cu voia. Şi a scăpat de ele. Ele ţin de firea de după căderea în păcat, nu dinainte. Dar firea fără ele e pătrunsă de dumnezeire.

Dar în ce mod a fost indicat acesta? «Să iei, zice, din apa râului și s-o verși pe uscat. Și va fi apa pe care o vei lua din râu, sînge pe uscat» (Ieș. 4, 9). Apa e chip sau semn al vieții. Căci este cu adevărat necesară spre aceasta și foarte folositoare celor de pe pămînt. Deci Fiul, Viața adevărată, S-a născut ca dintr-un râu, din Tatăl care dă viață tuturor. Precum este lumină din lumină, așa este și Viață din Viață⁵⁸⁸. Moise a fost învățat că Fiul nu stă de Sine, în afară de orice, ci este după fire din Dumnezeu și Tatăl⁵⁸⁹. Dar nu mai puțin și noi înșine. Căci i s-a poruncit s-o verse pe pămînt. Prin aceasta se dă de înțeles taina întrupării. Căci Unul Născut fiind Viață și născut din Viața lui Dumnezeu și Tatăl ca printr-o curgere din El, S-a unit într-un mod oarecare cu umanitatea din pămînt, ca apa cu pămîntul. «Căci în Hristos a locuit trupește toată plinătatea Dumnezeirii» (Col. 2, 9). Deci s-a unit cu firea omenească, cum nu poate înțelege și exprima cineva⁵⁹⁰. Dar apa s-a preschimbat în sînge. Căci viața după fire, adică Cuvîntul din Dumnezeu, printr-o unire din iconomie cu trupul, sau cu toată umanitatea și firea noastră, S-a coborît pînă la a suporta moartea. Pentru că spunem că a murit pentru noi, pătimind-o aceasta El însuși nu în firea proprie (căci n-a

588. Lumina e viață și viața e lumină. Căci bogăția vieții iradiază. Unde e viață sînt și sensuri, e și comunicare. Dar viața și lumina nu pot fi decît între Persoană și Persoană. Lumina e și bucurie. Și nu se poate bucura decît persoana și numai de altă persoană. Dacă Dumnezeu e lumină, înseamnă că e bucuria unei Persoane de alta, înseamnă că e răspîndirea bucuriei uneia spre alta. Un Dumnezeu monopersonal nu e lumină. Și unde nu e lumină nu e nici viață. Căci viața fără bucurie nu e viață. Viața nu e simplă biologie, ci înțelegere, bucurie de altul, dăruire liberă.

Apa e un simbol mai adecvat ca multe altele al vieții, deci și Tatăl al râului, și Fiul al apei ce curge din Tatăl, pentru fluiditatea ei și pentru calitatea de susținătoare a vieții.

589. Persoana naște, sau e născută. Și aceasta înseamnă că dă sau primește ființa de la o persoană ca persoană. Există o comunitate de ființă între persoane, dar ființa nu stă decît în persoană și nu într-o singură persoană, ci în mai multe, care dau și primesc ființa. Fiul nu subsistă de Sine în afară, ci unit cu Tatăl.

590. Dumnezeu este în Sine neînțeles; dar nici firea omenească nu este deplin înțeleasă. Cu atît mai mult nu se poate înțelege unirea lor într-o Persoană. Afirmațiile evanghelice și formulările dogmatice ale Bisericii nu pretind să explice deplin aceste taine. Ele conturează doar cadrul larg al înțelesului lor. Omul e persoană și nu obiect, Dumnezeu e existența desăvîrșită, veșnică, izvorul existenței, una în ființă și întreit în Persoane; Hristos e Persoana Fiului lui Dumnezeu, Care S-a făcut și Persoană a firii omenești. În aceste cadre sînt adîncuri nesfîrșite, despre care se poate cugeta, cu condiția ca să nu iasă din ele.

murit nicidecum El însuși, fiind Viața), ci însușindu-Și moartea trupului propriu⁵⁹¹. Căci ia seama că de n-ar fi vărsat Moise apa pe pământ, ea nu s-ar fi prefăcut în singe, ceea ce este semnul vădit al morții. Pentru că Cuvîntul lui Dumnezeu înțeles în afara trupului este viață și făcător de viață⁵⁹². Iar fiindcă s-a sălășluit în trup, se spune că a și murit potrivit umanului. Acesta e deci semnul prin excelență și limpede prin care s-a pescuit la credință rămășița lui Israil și s-a chemat împreună cu ea și mulțimea neamurilor. Căci cine nu se strămută la ascultare văzîndu-L înălăturînd moartea cea odinioară atît de cumplită și de neocolit pentru cei de pe pământ și desființată coruperea și firea omului adusă la nădejdea vieții fără sfîrșit? Fiindcă precum am murit împreună cu Adam, așa ne-am și sculat împreună cu Hristos⁵⁹³. *«Căci precum în Adam toți murim,*

591. A se vedea nota 583. Mai adăugăm: E o coborîre reală a Cuvîntului la putînta de-a Se socoti ca primînd El însuși moartea, întrucît S-a făcut Persoană a firii omenești supusă morții, deși pe de altă parte nu moare El însuși cu adevărat. Termenul «socotință», «păreră» redă o stare de coborîre adevărată a Cuvîntului la firea noastră muritoare ca Subiect al ei, dar totuși nu de primire de către Cuvîntul a morții în firea Lui dumnezeiască. El nu moare în firea Sa proprie, dumnezeiască, ci moartea e «a trupului Său». Dar și pe aceasta «și-o însușește», adică cu voia, nu-I este impusă cu necesitate. Întră într-o relație cu moartea cu voia, nu i se face proprie din necesitate. Termenul «s-a socotit» exprimă ceva la mijloc între faptul de-a fi devenit Cuvîntul muritor și între a nu avea nici o relație cu moartea. E de remarcat că Sf. Chiril numește firea dumnezeiască «firea proprie» a Cuvîntului, iar de cea omenească spune: «și-a făcut-o proprie», sau că «s-a unit cu ea din iconomie», adică cu voia, cum cu voia a primit și moartea ei, deci nu-I este proprie nici firea noastră, nici moartea ei din necesitatea firii Sale dumnezeiești. La baza unirii firii omenești cu firea Sa dumnezeiască și la baza primirii de către El a morții în firea cu care S-a unit, stă voința. Acestea sînt niște subtilități care fereșc credința în Hristos atît de monofizitism, cît și de nestorianism, care salvează credința în dumnezeirea nemodificabilă a lui Hristos, dar și în unirea Lui din iubire cu firea noastră și prin aceasta, mîntuirea ei. De sigur, în «însușirea» de către Cuvîntul dumnezeiesc a firii noastre și a morții ei cu voia, sau iconomic, este o mare taină. Pînă unde a mers ea? Cum se îmbină «însușirea» lor de către Cuvîntul cu voia Lui? Căci există și alte relații ale Cuvîntului cu creația prin voie. Dar aci e vorba de o «însușire» a ei în Persoana proprie, dar totuși cu voia. Cum a trăit Cuvîntul firea noastră și moartea și «însușirile» «cu voia»? E o apropiere a Cuvîntului pînă la capăt de firea noastră, ca să și-o facă proprie prin «însușire».

592. Numai însușindu-și de bună voie Cuvîntul dumnezeiesc, care e Viața, trupul nostru ca propriu, s-a putut face muritor.

593. Cuvîntul dumnezeiesc și-a însușit atît de mult firea noastră, fără să o părăsească pe a Lui, încît a intrat într-o comunicare cu noi identică cu cea a lui Adam, transmitîndu-ne viața, cum Adam ne-a transmis moartea. Deși și-a însușit firea noastră cu voia și nu sînd într-o legătură de necesitate cu El, ca un Adam, deci n-a intrat nici El în această legătură de necesitate, totuși ea e tot atît de intimă ca și cea cu Adam și deci între noi. Dar faptul că a făcut-o aceasta cu voia și din ico-

asa și în Hristos toți sîntem făcuți vii» (I Cor. 15, 22). Căci ne-a răscumpărat pe noi prin singele Său propriu și a făcut viața Sa schimb pentru viața tuturor⁵⁹⁴.

5. Dar deși Moise se înspăimîntă de aceste minuni atît de mari și e copleșit de ele, tot nu îndrăznește să primească trimiterea. Căci poruncindu-i Dumnezeu să meargă la Faraon ca să-i ceară în mod lămurit «să lase pe Israel să-mi jertfească Mie în pustie», s-a temut nu puțin de acest lucru, mărturisind pe față că e în mod vădit slab în cuvînt și greoi la limbă. «Nu sînt bun vorbitor nici de ieri, nici de alaltăieri, nici de cînd ai început a grăi slugii Tale; sînt slab la glas și zăbavnic la limbă» (Ieș. 4, 10). El recunoaște limpede că nu e omul în stare să elibereze poporul de sub jugul robiei și spune: «Rogu-mă, Doamne, alege pe altul puternic, pe care să-l trimiți» (Ieș. 4, 13). Iar Dumnezeu făgăduindu-i că-i va dăruia limbă și-i va lărgi gura și spunîndu-i că El însuși îi va fi Dătător de înțelepciune și de cuvînt, Moise a continuat să refuze, spunînd că trebuie să aleagă pe altul mai puternic. Prin aceasta supără pe Dumnezeu: «Mîniindu-Se Domnul cu urgie pe Moise, a zis: Oare nu ai pe Aaron, fratele tău, levitul? Știu că el va grăi în locul tău» (Ieș. 4, 15). Și pe lîngă aceasta zice: «El va fi gura ta. Iar tu vei fi lui cele către Dumnezeu» (Ieș. 4, 16).

Vezi pe dumnezeiescul Moise înfățișînd vorbirea zăbavnică? Căci legea nu e în stare să exprime făgăduința proorocilor, nici nu e o bună vorbitoare, spre a înfățișa întocmai cunoștința celor de folos, cum o va face Hristos, adevăratul Levit, al cărui chip este Aaron⁵⁹⁵.

nomie, sau pentru mîntuirea noastră, a celor născuți din Adam, n-a adus în Sine o umanitate despărțită de a lui Adam și de a noastră, ci și-a luat-o pe aceea, dar curățită de păcat, prin faptul că a avut-o și pe cea dumnezeiască. Iar făcînd lucrul acesta cu voia, implica trebuința ca și noi să primim legătura cu El ca om înnoit cu voia. Voia Lui vrea să se întîlnească cu voia noastră. Dacă s-ar fi trecut din necesitate firea noastră în El, ca fire înnoită, ar putea face ca și noi să trecem cu necesitate de la starea de păcat la cea înnoită.

594. Dacă nu și-ar fi făcut singele omenesc asumat și viața omenească asumată, singe propriu și viață proprie a Lui ca ipostas dumnezeiesc, nu ar fi avut în El valoarea de răscumpărare a noastră a tuturor. Deși nu le avea din necesitate, și le-a «însușit» atît de mult, încît erau ale Lui, sau era El în ele.

595. De preoția lui Hristos ține și slujirea propovăduitoare a cunoștinței lui Dumnezeu, cum ținea și de preoția lui Aaron. În manualele noastre de Dogmatică se face o prea mare despărțire între slujirea învățătoarească și preoțească a lui Hristos și a preoților. De fapt și propovăduirea lui Dumnezeu e o slujire sfîntă. Și în ea e prezentă lucrarea lui Dumnezeu, sau se face simțită lucrarea Lui. E și ea o lucrare sfîntă și sfințitoare.

Căci legea cea prin Moise de-abia exprimă începuturile cuvintelor lui Dumnezeu și este un învățător elementar al pruncilor și un pedagog al celor neînțelepțiți, dându-ne de-abia o cunoștință obscură a celor de săvârșit prin chipuri și umbre. Dar cel cu adevărat mare și Atotdestoinic Preot al nostru și puternic în împlinirea trimiterii, adică Hristos, ne-a arătat adevărul eliberat de umbre. Căci nu e zăbavnic sau greoi la limbă, sau puțin în cuvinte ca Moise, ci mult și bine grăitor, ca Cuvînt al Înțelepciunii lui Dumnezeu și Tatăl⁵⁹⁶.

Dar privește și cît de neînstare e legea să elibereze de robie pe cei ce muncesc sub Faraon cel spiritual, adică sub satana, cum nici Moise nu poate aduce vreun folos cuiva pe pămînt chiar dacă ar ajunge la cea mai vestită slavă, dacă nu este împreună cu el și nu-i ajută Hristos⁵⁹⁷. Aceasta o poți afla că este așa și că n-am afirmat-o în chip mincinos, din faptul că Moise și-a luat însoțitor pe Aaron. Apoi Moise vorbește, iar Aaron explică cuvîntul. Aceasta înseamnă că dacă legea nu se înțelege duhovnicește, descoperindu-le cele din ea Hristos, va fi întunecoasă și neclară celor ce ascultă ceea ce se arată. De aceea Iudeii neavînd pe Cel ce tilcuiește cele ale lui Moise, adică pe Hristos, au rămas neînvățați. Pentru aceea a spus și dumnezeiescul Pavel: *«Pînă în ziua de azi rămîne la citirea Vechiului Testament același acoperămînt nedescoperit, ce se destăinuiează în Hristos. Deci pînă azi cînd se citește Moise rămîne un acoperămînt pe inima lor. Iar cînd se vor întoarce spre Domnul, se va ridica acoperămîntul. Iar Domnul este Duhul și unde este Duhul Domnului, acolo este libertatea»* (II Cor. 3, 14—17).

Drept a zis deci Dumnezeu tuturor către sfințitul grăitor Moise despre Aaron: *«Grăind va grăi el ție și el îți va fi gură, iar tu vei fi lui în cele către Dumnezeu»* (Ieș. 4, 16). Căci nu spune că Moise e mai alipit și mai apropiat de Dumnezeu decît Emanuil. Căci Acesta

596. Despre Dumnezeu, Hristos și preotul lui poate vorbi la nesfîrșit, cînd în Hristos ni s-a descoperit toată bogăția și adîncimea vieții, iubirii și lucrării Lui. În legea veche nu se știa despre El decît că a creat lumea, că o susține, că a ajutat și ajută poporul și că a dat o lege. Despre planurile Lui mîntuitoare de viitor spuneau prea puțin proorocii. Prin Hristos știa cît de mare e iubirea lui Dumnezeu față de lume, ce-a făcut El pentru desăvîrșirea vieții noastre pe pămînt și despre perspectivele ei de după înviere.

597. Sînt multe porunci bune de urmat în Vechiul Testament (d. ex. Decalogul). Dar cel ce le împlinește fără a ști de Hristos și țintind spre unirea cu El, nu iese din mișcarea într-un orizont închis. A se vedea Predica de pe Munte a Mîntuitorului (Matei 5, 17 urm.).

este Fiul și din Dumnezeu Tatăl după fire; iar acela e slujitor împreună cu noi, chiar dacă s-ar chema sincer. Dar se arată că i s-a făcut lui cele către Dumnezeu. Căci Hristos a trăit ca om sub lege și a păzit cele ale lui Moise. Fiindcă s-a tăiat împrejur a opta zi, a plătit dajdia, deși după fire fiind Fiul era liber. A mâncat și pasca, deși Același era și Mielul adevărat care ridică păcatele lumii (Ioan 1, 21). De aceea se spune că *«Moise s-a făcut Lui cele către Dumnezeu»*⁵⁹⁸.

Dar că Israel avea să nu se supună nici semnelor făcute prin Hristos, ne-o arată Moise, neprimind cu credință nici minunile săvârșite prin El. De aceea vom identifica persoana lui Moise cu Israelii și cu legile lui care le-au fost pedagog.

Dar că legea n-a fost în stare să ne răscumpere, dar a fost în stare să facă aceasta cinstitul (mult prețuitul — scumpul) sînge al lui Hristos (căci prin El și numai prin El a fost biruită moartea), se va face ușor vădit și din cele ce urmează.

6. Dumnezeiescul Moise pleacă de la Madian, luîndu-și soția și copiii și ajunge în Egipt, împlinind cele poruncite de Dumnezeu. Iar cînd nu era departe de Egipt, a zis către el Dumnezeuul tuturor: *«Mergînd tu și întorcîndu-te în Egipt, ține seama de toate semnele ce le-am dat în mîinile tale și să le faci pe ele înaintea lui Faraon»* (Ieș. 4, 2). Și după altele: *«Iar tu vei zice lui Faraon: Acestea zice Domnul: Israel e fiul Meu întîi născut. Ți-am zis ție: Trimite pe poporul Meu să-Mi slujească Mie. Iar tu n-ai voit să-i trimiți pe ei. Ia deci seama: Eu voi omorî pe fiul tău întîi născut. Și a fost, zice, pe cale, unde a poposit, l-a întîmpinat pe el îngerul Domnului și căuta să-l omoare. Și luînd Sefora o pietricică, a tăiat împrejur pe fiul ei și a căzut la picioarele lui și a zis: S-a oprit sîngele tăierii împrejur a copilului meu. Și a plecat de la ea, pentru că a zis: S-a oprit sîngele tăierii împrejur a copilului meu»* (Ieș. 4, 24—26).

Îngerul în chipul nostru se repezea și încerca să-l omoare și a fost îmblînzit abia cînd Sefora l-a tăiat împrejur pe fiul ei, adică pe Ghersam, care a fost și întîiul născut și se tîlmăcește *străin* sau *trecător*. Sfînta Scriptură nu amintește clar pe cine voia să omoare

598. Moise sau legea reprezenta cele ce trebuie făcute lui Dumnezeu, nu cele dăruite de Dumnezeu omului, ca cele ale lui Hristos. Iar Hristos le-a împlinit și pe cele ce se cereau de către lege făcute lui Dumnezeu, deși le-a depășit pe acelea, ridicîndu-le pe planul duhovnicesc, unde vine în ajutor și Duhul Sfînt, sau cele dăruite omului de Dumnezeu.

nimicitorul, dar poate pe Moise pentru amânarea tăierii împrejur a pruncului; și a fost alungat fără voia lui. E un chip care înseamnă iarăși că moartea a fost biruită prin singele lui Hristos⁵⁹⁹. Căci prin El s-a mîntuit sfînta mulțime a părinților, mai bine zis tot neamul de la început și dinainte de Hristos. Căci a murit pentru toți și în El s-a desființat moartea. Nu în singele proorocilor, ci în singele lui Hristos cel atotrecent născut scăpăm și noi cei de după El de nimicitorul. Căci spune fericitul Pavel: *«Spre aceasta a murit și a înviat Hristos, ca să domnească și peste vii și peste morți»* (Rom. 14, 9).

Iar dacă s-ar spune că spre Ghersam se repezea nimicitorul și nu spre fericitul Moise, tot același lucru îl poți înțelege. Căci nu prin tăierea împrejur după lege, adică prin cea după trup și sensibilă s-a alungat moartea, ci prin cea în Hristos, prin duh, pe care a săvîrșit-o în poporul întîi născut și nou și trecător pe pămînt, dar înțipărit de cea de sus și cerească, pe care Sefora cea spirituală, sau Biserica, cea din Madian și din neamuri a săvîrșit-o cu o piatră. Căci și aceasta este un chip al Duhului pentru tăria Lui nesfărîmată și pentru că e din piatră, adică din Hristos. *«Căci Hristos e piatră»*, cum scrie înțeleptul Pavel (I Cor. 10, 4).

Și mai trebuie știut că și Iisus care a fost după Moise, a tăiat pe fiii lui Israel împrejur cu cuțite de piatră, dînd de înțeles prin ghicitoră tăierea împrejur nefăcută de mină în Hristos, de care e biruită moartea, fiind tăierea spirituală împrejur a păcatului, lepădarea răutății și a plăcerilor. Căci despre tăierea împrejur după trup scrie dumnezeiescul Pavel: *«Tăierea împrejur nu este nimic»* (I Cor. 1, 19). Dar cuvîntul înțelept și sfînt ne spune: *«Sînteți tăiați împrejur în Hristos»* (Col. 2, 11), prin care și cu care slavă lui Dumnezeu și Tatăl, împreună cu Sfîntul Duh, în vecii vecilor. Amin.

599. În singele vărsat al lui Hristos se manifestă în supremul grad dragostea față de Dumnezeu a Lui ca om, reprezentînd dragostea oamenilor și în același timp dragostea lui Dumnezeu către oameni în forma în care se putea manifesta cel mai mult, ca moartea acceptată de El pentru ei. În singele dăruit de Hristos oamenilor vine dragostea Fiului lui Dumnezeu întrupat în ei. E Același ca Persoană umană care își arată prin singele Său dragostea pînă la moarte față de Tatăl în numele oamenilor. Și e tot Același ca Persoana lui Dumnezeu-Cuvîntul, Care își manifestă, în singele Lui omenesc vărsat, dragostea pentru oameni și spre oameni. Singele e Viața. Prin singe își dă Hristos ca Om, viața Tatălui pentru oameni și tot prin singe își dă Hristos ca Fiul al lui Dumnezeu viața oamenilor. Singele înființării al lui Moise, vărsat prin tăierea lui împrejur, prin care s-a scăpat de moarte atît el, cît și Moise, tatăl lui, reprezenta singele vărsat al lui Hristos care i-a adus atît Lui biruirea morții, cît și înaintașilor Lui, oameni, care L-au așteptat, precum și nouă celor de după El, cum spune în continuare Sf. Chiril.

CARTEA A TREIA A GLAFIRELOR LA IEȘIRE

Despre piatra lovită

1. *«Intrați prin poarta strîmtă»* (Matei 7, 5), le-a spus Hristos prietenilor Săi. Poartă strîmtă și intrarea îngustă socotesc că numește pătimirea și răbdarea prin care le vine cu îmbelșugare putința de-a se bucura celor ce au ales cugetarea la cele de sus și de-a se împărtăși de strălucire prin nevoițe în vederea bunei întocmiri sufletești și a virtuții. Căci precum tăria în luptă dovedește bărbăția celui ce o poartă, așa cel tare și viteaz în puterea de-a dobîndi virtutea plăcută lui Dumnezeu se dovedește în chip strălucit și cunoscut și în mod vrednic de toată lauda în puterea de-a suporta ostenele și durerile încercărilor. De fapt ucenicul Mîntuitorului ne-a încredințat că unul ca acesta este cu totul bine plăcut, zicînd: *«Fericit este cel ce rabdă necazul, că făcîndu-se probat, va lua cununa vieții»* (Iacob 1, 22). Iar cei ce au ajuns la atîta tărie și au primit această vestită slavă, zic: *«Ne-ai probat, Dumnezeule, ne-ai lămurit în foc, precum se lămurește argintul. Pus-ai necazuri pe spatele noastre. Ridicat-ai oameni peste capetele noastre. Am trecut prin foc și prin apă; dar ne-ai scos la odihnă»* (Ps. 65, 10—12). Și osteneala sfîrșește în desfătare și necazurile largesc celor ce luptă vitejește calea dreaptă. Căci Cunoșcătorul celor ascunse, adică Dumnezeu, știe toate înainte de a se face. *«Toate sînt goale și descoperite pentru El»* (Evr. 4, 13). Dar așteaptă sfîrșitul lucrurilor și tăria în timp a celor încercați, ca să se arate nu numai lui Dumnezeu vrednici de încununări, în temeiul preștiinței Lui, ci să-i laude și îngerii și oamenii ca pe unii ce s-au arătat tari și au obținut mărturia virtuții prin înseși faptele lor. De aceea și fericitul Pavel zice despre sine și despre alți sfinți care s-au luptat bine și au biruit, că *«s-au făcut priveslă lumii și îngerilor și oamenilor»* (I Cor. 4, 9).

Deci se probează în multe feluri Israel, chiar dacă s-ar arăta bolind de slăbiciune, să se laude multa bunătate a lui Dumnezeu Care rabdă pe cei ce păcătuiesc, și să ni se facă cunoscută ca printr-o umbră prin fiecare întimplare și mai mult taina (lui Hristos).

Puțin mai înainte înfățișînd istoria despre prepelițe și despre mană, am arătat pe Israel bolind nu puțin de moleșală și de iubirea de plăceri. Dar iată că se arată iarăși nu peste mult infuriat. Căci s-a scris iarăși: *«Și s-a ridicat toată adunarea fiilor lui Israel din*

pustia Sin cu taberele sale după cuvîntul Domnului și a tăbărit în Rafidin. Și poporul nu avea apă de băut. Și striga poporul împotriva lui Moise, zicînd: Dă-ne apă să bem. Și le-a zis lor Moise: De ce cîrțiți împotriva mea? Și de ce ispițiți pe Domnul? Și era însetat poporul acolo. Și cîrtea poporul împotriva lui Moise, zicînd: Pentru ce ne-ai scos din Egipt, ca să ne omori pe noi și copiii noștri și vitele noastre de sete? Și a zis Domnul către Moise: Mergi înaintea poporului acesta. Dar ia cu tine pe unii dintre bătrîni. Și ia în mîna ta toiagul cu care ai lovit rîul și mergi. Iată, Eu am stat acolo înaintea de-a ajunge tu la piatra lui Horeb. Și să lovești piatra și va ieși apă din ea și va bea poporul Meu. Și a făcut așa înaintea fiilor lui Israel și a chemat numele locului acela «Ispită» și «Cîrtire», pentru cîrtirea fiilor lui Israel și pentru că au ispitit pe Domnul, zicînd: «Oare este Domnul între noi, sau nu?» (Ieș. 17, 1—7).

Aceasta ne-o spune cuvîntul dumnezeiesc în Ieșire. Dar în Numeri ni se dă o istorisire mai largă, pe care socotesc că trebuie să o înfățișez, ca cercetînd toate în chip drept și amănunțit, să avem o cunoștință îndestulătoare a celor întîmplate odinioară ca tip și pe lîngă aceasta și frumusețea înțelesului duhovnicesc. Deci s-a scris: «Și au venit fiii lui Israel în luna întîi și a rămas poporul în Cadiș. Și a murit acolo Mariam și a fost îngropată acolo. Și nu avea adunarea apă și s-au îngrămădit în jurul lui Moise și Aaron. Și striga poporul către Moise, zicînd: De am fi murit de moartea fraților noștri înaintea Domnului. Pentru ce ai adus adunarea Domnului în pustie aceasta, ca să ne omori pe noi și pe copiii noștri? Pentru ce ne-ai scos din Egipt, ca să venim în locul acesta rău? E un loc unde nu se seamănă nici smochin, nici vii, nici rodii și nu e nici apă de băut. Și a venit Moise și Aaron în fața adunării la ușa cortului mărturie. Și au căzut pe fața lor și s-a arătat slava Domnului către ei. Și a grăit Domnul către Moise, zicînd: Ia toiagul și cheamă adunarea tu și Aaron, fratele tău și grăiți către piatră înaintea lor. Și va da apele ei. Și veți scoate lor apă din piatră și veți adăpa adunarea și vitele lor. Și a luat Moise toiagul cel dinaintea Domnului precum a poruncit Domnul. Și a chemat Moise și Aaron adunarea înaintea pietrei. Și a zis către ei: Ascultați-mă cei neascultători! Oare nu vă voi scoate apă din piatra aceasta? Și ridicînd Moise mîna lui, a lovit piatra cu toiagul și a ieșit apă multă și a băut adunarea și vitele lor. Și a zis Domnul către Moise și către Aaron: pentru că n-ați crezut ca să mă sfințiți înaintea fiilor lui Israel, nu veți duce voi adunarea aceasta în pămîntul ce li l-am dat lor. Iar aceasta e apa grăirii împotriva, că au cîrtit fiii lui Israel înaintea Domnului și s-a sfințit întru ei» (Num. 20, 1—12).

Mergînd printr-un ținut uscat și străbătînd mult pămînt fără apă, pe urmă slăbiți de oboselile călătoriei și obișnuți să se supere chiar și de mici întîmplări și-au strigat nemulțumirea împotriva lui Moise și Aaron. Deși văzuseră foarte multe semne și minunate semne dumnezeiești și cunoscuseră prin proprie experiență mărimea puterii dumnezeiești, tot se mai temeau ca nu cumva să înceteze a le dăruî cele trebuincioase vieții și a le procura hrană și apa de băut în tot locul. De aceea se lasă învinși de descurajare, avînd o minte copilărească și nebărbătească. Și chiar dacă primesc mereu cîte puțină odihnă, sîr îndată împotriva pedagogului și strigă fără rușine, că li s-a făcut mijlocitor și au fost chemați la libertate. Și fericesc pe cei ce au pierit de descurajările dinainte, pentru că fiind stăpîniți de pofta cărnurilor din Egipt, au mîncat apoi fără măsură prepelițe și acestea le-a adus osînda morții. De aceea spun: *«De am fi murit de moartea fraților noștri înaintea Domnului! Pentru ce ne-ați adus în pustia aceasta, ca să ne omoriți pe noi și vitele noastre?»*. O, ce lipsă de bărbăție, ce cuget nerăbdător și ce minte aplecată spre moleșală! Însetînd puțin, pun mai presus greutățile mari din Egipt de darurile mari de la Dumnezeu. Și li se pare dulce jugul amar al robiei de odinioară. Faraon nu li se mai pare greu de suportat, deși e atît de aspru. Nu le mai e atît de neplăcut lutul, nici cruzimea supraveghetorilor muncii lor, ci toate li se par dulci. Slăbiciunea cugetării îi face să coboare pînă la o astfel de nebunie.

Dar ascultă și învinuirile aduse mijlocirii lui Moise: *«Pentru ce ne-ați scos din Egipt ca să venim în acest loc rău? Loc în care nu se seamănă nici smochini, nici vii, nici rodii, și nu e apă de băut»*.

Privește cum coboară spre lipsă de bărbăție și se apleacă fără frîu spre plăcerile vremelnice și dorește desfătările lumești și caută săturarea pîntecelui. Și cum aruncă nădejdea și nu ține la pămîntul făgăduit părinților, neînțelegînd că totdeauna și oriunde ostenelele sînt mijlocitoarele darurilor superioare; și că nu cîștigă cineva fără sudoare cununile cele mai frumoase.

Deci n-a știut Israel să se poarte cu bărbăție, nici să se împotrivească cu vigoare momelilor patimilor. Pentru că nici nu li se făcea aceasta cu putință celor de sub lege, ci li s-a pregătit de mai înainte celor în Hristos⁶⁰⁰. De aceea era de așteptat ca Dumnezeu, supă-

600. Legea nu avea puterea lui Dumnezeu în ea, ci împlinirea ei era cerută numai de la oameni. Oamenii încă nu erau ajunși la smerenie să știe că nu pot face prin ei înșiși lucrurile cele prea bune. Trebuiau să fie lăsați încă să facă experiența neputinței lor dîndu-se legea care se aștepta împlinită exclusiv prin ei. Legea a fost astfel un pedagog spre Hristos. Și ea pregătea spre Hristos nu numai învățîndu-i pe oameni că nu o pot împlini prin ei, ci și prin faptul că era o sumă de tipuri care proorocîeau pe Hristos.

22 — Sfîntul Chiril al Alexandriei

rîndu-Se, să nu-i învrednicească nici de procurarea apei, dar că aflați în atîta grosolănie, să fie aduși la credință prin alte minuni. De aceea poruncește lui Moise să lovească piatra cu toiagul. Dar Dumnezeu știa că descurajîndu-se și Moise puțin de revoltele mulțimii, se va clătina și el în credință. De aceea zice în Ieșire: *«Ia cu tine pe unul din bătrînii poporului; și ia toiagul cu care ai lovit rîul în mîna ta și mergi. Iată Eu am stat acolo înainte de a veni tu la piatră în Horeb și să lovești piatra și va ieși apă din ea și să bea poporul Meu»* (Ieș. 17, 5—6).

Iar în Numeri: *«Ia toiagul și cheamă adunarea ta și Aaron, fratele tău. Și grăiește către piatră înaintea lor și va da apă, lor. Și veți scoate lor apă din piatră și veți adăpa adunarea»* (Num. 20, 8). Observă că pentru a-l întări în credință, îi aduce aminte de minunile din Egipt, zicînd: *«Ia în mîna ta toiagul, cu care ai lovit rîul»* (Ieș. 17, 5). E ca și cînd ar zice: *«Toiagul care a prefăcut rîul cel mare în sînge prin puterea negrăită a lui Dumnezeu, Care poate săvîrși asemenea minuni, va scoate foarte ușor și apă din piatră»*. Apoi întărește aceasta și în alt mod, zicînd: *«Iată Eu am stat acolo»*. Deci nu vei fi singur, zice, nici nu vei fi tu nici acolo săvîrșitorul minunii; ci Eu voi face piatra maică a multor unde, și voi pregăti mai înainte minunea; dar voi aștepta slujirea ta⁶⁰¹. Vorbește pietrei și Eu voi fi tăria cuvîntelor tale⁶⁰².

601. Domnul a ales mai dinainte piatra care, lovită de Moise, se va face izvoritoare de apă. Iar atenția aceasta arătată ei de Dumnezeu de mai înainte, echivalează cu un început de prezență deosebită a lui Dumnezeu acolo. Nu omul provoacă venirea lui Dumnezeu pentru împlinirea unei fapte prin el, ci Dumnezeu mină pe om spre săvîrșirea unei fapte, la care își va da ajutorul Său. În natură sînt puse de Dumnezeu multe rezerve, pe care le scoate la iveală omul spre folosul lui, dar le scoate și Dumnezeu spre folosul omului, sau prin ajutorarea omului, întrucît a creat-o și o ține în legătură cu puterea Sa și cu puterea și necesitățile omului. Natura nu e un ansamblu de forțe care se combină și se descompun rigid numai prin ele înseși, ci e un ansamblu elastic, folosit în mod variat de puterea omului și cu atît mai mult de puterea lui Dumnezeu sau de întîlnirea între acestea. Aceasta pentru că natura nu e închisă în sine, ci e într-o legătură cu spiritul liber al omului și cu Spiritul atotputernic al Creatorului și Sustînătorului ei. Formele în care omul actualizează prin el însuși sau cu ajutorul lui Dumnezeu forțele naturii în folosul lui în mod deosebit de cum i le pun la dispoziție legile exclusive ale naturii, pot apărea ca niște forțe noi aduse în natură. De fapt noi sînt numai puterea spirituală a omului și a lui Dumnezeu, care pot produce combinații și descompuneri mai mari sau deosebite între forțele naturii, decît acelea produse lent și uniform de legile naturii. Aceste noi și mai rapide combinații și descompuneri nu se opun armoniilor între ele susținute dinamic de legile naturii puse de Dumnezeu. Dumnezeu poate face mai rapid apa în sînge, sau poate restabili mai ușor armonia forțelor organismului cînd socotește de bine, de cum se produc acestea prin legile naturii. Și de cele mai multe ori Dumnezeu o face aceasta folosindu-se și de un efort spiritual al omului, care-L cheamă în ajutor prin rugăciune. Sînt lucruri pe care le observăm ca rezultate ale rugăciunilor ce întăresc puterea deosebită a oamenilor duhovnicești.

602. Dumnezeu așteptînd pe Moise lîngă piatră, vorbirea acestuia către ea a avut în ea vorbirea lui Dumnezeu. Dar vorbirea e transmitătoare de putere din partea celui ce vorbește. Lovirea pietrei cu toiagul a însemnat și o angajare deosebită a trupului în manifestarea puterii omului și a lui Dumnezeu prin ea.

Dar deși trebuia să se încreadă în aceste cuvinte, Moise se îndoia totuși. Căci a zis: «*Ascultați-mă voi cei neascultători! Oare nu vă voi scoate apă din piatra aceasta?*». Apoi lovește piatra cu toiagul de două ori. Nefiind sigur de nimic din cele așteptate, chiar de va lovi piatra, o lovește de două ori, deși în Egipt a preschimbato apa în singe printr-o singură lovitură cu toiagul.

Dar Dumnezeu a dat apa, deși nu puțin s-a supărat pentru acestea, ca să nu cumva să se nască în bănuielele celor neînțelepți vreo părere despre neputința Lui. Însă e certat Moise: «*Nu veți duce voi, zice, adunarea aceasta în pământul pe care l-am dat lor, pentru că n-ați crezut ca să mă stinjiți pe Mine înaintea fiilor lui Israel*».

Dar să căutăm iarăși în chipul istoriei taina lui Hristos, pășind pe urmele Scripturii și silindu-ne să punem pe drumul drept înțelegerea celor din Sfînta Scriptură.

2. Deci în luna întâia după ce a murit Mariam, a însetat poporul. Apoi poruncind Dumnezeu, dumnezeiescul Moise lovește piatra cu toiagul, fiind de față și bătrînii poporului și de asemenea Aaron. Și ei grăiesc către piatră⁶⁰³. Și aceasta varsă apa în mod îmbelșugat și adapă, precum s-a scris, adunarea și vitele lor.

Ce spunem însă că s-a dat de înțeles prin moartea Mariamei sau cine se înțelege prin ea? Și de ce a fost necesară să se arate prin aceea că ea a murit în întia lună? Am înțeles prin Moise legea, iar prin Aaron preoția. Vom înțelege prin persoana Mariamei slujirea legii. De fapt Dumnezeu a spus și prin glasul sfinților către neînfrîntul Ierusalim: «*Și am trimis înaintea feței tale pe Moise și pe Aaron și pe Mariam*» (Mihea 6, 4). Vezi cum a fost chemată împreună cu Moise și cu Aaron să conducă pe Israel? Căci mijlocind preaînțeleptul Moise și fiind rînduit în fruntea preoției Aaron pentru slujirea în chipuri, Israel cel după trup a putut aduce slujirea sa lui Dumnezeu. Că era de trebuință ca lui Moise și lui Aaron să i se adauge și persoana Mariamei, e ușor să se înțeleagă și din aceasta. Cînd Faraon a pierit în Marea Roșie împreună cu călăreții și cu toată oastea lui, Moise a înălțat mulțumire lui Dumnezeu, și a alcătuit o cîntare. Dar au ieșit și femeile la un dans sfînt și Mariam a luat timpanul ei, precum s-a scris (Ieș. 15, 20), amestecînd un sunet grav și profund în cîntări. În aceste chipuri se află ghicitura subțire a înțelesului adevărat. Felul cîntării și sunetului timpanului arată că și legea înseși,

603. Grăiesc către piatră oameni aleși de Dumnezeu, plini de puterea Lui, oameni prin care grăiește Dumnezeu trimițînd cuvîntul lor, datorită glîndirii lor la Dumnezeu, puterea Lui în piatră, ca să scoată apă din ea, sau din legătura ei făcută mai puternică cu alte elemente ale naturii.

sau Moise și împreună cu el și Mariam, adică slujirea în umbre și chipuri vestesc puterea mai presus de fire și minunată a lui Dumnezeu Atoateîiitorul.

Așadar, să se vadă în persoana Mariamei slujirea legii, precum în a lui Moise legea însăși, iar în a lui Aaron, preoția.

Murind deci Mariam în luna întâia, adică, după legile Evreilor, la începutul anului, când se săvârșește și pasca sfântă, a însetat poporul. Aceasta înseamnă că în întâia lună a anului, care s-a numit și a celor noi, a încetat slujirea în umbre și în chipuri, sau s-a strîns în oarecare fel și a dispărut. Cum și în ce fel? Fiindcă ne-a luminat Cuvîntul lui Dumnezeu Unul Născut în chipul nostru, ca în luna celor noi. De aceea a și zis El însuși, grăind: *«Sînt de față, ca niște hore în munți și ca în luna celor noi»*. Așa a chemat și Biserica din neamuri: *«Scoală, vino, iubita Mea, frumoasa Mea, porumbița Mea, că iată iarna a trecut, ploaia s-a dus, s-a retras în ea însăși. Florile s-au ivit pe pămîntul nostru. Timpul plivirii a sosit»* (Cînt. 2, 10—12). Căci înflorim din nou în Hristos spre înnoirea vieții și timpul venirii Lui ni s-a arătat ca o primăvară spirituală, făcînd firea omului bine înflorită și roditoare. Pentru că atunci slujirea în umbre s-a strîns în sine ca o Mariam care a murit și poporul a însetat și a simțit nevoia apei spirituale (înțeleghătoare). Și au căzut cu bogăție apele lui Hristos, înțeleg cuvintele Lui și învățătura Lui tainică în Duh și Adevăr. Aceasta înțelegînd-o dumnezeiescul Pavel, scrie: *«Nu voiesc să nu știți, fraților, că toți părinții noștri au fost sub nor, și toți au trecut prin mare și toți s-au botezat prin Moise, în nor și în mare și toți au mîncat aceeași mîncare duhovnicească și au băut aceeași băutură duhovnicească. Căci au băut din piatra care urma să vină. Iar piatra era Hristos»* (I Cor. 10, 1—4)^{603 b}. El e asemănat cu piatra pentru nesfărîmarea și neclintirea Lui⁶⁰⁴. Căci firea dumnezeiască și supremă rămîne neclintită și nesfărîmată în bunătățile ei.

Dar trebuie să privim în ce mod s-a dat apa (din piatră). Adunați fiind bătrînii legii și fiind de față Aaron, s-au rostit cuvinte către piatră. Dar o și lovește de două ori. Aceasta e un chip al faptului

603 b. Mîncînd ei trupește mana și bînd apa de la Mera, ei beau duhovnicește sau prin nădejde din piatra ce avea să vină. Aceasta s-a simbolizat că mai tîrziu au băut apa din piatră. Mîncau și beau trupește din chipuri, în nădejdea mîncării și băuturii spirituale din realitatea sau din Adevărul Hristos, ce avea să vină. În chipuri și umbre era însă și o anumită prezentă anticipată prin putere a lui Hristos. Această prezentă a Lui în grade de putere care duc spre deplina Lui prezentă în trup, face din istorie un întreg spre o țintă a deplinei uniri și transformări a creației în Hristos, ca Dumnezeu — Om.

604. Omul obișnuit nu poate fi comparat cu piatra, pentru că sfărîmat prin moarte și e clintit din deplina lui umanitate de nestatornicia lui în binele curat.

că adunându-se la un loc bătrînii poporului și preoții, cei conduși potrivit legii, adică Israel în persoana lui Moise, a grăit împotriva lui Hristos, învinuindu-L înaintea lui Pilat și au strigat cu dispreț: «Ia-L, ia-L» (Ioan 19, 15). Apoi L-au și supărat cu două lovituri. Căci au omorît pe Dătătorul vieții. În al doilea rînd au adaus la cea dintîi lovitură o a doua, voind să convingă lumea că a rămas între morți⁶⁰⁵. Dar Hristos a înviat, călcînd moartea (I Cor. 15, 57). De aceea venind și spunînd-o aceasta ostașii care au fost și puși de ei ca paznici ai mormîntului, le-au poruncit să spună cu îndrăzneală că L-au luat, furîndu-L, ucenicii Lui, defăimînd și taina minunată a învierii. Așadar lovitură a fost îndoită.

Dar piatra a dat din Sine cu imbelșugare un rîu de apă, deși Israîl L-a negat nebunește, și a adăpat toată adunarea și a inundat lumea cu undele ei sfinte și dumnezeiești⁶⁰⁶. Așa ni s-a făgăduit El însuși să ni se dea, zicînd prin proorocul: «Iată Eu voi apleca peste ei ca un rîu de pace și ca un torent ce inundă slava neamurilor» (Isaia 11, 9). Dar și David cîntă: «Apele rîului veselesc cetatea lui Dumnezeu» (Ps. 45, 5). Iar către Însuși Tatăl și Dumnezeu cel din ceruri, zice: «Cît ai înmulțit mila Ta, Dumnezeu! Fiii oamenilor vor nădăjdui întru acoperămintul aripilor Tale. Se vor îmbăta de grăsimea casei Tale și din torentul desfătării Tale îi vei adăpa. Că la Tine este izvorul vieții» (Ps. 35, 7—9).

Privește însă cum premergînd necredința lor, Moise lovește piatra cu toiagul. Căci Israel a înebunit în necredință. De aceea e certat Moise și împreună cu el, Aaron. «Nu veți duce voi pe fiii lui Israel în pămîntul pe care l-am dat lor» (Num. 20, 12). Căci nu ne introduce pe noi în moștenirea sfinților și în pămîntul mai adevărat al făgăduinței legea cea în chipuri (tipuri), nici slăbiciunea preoției în umbre. Fiindcă nu ne vom face bine plăcuți prin sînge, nici nu vom fi slăviți de Dumnezeu pentru măririle pămîntești. Ci vom pași mai degrabă în cetatea de sus și vom intra în moștenirea părinților, avînd conducător pe Hristos, prin Care și cu Care e slava lui Dumnezeu și Tatăl, împreună cu Sfîntul Duh, în vecii vecilor. Amin.

605. A doua lovitură dată lui Hristos de poporul evreu e chiar mai mare decît prima, negînd învierea Lui. Căci aceasta l-a făcut să nu primească pe Hristos cum L-au primit toate celelalte popoare din lumea cunoscută pînă în timpurile mai noi.

606. Existența unui Dumnezeu deosebit de lume, cu adevărat desăvîrșit în viață și înțelepciune, deschide spiritului uman orizonturi și perspective de îmbogățire infinită, cum nu o poate face o lume monotonă și plină de insuficiente, socotită ca singura realitate. Dacă persoana umană este un izvor de continuă noutate și surprize, cu atît mai mult nu e așa Dumnezeu ca existență personală sau ca o comuniune personală desăvîrșită? Dar acest izvor infinit de viață și de lumină ne-a rămas închis în Sine înainte de-a Se face El Însuși Subiect, sau Persoană a umanității în Hristos, în comunicare cu cei făcuți semeni ai Săi, ca oricare dintre ei.

Despre pogorirea în muntele Sinai și despre starea de față a lui Israel

1. Domnul nostru Iisus Hristos adresându-se noroadelor Iudeilor, care nu primeau răscumpărarea prin credință, ci disprețuiau folosul învățăturilor Lui, socotind că le ajunge legea dată prin Moise și că e singura care le poate asigura familiaritatea cu Dumnezeu, le-a spus: «*Nimenia nu vine la Tatăl fără numai prin Mine*» (Ioan 14, 6)⁶⁰⁷. Și iarăși: «*Eu sînt calea și Eu sînt ușa*» (Ioan 10, 9; 14, 6). Spunînd acestea, a spus adevărul, pentru că este Adevărul. Și Dumnezeu și Tatăl nu ne este altfel apropiabil decît numai prin Fiul Lui după fire. Căci cel care-L cunoaște pe El, cunoaște numaidecît și pe Tatăl din Care s-a născut⁶⁰⁸. De aceea a și spus celor ce s-au hotărît să nu-L asculte, dar declarau că cunosc pe Dumnezeul tuturor: «*Dacă M-ați fi cunoscut pe Mine, L-ați fi cunoscut și pe Tatăl Meu*» (Ioan 14, 7).

Moise le-a fost de fapt celor vechi pedagog, mijlocitor și conducător și aducător al legilor de la Dumnezeu și cel mai bun între sfinți. Fiindcă a auzit pe Dumnezeu zicînd limpede: «*Te știu pe tine mai mult decît pe toți și ai aflat har la Mine*» (Ieș. 33, 12). Dar legea nu era fermă, nici în stare să înfăptuiască în mod desăvîrșit familiaritatea cu Dumnezeu, pentru că aceasta o dobîndim prin mijlocirea lui Hristos⁶⁰⁹. «*Căci El este pacea noastră*», după Scriptură (Efes. 2, 14)⁶¹⁰,

607. Dumnezeu adevărat nu e decît Cel ce e Tatăl al unui Fiul Unul-Născut. Căci numai acesta e un Dumnezeu al iubirii, fără de care nu se poate cugeta un Dumnezeu. Dar de acest Dumnezeu-Tatăl nu Se poate apropia cineva decît prin Fiul, însușindu-și și el calitatea de fiu. Iar Fiul ni S-a făcut apropiat și ne-a dat puțința de-a ne însuși calitatea de filii ai Tatălui, făcîndu-Se și om. El S-a făcut prin aceasta Fiul și ca om și a înfrățit cu Sine pe oameni făcîndu-i împreună fii. Acesta este Hristos. Cine nu primește pe Hristos ca Fiul lui Dumnezeu făcut om, nu se poate apropia de Dumnezeu, ca un fiu de Tatăl. Legea veche nu dădea puțința apropierii de Dumnezeu ca Tatăl, deci în nici un fel. La fel nu dau puțința religiile panteiste în care Dumnezeu se confundă cu natura. Nu o dau nici sectele neoprotestante, care nu cunosc pe Iisus ca Dumnezeu.

608. Nu numai că cine nu recunoaște pe Hristos ca Fiul lui Dumnezeu nu-L poate cunoaște pe Dumnezeu, care nu poate să nu fie Tatăl din veci, ci cel ce recunoaște pe Hristos ca Fiul Unul-Născut al lui Dumnezeu, cunoaște în mod necesar pe Dumnezeu ca Tatăl, deci ca Dumnezeu adevărat. Acela primește în sine afecțiunea filială supremă îndreptată spre Dumnezeu ca Tatăl. În Fiul se unesc paradoxal aceste două calități spirituale: de Fiul, deci ca Născut, dar de Fiul independent de tot ce e creat, de absolută libertate în absolută filiație. Cel ce e Fiul Tatălui suprem, e superior tuturor împreună cu Tatăl al cărui Mostenitor în toate este. Acestea două le trăim apropiindu-ne de Hristos. Căci ni le comunică într-un fel și nouă: sîntem filii ai Tatălui suprem și liberi de toate.

609. Legea era un sistem de porunci dat oamenilor spre împlinire prin puterea lor. Dumnezeu e despărțit de ea. Hristos e puntea între Dumnezeu și oameni, fiind și Dumnezeu și om. Unindu-ne cu El ca om — și aceasta ne e cu puțință — ne unim cu El ca Dumnezeu. Prin El ca om ne vin toate puterile și bunătățile lui Dumnezeu. Prin El dobîndim cea mai deplină intimitate, sau familiaritatea cu Dumnezeu.

610. În El e Dumnezeu deplin împăcat cu umanitatea noastră. Primindu-L pe El, primim această împăcare.

și în El singur este desăvârșirea în cunoștință și toată darea cea bună; și El ne-a adus prin Sine la Tatăl⁶¹¹. De aceea a și spus: *«Voiesc ca precum Eu și Tu una sîntem, așa și ei să fie una în Noi»* (Ioan 17, 21).

Așadar, Moise e mijlocitor, dar în chip și în umbră. Adevăratul Mijlocitor e Hristos, de care ne alipim în mod deosebit, dacă e adevărat că S-a coborît în cele ale noastre și S-a făcut om, ca să ne facem și noi «părtași dumnezeieștei firii» (II Petru 1, 4), uniți prin împărtășirea de Sfintul Duh și prin har cu Dumnezeu⁶¹². Și aceasta o știm iarăși, sprijinindu-ne ochiul înțelegerii noastre pe Sfintele Scripturi. Căci a zis Dumnezeu către Moise: *«Pogoară-te de spune poporului și-i stîlcește (curățește) pe ei astăzi și mâine. Și să-și spele hainele și să stea gata în ziua a treia. Căci în ziua a treia se va pogori Domnul pe muntele Sinai înaintea a tot poporul. Și vei așeza poporul împrejur (în cerc), zicînd: Luați aminte la voi să nu se suie careva în munte și să se atingă de ceva de-al lui. Căci tot cel ce se va atinge, va muri. Să nu se atingă mîna de el. Căci cu pietre se va omorî, sau cu săgeată se va săgeta, fie el animal, fie om, nu va trăi. Iar cînd se vor depărta tunetele și trîmbițele din munte, ei se vor sui pe munte»* (Ieș. 19, 10—13). Aceasta era necesar fiindcă fiii lui Israel trăind în Egipt și alunecînd în slujirea la idoli, se închinau născocirilor omenești și aduceau slujire idolilor făcuți din piatră, sau din altă materie și, precum zice proorocul, *«ziceau lemnului: dumnezeul meu ești tu, și pietrei: tu m-ai născut pe mine»* (Ierem. 2, 27)⁶¹³. Era necesar aceasta fiindcă Creatorul voind să-i aducă de la acea veche slujire (religie) mincinoasă și spurcată, la cunoștința adevărului; nu voia să-i lase să li se pară că slujesc (se închină) unui Dumnezeu care nu există, înșelați de cuvintele lui Moise. De aceea în mod folositor îi învrednicește de o vedere a lui Dumnezeu în chipuri. Căci iubește

611. Luînd în ipostasul Său dumnezeiesc, de o ființă cu Tatăl și Unul-Născut din Tatăl, firea noastră omenească a pus-o în relație filială cu Tatăl și ne pune și pe noi care ne unim cu El. Nu ocolindu-L pe El ajungem la Tatăl, ci prin El și în El. Adu-nați în El, Care e Fiul Tatălui, sîntem și noi filii ai Tatălui. De aceea în El cunoaștem toate: pe Tatăl, ca fundamentul și izvorul personal a toate, pe Fiul, Care și-a pus pecetea filială pe toate, sau prin Care toate sînt originale și dependente de Tatăl. Din Hristos se explică pentru noi toate. Prin El ne-a venit existența și prin El ne vine toată cunoștința.

612. Nu ne împărtășim de firea dumnezeiască prin naștere din Tatăl, asemenea Fiului, nici nu se face firea noastră fire dumnezeiască. Ci e numai o părtășie de bogățiile ei prin har, prin comuniune voluntară cu Hristos, Care are fire dumnezeiască.

613. Aceasta e propriu tuturor religiilor panteiste, care confundă lumea cu zeii; să creadă că chiar și omul e produs de substanța lumii, sau de forțele ei. Ele nu cunoșteau deci pe Dumnezeu propriu-zis și zeii lor nu puteau da nimic omului; nu-l puteau scăpa de topirea definitivă în esența oarbă din care socotea că provine. O istorie a religiilor care le pune pe același plan cu creștinismul, care este singura religie cu adevărat, este un mijloc de relativizare a creștinismului însuși.

să se cinstească cele văzute printr-o credință mai sigură⁶¹⁴. De aceea făgăduiește că El se va coborî cu adevărat și nu peste mult (timp).

Iar ca să știe că celor chemați la această cinste, ca să se facă auzitori și văzători ai lui Dumnezeu, sau ai negrăitei Lui slave dumnezeiești, le era necesară și o curăție iubită de El și o eliberare de necurăția trupească le cere pe lângă aceasta și o îmbrăcăminte frumoasă, ca să-și dea în chip drept și cuvenit o înfățișare de sărbătoare. Căci e cu adevărat o sărbătoare minunată învrednicirea de o astfel de vedere strălucitoare.

Mai poruncește să se curătească și de unirea cu femeile și să se prelungească trei zile această înfrinare. Și a mai poruncit să-și spele și hainele. După ce s-a împlinit aceasta, a zis: *«Și a fost în ziua a treia când se făcea ziua, s-au făcut tunete și fulgere și nori întunecoși pe muntele Sinai. Glasul trâmbiței răsună puternic. Și s-a spăimîntat tot poporul din tabără. Și a scos Moise poporul întru întâmpinarea lui Dumnezeu din tabără și a stat de față sub munte. Iar muntele Sinai fumega întreg, fiindcă se pogorîse Dumnezeu pe el în foc. Și se ridica fumul, ca un fum din cuptor. Și s-a spăimîntat tot poporul foarte. Și sunetele trâmbițelor se întăreau din ce în ce mai mult. Iar Moise grăia și Dumnezeu îi răspundea lui cu glas»* (Ieș. 19, 16—19).

De fapt numai cu mintea se vede firea supremă și mai presus de tot ce e făcut. De aceea după ce s-au arătat în mod folositor prin lucruri mai vădite cele ale vederii lui Dumnezeu, modul necesar al iconomiei a înaintat prin multe acte care insuflau spaimă. Căci se împreunau tunete și fulgere, dar se înălța un nor întunecos, ca să se arate și zidirea slujind și supunîndu-și grumazul ca un rob Dumnezeului tuturor. Deci pe Israel astfel înfricoșat l-a scos Moise și l-a așezat sub munte. Dar le spune învățîndu-i de mai înainte că nimic rău nu vor păți, ci se vor întîlni cu un Stăpîn blînd și bun. De aceea peste muntele aprins plutesc fumuri în înălțime și se înalță sunetul trâmbiței, la început lin, apoi mai tare și crescînd pe încetul într-un sunet foarte puternic. *«Apoi s-a pogorît în chip de foc Dumnezeuul tuturor pe muntele Sinai și a chemat Domnul pe Moise pe vârful muntelui. Și s-a suit Moise. Și a grăit Domnul către Moise, zicînd: Coboară și spune poporului să nu se apropie ca să vadă pe Dumnezeu,*

614. În tunetele, în sunetele trâmbițelor se aude cuvîntul lui Dumnezeu, ca să se arate că Dumnezeu e mai presus de ele (de forțele naturii), sau că acelea sînt numai chipuri și umbre, nu zei asemenea celor din Egipt. Dar numai dacă sînt chipuri ale lui Dumnezeu cel adevărat, ele merită respect. Altfel se cinstesc sunetele trâmbițelor și tunetele în care se simte Dumnezeu Cel mai presus de ele, decît lucrurile lumii care se socotesc că în ele nu e Dumnezeu cel mai presus de ele și care se arată prin ele. În forma din urmă se cinstesc în religiile panteiste, în forma dintîi în legea Vechiului Testament.

căci vor cădea mulți din ei. Și preoții care se vor apropia de Domnul Dumnezeu să se sfințească, ca să nu se întoarcă Domnul de la ei. Și a zis Moise către Dumnezeu: Nu va putea poporul să se suie în muntele Sinai, că Tu ne-ai spus nouă, zicînd: oșebește muntele și-l sfințește. Și i-a spus lui Domnul: mergi, pogoară-te și te suie tu și Aaron cu tine. Iar preoții și poporul să nu pornească a se sui către Dumnezeu, ca nu cumva să piardă din ei Domnul» (Ieș. 19, 20—24).

Poruncește să se suie în munte numai mijlocitorul, adică Moise. Nu primește pe nici unul dintre alții, ci le spune că muntele le este de neapropiat⁶¹⁵. Și amenință cu moartea, dacă cineva ar hotări să disprețuiască porunca. Nu vrea să se cugete prin aceasta că e crud, sau nemilos, sau de neapropiat, căci ar fi un lucru cu totul prostesc acesta, ci să știe și să înțeleagă că e propriu celor foarte aleși să fie aproape de cinstea și slava lui Dumnezeu care se află în depășirile cele mai înalte⁶¹⁶. Dar era și altfel un lucru din cele mai necuvenite ca fiind ei crescuți în datinile Egiptenilor și știind că locurile închinare dracilor necurați nu erau accesibile tuturor celor ce voiesc, ci era îngăduit numai celor aleși și oarecum curățiți, după legile aflate la ei, să intre în locurile cele mai lăuntrice, să creadă că nimic nu-i împiedică să se apropie de Dumnezeul tuturor și să privească vrednicile de cinstire și sfinte locuri, în care se arată slava Lui dumnezeiască și negrăită. Apoi și altfel: căci eu zic că trebuie să iubim să tragem în multe feluri folos din cele ce putem. Nu se cuvenea să fie cinstiți de Dumnezeu ca egali cei din popor și conducătorii;

615. Poporul simte prin chipurile creației pe Dumnezeu, dar de o apropiere de El în mod deosebit nu se bucură decît Moise, mijlocitorul. Numai el și Aaron, fraatele lui, arhierul, aude în mod lămurit cuvîntul lui Dumnezeu cel mai presus de chipurile creației. Iar în modul deplin lămurit va afla și comunica cuvîntul lui Dumnezeu ascuns în taina Lui, Hristos ca om, pentru că e totodată și Dumnezeu; și împreună cu El, cei ce se vor înfrăți cu El și cu deosebire cei ce îi vor sluji ca transmițători ai cuvîntului Lui.

616. Dumnezeu depășește toate. Dar aceasta nu înseamnă că se află în afară de orice putință de acces prin înțelegere și trăire a omului. Omul se bucură de putința unei apropieri de Dumnezeu care depășește toate. Dar pentru aceasta trebuie să depășească și El toate, cele ale naturii create neînțelegătoare și chiar alipirea exclusiv de semenii Săi. Așa se întîlnește cu Dumnezeu «pe vîrfurile muntelui». Și omul e capabil de această depășire. Prin aceasta se întreține conștiința că Dumnezeu nu face parte din componentele lumii acesteia, ci e transcendent ei. Ceea ce s-a petrecut pe muntele Sinai, a fost un ajutor dat poporului Israel de-a depăși religiile și filosofiele panteiste. Faptul că sînt aleși cei ce ajung la această întîlnire a lui Dumnezeu dincolo de toate, trebuie să facă niște eforturi de viață curată și faptul că sînt aleși de Dumnezeu însuși ca să se întîlnească cu El, accentuează și el că Dumnezeu e transcendent naturii, sau lumii acesteia. De un mijlocitor nu e nevoie cu adevărat decît acolo unde zeii nu se confundă cu natura, unde lumea aceasta nu e unica realitate. Poporul stînd mai jos simte și el prin forțele naturii pe Dumnezeu ca mai presus de ele. Dar nu aude atît de clar voia Lui ca Moise, mijlocitorul. Iar în mod desăvîrșit I se face Dumnezeu cunoscut lui Hristos ca om, pentru că El însuși este și Dumnezeu, sau Fiul lui Dumnezeu unit în ființă cu Tatăl.

slujitorul legii și cei pentru care e dată: ci trebuie să se împărtășească de o slavă mai deosebită cel mai bun și mai înțelept și mai folositor celor aflați sub el. Iar că e adevărat ceea ce spun o poți înțelege și din altceva. Căci a spus Stăpînul tuturor către sfințitul slujitor Moise: *«Iată eu vin la tine în stîlp de nor, ca să mă auzi grăind către tine și să creadă fie în veac»* (Ieș. 19, 9). Deci toate s-au făcut cu rînduială și cu economie.

2. Dar era, precum am spus, în cele de la început o oarecare umbră a venirii Mîntuitorului nostru, care va avea să lumineze celor de pe pămînt, ca în ziua a treia, în vremea de pe urmă în care *«Cuvîntul trup S-a făcut»* (Ioan 1, 14) și S-a arătat nouă, după Scripturi (Baruch 3, 38). El propovăduiește de mai înainte curățirea ce și-o vor însuși sub El și prin El în vremea Lui cei ce vor crede⁶¹⁷. *«Spune, zice, poporului și să stea gata în ziua a treia. Căci în ziua a treia se va pogorî Domnul pe muntele Sinai»* (Ieș. 19, 10)⁶¹⁸.

Iar care e modul pregătirii, ni-l lămurește Moise, zicînd: *«Trei zile să nu vă apropiați de femeie»* (Ieș. 19, 15). Ba le cere lămurit să-și curețe și hainele. Prin spusa că nu trebuie să se împreune cu femeile, ci să se abțină de la împreunarea cu acelea, le poruncește mortificarea plăcerilor trupului. Iar în trebuința de a-și spăla și hainele, ne poruncește curățirea prin apă, dar e vădit că și prin Duhul care ne spală de întinăciune. Căci așa scrie fericitul Pavel: *«Cei ce s-au hotărît să cugete cele ale lui Hristos și să umble în Duh, au răstignit trupul împreună cu patimile și cu poftele și-și omoară mădularele cele de pe pămînt: desfrînarea, necurăția, patima, pofța cea rea»* (Col. 3, 3). Iar haină strălucitoare își fac harul de sus, sau și pe Însuși Emanuel. *«L-ați îmbrăcat, zice, pe Domnul nostru Iisus Hristos și nu vă faceți desfrînare trupului spre poftă»* (Rom. 13, 14).

Dar acestea le-a poruncit și Moise celor de atunci. De aceea am auzit și legea propovăduind prin ghicitoră ceea ce place lui Hristos și curățirea prin apă și omorîrea poftelor trupesti. Căci a poruncit legea să se spele cu apă cei întinați, spre curăția trupului și să se scoată din tabără ca necurat cel cu scurgerea sămînții, osîndind, socotesc, fapta neînfrînării și declarînd întinăciune plăcerea trupului.

617. Sf. Chiril afirmă că toată istoria e o pregătire a creației pentru venirea Cuvîntului în trup, ca s-o unească cu Sine și prin Sine cu Tatăl. În acest scop toate cele întîmplate înainte de venirea Lui, sînt chipuri și umbre ale venirii Lui și ale faptelor lui. Istoria are acest scop și toate cele întîmplate în ea sînt chipuri, în care se arată acest scop, sau reprezintă un moment din acest drum al istoriei. Evenimentele din istorie ca chipuri se încadrează în această dinamică a istoriei. Istoria după Hristos se mișcă în lumina cunoscută a trecerii timpului ei în veșnicia lui Dumnezeu.

618. Deși cei aleși sînt chemați să urce pentru întîlnirea cu Dumnezeu deasupra tuturor, «pe vîrfurile muntelui», prin ceea ce se arată că Dumnezeu însuși e dea-

De aceea și nouă celor îndreptați în Hristos și sfințiți prin Duhul ni s-a poruncit să urim și cămașa întinată a trupului. Deci legea ne pregătește și ne arată de mai înainte frumusețea darurilor ce ne vor veni prin Hristos, ca prin niște chipuri îngroșate. Dar să privim, de voiești, și însuși modul arătării Lui; «*A fost, zice, în a treia zi, când se făcea spre ziua, s-au făcut tunete, și fulgere și un nor întunecat pe muntele Sinai. Și tunet de fulger răsuna puternic*» (Ieș. 19, 16). Aceasta înseamnă, cum am spus, că Unul Născut a venit și a coborât din cer nu în primul timp, nici la începuturile veacului acesta; nici în timpul al doilea și din mijloc, ci în al treilea și cel din urmă și ca dimineața și ca în începutul zilei, adică după ce a fost alungată ceata spirituală, aflată în noi, și noaptea a trecut și întunericul a dispărut. Căci dumnezeul înțeles înainte din rătăcirea și puterea stăpânitoare a veacului acesta, întunecă spiritual tot pământul, ducând la rătăcirea politeistă și la tot felul de necurăție⁶¹⁹. Dar Dumnezeul și Domnul tuturor, adică Hristos, ni s-a arătat nouă și a arătat mult dorita zi a treia. Pe aceasta a pomenit-o și dumnezeiescul David, zicând: «*Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul: să ne bucurăm și să ne veselim într-însa*» (Ps. 67, 24). Dar și prea înțeleptul Pavel a scris odată: «*Noaptea a înaintat, iar ziua s-a apropiat*» (Rom. 13, 12), iar altă dată: «*Nu sîntem ai nopții, nici ai întunericului, ci fii ai zilei*» (I Tes. 5, 5)⁶²⁰.

Deci Unul Născut S-a pogorît în dimineața zilei a treia.

Iar pe muntele Sinai erau fulgere și un nor întunecat. Fulgerul era chipul luminii dumnezeiești și al lucrării spirituale, adică în Duh, care luminează toate prin Hristos și se răspindește peste cele de sub cer. Așa a spus și proorocul către Dumnezeul tuturor și Mîn-

supra tuturor, chiar acolo Dumnezeu e «pogorît» la contactul cu creația: El se aude de cei ridicați acolo dar într-un mod mai clar, dar tot dintre sunetele trâmbițelor și se vede tot în fulgerele în care îl simte în mod mai neclar și poporul. Dumnezeu în Sine Insuși, necoborît la un contact cu virful curat al creației, e total inaccesibil oricărui om.

619. Un dumnezeu înțeles ca fiind de esența lumii acesteia care ne stăpînește cu ispitele ei, sau un dumnezeu care nu are o existență superioară celei a veacului temporal al lumii, întunecă pământul, pentru că nu oferă nici o explicație a existenței și promovează toate patimile, dacă nu cunoaștem alt fel de viață decît cel alipit celor ce le oferă lumea aceasta. El ducea pe lîngă aceea la ideea multor zei identici cu forțele multiple ale naturii. Numai un Dumnezeu care e socotit superior acestei lumi cu aspecte variate și Creator al tuturor aspectelor ei, este un Dumnezeu unic, cum spune în continuare Sf. Chiril.

620. Dacă ne aflăm în întunericul care consideră lumea aceasta ca singura realitate, nu sîntem fi ai unui Tată mai presus de natură care asigură viața veșnică. Numai Hristos ca Fiu al Tatălui făcut om ne explică existența și ne face fii ai zilei, sau ai luminii.

tuitorul Hristos: «*Luminat-a fulgerul Tău lumea*» (Ps. 96, 4). Nu spunem că a pomenit de un fulger produs de ploaie. Ci, cum am spus adineauri prin numele de fulger, a dat de înțeles lucirea luminii spirituale.

Iar negura dă de înțeles că taina lui Hristos e cu adevărat greu de privit⁶²¹. De aceea și fericitul David înțelegînd, precum socotesc, aceasta, a spus mai înainte, zicînd: «*Și a pus întunericul acope-rămînt al Lui, împrejurul Său cortul Său. Apă întunecată în norii văzduhului. De strălucirea feței norii au fugit*» (Ps. 17, 13—14). Taina lui Hristos este atît de ascunsă, că e nevoie de învățătură (inițiere) de sus și de descoperirea de la Dumnezeu. De aceea a auzit Petru cînd a cunoscut pe Dumnezeu Cuvîntul și Fiul adevărat arătat în trup: «*Fericit ești Simone, fiul lui Iona, că nu trup și sînge ți-a descoperit ție, ci Tatăl Meu Cel din ceruri*» (Matei 16, 17)⁶²². Dar și Pavel a confirmat că această taină i s-a făcut cunoscută prin revelația lui Dumnezeu (Gal. 1, 15—16). Așadar, negura arată neclăritatea cunoașterii.

Dar și trîmbița a strigat arătîndu-ne marele răsunet al învățăturilor evanghelice. De aceea a spus și Dumnezeu prin glasul prorocului către norodul Iudeilor: «*Pus-am peste voi supraveghetori. Ascultați glasul trîmbiței. Și au spus: Nu vom asculta. De aceea au ascultat neamurile și păstorii care pasc turmele între ei. Ascultă pămîntule. Iată voi aduce peste poporul acesta rele, rodul răzvrătirii lor, pentru că n-au luat aminte la cuvîntul Meu și legea Mea au respins-o*» (Ier. 6, 17—19). Le-a sunat lor trîmbița prin supraveghetorii cei de la Dumnezeu, adică prin sfinții Apostoli. Căci au fost hirotoniți peste noi supraveghetori. «*Dar au spus: Nu vom asculta. De aceea au ascultat neamurile*». Dar vom afla și pe înșiși sfinții ucenici spunînd lămurit poporului Iudeilor: «*Trebuia să vă grăim întîi vouă cuvîntul lui Dumnezeu. Dar fiindcă l-ați respins pe el, și nu vă judecați pe voi vrednici de viața veșnică, iată ne întoarcem spre neamuri. Căci așa ne-a poruncit nouă Domnul*» (Fapte 13, 46—47). Fericitul Isaia aseamănă și el cu o trîmbiță puternic

621. Hristos ni S-a făcut cunoscut ca Fiul lui Dumnezeu cel făcut om și Îi simțim binefăcătoarea prezență în noi. Și totuși nu putem pătrunde tot adîncul tainei Lui, sau al unirii maxime a dumnezeirii cu umanitatea într-o Persoană. Vedem și persoana semenului nostru și o distingem de persoanele altora. Dar nu putem înțelege toată taina ei. Cunoașterea și necunoașterea se unesc paradoxal în privința existențelor importante.

622. Chiar avînd pe Fiul lui Dumnezeu făcut trup în fața lor, cunoștința despre aceasta n-o aveau din priceperea lor naturală, ci le era necesară pentru aceasta undă revelației de la Dumnezeu, chiar dacă ea venea din Hristos ca Dumnezeu. Mărginirea puterii noastre de cunoaștere a tainelor dumnezeiești face necesară Revelația.

răsunet al propovăduirilor lui Hristos, zicînd despre vremea venirii Lui: «*Și va fi în ziua aceea, vor trîmbița cu trîmbița cea mare*» (Isaia 27, 13). Căci a fost trîmbiță și legea. Dar era slabă la glas și greoaie la limbă. De aceea și Moise de-abia a grăit către Iudeea, în care singură s-a făcut cunoscut Dumnezeu. Dar Hristos e trîmbița cea mare și propovăduirile Lui au răsunat în tot pămîntul de sub cer. Căci a zis: «*Și se va propovădui Evanghelia aceasta în toată lumea, spre mărturia tuturor neamurilor*» (Matei 24, 14).

Iar că acest cuvînt e adevărat, a mărturisit însăși sfîrșitul lucrurilor. Căci n-a rămas nimeni fără să audă de slava Mintuitorului.

«*Și a scos, zice, Moise poporul din tabără întru întîmpinarea lui Dumnezeu și a stătut sub munte*» (Ieș. 19, 17). Observă pedagogia lui Moise: îl aduce la Dumnezeu. Căci îl călăuzește spre Hristos și așează sub munte pe cei călăuziți de el; nu-i urcă în munte. Iar în acestea să înțelegi prin munte cunoștința mai presus de fire și mai presus de toate a tainei lui Hristos. Căci e foarte înaltă și de neapropiat celor din lege, ci cuvenită nouă celor sfințiți în Duhul⁶²³. Aceasta a spus-o însuși Mintuitorul: «*Vouă vi s-a dat să cunoașteți tainele Împărăției Cerurilor. Iar acestora nu li s-a dat*» (Matei 13, 11; Luca 8, 30); e vorba de Iudei. Iar îndreptîndu-și cuvintele în formă de rugăciune către Tatăl pentru noi, zice: «*Te slăvesc pe Tine, Părinte, Doamne al cerului și al pămîntului, că ai ascuns toate acestea înțelepților și învățaților și le-ai descoperit pe ele pruncilor. Da, Părinte, că așa a fost bunăvoirea Ta*» (Luca 10, 21).

Deci îl așează Moise sub munte, dar nu îl urcă pe el. Căci, precum am spus adineauri, desăvîrșirea și înălțimea în cunoștință o cîștigăm nu prin Moise, ci mai degrabă prin Hristos. Pentru că acela era slujitor și pedagog, iar Acesta ca Domnul tuturor ni s-a arătat ca Dătătorul cunoștinței desăvîrșite⁶²⁴. «*Căci în El sînt ascunse toate comorile înțelepciunii și ale cunoștinței*», după cum s-a scris (Col. 2, 5).

Iar Dumnezeu, pogorînd în chipul focului, se răspîndea fum ca din cuptor, întinzîndu-se foarte sus și împrăștiindu-se, socotesc, peste tot poporul. Căci Cuvîntul lui Dumnezeu s-a pogorît din cer pentru noi, la noi, ca focul unui cuptor, după cuvîntul proorocului (Ieș. 19, 18). Și El însuși ne-a botezat cu Duh Sfînt și cu foc (Luca 3, 16); cu focul

623. Sfîntenția îl face pe om cunoscător. Omul serios altfel înțelege lucrurile decît cel ce ia în ris pe toate. Iar sfîntenția deplină ne vine de la Duhul, Care e Dumnezeu lucrător în noi. Însăși prezența activă a lui Dumnezeu în noi ni-L face cunoscut, ca Cel ce e mai presus de lumea aceasta plină de marginiri și insuficiențe.

624. Hristos cunoaște dumnezeirea ca a Sa, și o tîlmăcește El însuși în forma omenească; El nu ia cunoștința ei de la Dumnezeu ca Altul decît El. El și-o comunică Sîși ca om și ne-o comunică și nouă ca pe a Sa în forma omenească trăită de El însuși și în această formă ca a Sa.

spiritual care topește murdăria din noi și șterge întinăciunea păcatului și nu lasă mintea să se răcească în plăcerile nebunești ⁶²⁵. Iar prin aceasta ne-am desăvârșit, făcându-ne «fierbinți cu Duhul» (Rom. 12, 11). Iar aceasta a lucrat-o în noi Hristos. Pentru aceea a și spus: «Foc am venit să arunc pe pământ. Și cât ași vrea să se fi aprins» (Luca 12, 49).

Așadar, Dumnezeu S-a arătat celor vechi din iconomie în chipul focului. Dar nu fără fum. Și vom înțelege și din aceasta iarăși că cei ce cad în nepăsare și au ales disprețuirea slavei lui dumnezeiești trebuie să plîngă și să jelească. Căci trebuie să lăcrimeze în fum. Și cine se va îndoi că ei se vor coborî în cel mai din afară întuneric? «Căci acolo va fi, zice, plîngere și scrișnirea dinților» (Matei 8, 12 și în alte locuri). Iar că cei despre care ne e cuvîntul vor picura lacrimi amare pentru plăcerile lor, ne-o arată fumul.

A mai adăugat că sunetele trîmbiței se făceau tot mai puternice. De aceea la început de abia le auzeau puțin, pe urmă mulți, mai bine zis adunarea. Căci propovăduirea evanghelică e, precum am spus înainte, o trîmbiță cu mare răsunet. Dar la început s-a auzit numai în Iudeea. Dar cu înaintarea timpului, dumnezeieștii ucenici au străbătut tot pămîntul de sub cer, propovăduind tuturor, pretulindeni, deci de la Ierusalim pînă în Iliric ^{625 b}, mai bine zis au ajuns pînă la margini și sfînta trîmbiță a răsunat de la răsărit pînă la apus. Aceasta socotesc că înseamnă că sunetele trîmbiței s-au făcut mai puternice.

După aceasta Dumnezeu a poruncit fericitului Moise să spună poporului să nu se apropie de Dumnezeu ca să-L vadă, că va cădea o mare mulțime din ei, și preoții care se vor apropia de Domnul Dumnezeu să se sfințească, ca nu cumva să se depărteze de ei Domnul. Observă deci, și din acestea că e cu neputință apropierea de Dumnezeu prin pedagogia lui Moise. Nu se lasă încă apropiat celor ce voiesc să se facă prețuit prin chipuri și umbre. Și acestea sînt ale lui Moise. Caută în noi mai degrabă frumusețea adevărului. Iar adevărul este Hristos (Ioan 14, 6), prin Care am avut apropierea de

⁶²⁵. Fierbințeala plăcerilor e pe de altă parte însoțită de un cinism care nu vede ca reale decît obiectele plăcerii, și acestea în ceea ce au pur exterior: trupul femeii, gustul material al mîncării etc. Pe ceilalți îi vede ca simple obiecte care nu-i întrețin elanul iubirii curate și al înaintării în cunoașterea tainelor lor.

^{625 b}. Deci înșiși Apostolii au ajuns pînă în Peninsula Balcanică, în părțile locuite de traco-romani.

Tatăl (Efes. 2, 18)⁶²⁶, urcînd la cunoștința Lui ca pe un munte. Căci cunoscînd pe Fiul, am cunoscut prin El și în El pe Tatăl⁶²⁷. Deci prin El am avut apropierea, nu prin Moise, sau prin lege⁶²⁸. Le-a poruncit și preoților să se sfințească, prin ceea ce se arată că preoția după lege nu era cu desăvîrșire sfîntă, odată ce are nevoie încă de sfințire. Altfel nu s-ar fi poruncit să se sfințească. Dar Hristos ne este nouă Arhiereu nepătat și Sfîntul Sfîntilor și «chezașul unui Legămînt mai bun», cum zice Pavel (Evr. 7, 22)⁶²⁹. De aceea a și încetat înfiul Legămînt. Și s-a făcut și schimbarea preoției lui, pentru că nu era fără pată și sfințenia supremă. Și nu a desăvîrșit pe nimeni în conștiință; ci a adus mai mult învățături despre spălături și despre stropiri spre curățirea trupului. De-abia ajunge pînă aici puterea preoției legii. Deci a poruncit să se sfințească, fiindcă nu avea sfințenia desăvîrșită, ci se va sfinți la vremea sa în Hristos, cînd chipurile se vor preschimba în adevăr. Iar adăugînd: «*Ca să nu se întoarcă Domnul de la ei*», a lăsat să se înțeleagă așa, că moartea e osînda celor ce, odată arătată în lume preoția prin Hristos, mai cinstesc preoția legii. Căci prin El se sfințesc și popoarele, dar se sfințește și neamul odinioară venerat și sfințit, dar care se face întinat și necurat dacă nu se sfințește prin El. Pentru aceea a spus mulțimii Iudeilor: «*Amin, amin zic vouă, că de nu veți crede că Eu sînt, veți muri în păcatele voastre*» (Ioan 8, 24). Iar că cei din Israel deveniți neînfrînați vor fi lepădați la vremea aceea și nu se vor întoarce altfel la Dumnezeu, fără numai prin Hristos, o arată Dumnezeu lămurit spunînd în chip iconomic preaințeleptului Moise: «*Du-te, coboară și urcă tu și Aaron cu tine*». Vezi cum a fost trimis Moise, apoi nu se întoarce singur, ci urcă iarăși însoțit și avînd împreună pe Aaron, care era chipul lui Hristos, Marele Preot? Căci prin El, cum am spus, ne putem apropia de Tatăl. Și cei ai legii, adică Israel, au fost respinși pentru un anumit timp. Dar vor recunoaște în timpurile din urmă pe Arhiereul sfînt și fără de păcat, adică pe Hristos. Și se vor apropia prin El de

626. Avem prin Hristos apropierea de Tatăl, căci fiind El Fiu și ca om, ne face și pe noi dacă ne unim prin credință cu El, fiu. El e Frate cu noi prin natura Lui omenească, dar tot El și Fiu al Tatălui prin natura dumnezeiască. Atîrnă de noi să-L credem că acest Frate al nostru după umanitate e Fiul Tatălui după dumnezeire, ca să ne alipească de El în apropierea ce-o are ca Fiu de Tatăl.

627. Uniți prin credință cu Fiul, ne deschidem trăirii Lui filiale a Tatălui.

628. Prin lege rămînem, dacă o împlinim întocmai, slujitori devotați ai Tatălui. Dar slujitorului nu-i dezvăluie Stăpînul toate tainele Lui.

629. Hristos nu se mai sfințește făcîndu-Se ca om Arhiereu pentru noi, căci era Sfînt și ca om prin faptul că umanitatea Lui era a aceleiași Persoane dumnezeiești. Deci nici cei ce sînt odată hirotoniți preoți de Hristos, Arhiereul suprem, prin arhiereul uman, nu mai trebuie să se sfințească atunci cînd vrea să se apropie în mod mai accentuat de Dumnezeu.

Dumnezeu și Tatăl, îmbrățișînd ca într-un munte sfînt și marea taină a economiei, prin care Hristos ne-a mîntuit pe toți⁶³⁰, prin Care și cu Care slavă Tatălui împreună cu Sfîntul Duh, în vecii vecilor. Amin⁶³¹.

**Despre urcarea pe munte a lui Moise și Aaron,
Nadab și Abiud și a celor șaptezeci de bătrîni ai poporului**

1. Cei din Israel au fost chemați prin lege la Dumnezeu, mijlocind și slujind atunci Moise. Dar cum scrie dumnezeiescul Pavel: *«Legea n-a desăvîrșit pe nimeni»* (Evr. 7, 19). Căci desăvîrșirea ei și a proorocilor e socotit Hristos. Fiindcă toată răscumpărarea este prin El. Căci *«nu e dat alt nume sub cer, între oameni, întru care trebuie să ne mîntuim noi»* (Fapte 4, 12) și în El e toată desăvîrșirea prin sfințenie în Duhul⁶³². Prin El am fost chemați la Tatăl și vom sui la cetatea de sus împreună cu El⁶³³. Căci a spus lămurit: *«În casa Tatălui Meu sînt multe locașuri (încăperi). Iar de nu, v-ași fi spus, Mă duc să vă gătesc vouă loc. Și de voi merge să vă gătesc vouă loc, iarăși voi veni și vă voi lua la Mine, ca unde sînt Eu și voi să fiți»* (Ioan 14, 2—3). Căci a pătruns în cer ca un Înainte Mergător și ca o pîrgă a umanității. Și nu se va îndoi cineva că ne urcă și pe noi. Ne asigură de aceasta Cel ce nu știe să mintă și le-a dat nădejdea și celor vrednici de aceasta. Și vom fi, la vremea sa, cetățeni ai raiului, intrînd înaintea noastră, precum am spus, Hristos. Că lucrul acesta a adevărat, ne

630. Vor recunoaște în timpurile din urmă și evreii că Hristos e Fiul lui Dumnezeu Cel intrupat, Care e marea taină a economiei, prin Care ne-a mîntuit. Căci numai făcîndu-Se om, Fiul lui Dumnezeu ne-a mîntuit făcîndu-ne frați ai Săi și fii ai Tatălui. Prin această taină s-a surpat zidul despărțitor între Dumnezeu și creațiile Sale umane, între Dumnezeu și creație. Căci n-a creat Dumnezeu lumea, ca să rămîină despărțită de El și nefericită. N-a produs lumea din ființa Sa, dar creînd-o din nimic, a unit-o totuși cu Sine, ca comuniune de Persoane supreme cu persoanele umane, în iubire și libertate.

631. Dacă Dumnezeu nu e un Tată, Care are un Fiu, Care urcă prin intruparea Sa la fericirea filiației divine făpturile, nu I se poate aduce nici o slavă. Oamenii care apar și dispar pe rînd într-o esență impersonală, nu pot slăvi originea lor și aceasta nu poate lua cunoștință de slava lor. Prin Fiul intrupat se poate slăvi Tatăl de creațiune. Dar Fiului I se cuvine aceeași slavă fiind egal în ființă cu Tatăl.

632. Dacă Hristos nu e Fiul lui Dumnezeu făcut om, venit între oameni, nu sîntem ridicați în veșnicia și bogăția vieții dumnezeiești. Nimeni n-a fost între oameni care să aibă putința de-a ne ridica din insuficiența noastră decît Hristos, Care n-a fost numai om, ci și Dumnezeu. Hristos a fost singurul om în Care a fost desăvîrșirea, pentru că a fost și Dumnezeu. Iar El poate comunica și fraților Săi desăvîrșirea. Căci desăvîrșirea e una cu sfințenia, pentru că în ea nu e nimic egoist, nimic aplecat spre plăcerile animale, nespirituale, care închid omului orizonturile spirituale. Iar a fi în aceste orizonturi, înseamnă a fi în comuniune cu altă Persoană pur spirituală și Preasfîntă.

633. Coborîrea Fiului lui Dumnezeu între oameni, are ca urmare urcarea oamenilor uniți cu El la Dumnezeu. Coborîrea Lui pe pămînt, înseamnă prefacerea pămîntului în cer.

va încredința prea înțeleptul Pavel, care a scris : «Nu a intrat Hristos în Sfintele Stintelor făcute de mâini, chipuri ale celor adevărate, ci în cerul însuși, ca să Se înfățișeze acum pentru noi feței lui Dumnezeu» (Evr. 9, 24). Căci era și este și va fi, fiind Dumnezeu după fire, cu Tatăl Său, și la înălțimea Celui Născut (din El) ⁶³⁴. Dar se înfățișează pentru noi, pentru că S-a făcut om, ca și noi, care am ieșit de la ochii Tatălui pentru neascultarea lui Adam și pentru păcatul care ne stăpînea, să ajungem iarăși în văzul Lui, prin Hristos, și la starea de la început, cele ce au intervenit în noi după aceea, trecînd în nimic ⁶³⁵. Așadar, am fost chemați în Hristos și în cetatea de sus și ne-am învrednicit de privirea din partea lui Dumnezeu și Tatăl. Și prin Hristos și în El am fost învățați să ne închinăm Dumnezeului Făcător și Tatăl al tuturor ⁶³⁶.

Aceasta ne-a spus-o iarăși de mai înainte legea. Căci Dumnezeu S-a pogorît în chip de foc pe muntele Sinai, legiuindu-le celor din Israel cele prin care se cuvenea să tindă la dreptatea de la început. Fiindcă legea este ca o anticipare a celor mai desăvîrșite, elementele mai înainte anunțate ale învățăturilor ce vor fi date prin Hristos. Căci a spus lui Moise : «Urcă la Dumnezeu, tu și Aaron și Nadab și Abiud și cei șaptezeci din bătrînii lui Israel și să se închine de departe Domnului. Și se va apropia Moise singur de Dumnezeu. Iar aceia nu se vor apropia. Iar poporul nu se va sui cu ei». Și anunțînd acestea prea

634. Intră în Sfînta Sfîntelor adevărată, sau în cer, în fața Tatălui, căreia Sfînta Sfîntelor din Templu îi era numai un chip. Intră la ceea ce e mai presus de toate, în virful muntelui, la Tatăl, originea personală a tuturor, intră ca adevăratul Arhiereu, realizînd adevărata împăcare a lui Dumnezeu cu oamenii, întrucît îi reprezintă ca Om pe oameni, dar e și de o ființă cu Tatăl și ca atare poate duce umanitatea în Persoana Sa chiar în fața Tatălui, unde este din veci și va fi ca Fiul de o ființă cu Tatăl. Dacă nu S-ar fi făcut om, n-ar fi Arhiereu, dacă n-ar fi și Dumnezeu, n-ar fi putut intra cu față de oameni pînă în fața Tatălui, n-ar fi Arhiereul deplin și pentru veci eficient, Cel Născut e lângă Cel ce L-a născut.

635. Dar ca Om nu poate intra la Tatăl decît Hristos în stare de jertfă, de renunțare la Sine, de dărnicie totală Tatălui și de slăvire a Lui. Însă omul nu trebuie dus în fața Tatălui în stare de jertfă numai pasiv. El trebuie să Se jertfească singur, ca persoană. Însă această capacitate de-a Se înfățișa Tatălui ca persoană fără nici o silă și într-o deplină dragoste a avut-o Hristos ca om întrucît ipostasul umanității Lui a fost Persoana Fiului lui Dumnezeu. Ipostasul Fiului făcut ipostas al umanității Sale și-a dăruit umanitatea Sa fără nici o pasivitate și cu o afecțiune deplină filială. Între uman și divin se realizează relația celei mai depline iubiri dăruitoare. Fiul lui Dumnezeu Se dăruiește umanului, făcîndu-Se ipostasul lui, umanul se dăruiește purtat de ipostasul divin filial, cel mai deplin lui Dumnezeu. Pe de altă parte fața umanului în stare de jertfă pe care o are Fiul intrînd la Tatăl, face umanul iarăși plăcut Tatălui ca la început, odată ce-a dispărut din el păcatul care-l despărțea de Dumnezeu.

636. Dacă Dumnezeu nu are un Fiu și dacă Acest Fiu nu ne-a făcut cunoscut pe Dumnezeu ca Tatăl Lui și nu ne-a făcut și pe noi, făcîndu-Se, fii ai Tatălui, nu cunoaștem pe Dumnezeu ca Tatăl și Făcător al tuturor. Fără Hristos n-ar fi decît o esență impersonală.

înțeleptul Moise, a răspuns tot poporul cu glas mare, zicînd : «Toate cuvintele pe care le-a grăit Domnul le vom face și le vom asculta».

Și ce-a urmat după aceasta ? «Și a scris, zice, Moise toate cuvintele Domnului. Și sculîndu-se Moise a doua zi de dimineață, a zidit jertfelnic pe munte și douăsprezece pietre pentru cele douăsprezece seminții ale lui Israel. Și a trimis pe tinerii fiilor lui Israel și au adus arderi de tot și au jertfit viței jertfă de mîntuire Domnului Dumnezeu. Și luînd Moise jumătate din sînge a turnat într-un ulcior ; iar jumătate din sînge l-a vărsat pe jertfelnic. Și luînd Cartea Legămîntului, a citit la urechile poporului. Și a zis : Toate cîte le-a grăit Domnul le vom face și le vom asculta. Și luînd Moise sîngele a stropit poporul și a zis : Iată sîngele Legămîntului, pe care l-a făcut Domnul cu voi pentru toate cuvintele acestea ⁶³⁷. Și după ce s-a săvîrșit jertfa și s-a stropit tot pămîntul cu sîngele Legămîntului, s-a suit Moise și Aaron și Nadab și Abiud și cei șaptezeci dintre bătrînii poporului Israel. Și au văzut locul unde stătea Dumnezeu lui Israel și cele de sub picioarele Lui ca un lucru de cărămidă de safir și ca chipul tăriei cerului senin în curăție. Și din cei aleși ai lui Israel nu s-a despărțit nici unul. Ci s-au arătat în locul lui Dumnezeu, și au mîncat și au băut» (Ieș. 24, 1—11).

Să spunem acum cele convenite despre fiecare din cele citite ; și începînd cu înțelesul celor scrise, să trecem la cele făcute pentru noi de către Hristos. Ca într-un tablou vedem zugrăvite în Scriptura de Dumnezeu insuflată, atît Biserica de sus și din ceruri, sau cerul, cît și cea de pe pămînt, după asemănarea celei de sus, numindu-se deal și munte, pentru înălțimea în virtute a celor ce fac parte din ele. Căci mintea sfinților nu e în cele de jos, nici coborîtă. Ci se mișcă deasupra cugetării pămîntești și a pătimirii trupesti. Ci tinde la cele de sus. Căci este adevărat ceea ce se spune prin glasul lui David : «Dumnezeii puternici ai pămîntului s-au înălțat foarte» (Ps. 46, 9) ⁶³⁸. Că cei ce voiesc să viețuiască așa și să urce la cea mai înaltă virtute, pot să se sălășluiască, pe drept cuvînt, în locașurile de sus, ne va încredința iarăși Psalmistul, zicînd : «Cine se va sui

⁶³⁷. Sîngele lui Hristos va fi sîngele «legii celei noi», sau al Legămîntului nou prin care se va pecellui un nou fel de legătură între Dumnezeu și oameni. Va fi un Legămînt care s-a întemeiat prin jertfa cea mai prețioasă în care s-a predat omul însuși, care era totodată și Fiul lui Dumnezeu, Tatălui. Din sîngele acesta primind credincioșii, primesc în ei înșiși simțirea de jertfă a lui Hristos, sau de predare reală și totală Tatălui, ca semn al iubirii lor față de Tatăl, aducătoare a iubirii Tatălui peste ei. Ei vor apărea în fața Tatălui ca fiii jertfiți, avînd în ei sîngele umanității Fiului Unul-Născut al Tatălui. Umanitatea intră în Hristos în cea mai intimă legătură cu Tatăl, legătură în care este Fiul Unul-Născut cu Tatăl.

⁶³⁸. Credincioșii îndumnezeiți, puternici față de cele de pe pămînt, s-au înălțat spre cer.

în muntele Domnului, sau cine va sta în locul cel sfânt al Lui? Cel nevinovat cu mâinile și curat cu inima, care n-a luat în deșert sufletul lui și nu s-a jurat cu viclenie aproapelui său. Argintul lui nu l-a dat cu camătă și daruri de la cei nevinovați n-a luat. Acesta va lua binecuvântare de la Domnul și milostenie de la Dumnezeu, Mintuitorul lui. Acesta e neamul celor ce caută fața Dumnezeului lui Iacob» (Ps. 23, 3—6).

2. Deci cerul e muntele în care se pot sui sfinții, sau cei întâi născuți ai Bisericii, dar celor întinați și necuviincioși le este de neapropiat. De aceea a poruncit Dumnezeu tuturor să se suie în munte Moise și Aaron și Nadab și Abiud și cei șaptezeci dintre bătrînii lui Israel. Și a zis: *«Și se vor închina de departe Domnului. Și Moise se va apropia de Dumnezeu. Iar aceia nu se vor apropia. Și nici poporul nu se va sui cu ei»* (Ieș. 24, 1—2).

Fiii născuți din Aaron ne arată neamul cel sfințit. Iar bătrînii pe cei aleși ca buni. Aaron iarăși e chipul lui Hristos, Arhiereul Sfînt și fără de păcat, prin care am primit nașterea prin Duh și apă. Și de aceea am devenit «neam ales și preoție împărătească și popor sfînt» (I Petru 2, 9). Deci ne vom sui, la vremea sa, noi cei aleși și sfințiți, și la cetatea de sus, fiind cu noi și conducătorul Hristos, Marele Preot, care pentru noi s-a făcut ca noi și se închină cu noi Tatălui, deși e Dumnezeu după fire ⁶³⁹.

Și se apropie Moise, iar împreună cu noi cei de departe, Fiul. Moise a venit mai aproape de taina iconomiei cu trupul (de taina întrupării), deci de Dumnezeu, ca cel ce a mijlocit și definit legea. Iar fiindcă Fiul s-a făcut ca noi, deși e Dumnezeu prin fire și Domnul tuturor, prin aceasta nu disprețuiește măsura noastră. Căci suportă din iconomie să se cunoască și după Moise. Ba s-a și așezat cu noi sub aceeași lege, deși era Dătătorul legii ca Dumnezeu ⁶⁴⁰.

639. Făcîndu-Se om, pentru a fi Arhiereul care se aduce jertfă pentru noi, se și roagă în această calitate Tatălui pentru noi și cu noi. Aceasta încă ține de chenoza, sau de smerenia Lui, pentru noi. Rugîndu-Se El ca om pentru coborîrea în mod real în situația de om, pentru a ne da puterea să ne închinăm și noi. Cel mai înalt nu socotește nedemni de El să se și roage Celui cu Care este de o ființă, pentru cei prea mici, prin care aceștia au fost creați și care i-a luat prin aceasta în mod deosebit în grija Sa. Iubirea e mai înaltă decît orice înălțime. Ea îl ține și la înălțime pe cel ce iubește, dar îl face și să se coboare. Tocmai în coborîrea Lui benevolă se arată înălțimea Lui.

640. Moise a venit cel mai aproape de Dumnezeu cel întrupat, prin mijlocirea legii care făcea transparent prin chipurile ei întruparea Lui și pentru că înfățișa oamenii pe Dumnezeu cel real, transcendent naturii create, preocupat conștient de curățirea oamenilor de păcat. Pe de altă parte Fiul lui Dumnezeu coboară ca

Iar că S-a făcut sub lege (Gal. 4, 5), nu e greu de văzut. Fiindcă S-a tăiat împrejur în ziua a opta. A plătit și drahma, deși era după fire liber ca Fiul. Ne va ajunge ca să o cunoaștem aceasta Sfânta Scriptură, care spune că Emanuil s-a făcut sub lege.

Dar că pentru omenescul Său și pentru că s-a făcut ca noi sub lege, se socotește ca al doilea după Moise, o vei înțelege și prin altele: Dumnezeu tuturor a poruncit prea bunului Moise să spună lui Faraon să elibereze pe Israel din robia de neîndurat, zicându-i: *«Domnul Dumnezeu al Evreilor ne-a chemat pe noi»* (Ieș. 3, 1—8). Dar legea mărturisește slăbiciunea ei pentru răscumpărare. Și de aceea unește cu cel zăbavnic, îndoielnic pe dumnezeiescul Aaron ca chip al lui Hristos care toate le poate, prin care va fi toată răscumpărarea. Căci a spus lui Moise: *«Iată te-am dat pe tine Dumnezeu lui Faraon și Aaron, fratele tău, va fi proorocul tău. Tu vei grăi lui toate câte ți le poruncesc ție, iar Aaron va grăi către Faraon»* (Ieș. 4, 15—16). Vezi că Aaron mijlocește iarăși pentru persoana legiuitorului Moise? De aceea și fericitul Pavel îi atribuie legea lui, deși ea a fost depășită de Dumnezeu. Căci scrie: *«Călcând cineva legea lui Moise e ucis, fără milă pe cuvântul a doi sau trei martori»* (Evr. 10, 28).

Să ne suim, deci, ca la un munte la locașurile de sus noi cei sfințiți și aleși, cealaltă mulțime rămânând jos. *«Căci nu se va sui, zice, poporul cu ei. Pentru că după cuvântul Mântuitorului: «Mulți sînt chemați, dar puțini aleși»* (Matei 20, 16). Dar să nu ne suim fără Hristos. Căci era atunci împreună cu cei ce s-au închinat, Aaron, deși se număra cu cei ce erau încă departe. Așa și Hristos s-a făcut pentru noi cu noi departe, ca și noi să ne facem cu El și prin El aproape de Tatăl⁶⁴¹. Căci toată iconomia s-a săvîrșit în chip clar

nimeni altul la oameni, făcîndu-Se om. Căci prin aceasta copleșește și nu disprețuiește pe oameni ca persoane, ci-i întărește în această calitate. Căci ia firea lor, fără să o topească în firea dumnezeiască, ci întărind-o prin apropierea ei de aceea și făcîndu-Se Frate cu oamenii, iar pe oameni fii ai Tatălui împreună cu Sine. Deci atît Moise care urca spre Dumnezeu pentru oameni, cît și Hristos care coboară la oameni tot pentru ei, slujesc înălțării oamenilor ca persoane. Dar Sf. Chiril vede pe Hristos nu numai ceva asemănător cu Moise, ci într-un fel ca urmînd lui Moise, întrucît trebuia să înceapă acela o lucrare pe care Hristos avea să o împlinească. De aceea începe Hristos prin supunerea sub lege, ca să arate înțelegerea ei su-

perioară. 641. Fiul lui Dumnezeu făcîndu-Se pentru noi om, are în Sine simțirea omului care nu e de o ființă cu Tatăl, ci e dependent de Tatăl ca creatură. Pe de altă parte El fiind ca ipostas dumnezeiesc de-o ființă cu Tatăl, se simte chiar întrupat, sau chiar ca Om aproape de Tatăl. Și noi, unindu-ne cu El, ne însușim simțirea Lui de apropiere de Tatăl, simțindu-L pe de altă parte pe El aproape de noi, care nu sîntem de o ființă cu Tatăl.

din pricina noastră și pentru noi⁶⁴². Căci precum S-a făcut pentru noi între morți, ca noi să ajungem în viață împreună cu El și prin El — pentru că a înviat călcând puterea morții — așa s-a făcut pentru noi departe, deși e aproape — ca și noi să ne apropiem împreună cu El și prin El de Tatăl, fapt care s-a și împlinit. Căci făcându-ne părtași ai Lui prin Duhul, ne-am unit cu Dumnezeu Tatăl prin El, dacă «sîntem cu adevărat părtași ai firii dumnezeiești», după Scripturi (II Petru 1, 4)⁶⁴³.

Dar Dumnezeu tuturor a poruncit să meargă și să se suie pe munte împreună cu Moise și Aaron și preoții și cei aleși. Prin aceasta se arată că cei ce urcă la această slavă, după ce mai înainte s-au predat ca jertfe spre a urca cu adevărat la cele de sus, ca să se apropie de Dumnezeu, trebuie să se curățească mai întîi prin sîngele lui Hristos, Care și-a dat sufletul Său schimb pentru viața tuturor, dar a predat și trupul asumat spre miros de bună mireasmă. Pentru că s-a adus pe Sine jertfă nepătată lui Dumnezeu pentru noi și ardere de tot spirituală cum ne-a arătat iarăși în preînchipuire dumnezeiescul Moise, conducîndu-ne prin iluminarea Duhului spre cunoștința celor ce vor fi. Căci aceasta a înțeles prin faptul că, înainte de călătoria lui și a celor chemați spre cele de sus, «a scris toate cuvintele Domnului» (Ieș. 24, 4). Ce anume s-a înțeles prin aceasta mai înainte, o vom spune îndată. Socotesc că cei ce doresc înălțimea și călătoria spre ea trebuie să aibă întipărită în minte și în inimă legea lui Dumnezeu și să-I spună Lui ca Psalmistul: «În inima mea am ascuns cuvintele Tale, ca să nu greșesc Ție» (Ps. 118, 11). Căci precum nu e fără folos pentru viață, ci e spre mîntuire a-ți aminti de Dumnezeu

642. Pentru noi S-a făcut Fiul lui Dumnezeu Om, pentru noi s-a răstignit, pentru noi a înviat, pentru noi S-a înălțat la cer. Dumnezeu n-a rămas din pricina noastră și pentru mîntuirea noastră, închis în Sine. Și-a făcut proprie viața noastră, ca să ne-o facă proprie pe a Lui pentru veci, fără să înceteze a fi Dumnezeu, fără să pună capăt existenței noastre ca oameni. Sîntem din voia Lui o preocupare veșnică pentru Sine, dezvoltîndu-ne ca ceea ce sîntem, înfrumusețîndu-ne ca oameni cu tot ce e dumnezeiesc. Nici o religie, nici o concepție nu acordă o atît de mare valoare omului, ca credința creștină. Omul e chemat să fie veșnic ca Dumnezeu, în relație familială cu Dumnezeu, partener al lui Dumnezeu, fără să fie și să devină Dumnezeu. Dumnezeu ne iubește întrucît sîntem făptura Lui, deosebită de El, întrucît se vede nu numai existînd în Sine, ci și realizîndu-Se în altă formă, în forma umană.

643. Nu ne facem părtași de Hristos prin simplul fapt că are firea omenească, ci trebuie să ne și deschidem Lui prin credința noastră, deci printr-un act spiritual, liber, care e ușurat prin Duhul Sfînt. Căci Duhul Sfînt a trecut din dumnezeirea lui Hristos și în umanitatea Lui. Părtașia pe care o primim astfel cu Hristos e alta decît «părtașia» de firea dumnezeiască. De Hristos ne facem părtași întrucît avem firea omenească comună cu a Lui, trecînd însă și Duhul de la ea la noi. Dar de firea dumnezeiască nu ne facem părtași decît în sensul unei comuniuni personale cu Fiul ca ipostas divin și deci împreună cu El și cu Tatăl.

prin toate. În același fel, socotesc, că uitarea Lui este pricină de pieire. De aceea fericitul Moise *«scrie toate cuvintele Domnului»*, despre care le-a vorbit și el însuși celor călăuziți prin el, dar și mai mult noi înșine. *«Și grăiește-le lor când șezi în casă și când umbli pe drum și când te culci și când te scoli... Și sculîndu-se a doua zi de dimineață, a zidit jertfelnic. Și a pus în jurul Lui douăsprezece pietre pentru cele douăsprezece seminții ale lui Israel. Și a trimis pe tinerii fiilor lui Israel, care au și adus jertfe arderi de tot și au jertfit viței ca jertfă de mîntuire lui Dumnezeu»* (Deut. 6, 7; Ieș. 24, 4—5).

Jertfelnicul (altarul) este chipul lămurit al Bisericii lui Hristos, care e așezată ca pe un munte. Căci spunem că se află ca în munte cealaltă cetate mamă (metropolă) a celor întii născuți, al cărei ziditor și făcător e Dumnezeu. Iar altarul ne închipuiește Biserica în jurul căruia a așezat cu iconomie Moise cele douăsprezece pietre pentru cele douăsprezece seminții ale lui Israel. Prin aceasta i-a asigurat de mai înainte pe cei din singele lui Israel, că locul cel mai cuvenit lor este Biserica lui Hristos. De aceea poate va trebui să se spună: *«Înconjura-voi jertfelnicul Tău, Doamne, ca să aud glasul laudei Tale»* (Ps. 25, 6). Iar că mai ales spre ei înainte de alții a trimis Tatăl pe Fiul Mîntuitor și Răscumpărător, o va spune lămurit El Însuși: *«Nu M-a trimis Tatăl decît la oile cele pierdute ale casei lui Israel»* (Matei 15, 24). Însă după ce au alunecat cu privire la El în păreri nebunești, Hristos s-a mutat în chip necesar la neamuri. Dar că jertfelnicul lui Hristos era în primul rînd locul propriu al lor, precum am spus adineauri, ne-a dat să înțelegem cu anticipare Moise, punînd în jurul lui cele douăsprezece pietre pentru cele douăsprezece seminții ale lui Israel.

Iar că la vremea sa urmau să slujească jertfa de taină a lui Hristos cei admirați pentru bărbăție, se înțelege pentru cea duhovnicească și după Dumnezeu, cei ce vor avea mintea fermă și întărită, o poate afla cineva din faptul că au fost trimiși tinerii să aducă arderile de tot⁶⁴⁴. Așa îi aflăm lucrînd pe Sfinții Apostoli, care au înconjurat, ca să spun așa, tot pămîntul, slujindu-I Lui și aducîndu-I arderi de tot, adică pe cei ce s-au făcut cunoscuți prin credință neprihănită și și-au întărit viața de străduințele pentru virtute. Căci nu e propriu unei înțelegeri slabe să poată învăța în mod lămurit,

644. Cei stăruitori în curăție și în cele bune, nu sînt oameni slabi, cum se aude uneori spunîndu-se, ci cei tari; viața duhovnicească, sau închinată lui Dumnezeu e proprie celor ce-și mențin prin voință o bărbăție și o tinerețe spirituală. Slăbiciunea și bătrînețea, sau vechime monotonă, lipsită de voință, e proprie celor stăpîniți de patimi.

nici unei minți bolnave de moleșeală și obișnuită să lunece în poște lumești, să fie atîta de pregătită și de tinerească încît să poată și spune: *«Mie a vieții este Hristos și a muri, dobîndă»* (Filip. 1, 21). Aceasta e propriu tinărului și celor foarte viguroși: E propriu lui să aducă lui Dumnezeu arderi de tot și jertfe duhovnicești și să se înalțe la slujirea spirituală și să săvîrșească jertfa mîntuirii⁶⁴⁵. Aceasta s-a preînchipuit și prin vițeei care au fost aduși. Uneori Hristos e asemănat cu vițelul crescut pentru vigoarea lui și pentru că e cel mai înalt dintre animale pentru reîntinerirea lui. Alteori îl vedem asemănat cu un vițel mic pentru că Unul-Născut s-a făcut om și a primit jugul robiei, dacă e adevărat că s-a arătat în chipul robiei. Dar deși s-a putut spune, avîndu-se în vedere taina întrupării, că s-a făcut cu noi sub jugul robiei, totuși El n-a experiat robia, pentru că era de firea cea de sus și liberă. Deci e asemănat cu un vițel și pentru că a fost sub jug și pentru că a fost în afară de jug. Căci vițelul e lipsit de experiența jugului, dar e de un neam destinat prin fire jugului. În al doilea sens, deși s-a așezat sub jug, ca sub lege, dar era liber; căci era mai presus de lege, ca Cel ce este Dătătorul legii și Dumnezeu⁶⁴⁶. În al treilea sens, purta și firea trupului din pămînt, cea bolnavă în ea însăși prin legea păcatului, după cuvîntul lui Pavel. Cît ține de firea trupului, pare a se afla și sub jugul păcatului, dar nu avea experiența lui⁶⁴⁷. *«Căci a osîndit păcatul în trup, ca să îplinească dreptatea legii în noi cei ce nu umblăm după trup, ci după duh»* (Rom. 8, 3—4)⁶⁴⁸.

645. A arde de tot pentru Dumnezeu înseamnă a nu mai fi stăpînit de nici o grijă fricoasă de sine. Aceasta cere într-adevăr vigoare și tinerețe spirituală, libertate de orice neputință.

646. Hristos S-a așezat sub jugul legii de bună voie, făcîndu-Se Om, primînd în Persoana Sa firea noastră. Dar putea să fie și în afara legii nu numai ca Dumnezeu, ci și ca om cînd voia, căci firea noastră stătea sub puterea ipostasului Său divin.

647. Firea pe care a luat-o a fost eliberată în El personal de păcatul strămoșesc, cum se face și a noastră prin Botez. Dar avea în ea urmările ireproșabile ale păcatului: foamea, setea, oboseala, frica de moarte. Dar și pe acestea le putea copleși cînd voia. Însă le suporta pentru a le învinge, suportîndu-le pînă la ultima lor tărie. Intrucît acestea sînt și ele urmări ale păcatului, părea a fi supus și păcatului; și de aceea se profita de ele pentru a fi ispitit. Dar prin voința Lui personală nu se lasă dus prin ele la păcat.

648. Chiar în cei ce umblă după duh, fac să satisfacă prin eforturile lor dreptatea legii, supunînd trupul unor apăsări, greutăți, osteneți dureroase, prin care se osîndește păcatul. Ușurătatea imprimată trupului de păcat nu poate fi înlăturată fără un efort de suportare a greutăților, care îi imprimă o seriozitate. Cu vremea trupul cîștigă însă o ușurință în a duce o viață curată, egală cu seninătatea, cu liniștea lipsită de încordare.

De aceea Hristos s-a numit prin iconomie vițel, și pentru că s-a făcut făptură nouă. Căci e pîrga celor chemați la această stare ⁶⁴⁹.

Iar că e necesar să se sfințească prin singe cei ce tind la aceasta și doresc să se apropie de Dumnezeu, a arătat-o Moise stropind cu singe tot poporul și însuși pămîntul. Dar vom afla și prin aceasta că omul nu se poate sfinți singur. Ia seama de aceea cum se sfințește și singur prin stropire. Căci nu spală legea păcatele, ci o face aceasta harul Tainelor prin Hristos. Dar și faptul că grăitorul de Dumnezeu se scoală a doua zi de dimineată, arată taina lui Dumnezeu, precum și faptul că așează, precum am spus înainte, douăsprezece pietre și că se jertfesc viței. Căci frumusețea strălucitoare a Bisericii, care are un altar pe care se săvîrșește Taina lui Hristos s-a arătat cînd a venit dimineata și s-a făcut ziuă și a strălucit luceafărul și a prins putere ziua spirituală și a încetat întunericul drăcesc. Și au stat în jurul lui cele douăsprezece semînții ale pămîntului, în chipul pietrelor. De fapt dumnezeiescul Pavel trecînd prin chipul pildei la adevăr, scrie celor sfințiți în Hristos: *«Întru care și voi vă zidiți ca pietre vii în casă duhovnicească spre preoție sfîntă»* (Efes. 2, 20—21, I Petru 2, 5).

Atunci și tinerii au adus jertfele de tot și s-au făcut slujitori duhovnicești ai celor sfinte. Și atunci au ajuns și în fața Tatălui și i-au înfățișat Lui vigoarea înțelegerii și au fost gata spre orice bine, făcîndu-se ca o ofrandă. Aceasta ne-a spus-o clar de mai înainte și dumnezeiescul David, zicînd către Dumnezeu tuturilor ca din partea celor ce au crezut: *«Dimineața vei auzi glasul meu; dimineața voi sta în fața Ta și mă vei privi. Că Tu ești Dumnezeu care nu voiești nedreptatea, nici nu va locui lîngă Tine cel rău»* (Ps. 5, 4—5).

Deci sfințiți și curați ca niște chipuri prin singe, *«s-au suit în munte Moise și Aaron și Nadab și Abiud și șaptezeci din bătrînii lui Israel. Și au văzut sub picioarele Lui ca o cărămidă de culoarea safirului și ca un lucru al tăriei cerului prin curăție. Și din cei aleși ai lui Israel nu s-au despărțit nici unul, iar ei au văzut pe Dumnezeu, apoi au mîncat și au băut»* (Ieș. 24, 10—11). Auzi cum au văzut locul numit al lui Dumnezeu, ca în chipul tăriei cerului. Căci cerul e strălucitor și culoarea cea mai înaltă și eterică e asemenea safirului. Căci cerul e locul cel mai cuvenit, în care locuiește Dumnezeu odihnindu-Se în îngeri. Căci Sfîntul locuiește întru sfinți și se apleacă

649. Vițelul e la începutul vieții. Nu s-a dat la plăcerea împreunării. Hristos e comparat cu vițelul, pentru că e omul de la început, care nu știa de păcat. Dar a cîștigat această stare și a persistat în ea curățind firea noastră chiar de urmările ireproșabile ale păcatului firii omenești. Și El e primul revenit la această stare.

în cei ce viețuiesc în cetatea de sus, pentru noblețea și pentru înălțarea lor la o viață tare în curăție. Căci credem că mulțimea duhurilor de sus este sfântă. S-a arătat deci, zice, celor ce s-au suit la munte sub picioarele Lui ceva ca în chipul tăriei întru curăție. Căci trebuia ca cei ce au bolit odinioară de rătăcirea politeistă și s-au închinat zidirii, apoi au fost chemați la cunoștința lui Dumnezeu, să vadă în chip folositor și necesar că El are sub picioare și cerul și că e Stăpînul tuturor, ca Cel ce a adus toate la existență, ca Cel ce i-a eliberat pe ei din vechea rătăcire. Iar că cei ce se vor împărtăși imbeisugat de darurile dumnezeiești și se desfătează de bunătățile duhovnicești ale lui Hristos, se aseamănă cu cei ce se înalță la cetatea de sus, o arată faptul că cei ce s-au suit în locul lui Dumnezeu, mănincă și beau.

Dar, precum am spus înainte, numai lui Moise i se poruncește să se apropie de Dumnezeu; ceilalți trebuie să se închine de departe și cu ei era și Aaron. Apoi am spus că s-a făcut cu noi Fiul care prin fire e departe de noi fiind aproape de Dumnezeu și Tatăl, Arhiereul nostru fără de păcat și neîntinat; aceasta, ca prin El și împreună cu El să ne aflăm și noi aproape. De aceea s-a și numit Emanuil, care se tâlmăcește «Cu noi este Dumnezeu». Dar deși a fost cu noi ca om, se poate vedea totuși că nici fericitului Moise nu-i era accesibil Tatăl, decît prin mijlocirea Lui. Căci El este calea, El ușa, precum am spus înainte. Și aceasta o vom ști iarăși din cele următoare: *«Și a zis Domnul către Moise: Suie-te la Mine în munte. Și stai acolo și-ți voi da ție tablele de piatră, legea și poruncile pe care le-am scris pentru a le da lor lege. Și ridicîndu-se Moise și Iosua, care stătea lîngă el, s-au suit în muntele lui Dumnezeu»* (Ieș. 24, 13—14). Observă că a fost chemat Moise, care a primit legea cea încă în umbre și litere, dar se suie împreună cu el și Iosua cel împreună chemat, ca chip al lui Hristos care nu e chemat de Tatăl, în mod egal cu ceilalți. Căci e pururea cu El. Dar face celor chemați calea cu puțință de folosit, mijlocind și mergînd împreună. Pentru că este cu neputință, precum am zis, de-a ajunge înlăuntru lui Dumnezeu și Tatăl în alt mod decît prin mijlocirea Lui⁶⁵⁰. Lui deci fie slava și stăpînirea împreună cu Prea Sfîntul Tată și cu Sfîntul Duh în vecii vecilor. Amin.

650. Numai în Persoana Fiului, ca purtătoare în comun cu Tatăl a firii dumnezeiești și în comun cu noi a firii omenești, ni se face transparent și accesibil Dumnezeu-Tatăl, sau Dumnezeu cel în Treime. Căci ca purtător al firii dumnezeiești e Fiul Tatălui și îl are luminînd în Sine și odihnindu-Se în iubire desăvîrșită pe Duhul. Umanitatea lui Hristos ni-L face cunoscut ca Subiect înfînit și veșnic pe Fiul Unui-Născut al Tatălui, unit în ființă și în iubire filială nemărginită cu Tatăl.

Despre vițelul turnat al lui Israil

Cei ce nu au legea în ajutor, sînt purtați de pornirile necugetate ale voinței, cu mare ușurință spre tot ce e necuvenit și bolind de multă osîndă din partea lui Dumnezeu și a oamenilor, se socotesc pe ei fără prihană. Deși se află într-o stare din cele mai nebunești, se socotesc vrednici de admirație și de laudă, neștiind să deosebească ce este cu adevărat vrednic de primit sau dimpotrivă, urît și vrednic de osîndă. Căci precum corăbiile ce străbat marea întinsă și largă, dacă au la cîrmă un conducător îndemînic și iscusit, merg pe drumul drept, iar dacă acesta e din cei neiscușiți, sînt aruncate în toate părțile și sînt duse de valuri unde pot acestea să le împingă, așa și sufletul omului, neavînd o lege conducătoare, se abate cu ușurință spre tot ce socotește ea, și se îmbată de valurile plăcerilor proprii.

Aceasta vom afla că o pătimea Israel. Căci neavînd mintea umblînd în dreapta credință, nici inima statornicită în Dumnezeu, era purtată parcă înapoi și iubea întinările blestematei și spurcatei idolatrii. De aceea și Mîntuitorul zice despre ei: *«Cînd iese din om duhul necurat, străbate locuri fără apă, căutînd odihnă; și neaflînd zice: mă voi întoarce la locul meu. Și venind îl află neocupat, măturat și împodobit. Atunci se duce și ia alte șapte duhuri mai rele ca el. Și intrînd, locuiesc în el. Și se fac cele de pe urmă ale omului mai rele ca cele dintîi»* (Matei 12, 43—45; Luca 11, 24—26).

Apoi adaugă la acestea: *«Amin zic vouă, așa va fi acestui neam viclean»* (Matei 12, 45). Căci a plecat la început duhul cel rău, cînd au jertfit mielul ca chip al lui Hristos și s-au uns cu singele lui și au scăpat de nimicitorul. Dar iată iarăși au căzut și cu mult mai rău decît odinioară, dacă e adevărat cel ce spune despre cei ce s-au hotărît să se îmbolnăvească de acestea: *«Mai bine le-ar fi fost lor să nu fi cunoscut calea dreptății, decît să se întoarcă la cele dinapoi de la sfînta poruncă dată lor»*. Căci li s-a întîmplat pilda cea adevărată: *«Ciinele s-a întors la vîrsătura lui și porcul s-a scîldat în mocirla noroiului»* (II Petru 2, 21—22; Prov. 28, 12). Fiindcă poate vedea cineva chiar din cele îndrăznite, că s-au întors iarăși la vîrsătura lor și au cugetat să se tăvălească în mocirla de la început. Căci s-a scris: *«Și văzînd poporul că a întîrziat Moise să se coboare din munte, s-a adunat la Aaron și îi spun lui: Scoală și fă-ne zei, care vor merge înaintea noastră. Că lui Moise, omului acela care ne-a scos pe noi din pămîntul Egiptului, nu știm ce i s-a întîmplat. Și le spune lor Aaron: Scoateți cerceii de aur din urechile femeilor voastre și ale fiicelor și-i aduceți la mine. Și a scos tot poporul cerceii*

de aur din urechile femeilor lor și i-au adus la Aaron. Și i-a primit din mâinile lor și le-a dat formă într-un cuptor și le-a făcut lor un vițel turnat. Și au zis: «Iată Dumnezeul tău, care te-a scos din țara Egiptului». Și văzînd Aaron, a zidit jertfelnic înaintea lui și a strigat, zicînd: «Mîine e sărbătoarea Domnului. Și sculîndu-se a doua zi de dimineață, a săvîrșit pe el arderi de tot și a adus jertfă de mîntuire. Și a șezut poporul să mănînce și să bea, apoi s-a sculat să joace» (Ieș. 32, 1—6).

Dumnezeiescul Moise a întîrziat în muntele Sinai unde a fost învățat bine legile. Iar aceia descurajîndu-se proteste de întîrzierea lui, s-au rostogolit în atita nebulie, încît nici n-au mai știut de loc că au fost creați de Dumnezeu Care toate le poate⁶⁵¹, deși îl văzuseră pe muntele Sinai în chip de foc și au auzit ei înșiși glasul Lui și se alipiseră de Moise ca mijlocitor. O, cit de plini de ultima lipsă de înțelegere sînteți!, le-ar spune cineva. Deci a întîrziat Moise. Dar ce înseamnă aceasta, odată ce Dumnezeu e pururea cu cei de pe pămînt, chiar dacă nu se vede; El este pretutindeni. Să strige deci dumnezeiescul David: «*Neam îndărătnic și răzvrătit*» (Ps. 77, 10). Iar pe lîngă aceasta Moise: «*Ai uitat pe Dumnezeu, Care te-a hrănit pe tine*» (Deut. 32, 18).

Și de ce zei avea nevoie cel ce a fost atît de minunat eliberat, cel pentru care grindina și întunericul de trei zile au stăpînit pămîntul Egiptenilor, cel pentru care au fost pierduți într-o singură noapte întii născuții tuturor, (egiptenilor) cel căruia marea furioasă și nedormită i-a dat putință să scape de cruzimea prigonitorilor? Dar dacă ar voi cineva să le spună pe toate, va cheltui multe cuvinte pentru fiecare.

Întîrziînd deci preînțeleptul Moise, s-au adunat la Aaron. Iar acesta văzîndu-se pe sine neînstare să suporte răscoala (căci strigau: «Fă-ne zei, care să meargă înaintea noastră»), «a poruncit să-i aducă cerceii femeilor și fiicelor». Iar aceștia i-au adus îndată, fiindcă au căzut în rătăcirea din Egipt și s-au rostogolit în vechile temeri. Și astfel le-a alcătuit lor statuia de închinat în chipul vițelului. Căci în Egipt se dădea închinare vițelului nu numai de către Egipteni, ci și de către cei îmbolnăviți de rătăcirea lor.

651. Numai considerarea lui Dumnezeu ca Creator al lumii și al nostru ne scoate din eroarea panteistă, adică din confundarea lumii cu Dumnezeu, sau din socotința că lumea e singura realitate, că deci din substanța ei apărem și dispărem în ea rînduri-rînduri, ceea ce imprimă existenței o lipsă totală de explicație și de sens. Toate religiile în afară celei creștine — și intrucitva a celei mozaice și mahomedane — și toate filosofiele dinainte de Hristos și în majoritate cele de la renaștere încoace suferă de nonsensul panteist, nerecunoscut că lumea nu e singura realitate, ci e creată de Dumnezeu, de o ființă deosebită și superioară.

Vezi cum sînt duși spre cele de la început? S-a întors iarăși duhul necurat și li s-a întîmplat lor după cuvîntul Mîntuitorului: *«cele din urmă au fost mai rele ca cele dintîi»* (Matei 12, 44).

Dar socotesc că în chip iconomic le-a cerut dumnezeiescul Aaron cerceii, dînd de înțeles prin aceștia că și-au jertfit auzul lor de cuvenita podoabă, pentru că nu mai aveau buna ascultare, fiind abătuți spre neascultarea urită lui Dumnezeu și necurată. Căci deși le-a spus Dumnezeu: *«Nu vor fi ție alți dumnezei decît Eu»* (Ieș. 20, 3) și ei au primit aceste cuvinte și le-au cinstit cu prea frumoasă încuviințare, spunînd: *«Toate cîte le-a spus Dumnezeu le vom face și le vom asculta»*, totuși au cerut zei sculptați.

Vezi cum au lepădat buna ascultare? Și socotesc că aceasta e podoaba urechilor. Dar observă cum ride de această cerere a lor Aaron. Căci arătîndu-le lor statuia turnată în chipul vițelului, le-a spus: *«Aceștia sînt Israile, dumnezeii tăi, care te-au scos din pămîntul Egiptului»*. Dar ei nu s-au eliberat prin vițel (căci cum s-ar fi putut face aceasta?), ci prin semne și minuni. Deci ca să le reamintească cele făcute lor de Dumnezeu, îi ironizează, zicînd: *«Aceștia sînt dumnezeii tăi, Israile»*. Dar au adus și jertfe. Apoi au mîncat și au băut, ca într-o sărbătoare. *«Și s-au sculat să joace»*. Pentru că depărtării de Dumnezeu îi urmează alipirea de cele trupesti și îmbrățișarea necurăției ca desfătare; aceștia socotesc cele pentru care ar trebui să se întristeze plăcerea bună și dulce. De aceea și fericitul Pavel a numărat idolatria necurată între păcatele trupesti: *«Iar faptele trupului sînt cunoscute; ele sînt desfrînarea, necurăția, destrăbălarea, închinarea la idoli»* (Gal. 5, 19)⁶⁵². Rătăcirea premerge cele și mai rele și despărțirea de Dumnezeu aduce în mod necesar îmbolnăvirea de cele mai rele dintre toate patimile. Deci aceia jucau cîntînd cîntece de ospete, făcînd și grăind faptele urite ale celor îmbătați. Iar dumnezeiescul Moise necunoscînd cele ce se îndrăzneau, Dumnezeu i le face arătate, zicînd: *«Du-te, coboară repede de aici. A săvîrșit nelegiuire poporul pe care l-ai scos din Egipt. S-a abătut repede de la calea pe care le-ai poruncit-o. Și-au făcut lor un vițel și s-au închinat lui. Și au zis: Aceștia sînt dumnezeii tăi, Israile, care*

652. Pentru cine socotește că lumea e una cu divinitatea, toate ale ei sînt egale: binele și răul, adevărul și minciuna. Nu mai e nici o deosebire între ele. Și alege cele plăcute, care sînt minciuna și destrăbălarea.

te-au scos din pământul Egiptului. Și acum lasă-Mă, că mîniindu-Mă cu urgie asupra lor, îi voi pierde pe ei. Și te voi face pe tine neam mare. Și s-a rugat Moise înaintea Domnului Dumnezeuului său» (Ieș. 32, 7—11).

Auzi cum Israil fiind ușuratic și repede schimbător și foarte aplecat spre apostazie, Dumnezeu nici nu-l mai învrednicește să-l mai numească poporul «Său». Ci deși El Însuși a rinduit legea, atribuie acest fapt lui Moise: «Căci s-au abătut, zice, repede de la calea pe care le-ai poruncit-o lor». De aceea și Hristos a spus că Judecătorul va zice la scaunul dumnezeiesc celor ce au disprețuit cele drepte și și-au însușit părerile necredinței și n-au gîndit să lucreze cu adevărat cele bune: «V-ați depărtat de la Mine, nu vă cunosc pe voi» (Ps. 6, 9). Așadar cunoscuți de Dumnezeu și popor cu adevărat al Lui sînt cei ce rămîn nerupți de dragostea față de El și păstrează sinceritatea în credință și rămîn neclintii în lucrarea celor bune și resping păcatele din ușurătate.

Dar s-a rugat Moise și a cerut lui Dumnezeu să oprească minia împotriva tuturor. Căci trebuia ca mijlocitorul să imite pe Hristos, care a înlăturat minia ce se afla de la început asupra noastră pentru multele păcate, ca Fiul care a dăruit celor ce au păcătuit dreptatea întru credință⁶⁵³. Deci și prin aceasta Moise este iar chip al mijlocirii lui Hristos. Și dumnezeiescul Moise prin rugăciunile lui îmblinzește pornirea miniei lui Dumnezeu. Apoi coboară din munte. Dar cînd a auzit pe judecători și au venit la urechea lui glasurile celor beți, a spart tablele în care erau scrise legile, nemaînvrednicindu-i de povățuire (de pedagogie) pe cei deveniți neascultători, neînțelegători, sau puțin înțelegători și avînd mintea cu totul predată celor

653. Sînt mijlocitori pentru noi la Dumnezeu de diferite grade. Căci la Dumnezeu au intrare și ascultare cei curați cu inima și plini de iubire față de El. Pentru că mintuirea nu e o faptă arbitrară și juridică a lui Dumnezeu, pe care o face cu oricine, ci depinde și de bunătatea și iubirea omului. Cu acestea se înalță omul în zonele înalte ale lui Dumnezeu cel atotbun și atotcurat. Nu-l declară drept pe unul care se încapățînează să rămînă rău. Dar cel bun are ascultare la Dumnezeu, pentru că și-a deschis sufletul Lui. Dar înmoaie și inima celui pentru care mijlocește. Cînd poporul evreu dădea ascultare lui Moise, acesta a putut împlini lucrarea lui mijlocitoare. Iar cînd poporul s-a abătut de la Dumnezeu, mijlocirea lui Moise n-a mai avut efect, ca să aibă din nou cînd a reușit să readucă poporul la ascultare. Cel mai înalt Mijlocitor este Hristos, pentru că în calitate de Fiul al Tatălui, făcut Om, a avut cea mai deplină iubire față de Tatăl și ca Om. Dar prin jertfa Lui pentru oameni, a înmuiat și inima multora din ei.

necuverite și de aceea ușor de căzut în apostazie. Iar venind la adunare a sfărîmat și a măcinat vițelul. Apoi aruncîndu-l în apă a adăpat cu el pe fiii lui Israil (Ieș. 32, 15—20), arătînd prin aceasta că și în ficat și în măruntaie s-a întins necredința. Ba socotesc că prin aceasta le vestește că și inima o au plină de spurcata și scirboasa slujire la idoli. Apoi chemînd pe cei aleși, le-a poruncit să omoare pe cei mai vinovați dintre ei, necruțînd nici pe frate, nici pe vecin, nici pe cunoscuți. Și au căzut douăzeci și trei de mii. Iar după ce a fost îmblînzit Dumnezeu cu o astfel de pedeapsă moderată a abaterii lor de la credință, s-a întors la Dumnezeu și a făcut rugăciuni pentru ceilalți. Și de-abia atunci Dumnezeu l-a ascultat, dar spunîndu-le că nu va mai fi El cu ei, ci le va trimite un înger supraveghetor și conducător pe cale. Aflînd acestea poporul plîngea. Iar Dumnezeu a poruncit să-și dezbrace hainele și toată podoaba și să umble astfel întristat.

Făcîndu-se aceasta, a luat, zice, Moise, cortul său și l-a întins în afara taberei (Ieș. 32, 31 ; 33, 2—7). Acesta e cuvîntul pe scurt al istoriei.

Dar vom afla pe Israil îndrăznind aceleași lucruri și cînd s-a făcut Unul Născut om ca noi. Căci i-a chemat în Împărăția cerurilor, ca odinioară prin Moise în pămîntul făgăduinței, făgăduind să elibereze pe cei ce cred în El ^{653 b}. Fiindcă așa i-a eliberat și pe cei din singele lui Israil de sub stăpînirea Egiptului pe cei ce au primit cu credință mîntuirea prin înger. Pentru că au jertfit mielul, ca chip al lui Hristos, care a împlinit taina ⁶⁵⁴. Dar cei ce aveau legea

653. b. Hristos a dus la împlinire tot ce prin Moise era chip și deci făgăduință a ceea ce se va împlini în mod real. Chipurile din Vechiul Testament au în ele și întrețin tensiunea spre adevăr ca țintă. Au în ele o perspectivă istorică, întrețin dinamismul istoriei în înaintarea vieții omenești spre înălțarea desăvîrșirii prin tot mai marea apropiere de Dumnezeu în Hristos.

654. S-ar putea ca această frică să însemne și asprimea lui Dumnezeu ce se răspindea din Lege. Așa se cerea să fie educați la început oamenii în credința într-un singur Dumnezeu. Dar ea-i pregătea spre a ajunge să primească pe Dumnezeu întreg al iubirii. Deci cînd se va ridica acoperămintul de pe lege, se va vedea lumina iubitoare a lui Dumnezeu. Așa va fi fața lui Hristos, ca și toată învățătura Lui. O accentuată arătare a acestei lumini a fost cea de pe fața lui Hristos pe Tabor. Fața lui Moise s-a întipărit de lumină cînd i-a grăit lui Dumnezeu.

călăuzindu-i bine prin umbră și chipuri spre Hristos, întorceau cuvintele lui Moise în sus și în jos, dar nu l-au primit pe Moise însuși (căci le-au preschimbât în învățătură și porunci ale oamenilor), scuturînd însuși jugul cinstirii lui Dumnezeu. Căci nu l-au primit nici decum pe Cel prin care ține și cîrmuiește toate, adică pe Hristos. Și care e pricina? S-au abătut spre înșelăciunea lumească și făcînd din plăcerile lumii acesteia ținta străduințelor celor mai interesate, L-au respins pe El. Căci chemați la nuntă, n-au voit să vină, ci au preferat femeile și ciștigurile din țarină. Și a fost timpul ca Israil care se rostogolise în această lipsă de credință să suporte toată urgia. Dar rugăciunile sfinților au mîntuit rămășița. Însă peste cei mai mulți a venit pedeapsa. Căci au căzut uciși de sabie și decimați în război amar, însă nu au cunoscut că aceste rele au fost rezultatul dușmăniei lor nebune împotriva lui Hristos. Pentru că Hristos lepădînd haina vechiului renume și toată podoaba duhovnicească, bolesc iarăși de urîtenie și sînt dezbrăcați de toată slava.

Iar că și Hristos însuși S-a despărțit de ei, a dat de înțeles Moise, mutîndu-și cortul său departe de tabără. El a arătat prin aceasta cum Hristos a părăsit mulțimile sau taberele lor, plecînd într-un fel oarecare departe de la ele, așezîndu-și cortul neclintit, sau Biserica între neamuri. Pe aceasta o declară proprie Lui, zicînd prin glasul Psalmistului: *«Aci voi locui, că am ales-o pe ea»* (Ps. 26, 14). Trebuiau deci să se vadă îmbrăcați în podoabă și slavă cu cei ce nu aveau pe Emanuil, pe Domnul slavei, dar a îmbrăcat în podoaba credinței și a virtuților pe cei ce-L iubesc pe El, încît simțînd aceasta cu putere, zic: *«Să se bucure sufletul meu întru Domnul. Că în haina mîntuirii și cu veșmîntul veseliei m-a îmbrăcat. Ca unui mire mi-a pus mie cunună și ca pe o mireasmă m-a împodobit cu podoabă»* (Isaia 61, 10). Căci e o frumoasă, aleasă frumusețea spirituală în Hristos, prin Care și cu Care slavă lui Dumnezeu și Tatăl împreună cu Sfîntul Duh acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Cel ce spune cuiva lucruri înalte îl umple pe acela de lumina unor noi înțelesuri, care se răsfrînge și pe față. Lumina apare pe fața unei persoane cînd îi vorbește iubitor o altă persoană. Lumina de pe fața lui Hristos s-a accentuat cînd Tatăl l-a vorbit ca omului, curățîndu-l și în această calitate iubirea de Tată.

Despre acoperământul de pe fața lui Moise

«Înțelegi oare cele ce le citești?» (Fapte 8, 50). Se cuvine să se spună aceasta multimii Iudeilor, care trebuie socotiți că au ajuns la atîta neînțelegere, încît să fie numiți de Sfînta Scriptură fără inimă. «Căci iată, zice, un popor nebun și fără inimă. Ochi au și nu văd; urechi au și nu aud» (Ier. 5, 21). Că și legea cea prin Moise li s-a făcut cu totul nefolositoare, din pricina neînțelegerii lor, ne-a arătat-o și Hristos Însuși zicînd: «Cercetați Scripturile, că vouă vi se pare a avea în ele viața veșnică. Și acelea mărturisesc despre Mine. Și nu voiți să veniți la Mine, ca viață să aveți» (Ioan 5, 39—40). Căci împietrire s-a făcut lui Israil în parte, erau zăbavnici în privința credinței, greu de urnit în a voi și cugeta cele folositoare spre mîntuire (Rom. 11, 2). Dar nu vor scăpa de osîndă, că după ce au ales ceea ce e de folos, s-au mutat la neascultarea de neîndreptat și avînd lumina cea din cer și de sus, au iubit să umble pe noapte și în întuneric (Ioan 3, 19). Această a dat-o de înțeles și proorocul zicînd despre ei: «Așteptînd ei lumina, li s-a făcut întuneric; așteptînd strălucire, au umblat în noapte» (Isaia 59, 9). Căci au rămas învîrtoșiți și neînfrînați și nu s-au învrednicit de nici o rațiune de vreun folos și de cele prin care puteau scăpa de ceea ce este nedrept. De aceea le-a spus Hristos: «Eu sînt lumina lumii» (Ioan 8, 12); și: «Pînă ce aveți lumină, umblați în lumină, ca să nu vă cuprindă întunericul» (Ioan 12, 35). Iar ei erau deoptrivă cu cei ce nu au minte, sau judecată sănătoasă. De aceea au și fost cuprinși de întuneric, și viețuiesc ca într-o noapte, lipsiți cu desăvîrșire de strălucirea dumnezeiască și neavînd lumina dumnezeiască. Căci nu înțeleg de Dumnezeu insuflata Scriptură. Iar pricina o lămurește dumnezeiescul Pavel: «Că pînă în ziua de azi rămîne același acoperămint nedescoperit pe citirea Vechiului Testament, pentru că în Hristos se înlătură. Ci pînă astăzi, cînd se citește Moise, zace un acoperămint pe inima lor. Iar cînd se vor întoarce către Domnul, se va ridica acoperămintul. Iar Domnul este Duhul. Și unde este Duhul Domnului, acolo este libertatea» (II Cor. 3, 14—17).

Privește deci taina care luminează din Sfintele și Vechile Scripturi. Acolo se scrie așa: «Și a zis Domnul către Moise: Scrie ție cuvintele acestea. Că pe aceste cuvinte voi pune legămint cu tine și cu Israil. Și a fost acolo Moise patruzeci de zile și patruzeci de nopți. Pline n-a mîncat și apă n-a băut. Și a scris cuvintele acestea pe tablele Legămintului, cele zece porunci. Iar cînd a coborît Moise de pe munte, cele două table erau în mîinile lui. Iar coborînd Moise de pe munte, el nu știa că s-a slăvit fața lui cînd i-a vorbit Dumnezeu. Și

a văzut Aaron și toți bătrînii lui Israel pe Moise. Și era slăvită fața lui și le-a fost frică să se apropie de el. Și i-a chemat pe ei Moise și s-au întors spre el Aaron și toate căpeteniile adunării. Și a grăit către ei Moise și după aceea au venit la el toți fiii lui Israel. Și le-a poruncit lor toate cîte a grăit Domnul în muntele Sinai. Și după ce a încetat să grăiască către ei, a pus pe fața sa un acoperămînt. Dar cînd intra Moise înaintea Domnului ca Acesta să-i grăiască lui, își ridica acoperămîntul pînă ce ieșea de la fața Lui⁶⁵⁵. Și ieșind grăia iarăși tuturor fiilor lui Israel, cîte i-a poruncit lui Domnul. Și vedeau fiii lui Israel fața lui Moise că s-a slăvit. Și puneau iarăși Moise acoperămîntul pe fața sa, pînă cînd intra să i se vorbească lui» (Ieș. 34, 27—35).

Dumnezeul tuturor scrie pe table de piatră legea. Dar fiindcă fața lui Moise s-a întipărit de lumină prin iradierea luminii dumnezeiești prin faptul că a stat pe munte și s-a reținut de la cele omenești patruzeci de zile, cei aleși din fiii lui Israel și înaintea celorlalți Aaron, nu suportă această lumină. Întorcîndu-se deci și luînd-o la fugă, îi reîntoarce Moise și grăiește astfel fiilor lui Israel, opunînd acoperămîntul feței și făcînd suportabilă prin umbriri mulțimea razelor luminii dumnezeiești ce porneau din fața lui⁶⁵⁶. «Dar cînd intra la Dumnezeu, se ridică acoperămîntul». Înțelege deci, că în înțelegerea Iudeilor nu putea încăpea nici măcar lumina legii. Dar dacă se înțeleg duhovnicește cele scrise în ea, nimic altceva nu e acoperit în ea decît taina lui Hristos, care aduce în inimile ascultătorilor lumina dumnezeiască și atotstrăvezie. Însă cei din Israel nu puteau auzi cuvinte atît de minunate, nici înțelege cu ușurință adîncimea tainei. De aceea Nicodim cînd l-a auzit pe Hristos vorbind de renașterea prin Duh, a întrebat rece și copilărește: «Cum poate să se nască din nou omul, fiind bătrîn? Oare, poate intra a doua oară în pîntecul maicii lui și să se nască?» (Ioan 3, 4). Și a adăugat la acestea cînd Hristos i-a spus că trebuie respectate prin credință cele mai presus de minte și rațiune: «Cum pot să se facă acestea?» (Ibid. 9), deși legea a descris de mai înainte taina prin mii de chipuri. Deci Iudeilor le era cu neputință de primit chiar și lumina legii,

655. Intrînd Moise într-o comuniune mai intimă cu oamenii, își arată dincolo de lege care intră cu umanitatea sa care le arată tînta spre care vrea să-i ducă. După aceea cînd vorbea prin el numai legea, își puneau iarăși acoperămîntul. Dar cînd intra în comunicare mai intimă cu Dumnezeu, își ridica acoperămîntul. Intra iarăși în comunicarea iubitoare. Însăși realitatea persoanei altuia, cînd mi se comunică iubitor, este o lumină pentru mine.

656. Moise pune pe fața lui din care iradiază lumina un acoperămînt umbrînd astfel puterea luminii ce pornea din fața lui și făcînd astfel suportabilă această lumină mulțimii. Nu putea mulțimea să suporte o revărsare de comunicare prea bogată, dumnezeiască, pentru că nu era crescut spiritual pentru aceasta.

și nu numai celor din mulțime, ci și celor aleși și sfințiți (preoților). Ai auzit că Aaron se temea împreună cu bătrînii de slava lui Moise. De aceea își puna Moise cu folos acoperămintul pe față. Căci legea are pe ea umbră, sau grosimea literii și nu o prea strălucită istorie. Dar intrînd Moise în fața lui Dumnezeu, își scoatea acoperămintul. Aceasta o vom afla că se petrece cu adevărat și cu noi. Căci aduși fiind noi de Hristos în fața lui Dumnezeu și Tatăl, vom vedea slava lui Moise fără umbră, înțelegînd legea duhovnicește. «Căci ne-am preschimbat din slavă în slavă», după cum s-a scris (II Cor. 3, 18). Iar că taina lui Hristos e întru slavă, cum ne-am putea îndoi, cînd fericitul Pavel spune limpede despre Întîiul și al Doilea Legămint: «Căci dacă slujirea osîndeii a fost întru slavă, cu atît mai mult va prisosi întru slavă slujirea dreptății» (Ibid. 9). Dar a încetat umbra legii, deși era cinstită cu slava cea prin Moise, sau a feței lui Moise. Însă cele ale lui Hristos rămîn neclintite și îmbogățește cu o slavă și cu un har mai mare decît cea veche.

Deci înlăturîndu-se umbrele cele din lege, «vom privi ca în oglindă» (vom oglindi) slava lui Dumnezeu, după cum s-a scris (Ibid. 18). De vom auzi în chip de mielul junghiat, îndată vom cunoaște taina, cunoscînd Mielul care din pricina noastră și pentru noi S-a predat pe Sine întru miros de bună mireasmă lui Dumnezeu și Tatăl⁶⁵⁷. «Și dacă cenușa vițelei stropind pe cei spurcați, îi sfințește spre curățenia trupului» (Evr. 9, 13), cu atît mai mult vom înțelege curățirea prin Hristos, cea prin apă și prin Duh, eliberîndu-ne nu de petele trupești, ci spălîndu-ne de întinăciunea murdăriei în duh și în suflet. Căci am fost sfințiți în Hristos.

Dar vom mai adăuga spre folos și aceasta. Pînă aci am înfățișat istorisirea capitolelor din Ieșire nu nesocotind tălmăcirea celor următoare, ci pentru că după scrierea Cuvintelor *Despre închinarea în Duh și în Adevăr*, am supus unei cercetări alcătuirea cortului sfînt și a tuturor celor aflate în el, adică a chivotului, a mesei, a sfeșnicului, ca să nu lipsească nimic din înfățișarea celor necesare. Am dedicat acestora cuvîntul al nouălea și al zecelea. Iar Dumnezeului nostru slavă în vecii vecilor. Amin.

657. Dacă în jertfirea mielului înconștient nu s-ar ascunde nimic mai adînc, nu s-ar afla în această jertfire nici o taină. Ea ne-ar da să cugetăm doar la un Dumnezeu căruia îi trebuie o carne de animal, greu de acceptat, sau cel mult o renunțare la un bun material al nostru. Dar junghierea mielului înconștient e un simbol care se ascunde în sine trebuința junghierii celui mai înalt miel: Fiul lui Dumnezeu făcut om; și o jertfire a Lui de bună voie pentru noi, ca uniți cu El, să predăm și noi spiritual viața noastră lui Dumnezeu, înțeles ca Tată suprem. Se ascunde taina iubirii celei mai înalte a lui Dumnezeu față de noi, care face să jertfească pe însuși Fiul Său pentru noi, ca iubire de om, ca și noi toți să-L iubim pe Tatăl, ca răspuns la iubirea Lui.

GLAFIRE LA LEVITIC

CARTEA ÎNTÎIA A GLAFIRELOR LA LEVITIC

Patima lui Hristos este mîntuitoare

1. «Dumnezeul tuturor n-a făcut moartea, nici nu se bucură de pierderea celor vii; ci le-a făcut ca să fie, și făcerile lumii sînt mîntuitoare. Și nu e împărăție a iadului pe pămînt», după cum s-a scris (Înt. Sol. 1, 13—14). «Moartea a intrat în lume prin pizma diavolului» (Înt. Solomon 2, 24) ⁶⁵⁸.

Cuvîntul cuprinde în sine adevărul. Căci n-a supus Creatorul făptura Sa atît de strălucită și de minunată forțelor ce o pot corupe cu ușurință, ci moartea s-a introdus din minie, pentru că protopărintele Adam nesocotind porunca dumnezeiască, s-a aplecat spre neascultare. Dar au încetat la sfîrșit și s-au desființat în Hristos prin ascultare vinile prin ascultarea unui singur om ⁶⁵⁹. Căci am fost îndreptați (și îndreptățiți) în El. Aceasta o va mărturisi dumnezeiescul Pavel: «Că precum prin neascultarea unui om cei mulți s-au făcut păcătoși, așa prin ascultarea unui singur om, s-au făcut drepți cei mulți» (Rom. 5, 18). În acela am fost osîndiți la moarte; dar am fost miluiți și ne-am înnoit spre viață prin Hristos. Căci «s-a făcut ascultare

658. Dumnezeu aduce la existență persoanele umane ca să moară rînd pe rînd. Acesta ar fi un act absurd al lui Dumnezeu. Moartea lor nu se poate explica decît sau ca un proces continuu al unei esențe oarbe, supusă legii producerii și pieirii persoanelor, sau despărțirii voite a acestora de Dumnezeu, izvorul vieții. Cum prima alternativă e și ea absurdă, nu rămîne valabilă decît a doua. Oamenii sînt creați de Dumnezeu ca să fie în veci, nu ca să moară. De aceea ei nici nu mor de tot, ci ajung la o slăbire maximă a existenței. Iar aceasta nu se poate explica decît din voia lor, asupra căroră are o înfrîurire și lucrarea duhurilor rele. Nu pot să fie în plinătatea fericită a existenței fără voia lor. Moartea persoanelor umane implică deci venirea lor la existență prin crearea lor din nimic de un Dumnezeu personal și libertatea lor. Orice lucrare a lui Dumnezeu e mîntuitoare de moarte și de nefericire. Moartea și nefericirea se explică din voia făpturilor conștiente și din ispita diavolului. Moartea vine din despărțirea între Dumnezeu și persoanele create de El. Dar Dumnezeu nu se desparte de ele. Se despart numai ele cu voia lor. Aceasta le slăbește spiritul și acesta odată slăbit, nu mai poate ține materia trupului în coeziune. Dar el rămîne însă cu o viață spirituală slăbită și strîmbată. Dar nu dispăre pentru că Dumnezeu nu-și retrage toată puterea cu care-l susține în existență.

659. Ascultarea Acestui singur om a fost ascultarea Fiului lui Dumnezeu ca om și de aceea a avut în ea puterea adîncă și afectuoasă care s-a transmis tuturor celor ce I s-au deschis prin credință.

tător Tatălui pînă la moarte» (Filip. 2, 8)⁶⁶⁰; și și-a pus viața pentru noi (Ioan 5, 15). «Și cu rana Lui noi ne-am vindecat», după cum s-a scris (Isaia 53, 5)⁶⁶¹. S-ar putea spune că îmbolnăvind-ne în Adam de păcatul alipirii la lume, ne-am făcut în Hristos jertfă duhovnicească și binemirositoare lui Dumnezeu și Tatăl, bună și primită, mult mai bună decît cea după lege⁶⁶². Hristos este deci pîrga noastră și El ne-a înnoit calea. Așa zice David în Cartea Psalmilor către Tatăl și Dumnezeu cel din ceruri: «Jertfă și prinos n-ai voit. Ci trup Mi-ai alcătuit. Arderi de tot și pentru păcat n-ai binevoit. Atunci am spus: Iată vin, Dumnezeule, să fac voia Ta» (Ps. 39, 10). Aceasta se poate vedea și din cele scrise în Levitic, care sînt așa: «Iar de veți aduce jertfă Domnului din pîrga roadelor, să fie pîrgă Domnului grăunțe nouă, coapte...; și să aduci jertfa pîrgii roadelor. Și vei turna peste jertfă untdelemn și vei pune pe ea tămîie. Căci jertfă este. Și va aduce preotul spre pomenire din grăunțe împreună cu untdelemn și toată tămîia ei jertfă este Domnului» (Lev. 2, 14—15).

2. Deci înțelesul scrisului este foarte lămurit și nu are, precum socotesc, nevoie de osteneală pentru a-l înțelege în subțirimea lui. Deci voi spune aceasta: Grăunțele măcinate sînt făina. Iar în aceste chipuri se dă de înțeles taina lui Hristos. Căci El este jertfa pentru noi, pîrga roadei duhovnicești, adică pîrga umanității, întiul născut din morți, întiul în nestrîcaciune, pîrga celor adormiți. Ca un «grăunte de grîu» căzut pe pămînt și murind, a răsărit înmulțit ca un spic^{662 b}.

660. Aceasta nu înseamnă o ascultare care-L lasă pe Hristos ca om, exterior Tatălui, ca pe un rob. Ci e o ascultare a iubirii. S-a predat Tatălui ca om pînă la renunțarea la viața Sa, care era o viață exterioară Tatălui. Hristos a găndit ca om: «Nu mai voiesc să trăiesc Mie, ci Tatălui; voiesc să renunț la viața Mea ca om, pentru a le da și fraților Mei oameni această voință pentru a primi o a doua viață, din comuniunea cu El». Viața noastră era și așa osîndită la moarte prin despărțirea neascultătoare de El. Hristos a prefăcut moartea ca osîndă a neascultării, în moartea ca renunțare la acest fel de viață «moartă», din suprema ascultare iubitoare față de Tatăl, pentru ca intrînd prin aceasta în comuniune desăvîrșită cu Tatăl, să primească o viață înnoită din această comuniune.

661. «Rana Lui» e moartea Lui. Ne-am vindecat cu ea, sau am dobîndit o viață nouă, pentru că uniți cu El trăim și noi predarea umanității noastre «moarte», Tatălui, sau transformarea morții ei ca osîndă, încă pînă trăim, în moartea ca predate iubitoare a ei Tatălui.

662. Moartea ne-a venit din despărțirea de Dumnezeu și alipirea la lume. Aceasta era o moarte ce răsplinea putoarea putreziciunii și a unei vieți sufletești ostile lui Dumnezeu. În Hristos moartea s-a făcut pentru El ca om și pentru noi, dacă ne alipim Lui, o jertfă din care se răspîndește buna mireasmă a iubirii față de Tatăl. E o jertfă în care se află puterea Duhului Sfînt care întărește duhul omului eliberîndu-l de poftile egoiste, de frică, de neputința de-a păstra trupul coerent prin unirea strînsă cu sufletul. Această moarte ca jertfă e superioară jertfelor de animale din legea veche.

662 b. Că Fiul lui Dumnezeu e Unul-Născut. Făcut om non și înviat din morți e Întiul-Născut, căci El n-a anulat umanitatea existentă, ci s-a încadrat în ea, făcîndu-Se între frații Săi primul născut ca om nou și înviat din morți. Ca prim

Aceasta ne-a spus-o El Însuși, zicînd : «*Dacă grăunțele de grîu căzînd în pămînt, nu va muri, rămîne singur ; iar de va muri, multă roadă va aduce*» (Ioan 12, 24).

Dar n-a murit pentru Sine, ci nouă. Aceasta ne-o arată foarte frumos litera legii : «*Dacă va voi cineva, zice, să aducă drept dar Domnului jertfă din pîrga roadelor, să fie grăunțe noi, coapte și măcinate Domnului*». Observă deci cum ne îndeamnă Moise sau litera legii să aducem rod din cele noi. Căci, precum am zis, El e pîrga firii înnoite spre înnoirea vieții ; și întru El toate noi s-au făcut (II Cor. 5, 17). Dar nu numai din grîu se aduc cele spre jertfă, ci și din legume sfărîmate. Căci precum a poruncit să se aducă ardere de tot grîul făcut făină și nu însăși grăunțele întregi, așa a poruncit să se facă și legumele fărîmîțate, adică înmuiate, ca să fie potrivite jertfei și bune de mîncare. Căci obișnuim să nu mîncăm grăunțele întregi și nefărîmîțate. De aceea și «*Hristos e pîrgă și jertfă plăcută lui Dumnezeu*» (Filip. 4, 18), atotbinemirositoare și foarte bună de mîncat și nouă înșine ⁶⁶³. «*Căci El este plînea care s-a pogorît din cer și a dat viață lumii*» (Ioan 6, 50) și ni s-a dat nouă de mîncare ca o făină sau grîu măcinat.

Iar peste jertfă a spus că trebuie să se toarne untdelemn și a poruncit să se pună și tămîie. Untdelemnul închipuiește simbolic grăsimia și veselia, iar tămîia închipuiește sfințenia și buna mireasmă. Aceasta arată că Hristos S-a făcut, precum am spus, jertfă pentru noi și pîrga rodurilor duhovnicești ale țarinelor.

Iar că moartea nu l-a fost Lui spre plîngere și jale, ci mai degrabă spre desființarea lacrimilor și vaietelor și spre nădejdea plină de bucurie, cum s-ar putea îndoi cineva ? Căci nu L-au putut închide porțile iadului, nici n-a rămas între morți, ci deși moartea a putut să-L soarbă, după glasul proorocului (Osea 13, 14). Dumnezeu a șters toată lacrima de la toată fața (Apoc. 7, 17) ; a șters osînda poporului din tot pămîntul. Cum și în ce mod ? A înviat Hristos, călcînd moartea, ca și pe noi să ne elibereze de stricăciune (Rom. 8, 21) ; și ștergînd

născut din Fecioară nu le dă și celorlalți putînta acestei nașteri, dar ca înviat le dă și celorlalți putînta învierii. În sensul acesta El e grăunțele ce murînd în pămînt, răsare ca spic înmulțit.

663. Precum din jertfele aduse în Vechiul Testament mîncau și cei ce le aduceau, împărtășindu-se de sfințenia simbolică ce o dobîndeau prin faptul că erau puși în legătură cu Dumnezeu, așa ne împărtășim și noi de trupul și sîngele lui Hristos predate ca jertfă Tatălui pentru a fi și apropiați de Tatăl cum S-a făcut Hristos ca om aducîndu-Se jertfă Tatălui. Trupul și sîngele Lui se umple de bunăvoința Tatălui prin faptul că l se predau Lui. Noi ne însușim prin urmare trupul și sîngele Lui plini de bunăvoința Tatălui. Sau împărtășindu-ni-se și nouă, urcăm și noi împreună cu El sub bunăvoința Tatălui.

lacrima din pricina acesteia, să ne convingă să strigăm cu bucurie: *«Întorsa-i plinsul meu în bucurie, rupt-ai sacul meu și m-ai încins cu veselie»* (Ps. 29, 12) ⁶⁶⁴.

Dar dacă vrea cineva, o poate înțelege aceasta și altfel. Anume că în Hristos am fost miruiți. Aceasta socotesc că înseamnă: *«Uns-ai cu untdelemn capul meu»* (Ps. 22, 5).

Iar faptul că moartea lui Hristos nu e pentru niscăi pricini bine-cuvîntate, sau pentru păcate, ci jertfă foarte importantă și cu desă-vîrșire neprihănită pentru noi (căci s-a adus ca să desființeze păcatul și moartea din păcat și pentru el ⁶⁶⁵), o poți înțelege prin tălmie. Proto-părintele Adam și-a adus prin neascultările de la început blestemul atotpreacuvnit ^{665b}. Căci după ce s-a îmbolnăvit de prea uritul păcat, a și fost cu dreptate osîndit ⁶⁶⁶. Dar Mintuitorul și Domnul tuturor nefiind osîndit pentru nimic necuvnit (căci n-a făcut păcat), s-a făcut jertfă bună și binemirositoare pentru noi și ca o pîrgă a noilor roade de tot felul, adică a grîului și a legumelor. Căci a murit pentru toți, mici și mari, neamuri și Iudei. Căci ne-am făcut prin El și în

664. Moartea și-a schimbat sensul, direcția și efectul în Hristos. Nu mai e o despărțire de Dumnezeu, și în acest sens păcat și pedeapsă, ci predarea existenței proprii lui Dumnezeu. De aceea nu mai sfîrșește într-un minus extrem de viață, ci într-o mare îmbogățire și putere sufletească, ceea ce aduce și învierea trupului, pentru Hristos imediat, pentru noi la sfîrșitul chipului actual al lumii, cînd prin trupul înviat al lui Hristos, sau plin de maxima putere spirituală se va revărsa și în sufletele omenești puterea de-a reface trupul în stare înnoită, nemuritoare. Prin moarte Hristos se afundă cu sufletul Său deplin în dumnezeirea Sa, luînd pentru aceasta din ea puterea învierii trupului. Deci ea nu e prilej de plîns, ci de bucurie. Dar aceasta numai după ce ea și-a sfîrșit lucrarea ei. Cînd începe, ea pricinuieste la orice om, frică și durere. Moartea lui Hristos e o îmbinare de contradicții: de tărie de-a o accepta și de slăbire voită a lucrării sufletului de-a menține trupul unit cu el; o tărie a sufletului de-a accepta în mod voit slăbiciunea Sa pînă la capăt. Dar tocmai această tărie de biruire a fricii de moarte dusă pînă la capăt, însemnînd maxima manifestare a iubirii față de Dumnezeu, umplînd sufletul la maximum de puterea dumnezeirii, devine putere a învierii.

665. Moartea ca dăruire a vieții lui Dumnezeu este de fapt desființarea desăvîrșită a egoismului, care e pricina oricărui păcat. Cu atît mai mult a fost moartea lui Hristos opusul oricărui păcat, cu cît prin ea Hristos a intrat cu umanitatea Sa în dumnezeirea Sa, iubirea umanității fiind împlinită, de iubire dumnezeirii. Astfel «cu moartea pe moarte a călcat». Căci moartea Lui nu e numai expresie a slăbiciunii sufletului, ci și a tăriei Lui. Așa e pînă la un grad și moartea credincioșilor. Moartea lui și a altora nu sfîrșește în suprema slăbiciune vecină cu nimicul, ci în Dumnezeu Izvorul vieții. De aceea creștinii spun: «s-a odihnit în Domnul», sau «a repausat» (a răposat).

665 b. Neascultarea lui Adam, ca despărțire cu sufletul sau cu voia, de Dumnezeu care i-a adus moartea, dar nu ca desființare totală, pentru că sufletului i-a rămas puțința cît e pe pămînt să revină la viață (la plinătatea vieții în Dumnezeu), dar numai prin asumarea naturii noastre de Fiul lui Dumnezeu, arată puțința de largă mișcare pusă în om de Dumnezeu de la vecinătatea cu nimic, la plinătatea vieții în Dumnezeu.

666. S-a osîndit singur despărțîndu-se sufletește sau cu voia de Dumnezeu prin păcatul neascultării.

El spre amintire lui Dumnezeu și Tatăl⁶⁶⁷. De aceea spune litera legii : «Și va aduce preotul spre pomenire din grăunțe împreună cu untdelemn și toată tămălia jertfă Domnului» (Lev. 2, 16).

Căci după ce l-am supărat prin multele păcate, am ieșit de la ochii Tatălui. Dar după ce Hristos s-a făcut jertfă pentru noi, și-a adus aminte de noi și ne-a binecuvîntat : «A binecuvîntat pe cei ce se tem de El, pe cei mici cu cei mari» (Ps. 113, 21). De aceea am și fost învățați să cîntăm și să zicem : «Binecuvîntați sîntem noi de Domnul Cel ce a făcut cerul și pămîntul» (Ps. 113, 23). Dar și în alt mod ne explică legea jertfa lui Hristos, zicînd : «Iar de va fi darul lui jertfă către Domnul, de-l va aduce din vite, fie parte bărbătească, fie femeiască, să-l aducă curat înaintea Domnului. Și să-și pună mîinile peste capul, darului și să-l junghie înaintea ușilor cortului mărturie. Iar fiii lui Aaron, preoții, vor turna sînge peste jertfelnic, împrejurul arderilor de tot. Și să aducă din jertfa mîntuirii dar Domnului grăsimă care acopere pîntecele și toată grăsimea de pe pîntece și amîndoi rărunchii și grăsimea de pe ei, cea de pe coapse și pielea de pe ficat o va scoate cu rărunchii. Și le vor aduce pe ele fiii lui Aaron, preoții, pe jertfelnic, spre ardere de tot, peste lemnele de pe focul de pe jertfelnic, dar spre miros de bună mireasmă Domnului» (Lev. 3, 1—5).

Dar nu numai din vite, ci de va voi cineva, va aduce spre ardere de tot ca jertfă de mîntuire și din oi sau din capre, lucrînd în același fel. În toate să fie săvîrșirea jertfei în același mod. Și fie că e animalul de jertfă parte bărbătească, fie parte femeiască, el trebuia să fie cu desăvîrșire curat de orice pată. Înțelesul jertfei se referea la Emanuil. El este vițelul gras, jertfa fără prihană, Cel ce ridică păcatele lumii și se junghie în chipul țapului pentru noi. Căci după lege se junghia un țap pentru păcat. Dar privește iarăși cu înțelegere subțire modul jertfei. Litera legii nu face deosebire între partea bărbătească și femeiască. Prin aceasta se înțelege că în ambele este Hristos. În partea bărbătească, pentru că e conducător și povățuitor, căci în amîndouă privințele bărbatul are un rol mai însemnat ; în partea

667. Moartea ca jertfă e opusă morții de pe urma păcatului. Ultima e capătul final al despărțirii de Dumnezeu, prima e capătul final al înaintării spre Dumnezeu. Această schimbare de direcție a morții a avut loc în Hristos, dar ca reprezentant al tuturor oamenilor, care în El și-au găsit un început nou, sau pîrga înnoită a lor. În El e concentrată oarecum toată omenirea virtual, avînd ca fiecare să-și găsească personal actualizarea cuprinderii Sale virtuale în El. Tatăl ne are în Hristos pe toți în amintirea Sa virtuală. Depinde ca fiecare din noi să facă această aflare a Sa în amintirea virtuală a Tatălui în amintire actuală. Depinde de fiecare să facă pe Tatăl să spună : «Da, tu te afli în Fiul Meu, sau unit cu El, prin asemănarea pe care ți-ai realizat-o cu El».

femeiască pentru că s-a așezat sub lege, deși e conducător⁶⁶⁸, căci femeia e supusă și a doua după bărbat, odată ce este cu adevărat mai mică și de măsuri mai reduse. Dar ceea ce se jertfește este neprihănit. Și așa este Hristos. De aceea a spus: «*Vine stăpînitorul lumii acesteia și nu va afla în Mine nimic*» (Ioan 14, 30). Iar pentru Iudei și-a făcut din lipsa oricărui păcat în El o dovadă a firii Lui dumnezeiești. «*Cine dintre voi mă va vădi avînd vreun păcat? Iar de spun adevărul, pentru ce nu credeți în Mine?*» (Ioan 8, 16)⁶⁶⁹. Deci e jertfă sfîntă pentru că e fără de prihană⁶⁷⁰.

Victima legii se junghia înaintea Domnului la ușa cortului, după ce-și puneă peste ea mîinile cel ce o aducea. Apoi, vîrșindu-se sîngele la baza jertfelnicului, s-a spus că măruntaiele trebuie să se predea arderii de tot. Aceasta înseamnă că moartea Fiului s-a săvîrșit în ochii lui Dumnezeu și Tatăl, punîndu-și sufletul pentru viața lumii. Căci dacă are dreptate cel ce zice: «*Cinstită este înaintea Domnului moartea cuvioșilor Lui*» (Ps. 115, 15), cum n-ar învrednici Dumnezeu și Tatăl cu privirea Sa moartea Fiului Său? O cinstește numaidecît și o învrednicește de privire. Dar se întoarce de la ceea ce e spurcat și neplăcut. Deci faptul că nu e lipsită de slavă moartea Lui, se arată și în aceea că are pe Tatăl ca văzător nemijlocit al ei. De aceea se junghia la ușa cortului. Căci Emanuil a murit lărgindu-ne intrarea în Sfintele Sfintelor și deschizînd ușa Bisericii de sus și din ceruri celor ce cred⁶⁷¹. Așadar, în moartea lui Hristos cîștigăm

668. Hristos s-a așezat ca om sub lege și sub trebuințele omeniești, dar de bună voie. S-a făcut dependent, dar de cele create și rînduite de El ca Dumnezeu; ca să arate cum trebuiesc împlinite acestea de om, pentru a întîlni prin ele pe Dumnezeu.

669. Cu toată smerenia Lui, își afirmă nepăcătuirea. O afirma pentru că o avea de fapt. Se declară Dumnezeu, cu toată smerenia Lui. În nici un om smerenia nu poate coexista cu asemenea afirmații pentru că smerenia omului redă de fapt micimea lui reală, nu o coborîre de bună voie, acea smerenie e cea mai mare, deși se afirmă Dumnezeu și fără de păcat. În aceste afirmații nu e nici o mîndrie; ele nu sînt lipsite de o acoperire reală. El e omul lipsit de orice păcat, ba chiar de orice posibilitate de păcat, pentru că nu e numai în maxima unire cu Dumnezeu de bună voie, ci pentru că e ipostasul Cuvîntului făcut om.

670. Cea mai bine primită jertfă, sau cea mai adevărată jertfă, e cea mai lipsită de vreo pată a păcatului. Hristos a fost cea mai adevărată jertfă, pentru că a fost ca om fără de păcat. Predarea Lui ca jertfă Tatălui a fost cu adevărat desăvîrșită, neslăbită de nici o mișcare egoistă, contrară. El a avut ca om jertfit intrarea totală la Dumnezeu. Și uniți cu El avem și noi această intrare. Peste noi se întinde lumina curăției Lui desăvîrșite și atotplăcute Tatălui.

671. Sfintele Sfintelor de Sus e ultima și tainica interioritate a lui Dumnezeu. Pînă acolo a intrat Hristos cu jertfa Sa ca om. Arhiereul legii intra cu sîngele țapului ispășitor o singură dată pe an în Sfintele Sfintelor din cortul văzut. Acesta era chipul intrării în interioritatea spirituală a lui Dumnezeu, la «inima» Lui personală, ca să rămînă acolo veșnic ca om care atrage pe frații Săi. El a deschis în mod real oamenilor intrarea la interioritatea lui Dumnezeu Tatăl, în care se constituie Biserica sau comuniunea cea mai deplină între oameni și între ei și Dum-

și puterea de-a pătrunde în sfântul cort pe care l-a întemeiat Domnul și nu omul, în Ierusalimul de sus, maica sfinților și hrănitoarea îngerilor ⁶⁷².

Iar că moartea lui Hristos va fi sfântă și sfințită, ne-o arată și porunca de-a turna sîngele la temelia jertfelnicului ⁶⁷³. Prin aceasta se dă de înțeles și altfel că Hristos și-a pus sufletul Său pentru Biserică. Căci jertfelnicul e chipul Bisericii, iar sîngele, al sufletului.

Iar predarea sau sfințirea măruntaielor, adică a grăsimii, a ficatului și a rărunchilor arată iarăși că toate ale lui Hristos sînt sfinte, sfințite și binemirositoare. Înțelepții în acestea spun că în ficat se mișcă poftele sau dorințele spre orice. Iar rărunchiul este o părticică a trupului, ce are o lucrare care discernе, fiindcă deosebește ceea ce-i de prisos de ceea ce este de folos. Aceasta o face și mintea în noi înșine. Căci respinge, dacă e înțeleaptă, ceea ce obișnuiește să nedreptățească și admite cu multă bucurie ceea ce aduce folos. Aceasta o cîntă și fericitul David ca din partea lui Hristos: *«Înainte Ta este toată pofta Mea»* (Ps. 37, 10). Și iarăși: *«Că Tu ai cîștigat rărunchii mei, Doamne»* (Ps. 118, 13).

Iar că Emanuil e plin și de virtutea plăcută lui Dumnezeu, ne-o arată iarăși grăsimеa. Căci precum grăsimеa se produce în animalele cele mai bine hrănite, în același fel, socotesc, că virtutea are în minte hrana cerească. Așadar, Hristos e sfînt și fără prihană și plin de virtute, sfințit și binemirositor, jertfă de tot spirituală, și era adus înainte în chipul a orice, adică a vițelului, al berbecului și al caprei. Căci s-a făcut jertfă mîntuitoare pentru noi și se dă pe Sine Unul pentru toți, schimb egal pentru toți. Prin Care și cu Care slavă lui Dumnezeu și Tatăl împreună cu Sfîntul Duh în vecii vecilor. Amin.

nezeu prin iubire. E o comuniune realizată și hrănită prin jertfa de Sine a Fiului lui Dumnezeu ca om, al cărei duh ni-l însușim și noi biruind orice egoism. Această Biserică cu temelii în Dumnezeu își are prelungirea în Biserica văzută. Cei ce facem parte din această Biserică avem sufletele unite prin comuniune în interioritatea lui Dumnezeu-Tatăl, împreună cu Fiul făcut om.

672. Biserica fiind Sfînta Sfîntelor în care se află interioritatea lui Dumnezeu, cu tot conținutul infinit de înțelesuri și ca izvorul iubirii nesfîrșite, din care a creat, susține și îmbogățește spiritual lumea și în care a intrat și rămîne în veci și umanitatea noastră purtată de Fiul și jertfită, într-o înțîlnire supremă între iubirea omenescului și dumnezeirii, hrănește cu aceste înțelesuri și cu această iubire și duhurile îngerești. De aceea se scot la Sf. Liturghie părticele (miride) și pentru îngeri.

673. Prin aceasta se arată că jertfa lui Hristos va fi la temelia Bisericii, a comuniunii oamenilor cu Dumnezeu și întregalității. Pentru că numai în jertfă — și prin excelență în jertfa lui Hristos — e învinsă separația susținută de egoism, deci și moartea ca urmare a păcatului din egoism.

Împărtășindu-ne de binecuvântarea tainică vom fi numaidecît sfinți și sfințiți

Dumnezeieștii ucenici s-au făcut vistiernici ai tainelor Mintui-
torului nostru, dar nerăpind pentru ei această cinste, nici făcîndu-se
prin ei înșiși chemați la aceasta, ci fiind orînduiți mai degrabă spre
apostolat și poruncindu-li-se să împlinească sfînta slujire a predicii
mîntuitoare⁶⁷⁴, adică a Evangheliei lui Hristos, tuturor celor de sub
cer. Căci, i-a făcut pe ei străluciți învățători ai tainelor, zicînd :
«*Mergînd, învățați toate neamurile*» (Matei 28, 19). Deci supunîndu-se,
și încă cu multă rîvnă, poruncilor Domnului, răspîdesc învățătura
acestor taine în lumea întreagă, avînd ca povățuitor pe Tatăl și
Dumnezeu din cer și făcînd pe alții părtași ai harului. Căci își amin-
teau, precum se cuvine, în această privință ceea ce le-a poruncit
Hristos, spunîndu-le lămurit : «*În dar ați luat, în dar să dați*» (Matei
10, 8). Deci scrie dumnezeiescul Pavel, lămurind adîncimea tainei ico-
nomiei cu trupul și zicînd : «*Pentru că ceea ce era cu neputință
legii — fiind slabă prin trup — a săvîrșit Dumnezeu trimițînd pe
Fiul Său în asemănarea trupului păcatului și pentru păcat a osîndit
păcatul în trup, pentru ca dreptatea legii să se împlinească în noi,
care nu umblă după trup, ci după duh. Căci Hristos S-a făcut pentru
noi păcat*», precum s-a scris (Rom. 8, 3 ș.u. ; II Cor. 5, 21). Dar nu
vinovat de păcat⁶⁷⁵. Căci nu ne-am obișnuit să aiurim astfel, pentru
că nu știa peste tot de păcat, fiind Dumnezeu după fire și născîndu-Se
din Dumnezeu Tatăl. Dar fiindcă S-a făcut jertfă pentru păcat — «*căci
Paștile nostru Hristos s-a jertfit pentru noi*» (I Cor. 5, 7) — de aceea
spunem că S-a făcut și păcat⁶⁷⁶. Căci s-a jertfit, precum am spus, ca

674. Pentru Sf. Chiril și predicarea Evangheliei este slujire sfîntă, ca și să-
vîrșirea Tainelor. Sf. Ap. Pavel a săvîrșit mai mult această slujire, căci a botezat
foarte puțini. Ar fi bine ca preoții de azi să-și amintească de această datorie ca
făcînd parte din slujirea lor. Nu se pot săvîrși tainele cu mare efect pentru cre-
dincioși, dacă nu se dă învățătura cuvenită despre ele, care-și au temeiul în faptele
mîntuitoare ale lui Hristos.

675. Legea apelînd la un trup slab nu era în stare să scape pe om de păcat
nici prin ridicarea omului din păcat, nici prin suportarea morții nu ca pedeapsă,
ci din dragostea pentru Dumnezeu, străină de orice egoism. De aceea Dumnezeu
a osîndit păcatul într-un fel care ne scapă de el, făcînd să sufere moartea în trup
Fiul Său întrupat, lipsit de păcat și prin aceasta învingînd moartea ca primită
de El nu din vinovăție, ci fără vină. Prin aceasta pe de o parte a osîndit prin
moarte păcatul la care era supus pe dreptate trupul, împlinîndu-se dreptatea ; dar
pe de altă parte, nefiind El însuși vinovat de păcat, a învins moartea ca nedreaptă
pentru El. Iar gradul de superioritate asupra morții la care a ridicat El trupul Său
s-a comunicat și fraților întru umanitate.

676. Numai pentru aceea se spune că Hristos «S-a făcut păcat pentru noi»,
pentru că și-a însușit moartea, care a venit peste oameni din pricina păcatului.
Dar El a întors direcția morții dinspre neant, ca despărțire de Dumnezeu, spre

prin sîngele Său să cîştige lumea de sub cer. «Căci cu preţ am fost cumpăraţi», după Scripturi (I Cor. 6, 20) şi nu mai sîntem ai noştri ci ai Celui ce pentru noi păcat S-a făcut, ca să ne elibereze de vechile păcate şi să ne arate sfinţi prin împărtăşire de sfîntul lui Trup, deci şi ai Singelui»⁶⁷⁷.

Aceasta ne-a spus-o de mai înainte şi dumnezeiasca lege. Căci s-a scris în Levitic: «Şi a grăit Domnul către Moise, zicînd: Grăieşte lui Aarôn şi fiilor lui zicînd: Aceasta e legea pentru păcat: în locul unde se junghie arderile de tot, vor junghia şi cele pentru păcat înaintea Domnului. Căci e sfîntă a sfinţilor⁶⁷⁸. Preotul care o aduce va mânca, în loc sfînt se va mânca, în curtea cortului mărturiei. Tot cel ce se va atinge de carnea ei, se va sfinţi. Şi ori a cui hrană se va stropi din sîngele ei, cel ce se va stropi pe ea, se va spăla în loc sfînt. Şi vasul de lut în care s-a fier, se va sfărîma. Iar de se va fierbe în vas de aramă, se va freca şi se va spăla în apă. Tot bărbatul dintre preoţi le va mânca acestea. Căci sînt sfînte ale sfinţilor Domnului» (Lev. 6, 25—29).

Înţelegi deci cum porunceşte să se jertfească păcatul, adică pentru păcat. Acest ţap era chip al lui Hristos, care pentru noi S-a făcut, precum am spus, păcat? «Căci între cei fără de lege s-a socotit» (Isaia 53, 12) şi S-a răstignit împreună cu tîlharii şi S-a făcut şi blestem. Fiindcă s-a scris: «Blestemat este tot cel spînzurat pe lemn»

Dumnezeu ca învingere a egoistei despărţiri de Dumnezeu din dragoste desăvîrşită de Dumnezeu. Hristos a trecut prin moartea Lui ca jertfă fără de păcat cu adevărat dincolo de creaţie, la Dumnezeu, şi ca om, deci e Paştele adevărat, cum mielul mozaic simboliza doar. Iar odată cu Hristos trecem şi noi din viaţa despărţită de Dumnezeu şi supusă morţii, la viaţa în Dumnezeu. Moartea ca trecere spre Dumnezeu, ca predare a vieţii proprii lui Dumnezeu, se cunoaşte prin aceea că e jertfă sau dar adus lui Dumnezeu.

677. În două sensuri nu mai sîntem ai noştri, ci ai lui Hristos: pentru că El ne-a răscumpărat cu sîngele Lui din robie; pentru că ne facem părtaşi de trupul şi sîngele Lui libere de păcat, libere de robia morţii definitive, datorită unirii desăvîrşite, prin jertfa ca predare totală, cu Tatăl. Poţi să fii al cuiva ca rob şi poţi să fii al cuiva datorită faptului că te cîştigă prin iubirea Lui. Cînd eşti al cuiva prin iubirea ce ţi-o acordă, eşti al lui bucurîndu-te totodată de libertate. Dar cînd eşti rob al duşmanului, eşti rob fără libertate. Cînd eşti rob al patimilor şi al morţii din pricina ei, eşti rob cu adevărat, lipsit de libertate. Dar devenind rob al lui Hristos, sau al lui Dumnezeu, datorită dragostei ce ţi-o arată şi prin care te-a eliberat de patimi şi de moarte, devii rob de bunăvoie. Cînd se zice credinciosului «robul lui Dumnezeu», aceasta nu înseamnă un rob neliber, ci un rob de bunăvoie. Sînt rob fericit al celui ce mă iubeşte şi pe care îl iubesc. Este o unire paradoxală între libertate şi comuniune din dragoste.

678. De aci a trecut în Liturgia creştină: Sfintele Sfinţilor. Jertfa adusă lui Dumnezeu e predată şi lui Dumnezeu, dar şi celor credincioşi, pentru a-şi însuşi şi ei această predare, ca să fie şi ei ai Domnului. Ei se numesc sfinţi nu numai pentru că sînt aşa, ci şi pentru că se vor face şi mai sfinţi prin împărtăşirea de jertfă, cum se spune în continuare. Toţi cei ce se împărtăşesc de Hristos vor fi sfinţi Domnului Dumnezeu, predîndu-se împreună cu Hristos şi laolaltă lui Dumnezeu-Tatăl.

(Deut. 27, 26; Gal. 3, 13). Dar deși s-a pogorît pe Sine în acestea pentru noi din iconomie, totuși era și este Sfînt nu prin împărtășire de la altul ca noi, ci El însuși prin fire ca Dumnezeu⁶⁷⁹. Căci credem că prin El însuși se sfințește creațiunea, chiar dacă te gîndești la ingeri, și încă la cei mai de frunte în slavă, sau la cei mai de deasupra și mai de sus, adică la Tronuri și Începătorii, sau chiar dacă îi numești pe Serafimi. Nu se sfințesc nici ei altfel decît de la Tatăl prin Fiul în Duhul. Deci chiar dacă s-a făcut păcat, a rămas ceea ce era, adică Sfînt după fire ca Dumnezeu și «*nu dă Duhul cu măsură*», după cuvîntul lui Ioan Botezătorul (Ioan 3, 31)⁶⁸⁰.

Iar că și moartea trupului Lui, întîmplată spre desființarea păcatului, a fost sfîntă și fără prihană și bineprimită de Dumnezeu și Tatăl ca o tîmție⁶⁸¹, ne-a amintit-o legea, zicînd: «*În locul unde vor junghia cele aduse ca ardere de tot, vor junghia și ceea ce se aduce pentru păcat înaintea Domnului*» (Lev. 6, 25). Ardere de tot este Hristos, predîndu-Se lui Dumnezeu întreg din întreg și nu în parte, spre miros

679. Numai Dumnezeu, deci și Hristos ca Fiul Lui este Sfînt de la Sine, prin fire. Toți cei creați pot deveni sfinți prin împărtășire de El. Totuși S-a făcut pentru noi om și S-a socotit pentru noi păcat, primind moartea pentru noi, dar în chip iconomic, cu voia și cu scopul eliberării noastre de păcat și de moarte. Toate acestea nu le are în Sine și nu le împlinește pentru Sine. Aceasta ar însemna că este una cu cele din lume, că e un zeu în sens panteist. În acest caz păcatul n-ar fi păcat, pentru că ar fi produsul unei legi, iar oamenii n-ar scăpa de moartea definitivă, pentru că zeul însuși, ca element al naturii, ar fi supus acesteia. Acestea n-ar fi primite de Dumnezeu din iconomie, pentru a scăpa pe oameni de ele, ci le-ar suporta prin fire. În fond toată gîndirea Părinților, urmînd Evangheliile, e o respingere a panteismului, sau a religiilor și filosofiilor panteiste, care confundă divinitatea cu lumea. În afirmarea lui Dumnezeu cel personal, transcendent lumii, și a omului ca chip personal și etern al Lui, dar și Unul și altul în comuniune interioară și reciprocă, stă esența creștinismului.

680. Omul care comunică Duhul altuia, îl comunică cu măsură, atîta cît poate primi și el datorită limitărilor lui. Dumnezeu însă îl dă fără măsură, pentru că îl are din Sine, sau porcede din Sine în mod nemărginit, sau și prin Duhul lucrează Dumnezeu în interiorul oamenilor, sau asupra gîndirii, simțirii și voinței lor. Dar numai dintr-un Dumnezeu transcendent lumii, neprovenit din lume, poate ridica pe om peste robia lumii, a patimilor ce-l alipesc la ea. Iar aceasta n-o poate face decît un Duh care întărește persoana în comuniune, deci trebuie să fie și El Persoană, trăitoarea supremei comuniuni, sau condiția supremei comuniuni ca Persoane în care Doimea de persoane e depășită.

681. Dacă Hristos ca ipostas dumnezeiească al umanității Sale e Sfînt și în aceasta urmează că și moartea Lui e sfîntă. Căci nu e în El nimic păcătos, care să imprime în toate faptele și chiar și în pătimirea morții, păcatul sau direcția spre îndepărtarea de Dumnezeu. Ba moartea Lui îl duce spre Dumnezeu-Tatăl, ca supremă depășire a egoismului, a grijii de Sine a umanului, e o desființare extremă a posibilității păcatului. Faptul că prin ea Hristos trece ca om spre Dumnezeu și Tatăl, pătrunzînd în intimitatea Lui, se arată și în aceea că e bineprimită de Dumnezeu și Tatăl ca o tîmție binemirosoasă. Așa cum tîmția se face plăcută topindu-se, fără să se desființeze, ci transformîndu-se în fum binemirosoar, fum mobil ce se înalță vertical și se răspîndește orizontal, în mod generos, nerămînînd închisă în pereții ei, așa se dăruiește și cel ce se jertfește spre Dumnezeu și spre oameni, pătrunzînd în ei și făcîndu-le plăcere.

de bună mireasmă lui Dumnezeu și Tatăl. Pentru aceea e și Sfântul Sfinților. Căci ne-am sfințit în El (I Cor. 1, 2) și El este toată îndreptarea (îndreptățirea) noastră, mai bine zis și sfințenia duhurilor de sus, precum am spus adineauri. Pe lângă aceasta mai spune: «*Preotul care o aduce, o va mânca pe ea*» (Lev. 6, 26).

Observă acum că în toate cele ce sînt de făcut, Biserica se conduce de rînduielile sfinte și dumnezeiești. Toate cele din jertfă sînt ale celui ce le aduce. Ceea ce spun, o știe tot cel ce se hrănește din legile Bisericii.

Iar că locul cel mai convenit pentru sfintele lucrări este Biserica lui Dumnezeu și că în ea se săvîrșește în mod necesar taina lui Hristos⁶⁸², o poate vedea clar cel ce ia aminte la cele ce le-am spus: «*În loc sfînt se va mânca, în curtea cortului mărturie*» (Ibid.). Dar în acel timp era un singur cort în pustie și după aceea un singur templu, pe care l-a clădit Solomon în Ierusalim. Și erau supuși morții cei ce jertfeau în afara cortului. Căci a zis Sfînta Scriptură: «*Oricare om dintre fiii lui Israel, care va junghia vișel sau oaie sau capră din tabără, sau afară de tabără și nu le va aduce la ușa cortului mărturie, ca să aducă darul Domnului înaintea cortului Domnului, se va socoti ca un vărsător de sînge și sufletul acela va fi nimicit din popor*» (Lev. 17, 3—4).

Așadar e o nelegiuire și întinare ce cade sub osînda vărsării de sînge voința de-a se împreuna cu ereticii în aceleași locașuri și de-a primi comuniunea cu ei. Căci cei ce aduc în afara cortului jertfa pentru păcat, nu săvîrșesc jertfa sfîntă în locurile sfinte⁶⁸³.

682. Tainele Bisericii nu fac decît să actualizeze și să introducă pe fiecare credincios în Taina cea una a lui Hristos, înfăptuită prin toate faptele Lui mîntuitoare: întruparea ca om nou (Botezul), jertfa — învierea (Sf. Împărtășanie, sau Liturghia). Toate se actualizează prin coborîrea și transmiterea Sfîntului Duh. Căci prin răspîndirea lui Hristos în oameni se menține Biserica.

683. Precum era în păcat împotriva unității poporului Israel în credința în Același Dumnezeu, jertfirea în afara cortului, așa e un păcat nesăvîrșirea jertfei euharistice în bisericile ce se află în unitate. Căci Hristos S-a făcut om și s-a jertfit pentru toți ca să ne unească pe toți cu Sine ca frați ai Săi și ca fii ai Tatălui, «*ca toți să fie una*». Neînerarea la unitate e un mare păcat. Dacă nu vrem să fim una, nu vrem să fim în Același Dumnezeu. Dumnezeu ia înfățișări deosebite, parțiale, contradictorii și acestea nu mai reprezintă pe Dumnezeu adevărat. Se spune: dar Dumnezeu e același pentru toți. Ce folos însă că Dumnezeu e în Sine același, dar oamenii îl cugetă în moduri diferite? Pentru ei «*dumnezeu*» e cel pe care și-l închipuie ei, nu Dumnezeu cel adevărat, descoperit nouă de Fiul Său Unul-Născut. Ce folos au de la Dumnezeu cel Unul și treimic cei ce cred că Dumnezeu este o esență impersonală, sau că Hristos nu e Fiul Lui? Nu întorc ei spatele Dumnezeului adevărat, și nu-și întorc și Dumnezeu cel adevărat și singur. Mîntuitor spatele de la ei?

Căci Biserica e una, ca și vechiul templu, unul și cortul, care arată ca într-un chip frumusețea Bisericii. Să aducem deci jertfa pentru păcat în încăperea Sfântă și mîncînd din carnea sfîntă, adică făcîndu-ne părtași de «binecuvîntarea tainică»⁶⁸⁴, vom fi sfințiți. Aceasta o mărturisește și legea, zicînd: *«Tot cel ce se va atinge de carnea ei (a jertfei) se va sfinți»* (Lev. 6, 27).

Dar e la fel de puternică în binecuvîntarea tainică și stropirea cu sîngele jertfei. Căci a spus iarăși: *«Și cel a cărui haină se va stropi cu sîngele ei, se va spăla locul sfînt»* (Ibid. 28). Și ce e de mirare, dacă se sfințește și animalul cuvîntător, adică omul, cînd și vasele folosite în lucrarea sfîntă se sfințeau în modul cuvenit lor. De aceea nici nu se foloseau pentru trebuințele de obște. De aceea unele dintre vase se spălau, altele se sfărîmau. Căci cele ce slujeau lucrărilor dumnezeiești, cum ar mai fi fost folosite pentru cele omenești? Iar că împărtășirea de carnea jertfei e un lucru sfînt și nu se cuvine altora decît celor ce obișnuiesc să lupte împotriva păcatului și să se îmbărbăteze în virtute, o arată zicînd: *«Tot bărbatul dintre preoți le mîncă acestea. Căci Sfinte ale Sfinților Domnului sînt»* (Lev. 6, 29).

Dar spune-mi, legea a poruncit părții femeiești să se rețină de la binecuvîntare? Nu o spunem aceasta, ci aceasta s-a spus în chipuri și umbre, indicînd prin partea bărbătească și sfîntă în mod subțire pe cei bărbătești spiritual și sfinți în Hristos⁶⁸⁵. Deci sîntem chemați la împărtășirea de jertfa prea bine mirositoare, ca neam sfînt și «primit» ca *«neam sfînt, ca preoțime împărătească»* (I Petru 2, 9), *«tineri și fecioare, bătrîni și tineri»* (Ps. 148, 12). *«Căci în Hristos Iisus nu mai e bărbat și femeie, ci toți sîntem una, împărtășindu-ne de aceeași pîine, precum s-a scris»* (Gal. 3, 28; I Cor. 10, 17). Ne rămîne deci ca avînd guri neîncise și cu glasuri nesfîrșite să lăudăm în doxologii pe Împăratul și Mintuitorul tuturor, adică pe Hristos, Prin Care și cu Care slavă lui Dumnezeu și Tatăl împreună cu Sfîntul Duh în vecii vecilor. Amin.

684. Acesta era și el un nume al Euharistiei, pentru că prin binecuvîntare a prefăcut Hristos la Cina cea de Taină pîinea și vinul în trupul și sîngele Său.

685. Creștinismul punînd accentul pe conștiință, nu mai face o deosebire în satisfacerea necesităților de conștiință între bărbat și femeie, întrucît aceste necesități sînt egale. Mai mult, conștiința femeii nu e cu nimic mai prejos de cea a bărbatului. Dar ținînd seama de deosebirea unor funcții trupesti, atribuie unele slujiri potrivite cu ele bărbatilor, pentru a nu împiedica împlinirea funcțiilor trupesti deosebitoare ale femeilor (d. ex. sarcina, alăptarea copiilor, care cere o permanentă prezență în biserică și în împlinirea necesităților spirituale ale credincioșilor). Dar femeia are în împlinirea funcțiilor ei trupesti o măreție egală cu a bărbatului.

Despre curățirea leprei

A împărățit peste noi și a stăpînit peste cei de pe pămînt păcatul, pentru faptul că cugetarea omului e foarte aplecată «spre cele rele din tinerețe» (Fac. 6, 5; 8, 25) și pătimește nînfrinat de pornirea spre cele urite și nu dă nici un preț pe cîntea înfrînării. Dar Dumnezeu «bogat fiind în milă și în îndurări», precum s-a scris, «pentru marea Sa iubire cu care ne-a iubit pe noi și fiind noi morți prin păcatele noastre ne-a făcut viii împreună cu Hristos și ne-a sculat cu El și ne-a așezat întru cele cerești» (Efes. 1, 4—5). Astfel ne-am îmbogățit în Hristos cu bunătatea de sus și am fost spălați de necinstea și atotchinuitorul păcat, fiind chemați prin credință la sfințenie. Și pe lîngă acestea fiind făcuți părtași la viața de veci, vom fi primiți în ea și ne vom dărui întru miros de bună mireasmă lui Dumnezeu și Tatăl. Căci spune adevărul fericitul Pavel, cînd scrie: «că sîntem «bună mireasmă» a lui Hristos lui Dumnezeu» (II Cor. 2, 15) ⁶⁸⁶. Sfînta Scriptură ne învață că deși ne-a tiranizat o vreme păcatul, totuși am lepădat această pată, am fost spălați de murdărie, am fost scăpați în Hristos de vechile boli. Căci s-a scris în Levitic: «Și a grăit Domnul către Moise, zicînd: Aceasta e legiuirea pentru lepros. În ziua în care se va curăți va fi dus la preot. Și va ieși preotul afară din tabără și va vedea preotul că s-a vindecat rana leprei de pe lepros. Și va jertfi preotul. Se vor lua de la cel curățit două păsări vii și curate și un lemn de cedru și fir roșu răsucit și isop. Și va jertfi preotul și vor junghia una din păsări într-un vas de lut, în apă curgătoare. Apoi va lua pasărea vie și lemnul de cedru și roșul răsucit și isopul și le va înmuia cu pasărea cea vie în sîngele păsării înjunghiate în apă curgătoare. Și va stropi de șapte ori pe cel curățit de lepră și curat va fi. Și va slobozi pasărea cea vie în cîmp. Și va spăla cel curățit hainele lui. Și se va rade tot părul lui și se va scălda în apă și se va curăți. Și după acestea va intra în tabără și va petrece în afara casei lui șapte zile. Iar în ziua a șaptea va rade tot părul capului lui și barba și sprîncenele și tot părul lui și va spăla hainele lui și va scălda trupul lui în apă și curat va fi» (Lev. 14, 1—9).

Descrierea este clară, chiar dacă nu mai voiește cineva să le lămurească. Dar nu e de nici un folos, dacă nu se înțelege duhovnicește. Deci să mutăm cu înțelegere la taina lui Hristos nedeplinătatea

686. Hristos înalță prin Jertfa Lui ca om buna mireasmă a umanității către Tatăl. Dar și noi uniți cu Hristos, înălțăm în noi buna mireasmă a duhului de jertfă al lui Hristos Tatălui. Tatăl vede în fața omenească a lui Hristos, predată Tatălui pînă la suprema jertfă, fețele noastre și noi arătăm Tatălui în fețele noastre pline de iubire jertfelnică fata lui Hristos.

literei. Vom spune de aceea puține din cele necesare spre o lămurire de folos a lor.

Lepra se arăta în trupurile unora o boală fără voie. Ea macină cu putere și se întinde mereu în măduarele în care lucrează. Ea scapă cu totul de sub știința doctorilor și de sub ajutorul învățaților, cedând numai firii care se răscoală împotriva ei și respinge vătămarea ei cu ajutorul lui Dumnezeu. Iar legea poruncește ca leprosul să fie scos din tabără. Căci i s-a spus lui Moise de către Dumnezeu să poruncească fiilor lui Israel: *«Și să fie scos din tabără tot leprosul, tot cel bolnav de curgerea seminței și tot cel necurat cu sufletul»* (Num. 5, 2—3). Dar nu spune că legea pedepsește bolile trupurilor. Căci e cu totul absurd să fie supuși pedepselor cei îmbolnăviți fără voie, când ei trebuie mai degrabă miluiți. Dar chipurile stabilite prin înțeleptul Moise purtau ca sarcină adevărul. Căci lepra omoară trupul, iar păcatul care se ivește în suflete, atrage mintea omenească prin faptele moarte, făcând-o pe aceasta îndată nefolositoare și răcită. Iar fapte moarte ale trupului spunem că sint patimile urite și spurcate și voința de-a căugeta cele pămîntești.

Pentru aceea am spus și la început că fiind noi morți în păcate, Dumnezeu și Tatăl ne-a făcut vii împreună cu Hristos⁶⁸⁷. Așadar prin însuși lucrul, legea ne conduce la înțelesuri subțiri. Căci scoate din tabără pe cei îmbolnăviți de lepră, arătînd prin ghicitură că e necesar ca cei omorîți de păcat și cu mintea murdărită de felurite patimi, și

687. Fiul lui Dumnezeu făcîndu-Se ipostasul firii omenești, a făcut-o vie, învingînd moartea pe care a primit-o prin ea, iar prin putința noastră de-a comunica cu El, primim și noi biruirea morții. Minturlea în creștinism are ca bază putința de comunicare între persoanele de aceeași fire și faptul că în această putință de comuniune cu El ca Dumnezeu, odată ce El are nu numai firea omenească comună cu noi, ci și firea dumnezeiască, din care curge puterea în firea Lui omenească, odată ce El este Subiectul amîndurora.

Marea taină stă în faptul că firea omenească ia existența concretă în Hristos nu într-un ipostas propriu, ci în ipostasul divin al Fiului, preexistent. În general toată creația fiind făcută și susținută «prin Fiul», El are pe El ca bază a existenței, sau ca «ipostas» în sens general și fundamental. Poate în aceasta stă posibilitatea că în Hristos-Fiul să se facă și ipostasul firii omenești în sens strict. Ca ipostas ce există din veci prin naștere din Tatăl, poate coborî această însușire a ipostasului Său și într-o naștere a Lui ca om din Fecioara. Fiul lui Dumnezeu poate deveni și «Fiul Omului». Dar și în firea omenească e ceva care o face capabilă să ia existență concretă în ipostasul Fiului. Ipostasul Fiului se poate coborî la nivelul în care poate fi Subiect susținător și (actualizator) activizator al posibilităților firii umane. Dar le poate și ridica pe acestea din starea supusă morții și corupției, dar învingînd moartea lor din puterea firii Sale dumnezeiești numai după ce o suportă. O altă mare taină este cum se face comunicarea puterilor dumnezeiești firii omenești prin ipostasul cel comun al lor, fără ca firile să se confunde. Un exemplu avem în modul cum puterile sufletești se comunică trupului, fără ca sufletul să se confunde cu trupul. Aceasta presupune o anumită conformitate a umanului cu divinul, asemenea celei a materiei cu spiritul uman. Dar în primul caz o conformitate activată prin libertatea lui Dumnezeu.

mult îmbolnăviți în frumusețea chipului lor, să fie despărțiți de mulțimea sfinților și scoși din numărul celor sfințiți. Căci nu se aduna nicidecum cel rău cu cei dreți nici cel întinat cu cei curați, nici nu va fi cu sfinții cel ce are în sine pata greu de vindecat a păcatului. *«Ce are comun, zice, lumina cu întunericul, sau ce părtășie credinciosul cu necredinciosul?»* (II Cor. 6, 11). Iar că celor ce voiesc să viețuiască drept le e necesar pentru folosul lor să se despartă de cei răi, e un lucru la care ne îndeamnă iarăși de Dumnezeu insuflata Scriptură. Căci a spus Dumnezeu celor cunoscuți de El: *«Ieșiți, ieșiți din mijlocul lor și vă despărțiți cei ce purtați vasele Domnului»* (Isaia 52, 11). Iar prin vasele Domnului se înțeleg multele feluri de virtuți. De aceea și dumnezeiescul Pavel zice: *«Îmbrăcați-vă în toate armele lui Dumnezeu»* (Efes. 6, 11).

Așadar, Dumnezeu cere să se scoată, prin chipul leprosului, cel îmbolnăvit de păcat și întinat din mulțimea sfinților. Dar se întâmplă și ca unii din cei bolnavi să se elibereze de patimă. Căci ne oprim uneori din păcate, mutîndu-ne mintea la voința de-a lucra și cugeta cele bune și cuvenite. Ce face deci legea? Oare nu le arată calea și nu le deschide ușa mîntuirii celor ce voiesc să se pocăiască? Să nu socotești așa. *«Căci Stăpînul e bun și de oameni iubitor»* (Ioil 2, 13). Auzi-L cum zice lămurit: *«Întoarceți-vă, întorcîndu-vă, și voi vindeca zdrobirile voastre»* (Ier. 3,22). Iar prin glasul lui Iezechiel: *«Întoarceți-vă și depărtați-vă de la toate lărădelegile voastre, casa lui Israil, și nu vă vor fi vouă spre pedeapsă nedreptății»* (Iez. 33, 11). Care e deci calea mîntuirii? Cine e Cel ce izbăvește pe cei ce au păcătuit de trebuința de-a fi pedepsiți? Cine e Cel ce răscumpără și readuce cu ușurință la viață? Domnul nostru Iisus Hristos, Care s-a dat pe Sine preț de răscumpărare pentru toți și ne sfințește pe noi prin sîngele Său.

2. Privește iarăși taina în cele scrise în lege, ca în umbre. Se aducea leprosul la preotul legii ce stătea în afara ușii cortului. Și acolo văzîndu-se boala retrasă și arătîndu-se că se va sfîrși, se în-deplinesc cele ale curățirii, după cum rînduise dătătorul legii. Căci *«se luau două păsări curate, un lemn de cedru și un fir roșu împletit»,* în chip de sfoară și un isop, care avea și el chip de iarbă. Apoi se tăia una din păsări în apă, iar cealaltă se afunda împreună cu cele puse în apă și în sîngele celei omorîte. Pe urmă, aceasta nesuferind nimic, era slobozită. Apoi preotul stropind de șapte ori cu apă pe cel ce fusese bolnav de lepră, îl declara liber de cele la care îl supunea legea. I se rădea apoi părul și intra în sfîrșit neîmpiedicat în tabără și în casa lui, după ce rămînea șapte zile afară.

Acestea însemnau că noi cei de odinioară am purtat moartea păcatului și am fost înținați de sălbăticia multelor feluri de patimi și ne-am îmbolnăvit ca de o lepră spirituală, răstăcind și slujind zidirii, am fost aduși la Hristos, Preotul Cel Mare și Sfint și fără de răutate, după cuvîntul fericitului Pavel (Evr. 7, 26). Am fost aduși de Dumnezeu și Tatăl, căci a spus Hristos vorbind Iudeilor: «Nu murmurați, nimeni nu poate să vină la Mine de nu-l va atrage pe el Tatăl Care M-a trimis pe Mine» (Ioan 6, 65). Dumnezeu și Tatăl aduce pe cei bolnavi prin puterea Lui la Fiul (trad. latină: prin Fiul)⁶⁸⁸. Căci Fiul a venit ca să vindece pe cei zdrobiți cu inima și să deschidă ochii orbilor, ca părăsind moliciunea și slăbiciunea în împlinirea celor plăcute lui Dumnezeu, să avem inima atotlucrătoare și iubind faptele bunătații, să dobîndim o viațuire slăvită și minunată. Și recunoscînd astfel pe Stăpînul adevărat și prin fire, să zicem după cuvîntul Psalmistului: «Binecuvîntează suflete al meu pe Domnul, pe Cel ce curățește toate fărădelegile tale, pe Cel ce vindecă toate bolile tale și izbăvește de stricăciune viața ta și pe Cel ce te încununează cu milă și cu îndurări» (Ps. 102, 1—2).

Observă cum e adus cel ce pătimește de lepră la preotul ce se află în afara porții și departe de tabără. Căci aflîndu-ne noi ca aruncați și viețuind în afara cetății sfinte și sfințite, adică a Bisericii lui Dumnezeu, a venit la noi Hristos avînd asemănarea cu noi. Și cercetîndu-ne, ne-a curățit prin Sfîntul Botez și prin trupul Lui. Căci s-a jertfit pentru noi și ni s-a arătat leac mîntuitor⁶⁸⁹, întrucît a primit și El să pătimească pentru noi moartea pe lemn. Aceasta ni s-a arătat ca în umbră în Sfintele Scripturi. Căci «se iau două păsări ca păsări curate». Era și aceasta un chip al lui Hristos Cel de sus, din cer. Căci pasărea zboară în văzduh. Iar Emanuil a pogorît la noi de sus, din ceruri. Căci așa și spune: «Nimeni nu s-a suit la cer, decît Cel ce S-a pogorît din cer, Fiul lui Dumnezeu» (Ioan 3, 13). Dar scrie și înțeleptul Ioan: «Cel ce vine de sus, este deasupra tuturor» (Ioan 3, 13)⁶⁹⁰.

688. Fiul îi aduce pe oameni, cu care s-a unit prin umanitatea Sa la Tatăl, ca împreună fii cu Sine. Dar Tatăl L-a trimis pe Fiul Său să Se facă om, ca să Se unească prin umanitatea asumată cu ei și să-i aducă astfel Tatălui ca fii. Toate inițiativele pornesc de la Tatăl și se împlinesc prin Fiul în Duhul Sfînt. Acesta e sfatul cel vesnic pentru mîntuirea noastră.

689. Numai jertfit în umanitatea Lui, adică avînd această umanitate dusă pînă la moarte de iubirea de Dumnezeu și de oameni, adică pînă la depășirea totală a oricărei griji de Sine, ea ne poate deveni și nouă, unită cu noi, prin identitatea de natură, leac împotriva păcatului, viață nespusă morții. Se poate deci spune că prin însuși trupul Lui în care s-a întipărit starea de jertfă preaiubitoare și curată și de aceea biruitoare a morții, s-a făcut trupul nostru leac mîntuitor, prin imprimarea celor amintite.

690. Pentru toată creațiunea, El vine de sus, arătîndu-Se prin aceasta că e deasupra ei. Cea mai mare coborîre a Fiului lui Dumnezeu e să se facă Subiect al firii

Iar păsările sînt curate. De fapt Domnul este cu adevărat curat și neîntinat, necunoscînd păcatul. Și nu spunem că înțelegem doi Hristoși, deși se vorbește de două păsări. Cuvîntul cuprinde înțelesul clar și necesar. Căci Unul Născut fiind Dumnezeu după fire, a purtat trupul din Sfînta Fecioară și «s-a compus» ca din două, înțeleg din firea cea mai de sus și din umanitate, în mod negrăit și mai presus de minte⁶⁹¹. Dar e un Domn Iisus Hristos. Deci cuvîntul înfățișează convergența celor două într-unul. Legea dă de înțeles prin cele două păsări în mod felurit taina lui Hristos.

A mai spus că trebuie să ia și un lemn de cedru. Acesta e încă un chip al Sfîntului Său trup, care nu avea să sufere stricăciunea (coruperea). Căci acest lemn nu putrezește. Iar isopul e chipul Sfîntului Duh care are lucrare fierbinte, prin care ne facem «fierbinți cu duhul», ștergînd necurăția din măruntaie (Rom. 12, 11). Căci isopul este o iarbă caldă prin fire și în stare să șteargă necurăția umflată și rece îngrămădită în măruntaie. Aceasta înseamnă că Hristos ne eliberează, precum am spus, prin lucrarea Duhului de patimile ascunse înlăuntrul minții.

Cu înțeles se ia pe lîngă această iarbă și apa curgătoare. Căci am fost botezați «în Duhul Sfînt și în foc» (Matei 3, 11; Luca 3, 16), după cum s-a scris. Pentru că e caldă, precum am spus, iarba aceasta și închipuiește lucrarea Duhului.

Iar roșul împletit dă de înțeles iarăși prin sine modul întrupării Unuia Născutului. Căci Cuvîntul fiind Dumnezeu, S-a împletit oarecum cu carnea și sîngele. Iar roșul închipuiește sîngele și carnea. Căci se văd și sînt de aceeași culoare. Se taie deci pasărea în apă curgătoare, în care cea rămasă, împreună cu celelalte, se afundă și apoi e slobozită fără să pătească nimic, precum am spus mai înainte. Aceasta înseamnă că Hristos s-a jertfit pentru noi, dar era Același și în moarte și mai presus de moarte. «Căci a fost omorît cu trupul, după cum s-a scris, dar a fost făcut viu cu duhul, cu care s-a coborît și a propovăduit și duhurilor din închisoare, care odinioară nu ascultaseră» (I Petru 2, 18—19). Întrucît se înțelege că S-a făcut om, a răbdat moartea; iar întrucît este cu adevărat viața și din viață, S-a arătat mai presus de moarte. Și pasărea vie s-a afundat în moartea celei omorîte. Legea dă de înțeles prin ghicitoră că Cuvîntul fiind după

omenesti, activînd ale ei ca pe ale Sale. Altceva este să lucreze prin ele Cel ce e deasupra lor și altceva să activeze cele ale firii omenesti ca unul din oameni, făcîndu-și-le proprii, ceea ce e una cu a Se coborî la nivelul lor, a se închide într-un fel în ele, deși pe de altă parte se ridică în această calitate la nivelul dumnezeiesc.

691. Termenul de persoană «compusă» folosit de călugărul dobrogean Maxențiu la 519 și apoi de Leontiu de Bizanț și de Sf. Maxim Mărturisitorul își are temeiul și explicația în această declarație a Sf. Chiril.

fire viață și din viață, își însușește moartea propriului trup. Căci nu era străin de el trupul asumat, ci al Lui propriu ⁶⁹².

Apoi leprosul fiind stropit de șapte ori cu apă era eliberat de condamnările la care era supus din cauza leprei de care a suferit. Aceasta dădea de înțeles că și pe noi Hristos ne va face, cum am spus, curați, sfințindu-ne prin Sfântul Botez. Aceasta socotesc că o arată stropirea înșeptită. Aceasta a înțeles-o fericitul Pavel spunând: «Unde s-a înmulțit păcatul, a prisosit harul» (Rom. 5, 20). Așadar, prin stropirea înșeptită se dă de înțeles bogăția harului și puterea lui desăvârșită de-a curăți.

Iar leprosul curățit prin stropire, era ras de păr. Căci curățiți prin Sfântul Botez, lepădăm și cele ce odrăslesc din trup, adică plăcerile sădite în noi, înțelese prin chipul perilor, împreună cu celelalte păcate, iar aceasta o lucrează în noi Hristos. Căci El este cuvântul viu și lucrător și foarte ascuțit în tăierea păcatelor și în eliberarea minții de necurăția patimilor (Evr. 4, 12) ⁶⁹³.

Iar odată ras, leprosul intră în tabără, dar încă nu și în casa lui. Căci curățiți, cum am spus, intrăm în legătură cu sfinții, conviețuim cu ei în neamul cuvios și sfințit. Intrăm astfel și în casa lui Dumnezeu, dar încă nu în locașurile de sus. Căci acest dar le e rezervat sfinților pentru veacul viitor. De aceea cel curățit intrând în tabără, va petrece șapte zile în ea și apoi va intra și în casa lui. Căci după veacul de-față avînd curăția cea prin Hristos, ne vom odihni și în locașurile de sus ⁶⁹⁴. Căci fiecare dintre cei sfințiți va primi moștenirea rînduită

692. Tema va fi reluată de Leonțiu de Bizanț, care va spune nestorienilor că trupul lui Hristos nu e al sufletului Lui, sau al omului, ca la oameni, ci al Cuvîntului. Taina cea mare este cum simțea real moartea ca a Sa și nu știa numai teoretic de ea. Într-un fel ipostasul dumnezeiesc al Cuvîntului simțea durerile trupului Său și frica de moarte, cum simțea sufletul nostru durerile trupului său și frica de moarte cu trupul, fără ca loviturile și moartea să-l atingă pe el însuși. E ca un ecou spiritual produs în suflet de orice act material care atinge trupul.

693. Cuvîntul dumnezeiesc are în el și ca cuvînt rostit, dar și ca Persoană, izvoritoare supremă a tuturor cuvîntelor sincere, adevărate, susținătoare și normative ale vieții, puterea de-a depărta cugetarea omului de la calea greșită și de-a o aduce la calea cea dreaptă, de-a face pe om să se căiască de cele ce strîmbă și sărăcește viața. El este în acest sens un cuțit ascuțit care pătrunde în toate încheieturile ființei noastre și taie din ele tot ce nu e potrivit vieții adevărate. Căci prin acest cuvînt rostit pătrunde în noi însuși cuvîntul personal suprem, ca model și izvor viu al vieții noastre adevărate, normale, în mișcare de îmbogățire nesfîrșită. Din acest cuvînt vin cuvintele proorocilor, dar El însuși S-a făcut auzit ca Cuvînt producător de cuvinte intrîndu-Se. Și în cei ce rostesc cu credință cuvintele Lui este prezent și lucrător El însuși ca Persoană, ca Cuvînt cuvîntător suprem.

694. Cele șapte zile reprezintă viața în timp, sau viața pămîntească. În «casa» proprie, în odina de veci, în ultima intimitate a noastră, unde ne vom întîlni cu interioritatea cea mai intimă, mai liniștitoare, mai iubitoare, mai învăluitoare a lui Dumnezeu, după ce vom trece din viața aceasta, petrecută în curăție.

lui ca pe propria casă. Căci nu se dau îndată cununile celor ce au crezut. Ci chemarea lor e unită cu nădejdea bunătaților și cu arvuna Duhului. Dar la timpul său le va străluci harul și sfârșitul (împlinirea) nădejzii în Hristos⁶⁹⁵, prin Care și cu Care slavă lui Dumnezeu și Tatăl împreună cu Sfântul Duh în vecii vecilor. Amin.

Despre căderea adunării (Sinagogii) iudeilor în neascultare

1. Marea uscăciune a Sinagogii Iudeilor, neascultarea și refuzul de-a se lăsa condusă, a arătat-o Dumnezeu și odinioară prin glasul lui Iezechiel, zicînd: *«Toată casa lui Israil este îndărătnică și învîrtoșată la inimă»* (Iez. 3, 7). De aceea și Mîntuitorul Însuși, a muștrat-o pentru că refuza să fie mîntuită și pentru purtarea stîngace ce-i era proprie, zicînd: *«Ierusalime, Ierusalime, care omori pe prooroci și ucizi cu pietre pe cei trimiși la tine! De cîte ori am voit să adun pe fiii tăi, în felul în care-și adună pasărea puii ei sub aripile ei. Și n-ai voit. Iată, casa voastră se va părăsi»* (Matei 23, 37—38). Dumnezeu tuturor voia s-o mîntuiască prin zeci de mii de feluri. Iar ei refuzînd cu neînfrînare și disprețuind crucea de sus, erau duși în moduri grozănice spre nimicire și pieire. De aceea a legiuit prin Moise cele prin care puteau fi bine conduși spre cunoștința virtuții și spre cîștigarea cunoștinței adevărului; și în cursul timpului le-a arătat cele de folos prin sfinții prooroci, ca să aibă și alți tîlmăcitori ai celor bune, care știau să povățuiască spre o viață strălucită și spre o viață întru totul potrivită legii, și spre toate cele vrednice de admirat. Dar trebuind să aducă mulțumiri Dumnezeului tuturor și să primească cu respect pe povățuitori, să-i învrednicească de toată cinstirea și să se preschimbe cu rîvnă spre cele bune și să se folosească de cuvintele cele mai cuviincioase, s-au făcut aspri și neîncovoiați și bolnavi de cele și mai rele. De aceea s-au și pierdut și proorocul Ieremia spune despre ei: *«Casa lui Israil a căzut, nu este cine să o ridice pe ea»*. Dar privește acest lucru rostit în chip de ghicitoră și prin scrisul lui Moise. Căci scrie în Levitic: *«Și a grăit Domnul către Moise și Aaron, zicînd: Cînd veți intra în pămîntul Canaaneilor pe care îl voi da vouă spre moștenire și voi da vreo atingere a leprei în casele pămîntului do-*

695. În veacul viitor harul își va arăta toată lumina lui, luminînd făptura celor ce au crezut și făcîndu-le toate luminoase. Harul e lumina, pentru că e iradiere a iubirii lui Dumnezeu. Și cei ce se iubesc iradiază lumină între ei. Lumina e existența în comunicare. În cazul persoanelor lumina e comunicarea conștientă; de aceea e lumină spirituală. Sfinții care sînt mai conștienți de iradierea iubirii lui Dumnezeu spre ei și în ei, sînt încă din viața aceasta luminoși.

bîndit de voi ; și va veni stăpînul casei și va vesti preotului zicînd : S-a arătat mie un semn în casă. Preotul va porunci să se golească casa înainte de-a intra el ca să vadă semnul, ca să nu se facă necurate toate cîte sînt în casă. Și după aceea va intra preotul să vadă casa și va privi preotul semnul. Și de va afla vreun semn în pereții casei, pete verzui sau roșiatice și ele vor fi pătrunse în pereți, preotul ieșind din casă la ușa casei, va goli preotul casa șapte zile. Și va veni preotul iarăși în ziua a șaptea și va privi casa. Și de va vedea că s-a lățit semnul în pereții casei, va porunci să se scoată pietrele în care este semnul și le vor arunca pe ele afară din cetate, în loc necurat. Și vor răzui casa înlăuntru de jur împrejur și vor vărsa praful răzuit afară de cetate în loc necurat. Și vor lua alte pietre răzuite și le vor pune în locul pietrelor scoase și vor lua altă humă și vor lipi casa. Iar de se va ivi iarăși vreun semn și va apărea în casă, după ce au scos pietrele și după ce au răzuit casa și după ce au lipit casa, va intra preotul și va vedea de s-a lățit iarăși semnul în casă, va fi dovadă despre o lepră stăruitoare în casă și că acea casă e necurată. Deci vor dărîma casa și vor scoate lemnele ei și pietrele ei și toată huma casei și le vor duce, în afara cetății, în loc necurat» (Lev. 14, 33—45).

Apoi introduce iarăși pe preot ca supraveghetor, după ce a declarat necurat pe cel ce dormea și mîncă și intra în ea. Căci zice : «Iar dacă venind preotul va intra și va vedea că semnul nu se mai lățește în casă după ce a fost lipită casa, va curăți preotul casa, pentru că s-a vindecat semnul. Și va lua pentru a curăți casa două păsări curate vii și un lemn de cedru și un fir roșu împletit și isop. Și va tăia o pasăre într-un vas de lut în apă curgătoare. Și va lua lemnul de cedru și firul roșu împletit și isopul și pasărea vie și le va înmuia pe ele în sîngele pasării tăiate în apă curgătoare și va stropi cu ele casa de șapte ori. Și va curăți casa cu sîngele pasării tăiate și cu apa vie și cu pasărea vie și cu lemnul de cedru și cu isop și cu firul roșu împletit ; și va slobozi pasărea vie afară de cetate, în cîmp, și se va fi făcut ispășire pentru casă și va fi curată» (Ibid. 48—53).

Ni se arată în acestea lămurit toată taina despre Sinagoga (adunarea) Iudeilor și cele întîmplate cu ea de la început pînă la sfîrșit și cele ce-i vor veni de la Hristos. Să parcurgem cu subțirime cît se poate toate și înlăturînd grosimea lor, să ne silim să dezgolim frumusețea înțelesului îngropat în ele.

2. Lepra e deci acea boală a trupului omenesc, care nu poate fi îndepărtată prin meșteșugul doctorilor, ci se supune împreună cu altele numai dreptei mari și atotputernice și e biruită numai de pu-

terea atotfăcătoare a lui Dumnezeu. Dar trupul celor care pățimesc de ea arată alt chip decât cel pe care l-a avut la început. Căci apărînd o altă culoare, aceasta dă firii o arătare mincinoasă, preschimbind-o într-o înfățișare contrară firii, care face trupul să ia un chip deosebit de cel cuvenit. Iar aceasta închipuiește prefacerea voii noastre și o aplecare a ei de la cele mai bune spre cele mai rele. Căci mulți mutîndu-se adeseori de la voia cea bună la cea mai rea și ieșind din ceea ce se cuvine firii și împătîmîndu-și sufletul cu răutatea de multe feluri, își dau fața pe care o voiesc. Pentru că nu cad într-o păgubire totală de bine, nici nu ajung într-o răutate și îngustime deplină. De aceea dumnezeiasca Scriptură înfățișează de multe ori pe cel leproș ca chip al acestei stări schimbate, produse în noi și al strămutărilor suferite de deprinderea și de voia omului. Ea arată modul de-a fi al fiecăruia ca într-un tablou, sau aduce la vedere fața fiecăruia. Iar cînd voiește să arate vreo astfel de stare, fie a unui neam, fie a unei cetăți sau țări, atunci folosind chipul casei, cuprînzînd pe cei ce locuiesc în ea și prin aceasta o mulțime. Deci cînd auzi de o casă atinsă de lepră, să înțelegi toată adunarea (Sinagoga) Iudeilor, coruptă de patimile ei și fără grijă la îndemnurile date ei de Dumnezeu, ci aplecîndu-se spre lucrarea celor ce le sînt membrilor ei spre plăcere, decât spre cele ce se vor dovedi bune.

Iar cerînd să se anunțe preotului, se cere să se vadă ca o plagă a leprei în casă. Dar nu se vede ca dătătorul legii să fi spus cine să meargă la preot ca să anunțe lepra casei sale și ca să ceară de la doctor un leac pentru ceea ce s-a întîmplat. Deci odată ce-am spus că Sinagoga Iudeilor s-a îmbolnăvit de lepră, să aflăm cine e cel ce vestește boala ei? Și să vedem, pe cît se poate, cine e preotul? Fața celui ce anunță boala o poartă ceata sfinților prooroci, care au vestit Arhiereului tuturor și Păzitorului sufletelor noastre, adică lui Hristos, încă înainte de întrupare, patimile nebuniei Iudeilor și necuvenită și corupta lor viață, nu din ură și scîrbă față de ei, ci biruiți de rușine față de Binefăcătorul, mărturisind, nu fără lacrimi, păcatele aceloră, dar și rugîndu-L să aibă milă de ei.

Dar ascultă în ce fel deplînge fericitul prooroc Ieremia lepra Iudeilor, mult îndurerat de ea, rugîndu-se astfel: *«Păcatele noastre s-au ridicat împotriva noastră, Doamne. Iartă-ne nouă pentru numele Tău, că multe sînt păcatele noastre înaintea Ta. Că Ție am păcătuit. Rabdă pe Israil, Doamne și mîntuiește-l în vremea necazurilor. Pentru ce te-ai făcut ca un trecător pe pămînt și te apleci spre el ca și cînd ai fi din el, ca o rămășiță a lui? Vrei să fii ca un om care doarme, sau ca un bărbat care nu poate mîntui? Tu ești în noi, Doamne, și numele*

Tău s-a chemat peste noi. Să nu ne uiți, Doamne!» (Ier. 14, 7—9). Și iarăși: *«Vai mie, suflete! Că a pierit cel evlavios de pe pământ și nu mai este între oameni cel ce lucrează drept. Toți judecă spre vărsare de sînge, fiecare necăjește cu necaz pe aproapele său. Își găsesc mîinile lor spre rău»* (Mihea 7, 2—3). În aceste plîngerii ale proorocilor auzim anunțarea leprei de care s-a îmbolnăvit Israil.

Iar preotul poruncește să se golească casa. Căci privirea lui Dumnezeu la păcatele noastre e înfricoșătoare. Fiindcă trebuie să pedepsească pe cei ce s-au făcut vinovați pentru relele făcute. Pentru că iubitor de oameni fiind, poruncește să iubească curăția și să se elibereze de boala care-i roade, și așa să scape de osînda cercetării (privirii)⁶⁹⁶ Lui, cum se spune: *«Spală de răutate inima ta, Ierusalime, ca să te mîntuiești. Pînă cînd vor fi în tine gîndurile muncilor tale?»* (Ier. 4, 11). Gîndurile muncilor pot fi înțelese, acelea, care vor intra la muncile și osînde pentru păcate. Observă deci pe preot care poruncește ca chip o mai înaintă înlăturare a pricinilor pentru care cade cineva pe drept cuvînt sub pedepse.

3. Apoi zice: *«Și va intra preotul să vadă casa și va vedea pata și iată pata în ziduri»* (Lev. 14, 37). Și iarăși: *«Ieșind preotul din casă la ușa casei, va goli casa șapte zile»* (Ibid. 38). După despărțirea de bunătate și după porunca de-a se curăți șapte zile, arătîndu-se iarăși răutatea în chipul leprei, e chemat iarăși spre binecuvîntată muștrare preotul care reprezintă persoana lui Dumnezeu. Acesta văzînd iarăși pata, adică semnele și chipurile bolii, golește casa pentru șapte zile. Căci supărîndu-se Dumnezeu pe drept cuvînt pentru nesocotirea legii de către fiii lui Israil, deși e iubitor de oameni, i-a trimis pe toți în robie, predîndu-i în mîna Babilonenilor pentru șaptezeci de ani, făcînd dintr-o zi șapte. Căci zice că șapte zile trebuie golită casa, socotind o zi ca zece ani, după spusa proorocului Iezechiel: *«Ți-am pus fie ziua ca un an»* (Iez. 4, 6). Cuvîntul e pecetluit și de îngerul care se roagă, după Zaharia, pentru Sinagogă, zicînd: *«Doamne, Atotîitorule, pînă cînd nu Te vei milostivi de Ierusalim și de cetatea lui Iuda, pe care le-ai trecut cu vederea? Acesta este anul al șaptezecilea»* (Zah. 1, 12).

Apoi zice iarăși că *«preotul va reveni în ziua a șaptea»* (Lev. 14,38). Această revenire a preotului, nu o vei înțelege decît ca în-

696. Chiar privirea lui Dumnezeu la păcătosul care nu se pocăiește este un chin și o osîndă pentru el. În general omul rău și dușmănos suferă cînd se uită un om bun la el, sau omul căruia el i-a făcut rău. Chinul lui e și o imputinare de viață, care îi vine din ruperea de Dumnezeu izvorul vieții. Cel ce se închide în sine din mîndrie, din ură, suferă prin lipsa de comunicare sinceră, sau de comuniune.

toarcerea iubirii de oameni a lui Dumnezeu la popor, cum zice Domnul prin același prooroc: «Mă voi întoarce spre Ierusalim cu îndurare și se va zidi întru el casă Mie, zice Domnul Atotțiitorul, și măsură se va întinde peste Ierusalim» (Zah. 1, 16). Sau iarăși: «Ce-ți voi face, Efraime? Apăra-te-voi, Israile. Ca pe Adam te voi pune și ca pe Teboim. Întorsu-s-a inima Mea de la el. Tulburatu-s-a împreună cu el, părerea Mea de rău. Nu-ți voi face ție după urgia minie Mele. Și nu voi lăsa pe Efraim să piară. Pentru că Dumnezeu sînt Eu și nu om, întru tine sfînt» (Osea 11,8—9).

Cînd deci va reveni preotul în ziua a șaptea ca să vadă casa și va vedea că pata s-a întins în pereții casei, va porunci preotul să se scoată pietrele în care este pata și le va arunca pe ele în afara cetății. Și după altele: «Și vor lua alte pietre cioplite și le vor pune în locul pietrelor acelea» (Lev. 14, 42). Căci după iertarea vinei pentru păcatele trecute, cercetînd iarăși Sinagoga Iudeilor, Dumnezeu care vede toate și aflînd că nu mai e toată leproasă, dar încă neeliberată cu totul de răutate, nu și-a mai arătat minia împotriva tuturor, ci numai împotriva acelor care au fost cauza pătimirii ei și s-au făcut pricină bolii, pe care îi numește pietre, indicînd unele părți ale casei întregi, sau ale neamului. Iar aceștia au fost unii din regii din anumite timpuri care au atras poporul spre credințe greșite și unii prooroci mincinoși care au grăit cele ale cugetării lor, precum s-a scris, și au slăbit dreapta credință a ascultătorilor. Pe aceștia poruncește să-i scoată din casă, cerînd prin aceasta depărtarea lor sau aruncarea din văzul oamenilor. Aceasta este ceea ce s-a spus de Dumnezeu despre Iehonia: «Pămîntule, ascultă cuvintele Domnului. Scrie pe bărbatul acesta, pe omul izgonit» (Ier. 22, 29). Iar despre vrăjitorii mincinoși zice: «De aceea am secerat pe proorocii voștri. I-am omorît pe ei în cuvîntul gurii lor» (Osea 6, 5). Și iarăși: «Pentru aceea se vor arunca conducătorii poporului din casa desfătărilor lor, pentru faptele lor cele rele s-au lepădat» (Mihea 2,9). Și iarăși: «Pentru necurăție, s-a stricat cu stricăciune» (Mihea 2,19).

Iar aducerea altor pietre curate și răzuite în locul celor scoase, înseamnă că prin voia lui Dumnezeu s-au arătat unii care au întărit din nou casa lui Israel și au susținut-o în loc statornic, fie regi, fie prooroci, fie sfinți. E ceea ce s-a spus de către Dumnezeu către fericitul Isaia: «Acestea zice Domnul Savaot. Mergi în cămară la Omna vistierul și spune-i lui: De ce ești aci? Și ce faci aci? Că ți-ai cioplit ție aci mormînt și ți-ai făcut în loc înalt mormînt și ți-ai săpat locaș în piatră. Iată Domnul Savaot va lepăda și va zdrobi pe om și va scoate haina ta și cununa ta slăvită și te va arunca în țară mare

și nemăsurată și acolo vei muri. Și va face carul tău de luptă cel frumos necinstit și casa conducătorului tău va fi călcată. Și vei fi scos din dregătoria ta și din starea ta. Și va fi în ziua aceea, voi chema pe fiul meu Eliachim al lui Helchîu și-i voi da lui haina ta și cununa ta o voi da în mîinile lui și va fi tată al celor ce locuiesc în Ierusalim» (Isaia 22,15—21).

Dar vor lua și altă humă și vor unge casa (Lev. 14,42). Folosește cuvîntul «ungere» în loc de «lipire». Aceasta înseamnă de asemenea îndemnul ce se va aduce lui Israil prin prooroci, care vor unge cu cuvinte bune și frumoase pe cei ce au păcătuit, îndemnîndu-i să pornească îndată la cele plăcute lui Dumnezeu și să șteargă întinăciunea patimilor și să rîvnească și să se grăbească în cele ce Dătătorul legii știe că e de folos celor ce slujesc Lui. Aceasta e ceea ce s-a spus către ei prin unul din sfinți: «Căutați binele și nu răul, ca să aveți viață și așa va fi Domnul Dumnezeu, Atotîntorul, cu voi» (Amos 5,14).

Și după aceasta zice: «Și de va reveni pata leprei și se va ivi în casă, după ce s-au scos pietrele și după ce s-a răzuit casa și după ce s-a lipit, va intra preotul și va vedea de s-a întins pata în casă. Atunci lepra va fi statornică în casă; și aceasta e necurată. Și vor dărîma casa; și lemnele și pietrele ei și toată huma casei le vor duce în afara cetății, în loc necurat». (Lev. 14,43—45).

După ce s-a folosit tot modul de vindecare pentru cei din Israil și nu le-a folosit la nimic, precum nici scoaterea pietrelor infectate, deci în sfîrșit, s-a dovedit nefolositoare și ungerea prin prooroci, adică îndemnul lor, va intra iarăși preotul care cercetează casa (leprosului) leprozată. Aceasta înseamnă că a intrat în lumea aceasta cu trupul Unul Născut, cînd s-a făcut om. Cîtă și ce fel de mutare de la vechea răutate la viețuirea cea bună n-ar fi trebuit să arate vechea Sinagogă, vizitînd-o. El însuși? Dar după ce a văzut-o stăruind în patimile de la început și bolind statornic de necurăție, poruncește să fie surpată și să fie trimisă în loc necurat. Așa s-a desfăcut toată țara Iudeilor și neamul lor a fost împrăștiat în tot locul necurat, după cum s-a spus prin prooroci: «Și-i voi vîntura pe ei cu tot vîntul» (Ier. 49, 31). «Și-i voi vîntura pe ei în toate neamurile» (Amos 9, 9). Înțelege-o aceasta cum trebuie, auzind și cuvîntul Mîntuitorului despre templul lor: «Vedeți toate acestea? Amin zic vouă; nu va rămîne piatră pe piatră, care nu se va surpa» (Matei 24, 2).

Și adaugă la acestea: «Tot cel ce va intra în casă, în toate zilele în care va fi golită, necurat va fi pînă seara. Și cel ce va dormi în casă, să spele hainele lui și necurat va fi pînă seara. Și cel ce va

mînca în casă, va fi la fel» (Lev. 14, 46). Prin acestea se arată clar că tot cel ce se lipește de Iudei în oarecare fel cugetînd aceleași, va fi părtaș numidecît de necurăția aceloră.

Apoi prezintă iarăși pe preot cercetînd casa leprozată, zicînd: *«Dacă venind preotul va intra și va vedea că pata nu s-a întins cu întindere în casă, după ce s-a lipit casa, s-a vindecat pata» (Ibid. 48).*

S-a surpat pentru furia împotriva Lui Sinagoga ca necurăță și a ieșit din iubirea lui Dumnezeu. Dar rămînînd timp îndelungat în această stare, *«pînă ce va intra plinătatea neamurilor»*, după cuvîntul lui Pavel (Rom. 11, 25), se va milui de către Hristos. Și cercetînd-o iarăși Dumnezeu, după ce a uitat-o, o va aduce iarăși la dreptate în vremea de pe urmă, înțeleg la dreptatea cea prin credință și dragostea față de El. Căci va veni ca să o vadă iarăși Arhiereul tuturor⁶⁹⁷. Și aflînd-o îmbunătățită, îndată o curățește și o primește, după spusa sfinților prooroci: *«În ziua aceea, zice Domnul, aduna-voi pe cea alungată și voi primi pe cea zdrobită și pe cei ce i-am izgonit. Și voi pune pe cea zdrobită întru rămășiță» (Mihea 4, 6).* Iar în alt loc iarăși: *«Că zile multe vor ședea fiii lui Israel fără rege, fără conducător, fără jertfă, fără jertfelnic, fără preoție și fără arătări. Și după aceea se vor întoarce fiii lui Israel și vor căuta pe Dumnezeul lor și pe David, împăratul lor. Și se vor minuna de Domnul și despre cei buni ai Lui (despre bunătățile Lui) în zilele de pe urmă» (Osea 3, 4—5).*

Cînd deci va privi (va cerceta) preotul casa atinsă de lepră spre a o curăți pe ea, *«vor lua două păsări vii, curate, și un lemn de cedru și un fir roșu împletit și isop, ca să curățească casa» (Lev. 14, 49).* Și iarăși: *«Pasărea vie o va înmuia în sîngele păsării tăiate în apă curgătoare odată cu lemnul de cedru și cu isopul și cu firul roșu împletit. Și va slobozi pasărea vie în afara cetății, în cîmp curat și va fi ispășit pentru casă și va fi curată» (Lev. 14, 50—53).*

4. Observă în acestea iarăși în chip clar întreaga taină a Mîntuitorului nostru și curățirea prin Sfîntul Botez. Căci poruncește să se ia două păsări vii și curate, ca să înțelegi prin păsări omul ceresc care e și Dumnezeu în două firi, distinct după rațiunea cuvenită a fiecăreia. Căci este Cuvîntul Care a strălucit din Dumnezeu Tatăl în trupul luat din

697. Sf. Chiril vede în Hristos pe Cel ce cercetează sau privește pe cei ce I se atașează, sau e nădejde să I se atașeze. De la această lucrare vine numele de episcop. Aceasta ar fi lucrarea cea mai frumoasă a episcopilor: să privească pe fiecare credincios sau pe fiecare om care dă nădejde să devină credincios, cu atenție și cu dragoste. Să facă să i se comunice cu încredere, ca să cerceteze cele ce i le spune.

femeie, dar fără să se împartă⁶⁹⁸. Căci Hristos este unul din amîndouă. De aceea se iau două păsări și se înțeleg totuși amîndouă ca una; dar sînt vii și curate. Căci și Cuvîntul Însuși este prin Sine pricinuitorul a toată viața și curăția și templul din Fecioară are în Sine pe Cuvîntul viu în Sine. Fiindcă trupul era al Lui propriu și nu o sarcină (haină) străină⁶⁹⁹. De aceea Domnul Iisus Hristos este Unul.

Pe lingă păsări, poruncește să se ia și un lemn de cedru, ca prin aceasta să înțelegi că trupul lui Hristos este nesticăcios. Căci n-a cunoscut stricăciunea. Fiindcă cedrul nu e supus coruperii (putreziirii). Iar în înțelegerea sfîntului trup al lui Hristos ca nesticăcios, se introduce rațiunea învierii Lui.

698. Propoziția: «Este Cuvîntul care a strălucit din Dumnezeu Tatăl în trupul din femeie», poate fi înțeleasă și în sensul că Cuvîntul S-a născut din Dumnezeu-Tatăl, dar și în sensul că născut din Dumnezeu-Tatăl a strălucit pentru noi în trupul din femeie. Se afirmă că Hristos e o Persoană în două firi, sau ipostasul Cuvîntului care a luat și firea omenească fără să Se împartă prin aceasta. Datorită faptului că firea umană este a ipostasului dumnezeiesc. Hristos e numit de Sf. Chiril «omul ceresc». Dar El nu și-a adus firea omenească din cer. Aceasta e marea taină, că ipostasul dumnezeiesc al Fiului se face și ipostas al firii omenești: Omul obișnuit e firea omenească, constituindu-Se ca un ipostast concret, neexistent mai înainte. Ipostasul e existența concretă a firii. Firea omenească nu există concret decît în ea sau ca ipostasuri. În Hristos ea primește existența concretă în ipostasul Cuvîntului. Orice ipostas concret uman are niște trăsături unice, neidentice cu ale altora, avînd și niște relații unice. În Fiul lui Dumnezeu firea omenească are și ea în existența concretă relația de Fiu cu Maica Sa. Dar ei i se imprimă și relația lui de Fiu cu Tatăl. Între Fiul lui Dumnezeu și între firea omenească căreia îi dă o existență concretă în El însuși trebuie să existe posibilitatea acestei uniri ca virtualitate, dacă ea se poate actualiza cînd Fiul lui Dumnezeu voințește aceasta. Se ascunde aci o anumită conformitate a firii omenești cu dumnezeirea, mai precis cu ipostasul Fiului. Fiul lui Dumnezeu poate fi Subiectul actelor și pasivităților umane, legate de natură. Firea umană are în ea posibilitatea de-a se face mijloc propriu de manifestare a ipostasului dumnezeiesc. Fiul lui Dumnezeu își poate însuși o conștiință umană dependentă păstrînd și conștiința divină de care depinde totul. Cuvîntul dumnezeiesc are în Sine toată existența organizată în sensuri de care e conștient că o are de la Tatăl și o cugetă în comuniune și comunicare cu Tatăl. El știe și de existența omului, dependentă în originea și durata ei de existența Sa și care și ea e organizată în sensuri de care omul e conștient. Știe că ea e legată de El și de natură și aspiră și ea spre infinitate și eternitate. O știe ca pe o copie reală, ca pe un chip al Lui, în comunicare cu El. Datorită acestui fapt și-o poate face proprie în mod personal, împreună cu conștiința ei, gîndind sensurile ei ca sensurile Sale și lucrînd prin ea ca o Persoană a ei. Ca existență supremă organizată în sensuri, conștiința ei strălucește. Făcîndu-Se Persoană a firii noastre, care și ea e organizată în sensuri, dă acestor sensuri lumina sau strălucirea deplină, pentru că în conștiința Lui umană știe deplin lămurit de cine depinde El ca om și deplinătatea spre care e chemat.

699. Aci vizează pe nestorienii care socoteau trupul lui Iisus ca al unei alte persoane. Expresia Sfîntului Chiril, au luat-o și călugărul dobrogean (daco-roman) Maxențiu la 520 și apoi Leontiu de Bizanț. Prin aceasta au putut spune că Cuvîntul însuși a pătimit cu trupul. Trupul nu era al unui suflet care nu avea pe Cuvîntul ca ipostas. Între Cuvîntul și trupul așumat este intimitatea care este între subiectul uman și trupul lui. E o comunicare directă de la unul la altul. Așa cum simt eu tot ce atinge trupul meu, așa simțea și Hristos. Trupul lui Hristos nu-l este ca o haină, nesimțînd în Sine ceea ce se întîmplă cu ea.

Iar prin roșul împletit se introduce mărturisirea morții Mântuitorului nostru. De fapt s-a spus despre Biserică în Cântarea Cântărilor: «*Ca tortul cel roșu buzele tale, surioara Mea mireasă*» (Cînt. 4, 3). Fiindcă buzele Bisericii propovăduiesc pururea mîntuirea prin sîngele lui Hristos și celui ce vine la El îi cere să-și facă mărturisirea credinței în El, în mod potrivit sînt asemăunate buzele ei cu tortul roșu; și chiar împărtășirea de «*Binecuvîntarea tainică*» e însoțită de vestirea morții și a învierii lui Hristos (I Cor. 11, 20) ⁷⁰⁰. Pe acestea fiind convinși credincioșii să le mărturisească și înainte, se aduc și în Sfîntul Botez și se desăvîrșesc în sîngele Legămîntului (Testamentului) veșnic, precum s-a scris (Evr. 13, 20) ⁷⁰¹. De fapt prin firul roșu se dă de înțeles mărturisirea de credință în sîngele lui Hristos; iar prin isop, căldura Sfîntului Duh. Căci această iarbă este caldă și usucă patimile răcelii ⁷⁰². Și aceasta e și lucrarea și puterea Sfîntului Duh în noi.

«*Deci va lua, zice, cel ce curățește casa leproasă, pasărea cea vie și lemnul de cedru și firul roșu și isopul și le va înmuia pe ele în sîngele păsării tăiate, în apă curgătoare și va stropi cu ele casa de șapte ori. Și va curăți casa cu sîngele păsării, cu apa curgătoare, cu lemnul de cedru, cu isopul și cu firul roșu împletit*» (Lev. 14, 51—52). Legea ne arată iarăși că nu se poate spăla Sinagoga Iudeilor altfel de întinarea neascultării și nu poate scăpa altfel de pata feluritelor păcate,

700. Credința creștină de fapt are în centrul mărturisirii ei, bucuria biruirii morții, faptul tragic care umple de tristețe și de întuneric existența noastră. În aceasta constă mîntuirea. Iar moartea nu se biruește decît prin Dumnezeu care pentru aceasta s-a făcut om și a primit moartea. De aceea ne împărtășim de trupul și sîngele Lui în care a fost biruită moartea, mărturisind credința că a biruit-o și pentru noi prin moartea Lui, arătată în vărsarea singelui. Acum moartea nu ne mai înspăimîntă. Știm că murind împreună cu Hristos, înviem cu El. Moartea noastră e o predare Tatălui izvorul vieții, din care primim viața. Moartea în Hristos ca predare lui Dumnezeu e biruită de viață. În Dumnezeu moartea devine trecere spre viața de viață. Dacă Dumnezeu a creat lumea și pe oameni din nimic, cum nu le-ar copleși prin viața Lui moartea? Viața pe care o primesc din Dumnezeu murind vieții săracite prin păcate, e mai înaltă decît viața ce au primit-o la înviere. E viață din viața lui Dumnezeu. Teoriile apusene despre o mîntuire în sens juridic s-au depărtat de aces sens evanghelic și patristic al mîntuirii. Într-un Dumnezeu Creator și transcendent lumii, moartea trece în viață. Numai dacă nu există un Dumnezeu personal, moartea persoanelor e definitivă.

701. Legămîntul, sau Testamentul Nou al lui Dumnezeu cu noi, întemeiat nu pe o lege, care nu ne desăvîrșește în unirea cu Dumnezeu, ci pe unirea cu Fiul lui Dumnezeu făcut om și jertfit pentru noi, e veșnic pentru că în veci ne aflăm în bogăția infinită a lui Hristos făcut om și jertfit pentru noi. În veci ne dăruim și noi Tatălui, cum se dăruiește El ca om, și în veci Tatăl ne primește și ne răspunde cu iubirea Lui. Această comunicare în iubire, sau comunicarea vieții lui Dumnezeu către noi în Hristos, nu sîrșește niciodată. În sîngele lui Hristos e iubirea nesfîrșită a Fiului lui Dumnezeu ca om față de Tatăl și de noi, comunicată nouă, ca să ne-o comunice și Tatăl pe a Lui. Sîngele Fiului lui Dumnezeu vărsat pentru noi are o eficiență veșnică.

702. Patimile deși par să producă o fierbințeală, aceasta e de suprafață și trecătoare. Căci ele sînt în realitate expresia răcelii egoiste, care nu știe de nici o iubire reală.

decît numai prin «binecuvîntarea» lui Hristos și prin mărturisirea și credința în El, adică prin desăvîrșirea și sfințirea prin Sfințul Botez. Căci observă cum prin cele spuse ni se zugrăvește Hristos întreg și ni se dă de înțeles credința și mărturisirea în El. Prin pasărea vie vei înțelege pe Cuvîntul pururea viu și de viață făcător și ceresc ⁷⁰³, prin cea tăiată cînstitul (prețiosul) singe al trupului care a pățimit. Căci spunem că «El a pățimit cu trupul» ⁷⁰⁴, dar în trupul propriu ⁷⁰⁵. Iar prin lemnul care nu putrezește, înțelegem trupul necorupt. Prin isop, Duhul; iar prin firul roșu, mărturisirea în singele Noului Testament. În sfîrșit, prin apa curgătoare, harul de viață făcător al Botezului pe care a arătat-o lămurit și în patima însăși sfînta coastă a Mîntuitorului nostru; e o apă amestecată cu singe, cu care se stropea și casa, ca să se curățească, după spusa prin proorocul Iezechiel: «Și vă voi lua pe voi dintre neamuri și vă voi aduna pe voi din țări și voi stropi peste voi apă curată și vă veți curăți» (Iez. 36, 24). Dar poruncește ca ea să se stropească nu odată, ci de șapte ori. Căci «unde s-a înmulțit păcatul, a prisosit harul» (Rom. 5, 20).

La acestea Dătătorul legii adaugă iarăși să se slobozească pasărea cea vie în afara cetății în cîmp, și așa se va fi făcut ispășire pentru casă și ea va fi curată; «casa», de care am vorbit aci, am înțeles-o ca chip al Sinagogii Iudeilor, sau a tot neamul. Iar prin cetate vom înțelege un număr mare de case. Prin ea vei înțelege lumea noastră, care cuprinde multe neamuri de oameni și e încinsă jur-împrejur de tărie ca de un zid. Dincolo de acesta se înțelege cîmpul lat și curat al lumilor de sus. Deci Dătătorul legii prezice prin slobozirea păsării spre cîmpul din afara cetății mutarea din lume și înălțarea la cer a lui Hristos. Iar ajuns astfel la Dumnezeu și Tatăl se va ruga pentru izbă-

703. Pasărea care zboară dincolo de cetate sau de lume, după ce a fost muiată în singele păsării tăiate, poate închipui și ipostasul Fiului lui Dumnezeu înălțat la cer, avînd cu El singele jertfei Lui pentru noi. Singele e condiția vieții omenești. Singele vărsat e semnul morții. Apa e elementul din care se face singele și întretine viața omenească. Pasărea muiată în singele vărsat și în apă e ipostasul Cuvîntului care duce cu Sine în veșnicie viața noastră jertfită, dar și înviată și întretinută de apa vieții. Dacă prin Dumnezeu Cuvîntul s-au creat acestea ca și condiții ale vieții, de ce nu le-ar dărui veșnicia, umplute de puterea spiritualizatoare a Duhului Sfînt. Dumnezeu este al vieții, nu al morții. Nici o persoană creată de Dumnezeu după chipul Lui de Persoane în comuniune nu moare definitiv, cum ar muri persoanele înțelese ca produse ale esenței panteiste.

704. Exact cu expresia aceasta s-au dus la Constantinopol și apoi la Roma «călugării sciți» (daco-romani din Dobrogea) la 519, pe care papa din Roma n-a voit să o primească. Ea asigură credința unirii în ipostasul Cuvîntului a firii dumnezeiești și omenești împotriva nestorianismului, de care unul din acești călugări, Maxentiu, acuză pe papă.

705. Leonțiu de Bizanț va explica în sens antinestorian expresia «trupul propriu» al Cuvîntului. El e «trupul Lui», nu «trupul sufletului» unui om deosebit de Fiul lui Dumnezeu.

virea noastră a tuturor și vom fi curățiți. Căci zice preaințeleptul ucenic Ioan : «*Rugător avem către Tatăl pe Iisus Hristos cel drept. Și Acesta este ispășire pentru păcatele noastre, și nu numai pentru ale noastre ci și pentru ale lumii întregi*» (I Ioan 1, 1—2)⁷⁰⁶. De aceea bine a spus El către Iudei : «*Dacă ați fi crezut lui Moise, ați fi crezut în Mine. Căci despre Mine a scris acela*» (Ioan 5, 46). Prin Care și cu Care slava și stăpânirea lui Dumnezeu și Tatăl împreună cu Sfântul Duh în vecii vecilor. Amin.

Despre neintrarea lui Aaron în toată vremea în Sfinta Sfintelor

1. Unul-Născut fiind Dumnezeu prin fire și din Dumnezeu Tatăl S-a pogorât pe Sine în cele ale noastre și S-a arătat pe pământ, după cum s-a scris, și cu oamenii a conviețuit; și nu pentru altceva, decît pentru ca, precum zice dumnezeiescul Pavel, «*să se facă milostiv și credincios Arhiereu în cele către Dumnezeu pentru ispășirea păcatelor poporului*» (Evr. 2, 17). Căci legea rinduită celor de odinioară prin mijlocirea îngerilor «*a făcut preoți pe oamenii bolnavi de slăbiciunea de obște a firii și de aceea trebuiau să aducă jertfă și pentru neștiințele proprii. Dar cuvîntul jurămîntului care a fost în urma legii (îl arată Arhiereu) pe Fiul în veac desăvîrșit*» (Evr. 7, 28). «*Pentru aceea și poate mîntui desăvîrșit pe cei ce vin prin El la Dumnezeu, pururea viețuind ca să se roage pentru ei*» (Evr. 7, 25)⁷⁰⁷. Deci Hristos n-a ispășit pentru Sine însuși, pentru că n-a săvîrșit păcat, ci mai degrabă pentru noi. Aceasta ne-o lămurește foarte bine dumnezeiescul Pavel

706. Dacă Hristos este chiar înălțat la cer și om dintre noi, e firesc ca El să intervină mai departe pentru noi, frații Săi, prezentîndu-Se singele Său, sau trupul Său jertfit ca mijloc de înduioșare a Tatălui Său pentru noi, prin iubirea maximă ce I-o arată Fiul Său pentru noi, sau Lui în numele nostru. Aceasta e o ispășire continuă pentru noi, sau chiar o rugăciune cu fapta. Din această extrem de sensibilă intervenție continuă a Lui pentru noi iradiază spre noi forța Lui curățitoare, care întipărește și în noi starea Lui de iubire față de Tatăl.

707. Un preot omenesc avînd și el păcate, pentru slăbiciunea firii, nu numai că trebuie să aducă jertfă și pentru el, dar nici pe alții nu-i poate mîntui desăvîrșit prin jertfa lui, căci nu se dă în jertfă pe sine însuși întreg, ci dă o jertfă externă, nu de om, pentru că nici un om nu e desăvîrșit, ci vreun obiect sau vreun animal, care are o valoare cu totul inferioară omului, în care nici cel ce o aduce nu e angajat total, și nici jertfa adusă nu-l angajează în mod conștient. Numai Fiul lui Dumnezeu făcîndu-Se om curat, S-a putut aduce ca om jertfă desăvîrșită, pentru că S-a dăruit total, și aceasta înseamnă că nu pentru Sine, ci pentru frații Săi în umanitate. Iar ca ipostas dumnezeiesc al umanității Sale aduse ca jertfă a dat o intensitate și o valoare nemărginită acestui act de autojertfire, prin iubirea nemărginită de Dumnezeu și de oameni manifestată în ea. El a urcat cu umanitatea jertfită pentru veci în maximă întimitate a lui Dumnezeu, într-o maximă vibrație iubitoare față de Tatăl și de oameni, iar aceasta reprezentînd o continuă intervenție pentru oameni. Căci e o Umanitate care fiind în Fiul în veci, e mereu în starea umanității jertfite pentru oameni, deci iubită în Fiul Său și în toți cei alipiți de El.

scriind : *«Pe care L-a rînduit Dumnezeu ca jertfă de ispășire prin credința în sîngele Lui»* (Rom. 3, 25). De aceea spune că a și intrat în Sfînta Sfintelor odată, veșnică răsкупărare aflînd și printr-o singură aducere a desăvîrșit pentru veci pe cei ce se sfințesc (Evr. 7, 27; 9, 12). Și noi ne-am mîntuit, *«iar El ridică păcatele noastre și pentru noi suferă dureri»* (Isaia 53, 4). Căci a pus sufletul Său de bună voie pentru noi; dar a înviat, fiindcă era Dumnezeu prin fire și este în ceruri la dreapta Tatălui, «pururea viețuind, ca să se roage (să intervină) pentru noi», precum am spus adineauri (Evr. 7, 25).

Cum s-au înfățișat acestea în umbra legii, le voi spune lămurit în cele următoare.

Deci s-a scris în Levitic : *«Și a zis Domnul către Moise : Spune lui Aaron, fratelui tău, să nu intre în toată vremea în cele sfînte înăuntrul catapetesmei, în fața jertfelnicului ispășirii care este în cortul mărturie, ca să nu moară. Căci Mă voi arăta în nor peste jertfelnicul ispășirii»* (Lev. 16, 2).

Aaron fiind rînduit ca icoană și chip al preoției lui Hristos, nu trebuia să-și facă intrarea în tot ceasul, adică în toată vremea, în Sfînta Sfintelor. Prin aceasta ni se dă să înțelegem frumusețea tainei. Căci Hristos a intrat o singură dată, veșnică răsкупărare aflînd, precum am spus. Ar fi fost un păcat săvîrșit împotriva adevărului prin cele ce erau chipuri, să nu intre o singură dată într-un an Aaron în Sfînta Sfintelor, ci în tot ceasul și în toată vremea. De aceea i s-a poruncit să țină seama de aceasta, ca să nu moară. Iar dacă moartea era osînda pentru cel ce nesocotea umbra și disprețuia chipul adevărului, care va fi pedeapsa celor ce păcătuiesc împotriva adevărului, adică a lui Hristos? Iar aceasta au făcut Iudeii neprimind credința în El, ci necinstindu-L în zeci de mii de feluri, deși le-a spus lămurit : *«Eu sînt adevărul»* (Ioan 14, 6), adică plinirea chipurilor (tipurilor) din lege. Căci Hristos este sfîrșitul legii și al proorocilor (Rom. 10, 4). Așa scrie învățatul în ale legii și atotsfințitul Pavel. Deci e oprit Aaron să intre în toată vremea în Sfînta Sfintelor, ca frumusețea tainei să ne lucească neciuntită și întreagă și prin umbrele înseși. Îi era îngăduită intrarea o singură dată într-un an. Și în ce mod trebuia să se facă spre a nu se abate de la ceea ce se cuvine, a legiuit-o zicînd : *«Așa va intra Aaron în (locul) cel sfînt : cu vițel din vaci pentru păcat și cu un berbec pentru ardere de tot. Și se va îmbrăca cu o haină de în sfințită și cu veșmînt de în peste trupul lui, și cu brîu de în se va încinge și chidară de în își va pune pe cap. Acestea sînt haine sfînte. Își va spăla tot corpul cu apă și apoi le va îmbrăca pe ele. Și va lua de la adunarea fiilor lui Israil, va lua doi țapi din capre pentru păcat*

și un berbec pentru arderea de tot. Și va aduce Aaron vițelul jertfă pentru păcatul său și se va ruga (va ispăși) pentru sine și pentru casa sa. Și va lua cei doi țapi și-i va pune pe ei înaintea Domnului la ușa cortului mărturie. Și va pune Aaron sorți pe cei doi țapi, un sort pentru cel ce va fi adus Domnului și unul pentru cel ce se va slobozi. Și va lua Aaron țapul pe care a căzut sorțul că e al Domnului și-l va aduce pentru păcat. Și țapul pe care a căzut sorțul să fie slobozit îl va pune viu înaintea Domnului și se va ruga peste el, ca să-l lase sloboz și-l va slobozi în pustie» (Lev. 16, 3—10).

În acestea ni se descrie modul jertfei. Apoi va aduce Aaron vițelul pentru păcatul său. După ce se va jertfi vițelul, se va săvârși și arderea de tot a berbecului, după legea rinduită lui. «Și va lua, zice, cădelnița plină de jăratec de pe jertfelnicul dinaintea Domnului. Și-și va umplea mâinile de tămâie mărunț făcută și o va aduce înaintea catapetesmei și va pune tămâia pe foc înaintea Domnului și va acoperi cu fumul tămâiei jertfelnicul împăcării și nu va muri. Și va lua din sângele vițelului și va stropi cu degetul jertfelnicul. Va stropi de șapte ori cu degetul lui» (Lev. 16, 12—14).

La acestea adaugă: «Și va junghia țapul pentru păcatul poporului înaintea Domnului și va duce din sângele lui înăuntrul catapetesmei. Și va face cu sângele lui cum a făcut cu sângele vițelului» (Ibid. 15).

Și acestea a poruncit să se facă spre ispășirea pentru necurățiile fiilor lui Israel și pentru toate păcatele lor. Și se ungea cu sângele vițelului și cu al țapului nu numai jertfelnicul ispășirii, ci și cortul cel mai dinlăuntru, adică Sfânta Sfințelor ba și jertfelnicul jertfelor, în prima încăpere a cortului.

Și a zis iarăși: «Și va ieși la jertfelnicul cel dinaintea Domnului și va face ispășire peste el. Și va lua din sângele vițelului și din sângele țapului și va unge coarnele jertfelnicului de jur-împrejur. Și va stropi peste el din sânge cu degetul lui de șapte ori și-l va curăți pe el și-l va sfinți pe el de necurățiile fiilor lui Israel» (Lev. 16, 18—19).

Și adaugă iarăși: «Și va aduce țapul cel viu și va pune Aaron amîndouă mâinile lui pe capul țapului viu. Și va mărturisi peste el toate nelegiuirile fiilor lui Israel și toate nedreptățile lor și toate păcatele lor. Și le va pune pe ele pe capul țapului celui viu și-l va trimite prin mîna unui om pregătit în pustie. Și va purta țapul peste sine nelegiuirile lor în pămînt neumblat, va slobozi țapul în pustie» (Lev. 16, 20—21).

2. Așa sînt și așa s-au săvârșit cele rinduite la vremea lor în chipuri. Dar odată ce-a trecut umbra și a venit vremea îndreptării, să strămutăm, folosindu-ne de înțelesuri subțiri și frumoase, scopul legii

la taina lui Hristos. «Căci Domnul nostru Iisus Hristos a intrat odată în Sfinta Sfințelor, veșnică răscumpărare aflînd» (Evr. 9, 12). Dar cu singele Legămîntului veșnic și nu cu sînge de țapi și de viței, ci cu singele Său ștergînd păcatul lumii⁷⁰⁸. Căci nu s-a jertfit pentru Sine, ci pentru mîntuirea noastră.

Să urmărim deci și înțelesul acestor umbre ale legii. A fost foarte potrivit, ba chiar necesar ca dumnezeiescul Aaron să aducă jertfă pentru neștiințele sale. Căci nu s-ar putea înțelege că a fost mai presus de păcat, odată ce a fost om. Dar lui Hristos nu I se potrivește aceasta. E departe de așa ceva. Căci avea în firea proprie, ca Dumnezeu, bogăția nepăcătuirii⁷⁰⁹. Iar în El și prin El e și curăția celor sfințiți, preoți și popoare. Căci privește cum închipuiește Aaron în jertfele cele pentru el jertfa și buna mireasmă spirituală a lui Hristos. Aaron a adus un vițel și un berbec spre ardere de tot. Prin vițel se înțelege Hristos. Căci erau foarte prețioase cele aduse pentru sfinți și foarte multe felurile acestora. Vițelul era o jertfă sfîntă și cel mai prețuit dintre toate celelalte pentru jertfă și mai presus de toate. Deci vițelul închipuiește jertfa desăvîrșită. Iar berbecul spre ardere de tot și spre miros de bună mireasmă S-a făcut Domnul nostru Iisus Hristos, desființînd în Sine întinăciunea și răutatea păcatului lumii.

Observă apoi cum poruncindu-se lui Aaron să-și facă la vremea rînduită intrarea în Sfinta Sfințelor și să săvîrșească jertfele pentru neștiințele sale nu se arată în acel timp în îmbrăcăminte arhierească, ci se îmbracă în haina de în sfințit și avînd o cămașă de în pe trupul lui și se încinge cu brîu de în și-și pune pe cap chidara de în. Aceste haine sînt sfinte și el își spală tot trupul în apă. Și tuturor le era obișnuită această îmbrăcăminte, potrivit legii.

Și care e rațiunea probabilă, mai bine-zis, precum socotesc, adevărată a acestora? Nu era potrivit ca Aaron jertfind pentru păcatele sale să apară ca chip al lui Hristos, Care n-a știut de păcat (I Petru 2, 22). Dar îmbrăcăminte cea mai cuvenită lui și înfățișarea de arhiereu ar fi închipuit frumusețea împărăției și a preoției Mîntuitorului. Iar neputința de-a intra vreunii în Sfinta Sfințelor și în cortul adevărat,

708. Singele lui Hristos poate șterge păcatele oamenilor, pentru că poartă în el o conștiință care exprimă părerea de rău pentru ele și pune în ea un izvor de iubire pentru Dumnezeu care îi cucerește și pe oameni. Singele de animale din Vechiul Testament n-ar fi avut nici un chip al viitorului sînge al lui Hristos. Singele lui Hristos întemeiază o legătură veșnică între Dumnezeu și oameni, pentru că e singele prețios al Fiului lui Dumnezeu, pentru că în el e prezentă conștiința ipostasului dumnezeiesc intrupat. Făcîndu-Se om pentru veci și purtînd în umanitatea Sa întipărită starea de jertfă către Tatăl, pentru oameni în veci, Legămîntul lui Dumnezeu față de oameni e și el veșnic.

709. Nepăcătuirea e o adevărată bogăție spirituală, o lărgime de orizont și o ridicare la alte și alte înțelegeri și puteri, pe care nu o are cel stăpînit de egoismul îngust al păcatelor.

pe care l-a întemeiat Domnul și nu omul necurățiți mai înainte prin apa nașterii din nou, a arătat-o legea limpede când a poruncit lui Aaron să se spele dacă voiește să-și facă intrarea în Sfînta Sfintelor. Apoi, i-a poruncit să ia jăratec de la jertfelnicul însuși și să-l ducă înăuntru adică în partea dinăuntru a catapetesmei. Îi poruncește astfel să-și umple pumnul de tămîie, subțire. Făcîndu-se aceasta, fumul tămîiei va acoperi, zice, jertfelnicul cel pentru mărturii. Și aceasta era un chip al lui Hristos, care s-a jertfit ca un vițel și se aduce ardere de tot ca un berbec și umple întreg cortul sfînt, adică Biserica, de buna mirească spirituală⁷¹⁰, precum zicem și noi: «*Mîr vărsat e numele Tău. Pentru aceea tinerele Te-au iubit pe Tine și Te-au atras pe Tine. În urma Ta vom alerга în mirosul mirului Tău*» (Cînt. Cînt. 1, 2—3).

Dar să luăm cuvîntul de la capăt. Căci așa va înainta explicarea înțelesurilor în modul drept, precum se cuvine.

Deci vițelul și berbecul sînt cele aduse ca jertfă pentru Aaron. Iar cei doi țapi pentru popor, precum și berbecul ca ardere de tot. Căci s-a scris așa: «*Sorți pentru țapi: unul Domnului, celălalt pentru slobozire*» (Lev. 16, 8). Dar e necesar să spunem care e taina lor. Unii socotesc că unul din țapi a fost dat vreunui demon alungat și necurat și de aceea e slobozit în pustie. Noi însă spunem că această părere e plină de superstiție prostească și neeliberată de temerile rătăcite ale elinilor. Ba voi adăuga, fără reținere, ceea ce e și mai important, că în aceasta vom afla legea arătîndu-ne nedreptatea gîndurilor păcătoase, dar rămînînd în afara rătăcirii politeiste și arătîndu-ne pe Domnul cel Unul și prin fire al tuturor și obișnuind să ne conducă la cunoștința adevărului. Și pentru ce ar fi poruncit să se sloboadă și să se dedice o jertfă puterii celei rele și vrăjmașe țapul care s-a adus lui Dumnezeu? Și ce vom afla folositor în fapta lui Aaron de a-și pune mîinile pe acest țap, mărturisind păcatele fiilor lui Israel? Deci nu s-ar înțelege acest lucru plin de nebunia și necredința elinilor și neliber de cugetările lor aiurite? Cine ar mai putea admite această părere, cînd e atît de clară boala contradicției aflată în ea?

3. Deci ce era de văzut în acest lucru? Se aduceau doi țapi buni și la fel de mari, de aceeași vîrstă, de aceeași culoare, nesuferind în nici un fel de vreo mutilare. S-au scris apoi sorțul țapilor punîn-

⁷¹⁰ Biserica e trupul Domnului, pentru că ne unim cu El. Dar e un trup plin de bunămireasmă a jertfei Lui, pentru că membrii ei se împărtășesc de ea, aducîndu-Se împreună cu El, sau predîndu-Se Tatălui, în mirosul de bună mireasmă al sentimentului de predare care îl umple. Biserica plină de Fiul cel întrupat — jertfit își înalță dragostea împreună cu El spre Tatăl, plină de Duhul Sfînt al Fiului. Biserica are nu numai dimensiunea dinamică orizontală, ci și dimensiunea dinamică verticală. În ea se unește pămîntul cu cerul. Toată rugăciunea ei este o mișcare a sa spre cer.

du-li-se numele poruncit de Dătătorul legii. Unul se numea Domnul, celălalt: Trimisul, pentru a se trimite. Căci de la aceasta i se dădea numele. Nu s-a numit demon, trimisul. Acesta a fost numele animalului. Și Domnul, căci acesta era, precum am spus, numele unuia din țapi, se junghia. Iar cu singele se sfințea cortul cel mai dinăuntru, dar și jertfelnicul din afară și al jertfelor, pe care se săvârșeau jertfele cele după lege. Iar celălalt, adică Trimisul, se trimetea în pământ neumblat, după ce se mărturiseau peste el de către Aaron păcatele fiilor lui Israel.

Prin amândoi e închipuit Hristos. Căci a murit ca om și a fost jertfit pentru noi, în chipul țapului. Pentru că țapul se junghia spre iertarea păcatelor, sfințind Biserica înțeleasă în chipul cortului celui mai dinăuntru; dar și pe cei de sub lege. Căci se sfințea, precum am spus, cu singele țapului și însuși jertfelnicul legii. Pentru că e în afară de orice îndoială că cel mai mic se binecuvintează de cel mai mare. Deci nu e desăvârșirea în lege, nici nu poate sfinți pe vreunii slujirea cea după lege. Ci e nevoie în chip necesar de Cel ce poate desăvârși, adică de Hristos, Care poate sfinți cu singele Său pe cei ce practicau slujirea cea după lege ⁷¹¹. De aceea și dumnezeiescul Pavel zice despre sine și despre cei chemați din tăierea împrejur: «Știind că nu se îndreptează omul din faptele legii, decât prin credința în Iisus Hristos, am crezut și noi în Iisus Hristos» (Gal. 2, 16; Rom. 3, 20), ca să avem dreptate de la El. Deci s-a jertfit pentru păcatele noastre, după Scripturi (I Petru 3, 18), dar a înviat și a plecat în țara neumblată de oameni, adică în cer, purtând oarecum păcatele noastre ⁷¹². Acesta, zice

711. Nu putea sfinți singele inconștient al animalelor pe oameni, pentru că nu putea urca nici la Dumnezeu. Numai un singe în care e activ sufletul conștient sfințește, dacă e vărsat ca jertfă pe cei cărora li se dă, sau e primit cu bucurie de Dumnezeu. Și aceasta cu atât mai mult, cu cât e mai curat, sau mai dăruit lui Dumnezeu cel ce i se predă ca jertfă. Așa a fost numai singele făcut propriu Fiului pentru a se aduce ca jertfă Tatălui ceresc. Deci singele vărsat al animalelor sub lege, n-ar fi avut nici un rost dacă n-ar fi fost un chip profetic al singelui Fiului lui Dumnezeu ce se va face om și se va săvârși. În acest sens există în singele animalelor ce se varsă ca jertfă în Vechiul Testament o anumită aprobare și binecuvântare a Tatălui ceresc, ca în chipul singelui viitor al Fiului Său. Iar Aaron care aducea jertfele de atunci avea ca chip al lui Hristos o anumită aprobare în această calitate din partea lui Dumnezeu.

712. Țapul care pleacă în pământul neumblat de oameni, după ce Aaron a pus mâinile peste el, mărturisind păcatele poporului, este chipul lui Hristos Care a înviat și Se duce la cer, continuând să intervină acolo pentru păcatele noastre, ca Cel ce poartă în Sine întipărită în veci valabilă jertfa pentru ele și care Se prezintă Tatălui în acesată calitate pentru toți oamenii care vin la existență și care continuă să mai păcătuiască. Văzînd Tatăl pe Fiul Său ca om jertfit, vede dragostea omului față de El, vede dragostea Fiului ca om față de El. El e cu jertfa Lui o continuă legătură între oameni și Tatăl, mai precis în continuă cerere către Tatăl de-a ierta pe oameni. Știînd ca cel jertfit pentru păcatele oamenilor, Hristos prezintă mereu aceste păcate Tatălui ca în intervenția Sa pentru iertarea lor. El nu rămîne străin de faptul săvîrșirii lor de către oameni. El e într-o continuă suferință rugătoare pentru ele.

unde Scriptura, ridică pentru noi păcatele noastre și pentru noi suferă dureri (Isaia 53, 4).

Acesta cred că este Trimisul. Căci a fost trimis din cele ale noastre în cetatea de sus, pentru a se înfățișa în fața Tatălui pentru noi. Despre aceasta ne asigură fericitul Ioan scriind: «Copilași, acestea le scriu vouă, ca să nu păcătuiți. Iar de va păcătui cineva, avem Mîngietor (Rugător) la Tatăl pe Iisus Hristos, Cel Drept. Și El este ispășire pentru păcatele noastre, și nu numai ale noastre, ci și pentru ale lumii întregi» (I Ioan 2, 1—2). Este deci un lucru plăcut că am fost curățiți în Hristos și cu rana Lui noi toți ne-am vindecat (Isaia 53, 5). El este rugător pentru noi și a plecat în țara neumbată de oameni, al cărui chip este pustiu.

Căci a intrat pentru noi ca Înainte-Mergător în cer și ne-a deschis o cale nouă, proaspătă și vie, care ne introduce în partea dinăuntru a catapetesmei. Deci Hristos e Trimisul, ca Cel ce poartă în chipul țapului păcatele noastre. Căci se junghia un țap, cum am spus, pentru păcatele noastre. Iar egalitatea și asemănarea în toate a țapilor, a arătat prin ghicitură că era unul și același. Și fiindcă nu putea veni țapul iarăși la viață, s-a socotit că lucrul acesta nu e decît o minune și nimic altceva. Iar Dumnezeu nu este iubitor de pompă, deși toate le poate face în chip minunat. Pentru aceea și ia în chip iconomic, doi, avînd o asemănare și o egalitate deplină în toate. E cum a fost și în curățirea leprosului, cînd Dătătorul legii a poruncit să se aducă două păsări, dintre care una s-a tăiat, iar cealaltă s-a slobozit în pustie. Prin zeci de mii de pilde foarte limpezi ne-a învățat legea tainei lui Hristos. Prin Care și cu Care slava și stăpînirea Tatălui împreună cu Sfîntul Duh, în vecii vecilor. Amin.

CARTEA GLAFIRELOR LA NUMERI

Despre Hristos și sinagoga iudeilor

Nenorociții Iudei pot fi vădiți folosindu-se în multe feluri de o limbă neînfrinată și sălbatică împotriva lui Hristos. Iar că acest lucru nu le-a fost nepăgubitor o poate vedea cineva chiar din cele ce li s-au întâmplat. Căci întâiul-născut Israel (Ieș. 4, 22) avînd o slavă vestită din pricina aceasta și fiind odinioară iubit și ales, a fost pus la urma neamurilor și a ajuns așa în timpurile din urmă, ba mai bine zis în tot timpul. Aceasta le-a spus-o de mai înainte Domnul, zicînd prin Osea : «*Vai lor, că s-au abătut de la Mine. Ticăloși sînt, că au săvîrșit fără-delege împotriva Mea. Eu i-am răscumpărat pe ei, iar ei au grăit împotriva Mea minciuni*» (Osea 7, 13). Nimic urît, care n-ar fi îndrăznit să spună în cuvintele lor. Au defăimat, neînțelegînd ce s-a scris : «*Moartea și viața în mîna limbii. Cei ce o stăpînesc pe ea vor mîncea roadele ei*» (Prov. 18, 21). Iar fiindcă s-au înebunit împotriva Lui, și-au slobozit limba neînfrinată la ocări, precum am spus adineauri. De aceea au căzut și din nădejdea în El, neauzindu-L zicînd : «*Acesta e sorful tău și partea ta, să nu ascultați de Mine, zice Domnul*» (Ier. 13, 25).

Că făcîndu-se vinovați de crimele unei limbi bolnave și de furia împotriva lui Hristos, vor avea de suferit osînde, o putem vedea și din cele scrise în Numeri, unde se scrie : «*Și au grăit Mariam și Aaron împotriva lui Moise, din pricina femeii etiopiene pe care a luat-o Moise. Căci el își luase o femeie etiopiană. Și au zis : «Oare numai lui Moise i-a vorbit Domnul ? Nu ne-a vorbit și nouă ?» Și a auzit Domnul. Iar Moise era un om foarte blînd, mai blînd decît toți oamenii care erau pe pămînt. Și a zis Domnul îndată către Moise și Aaron și Mariam : Ieșiți toți trei în cortul mărturiei. Și au ieșit cei trei în cortul mărturiei. Și s-a coborît Domnul în stîlp de nor și a stat la ușa cortului mărturiei. Și au fost chemați Aaron și Mariam. Și au ieșit amîndoi. Și a zis Domnul către ei : «Ascultați cuvîntul Meu. De se va trimite vouă proroc de la Domnul, Mă voi face cunoscut lui în vedenie și voi grăi lui în vis. Dar nu este în toată casa Mea un slujitor atît de credincios ca Moise. Gură către gură voi grăi lui la vedere și nu prin ghicitură. Și el a văzut slava Mea. Și de ce nu v-ați temut să vorbiți împotriva slujitorului Meu Moise ?». «Și urgia mîniei Domnului a fost peste ei. Și au plecat. Și norul s-a depărtat de la cort. Și iată Mariam s-a făcut leproasă ca zăpada. Și a privit Aaron la Mariam și iată era leproasă.*

Și a zis Aaron către Moise : «Mă rog, Doamne, nu ne socoti nouă păcatul, pentru că n-am știut împotriva cui am păcătuit. Să nu ne fie deopotrivă cu moartea, ca o lepădătură ce iese din pîntecele mamei sale, că s-a mîncat jumătate din carnea ei». Și a strigat Moise către Domnul, zicînd : Dumnezeuule, mă rog Ție, vindec-o pe ea. Și a zis Domnul către Moise : Dacă ar fi scuipat tatăl ei în fața ei, nu s-ar fi rușinat ? Șapte zile se va scoate afară din tabără. Și după aceea va intra. Și s-a scos Mariam afară din tabără șapte zile. Și poporul n-a pornit pînă ce nu s-a vindecat Mariam» (Num. 12, 1—15).

Acestea sînt înrudite cu cele spuse înainte. Căci nu sînt prea străine de înțelesul acelora, ci au un înțeles înfrățit și de aceeași natură. Căci exprimă și ele taina și pun în fața vederii dușmănia Sinagogii Iudeilor împotriva Lui. Pentru că redă pe scurt și în parte felul păcatelor. Căci în acela s-a îmbolnăvit de lepră și s-a făcut necurată Sinagoga, corupîndu-se prin multe și felurite păcate.

Dar în acestea cuvîntul nostru înfățișează nu numai păcatele dușmăniei împotriva lui Hristos și descrie umflarea îngîmfării Iudeilor, arată totodată blîndețea Celui ce zice : «Învățați de la Mine, că sînt blînd și smerit cu inima» (Matei 11, 29). Pe lîngă acestea înfățișează și iubirea de oameni a Celui ce nu judecă după dreptate pînă la capăt, nici nu ține la nesfîrșit minia împotriva celor ce păcătuiesc, ci întorcîndu-se după ce-a lovit, mintuiește și sfințește. Am redat în acestea în rezumat scopul urmărit în cele de mai înainte. Reluînd în parte fiecare înțeles al celor spuse, vom arăta gîndul ascuns în ele, Dumnezeu însuși care vorbește celor ce nădăjduiesc în El, deschizînd ușa înțelegerii noastre : «Și voi da fie vistierii întunecate, cele ascunse și nevăzute și le voi deschide Ție» (Isaia 45, 2) ⁷¹³.

2. Deci Aaron și Mariam au vorbit împotriva lui Moise din pricina femeii etiopiene pe care el a luat-o și au zis : «Oare numai lui Moise i-a grăit Domnul ? Nu ne-a grăit și nouă ?» (Num. 12, 2). Două sînt pîrile flecărelii lor împotriva lui Moise : întîi că și-a luat femeie etiopiană ; iar pe lîngă aceasta, a doua prin spusa : Oare numai lui Moise i-a grăit Domnul, nu ne-a grăit și nouă ? În cea dintîi îl acuza de călcarea legii ; în a doua spun că nu e între cei foarte mari, nici nu a primit vreun har deosebit față de alții, dacă se știe că Dumnezeu a vorbit și altora.

Le vom lua pe rînd : primei pîri îi vom da prima atenție. Și așa vom strămuta la Hristos însuși cele ale chipului. Moise și-a luat întîi

⁷¹³ Dionisie Areopagitul va stăruia asupra apofaticului în Dumnezeu. Comorile vieții Lui sînt nesfîrșite și numai treptat înțelese, pe măsura creșterii noastre duhovnicești. Chiar taina persoanei proprii și a semenului este nepuizabilă. Veșnic ne va susține Dumnezeu interesul cunoașterii Lui nesfîrșite.

ca soție și și-a făcut consoartă pe medianită, adică pe fiica lui Ietro. Trecînd apoi nu puțin timp, și-a luat ca soție pe etiopiana neagră și de alt neam, deși Dătătorul legii poruncise lămurit fiilor lui Israel să nu se împreune cu femeii de neam străin. Căci s-a scris: *«Pe fiica ta n-o vei da fiului lui și pe fiica lui n-o vei lua fiului tău»* (Deut. 7, 3; Lev. 34, 16). Pentru fapta aceasta este judecat Moise de către Aaron și Mariam ca neînțelegători cum se cuvine, că și prin el iarăși s-a lucrat în chip iconomic taina, pe care o vom face vădită pe cît se poate, mutînd lucrul la Hristos Însuși, pe Care Îl vom îmbrăca iarăși în fața lui Moise. Căci Hristos este Dătătorul legii și Mijlocitorul între Dumnezeu și oameni, cum era și Moise⁷¹⁴. De aceea și acesta ni l-a dat pe Hristos de înțeles, zicînd: *«Prooroc ca pe mine va ridica Domnul Dumnezeu nostru din frații voștri»* (Deut. 18, 19). Iar ca chip al preoției Iudeilor trebuie socotit Aaron, iar Mariam reprezintă fața Sinagogii (a adunării). Deci L-au acuzat pe Mîntuitorul nostru Hristos și bătrînii Iudeilor și însăși adunarea (Sinagoga) împreună cu aceia, învinuindu-L de călcarea poruncilor dumnezeiești, prin spusa: *«Dacă ar fi omul acesta de la Dumnezeu, n-ar fi călcat Sîmbăta»* (Ioan 9, 16). Dar scrișneau împotriva Lui și în alt mod, pentru că și-a luat de soție o femeie neagră, adică Biserica din neamuri, și a părăsit într-un mod oarecare pe cea dintîi, adică pe israelita, care era Sinagoga. Că erau furioși pentru că nesocotea obiceiurile lor, păzite în mod deșert, sau date prin Moise ca chipuri, nu e greu să vadă cel ce s-a familiarizat cu scrierile evanghelice. Iar că și-a luat soție Biserica din neamuri, înnegrită încă pentru întunericul cunoștinței și al moravurilor — căci nu era încă în ea lumina cea adevărată care înfrumusețează și albește fața — va putea găsi cineva ușor dovada în prooroci. Mai vădit mi se pare dovedindu-se aceasta prin faptele Mîntuitorului. Căci El propovăduia samaritenilor care erau de neam străin și punea oarecum prin aceasta de mai înainte între ei temelia Bisericii neamurilor. Iar că aceștia erau de neam străin și despărțiți de mulțimea lui Israel, o poate vedea cineva fără greutate și din aceasta. Trimițînd pe ucenicii Săi să vestească Împărăția cerurilor, zice: *«În calea neamurilor să nu mergeți și în cetatea samaritenilor să nu intrați. Ci mai degrabă mergeți la oile pierdute ale casei lui Israel»* (Matei 10, 5—6). Vezi cum i-a pus pe aceia în afara oilor casei lui Israel? Dar înainte de-a fi

714. Moise era și ca mijlocitor numai chipul lui Hristos, arătînd că va trebui să vină Mijlocitorul desăvîrșit. Căci era numai om ales de Dumnezeu, nu Dumnezeu și om. Nu unea în el deplin dumnezeirea și umanitatea. Legea lui Moise nu putea conduce nici ea pe om la unirea cu Dumnezeu ca legea lui Hristos, care exprimă pe omul dus la culmea lui în Dumnezeu. Era o lege care lasă pe om în afara lui Dumnezeu, la un nivel inferior.

desfăcut căsătoria cu israeliții, adică cu Sinagoga, ci voind încă să o aibă de soție, s-a căsătorit într-un fel oarecare și a luat de soție pe cea neagră și de alt neam, adică Biserica din neamuri. De aceea grăind către Iudei a zis: *«Am și alte oi, care nu sînt din staulul acesta. Și pe acelea trebuie să le aduc. Și va fi o turmă și un păstor»* (Ioan 10, 16). Dar și mai aspru i-a respins ca neascultători, cînd întrebîndu-L direct, zicînd: *«Spune-ne pe față de ești Tu Hristos»*, le-a răspuns: *«V-am spus vouă și n-ați crezut. Faptele pe care Eu le fac în numele Tatălui Meu, mărturisesc despre Mine. Dar nu credeți, pentru că nu sînteți dintre oile Mele»* (Ioan 10, 24—26). Deja numește oi ale Sale pe cei din neamuri. La aceasta fariseii înfuriindu-se și scrișnind pentru că iubește pe cei de alte neamuri și nu dă nici un preț legii dumnezeiești, au răspuns cu violență: *«Nu zicem noi bine că Tu ești samaritean și că ai drac?»* (Ioan 7, 48). Ei ziceau prin aceasta: Dacă n-ai susține ale samaritenilor, dacă n-ai fi iubitor al păgînilor și al altor neamuri, nu Te-ai fi amestecat cu cei din neamuri. Și dacă n-ar fi în Tine demonii păgînilor (elinilor) — căci numeau demonizați pe închinătorii la idoli, pentru diavolul ce era în ei ⁷¹⁵ n-ai socotit călcarea poruncilor legii ca nimic.

Dar cele învățate și cerute de Hristos erau mai degrabă plinirea legii și nu călcarea ei, după cum a spus El însuși: *«N-am venit să stric legea, ci s-o împlinesc»* (Matei 5, 18). El a venit să treacă doar prin literă la adevăr.

Deci învinuirea acestora pentru femeia neagră și chipul răstălmăcit al lui Hristos trebuie înțelese ca cele ale acelora împotriva lui Moise. De aceea calomnia aceasta vecină și soră o vom trece de la chip la adevăr, preschimbînd înțelesul celor spuse.

«Nu numai lui Moise, zice, a vorbit Domnul; ci și nouă ne-a grăit» (Num. 12, 2). Cuvîntul e din mîndrie, glasul e suflare goală, Căci cei ce cugetă drept nu trebuie să se grăbească să urce la aceeași măsură cu cel ce a auzit cu adevărat: *«Te știu pe tine mai mult decît pe toți și ai aflat har la Mine»* (Ieș. 33, 21). Ci trebuie mai degrabă să mulțumească pentru cele cu care sînt cinstiți, neridicîndu-se peste treapta rînduită lor de sus. Nici nu trebuie să răpească pe seama lor cîntea ce nu li s-a dat. Căci aceasta trebuie socotită ca proprie celei mai de pe urmă îngimfări.

715. Și pentru evrei și pentru creștini zeii religiilor păgîne identici în sens panteist cu forțele naturii erau demoni. Căci o credință care neagă pe Dumnezeu cel personal, transcendent naturii, crede de fapt în demoni, crezînd că natura cu toate cele ce le oferă ea ține pe om sclav al tuturor patimilor. Din păcate azi se face uneori chiar în Facultățile de Teologie o istorie a religiilor, care pune religiile pe același plan cu creștinismul.

Dar auzi iarăși pe Domnul nostru Iisus Hristos făcînd arătat Iudeilor scopul comunicat în mod natural numai Lui de Dumnezeu și Tatăl și zicînd: «Nu de la Mine grăiesc, ci Tatăl Care M-a trimis Mi-a dat poruncă ce să spun și să grăiesc» (Ioan 12, 43). Și iarăși: «Cuvintele pe care Eu le grăiesc, nu sînt ale Mele, ci ale Celui ce M-a trimis pe Mine» (Ioan 14, 10). Dar El le spune acestea pentru că vede pe nelegiuîții cărturari și farisei îndrăznind fără măsură pentru faptul că Dumnezeu a vorbit către părinții lor să se hotărască să nu-L asculte. Căci zic: «Noi știm că Dumnezeu i-a grăit lui Moise. Dar pe Acesta nu știm de unde este» (Ioan 9, 29). Vezi deci cum spunînd că Dumnezeu a vorbit lui Moise, repetă în cuvinte și mai aspre ceea ce s-a spus atunci: «Oare numai lui Moise a vorbit Dumnezeu și Tatăl» (Num. 12, 2) și nu și părinților noștri în Sinai? Și a auzit Dumnezeu. «Iar Moise era un om blînd, mai blînd decît toți oamenii ce erau pe pămînt» (Ibid. 3).

Precum se pare, Mariam și Aaron au făcut din blîndețea lui Moise prilej de îngîmfare. Dar Dumnezeu se supără, chiar dacă Moise tace și se minie de la Sine cu dreptate împotriva celor ce au îndrăznit să defaima pe slujitorul Său și socotește ca a Sa disprețuirea lui. Așa să înțelegi și în cazul lui Hristos. Blîndețea și iubirea de oameni proprii Lui i-au făcut pe farisei mai porniți spre disprețuirea Lui. Dar se vedea neîndoielnic că nu vor scăpa de mînia de sus. Căci defăimarea Fiului avea să fie greu răbdată de Dumnezeu și Tatăl. Căci avea cunoștință de ea fără să o învețe și prin cunoștința dumnezeiască știa de cuvintele de dispreț aruncate de farisei.

3. Apoi în urma acestora: «Și a zis Domnul îndată către Moise și Aaron și Mariam: Ieșiți voi toți trei în cortul mărturiei. Și S-a pogorît Domnul în stîlp de foc și a stat la ușa cortului mărturiei» (Num. 7, 4—5). Cuvîntul a arătat că Dumnezeu va fi judecător al celor care vorbesc împotriva Mîntuitorului nostru Iisus Hristos și va veni să osîndească cu mînie pe cei ce au îndrăznit să-L calomnieze și să se lupte pentru egalitatea în cinste cu El. Iar judecata e numai decît prin Fiul, cu care este împreună cel ce L-a născut, după cuvîntul: «Eu sînt întru Tatăl și Tatăl întru Mine» (Ioan 10, 38). Iar fiindcă înaintea Celui ce judeca drept se arătau stînd Mariam și Aaron, acestora li s-a spus: «Ascultați cuvintele Mele. De va fi vouă prooroc trimis de Domnul, Mă voi face lui cunoscut în vedenie și în vis voi grăi lui, nu așa ca slujitorului Meu Moise, care e credincios în toată casa Mea. Gură către gură voi grăi lui, în arătare, și nu prin ghicitură. Și a văzut slava Domnului» (Num. 12, 6—8).

Moise s-a bucurat prin aceasta de o poziție mai înaltă în vederea lui Dumnezeu, mai mult decât alții, ca și în putința de-a auzi în mod deosebit cuvintele dumnezeiești. Despre aceasta i s-a dat o bună mărturie. Dar aceasta o vezi și mai adevărat la Hristos. Căci nu precum a vorbit Dumnezeu și Tatăl în prooroci, a vorbit și în Fiul. Ci aceia primeau prin Duhul cunoștința celor ce trebuiau să le afle. Iar El cunoștea nu prin învățătură sfaturile Tatălui, ci ca Unul ce era El însuși înțelepciunea și sfatul Tatălui ⁷¹⁶. Și fericiții prooroci primeau vederea slavei Lui prin ghicituri. «Căci pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată» (Ioan 1, 18). E văzut numai de Fiul cel după fire ⁷¹⁷. Aceasta trebuie înțeleasă în mod dumnezeiesc. Martor despre aceasta ne va fi Însuși Mîntuitorul, zicînd: «Nu doar că pe Tatăl L-a văzut cineva, decât numai Cel ce este de la Tatăl. Acesta L-a văzut pe Tatăl» (Ioan 6, 46). Deci nu din evlavie, ci mai degrabă din necredință pretindeau Iudeii că Dumnezeu a grăit părinților lor, ca să nu dea nici un preț pe spusa lui Hristos ca Cel ce a auzit de la Tatăl acelea ce le și grăiește. Căci cele aflate în muntele Sinai sînt umbre și chipuri și ghicituri, care poartă în ele ca o sarcină ascunsă și nu prea clară cunoștința a ceea ce va fi. Iar Hristos era Însuși auzitor al cuvintelor Tatălui, dacă trebuie spus ceva mai trupesc pentru trebuința neapărată a înțelegerii. Istorisirea dă de înțeles o mare deosebire a lui Hristos față de toți ceilalți. «În toată casa Mea e credincios» (Num. 12, 7). Oare nu arată prin acestea ca pe o iconomie (o lucrare dumnezeiască) parțială și măsurată pe cea prin lege și

716. Hristos ca Fiul și Cuvîntul lui Dumnezeu avea în Sine cunoștința celor ce le grăia. Și le grăia cu autoritatea sau cu puterea proprie (Matei 7, 29). Iar cunoștința Lui se acoperea cu ființa dumnezeiască nemărginită. El nu sporea în cunoștință, pentru că ființa Lui nu era dependentă de o alta, ca mărginită. Deși ca om «sporea cu înțelepciunea și cu vîrstă» (Luca 3, 12), sporea din Sine. El știa ca om că ia din Sine ca Dumnezeu toată învățătura Sa. Dumnezeirea din care își lua învățătura nu-l era străină. Dar în calitatea de Fiu al Tatălui, nu se simțea singur ca izvor infinit al cunoștinței Sale, ci unit cu Tatăl. Era o cunoștință comunitară în care totuși se simțea în calitatea deosebită de Fiu. Și umanitatea căreia îi comunica din Sine ca Dumnezeu cunoștința Sa la nesfîrșit, avea și ea sentimentul că o primește de la Fiul în care este Tatăl, ca pe o cunoștință filială. Hristos ca Fiu după fire al Tatălui e atît de unit în cunoștința Lui cu Tatăl, încît se și spune că înțelepciunea și Sfatul Tatălui. Nu poate cunoaște nici copilul omenesc pe tatăl său decît întipărit de sentimentul lui patern, datorită faptului că-l are pe el ca, copil. Însuși Tatăl se cunoaște ca ipostas patern datorită Fiului. Cunoștința lor e nedespărțită, deși nu-i confundă și într-un fel e distinctă.

717. Proorocul ca om nu cunoaște pe Dumnezeu decît influențat de structura sa văzută și a lumii. Aceasta înseamnă că îl vede prin modurile sau chipurile ființei sale și ale lumii. Și prin acestea îl și exprimă, deși vede și face cunoscută prezența Lui prin ele. Fiul și Cuvîntul lui Dumnezeu îl vede pe Tatăl și se vede pe Sine neinfluențat de moduri străine Lui. Dar ca om vede și El pe Tatăl și se vede pe Sine totuși influențat de moduri create, dar trăiește și face trăită prezența Lui infinit mai clară și mai intens. Infinitatea și iubirea lui Dumnezeu e altfel comunicată de El.

prooroci și ca pe una generală și universală, pe cea prin Hristos? Căci legea mîntuia o singură casă, cea din Israel. Iar Hristos nu a făcut așa, ci a cumpărat⁷¹⁸ lui Dumnezeu și Tatăl, precum s-a scris, întreaga lume prin credința în El și prin sîngele Său. De aceea zice: «Nu v-ați temut să grăiți împotriva slujitorului Meu Moise» (Num. 12, 8). Ceva asemănător e și ceea ce s-a spus odinioară prin prooroc către fariseii disprețuitori pentru flecărelile și vorbăria lor neînfrînată împotriva lui Hristos: «Iar voi apropiați-vă aci, fiii fărădelegii, sămîntă de preacurvari și de curvă. Cu cine v-ați desfătat? Și asupra cui ați deschis gura voastră? Și asupra cui ați slobozit limba voastră?» (Isaia 57, 3—4). Căci slobozindu-și fariseii limba luptătoare împotriva lui Dumnezeu ca pe un frîu și-au rostogolit calomniile împotriva lui Hristos ca pe o roată și umflîndu-se peste măsură de îngîmfare, au urlat cuvintele cele mai nebunești. De acestea îndurerîndu-se Psalmistul, zice: «Zis-am celor fărădelege: Nu săvîrșiți fărădelege; și păcătoșilor: Nu ridicați cornul, nu ridicați la înălțime cornul vostru; și nu grăiți nedreptate împotriva lui Dumnezeu» (Ps. 74, 4—5). Căci săvîrșeau cu adevărat fărădelegi osîndind în chip disprețuitor pe Cel ce nu se cuvenea și erau văzuți urcînd la înălțime cornul lor, neadmițînd că numai Hristos cunoaște voia Tatălui, ci afirmînd mai degrabă că o cunosc și ei aceasta, zicînd, precum s-a spus mai înainte: «Noi știm că Dumnezeu i-a grăit lui Moise» (Ioan 9, 29); și de aceea se grăbeau să nu asculte.

Și s-a depărtat norul de cortul mărturie. Iar Mariam s-a umplut îndată de lepră, și nu în mod simplu, ci ca zăpada. Și de fapt firea dumnezeiască și preacurată, indignată de bețiile Iudeilor împotriva lui Hristos și de îndrăznelile lor necuviincioase și afectată de amărăciune, a plecat oarecum și s-a despărțit de Sinagogă⁷¹⁹, după spusa lui

718. Termenul «ne-a cumpărat», «ne-a răscumpărat» cu sîngele Său e folosit de Părinți pentru că a trebuit să verse sîngele Său ducînd și imprimînd pînă la capăt în umanitatea Sa iubirea Sa față de Tatăl și față de noi, pentru că pe de o parte această iubire să se comunice din umanitatea Sa și în noi, pe de altă parte să atragă asupra ei și asupra noastră iubirea Tatălui. Pe de altă parte prin moarte erau stăpîniți de satana, ca izvor al existenței sărăcite la maximum, dar totuși avînd în ea o putere de atracție prin slăbiciunea ce ne-o imprimă, rupîndu-ne de Dumnezeu. Hristos primind moartea, a primit-o ca ceva ce venea de la vrăjmașul lui Dumnezeu, deci a plătit aceluia ceea ce plăteau toți. Dar îndată ce-a ajuns la acest capăt al vieții pămîntești, adică la moarte, a trecut prin ea, ca primită din iubirea de Dumnezeu și de oameni, la înțînirea deplină ca om cu Dumnezeu, biruind moartea. A intrat o clipă sub îngustimea celeia, ca să se spargă dinlăuntru peretii acestei îngustimi. Dar noi primim puterea Lui biruitoare de moarte, numai dacă ne deschidem Lui prin credința că e Fiul lui Dumnezeu care a biruit ca om moartea.

719. Teologia occidentală mai nouă vrea să renunțe la ideea despre impasibilitatea lui Dumnezeu, moștenită de la filosofia elină. Subsemnatul a încercat să împace impasibilitatea lui Dumnezeu cu mila Lui față de făpturi. Dumnezeu e neschim-

Hristos: «Am părăsit casa Mea, am lăsat moștenirea Mea» (Ier. 12, 7). Căci după ce S-a pogorât Domnul în stilp de nor, pleacă iarăși ca un nor, după chipul literei. Iar după ce s-a despărțit după cuviință de Sinagoga Iudeilor, aceasta s-a arătat îndată necurată; și nu simplu necurată, ci ajunsă la extremitatea bolii. Căci spunându-se că un lepros s-a albit foarte, se arată intensitatea bolii. Și ce e mai alb ca zăpada? Pentru că se cuvenea, ba era chiar necesar și neîndoielnic să ajungă Sinagoga Iudeilor la toate relele, odată ce-a căzut din grija Celui ce o putea mîntui. Nedomolita mulțime a batjocoritorilor se pedepsește cu necurăție și cu necinste, după spusa sfinților către Dumnezeu: «Umple fețele lor de necinste și vor cunoaște că numele Tău e Domnul» (Ps. 77, 17). Certînd împreună cu Mariam și pe Aaron, în chip folositor îl lasă neîmbolnăvit de lepră, deși a fost osîndit de Judecător. Căci preoția fiind un lucru mare și cinstit de Dumnezeu, Aaron se arată scăpînd de lepră, dar a fost pedepsit cu întristarea pentru cea care s-a îmbolnăvit de ea, după spusa lui Dumnezeu: «Încingeți-vă și plîngeți, preoților, văitați-vă cei ce slujiți la altar; intrați și dormiți în saci cei ce slujiți lui Dumnezeu, că a încetat în casa lui Dumnezeu jertfa și turnarea» (Ioil 1, 13—14) ⁷²⁰.

Dar se apropie și Aaron zicînd preînțeleptului Moise: «Rogu-mă, Doamne, nu ne socoti și nouă păcatul, pentru că n-am știut împotriva cui am păcătuit» (Num. 12, 11). Căci cei ce fiind din neamul lui Israil și nestrăini de legătura după trup cu Sinagoga Iudeilor, au fost rînduiți vistiernici ai tainelor Mîntuitorului nostru, aveau să aducă rugăciuni pentru cei ce au păcătuit, deși au păcătuit și ei împreună cu aceia la început. Ei se roagă lui Hristos să nu vină și asupra lor minia Tatălui. Aceasta a făcut-o Pavel: «Fraților, bunăvoința inimii mele și rugăciunea pentru Israel este spre mîntuire» (Rom. 10, 1). Dar spunînd acestea era și iconom al tainelor lui Dumnezeu și slujitor (ierurg) al propovăduirii dumnezeiești, ceea ce era atunci și Aaron. Iar strigînd Moise pentru cea îmbolnăvită de lepră și rugîndu-se să se vindece, Dumnezeu i-a dat pe deasupra și iertarea: «Să se

tabil în iubire. Dar aceasta nu e o impasibilitate rece. (A se vedea studiul nostru: *Devotion et Theology in Orthodox Church*, publicat în vol. omagial dedicat lui Jurgen Moltman, *Gottes Zukunft und Zukunft der Welt*, Verlag Chr. Kaiser, Munchen, 1986, pp. 103—112).

720. Preoții trebuie să aibă o sensibilitate deosebită pentru cauza lui Dumnezeu și pentru starea de obște a Bisericii. Pe lîngă aceea avînd să facă rugăciuni pentru fiecare credincios, trebuie să vibreze pentru ceea ce-l doare pe fiecare. O rugăciune în nesimțire nu e rugăciune. Cum nu poate să nu sufere chirurgical de durerea pacientului său, așa nu poate să nu sufere și preotul de credinciosul care-i cere să se roage pentru el. Aceasta ne dă să înțelegem cum compătimente și Hristos cu fiecare, stînd cu jertfa Sa pentru toți în fața Tatălui.

scoată, zice, șapte zile afară din tabără și după acestea va intra iarăși» (Num. 12, 11).

4. Istorisirea ne-a arătat în chip că firea dumnezeiască e grabnică la miluire și gata îndată spre mîngiere, sau se înăsprește față de mulțimea greșalelor noastre să-și retragă iubirea de oameni față de cei vinovați. Aceasta înseamnă, după înțelegerea noastră, că multe rugăciuni ale sfinților s-au înălțat către Dumnezeu pentru Israel, dar nu s-a putut să nu trebuiască să fie pedepsit. Dar celor ce nu s-au încăpățînat în cele ce li s-au întimplat le-a adus după pedeapsă milă. Că de multe ori și Dumnezeu se supără de mulțimea greșalelor noastre, încît zăbovește în a ne arăta bunătatea, oricît e de mare, nu e greu de a o vedea și din cele următoare: Prin Sfîntul Duh s-a descoperit proorocului Ieremia măcelărirea viitoare ce va avea loc în țara Iudeilor la timpul său, cînd vor năvăli babilonenii în ea după legea războiului. Dar după ce au căzut și s-au văzut mulți morți, zice către sfîntul prooroc: *«Vai mie, că mă doare sufletul pentru cei omoriți. Înconjurăți ulițele Ierusalimului și vedeți și cunoașteți și căutați în piețele lui. De veți afla vreun bărbat, de este vreunul care face judecată și caută credință, milostiv voi fi față de ei, zice Domnul»* (Ier. 4, 31 ; 5, 1).

Observă din acestea că, suferind durere pentru cei omoriți și gata să voiască să miluiască Ierusalimul, dar oprit de ei și închis în Sine și înfrînîndu-și bunătatea dumnezeiască pentru mărirea păcatului, caută totuși motive de-a se milui și voiește să-și înmoaie minia măcar față de unul. Căci cere celor ce voiesc să înconjoare cetatea ca să-I arate măcar un bărbat credincios în ea⁷²¹. E depărtată Mariam cea stăpînită de lepră. Dar n-a pornit poporul pînă ce n-a fost curățită Mariam. Căci așteptăm și noi, care credem în Hristos, curățirea Iudeilor, evident prin credință⁷²². Așa părăsind la sfîrșit corturile acestei vieți, vom înainta împreună spre cetatea de sus și vom alerga spre pămîntul făgăduinței. Deci spune adevărul Mintuitorul cînd zice că-

721. Dumnezeu suferă cînd trebuie să pedepsească mai bine zis cînd unii se închid fericirii ce le-o poate da iubirea Lui. El vrea să-și arate și în forma mîlei de oameni bunătatea sau iubirea Lui. Se arată în aceasta totuși nu o necesitate a iubirii Lui față de oameni. Căci în acest caz ar fi impus și oamenilor o necesitate de-a avea iubirea Lui. El e liber chiar față de voința Sa de-a iubi. Pentru că nu voiește să treacă peste voința oamenilor. În iubirea care ferește pe altul se întîlnesc două libertăți unite cu două voințe. Cînd lipsește una din aceste voințe, nu se realizează iubirea între ele.

722. Există un fel de solidaritate nu numai între fericirea unuia și a poporului, ci și între a poporului și a unuia din membrii săi. Toți sporesc în fericire prin fericirea fiecăruia. Dar și fericirea popoarelor se îmbogățește prin fericirea sau prin bunătatea și înțelegerea fiecărui popor.

tre Iudei : *«Dacă ați fi crezut lui Moise, ați crede și în Mine. Căci despre Mine a scris acela»* (Ioan 5, 46). Prin Care și cu Care slavă lui Dumnezeu și Tatăl împreună cu Sfântul Duh în vecii vecilor. Amin.

Despre cei ce au cercetat pământul făgăduințelor

1. Exceptională este moștenirea celor ce au ales să iubească pe Dumnezeu, Împăratul tuturor. Căci lor li s-a gătit dobândirea bunătăților mai presus de minte, Ne va încredința despre aceasta fericitul prooroc Isaia : *«Domnul este moștenirea celor ce slujesc pe Domnul»* (Isaia 54, 17). Și iarăși : *«Și vei fi nădăjduind spre Domnul și te va ridica la bunătățile pământului. Și te va hrăni cu moștenirea lui Iacob, tatăl tău. Căci gura Domnului a grăit acestea»* (Isaia 58, 14). Așadar, adevărată este și cu totul neclintită făgăduința. Fiindcă nu va greși în privința adevărului, nici nu va minți vreodată gura Domnului. Ci va împlini numai decît cele făgăduite. Știind-o aceasta dumnezeiescul Psalmist, zice : *«Domnul este partea moștenirii mele. Tu ești Cel ce îmi dai iarăși moștenirea mea»* (Ps. 15, 5).

Care sînt deci cei ce slujesc pe Domnul sau care sînt cei ce se vor bucura de o așa de strălucită și vrednică de laudă moștenire ? Cei ce s-au silit să împlinească ceea ce place lui Dumnezeu și tind fără zăbavă spre toate cele minunate și se hotărăsc să lupte fără oboseală împotriva oricărui vrăjmaș ; și nu ca unii ce se încred în puterile sau priceperile lor, ci folosind ca armă harul de sus și avînd drept căpetenie și împreună-Luptător pe Dumnezeul tuturor. Cu această stare de suflet, ei spun : *«Nu voi nădăjdui în arcul meu și sabia mea nu mă va mîntui pe mine. Că ne-ai mîntuit de cei ce ne necăjesc pe noi și ai rușinat pe cei ce ne urăsc pe noi»* (Ps. 43, 7). Căci îi face slăviți pe cei buni și îndrăzneți în cele bune și pregătiți în a crede, dîndu-le cu mină bogată bunătățile Sale. Iar pe cei ce voiesc să se îmbolnăvească de neascultare, ca cea mai rea dintre toate, îi scoate din turma celor aleși și îi desparte de tot lucrul care îi poate bucura. Fiecăruia din aceștia îi va spune : *«Aceasta e partea voastră ; să nu credeți în Mine»* (Isaia 17, 14). În aceste păcate vom afla căzute mulțimile Iudeilor. De aceea au căzut din nădejde și au rămas fără moștenire, deși moștenirea fusese a lor, dacă e adevărat că făgăduințele sînt ale lor, după cuvîntul fericitului Pavel. Dar fiindcă n-au ascultat de Cel ce i-a chemat la ele, au rămas nepărtași de ele, după cuvîntul Mîntuitorului : *«Cei de pe urmă s-au făcut cei dintîi și cei dintîi cei din urmă»* (Matei 20, 16). Și aceasta iarăși ni s-au

spus de mai înainte de Scripturile mai vechi. Căci scrie : «*Și după aceasta a ieșit poporul din Asarot și a tăbărit în pustia Faran*».

Și a grăit Domnul către Moise : «*Trimite ție bărbați să cerceteze pământul Canaaneilor, pe care Eu ți dau fiilor lui Israel în stăpânire, câte un bărbat din fiecare seminție și din neamurile părinților lor să trimiți ; pe fiecare conducător al lor. Și a trimis Moise pe ei din pustia Faran după cuvântul Domnului, toți bărbații conducători ai fiilor lui Israel*» (Num. 13, 1—4). Deci acești bărbați aleși ai semințiilor, doisprezece la număr, s-au despărțit de cealaltă mulțime. Și au urcat cercetînd care ținut e gras sau slab, cu bună pășune și roditor, sau uscat și neroditor, cu arbori domestici, bogat în roduri frumoase, de nu e lipsit de puterea de a se împodobi cu ogoare de grâu ; pe lingă acestea, care sînt locuitorii, de sînt cumpliți în putere și porniți spre războaie și lipsiți de bunăvoință față de alții, sau pot fi ușor biruiți de cei ce au sporit în bărbăție ; câte și care sînt cetățile, de sînt simple și fără ziduri, sau bine fortificate. Le-a mai cerut Moise să aducă și niscai roduri spre dovedire. Pornind deci, s-au străduit să îplinească ceea ce li s-a poruncit. Avînd vreme potrivită, au cercetat pământul și au adus cu ei și un ciorchine ciudat și neobișnuit, o adevărată minune, întorcîndu-se nevătămați la Moise. Dar erau împărțiți în păreri. Toți laudau pământul și declarau că e bun și ca mărturie au adus rodul luat din el. Dar unii socotesc neamul din el aspru, puternic și foarte războinic și nedispus să cedeze nici unei voințe de a-l stăpîni. Căci au văzut acolo fii ai gigantilor, oameni mari și înalți, cei din singele lui Israel fiind ca niște lăcuste în comparație cu înălțimea lor. Dar Caleb și Iosua au spus limpede că pământul e bun și gras ; și dacă ne alege pe noi Domnul, ne va duce în el. Și afirmau că vor fi biruiți cei ce locuiesc în el. Căci Dumnezeu va lupta pentru noi. După ce a auzit acestea, marea (mulțime) turmă a celor din Israel, uitînd îndată de Dumnezeu și de minunile din Egipt, a fost cuprinsă de spaimă, s-a temut de luptă, și-a arătat împotrivirea, n-a mai dorit cele făgăduite, nu s-a mai gîndit la mîna Celui ce o ajută, puternică și de nebiruit, a pornit să se vaiete copilărește și așteptînd să fie uciși cu soțiile și cu cei scumpi ai lor de sulilele dușmanilor. Ba au îndrăznit să și spună că le-a fost mai plăcută simbria din Egipt și mai ușor de purtat povara robiei. Ziceau plini de lacrimi că mai bine ar trebui să se întoarcă în Egipt. Pe Iosua și pe Caleb, care îi îndemneau la bărbăție, gîndeau să-i facă una cu pământul, omorîndu-i cu pietre. Ajungînd lucrurile la atîta tulburare, s-a arătat slava Domnului în nor peste cortul mărturiei înaintea tuturor fiilor lui Israel, cu hotărîrea să-i piardă pe toți fără întîrziere. Dar căzînd Moise înaintea Lui și rugîndu-se, S-a îndurat iarăși. «*Căci a spus, zice, Domnul către Moise : Am milă*

de ei după cuvîntul tău. Dar viu sînt Eu și viu este numele Meu⁷²³. Și slava Domnului umple tot pămîntul⁷²⁴. Dar toți bărbații aceștia care au văzut slava Mea și semnele pe care Eu le-am făcut în Egipt și în pustia aceasta, M-au ispitit de zece ori și n-au ascultat cuvîntul Meu. De aceea nu vor vedea pămîntul pe care l-am jurat părinților lor, fără numai fiii lor care sînt aici cu Mine, care nu cunosc binele sau răul. Orice tînăr este fără experiență. De aceea lor le voi da pămîntul⁷²⁵. Dar toți cei ce M-au mîniat pe Mine, nu-l vor vedea pe el. Iar pe sluga Mea Caleb, pentru că a fost alt duh în el și a urmat Mie, îl voi duce în pămîntul în care a fost și sămînța lui îl va moșteni» (Num. 14, 20—24).

Observă deci că faptele neascultării sînt foarte vinovate la Dumnezeu. Iar cei ce le-au săvîrșit trebuie să rabde pagube greu de purtat de pe urma lor. Aceasta îl vom afla pătîmind Israel, comparînd Scriptura nouă cu cea veche, și arătînd adevărul aflat în umbre. Moise îndeamnă pe cei aleși din toate semințiile să meargă să cerceteze pămîntul făgăduinței. Dar după ce au venit și erau de față, unii, în număr de zece, au speriat adunarea și i s-au făcut pricinuitori de necredință și de ură de Dumnezeu. Iar ceilalți doi, Caleb, fiul lui Iefoni și Iosua au îndemnat poporul să meargă să ia pămîntul în stăpînire și l-au lăudat spunînd că e gras și roditor și bun producător de grîu. Dar unii au pierdut făgăduințe, alții au fost făcuți, prin hotărîre cerească, moștenitori ai făgăduinței de sus și au fost cinstiți de Dumnezeu.

2. E necesar deci să arătăm felul înțelesului adevărat și duhovnicesc. Prin cărțile lui, Moise pregătea mintea Iudeilor în oarecare fel

723. «Viu» are sensul de puternic. Viața conștientă e gradul superior al existenței. De aceea și cuvîntul lui Dumnezeu e activ în grad puternic, pentru că Dumnezeu care L-a rostit este în el. Cuvîntul rostit îl are pe cel ce-l rostește în sine. Iar cuvîntul trebuie să fie rostit de cineva. Chiar dacă e fixat în scris de cineva, cine-l citește, îl rostește. Rostirea cuvintelor lui Dumnezeu cu credința în El, îl face pe Dumnezeu însuși să și le amintească și să le rostească din nou. Puternic lucrător este mai ales numele lui Dumnezeu rostit de cineva. Pentru că îl aduce pe Dumnezeu în cel ce-l rostește. Dumnezeu nu rămîne indiferent față de cel ce-i folosește numele, gîndindu-se la El. Nu pot rosti numele cuiva, fără să te gîndești la persoana lui. Iar aceasta îl face și pe el să vină prin unda gîndirii lui, trezite de tine, să vină la tine. Cu atît mai mult se întîmplă aceasta rostind numele lui Dumnezeu. Dar slava lui Dumnezeu umple lumea, chiar dacă nu ne gîndim la ea. Căci toate sînt cuvintele Lui plasticizate și toate se susțin prin rațiunile Lui referitoare la lucrurile lumii. Dar nu toți văd această slavă a lui Dumnezeu în lume, ci numai cei ce cred în El ca mai puternic decît lumea și ca Creator al ei.

724. De se va rosti numele lui Dumnezeu în tot pămîntul, în tot pămîntul va veni cu puterea Lui și se va arăta slava Lui, fie prin lauda ce-l se aduce, fie prin puterea ce-o arată venind în cei ce-L rotesc.

725. Se reia tema cunoașterii binelui și răului ca început al săvîrșirii răului. Dar pe cînd Adam și Eva au trecut cu voința la această cunoaștere, copiii celor din pustie aveau doar să actualizeze această cunoaștere, pe care o aveau virtual în ei. Totuși Dumnezeu socotește și aceasta ca un motiv care atenuează vina copiilor. Mai puțină experiență a binelui de la Dumnezeu, îi va face mai puțin vinovați.

pentru bunătățile mai înainte figurate pe seama sfinților, sau pentru sfânta făgăduință făcută părinților. Pentru că în Scripturile legii se poate vedea umbră prin chipuri (tipuri) taina lui Hristos și sfințenia în Duh venită prin El și nădejdea cea făgăduită sfinților. lăudat spunând că e gras și roditor și bun producător de grâu. Dar unii au pierdut făgăduința, alții au fost făcuți, prin hotărîre cerească, moștenitori ai făgăduinței de sus și au fost cinstiți de Dumnezeu.

Căci în Egipt s-a jertfit mielul de către cei din Israel; și s-au uns cu singele lui și așa s-a oprit nimicitorul. Aceasta arăta că moartea va fi făcută fără putere în moartea lui Hristos și stricăciunea va părăsi pe cei unși în Sfîntul Duh ⁷²⁶, fapt prevestit de umbră. Dar legea ne arată nu mai puțin că vom dobîndi iarăși fericirea dată nouă la început, că omul va fi din nou dus în raiul desfătării. Căci a poruncit să avem ca sărbătoare a cincisprezecea zi a lunii a șaptea, purtînd în mîini ramuri de finic și rodul copt al lemnului și crengi dese de palmier și de salcie curată. Dar a poruncit să nu se ia în mod simplu, ci în ziua întîia și a șaptea, numind atît pe întîia, cît și pe aceasta *sfîntă*. Aceasta arăta indirect că raiul s-a dat în timpul dintîi al neamului, adică lui Adam, dar se va da în cel din urmă, adică la sfîrșitul veacului de față, al cărui chip clar va fi ziua cea din urmă, sau a șaptea ⁷²⁷. E sfîntă întîia și a șaptea. Căci e sfînt timpul dintîi, în care protopărintele Adam se afla încă păzind porunca dată lui. Dar e sfînt și cel de la urmă. Căci am fost sfințiți în Hristos, eliberați de vinile păcatului și deveniți părtași ai Sfîntului Duh ⁷²⁸.

Deci Moise, sau înțelesul Scripturii legii, îi trimite anticipat prin umbră și chip (tip) pe cei mai cunoscători și care au mintea mai înălțată spre cercetarea exactă a celor făgăduite de Dumnezeu. Dar

726. Sfîntul Duh e de viață făcător. El e comunicat prin ungerea cu Sfîntul Mir, cu untdelemnul sfințit, prin fluiditatea lui pătrunzătoare care scoate din rigiditatea îmbătrînirii și descompunerii măduarele trupului și prin ele cugetările și simțirile sufletului. El susține întregul în ființa complexă a persoanei umane. Susține armonia în ele și între persoana astfel armonizată și celelalte persoane. Dar deschide și vederea spre Dumnezeu cel întreit în Persoane și restabilește legătura cu armonia supremă a supremei iubiri a Lui.

727. Ziua a șaptea e tot temporală, chiar dacă e ultima. Ea e ultima parte a timpului, dar încă nu veșnicia veacului viitor. Aceasta e reprezentată de Duminică, sau ziua a opta neînserată, semnul infinitului. În ziua a șaptea Dumnezeu se odihnește după crearea lumii acesteia, se bucură de ea. Dar depășirea ei, după căderea în păcat, e dincolo de ziua a șaptea, are loc prin învierea la un alt plan decît cel al creației. Cine rămîne la ziua a șaptea, nu cunoaște decît lumea aceasta, nu și alta dincolo de ea. Așa fac unii neoprotestanți, reîntorcîndu-se la iudaism, căci nu știu pe Hristos ca Dumnezeu întrupat, care a înviat.

728. Sf. Chiril identifică ziua a șaptea cu tot timpul din urmă, de la venirea lui Hristos pînă la sfîrșitul lumii, în care oamenii sînt sfințiți în Hristos, în care au într-un anumit grad în ei pe Hristos. Dar deplin îl vom avea pe Hristos în noi după învierea noastră, în veșnicie. Decedații au mai mult pe Hristos ca noi, dar încă nu deplin ca după înviere. Ei sînt mai mult ca noi între timp și înviere.

fiindcă celor ce voiesc să dobândească bunătățile atât de înalte și de slăvite, nu le este lupta, după cum s-a scris, împotriva singelui și trupului, ci *«împotriva căpeteniilor, domniilor și stăpîniilor lumii vechiului acesta»* (Efes. 6, 12), cei ce cugetă ale trupului pregetă în această luptă, cîstind cele vremelnice și pieritoare mai mult decît desfătarea în veci. Căci ia seama că și cei din Israel au căzut la atîta frică și slăbiciune încît opun celor aleși grijile despre femei și copii. Dar înțelege prin ei și pe cei ce în vremea venirii Mîntuitorului nostru al tuturor s-au păgubit în credință prin cuvintele Iudeilor. Domnul nostru Iisus Hristos le-a hărăzit celor ce cred Împărăția cerurilor. Dar i-a chemat spre buna îndrăznire, adică la cea duhovnicească. Și le-a poruncit celor încrezători în El să lupte împotriva tiraniei diavolului, zicînd: *«Iată v-am dat vouă puterea să călcați peste șerpi și scorpii și peste toată puterea vrăjmașului»* (Luca 10, 19). Dar ei n-au voit să creadă alegînd cele trupesti în locul iubirii față de Dumnezeu ⁷²⁹. Cei chemați la nuntă, au început toți să se scuze. Și unul az is: *Am cumpărat țarină*, altul: *«Mi-am luat femeie și nu pot veni»* (Luca 14, 18).

Vezi frățietatea între patimi? Vezi rudenia bolilor? Deci Cărturarii și Fariseii disprețuiesc făgăduința lui Dumnezeu pentru că nu voiesc să meargă spre ea și nu lasă nici pe alții. De aceea au și auzit: *«Vai vouă învățătorilor legii, că ați luat cheia cunoștinței. Voi nu intrați și pe cei ce vor să intre îi împiedicați»* (Matei 23, 10). Poporul de sub conducerea conducătorilor s-a pierdut prin cuvintele lor. Așa zice Dumnezeu prin glasul proorocului: *«Păstorii și-au ieșit din minte și nu L-au căutat pe Domnul. De aceea toată pășunea le-a rămas necunoscută și s-au risipit»* (Ier. 10, 2). Pentru aceea marea mulțime a iudeilor a pierdut făgăduința și s-a făcut nepărtașă de harul lui Hristos. Dar s-a mîntuit prin Hristos rămășița (Rom. 9, 27). Chip clar al acesteia s-a făcut Caleb, fiul lui Iefoni, dar și Iosua care le-a spus multe cuvinte fiilor lui Israel, stimulîndu-i la bărbăție, declarînd pămîntul bun și roditor și asigurîndu-i că vor birui neamurile. Dar puțin a lipsit ca să fie omoriți. Căci toată adunarea (Sinagoga) a voit să-i ucidă cu pietre. Dar au fost făcuți moștenitori de Dumnezeu.

Cine este Caleb, ne va lămuri numele. Căci se tălmăcește: *toată inima*. Iar Iefoni, *întoarcerea*. Deci cei ce au inima desăvîrșită cu

⁷²⁹ Se vede și de aici, ca din toată scrierea, că credința în Hristos nu scu-tește de datoria faptelor, sau de iubirea față de Dumnezeu cum socotesc protes-tanții. Chiar în credință e activă și voia omului. Nu se poate despărți între pu-terea lui Dumnezeu și efortul omului.

Dumnezeu, sînt fii ai întoarcerii și sînt împreună cu Iisus. Aceștia sînt însă și cei ce au crezut la început Sfinților Apostoli, care au chemat pe Israel. Și ei sînt rămășița. Și chemîndu-l, s-au primejduit. Dar au fost făcuți moștenitori ai pămîntului sfînt. Că fiii întoarcerii, sau cei ce s-au întors de la pîncile legii la slujirea și harul prin credință, au avut inima toată sau desăvîrșită cu Dumnezeu, o poate afla cineva de la Pavel, care scrie lămurit că socotea gunoarie cele din lege și le considera pagubă față de înălțimea cunoștinței lui Dumnezeu și piedică pentru dobîndirea Lui și a dreptății Lui.

Că Israel va cădea din făgăduință, dar nu va pieri întreg, ci într-o mică parte se va mîntui, iar aceasta este, socotesc, rămășița, o vei înțelege bine, precum am spus înainte, privind la Caleb care e condus de Dumnezeu la făgăduință, unit într-un fel oarecare și avîndu-l alături pe Cel ce mîntuiește. Căci așa se tîlcuiește Iisus.

Căci și dumnezeiescul înger Gavriil zice cînd i-a binevestit Sfintei Fecioare modul întrupării Celui Unuia-Născut: «Nu te teme, Maria, căci ai aflat har la Dumnezeu. Iată vei lua în pîntece și vei naște fiu și vei chema numele Lui Iisus. Acesta va fi mare și Fiul Celui Prea Înalt se va chema» (Luca 1, 30—32).

Deci numai rămășița Sinagogii iudeilor a moștenit făgăduințele și a intrat în pămîntul sfînt. Iar ea a rămas departe. Dar a intrat cu ea un popor nou în credință. Căci Dumnezeu tuturor îi făgăduiește lui Caleb că vor intra cu el toți copiii noi. Aceasta ne-a dat-o de înțeles și dumnezeiescul David, vorbind despre moștenirea sfinților: «Să se scrie aceasta pentru alt neam și poporul ce se zidește va lăuda pe Domnul» (Ps. 101, 19). Nu celor care au avut legea ca pedagog, ci unui alt neam i s-a rînduit sorțul. Și cine a acest alt neam? Poporul cel nou în credință, precum am spus. Căci am fost zidiți în Hristos spre înnoirea vieții, dezbrăcînd pe omul cel vechi împreună cu patimile și cu poftetele. Căci s-a spus că Hristos va zidi cele două popoare într-un om nou, făcînd pace și împăcîndu-le pe amîndouă într-un Duh cu Tatăl (Efes. 2, 14—16).

Deci chip (tip) al poporului cel nou sînt și copiii duși cu Caleb în acel pămînt. Acestora le scrie și dumnezeiescul ucenic, zicînd: «Ca niște prunci de curînd născuți, să doriți laptele cel rațional și neviclean, ca să creșteți prin el spre mîntuire, de vreme ce ați gustat și ați văzut că bun e Domnul» (I Petru 2, 2). Dar și dumnezeiescul Pavel a înțeles astfel cele din lege, prefăcînd în adevăr chipul din litere. Aceasta o poți afla lămurit, din ceea ce scrie evreilor: «De aceea, precum zice Duhul Sfînt: Dacă veți auzi astăzi glasul Lui, nu vă învîrtoșiți inimile voastre, ca în răzvrătirea din ziua ispiirii

în pustie, unde m-au ispitit părinții voștri, ca să Mă încerce, și au văzut laptele Mele. Patruzeci de ani am fost nesocotit de neamul acela, și am zic: Pururea rătăcesc cu inima. Aceștia n-au cunoscut căile Mele. Și M-am jurat lor: nu vor intra întru odihna Mea» (Evr. 3, 7—9)⁷³⁰. Iar ca și noi respingînd blestemata necredință și mergînd cît mai departe de sufletul nostru, să ne aflăm moștenitori ai făgăduinței⁷³¹, a zis iarăși: «Luați seama, fraților, ca nu cumva să fie în vreunul din voi inima vicleană a necredinței, ca să vă despărțiți de Dumnezeu Cel viu. Ci îndemnați-vă pe voi în fiecare zi, pînă cînd se numește un astăzi⁷³², ca să nu se învîrtoșeze cineva între voi prin rătăcirea păcatului. Căci ne-am făcut părtași ai lui Hristos numai dacă vom păstra neclintit începutul temeinic al părtaşiei la El pînă la sfîrșit, potrivit cu spusa: Astăzi de veți auzi glasul Lui, nu învîrtoșați inimile voastre, ca într-o răzvrătire. Căci unii, deși au auzit, s-au răzvrătit. Dar nu toți cei ce au ieșit din Egipt prin Moise. Și împotriva cărora a trebuit să-și reînnoiască mînia timp de patruzeci de ani? Nu împotriva celor ce au păcătuit, ale căror trupuri au căzut în pustie? Și cărora S-a jurat că nu vor intra în odihna Lui, dacă nu celor ce n-au ascultat? Și vedem că n-au putut intra din pricina neascultării» (Evr. 3, 12—19). Căci neînfrînarea lor și nesupunerea sub poruncile dumnezeiești le-a pricinuit neîmplinirea nădejdilor. Dar nu puțin ne folosește și nouă îndemnîndu-ne și pe noi, zicînd: «Să ne temem deci ca nu cumva rămnîndu-ne făgăduința să intrăm în odihna Lui, să se arate careva

730. Cei ce rătăcesc umblînd după plăceri superficiale, nu ajung la odihna contemplării nesfîrșite a lui Dumnezeu, odihnă de care s-a bucurat Dumnezeu și în adîncimea pusă de El în creație. Făcînd-o ei pe aceasta superficială, a venit El însuși în ea ca ipostas, în Hristos. E un plan nou în care a ridicat El creația, ca fire înviată a ipostasului Lui. La odihna în această prezentă a Lui în creația căreia i-a devenit ipostas sîntem chemați acum, sau la Duminica vieții înviate în Hristos.

731. Făgăduința nu e una cu cea ce avem în sufletul nostru, ci ceea ce este la mare înălțime de el, spre care trebuie să ni-l înălțăm.

732. Pînă cînd trăiți clipele cu răspunderea prezentă prin fapta ce trebuie făcută în fiecare din ele. Aceasta deosebește prezentul de trecut și de viitor; el impune o anumită lucrare în el. Nu trebuie lăsate clipele să lunece fără a împlini ceea ce impune fiecare. Această lăsare a clipelor într-o lunecare nesocotită de răspunderea pentru ceea ce trebuie făcut în fiecare, tocește sensibilitatea omului, îl «învrtoșează», cum spune Sf. Chiril în continuare, printr-o rătăcire în păcate sau în fapte ireponsabile. Aceasta echivalează cu o părtașie la responsabilitatea ce si-a însușit-o Hristos pentru noi. Prin această sensibilitate comună cu a Lui, ne vom uni cu El în veci.

Înțeles ca implicînd o continuă responsabilitate, timpul devine o traiectorie a creșterii noastre spirituale. Prezentul e practicarea concretă a acestei responsabilități, trecutul e un motiv de căință pentru nepracticarea ei în prezentul ce lunecă spre trecut, viitorul o speranță care ne pregătește pentru practicarea responsabilității. Responsabilitatea implicată în clipa prezentă e o temă pe care a dezvoltat-o într-un mod propriu Kirkegaard în scrierea: «Der Augenbeick».

dintre voi lipsit de ea. Căci și nouă ni s-a binevestit ca și aceloră. Dar cuvîntul auzit de ei nu le-a fost de folos aceloră, neunîndu-se în credință cu cei ce l-au auzit. Însă noi care am crezut, intrăm în odihna Lui» (Evr. 4, 1—3), împreună cu Mîntuitorul și Răscumpărătorul nostru al tuturor⁷³³, adică cu Hristos, prin Care și cu Care slavă lui Dumnezeu și Tatăl împreună cu Sfîntul Duh în vecii vecilor. Amin.

Hristos S-a făcut nouă pîine a vieții

1. Prorocul Ieremia certînd iubirea de învățătură deșartă a Iudeilor, a spus foarte potrivit: «Cum spunei: Sîntem înțelepți și legea Domnului este cu noi? Deșert s-a făcut condeiul mincinos al cărturarilor. S-au făcut de rușine înțelepții, s-au spăimîntat și s-au prins, pentru că au lepădat cuvîntul Domnului. Ce înțelepciune este în ei?» (Ier. 8, 9).

Căci deși s-au umflat foarte cu știința legilor și și-au înălțat sprînceana, cărturarii și fariseii, și au disprețuit mulțimea, îmbolnăvindu-se mult în buna cuviință, au fost dați pe față chiar prin fapte ca neînțelepți și puțin știutori. «Pentru că au lepădat înțelepciunea de sus și din cer, Cuvîntul cel din Dumnezeu, care s-a făcut nouă înțelepciune de la Dumnezeu, dreptate și sfințenie și răscumpărare» (I Cor. 1, 30)⁷³⁴. De aceea s-au făcut necercați și fără inimă, «nebuni și orbi», după cuvîntul Mîntuitorului Însuși (Matei 23, 17). Fiindcă au respins Cuvîntul dumnezeiesc și au căzut din harul dumnezeiesc ca din cea mai înaltă putere și L-au supărat pe Dumnezeu prin nenumărate moduri ale neascultării. De aceea au pierit de foame. Aceasta a spus-o Dumnezeu prin cuvîntul prorocului: «Iată vin zile, zice Domnul, și voi aduce foamete pe pămînt. Nu foamete de pîine, nici sete de apă. Ci foametea de-a auzi cuvîntul lui Dumnezeu. Și se vor clăti apele de la mare pînă la mare; și de la miazănoapte pînă la

733. Însuși Hristos ne introduce pe noi după căderea în păcat în odihnă. Căci a luat umanitatea noastră cu urmările păcatului, care nu se putea odihni deplin. Odihna lui Dumnezeu în care intrăm cu Hristos ca om prin învierea Lui e alta decît odihna în care nu L-am avut pe El ca ipostas dumnezeiesc al firii omenesti, ca ipostas al firii pe care o avem și noi comună cu El. Noi ne vom bucura prin înviere de odihna de care se bucură ca om însuși Fiul lui Dumnezeu împreună cu Tatăl și cu Duhul Sfînt. Aceasta e odihna Duminicii veșnice.

734. Înțelepciunea, Dreptatea, Puterea eliberatoare, Adevărul, Viața sînt Persoana supremă care revelează pe Tatăl, adîncul existenței care nu se face cunoscut decît comunicîndu-se ca Persoană altei Persoane. Ele nu există concret, real, decît în Persoană și nu sînt sesizate decît de Persoană în ea însăși și în altele. În Persoană au consistență, se realizează, nu sînt simple formule. De la Persoană la Persoană se comunică. E un fals înțelept, cel ce învață înțelepciunea din forme și nu de la o persoană în care ea are o existență concretă, realizată.

răsărit vor alerga împrejur căutînd cuvîntul lui Dumnezeu și nu-l vor afla» (Amos. 8, 11—12). Cei ce aveau puțința să cunoască cuvîntul lui Dumnezeu și încă cu mare îmbelșugare, respingîndu-l prostete, sînt pedepsiți de voia dumnezeiască, păgubindu-se de toate cele bune și de cele prin care se puteau îmbogăți de bunătățile de sus. Peste cei ce s-au hotărît să nu asculte și au înjurat fără cuvință harul minunat, s-a abătut în mod preacuvinit foametea de învățăturile dumnezeiești. Dar nouă, celor ce am crezut în El, Emanuel ni S-a făcut piine a vieții, «*Piinea care s-a pogorît din cer și a dat viață lumii*» (Ioan 6, 41, 51, 58), întru care și prin care biruind stăpînirea de Dumnezeu urîtă a stricăciunii și îmbrăcînd harul cel de sus și din cer, adică nestricăciunea, am fost împodobiți de Dumnezeu și Tatăl cu strălucire și sfințenie ⁷³⁵.

Și pentru ce nu petrecem în lume îmbogățiți cu acestea? Aceasta ne-o spune litera legii prin următoarele gînduri. Iată-le pe acestea: «*Și a grăit Domnul către Moise, zicînd: Grăiește fiilor lui Israel și să le spui lor: după ce veți intra în pămîntul în care vă voi duce pe voi, cînd veți putea mîncea din pîinile pămîntului acela, veți deosebi o parte ca dar Domnului, pîrgă din făina voastră. Veți deosebi pîinea ca s-o aduceți ca dar din arie. O veți deosebi așa: pîrga făinii voastre o veți da dar Domnului întru neamurile voastre. Iar cînd veți păcătui și nu veți împlini poruncile acestea, pe care le-a grăit Domnul către Moise, precum a poruncit Domnul Dumnezeu vouă prin Moise din ziua în care a poruncit Domnul către voi și după aceea către neamurile voastre și de se va face ceva fără știrea adunării și fără voi, eva aduce adunarea un vițel fără pată din vite ca ardere de tot, întru miros de bună mireasmă; și cu jertfa acestuia și cu turnarea peste el, după porunca lui, și un țap din capre pentru păcat. Și le va aduce preotul pentru toată adunarea fiilor lui Israel și se va ierta lor, că a fost fără voie. Și aceștia au adus darul lor ca jertfă Domnului pentru păcatul lor înaintea Domnului pentru păcatele fără voie ale lor. Și se va ierta întregii adunări (Sinagogii) a fiilor lui Israel și prozelitului care a venit la voi, că a fost a tot poporului fără voie.*

735. Coruperea urîște formele existenței. Frumusețea este însă una cu armonia componentelor lor. Această armonie e întreținută de «piinea» coborîtă din cer, sau de Cuvîntul Tatălui, în care își au originea și puterea de susținere formele existenței. El a restabilit această armonie, sau nestricăciune în primul rînd în umanitatea asumată de El, ca s-o comunice apoi celor ce se deschid Lui prin credință. Piinea aceasta îi hrănește cu un har, dar îi și îmbracă ca într-o haină spirituală frumoasă, ferindu-i de coruperea care urîște. Frumusețea aceasta este totodată strălucire și sfințenie, sau curăție sufletească, care e și o stăpînire de sine a omului, nelăsîndu-se ieșit din echilibrul componentelor lui spirituale prin libertatea Lui întărită împotriva mișcărilor patimilor unilaterale.

Iar de va păcătui un singur suflet fără voie, va aduce o capră de un an pentru păcat. Și se va ruga preotul pentru sufletul care a păcătuit fără voie înaintea Domnului. Și se va ierta celui localnic dintre fii lui Israel și prozelitului adăugat lor. Va fi o singură lege pentru ei, ca pentru cel care va greși fără voie» (Num. 15, 17—28).

Acestea sînt în Numeri. Dar în Levitic se descrie altfel taina, însă înțelesurile nu sînt cu totul neasemănătoare. Să le amintim și pe ele, fiind foarte necesare pentru cunoașterea, ei unindu-le într-o singură istorie. Deci s-a scris iarăși: «Și a grăit Domnul către Moise, zicînd: Spune fiilor lui Israel și să le zici lor: Cînd veți intra în pămîntul pe care Eu îl voi da vouă și veți aduna secerișul lui, veți aduce un snop pîrgă a secerișului vostru la preot. Și va pune snopul înaintea Domnului, primit de la voi, a doua zi după prima îl va aduce pe el preotul. Și să faceți în ziua în care veți aduce snopul un miel curat de un an ardere de tot Domnului. Și la jertfa lui veți aduce două zecimi de făină curată înmuiată în untdelemn, jertfă Domnului întru miros de bună mireasmă Domnului și turnare Lui, un sfert de vin și de pîine. Și grăunțe nouă măcinate să nu mîncăți, pînă în ziua aceasta, pînă ce nu veți aduce darurile Dumnezeului vostru. Lege veșnică în neamurile voastre, în toată casa voastră» (Lev. 23, 9—14).

2. Deci snopul e pîrga grîului și simbolul noii rodiri. Iar pîinea, al grîului adunat și așezat în jîtniță. A poruncit să se predea acestea lui Dumnezeu de către cei ce locuiesc în pămîntul făgăduinței. Căci prin amîndouă se înțelege Hristos. Fiindcă El este «pîinea cea din cer» (Ioan 6, 33) și de viață făcătoare și pîrga frămîntăturii celor zidiți din nou în El spre înnoirea vieții. Pentru că pîrga frămîntăturii mai vechi a fost Adam. Dar fiindcă nesocotind porunca dată s-a rostogolit în neascultare, îndată și-a atras blestemul și neamul omenesc a fost osîndit în el la moarte și stricăciune. Însă Hristos, pîrga celei de a doua frămîntături, a scăpat de blestem, făcîndu-se pentru El, adică pentru noi, blestem (Gal. 3, 13) și desființează stăpînirea stricăciunii (coruperii) iarăși El, «cel, liber între morți» (Ps. 87, 6) ^{735 bis}. Căci a înviat călcînd moartea. Pentru că predîndu-Se și

735 bis. «Pentru el» se poate înțelege în două feluri: pentru El și pentru Adam, sau pentru noi. Pentru Adam sau pentru noi s-a făcut blestem, adică a luat blestemul care a fost rostit asupra omului după căderea în păcat. A luat toate greutățile firii noastre, coruperea și moartea, dar nefiind luate pentru păcatul Lui, și fiind și Dumnezeu, El le-a putut birui și biruînța din firea asumată de El s-a întins virtual și în noi. Fiul lui Dumnezeu de suferă pentru noi, dar le și învinge. Dar numai pentru că s-a putut face cu voia și om. Nu e vorba de un proces de suferire și biruire petrecut în ființa dumnezeiască însăși, ca în doctrinele panteiste. Dar totuși Dumnezeu nu rămîne străin și nepăsător față de noi. Datorită iubirii Lui ia cu voia ale creaturii umane și le învinge cu Persoana Sa, în firea asumată,

dăruindu-Se ca o pîrgă strălucită a umanității și înnoindu-Se spre năstăruire, S-a suit la Tatăl⁷³⁶. Astfel Emanuel ne face să cunoaștem că prin reîntoarcerea la ceruri, a introdus pîinea în sfîntul cort și a predat-o lui Dumnezeu în Sfînta Sfintelor⁷³⁷. *«Căci nu s-a suit în Sfînta Sfintelor făcută de mîna, nici în chipurile celor adăvurate, ci spre a se arăta chiar în cer feței lui Dumnezeu pentru noi»*, precum s-a scris (Evr. 9, 24). Iar ca Cel ce S-a coborît din cer și de sus, ca pline de viață făcătoare, pe lângă aceasta scapă de păcate și eliberează de neștiință pe cei de pe pămînt, predîndu-se întru miros de bună mireasmă pentru ei pe Sine însuși lui Dumnezeu și Tatăl, o vei înțelege privindu-L cu ochii înțelegerii ca vițel junghiat spre ardere de tot și ca țap adus pentru neștiința poporului⁷³⁸. *«Căci cine va curăți păcatele?»*, după cum s-a scris (Ps. 23, 11—13). Dar observă cum Dăătorul legii a numit lămurit curățirea cea prin Hristos neasemănat superioară slujirii legii. Căci dacă voi ați fi călcat, zice, cele ale lui Moise, și dacă unii ar fi disprețuit porunca slujirii legii, nesocotind-o, ați fi aflat ca ajutor iertarea prin sînge, jertfindu-se un vițel și aducîndu-se un țap. Dar acestea erau chipuri ale lui Hristos. Deci legea poruncește pedepsirea celor ce o calcă. Dar prețiosul (cinstitul) sînge al lui Hristos scapă de osîndire și eliberează de vinile din

nu în firea Sa. Creștinismul scapă de cele două extreme ale unei fatalități prin taina Persoanei, care poate în ea cele două firi deosebite în mod liber și poate să se comunice uneia puterile celeilalte tot în mod liber. Că Persoană e și unul din Treime și unul dintre noi. Încît luînd pentru noi blestemul și coruperea și învingîndu-le, le ia și le învinge și pentru Adam și pentru noi. Numai pentru că le ia și «pentru El» și «pentru noi», le poate învinge. Dacă nu le-ar putea lua liber pentru noi, nu le-ar lua în mod liber pentru noi. Sau viceversa. Existența e mai complexă decît o poate vedea rațiunea umană, care și implică și alege între alternative, pentru că gîndirea și puterea lui Dumnezeu are și alte posibilități.

736. Nu S-ar fi putut înălța Hristos ca Om la cer, sau la Tatăl dacă nu S-ar fi biruit în umanitatea Lui greutățile care o legau de creație, coruperea și moartea, sau posibilitățile lor. Prin aceasta s-a făcut ca om pîrgă strălucitoare a noii umanități. Dar s-au biruit acestea prin răbdarea morții ca act de supremă pre-dare iubitoare către Tatăl. El a făcut din însăși moartea acceptată cu totul benevol, act de predare a umanității Sale către Tatăl. De aceea și moartea Lui se preface îndată ce se consumă în înviere, iar scurt timp după aceea, după ce-și dovedește învie-rea, și în înălțare.

737. Pe de o parte Hristos e pîinea care s-a pogorît din cer, căci ne hrănește sufletul cu puterea de viață a dumnezeirii. Pe de alta însăși umanitatea asumată e făcută prin prezența dumnezeirii în ea, căci ea e toată dragoste și orizont luminos. Dar e o pîine pe care binevoiește să o «mînce» și Dumnezeu Tatăl, ca dragoste a umanității. Și cu dragostea ei se poate uni dragostea noastră.

738. Dacă nu s-ar fi făcut Fiul lui Dumnezeu om, nu numai că nu ni s-ar fi făcut nouă și Tatălui pîine ce ne hrănește cu dragostea ei și Îl «hrănește» și pe Tatăl cu dragostea Lui și a noastră, unindu-ne ca «hrăniți» cu aceeași pîine, dar nu S-ar fi putut nici preda Tatălui în numele nostru, lăsîndu-se junghiat sau primind moartea în locul nostru și dîndu-se Tatălui și nouă spre «mîncare» și în forma aceasta. Păcatele vin și din neștiința despre existența lui Dumnezeu ca izvor al iubirii libere, și nesfîrșite, superior naturii. Fiul lui Dumnezeu făcîndu-Se om pentru noi și primind moartea pentru noi, ne-a eliberat de această neștiință.

neștiință⁷³⁹. Căci și-a pus sufletul pentru noi ca să desființeze păcatul lumii (I Ioan 3, 16). Deci Hristos să se vadă și în chipul plinii ca viață și de viață făcător, și în chipul vițelului adus ca ardere de tot, ca Cel ce S-a predat pe Sine lui Dumnezeu și Tatăl într-un miros de bună mireasmă, și în chipul țapului, întrucât S-a făcut pentru noi păcat⁷⁴⁰.

Dar trebuie înțeles în alt mod și ca snop. Iar care este acest mod, se va spune, pe cât se poate. Neamul omenesc se poate asemăna cu spicele din țarină, ca unul ce răsare oarecum din pământ și-și așteaptă împlinirea cuvenită și e tuns de moarte la vremea secerișului. Așa a spus și Hristos însuși sfinților Săi ucenici. «Oare nu spuneți și voi că e luna a patra și vine secerișul? Iată vă zic vouă: ridicați ochii voștri și priviți țarinile că sînt albe pentru seceriș. Și cel ce secără ia plată și adună rodul pentru viața veșnică» (Ioan 4, 35—36).

Deci, precum am spus adineauri, cei de pe pământ trebuie asemănați cu spicele de grâu din țarină. Iar Hristos S-a făcut ca noi, odrăslind ca un spic din Sfînta Fecioară. Fiindcă și El însuși S-a numit pe Sine grăunte de grâu, zicînd: «Amin, amin zic vouă, dacă bobul de grâu nu va muri căzînd în pământ, rămîne singur. Dar de va muri, multă roadă aduce» (Ioan 12, 24). Deci s-a făcut dar închinat Tatălui ca un snop, ca pîrgă a pămîntului, aducător de mult rod. Căci înțeles ca un spic, ca și noi înșine, nu e un singur spic, ci se aduce ca un snop, sau ca o legătură de multe spice. Și lucrul acesta e necesar și de folos, împlinind rolul de chip. Căci Iisus Hristos, este unul, dar avînd chipul de snop, se înțelege și este multiplu, pentru că are în Sine pe cei ce cred, printr-o unire duhovnicească. Căci altfel n-ar scrie fericitul Pavel: «Că ne-am sculat împreună cu El și ne-a așezat împreună cu cele cerești» (Efes. 2, 6). Iar fiindcă este ca noi, ne-am făcut un trup cu El și ne-am îmbogățit prin unitatea cu El prin trup»

739. La prima vedere ca și credința creștină impune o jertfă pentru iertarea de păcate. De fapt ea nu impune oamenilor nici o jertfă. Jertfa, pentru iertarea lor, o aduce însuși Dumnezeu mai precis Fiul Lui, făcîndu-se El însuși om care se jertfește, care curățește prin aceasta în mod real umanitatea și o înalță la treapta supremă unind-o cu Dumnezeu și ridicînd-o la viața scăpată pentru veci de moarte. Dar fapta iertării prin suportarea morții de pe urma păcatului nu e totuși o faptă care lasă umanitatea în afara ei. Ci Dumnezeu suportă moartea în umanitatea pe care și-o face proprie, extinzînd prin aceasta în ea însăși curățirea de păcat și ridicarea la unirea maximă cu Dumnezeu pentru veci. Legea se satisface, dar de Dumnezeu însuși. Iar odată cu aceasta se înalță și umanitatea, în care Dumnezeu satisface legea. Teologia catolică nu vede pe Dumnezeu în aducerea jertfei prin umanitate, de aceea nu vede nici urmările transformatoare ale jertfei în umanitate. Vede numai sensul juridic al jertfei.

740. Toate trei trebuie văzut în Hristos ca Fiul lui Dumnezeu făcut om și jertfit pentru noi: pîine ce ni se dă ca viață dumnezeiască, dar și ca dragoste hrănitoare; ca Cel ce Se predă total Tatălui ca om, primind viața veșnică în unire cu El, pe care ne-o dă și nouă; ca Cel ce luînd păcatul nostru din dragoste și generozitate și murînd pentru el, ne scapă de vina lui, dar ne umple și pe noi de pornirea contra egoismului.

(Efes. 3, 6). De aceea zicem că toți sîntem întru El ⁷⁴¹. De fapt El însuși zice către Tatăl și Dumnezeu cel din ceruri: «*Voiesc, ca precum Eu și Tu una sîntem, așa și ei în Noi*» (Ioan 17, 11, 21). Cel lipit de Domnul, este un *duh* cu El. E deci snop, ca Cel ce ne are pe toți în Sine și pentru toți S-a dăruit și este pîrga umanității desăvîrșite prin credință, trebuind să fie ridicată la vistieriile de sus și din cer ⁷⁴².

Dar spune că snopul trebuia adus a doua zi după cea dintîi, ceea ce înseamnă că a treia zi. Aceasta înseamnă că a înviat a treia zi din morți și S-a suit la cer, în cortul adevărat și în Sfînta Sfințelor ⁷⁴³.

Dar precum se dădea de înțeles, ca piine spirituală, și era indicat prin vițelul, adus ca ardere de tot și întru miros de bună mireasmă și în țapul adus pentru păcate, dar și prin snop, El este și Miel de un an, adică Mielul desăvîrșit. Fiindcă Hristos este atotdesăvîrșit și fără nici o lipsă prin fire. Și pe lîngă aceasta este și cu desăvîrșire neprihănit. Căci n-a cunoscut păcatul, nici nu este viclenie în gura Lui. E floarea strălucitoare a făinii pătrunsă de untdelemn, adică viața grasă și veselă. Căci viețuim în El bucurîndu-ne pentru nădejdea ce ne-o susține și pentru că sîntem pătrunși de harul Sfîntului Duh, după cuvîntul din Psalmi: «*Uns-ai cu untdelemn capul meu*» (Ps. 22, 5). Căci ne-am făcut miluiți prin credința în Hristos, de care în oarecare mod, sîntem și tămîiați, fiind ridicați ca cei de al doilea de la făina de rînd la floarea făinii. Căci făina este ceea ce iese din grăunțe. Și nimeni nu se va îndoi că deși Hristos S-a făcut din economie ca noi, e mai presus de noi. Căci viața lui e fără asemănare mai cinstită. Fiindcă e cu desăvîrșire neprihănită ⁷⁴⁴. Dar cele ale

741. Creștinismul a adus înțelegerea faptului că omul este unul, dar printr-o «interioritate reciprocă» cu semenii, este totodată multiplu. Eu nu mă trăiesc ca un eu separat, ci am în mine, prin simțire, gîndire, iradiere de prezență, pe alții. Aceasta are loc cu mult mai mult în relația noastră cu Hristos, sau a Lui cu noi. Fiecare, îl avem în noi și El ne are pe noi în Sine. Aceasta e Biserica. Și unitatea aceasta se realizează și susține prin Taine.

742. Umanitatea noastră se desăvîrșește în Hristos în multe feluri prin credință: a) pentru că nici unul din credincioși nu mai e singur, sărac spiritual și egoist; b) pentru că prin credință e împreună cu alții în Hristos, îmbogățit din El și din toți; c) pentru că fiind în Hristos, îi stau deschise orizonturile cunoașterii infinite și ale iubirii lui Dumnezeu.

743. Intrarea lui Hristos ca om în Sfintele Sfintelor cerești, înseamnă ridicarea umanității în intimitatea supremă a vieții dumnezeiești, pătrunderea ei maximă de dumnezeire. Și cu ea ne înalță Hristos și pe noi treptat, ca pe cei de o fire cu El după umanitate.

744. Făina stropită cu untdelemn, ce se aducea la templu, închipuia firea omenească a lui Hristos, ridicată prin Duhul Sfînt din unirea cu cea dumnezeiască, la o trăire superioară celei a noastre, fiind cu desăvîrșire sfîntă și curată. Se mai face o deosebire între făina de rînd (poate cea din prima măcinare, mai amestecată cu tărîță) și floarea făinii, ca făina curată de grîu. Aceasta închipuia pe Hristos.

noastre sînt mai prejos și mai în urmă, ca făina de rînd față de făina de grîu. Iar floarea făinii e chipul lui Hristos. Dar la jertfelnic se aducea făină de rînd împreună cu floarea făinii. Căci, precum am spus, sîntem tîmîiați împreună cu Hristos și răspîndim toți împreună cu El buna mireasmă și sîntem primiți de Dumnezeu și Tatăl. Iar cei ce nu au pe Hristos, nu sînt nici buni de jertfă⁷⁴⁵. «Fără de Mine, zice El, nu puteți face nimic» (Ioan 15, 5). Iar cele noi, zice, să nu le mîncăți pînă în ziua aceasta, pînă ce nu se aduce snopul. Căci nici vremea legii, nici ceata proorocilor nu avea hrana cea nouă, adică învățăturile lui Hristos, nici înnoirea însăși a firii omenești, decît numai în forma de prezicere. Iar după ce a înviat Domnul nostru Iisus Hristos și S-a adus pe Sine în formă de snop ca pîrgă a umanității lui Dumnezeu și Tatăl, atunci au fost preschimbați în viața cea nouă. Căci viețuim în chip evanghelic, «nu în vechimea literiei, ci în înnoirea Duhului» (Rom. 7, 6). Prin Care și cu Care slavă lui Dumnezeu și Tatăl împreună cu Sfîntul Duh în vecii vecilor. Amin.

Despre juninca roșie, arșă în afara taberei

1. Dar zice dumnezeiescul David: «Ce voi răsplăti Domnului pentru toate cîte mi-a dat mie?» (Ps. 115, 5). Iar acest cuvînt ni se potrivește și nouă. Ce putem da noi de valoare egală lui Dumnezeu și Tatăl? Căci El a dat pentru noi pe propriul Său Fiu «ca tot cel ce crede în El, să nu piară, ci să aibă viața de veci» (Ioan 3, 16), neținînd seama de dragostea cuvenită Lui. Iar Acesta S-a dat pe Sine pentru păcatele noastre, după Scripturi (Gal. 2, 20). Și noi ne-am mîntuit, iar El S-a făcut slab pentru păcatele noastre⁷⁴⁶ și pentru noi suferă dureri (Isaia 53, 5), suportînd însăși moartea trupului, nu ca să se vadă rămas împreună cu noi între morți, ci ca reîntorși împreună cu El și pentru El la viață și reveniți la nestricăciune să spunem bucurîndu-ne: «Unde este biruința ta, moarte? Unde este boldul tău, iadule?» (Osea 13, 14; I Cor. 15, 53; Evr. 2, 14).

Deci care e cărarea care ne duce la acesta? Harul prin Batez, prin care ștergîndu-ni-se toată murdăria, ne facem părtași firii dumnezeiești (II Petru 1, 4), sălășluindu-Se în noi Hristos prin Duhul. Căci atunci «curățiți în conștiință de faptele cele moarte», cum scrie feri-

745. Ca să te poți jertfi trebuie să depășești într-o anumită măsură egoismul manifestat în păcat. Dar această depășire n-o cîștigăm decît avînd pe Hristos ca desăvîrșită jertfă în noi.

746. Dacă nu ar fi acceptat slăbiciunea noastră, n-ar fi simțit foamea, setea, oboseala, frica de moarte. Dar le-a suportat cu slăbiciune, ca să le învingă. Slăbiciunea Lui a fost victorioasă. Nu l-a răpus. A răbdat-o cu tărie. Un adînc paradox: tărie în slăbiciune, menținîndu-Se cu tărie în toată slăbiciunea.

citul Pavel (Evr. 6, 1) și făcîndu-ne părtași de «*Binecuvîntarea tainică*»⁷⁴⁷ și umplîndu-ni-se mintea noastră de harul de sus, ne arătăm rîvnitori și aleși și ce nu avem din acestea?

Și vezi adevărul acestora în chipul celor legiuite cu privire la vaca roșie. «*Și a grăit Domnul, zice, către Moise și Aaron, zicînd: Grăiește fiilor lui Israel, să-ți aducă o junincă roșie, fără nici o meteahnă și care n-a purtat jug. Și s-o dai lui Eleazar preotul și s-o scoată afară din tabără în loc curat. Și o vor junghia înaintea lui. Și va lua Eleazar din sîngele ei și va stropi în fața cortului mărturie, de șapte ori. Și o vor arde înaintea lui. Și va arde și pielea ei și carnea și sîngele împreună cu balega ei. Și va lua preotul un lemn de cedru și isop și tort de lînă roșie și le vor arunca peste junincă în mijlocul focului. Și va spăla preotul hainele lui și-si va scălda trupul său în apă. Și după aceasta va intra preotul în tabără și necurat va fi preotul pînă seara. Și cel ce o va arde pe ea își va spăla și el hainele lui și va scălda trupul și necurat va fi pînă seara. Și va aduna un om curat cenușa vișelei» (Num. 19, 1—9). Și în cele următoare: «*Și va fi fiilor lui Israel și prozeliților (străinilor) ce se află în mijlocul vostru, lege veșnică*» (Num. 19, 10). A mai adăugat legiuitorul la acestea și că cei ce se ating de vreun mort se întinează și se spurcă. Cel ce va pătimi aceasta va fi necurat șapte zile. Și se va curăți stropit cu sîngele junincii amestecat cu cenușa ei și cu apă, în ziua a treia și în a șaptea. Iar de nu va face aceasta, va avea curăția nestearsă. Și va răbda osînda, pentru că a spurcat cortul Domnului. Sufletul lui va pieri din Israel pentru că n-a fost stropit cu apă de stropit. Iar de va muri în casă cineva, să se socotească necurată și casa și toate cele din ea. Și de vor fi în ea vase fără acoperămint, vor fi și ele întinate. Necurat va fi și cel ce se atinge în cîmp, fie de vreun rănit, fie de osul vreunui mort, sau de vreun mormînt.*

Dar prin ce a poruncit să se curățească acestea, vom spune explicînd, pe cît se poate, obscuritatea literei prin rațiunile cuvenite.

2. Juninca fără nici o meteahnă și liberă de orice pată și neștiutoare de vreo greșeală, este Domnul nostru Iisus Hristos. Căci a îndrăznit să spună: «*Vine stăpînitorul lumii acesteia și nu va afla în Mine nimic*» (Ioan 14, 30). Iar către Iudei: «*Cine dintre voi Mă va*

747. Cei ce se botezau, primeau îndată și Sfînta Împărtășanie.

vădi pe Mine de vreun păcat? Dacă grăiesc adevărul, pentru ce nu credeți Mie?» (Ioan 8, 46) ⁷⁴⁸.

Observă faptul că odată a fost numit vițel, altădată junincă, de către dumnezeieștile Scripturi, ca prin calitatea bărbătească să se arate Conducător, iar prin cea feminină, micșorat și supus. Căci Dumnezeu e Conducătorul tuturor și are stăpînirea peste toate împreună cu Dumnezeu și Tatăl. Dar S-a pus de bună voie sub lege și a păzit cele ale lui Moise, ca superior, deși acela îi era slujitor ⁷⁴⁹. Și nu e de nici o mirare că S-a numit și Prooroc și S-a arătat în chipul robului (Filip. 2, 7), deși e Domnul și Dumnezeu proorocilor ⁷⁵⁰.

Iar juninca e roșie. Căci taina Lui s-a desăvîrșit în singele trupării, dacă e adevărat că S-a făcut ascultător Tatălui pînă la moarte, iar moartea pe cruce (Ibid. 8), și a mîntuit lumea de sub cer cu singele Lui ⁷⁵¹. Iar roșeața e semnul clar al singelui. Dar deși S-a făcut ascultător Tatălui și S-a așezat din iconomie (în scopul mîntuirii) sub lege împreună cu noi ca om, sau deși S-a numit rob, n-a lăsat în necinste trupul asumat, ci a fost și este și astfel liber, pentru că e Dumnezeu prin fire, și nu S-a supus jugului robiei, rămînînd cu desăvîrșire în afara experienței acestuia ⁷⁵². Căci vine de sus și e

748. Cum ar îndrăzni să afirme Hristos, Cel atît de smerit, acest lucru, dacă n-ar fi fost adevărat. În El smerenia se unește cu conștiința reală că e fără păcat, ceea ce nu se întîmplă la nici un om, la care vedem sau smerenia cu conștiința păcătoșeniei, sau mîndria cu negarea grosolană a conștiinței păcătoșeniei reale. La fel se întîlnește în Hristos smerenia cu conștiința că e Dumnezeu, pe care nu se ferește să o afirme. Dacă n-ar fi fost cu adevărat Dumnezeu, cum ar fi afirmat-o El, Cel atît de smerit? Dacă n-ar fi fost cu adevărat Dumnezeu, afirmarea acestui fapt de către El, ar fi trebuit să se unească cu o totală lipsă de smerenie, lucru care nu se poate contesta.

749. S-a așezat ca om sub lege și a păzit cele ale legii date prin Moise, pentru că a voit să confirme valoarea lor ca cele date de El spre conducerea oamenilor spre comunicarea cu El însuși, făcut om. De aceea S-a așezat sub ele, dar S-a arătat și deasupra lor, ca și oamenii prin ele să urce ca și El la nivelul superior lor.

750. E prooroc pentru că grăiește și arată cele ale lui Dumnezeu în formă omenească. Dar în El Dumnezeu nu e dincolo de El, ci în El însuși, sau este El însuși și Dumnezeu și Proorocul Său. E Proorocul ultiim, suprem, e forma omenească supremă în care s-a arătat Dumnezeu însuși și se va arăta în veci tot mai străveziu, tot mai luminos. Prin Hristos nu mai sîntem despărțiți de Dumnezeu. El iradiază plenar în noi, noi sîntem prin umanitatea lui comună cu a noastră, în El.

751. Desăvîrșirea iubirii Sale dumnezeiești față de oameni a arătat-o Fiul lui Dumnezeu luînd trupul nostru și vărsîndu-și prin moarte singele Lui pentru noi, însușindu-și prin aceasta într-un anumit fel pămîntirea noastră pentru noi. Dar prin aceasta a arătat și desăvîrșirea iubirii omenești față de Tatăl, făcînd umanitatea să moară din ascultare față de Tatăl, dar însușindu-și și Fiul Tatălui și forma extremă a iubirii omenești față de El. E unită prin aceasta în mod maxim creația cu Dumnezeu, sau toate sînt unite prin iubire.

752. N-a purtat jugul robiei fără voie, ca noi. Ci a purtat jugul ei în mod liber. Umanitatea asumată de El nu a rămas în necinstea unei robii fără voie, și supusă păcatelor, ci a ridicat-o în ceea ce avea omeneșul în puritatea lui. Dar în a suferi de bună voie se arată o mai mare tărie și e în acelaș timp mai grea durere suportată din resemnarea neputinței.

deasupra tuturor, născându-Se din ființa liberă a lui Dumnezeu și Tatăl⁷⁵³.

De aceea a spus că juninca trebuia să fie roșie și fără meteahnă, și fără experiența ostanelilor impuse de jug. Căci deși S-a golit (s-a micșorat) pe Sine Unul-Născut și a luat de bunăvoie chipul robului, cum sau pentru ce s-ar îndoi cineva că venirea în jos a fost din înălțimi; golirea (chenoza) din plinătate, pogorirea în chipul robului din libertatea proprie înăscută firii proprii și mai veche⁷⁵⁴.

753. Venind cu libertatea ființei supreme, ea nu poate fi pierdută prin asumarea trupului supus legilor și slăbiciunilor creației. El rămâne liber în suportarea acestor legi și slăbiciuni până la un loc, nefiind dus prin această slăbiciune la păcatul, care e un fenomen ce scapă de sub puterea libertății, sau căruia libertatea se supune.

Un rol are libertatea și în viața omului obișnuit. Aceasta pune în evidență contingenta sau maleabilitatea accentuată a legilor materiei în trupul omenească și variabilitatea ce rezultă de aici pentru viața sufletească, deosebită în același timp la fiecare om. Psihologia neștiind decât de legi rigide și nu de contingenta variată la care sînt supuse prin libertatea fiecăreia, nu reușește să explice viața sufletească, care se mișcă pe un drum plin de surprize și altfel în fiecare persoană.

O astfel de psihologie mai reală ne-ar ajuta și într-o înțelegere mai concretă a vieții lui Iisus Hristos, nerămînînd la afirmarea generală a celor două naturi în unica lui Persoană.

De fapt în omul obișnuit nu numai libertatea influențează mereu altfel și altfel legile materiale din trup, ci și ea se lasă influențată de necesitățile și slăbiciunile materiale ale trupului. De exemplu libertatea impune trupului să mănince un anumit fel de alimente și la o anumită oră, sau să elimine resturile neasimilate la o anumită oră. Dar apoi și libertatea este influențată de modul în care a făcut să se producă aceste procese în trup; și cu ea viața sufletească a omului. Aceasta face posibilă și asceza.

În Iisus Hristos libertatea care permite mișcarea legilor materiale în trup poate merge cu mult mai departe. Ea le poate opri cu totul de a împinge libertatea Lui la păcat. Dar cu toate că le permite o reală manifestare, nu le oprește cu totul. El vrea un om real, dar profund înduhovnicit, sau influențat de puterile dumnezeiești de care se folosește libertatea Lui. De aceea dacă ne rămîne greu de descris caracterul extraordinar de complex și de unic al fiecărei persoane, care face mereu, rezultă din folosirea mereu deosebită a libertății lui asupra legilor materiale ale trupului și ale influenței lor variate asupra libertății și vieții lui sufletești, cu atât mai greu ne e să înțelegem și să descriem viața lui Iisus Hristos în Care libertatea hrănită de conținutul nesfîrșit și de fermitatea în bine a firii dumnezeiești, o poate avea, în măsura în care vrea, asupra fenomenelor și proceselor din trupul Său.

Părinții Bisericii au dus hristologia pînă la definirea existenței celor două firi într-o Persoană, în Persoana Cuvîntului dumnezeiesc. Rămîne hristologiei viitorului să înalțeze în descrierea concretă a vieții Mintuitorului mișcată în acelaș cadru pe de o parte înfinit, prin bogăția ei dumnezeiască, pe de alta dezvoltînd în acest orizont înfinit viața omenească autentică.

754. Ceea ce e mai vechi și ceea ce ține de fire nu poate fi anulat prin pogorire. Te poți coborî din cele înalte, fără să le anulezi, dar nu te poți înălța la, ele dacă nu le ai în fire, sau într-un fel anterioare. E drept că omul s-a coborît dintr-o stare fără de păcat, deci superioară, la una inferioară, dar el avea în sine putința acestei degradări a ființei, deci superioritatea nu ținea de ființa însăși, ci de menținerea ei în legătură cu Dumnezeu prin libertatea omului. Hristos avînd desăvîrșita nepăcătuire unită cu slăbiciunea umanității, n-o putea pe prima decît de sus, nu putea fi decît dumnezeiască. N-ar fi putut ajunge la ea din slăbiciunea omenească.

Deci era închipuit de juninca supusă și S-a făcut supus și sub lege, ca unul ce S-a lăsat condus. Și închipuit de juninca roșie, pentru că modul iconomiei s-a săvârșit pentru noi prin sînge. Și de juninca fără meteahnă, pentru lipsa de păcat; căci n-a cunoscut păcatul (I Petru 2, 24). Fără experiența muncii și a jugului, pentru libertatea dumnezeirii și neobișnuirea ei cu robia, deși S-a făcut ca noi și în chipul robului. *«Și vor da, zice, vișeaua lui Eleazar, preotul, și o vor scoate pe ea afară din tabără, în loc curat și o vor junghia pe ea înaintea lui»* (Num. 19, 5). Preotul e chipul celor ce se sfințesc și e sfințitor și a celor unși prin Duhul Sfînt. Fiindcă și către noi s-a spus prin glasul sfîntului: *«Iar voi sînteți neam ales, preoție împărătească, neam sfînt»* (I Petru 2, 9). Deci Hristos ni S-a dat de către Dumnezeu și Tatăl nouă celor ce ne sfințim, neamului ales și poporului sfînt, drept sfințenie și răscumpărare, înțelepciune și dreptate, căci e Mintuitorul și Răscumpărătorul, care *«a pălinit în afara porții»*, cum scrie dumnezeiescul Pavel (Evr. 13, 12), unde a spus că trebuie să mergem și noi, purtînd osînda, adică crucea Lui. Aceasta a spus-o și Mintuitorul însuși: *«De voiește cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie»* (Luca 9, 23). Iar porunca legii de-a se junghia juninca în văzul preotului dă spre înțelegere că e foarte potrivit și spre folos preoților și celor sfințiți să aibă în fața ochilor pe Hristos Cel care a murit. Iar cînd ne amintim de Hristos Cel ce a murit din cauza noastră și în folosul nostru, atunci înțelegem mai bine pe dumnezeiescul Pavel care ne spune despre El: *«Unul pentru toți a murit, ca cei ce viază să nu mai vieze loruși, ci Aceluia ce pentru noi a murit și a înviat»* (II Cor. 5, 15). Și iarăși: *«Căci eu prin lege am murit față de lege, ca să viețuiesc lui Dumnezeu. Cu Hristos m-am răstignit. Și nu mai trăiesc eu, ci Hristos viețuiește în mine. Și viața mea de acum în trup o trăiesc prin credință în Fiul lui Dumnezeu, Care m-a iubit pe mine și S-a dat pe Sine Însuși pentru noi»* (Gal. 2, 19—20)⁷⁵⁵. Așadar, să stea într-un fel oarecare, înaintea ochilor cugetării noastre suportînd jignirea Lui pentru noi. Căci astfel nu vom mai viețui nouă, ci mai degrabă lui Dumnezeu, ca

755. Moartea lui Hristos pentru noi s-a făcut izvorul vieții noastre. Căci prin moarte a intrat îndată cu umanitatea predată, în fața Tatălui și s-a umplut de viață din Dumnezeu, pe care ne-a comunicat-o și nouă. Deci trăiesc viața cea nouă, eliberată de moarte, a lui Hristos, sau Hristos trăiește în mine. Dar aceasta numai dacă sînt prin credință cu El. Trăind viața aceasta nouă a lui Hristos, răsarită din moartea Lui, nu putem să nu ne gîndim mereu la moartea Lui. Dar așa cum viața Lui cea nouă, trăită de noi, a răsărit din moartea Lui, așa trăind noi această viață cu El trebuie să o trăim ca răsărind din moartea noastră împreună cu El. Moartea Lui a fost izvorul vieții înviate în El, ca să se facă și moartea noastră izvoritoare de viață.

răscumpărați cu sîngele lui Hristos, «Care S-a dat pe Sine pentru noi», după Scripturi.

S-a mai poruncit să se stropască prin mîna preotului, cu sînge cortul sfînt; și acesta de șapte ori; și să ardă juninca, necruțîndu-se nimic din ale ei, ci împreună cu carnea și cu balega, pielea și celelalte ale trupului. Căci Hristos sfințește cu sîngele Său cortul cel mai adevărat, adică Biserica; o sfințește în mod desăvîrșit, adică îmbelșugat. Aceasta socotesc că înseamnă stropirea cortului cu sîngele de șapte ori. Căci numărul care înaintea pînă la șapte este semnul desăvîrșirii.

Iar arderea junincii în foc după junghiere, pare să însemneze cercarea pînă la moarte suferită pentru noi de Hristos. Căci în foc se cercă argintul, după cum se cîntă în Psalmi: «*Cercatu-ne-ai pe noi, Dumnezeuule, cu foc ne-ai lămurit pe noi, cum se lămurește argintul*» (Ps. 65, 9). Iar că Hristos a fost cercat în oarecare fel pînă la moarte ⁷⁵⁶, o arată în chip lămurit următoarele: S-a spus prin glasul proorocului Zaharia către cei îndreptați în credință, adică către cei pentru care a murit: «*Și va zice către ei: De e bine înaintea voastră, dați prețul Meu, sau renunțați*». Apoi spune proorocul: «*Și au pus prețul Lui treizeci de arginți. Și a zis Domnul către mine: Puneți-i pe ei în topitoare și vezi de este lucru lămurit în ce chip am fost cercat pentru ei*» (Zah. 11, 12—13). Deci arderea junincii în foc după junghiere închipuiește cercarea lui Hristos, cum am spus, pînă la moarte. Și nimic nu se aruncă din ea. Căci Hristos e întreg sfînt: și carnea și pielea, adică cele ascunse sub acoperămint și cele văzute și la îndemînă. Căci era Dumnezeu prin fire, făcut ca noi, dar neștiind de păcat ⁷⁵⁷.

Se introduce apoi în cenușă lemnul de cedru și isopul și tortul roșu. Cedrul indică în chip potrivit nestricăciunea, isopul curăția, căci iarba aceasta are puterea să șteargă și topește în chip natural necurățiile din măruntae; iar firul roșu împletit închipuiește unirea Cuvîntului cu trupul; căci Cuvîntul s-a împletit oarecum cu trupul și cu sîngele, dar a fost cercat pentru noi prin foc pînă la moarte, precum am spus adineauri.

756. Hristos nu a fost cercat ca om pentru a se proba strărînta Lui în ascultare. Căci Dumnezeu cunoștea că o are desăvîrșită. Ci pentru că se cădea să biruiască toate slăbiciunile omenești în ea, ca să fie predată în această stare biruitoare, firii din noi, ca și noi să luăm putere să le biruim prin suportare.

757. Omul duhovnicesc nu e un om ascuns, secret. Ci toate ale Lui sînt adînci dar și transparente, transfigurînd cele văzute. Cu atît mai mult Hristos, Care e și Dumnezeu și om. Cele văzute nu sînt disprețuite și despărțite de cele dumnezeiești. Toate sînt transfigurate, medii ale adîncimilor dumnezeiești. Toate devin minunate; ele nu acoperă cele dumnezeiești, dar acestea nu-și pierd caracterul de taină, precum și cele văzute, rămîn astfel, nu sînt numai văzute ci și Unul de Totul e văzut și mai presus de vedere.

Dar patima Lui și modul întrupării au pricinuit nesticăciunea și curăția noastră. Căci ne-am îndreptat în El, curățiți fiind de murdăria din sufletul și din lăuntru nostru, dacă e adevărat că Botezul și puterea lui mîntuitoare ne aduce lepădarea întinăciunii trupului, ci legătura buneii conștiințe cu Dumnezeu, prin care se împlinește iertarea creșelilor și urmează mărturisirii credinței, harul. Iar că moartea lui Hristos pentru noi s-a făcut cale spre nesticăciune și viață, nu e nici o îndoială.

Iar Cel ce a ars juninca și a amestecat cu cenușa ei lemnul de cedru și isopul și firul roșu împletit, și cel ce a adunat cenușa, sînt necurați pînă seara, deși și-au spălat veșmintele și s-au scăldat. legea arăta prin aceasta slăbiciunea firii omenești și că dacă am cerceta exact și cu subțirime cele ale noastre, nimeni din cei rînduiți spre slujirea (spre liturghie) dumnezeiască și sfințită nu s-ar arăta nevrednic de mustrare, chiar dacă ar fi din cei ce s-au hotărît să viețuiască cît se poate de drept și oricît s-ar vedea de curat nu va avea slujirea fără pată. Și nimeni din cei păcătoși nu e vrednic să se atingă de Tainele Mîntuitorului nostru⁷⁵⁸. Și acest lucru nu e de mirare. Iar de el ne va încredința cuvîntul cel sfînt care zice: *«Nici stelele nu sînt curate înaintea Lui»* (Iov 4, 18). Deci dacă se compară cele ale noastre cu curăția lui Hristos, ele apar necurate și întinate și supuse judecății dumnezeiești. Se va minuna cineva în chip cu totul cuvenit și de dumnezeiescul psalmist care zice: *«De te vei uita la fărădelegi, Doamne, cine va putea suferi? Că la Tine este izbăvirea»* (Ps. 129, 3—4). E certat și cel ce se socotește că este curat. E mult mai presus, cum am spus, de firea omului, nepăcătuirea desăvîrșită și apropierea curăției noastre de Hristos.

A mai spus că apa curățirii trebuie vărsată în afara taberei și nu în tabăra însăși. Căci curățirea în Hristos e în afara Sinagogii (adunării) Iudeilor. Și pe ea a părăsit-o cu totul, zicînd: *«Iată casa voastră vi se lasă pustie»* (Matei 23, 38). Harul curățitor își mută curgerea spre neamuri. Și precum zice Pavel: *«Cei de departe au*

758. Nu e om cu desăvîrșire curat, oricît de mult s-ar sili să se curățească. Și de aceea nu se poate intra cu vrednicie desăvîrșită cu lucrările de taină ale lui Hristos. Cuvîntul «Taina» lui Hristos, sau «Tainele» Lui, e folosit de Sfinții Părinți atît pentru unirea neînțeleasă a dumnezeirii cu umanitatea lui Hristos și pentru lucrările săvîrșite de El în trup, cît și pentru lucrările prelungite, săvîrșite în trupul Lui și prelungite din El asupra noastră în Tainele Bisericii. Toate sînt de o sfințenie sau de o curăție, la care nu poate ajunge omul și toate sînt mai presus de înțelegerea noastră. Necuprinderea lor e pe măsura sfințeniei sau curăției lor. Și amîndouă sînt mai presus de putința noastră de-a le ajunge la nivelul lor prin înțelegere și curăție. Curăția e putere de înțelegere și treaptă de taină. Întinarea e limitare. De ex.: cu cît e cineva mai mîndru și în general mai pătimas cu atît înțelege mai puțin.

ajuns aproape» (Efes. 2, 13, 17). Căci au fost chemați prin credință și s-au îmbogățit cu dreptatea în Hristos, cei din Israel hotărându-se să nu asculte.

Iar că apa curățirii poate spăla orice fel de necurăție cu mare ușurință, a arătat-o zicînd: «*De se va atinge cineva de un mort, necurat va fi el*» (Num. 19, 11). Și nu se va elibera de necurăție altfel, decît dacă se va stropi cu apa curățirii în ziua a treia și a șaptea. Moartea e coruperea trupurilor și simbolul necurăției⁷⁵⁹. Iar stropirea apei, amestecată cu cenușa junincii și cu celelalte, e chipul (tipul) Sfintului Botze. Deci cel stăpînit de fapte moarte și de miasmele ce duc la stricăciune (iar fapte moarte zicem că sînt patimile necuviincioase și necurate ale trupului: «*desfrînarea, necurăția, patima, pofta rea*» (Col. 3, 5), nu va ajunge altfel curat, decît dacă se va curăți și-și va spăla întinăciunea prin Sfîntul Botez, în ziua a treia și a șaptea. A treia înseamnă timpul învierii, adică ultimul și cel ajuns la desăvîrșire, în care S-a făcut om Unul-Născut⁷⁶⁰.

Iar de se face necurată și o casă, fiindcă a murit cineva în ea, necurați sînt cei ce intră în ea. Și spurcată e și toată unealta și vasul neacoperit. Dar se curătesc și acestea prin apa curățirii în același fel, în ziua a treia și a șaptea. Iar prin casa spurcată, prin uneltele din ea și prin vasele neacoperite, Legiuitorul pare să ne dea de înțeles prin chipuri Sinagoga Iudeilor care a ucis pe Domnul, înțelegîndu-se toți la un loc prin casă, iar prin unelte și vase pe fiecare în parte. Căci omul e unealtă pe pămînt. Iar că mintea oamenilor nu e fermă, ci mereu gata spre întinare și spre primirea a tot ce obișnuiește să nedreptățească, se dă de înțeles prin vasele neacoperite, în care e ușor să lunece, cu voia lor, muște sau altceva din gîngăniile din casă. Dar mintea celor îndreptați prin credință nu

759. Dacă necurăția e imputinarea existenței, moartea ca efectul ultim al necurăției, e cea din urmă dezorganizare și imputinare a existenței. Viața e armonie și armonia e curăție. Apa cu fluiditatea ei are un rol în adunarea componentelor existenței și în articularea lor întreolaltă. Dar prin aceasta aduce și curăție. Dimpotrivă, ceea ce se strică, sau se descompune, pute. Buna mireasmă pe care jertfa din dragoste o înalță spre Dumnezeu, e semn de depărtare de egoismul păcătos al descompunerii, e semnul înălțării spre sănătatea și armonia ce-și iau puterea din Dumnezeu, izvorul vieții.

760. Numărul trei are în sine taina împlinirii, a desăvîrșirii pe multe planuri. Relațiile umane sînt complete cînd sînt între eu, tu, el. Relațiile între lucruri cunosc două lucruri între care este o legătură, ca factorul al treilea (în atom: fotonul, electronul, puterea care le leagă). Existența omului: viața, moartea ca despărțirea sufletului de trup, învierea ca reunire a lor. Chiar în Dumnezeu e o relație între trei Persoane: Tatăl, Fiul și Duhul Sfînt care-I unește. Totul se împlinește prin numărul trei. În istoria omenirii: creația omului, căderea lui, vindecarea prin întruparea Fiului lui Dumnezeu ca om care a reunit în mod desăvîrșit pe oameni cu Dumnezeu.

e așa. Căci e asigurată și acoperită și neșor de prins de cele ce obișnuiesc să o facă nedreaptă.

Dar și de se va atinge, zice, cineva de un rănit, sau de osul unui mort, sau de vreun mormînt, va fi întinat. Rănit spunem că este cel necurat cu inima, care e ca rănit, fie de pofte lumești, fie de voințe lumești, sau trupești ⁷⁶¹.

Iar prin osul mortului putem înțelege o rămășiță a necurăției. Pentru că uneori satana ne rănește inima. Iar biruiți în parte de patimile trupului, ne îmbolnăvim și noi înșine nu cu totul de vreun păcat, ci ne aflăm stînd în lume în rămășița lui. De pildă: unul se silește să-și stăpînească mînia, sau iubirea de arginți. Dar nu cu totul de puterea lor superioară. Aceasta socotesc că înseamnă a fi unii în rămășițele necurăției, al cărei simbol este osul mortului. Dar și cînd patima a fost biruită, dacă ne coborîm mintea la amintirea ei și mergem aproape de plăcerea îngropată, păcătuiam nu puțin. Dar sîntem eliberați de aceste păcate, spălîndu-ne pe noi Hristos și curățîndu-ne prin patima Lui. Căci a murit pentru noi și cu rana Lui noi ne-am vindecat (Isaia 53, 5). Și El însuși ridică păcatele noastre și este rugător la Tatăl pentru păcate. Și nu numai pentru ale noastre, ci pentru ale lumii întregi, cum a scris dumnezeiescul Ioan (I Ioan 1, 2). Întru El e deci toată curățirea, toată dreptatea, sfințenia, răscumpărarea ⁷⁶². Cu El și prin El slavă lui Dumnezeu și Tatăl împreună cu Sfîntul Duh în veci vecilor. Amin.

Despre șarpele de aramă

1. «Dumnezeu n-a făcut moartea, nici nu se bucură de pieirea celor vii», după cum s-a scris. «Căci toate le-a făcut ca să fie și făpturile lumii sînt spre mîntuire» (Înț. Solom. 1, 13—14) ⁷⁶³. Dar fiindcă pîrga neamului, adică Adam, s-a îmbolnăvit de neascutare și nesocotind porunca dumnezeiască, s-a răzvrătit împotriva lui Dumnezeu, Făcătorul, firea omenească s-a rostogolit în stricăciune și a căzut sub blestem și neamul omenesc sub osîndă. Iar nenorociții de

761. Pofța, patima, păcatul, produce un fel de înțepătură în integritatea sufletească a omului. E o înțepătură care doare, care singurează continuu, care întreține o sensibilitate față de anumite aspecte ale realității. Pe de o parte ea doare, pe de altă e greu să o faci nesimțitoare, să o vindec.

762. Dreptatea ce o avem de la Hristos nu e numai o justificare ca din partea unui tribunal, care nu schimbă nimic în noi, cum afirmă protestantismul. Ea e unită cu sfințenia, cu curățirea. Iar această stare nouă a noastră se explică din interioritatea reciprocă ce se realizează între noi și Hristos prin dragostea Lui și prin credința noastră în El.

763. E un început identic cu cel al Cărții Glafirelor la Levitic.

noi, deși făcuți întru nestrăciune⁷⁶⁴, după ce de abia am odrăslit ca niște umbre și ierburi în țarină, pentru scurt timp, cădem pe neașteptate în pământ, ca într-o mamă. De aceea sfinții o spun aceasta în chip felurit, plângind viața noastră. Se poate auzi fericitul David declarînd deschis: *«Omul s-a asemănat deșertăciunii»* (Ps. 143, 1). Iar Isaia zice: *«Tot trupul e ca o iarbă și toată slava omului e ca floarea ierbii»* (Isaia 40, 7). Căci am căzut cum am zis, la atita nenorocire și mizerie, că n-ar putea spune cineva cu ce ne asemănăm, chiar dacă e dintre purtătorii de Duh foarte înțelepți.

Dar ajunși în acestea, nu ne-a trecut cu vederea Făcătorul. Ci ne-a învrednicit și mai mult de grija și de cinstirea Sa și ne-a făcut liberi de moarte și de stricăciune în Hristos. Cum și în ce fel? E vădit tuturor, chiar dacă nu o spune cineva. Dar poate vedea cineva și în Scripturile cele mai vechi înțelesul tainei. El e arătat astfel în Numeri: *«Și purcezînd din muntele Or pe calea spre Marea Roșie, au înconjurat pămîntul din Edom. Și s-a descurajat cu sufletul poporul pe cale. Și cîrtea poporul către Dumnezeu împotriva lui Moise: Pentru ce ne-ai scos pe noi din Egipt, ca să ne omori în pustie? Că nu este pîine, nici apă. Și sufletul nostru s-a urît de această pîine deșertă. Și a trimis Domnul în popor șerpîi cei ucigători și mușcau poporul. Și a murit popor mult din fiii lui Israel. Și venind poporul la Moise, a zis: Am greșit că am cîrțit împotriva Domnului și împotriva ta. Roagă-te către Domnul ca să depărteze șerpîi de la noi. Și s-a rugat Moise pentru popor. Și a zis Domnul către Moise: Fă ție un șarpe și pune-l pe el ca semn. Și va fi că de va mușca un șarpe pe om, tot cel mușcat vîzîndu-l pe el va trăi. Și a făcut Moise un șarpe de aramă și l-a pus pe el ca semn. Și a fost cînd mușca un șarpe pe un om și acesta privea șarpele de aramă, trăia»* (Num. 21, 4—9).

Slujeau în Egipt și apăsați de o robie de nesuportat, au fost eliberați de Dumnezeu, făcîndu-se multe și minunate semne. Căci s-a prefăcut apa în sînge; și broaștele și viermii și muștele otrăvitoare și ploile cu grindină au nimicit pămîntul egiptenilor; au fost pedepsiți cu întineric; moartea întîilor-născuți s-a năpustit în mod de nesuportat peste cei ce voiau să-i țină în tiranie. Astfel Dumnezeu a scăpat în chip minunat pe fiii lui Israel. Apoi trecînd prin mijlocul mării ca pe uscat, vedeau pe egipteni pierind în chip nenorocit. Au primit pîinea din cer. Căci le trimitea lor mana. Li s-a arătat apoi Hristos spiritual în chipul pietrei, care i-a miluit cu unde neașteptate pe cei

764. Nu am primit o fire nestrăciună prin ea. Numai Dumnezeu cel necreat e nestrăciun, incoruptibil. Dar am fost făcuți avînd în noi puterea lui Dumnezeu.

însetați. Căci e atotputernic Dumnezeu și dăruiește celor ce-i predau Lui cu îmbelșugare cele trebuincioase vieții.

Dar cei ce s-au bucurat de atâtea, sînt biruiți de cele mai mici osteneli. Iar fiindcă nu-și amintesc de cele primite de la Dumnezeu și sînt foarte puțin în stare să creadă în El, se fac groaznici și ușor de clătinat și înclinați spre frică, uitînd prostește de cele cu care au fost cinstiți. Căci numesc *deșartă* pîinea din cer și se plîng de lipsa apei, deși au aflat că nimic nu-i este cu neputință firii dumnezeiești și negrăite, care le-a făcut piatra aspră, maică a unor riuri de apă. Cîrtind împotriva lui Dumnezeu fără motiv, au fost pedepsiți acum cu mușcăturile șerpilor. Apoi dîndu-și seama de păcatul lor plîng în sfîrșit și-și mărturisesc vinile lor și roagă pe mijlocitorul, adică pe Moise să le facă pe Dumnezeu îndurător și blînd. Iar acela căzînd înaintea lui Dumnezeu, s-a rugat pentru ei și ascultînd de porunca de sus, a făcut un șarpe de aramă, l-a pus la înălțime și a poruncit celor mușcați să privească la el, ceea ce făcînd ei, se mîntuiau.

2. Dar urmează să cercetăm care e înțelesul istoriei, care e taina mare și înțeleaptă. Căci nu ajunge litera celor mai înțelepți, ci trebuie cunoscute tainele ascunse în chipuri. Deci să trecem de la chip la ceea ce e general și mai de temelie, căutînd adevărul în povestire. Nemulțumiți cu bunătățile de la Dumnezeu și de sus, și căutînd neîncetat cea ce e mai dulce și mai de folos și respingînd deprinderile virtuții și alipindu-se de cele urite, am supărat pe Binefăcătorul și am cîrtit în multe feluri împotriva Făcătorului. De aceea am căzut sub mușcăturile șerpilor. Iar prin acestea înțeleg pe șerpii spirituali, care mușcîndu-ne prin tot felul de păcate, ne supun legăturilor morții. Și peste mulțimea acestor sălbăticiuni izvoritoare de otravă stăpînește balaurul apostat, adică satana, ale cărui mușcături prime și de la început a pierit omul, adică Adam. Iar răul se tîrăște ca dintr-o rădăcină și în noi, care am odrăslit din ea. Dar am fost mîntuiți într-un oarecare mod. Căci am văzut șarpele, adică pe Hristos.

Dar cum e șarpe Dumnezeu cel bun prin fire, mai bine zis bună-tatea prin Sine? Fiindcă S-a făcut ca noi, cei răi prin libera alegere. *«S-a făcut întru asemănarea trupului păcatului»* (Rom. 8, 2) și: *«Întru cei fărădelege S-a socotit»* (Isaia 53, 12). Iar că noi sîntem răi nu pentru că am fost făcuți astfel de Dumnezeu, ci fiindcă am căzut în răutate pentru păcatul care ne-a tiranizat, ne lămurește însuși Hristos, zicînd: *«Dacă voi răi fiind, știți să dați daruri bune copiilor voștri,*

cu cît mai mult nu va da Tatăl vostru Cel din ceruri cele bune celor ce-I cer Lui?» (Matei 7, 11).

Deci Hristos e șarpe, ca cel ce a luat asemănarea păcatului, cînd S-a făcut om. Dar dacă Îl privim spiritual, va fi mai presus de stricăciune și va învinge moartea și va disprețui mușcăturile și nu se va teme de mulțimea celor ce aruncă din ei otravă. Iar pe Hristos Îl vom vedea înțelegînd drept tainele din El și crezînd neclintit că fiind Dumnezeu după fire, S-a făcut om. Dar, deși s-a făcut în asemănarea răutății, a rămas nu mai puțin bun. Căci S-a făcut ca noi, nu ca să se arate împreună cu noi rău, ci ca să ne facă pe noi buni, preschimbîndu-ne prin Duhul spre tot soiul de virtuți. Astfel șarpele ne este spre semn. Căci Hristos a fost înălțat pe cinstita cruce și aceasta a spus-o El însuși Iudeilor, zicînd: *Cînd veți înălța pe Fiul Omului, veți cunoaște că Eu sînt*» (Ioan 8, 28). Că șarpele înălțat e chipul tainei Lui, o poți afla și de la El, care zice limpede: *«Că precum a înălțat Moise șarpele în pustie, așa trebuie să fie înălțat Fiul Omului»* (Ioan 3, 14)⁷⁶⁵.

Iar șarpele era de aramă pentru buna și frumoasa răsulare a propovăduirii dumnezeiești și evanghelice. Căci nu e nimeni care să nu audă învățăturile lui Hristos, ci în tot pămîntul de sub cer se grăiește taina Lui și Lui I se va pleca tot genunchiul și toată limba va mărturisi că Domn este Iisus Hristos spre slava lui Dumnezeu și Tatăl. Amin.

765. Hristos cel răstignit sau mort pentru noi, a biruit moartea în firea omească asumată, trecînd prin moartea Lui primită prin dragostea față de Tatăl și de noi, la viața veșnică a Tatălui pe seama ei și a umanității celor ce se deschid Lui. Hristos a luat în Sine o umanitate care purta urmele mușcăturii șarpelui, care purta asemenea cu cei ce aveau în ei întipărită pecetea șarpelui. Dar a luat numai slăbiciunile de pe urma păcatului și puțința de-a muri, nu și păcatul. Dar tocmai prin ele le-a putut învinge, suportîndu-le fără de păcat. Astfel a omorît în El orice urmă lăsată de șarpe. S-a făcut șarpele mort. Oamenii privindu-l, știu că șarpele nu mai are putere să-i omoare. Căci e omorît el însuși complet în umanitate. Ei știu că prin aceasta au viață veșnică.

CARTEA GLAFIRELOR LA A DOUA LEGE

Despre vițeaua al cărei cap e tăiat într-o vale

1. «După ce Dumnezeu a vorbit în multe rînduri și în multe feluri părinților noștri prin prooroci, în zilele acestea de pe urmă ne-a grăit nouă prin Fiul, pe Care L-a pus Moștenitor al tuturor, prin Care a făcut și veacurile» (Evr. 1, 1—2). Dar cei ce înțeleg drept că Dumnezeu fiind prin fire S-a pogorît prin golire (prin cheneză) (Filip. 2, 7) și S-a făcut trup și S-a sălășluit între noi, după Scripturi (Ioan 1, 14), s-au îmbogățit cu harul dumnezeiesc și atotprețios. «Căci celor ce L-au primit pe El, le-a dat lor putere să se facă fii ai lui Dumnezeu» (Ioan 1, 12) ⁷⁶⁶. Iar cei ce L-au respins pe Cuvîntul dumnezeiesc și cu adevărat mîntuitor, au căzut din nădejde și s-au pierdut ca râi în chip rău, disprețuind în chip necuvios pe Mîntuitorul și Răscumpărătorul tuturor. Așa sînt și nenorociții Iudei, cărora proorocul Ieremia le spune, plîngîndu-i: «Cine va da capului meu apă și ochilor mei izvor de lacrimi, ca să plîng pe poporul meu ziua și noaptea?» (Ier. 9, 1). Căci cei cărora le-a fost cu puțință să fie strălucitori și plini de rîvnă, lipsiți fiind de fericirea ce li s-a dat, cum n-ar fi vrednici să se socotească deopotrivă cu cei ce au murit? Pe drept cuvînt aceștia trebuie deplîși și trebuie să se verse pentru ei lacrima iubirii și a prieteniei. Căci neînfrînatul Israel s-a golit de bine și s-a clintit din înseși temeliiile lui. Fiindcă Hristos S-a strămutat la neamuri. De-abia se mîntuiește într-o foarte mică parte Iudeul greu la învățătură. Și aceasta este, socotesc, ceea ce s-a spus proorocește prin cuvîntul lui Isaia: «Și dacă Domnul Savaot nu ne-ar fi lăsat nouă sămînță, am fi ajuns ca Sodoma și ne-am fi asemănat cu Gomora» (Isaia 1, 9).

Dar vino, dacă vrei, să cunoaștem și din cuvintele lui Moise înțelesul tainei. Căci s-a scris în A doua lege: «De se va afla vreun rănit și omorît în pămîntul pe care Domnul Dumnezeu ți l-a dat fie spre moștenire, căzut în cîmp, și nu se știe cine l-a lovit, vor ieși bătrînii și judecătorii și vor măsura distanța pînă la cetățile dimpre-

⁷⁶⁶. Cei ce s-au alipit de Fiul, au fost primiți de Tatăl ca fii. Fiul le-a dat simțirea Sa de fii ai Tatălui, ca să se simtă și ei fii. Tatăl L-a făcut pe Fiul Său Om, ca în orice față de om să vadă un fiu al Său, dacă acela se alipește de Fiul Său.

jurul celui rănit și omorît. Și se va afla cetatea cea mai apropiată de cel rănit (omorît). Și vor lua bătrînii din cetatea aceea o vișea din vaci, care n-a fost pusă la muncă și n-a purtat jug. Și vor coborî bătrînii cetății aceleia vișeaua într-o vale rîpoasă care n-a fost lucrată, nici semănată. Și vor tăia capul vișelei în vale. Și vor veni preoții și leviții, că pe ei i-a ales Domnul Dumnezeuul tău, să stea înaintea Lui și să binecuvinteze în numele Lui⁷⁶⁷. Și din gura lor se va hotărî toată pricina și toată judecata. Și tot statul bătrînilor cetății apropiate de cel omorît vor spăla mîinile lor peste capul vișelei tăiate în vale. Și răspunzînd vor zice: «mîinile noastre n-au vărsat sîngele acesta, și ochii noștri n-au văzut. Fii îndurător poporului Tău Israel, Doamne, pe care L-ai răscumpărat din pămîntul Egiptului, ca să nu fie sînge nevinovat în poporul Tău Israel. Și li se va ierta lor sîngele. Tu deci vei ridica sîngele nevinovat dintre noi, de vei face ceea ce este bun și plăcut înaintea Domnului Dumnezeului Tău» (Deut. 21, 1—6).

2. Deci a fost omorît pentru noi Emanuel ; S-a slăbit pentru păcatele noastre, după Scripturi (Isaia 53, 5). S-a aflat pătimind aceasta în pămîntul Iudeilor și în afara cetății Ierusalim. Dar cum sau în ce fel nu s-a cunoscut cel ce a făcut aceasta ? Ce zice legea ? Căci știm că cele îndrăznite împotriva lui Hristos sînt fapta lipsei de credință a Iudeilor. Fiindcă ei L-au adus la Pilat și ei sînt auziți strigînd : «Ia-L, ia-L, răstignește-L!». Și iarăși : «De nu-L omori, nu ești prieten Cezarului» (Ioan 19, 13, 12). Iar dumnezeieștii ucenici osindeau purtarea lor urită în chip vădit, spunînd către Dumnezeu-Tatăl din ceruri : «Cu adevărat s-au adunat în cetatea aceasta împotriva Sfîntului Tău Fiu Iisus Hristos, pe Care L-au ucis Irod și Ponțiu Pilat, împreună cu neamurile și cu mulțimile lui Israel» (Fapte 4, 27). Foarte lămurit și pe față ceartă și fericitul Petru mulțimile Iudeilor, zicînd : «Pe începătorul vieții L-ați omorît, cînd voi ați tăgăduit pe Cel sfînt și drept și ați cerut să vă dăruiască un bărbat ucigaș» (Fapte 3, 14, 15).

Pentru ce deci spune legea că nu l-au cunoscut pe ucigaș ? Cuvîntul cuprinde o taină și nu le este descoperit tuturor în chip simplu. Li se face cunoscut numai celor ce înțeleg în chip drept taina lui Hristos. Conducătorii iudeilor și cei ce se împărtășeau de gîndurile lor nelegiuite, cugetau că au învins pe Hristos fără voia Lui, și punînd lucrul acesta pe seama răutății lor, «se bucurau ca niște birutori și nu știau

767. Preoții sînt cei puși de Dumnezeu să stea înaintea Lui prin harul Lui care-i sfințește în mod deosebit, dar care își păzesc și ei curăția mai mult decît credincioșii ceilalți, ale căror ocupații nu le permit să se gîndească atît de mult la Dumnezeu și să se îngrijească de curăția lor. De aceea ei sînt chemați să binecuvinteze cele aduse de credincioșii Domnului și chiar pe ei înșiși.

că El a pătimit de bună voie și S-a dat pe Sine pentru noi urmînd voii Tatălui» (Gal. 2, 20). Căci îi spune limpede lui Pilat: «Nu ai avea nici o putere împotriva Mea, de nu ți s-ar fi dat de sus» (Ioan 19, 11) ⁷⁶⁸. Așadar, Tatăl a dat pe Fiul Său, și, ca să spunem așa, se zice că El L-a bătut pe El. De fapt în Cartea Psalmilor este înfățișată persoana lui Hristos zicînd despre nelegiuirea iudeilor către Tatăl și Dumnezeu din ceruri: «Pe care Tu L-ai bătut, ei L-au prigonit și au adăugat la durerea rănilor Mele» (Ps. 68, 30).

Să nu cugete deci mare lucru despre sine ucigătorul Domnului. Căci nu au pus stăpînire pe Hristos cel slăbit. Acest adevăr să-l afle prin Moise. Fiindcă nu știu pe ucigător.

Privește deci pe Emanuel cel omorît în pămîntul iudeilor. Taina Lui nu se împlinește deplin la ei. Ci se împlinește sau se lucrează în chip sfînt în țările și în pămîntul neamurilor. «Căci de se va afla, zice, cel ucis, vor lua o vițea neîncercată de jug și de munci. Și coborînd-o într-o vale rîpoasă și nelucrată, să i se taie capul prin cei rînduiți spre slujirea preotească. Apoi spălîndu-și mîinile peste ea, să spună: Mîinile noastre n-au vărsat sîngele acesta» (Deut. 21, 6—7). Vițeaua e deci, precum am spus înainte, chipul lui Hristos. E vițea, ca Cel ce n-are experiența jugului; căci e și sub jug ca om și în afara jugului, fiind Dumnezeu după fire. Pentru că Dumnezeu este liber și nu e sub jugul nici uneia dintre cele ce sînt (dintre creaturi). Ci mai degrabă stăpînește peste toate, avînd sub mîna Lui toată zidirea ⁷⁶⁹. Dar fiind Fiul ca Dumnezeu liber după fire, S-a făcut împreună cu noi om și sub jug. De aceea a numit pe Tatăl Său impre-

768. Aceasta nu înseamnă că Dumnezeu i-a provocat din partea Lui să răstignească pe Fiul Său Cel întrupat, ca El să aibă ocazia să moară pentru noi. Ci numai că voinței lor de a-L răstigni nu i s-a opus puterea Lui. Dacă oamenii n-ar fi voit să-L omoare, ar fi însemnat că ei au ajuns la un nivel de bunătate, încît nu mai e nevoie să fie ridicați la starea mîntuirii de păcat și de moarte prin moartea Fiului Său, acceptată de bunăvoie, pentru ca să-i ridice prin această faptă de dragoste dusă pînă la moartea pentru ei. Voința de a-L omorî a oamenilor s-a înlînit cu voința lui Dumnezeu Cel întrupat de-a primi moartea din partea lor. În acest sens trebuie înțeles ceea ce se spune în continuare că Tatăl însuși L-a dat la moarte pe Fiul Său. Moartea Lui a fost din voia Tatălui. Aceasta ne explică și cuvîntul Domnului pe cruce: «Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai părăsit?» (Matei 27, 46). Tatăl L-a dat la moarte pe Fiul Său ca om, pentru că mergînd pînă la moarte în dragostea Sa ca om pentru Dumnezeu, să alipească umanitatea Lui deplin de El, eliberînd-o în Hristos de urmările păcatului, iar în ceilalți oameni, uniți cu El prin credință, prin comunicarea stării ei, dăruite complet lui Dumnezeu, de păcatul însuși și de moarte.

769. Toate creaturile sînt supuse unele altora. Nu e nici una total independentă, pentru că n-are în sine izvorul existenței sale. Aceasta înseamnă că toate sînt dependente de o existență, care nu e dependentă de alta, care are în sine izvorul infinit al existenței Sale.

ună cu noi, Dumnezeu ⁷⁷⁰. Căci noi am fost puși sub jugul stăpînirii dumnezeirii. Deci e vițea întrucît S-a coborît sub jugul propriu firii, dar e în afara jugului pentru slava dumnezeirii și pentru că e cu totul liber ⁷⁷¹.

Dar ia seama că vițeaua e dusă în valea (prăpastia) aspră și nelucrată. Aceasta înseamnă că Hristos după cinstita cruce, cînd a suferit răni, a părăsit pămîntul iudeilor și S-a strămutat în ținuturile neamurilor, care n-au fost lucrate, nici semănate. Căci înainte de a fi luminat Hristos neamurile, (ele) se aflau în lume, ca în pămînt uscat și nelucrat și pustiu de buna rodire cea după Dumnezeu. De fapt proorocul Isaia spune despre el: «Veselește-te pustie și satele ei. Să se bucure pustia și să înflorească ca crinul» (Isaia 35, 1). Tărilor neamurilor sau mulțimea lor sînt de asemănat deci cu un pămînt ripos și nelucrat și cu totul neroditor. Acolo, zice, trebuia să se taie vițeaua prin slujitorii lui Dumnezeu (A doua lege 21, 4). Căci prin noi se săvîrșește taina lui Hristos, celor din neamuri. Și mărturisind patima Lui și învierea Lui din morți, ne împărtășim de «binecuvîntările de taină» (de Taina Euharistiei). Aceasta socotesc că înseamnă tăierea vițelei. Căci cînd săvîrșim Sfînta Taină, vestim moartea și învierea Lui. Dar aceia dintre Iudei care s-au despărțit de necredința lor, părăsind cetatea, în care Hristos a fost rănit și a pătimit, venind în valea rîpoasă și nelucrată, își vor spăla acolo mîinile peste Hristos însuși. Căci se vor spăla în moartea Lui, botezîndu-se. Aceasta socotesc că înseamnă: «Își vor spăla mîinile peste el». Iar mărturisind că n-au fost părtași la necredința Iudeilor, vor primi iertarea. Căci iudeii înfuriîndu-se împotriva lui Hristos, iau asupra capetelor lor nelegiuirea, zicînd: «Sîngele Lui asupra noastră și asupra fiilor noștri» (Matei 27, 25). Iar cei ce așteaptă harul de la El și cer curățirea prin Sfîntul Duh, prin care au început să-L cinstească, strigă, zicînd: «Mîinile noastre n-au vărsat sîngele acesta» (A doua lege 21, 7). Deci în Hristos e curățirea.

770. Liber și independent ca Dumnezeu făcîndu-Se om, s-a făcut în această calitate dependent de Tatăl, al cărui Fiu este, avîndu-L ca Dumnezeu. Deci S-a pus, împreună cu noi, sub jugul Tatălui, care I S-a făcut astfel și Dumnezeu, dar cu voia Lui. Dependența în care a ajuns, este în același timp liberă. Chiar ca om, Hristos are la baza umanității Sale libertatea, cum nu o avem noi. E o unire paradoxală între dependență și libertate. E o libertate de bună voie. Umanitatea noastră este ridicată la suprema treaptă a dependenței libere. Ne ajută prin aceasta și pe noi să punem și un elan al libertății în dependența de Dumnezeu; să-l simțim și ca Tată, deși ne e Dumnezeu.

771. Uneori Sf. Chiril numește cu precădere fire a lui Hristos pe cea dumnezeiască, pentru că o are din veci și nu e asumată. Aci numește fire a Lui pe cea omenească, pentru că e definită, pe cînd dumnezeirea i-o indică prin numele de «slava dumnezeirii», întrucît e indefinită.

Și aceia dintre iudei care vor voi să cugete cele drepte — ceea ce au făcut înaintea altora dumnezeieștii ucenici și cei ce au crezut prin ei, care pot fi socotiți închipuiți de bătrâni — vor fi cinstiți și aleși, ca unii ce leapădă necredința lui Israel prin credința în Hristos. Prin Care și cu Care slavă lui Dumnezeu și Tatăl împreună cu Sfântul Duh în vecii vecilor. Amin.

Despre femeia luată în prinsoare care a fost rasă și căreia i s-au tăiat unghiile

1. Dumnezeu tuturor i-a scos pe cei din singele lui Israel din casa robiei și ca dintr-un cuptor de fier, războind pe egipteni «cu mină tare și cu braț înalt», precum s-a scris (Ps. 135, 12) și opunînd încăpăținării tiranilor minunile. Căci a săvîrșit semne și minuni și le-a poruncit să treacă prin mijlocul mării ca pe uscat. Și cum a spus dumnezeiescul David: *«I-a hrănit pe ei în pustie și pîine din cer le-a dat lor. Pîinea îngerilor a mîncat omul. Izvoare de apă le-a trimis»* (Ps. 77, 28—29). Ce fapte minunate n-a săvîrșit? Căci scrie Moise: *«Ca un vultur și-a acoperit cuibul Său, i-a primit pe ei și i-a luat pe ei pe umerii Săi»* (A doua lege 32, 11). Iar ei au ajuns la atîta împotrivire și răutate a cugetului și sălbăticie de fapte, că L-au respins pe Răscumpărătorul chiar venit în trup. Dar de ce spun aceasta, lăsînd alte și mai rele? Căci L-au omorît cu îndrăzneala fierbinte și neimblînzită, înaintînd la cea mai înaltă nelegiuire. Pentru aceea pe drept cuvînt e lepădat Ierusalimul ucigător al Domnului și e lipsit de legătura familiară cu El, ceea ce îl face să se strămute la toate relele, chemîndu-și singur osînda asupra capului său. De aceea i-a spus însuși Emanuel, zicînd: *«Ierusalime, Ierusalime, care omori proorocii și ucizi cu pietre pe cei trimiși la tine. De cîte ori am voit să adun pe fiii tăi, cum adună pasărea puii ei sub aripă, și tu n-ai voit. Iată, casa voastră se va lăsa pustie»* (Matei 23, 37—39).

Că sinagoga (adunarea) iudeilor avea să suporte această cumplită și greu de suportat pedeapsă, anunțată de Hristos, ne arată prin ghicitură și legea însăși. Căci spune: *«De vei ieși la război împotriva dușmanilor tăi și Domnul Dumnezeu îi va da în mîinile tale, și-i vei prăda pe ei de ceea ce e de pradat la ei și vei vedea în pradă vreo femeie, o vei băga pe ea în casa ta și vei rade capul ei și-i vei tăia unghiile ei și o vei dezbrăca pe ea de hainele cele din prinsoare. Și va ședea în casa ta și va plînge pe tatăl și pe mama ei o lună de zile. Și după aceea vei intra la ea și vei locui împreună cu ea și-ți*

va fi *ție femeie*. Și dacă nu o vei voi pe ea, o vei slobozi liberă și nu o vei vinde pe ea pe arginți, nici n-o vei disprețui pe ea, pentru că ai umilit-o pe ea» (A doua lege 21, 10—14).

Socotesc că e zadarnic să se cerceteze înțelesul istorisirii și să se folosească cine știe ce meșteșug pentru a scoate la arătare ceea ce se află în ea ca într-o umbră, când nu e în ea nimic greu de înțeles. Acest înțeles e simplu și poate fi aflat fără sudori. Deci să purcedem la aflarea conținutului lui duhovnicesc.

2. Care e peste tot războiul și împotriva cui? Și cine e femeia frumoasă la chip, prea impunătoare? Și ce înseamnă a o lipsi de părul capului ei? Ba și de unghiile ei și de veșmintele ei de femeie aflată în prinsoare? Precum am spus înainte, Sinagoga (adunarea) Iudeilor slujea ca o roabă egiptenilor. Căci părinții s-au coborât la început în Egipt, siliți de foame. Dar deoarece cu trecerea vremii, s-au întărit și s-au făcut foarte îndrăzneți și numeroși, egiptenii au început să se teamă ca nu cumva încrezându-se aceia în mulțimea proprie să se ridice împotriva lor și să pună sub stăpânirea proprie pe cei ce stăpîneau înainte. De aceea Israel a fost supus din greu muncii de facere a cărămizilor. Dar Dumnezeu s-a milostivit de ei. Și a pornit, precum am spus, război împotriva stăpînirii tiranice a egiptenilor. Și i-a eliberat de ea, biruind-o. Dar a văzut în cea robită cetatea prădată a Ierusalimului, sau mulțimea Iudeilor strălucind de frumusețea nobleții părintești. Căci era frumoasă și vrednică de admirație din pricina părinților. Și văzînd-o și poftind-o pe ea, sau socotind-o vrednică de iubit și voind să se căsătorească cu ea și s-o facă maica unor bune străduințe, a adus-o în casa Lui. Și ce înseamnă aceasta? I-a alcătuit în pustie cortul sfînt, ca pregătită prin jertfele după lege și prin slujirile preoțești în chip, să afle în scurt timp taina lui Hristos. Căci *legea e pedagog spre Hristos*, cum a spus fericitul Pavel (Gal. 3, 21). Pentru că luînd-o în casă, i-a ras părul și a scăpat-o de unghii și a eliberat-o de veșmintele robiei. Fiindcă e propriu Sfintei Scripturi să indice prin *cap, mintea*. Iar perii sînt asemănați cu *înțelesurile* greșite din ea. Deci raderea perilor înseamnă lepădarea înțelesurilor, greșite ceea ce s-a poruncit și vechiului Israel răscumpărat să facă. Căci Dumnezeu i-a spus limpede prin Moise: «*Să nu ai dumnezei străini, afară de Mine*». Și iarăși: «*Nu vei face așa Domnului Dumnezeului tău*» (Ies. 20, 2, 23). Căci cele scrise pe care le ura Domnul, le-au făcut zeilor lor. Fiindcă viețuind în Egipt, aveau alte idei, socotind că sînt numeroși zei și dădeau zidirii închinarea cuvenită Ziditorului. Dar fiind chemați prin Moise la cunoștința Dumnezeului celui după fire, adevă-

rat și singur⁷⁷², cum nu trebuie să ne îndoim că acele alte idei le-a adus timpul ca o noutate. De aceasta ne-a poruncit și nouă dumnezeiescul Pavel să ne ferim zicînd: *«Nu vă potriviți acestui veac, ci să vă preschimbați prin înnoirea minții voastre, ca să cunoașteți prin cercare care este voia lui Dumnezeu cea bună și bine plăcută și desăvîrșită»* (Rom. 12, 2). Deci aceasta înseamnă raderea părului capului. Iar prin scăparea de unghiile lungi, se înțelege lepădarea de murdărie și necurăție. Căci se murdăresc foarte cei ce iubesc să aibă unghiile mai lungi decît le este de trebuință. Dar nimeni nu se va îndoi că Israel care s-a învrednicit de conlocuirea cu Dumnezeu trebuia să se despartă de necurăție, odată ce legea spune lămurit: *«Să nu ucizi, să nu dai mărturie mincinoasă împotriva lui Dumnezeu și a aproapelui tău»* și cele potrivite cu acestea. Iar hainele celei ajunse în prinsoare ași spune că sînt și înfățișează forma robiei și chipurile viețuirii în răutate. Căci fiind supusă voilor diavolului și avînd grumazul plecat sub tirania aceluia, a îmbrăcat ca o haină ruptă și iubirea murdară de trup.

Dar după ce a fost eliberată prin lege și a fost învățată să cugete și să îplinească cele bune, s-a dezbrăcat de păcatele vechii răutăți și s-a îmbrăcat în viețuirea după lege ca într-o haină strălucitoare. Și aceasta socotesc că ne îndeamnă și pe noi să facem dumnezeiescul Pavel, zicînd: *«După ce v-ați dezbrăcat de omul cel vechi cu faptele lui, ați îmbrăcat pe cel nou înnoit după chipul Celui ce l-a zidit pe el»* (Col. 3, 9). De fapt ne-am îmbrăcat în Sfîntul Botez, lepădînd odată cu satana hainele robiei lui. Astfel după ce am îmbrăcat pe Emanuel

772. Dumnezeu Cel adevărat nu poate fi decît Cel ce e Dumnezeu prin fire, adică liber prin Sine de toate și Stăpîn peste toate. Căci un Dumnezeu care e înălțat la acest nivel de libertate și de stăpînire peste toate de cugetarea și de vorbele omului, fără să fie cu adevărat, nu e Dumnezeu. Iar acest Dumnezeu adevărat, adică liber de toate și Stăpîn peste toate prin El însuși, nu poate fi decît Unul singur. Pentru că altfel, fiind mărginit de alți așa ziși dumnezei și dependent de ei, n-ar mai fi Dumnezeu adevărat. Acestea sînt deci cele trei însușiri ale Dumnezeului adevărat: a) că e prin fire, sau prin Sine, independent în existența Sa de nimic; b) că prin aceasta e Unul singur; c) că numai așa e Dumnezeu adevărat. Fiind astfel Dumnezeu, nu poate fi decît Spirit, pentru că tot ce e material este dependent. Materia e compusă și ca atare părțile ei se află într-o dependență reciprocă. Iar un întreg al cărui componente sînt dependente una de alta, nu poate fi nici independent. În general nici lumea, nici omul nu sînt nici de la ele — dată fiind dependența lor — nici din ființa lui Dumnezeu, căci aceasta ar arăta-o și pe ea dependentă. Dependența lor de Dumnezeu nu poate indica decît că sînt create. Numai așa pot exista și ele ca dependente, și El ca absolut independent sau prin Sine. Aceasta arată că poate și trebuie să existe din veci Dumnezeu ca Spirit, neavînd nevoie de o lume în parte spirituală, în parte materială. Acestea nu pot veni la existență decît prin actul Lui absolut liber, deci creator.

Însuși, ne predăm lui Dumnezeu și Tatăl ⁷⁷³, căruia îi mulțumim zicînd : «*Să se bucure sufletul meu întru Domnul, că m-a îmbrăcat în haina mîntuirii și în veșmîntul veseliei*» (Isaia 61, 10). Iar Pavel, adevărat legiuitor, zice iarăși : «*Îmbrăcați-vă în Domnul nostru Iisus Hristos și grija de trup nu o prefaceți în poftă*» (Rom. 13, 14).

Observă că dezbrăcîndu-ne de hainele trupului ca de o robie, ne folosim de Hristos, ca de un veșmînt strălucitor și dumnezeiesc ⁷⁷⁴. Căci El este cămașa veseliei și veșmîntul mîntuirii.

Deci rasă de peri și eliberată de unghiile care o murdăresc și de hainele robiei, va locui în casa ta și se va sălăslui în ea ca soție căsătorită. Dar «*va plînge pe tatăl și pe mama ei o lună de zile*», adică își va aminti de cei de acasă. Și după aceea vei intra la ea și-ți va fi ție femeie.

Căci socotesc că cei chemați la unitate familiară cu Dumnezeu trebuie să-și elibereze mintea de gînduri necuvenite și de amintirile deșarte ale greșalelor de pe pămînt și de toată întinarea, precum scrie dumnezeiescul Pavel, «*de omul cel vechi care se strică prin poftele amăgitoare*» (Efes. 4, 21) ; și să stăruiască neîmprăstiat în Dumnezeu care ne-a păstrat și ne-a primit în unirea familiară părintească. Căci stăruirea în chip neîmprăstiat în El ne-ar arăta, socotesc, «*șezînd în casa Lui*». De fapt fericitul David, cunoscînd acest lucru ca foarte bun și cu adevărat folositor, zice : «*Una am cerut de la Domnul, pe aceasta o voi căuta, să locuiesc în casa Domnului în toate zilele vieții mele, ca să văd frumusețea Domnului și să cercetez templul Lui cel sfînt*» (Ps. 26,7—8).

Iar petrecerea statornică a minții în curțile dumnezeiești e semn că ea este foarte statornică și plină de dragostea față de Dumnezeu. Dar Făcătorul nu e lipsit de cunoștința măsurii înțelegerii omului. Cum ar putea fi astfel și din ce pricină, dacă nu poate să nu spună adevărul cel ce zice : «*El a cunoscut zidirea noastră*» (Ps. 102, 14). Căci despărțindu-ne de viața în lume și desfăcîndu-ne mintea de patimile iubitoare de trup, nu obișnuim să o facem aceasta în mod desă-

⁷⁷³. Cel ce se alipește sufletește de altul și rămîne alipit de el, întipărindu-se de pecetea spirituală a aceluia, acesta se reflectă și pe fața lui și în purtările lui din afară, încît apare ca îmbrăcat în aceea. Așa apar cei ce iubesc pe Hristos ca îmbrăcați în El. Și intrucît Hristos ca Fiul iubitor al Tatălui e cu totul predat Lui, așa își însușesc și cei ce iubesc pe Hristos, iubirea filială a Aceluia de Tatăl, sau ca predați Tatălui. Creștinismul e cel dintîi care a descoperit taina reciprocității interioare între persoane, adică importanța realitate a comuniunii între persoane, și cu aceasta valoarea persoanei.

⁷⁷⁴. Îmbrăcînd pe Hristos, omul nu se confundă cu El, ci El îi rămîne ca o haină, oricît de adînc îl pătrunde și i se întipărește. Tot așa nu se confundă cu poftele sale trupești și egoiste. De aceea el se și poate dezbrăca de ele.

vîrșit. Pentru că sintem slabi la început și mintea e atrasă de plăcerile rele. Și alunecă ușor la amintirea împrăstierilor în lume și îmbrățișează repede prietenia cu ea, chiar dacă o apasă legea și Dumnezeu ne trage oarecum înapoi și ne mută la o viață mai bună. Deoarece virtutea e suitoare, iar cărarea ce duce spre rău foarte coboritoare; respingînd osteneala celei dintii, pornim cu ușurință pe cealaltă.

Deci ce zice legea? *«Va plînge pe tatăl și pe mama ei o lună de zile»*, adică nu se deprinde îndată să locuiască în casă nouă. Ci-și amintește scurtă vreme de cei de acasă. Se întîmplă aceasta celor căzuți în prinsoare. Aceștia chiar dacă se bucură de cinstire de la cei sub care ajung și chiar dacă li se dă puțința unor desfătări îmbelșugate, se doresc după casa și cetatea în care au trăit și-și amintesc de ele și uneori varsă lacrimi, durerea și întristarea umplîndu-le mintea, pentru că au fost lipsiți de țara lor. Aceasta s-a întîmplat să o pătimească și mulțimea iudeilor. Au fost răscumpărați din Egipt și scoși din amarnica robie și chemați de Dumnezeu spre libertatea de la început a lor, moștenită de la părinți, dar își aminteau chiar așa de cele din Egipt și plîngeau zicînd: *«De-am fi murit, loviți de Domnul, în pămîntul Egiptului. Și se ridică și împotriva lui Moise, zicînd: «Pentru ce ne-ai scos în pustia aceasta?» (Ieș. 14, 11).* Că cei ce au fost eliberați de blestemata iubire de trup și de viața în lume simt la început ca o trebuință să se plîngă de această despărțire și caută cele din ea, ne-o arată indirect legiuitorul, zicînd: *«Va plînge pe tatăl și pe mama ei o lună de zile»*. Dar nu spune că le-a poruncit să plîngă. Ci mai degrabă le îngăduie și o suportă ca unora ce sînt slabi. Și a spus că trebuie să li se ierte aceste greșeli celor ce le suferă, pentru că așa au cîștigat puterea de răbdare. Și de fapt i-a iertat patima aceasta adunării iudeilor în pustie și nu i-a nimicit cu totul pe cei ce au păcătuit, deși s-a mîniat pe ei cu folos. Dar că nu ne-a îngăduit să bolim pururea și să stăruim în amintirea vechii familiarități cu lumea, a arătat-o clar nepermițînd să plîngă timpuri îndelungate, ci numai o lună de zile, adică o perioadă scurtă de timp. Acest înțeles ni-l arată și dumnezeiescul Psalmist, zicînd către Biserica din neamuri: *«Ascultă, fiică și vezi și pleacă urechea ta, și uită pe poporul tău și casa tatălui tău. Fiindcă poștește împăratul frumusețea ta» (Ps. 44, 11).*

«După ce a plîns, deci, pe tată și pe mamă, o lună de zile, va fi fie femeie». Căci eliberați, cum am spus, de viața din lume, ne lipim de Dumnezeu, se înțelege într-o unire duhovnicească. *«Căci cel ce se lipește de Domnul un duh este cu El» (I Cor. 6, 17).* *«Dar dacă nu o voiești pe ea, o vei slobozi pe ea liberă și nu o vei vinde pe arginți» (A doua lege 21, 14).* Căci, cînd Sinagoga iudeilor nu a crezut, și și-a

pus mîinile pe Hristos, cînd s-a infuriat împotriva Stăpînului ei, a fost urită și s-a făcut nedorită; ba a și fost scoasă din casa dumnezeiască și sfințită. Dar nu s-a predat robiei, nici nu s-a vîndut satanei, supunîndu-se cu totul voilor lui. Pentru că n-a căzut Israel în slujirea idolilor, deși a căzut din familiaritatea cu Hristos. Ci a continuat să mărturisească pe Dumnezeu cel Unul și prin fire și I s-a închinat Lui și a păstrat iubirea față de Moise și de lege. De aceea nu l-a respins cu totul Dumnezeul tuturor, odată ce s-a învrednicit odinioară de familiaritatea cu El. Aceasta ne-o spune, zicînd: «N-o vei disprețui pe ea, pentru că ai umilit-o pe ea» (A doua lege 21, 14). Umilire numește aici atingerea fecioriei ei, sau modul unirii duhovnicești, se înțelege cu Hristos. Prin Care și cu Care slavă lui Dumnezeu și Tatăl împreună cu Sfîntul Duh, în vecii vecilor. Amin.

Despre cel ce se războiește cu vrăjmașii

«Luați arme și scuturi», a spus proorocul Isaia (Isaia 21, 5). Iar preaînțeleptul Pavel zice: «Îmbrăcați toate armele lui Dumnezeu» (Efes. 6, 11). Căci cei cunoscuți lui Dumnezeu și iubitori de virtute și crescuți în deprinderile frumoase luptă în general împotriva oricărei plăceri murdare și trupești, și opun ispitelor urite ale diavolului, tăria în credință, neclintirea în răbdare, răbdarea în osteneți și rîvna în cîștigarea tuturor celor vrednice de lăudat. Dar socotesc că nu poate ajunge cineva la această măsură a tăriei duhovnicești, încît să cîștige o slavă atît de strălucită și mai presus de orice admirație, dacă nu are pe Hristos ca împreună-lucrător cu el. Iar Hristos va lupta și va fi cu toată voința cu cei ce și-au ales să cugete ale Lui și s-au îmbogățit cu curăția prin El, și și-au făcut din osîrdirea Lui cinstea lor. De fapt zice dumnezeiescul Psalmist: «Cel ce locuiește în ajutorul Celui Preaînalt, sub acoperămintul Dumnezeului cerului se va sălăslui. Va zice Domnului: Sprijinitorul meu ești și scăparea mea, Dumnezeul meu, ajutorul meu; și voi nădăjdui spre El. Că El mă va izbăvi din cursa celor ce mă vînează și de cuvîntul tulburător» (Ps. 90, 1—3). Vom fi mai tari decît cei ce ne războiesc, cu ajutorul lui Dumnezeu Cel ce ne mîntuiește. Căci credincios va fi Cel ce zice: «A venit la Mine și-l voi izbăvi pe el. A strigat către Mine și-l voi auzi pe el. Sînt cu el întru necaz și-l voi scoate și-l voi slăvi pe el» (Ps. 90, 14—15).

Dar privește lucrul acesta scris și prin însuși prea înțeleptul Moise. Căci a zis: «De vei ieși cu oaste la război împotriva vrăjmașilor tăi, să te ferești de orice lucru rău. De va veni la tine om care nu este curat de curgerea lui de peste noapte, să iasă din tabără și să nu

intre în tabără. Și către seară să spele trupul lui în apă și după apusul soarelui să intre în tabără. Și să ai loc afară de tabără și să ieși acolo afară. Și să ai țărș la briul tău și când vei șede afară să sapi în acel loc și adunând pământ să acoperi spurcăciunea ta în el. Căci Domnul Dumnezeuul tău va umbla în tabăra ta ca să te izbăvească pe tine și să dea pe vrăjmașul tău în mâinile tale. Și va fi tabăra ta sfântă și nu se va vedea în tine uriciunea lucrului și nu se va întoarce Domnul de la tine» (A doua lege 23, 9—14).

Auzi că cei ce voiesc să biruiască pe vrăjmași și să fie bine văzuți de Dumnezeu, trebuie să se elibereze de toată necurăția? *«Căci lupta voastră nu e împotriva sîngelui și a trupului, ci împotriva începătorilor, a puterilor și a stăpînitorilor lumești ai întinericului și a duhurilor răutății în cele cerești»* (Efes. 6, 12), care cercetează cu deamănuntul viața omenească și iscodește modul de viață al fiecăruia. Trebuie deci să ne facem viețuirea nepătată și fără reproș ca să nu fie supusă ispitelor de la aceia. Căci tatăl păcatului este și dușman și răzbunător.

Cei ce sînt ridicați în lumea aceasta prin legea războiului și a luptei împotriva vrăjmașilor, sau primesc rănile în trup, sau le pricinuesc altora. Dar cu noi nu este așa: *«Căci armele noastre nu sînt trupesti»,* cum s-a scris (II Cor. 10, 4). Căci nu sîntem loviți în trup, ci primim poftele în minte și în inimă și cădem în patimile iubirii de trup. Deci trebuie să ne învățăm cu toate armele duhovnicești și să ne îmbrăcăm cu harul de sus și să ne înălțăm mintea, pe cît se poate dincolo de orice săgeată spirituală. Astfel vom birui pe toți potrivnicii și ridicîndu-ne dincolo de orice patimă, ne vom păstra frumusețea sufletului neștirbită pentru Dumnezeu. De aceea zice legea: *«Iar de vei ieși cu oastea la război împotriva vrăjmașilor tăi, să te păzești de orice cuvînt rău»,* adică să te ții cît mai departe de orice învinuire. În acest caz nu va fi împotriva ta nici un cuvînt adevărat despre vreun lucru de rușine și de condamnat. Ferește-te de orice osîndire pentru ceva și va înceta orice cuvînt rău împotriva ta. Iar că trebuie să ne despovărăm de toate faptele necurăției trupesti, ne-a arătat-o prin ghicitoră, poruncind ca cel pătat de curgere trebuie să se spele în afara taberei cu apă, spre seară, și așa să se întoarcă acasă și dacă voiește și în tabără.

Dar ce e lucrul acesta și care e înțelesul acestora, voi încerca să o spun în cele ce urmează. De se va întîmpla cuiva vreo scurtă întinare omenească, din cauză că mintea va fi cuprinsă de o moleșeală și va admite intrarea unor pofte necuvenite, Dumnezeu a judecat că acela trebuie să se despartă de mulțimea sfinților și nu lasă pe

cel curat să conlocuiască cu cei necurați. Căci nu lasă nicidecum nepedepsit păcatul din noi. Dar curăția o vom afla în Hristos, curățindu-ne prin apă, precum s-a spus: «*Spălați-vă, faceți-vă curați*» (Isaia 1, 16). Iar aceasta o face spre seară, adică în ultimele timpuri ale veacului, ceea ce o poate și vedea cineva făcându-se în grupările sfinților⁷⁷⁵. Căci cei spurcați de nebuneștile plăceri trupesti, cei ce au fost înainte în afara mulțimii și taberei sfinților, cei aflați departe de turma sfinților, îmbogățindu-se cu curățenia prin Sfântul Botez, s-au făcut aproape, arătându-se soți ai sfinților, concetățeni și împreună-părtași la nădejde în vremea venirii (Cuvîntului), produsă oarecum seara și la apusul veacului prezent. Deci a spus că cei ce năzuiesc curăția în Hristos trebuie să respingă păcatele iubirii de trup. «*Să ai un loc în afara taberei. Să ieși acolo și să ai un țărș la cingătoarea ta. Și va fi cînd te vei duce afară, vei săpa în el. Și adunînd pămînt vei acoperi uriciunea ta în el. Că Domnul Dumnezeuul tău umblă în tabăra ta să te scape pe tine și să predea pe dușmanul tău în mîinile tale. Și să fie tabăra ta sfîntă și să nu se vadă în tine un lucru de rușine*» (A doua lege 23, 12—14). Căci se cuvine ca cei ce doresc să biruiască pe vrăjmașii spirituali, să se ferească, precum am spus, cît mai mult de tot felul de necurăție. Dar fiindcă e mult păcat (Fac. 8, 21), și «nimeni nu înțelege căderile», cum zice Psalmistul (Ps. 18, 13), de se va întîmpla să ne întinăm de vreuna din necurățiile ce se ivesc în mod firesc în noi⁷⁷⁶, și să fim văzuți îmbolnăviți de cele contrare legii și unei vieți sfinte — căci în măduarele trupului locuiește legea păcatului, (Rom. 11, 14—17), în primul rînd să nu stea descoperite și neascunse, în văzul multora păcatele cele din neputință, ci oarecum în afară și neobservate și cît mai departe de tabără, apoi să se acopere prin îndreptarea lor. Căci: «*Cei înțelepți își vor acoperi rușinile lor*» după cum s-a scris (Prov. 17, 9). Iar încetînd să păcătuim și predînd mintea într-un mod oarecare pornirilor spre bine și alegînd ceea ce e de folos, după ce s-a înlăturat urîtenia greșalelor de mai înainte și

775. E vorba de parohiile creștine.

776. «Necurății sădite în fire». Firea noastră fiind fie prin obișnuirea îndelungată cu plăcerile păcatelor, fie prin greutatea de-a le opune acestora seriozitatea spirituală a curățeniei, căci materia trupului, ca orice materie tinde spre combinații însoțite de sensibilitate între combinațiile ei, (unul din motivele pentru care Sf. Ap. Pavel vorbește de o lege a păcatului ce locuiește în măduarele trupului, (Rom. cap. 7, 14—17), Sf. Chiril socotește aci «necurăția sădită în fire». Totuși nu aceasta este firea noastră ca întreg, ci cea care are în ea curăția susținută și prin unirea cu Dumnezeu, nu fără un efort al ei. Omul adevărat nu se lasă coborît spre animalitatea care nu înțelege păcatul, sau nu-și dă seama de el, ci tinde în sus, spre stăpînirea spirituală de sine și spre legătura cu izvorul nesecat și atotfînt al spiritualității. De aceea numai în unirea cu puterea lui Dumnezeu, omul se menține și se dezvoltă ca om.

am biruit păcatele urite prin bunele miresme următoare, vom intra iarăși în tabăra sfinților, adică în Biserica celor întâi-născuți.

Dar și aceasta se împlinește în Hristos. Și în ce mod? Dacă luăm crucea noastră, după cuvîntul Lui (Matei 16, 21), ne folosim de o cugetare ageră și strînsă. Căci aceasta ni se dă de înțeles prin porunca de-a avea un țaruș sau un lemn la cingătoare. Pentru că legea este duhovnicească și voiește să facem din cele ale corpului un chip al celor spirituale. Pentru că mergînd la locurile de lepădare și eliberîndu-ne de prisosurile pîntecelui, nu mai sîntem necurați în ochii lui Dumnezeu care ne-a făcut. Fiindcă, precum am spus adineauri, cele ce cad sub simțuri sînt chipuri ale celor spirituale.

Trebuie apoi să ascundem în pămînt necurățiile noastre, pentru că *«Domnul Dumnezeu umblă în tabără»* (A doua lege 23, 14). Căci Hristos locuiește și umblă în noi și de vede un lucru de rușine și urît în noi, se depărtează îndată. *«Că Duhul cel Sfînt al înțelepciunii va fugi de vicleșug, după cum s-a scris, și se va depărta de la gîndurile celor neînțelegători»* (Înt. Sol. 1, 5). Iar de află pe unii curați și spălați și deasupra patimilor și necurățiilor, se va sălășlui cu plăcere în ei și-i va scăpa din mîna vrăjmașilor. De aceea zice: *«Fiți sfinți, că Sfînt sînt Eu»* (Lev. 11, 44; I Petru 1, 16). Și iarăși: *«Ieșiți de acolo și nu vă atingeți de cel necurat, și Eu vă voi primi, zice Domnul»* (Lev. 26, 12; Isaia 52, 11; II Cor. 6, 17). Pe cei astfel curățiți fi va primi cu bucurie Domnul nostru Iisus Hristos⁷⁷⁷, prin Care și cu Care slavă lui Dumnezeu și Tatăl împreună cu Sfîntul Duh în vecii vecilor. Amin.

Despre pietrele tencuite cu var

1. Prea înțelept a fost dumnezeiescul Pavel cînd a spus că cei vechi au fost călăuziți (pedagoghisiți) prin scrierile lui Moise spre Hristos (Evr. 10, 1). Lucrul e de fapt așa și cuvîntul este adevărat. Căci dacă străbatem la adevăr prin cele legiuite prin Moise, avem înțelesul preafrumos din ele. Dar dacă ne lipim prea tare de literă și nu trecem de la chipuri, vom auzi pe prooroc zicînd: *«Mergeți adînc la temelie»*. Căci nimic înalt sau cu adevărat folositor nu vom afla în umbre, ci vom face porunca cu totul nefolositoare. De aceea

⁷⁷⁷ Curățenia sau sfîntenia este însușirea fără de care nu se poate cugeta Dumnezeu. Și nici celelalte însușiri ale Lui: existența prin Sine, veșnicia, atotputernicia, spiritualitatea care implică conștiința și libertatea desăvîrșită. Căci curățenia îl arată neavînd nevoie de nimic, ca Persoană plină de iubire față de alte Persoane, ca gîndind numai bine și generos. Lipsa de curăție sau de sfîntenie e proprie unei persoane slabe, făcînd din nevoie de altceva sau de alte persoane, o patimă înrobitoare. E poftă, e ură, e dușmănie, e frică, e conștiința neputinței proprii.

și dumnezeiescul Moise și-a pus un acoperământ pe fața lui, dînd de înțeles, socotesc, celor mai cuminți, că legea e îndoită : că în partea ei cea mai adîncă este adevărul ; dar s-a pus peste ea ca o mască (ca o față), umbra ; și că cele ce se arată în afară nu sînt un adaos de prisos peste cele ascunse. Deci ne învață Moise în A doua lege că învățătorii Testamentului Nou și ai lui Hristos vor grăi la vremea lor cuvîntul cel prin El și ne vor povățui spre adevăr și vor face mai clară istorisirea literei, tălmăcind-o mai duhovnicește. Căci s-a scris : *«Și a poruncit Moise și statul bătrînilor lui Israel, zicînd : Păziți toate poruncile acestea, pe care vi le-am poruncit vouă astăzi. Și va fi în ziua în care veți trece Iordanul în pămîntul pe care Domnul Dumnezeu ți-l dă ție, îți vei pune ție pietre mari și le vei tencui cu var și vei scrie pe ele toate cuvintele legii acesteia, cînd vei trece Iordanul în pămîntul pe care Domnul Dumnezeuul părinților tăi ți-l dă ție, pămînt din care curge lapte și miere, în felul în care ți-a spus ție Domnul Dumnezeuul părinților tăi. Și va fi după ce veți trece Iordanul veți pune pietrele acestea, pe care Eu ți le poruncesc astăzi, în muntele Gheval. Și le vei vărui pe ele cu var. Și vei zidi acolo jertfelnic Domnului Dumnezeului tău, jertfelnic din pietre. Nu vei pune pe el fier. Din pietre întregi să zidești jertfelnic Domnului Dumnezeului tău. Și vei aduce pe el arderi de tot Domnului Dumnezeului tău. Și vei jertfi jertfe de mîntuire. Și să măninci și să te saturi și să te veselești înaintea Domnului Dumnezeului tău. Și să scrieți pe pietrele acestea toată legea aceasta»* (A doua lege 27, 1—8).

Ia seama că a poruncit să aibă cea mai mare grijă de cuvintele Lui cu privire la cele viitoare. Iar acestea sînt cele date nouă prin Sfinții Apostoli. Voi încerca să explic, pe cit se poate, în parte pe fiecare din cele scrise.

2. De va fi să treceți, zice, Iordanul și să intrați în pămîntul mult dorit al făgăduinței, să puneți pietre mari pe o înălțime și să le văruiți și să scrieți pe ele în chip foarte clar toată legea aceasta. Pietrele mari și puse pe înălțime sînt chipul cetii Apostolilor noștri, care sînt mari și înalți și văzuți de mulți pentru adevărul făcut cunoscut de ei. Iar cît privește virtutea și viețuirea lor în Hristos plină de laudă, nimeni nu e pe măsura lor. Căci în înălțimea lor întrec pe toți cei asemenea nouă și sînt mult deasupra lor. Căci spune-mi, cine avînd minte, se va întrece cu acei sfințiți și vestiți, bărbați pe care Hristos i-a numit și prietenii Săi : *«Căci nu vă mai numesc, zice, pe voi slugi ; voi prietenii Mei sînteți»* (Ioan 15, 15). Ba i-a numit și «lumina lumii» (Matei 5, 14) și «sarea pămîntului» (Matei 13, 13) și a poruncit să fie văzuți luminați de vredniciile cuvenite Lui Însuși. I-a făcut bine-

făcători și i-a arătat doctori ai lumii, zicînd : *«Pe bolnavi vindecați, draci scoateți, leproși, vindecați, morți înviați ; în dar ați luat, în dar să dați»* (Matei 10, 8). Mari sînt deci pietrele și ca într-un munte așezate. Căci strălucirea slavei și vestea măririi lor îi face să apară la mare înălțime și ca într-un munte.

Dar cine sînt cei ce ridică pietrele ? Iudeii care trec Iordanul. Cei ce cred în Hristos cel Sfînt și se îmbogățesc cu harul Sfîntului Botez. Aceștia au ridicat peste ei ca învățători și călăuze tainice pe ucenicii Mîntuitorului nostru, pietrele cu adevărat sfinte și alese, despre care cuvîntul proorocesc ne-a spus : *«Că pietre sfinte se rostogolesc pe pămînt»* (Zah. 9, 16). Căci dumnezeieștii ucenici s-au rostogolit în fața celor de sub cer, revenind mereu în toată lumea și arătînd pretutindenea frumusețea binecredincioșiei aflate în ei și predicînd mărgăritarul de mult preț, piatra cea de mare preț, adică pe Hristos (Efes 2, 20).

Iar pietre văruiate sînt, pentru că au înscrisă în ei legea în mod foarte clar. Pentru că în Sfinții Apostoli vom afla înțelesurile legii înscrise alb și deschis, neumbrite mai departe de literă, nici avînd pusă peste ele o umbră întunecoasă, ci luminoase și curate. Căci învățătura sfinților (Apostoli) e duhovnicească. Ei grăiesc în chip luminat cele ale legii. Aceasta socotesc că înseamnă a fi legea înscrisă foarte clar pe pietrele văruiate, după cum s-a scris (A doua lege 27, 8). După ridicarea pietrelor, în care era înscrisă legea, a spus că trebuie zidit jertfelnicul din alte pietre întregi, adică netăiate și nerănite de străpungerile fierului. Și ce înțeles are și aceasta ? *«Piatra cea din capul unghiului» este Hristos, care s-a pus la temelia Sionului* (I Petru 2, 6)⁷⁷⁸. *Căci pe El sîntem așezați, avîndu-L ca pe o temelie sigură și neclintită. Și noi ca niște pietre vii sîntem zidiți casă duhovnicească, spre templu sfînt, spre locaș al lui Dumnezeu în Duh* (I Petru 2, 5). Dar sîntem nu mai puțin ca un altar (jertfelnic), ridicați împreună într-o unire duhovnicească, ce înălțăm buna mireasmă a credinței în Hristos (II Cor. 2, 15), aducînd prin El lui Dumnezeu și Tatăl, ca pe niște tămîie prea bine miro-sitoare, lauda ce se ridică din virtuțile noastre⁷⁷⁹. De fapt dumnezeiescul Pavel ne scrie : *«Înfățișați trupurile voastre jertfă vie, sfîntă, bine-*

778. Biserica este noul Sion, noul munte spiritual în jurul căruia s-a clădit Ierusalimul ceresc. Hristos, ipostasul Fiului care asumînd firea omenească, se înalță și ca centru al umanității în dragostea spre Tatăl, e temelia comunități umane care e însuflețită de această înălțare spre Tatăl.

779. Virtuțile noastre sînt o laudă adusă lui Dumnezeu, pentru că numai lăudîndu-L pe El și numai din puterea Lui le putem dezvolta. Înfrînarea mea, smerenia mea, e o recunoaștere a măririi lui Dumnezeu, față de care trebuie să mă limitez ; iubirea mea de Dumnezeu și de oameni, e din recunoașterea bunătății lui Dumnezeu și a iubirii Lui, Care a creat ca fapte minunate pe semenii mei. Dar pe Tatăl îl pot lauda prin virtuțile mele, pentru că mă asociez cu Fiul întrupat care-L laudă prin virtuțile Lui.

plăcută lui Dumnezeu, slujirea voastră cuvântătoare» (Rom. 12, 1). Deci și noi sintem pietre, deși rămînem întregi și nerăniți ⁷⁸⁰. Căci cei ce îl înalță pe El, cum am spus, întru miros de bună mireasmă, își sfințesc întreaga lor cugetare, nelăsîndu-se împărțiți spre cele din lume, nici purtînd mai departe rănile de pe urma păcatului întinat și urît, ci precum este Hristos neîmpărțit, așa sintem și noi și ne arătăm avînd un singur mod de purtare și simțire adevărată. Căci ne dăruim numai lui Dumnezeu, refuzînd pornirea de a ne împărți spre cele ale trupului și ale lumii ⁷⁸¹. Așa predîndu-se pe sine, sfințitul Pavel scrie: «*Mie a viețui este Hristos și a muri cîștig*» (Filip. 1, 21).

Dar e de trebuință să ne amintim că aceeași lege ne-a rînduit Dumnezeu și în alte locuri, zicînd: «*De-Mi vei face jertfelnic din pietre, nu le vei folosi tăiată. Căci de vei fi pus unealta peste ele, s-au spurcat*» (Isus Navi 8, 31). Deci pietrele trebuie să fie întregi și neciuntite în modurile în care am spus adineauri.

«*Dar să mănînci și să te sature, zice, acolo, și să te veselești înaintea Domnului Dumnezeului tău*» (Deut. 27, 7). Căci celor ajunși la atîta slavă, încît să poată răspîndi pe Hristos ca bună mireasmă, le este foarte potrivit să se sature de sfințita și dumnezeiasca hrană și să se veselească spiritual în fața lui Dumnezeu ⁷⁸². Se desăvîrșesc și prin aceasta credincioșii care se folosesc în Biserică de «binecuvîntările

780. Trupurile noastre sînt «jertfa vie», trăind mereu pentru Dumnezeu, pornirile egoiste ale plăcerii, înfrîindu-se pentru Dumnezeu. Această stare de «jertfa vie» a trupurilor noastre, nu e decît însușirea de către noi a renunțării lui Hristos la viața pămîntească a trupului Său, ca jertfă dusă pînă la capăt. În jertfa de Sine a Lui și în jertfa de sine a noastră e voința proprie de jertfă, cum nu era în animalele, sau jertfele de oameni aduse în celelalte religii, fără voia lor ca jertfă. În acelea nu era nimic duhovnicesc, nici o creștere spirituală a jertfei și a jertfitorului. Prin aceasta trupul induhovnicit devine plăcut lui Dumnezeu, cum nu putea fi singele biologic al jertfelor necreștine. Prin aceasta trupul se raționaliza, devenea jertfă rațională, exprimînd pornirea spre jertfă chiar prin cuvintele lui. Dar în această pornire e puterea lui Hristos cel ce ni se dă mereu în stare de jertfă, producînd și în noi pornirea de jertfă. Încît aducîndu-ne pe noi ca jertfă, îl aducem pe El, sau și pe El.

Animalele sau oamenii jertfiți din alte religii erau răniți, junghiați. Trupurile noastre rămîn întregi și nerănite, aducîndu-se mereu jertfă. Ba devin spiritual chiar mai întregi ca cei ce nu vor să se jertfească, pentru că nu mai sînt împărțite între pornirile bune și rele. Căci se aduc jertfe în mod duhovnicesc și total. Hristos S-a lăsat rănit trupește de alții, dar aducîndu-Se jertfă și de bună voie. S-a adus și jertfă duhovnicească întreagă. Și aceasta a dat trupului Său puterea de-a învia.

781. Cel ce e stăpînit întreg de pornirea de jertfă, arătînd un singur fel de-a fi, e și ferit de minciună, adică e adevărat în ceea ce spune și face. Dimpotrivă, cel ce are două feluri de-a fi, e mereu pornit să ascundă modul său rău de-a fi, adică spre minciună. Omul întreg adevărat în tot ce spune, e omul care slujește în toate binelui. El n-are ce ascunde. Mincinosul nu greșește numai prin cuvinte, ci și prin fapte.

782. E o unire paradoxală între a te jertfi lui Dumnezeu și a te bucura. Căci prin jertfă te unești cu El și te umpli de bunătățile ce-ți vin de la El. În relația cu Dumnezeu se duce la împlinirea maximă zicala: «Cine dă, lui își dă». A te bucura de Dumnezeu îi face plăcere chiar Lui.

tainice» (de Euharistie) în Domnul nostru Iisus Hristos, prin Care și cu Care slavă lui Dumnezeu și Tatăl împreună cu Sfintul Duh în vecii vecilor. Amin.

Despre alegerea lui Iisus

1. Înțelegînd înțeleptul Ioan foarte drept atît taina lui Hristos, cît și măsura slujirii lui Moise, a grăit, zicînd : «*Legea prin Moise s-a dat, iar harul și adevărul au venit prin Iisus Hristos*» (Ioan 1, 17). Dar legea era dată spre minie și aducea îndată și fără întîrziere pedepsele amare peste cei ce o călcau. Căci osîndea îndată răutatea și se împotriva păcatului. Pentru că «*păcatul nu se socotește, pînă nu este legea*» (Rom. 5, 13). Și iarăși : «*N-am cunoscut păcatul, fără numai prin lege*» (Rom. 7, 7). Dar Hristos ne iartă păcatele. Căci ne îndreptează prin har și sfințește pe cei ce au crezut⁷⁸³ și duce la împlinire făgăduințele făcute odinioară părinților. Că e un adevăr în amîndouă afirmațiile⁷⁸⁴, ne lămurește iarăși Pavel, scriînd : «*Litera omoară, iar Duhul face viu*» (II Cor. 3, 6). Literă numește umbra din lege ; iar duh, slujirea în duh și adevăr, adică pe cea evanghelică, pe care a adus-o, ca nouă Hristos în toată lumea. Căci fiindcă nu era fără pată cea dintîi, se cerea în mod necesar să vină a doua. Dumnezeu însuși a învechit-o pe cea dintîi, făgăduind-o pe a doua⁷⁸⁵. Retrăgîndu-se oarecum Moise și arătîndu-se ca învechit, a răsărit într-un mod oarecare și S-a arătat Hristos, prin Care și în Care duși în Împărăția cerurilor⁷⁸⁶, vom

783. Protestanții au reținut ca dar al lui Hristos, contrar legii, numai o justificare a omului păcătos, fără schimbarea lui, sau fără sfințire. Deosebirea între lege și Hristos nu stă însă numai în aceea că legea pedepsește, iar Hristos justifică, iartă fără a schimba pe om, ci El își arată puterea cu mult mai mare a iubirii Sale în aceea că iartă păcatul oamenilor prin jertfa adusă de El, dar îi și transformă prin ea, sau le dă puterea să se transforme în buni și sfinți, dacă nu se opun lucrării Lui. Astfel dreptatea ce le-o aduce nu e numai justificare juridică, ci o îndreptare reală. Harul e și o putere de transformare, nu numai o declarație de iertare. Legea lasă împlinirea binelui la puterea omului. Iar aceasta dovedindu-se slabă, neîmplinirea legii prin om îi aducea pedeapsa. Trebuia ca omul să facă întîi experiența neputinței sale, pe care din mîndrie nu și-o recunoștea. Era o condiție ca să primească puterea lui Hristos spre ridicarea din păcat. Dar aceasta a venit în mod real prin faptul că Fiul lui Dumnezeu S-a făcut El însuși om, făcînd umanitatea Lui capabilă de jertfă și umplînd-o pentru ea și pentru frații în umanitate de puterea dumnezeiască.

784. Una referitoare la graba de pedepsire a legii și alta la iertarea și sfințirea adusă de Hristos.

785. Proorocii și caracterul de chipuri al prescripțiilor legii precizînd o treaptă de lucrare superioară a lui Dumnezeu în lume, învechea chiar prin aceasta legea lui Moise. Era în legea lui Moise o tensiune spre un viitor mai bun, o tensiune istorică.

786. Hristos nu ne deschide numai calea spre Împărăția cerurilor, rămînîndu-ne exterior, ci intrăm în acea Împărăție adunați în El. El a atras în Împărăția Sfintei Treimi umanitatea asumată, făcîndu-Se și ca om împreună Împărat cu Tatăl. Iar în El ca om putem intra și noi, printr-o înrîurată reciprocă, așa cum putem realiza

primi fericirea prelungită în veacurile fără sfârșit, trăind o viață curată, cuviincioasă, și eliberată de orice vină.

Spre aceasta le-au fost pedagog celor vechi cele legiuite prin Moise, învățându-i să tindă spre ea și să gândească la ea. Căci s-a scris: *«Și a chemat Moise pe Iosua (pe Iisus) și i-a zis lui înaintea întregului Israel: Îmbărbătează-te și te întărește. Că tu vei intra înaintea feții acestui popor în pământul pe care S-a jurat Domnul părinților voștri să-l dea lor și tu-l vei împărți cu sorți lor. Și Domnul Cel ce merge împreună cu tine, va fi cu tine. Nu te va lăsa pe tine, nici nu te va părăsi. Nu te teme și să nu-ți fie frică»* (A doua lege 37, 7—8).

Avînd prea bunul Moise să plece de la lucrurile de aici și să se mute în locașurile de sus, îl înlocuiește și îi urmează în conducere într-un fel oarecare dumnezeiescul Iosua. Aceasta înseamnă că ajungînd, precum am spus înainte, la sfârșit, sau retrăgîndu-se vechea literă și slujirea legii, a venit la noi din ceruri *«și S-a făcut în chipul nostru»* (Ioan 1, 14), Unul-Născut. Dumnezeu Care stăpînește peste toate, ca Cel ce are atotvechea și strălucitoarea demnitate în privința aceasta, Se pogoară astfel ca pentru asemănarea cu noi să apară ca Cel chemat, ca început al Împărăției⁷⁸⁷. De aceea a și spus: *«Eu am fost pus împărat de El»*; se înțelege de Dumnezeu și Tatăl, *«peste Sion, muntele cel sfînt al Lui, ca să vestesc porunca Domnului»* (Ps. 2, 6). Nimeni să nu ne mai aducă iarăși pe Moise, odată ce a cedat locul slavei lui Hristot. Să nu mai stăpînească chipurile, nici să nu ne mai tulbure cineva cu umbra. *«Cele vechi au trecut, iată toate s-au făcut noi»* (II Cor. 5, 17; Apoc. 21, 5). Sau dacă cineva ar voi să o facă aceasta, să știe că

o astfel de interioritate reciprocă și între noi. Singur creștinismul a deschis înțelegerea și reala înfăptuire a acestei interiorități reciproce între persoanele, care își dau fericirea prin această comunicare și unire neconfundată între ele. Fericirea, Împărăția Sfintei Treimi extinse în noi prin Hristos nu e decît această reciprocă interioritate a noastră cu El și între noi. Dacă n-ar fi El ca izvor nesfîrșit al iubirii, n-am putea realiza numai noi oamenii fericirea unei perfecte interiorități reciproce.

787. Fiul lui Dumnezeu se face un astfel de om atotcurat și pătruns cu desăvîrșire de Dumnezeu, încît să fie începătorul Împărăției cerești pentru oameni (sau poate la începutul refăcut al Împărăției în care a fost așezat omul prin creație). El este astfel «întîiul-născut — al oamenilor — dintre morți», sau întîiul-născut în adevărata umanitate. Dar Hristos fiind nu numai om, ci și Dumnezeu, El e nu numai primul cetățean uman al Împărăției cerești, ci și Împărat al acestei Împărății, împreună cu Tatăl Lui. Unul dintre noi este Împărat al Împărăției cerești împreună cu Tatăl și cu Fiul, fără ca aceasta să-L facă să uite de noi — cum se întîmplă cu conducătorii de pe pămînt — ci ridicîndu-ne în Sine și pe noi la această cinste. Toți sîntem împărați și frați cu El și între noi, toți liberi, în această Împărăție. Sîntem în Fiul lui Dumnezeu și deci împărați în veci, fără să ieșim din umanitatea noastră. Căci e unit cu noi prin umanitatea asumată. Între oameni și Fiul lui Dumnezeu nu e o discontinuitate totală. Ipostasul lui divin se face punte între dumnezeirea și umanitatea Lui, cu care e una după ființă umanitatea noastră. Un ipostas divin s-a făcut unul dintre noi, a intrat în comunitate veșnică după o natură a Lui cu noi.

necinstește iconomia dumnezeiască ⁷⁸⁸ și se împotrivește voii lui Dumnezeu și face nelucrătoare preacinstita și marea taină. Cel ce rămîne încă alipit de chipuri după arătarea lui Iisus, se va ține departe de celele sfințite și se va dovedi cu totul nepărtaș de darurile lui Hristos. Pe unii care pătimeau aceasta din Galatia, îi muștră pe față dumnezeiescul Pavel, scriind : «O, Galateni fără de minte, cine v-a amăgit pe voi, în ochii căroră a fost zugrăvit Iisus Hristos răstignit? Numai aceasta voiesc să o aflu de la voi : din faptele legii ați primit voi Duhul, sau din auzirea credinței? Atît de fără de minte sînteți, că după ce ați început prin Duh, căutați acum să vă desăvîrșiți prin trup?» (Gal. 3, 1—3). Apoi adaugă la acestea : «V-ați înstrăinat de Hristos, cei ce voiți să vă îndreptați prin lege. Ați căzut din har. Căci noi așteptăm prin credință nădejdea îndreptării» (Gal. 5, 4).

Moise e credincios cu adevărat și vrednic de cea mai mare cinstire. Dar el era slujitor și aceasta era măsura (slujba) lui : să fie mijlocitor și slujitor al legii care judecă. Dar a venit Stăpînul lui și ne-a adus harul care îndreptează ⁷⁸⁹. A încetat deci slujba legii, care judeca păcatul, a încetat slujirea osînditoare, prin care Dumnezeu a închis toate în păcat, ca pe toți să-i miluiască, după cum s-a scris (Rom. 11, 32) ⁷⁹⁰.

2. Dar ce a spus către Iosua marele Moise ? «*Îmbărbătează-te și fii tare. Căci tu vei intra înaintea feței poporului acesta în pămîntul pe care Domnul s-a jurat părinților noștri să-l dea lor și tu îl vei împărți lor*» (A doua lege 31, 7).

E implicată aici taina omului, care deși e creat, e după chipul lui Dumnezeu, sau a cărui umanitate poate fi făcută umanitate a Fiului lui Dumnezeu, sau mediu propriu de manifestare intimă a Lui. E o taină a existenței de valoare amănitoare a omului, capabilă de ridicat la nivelul Persoanei dumnezeiești.

788. Planul de mîntuire a lui Dumnezeu, care a început să se înfăptuiască prin întruparea Fiului Său.

789. Legea nu îndrepta, pentru că făcea această îndreptare dependentă de om, arătînd numai ceea ce trebuie să facă el pentru a se îndrepta. Dar omul nu putea împlini ceea ce arăta că e necesar pentru îndreptare. Și ea prevedea și pedeapsa meritată de cel ce nu se îndrepta, mai bine zis nu se putea îndrepta. Dumnezeu stătea departe și privea. Pentru că omul credea încă în capacitatea sa de îndreptare și nu socotea necesară venirea lui Dumnezeu în ajutorul său. De aceea nici nu era pregătit să-L primească. Fiul lui Dumnezeu vine și Se face om, ca să împlinească ceea ce înalță pe om și să-l ajute și pe frații Săi la aceasta, cînd unii din oameni își pun toată nădejdea în El.

790. Legea arătînd neputința oamenilor de-a ieși din păcat și nedîndu-le puterea de-a ieși din el, ci doar pedeapsa pentru ele, prin ea Dumnezeu îi închidea de fapt prin ea în păcat. Dar prin aceasta le-a arătat că au nevoie de mila Lui. Și de fapt a venit și i-a miluit prin Fiul Său făcut om, cînd și-au dat seama că au nevoie de această milă prin El și L-au primit.

Privește deci vestirea de mai înainte a legii. N-a fost Moise necunosător al slavei neasemănate, mai presus de a oricărui sfânt, mai bine zis a întregii creații, a Mintuitorului. Cunoștea mîna de nebiruit, stăpînirea atotputernică și de neînfrînt ; se minuna privind pe dușmani căzînd, moartea fără putere, pe satana fugind, fiara odinioară de nebiruit și de neînfrînt învinsă, gura păcatului închisă, leproșii curățiți, demonii înfricați și marea infuriată potolită cu un singur cuvînt. Cunoștea că legea cea prin el n-a îndreptat pe nimeni (Fapte 13, 38). Căci singele taurilor și țapilor nu putea desființa păcatul (Evr. 9, 12). Dar știa că va elibera Domnul nostru Iisus Hristos lumea de vechile vini ; și fiindcă El este adevărul și Sfîntul prin fire, va sfinți pe cei ce vor crede prin singele Lui ⁷⁹¹, și se va arăta mai presus de moarte și de stricăciune ; va conduce în Împărăția cerurilor, în țara minunată și cu adevărat sfîntă, în frumoasa cetate din cer, în Biserica celor întii-născuți al cărei Ziditor și Făcător e Dumnezeu. Iar că Dumnezeu și Tatăl va lupta și va conlucra în toate cu Fiul făcut ca noi, ne-o arată lămurit Moise, adăugînd : *«Și Domnul, Care va umbla împreună cu tine nu te va lăsa, nici nu te va părăsi»* (A doua lege, 31, 8). Fiul este atotputernic și stăpînirea Lui e de nebiruit, deoarece este Dumnezeu prin fire. Dar se spune că e ajutat de Tatăl pentru umanitatea Lui. Cuvîntul și faptul acesta își are temeiul în chipul de rob și în modul iconomiei (al întrupării). De aceea Fiul, ca să se creadă făcut ca noi, și-a însușit și slăbiciunea cuvenită omului. De aceea zice către Tatăl și Dumnezeu cel din ceruri : *«Nu vei lăsa suiletul Meu în iad, nici nu vei da pe cel cuvios al Tău să vadă stricăciunea»* (Ps. 15, 10).

3. Dar povățuirea legii, înțeleasă duhovnicește, nu s-a făcut nimănui cunoscută înainte de întrupare, dar s-a făcut admirată după ce s-a arătat lumina lui Hristos. Punîndu-se atunci în văzul celor mici și mari, prin pogorîrea Sfîntului Duh peste noi ⁷⁹², se face lămurită și din cele următoare. Căci s-a spus : *«Și a scris Moise toate cuvintele legii acesteia într-o carte pe care a dat-o preoților fiilor lui Levi, care poartă chivotul Legămîntului Domnului, și bătrînilor fiilor lui Israel. Și a poruncit Moise acelor în ziua aceea, zicînd : După șapte ani, în timpul*

791. Cel ce este prin Sine, neavînd nevoie de nimic din afară de Sine, nu poate avea slăbiciunea necurăției, a răului, care invidiază ceea ce e mai bun și caută să obțină ceea ce-i lipsește de la cel ce o are, nu cu rugăciune, ci cu luptă. El nu poate fi decît dăruitor sau bun. Fiul lui Dumnezeu umple de curăția Lui și umanitatea pe care și-o asumă, deci și singele ei, arătînd aceasta chiar prin generozitatea cu care și-l dăruiește, adică prin moartea acceptată benevol pentru oameni.

792. Hristos ca Dumnezeu făcut om și puterea Lui biruitoare a morții, înfățișat în legea lui Moise în chipuri, va face deplin înțeles aceste chipuri, cînd se va arăta El însuși în realitate și va săvîrși cele descrise în chipuri. Lucrurile văzute vag noaptea, se arată în toată frumusețea formelor lor după ce răsare soarele.

anului iertării, în Sărbătoarea corturilor, când se va aduna întregul Israel să se arate înaintea Domnului Dumnezeuului tău, în locul pe care îl va alege Domnul, veți citi legea aceasta înaintea întregului Israel, la urechile lor. Să adunați poporul, pe bărbați, pe femei, pe prunci și pe prozelitul tău cel din cetățile tale, ca să audă și ca să învețe să se teamă de Domnul Dumnezeuul lor și auzind, să facă toate cuvintele legii acesteia» (A doua lege 31, 9—12).

Auzi că a scris legea. Și că a poruncit preoților aleși și bătrînilor ca după trecerea anului al șaptelea, în vremea iertării în Sărbătoarea Corturilor, să adune pe toți, tineri și bătrîni, femei și copii, și fiind ei adunați, să le-o citească. Că aveau să, se scurgă mulți ani și nu ușor de numărat, pînă se va arăta luminînd Hristos și va veni timpul întrupării, o poate afla cineva din trebuința de-a se citi după șapte ani. Căci prin numele șapte, Scriptura dă de înțeles mulțimea⁷⁹³. Aceasta se vede din cuvîntul : «*Stearpa a născut șapte*» (Ierem. 15, 9). Și iarăși : «*Să nu te încrezi în dușmanul tău în veac. Căci șapte vicleșuguri sînt în inima lui*» (Prov. 26, 25). Și tot autorul Proverbelor a spus : «*De șapte ori va cădea dreptul și se va ridica*» (Prov. 24, 26).

Observă că în cei șapte ani dinainte de iertare, adică în timpurile dinainte de întrupare, legea nu se va citi. Căci a nu se citi ea de loc, e una cu a nu se putea înțelege, chiar dacă o citește poate cineva. De aceea ea s-a făcut cunoscută, precum am spus, celor mici și mari, când a venit vremea iertării. Căci legea poruncește celor vechi, zicînd : «*După șapte ani vei face iertarea și așa o vei face : Iartă toată datoria ce ți-o datorează aproapele*» (A doua lege 15, 1). Și iarăși : «*De vei cumpăra un rob evreu, șase ani să-ți robească, iar în al șaptelea îl vei lăsa pe el liber*» (A doua lege 15, 12).

Iar Domnul nostru Iisus Hristos la sfîrșitul veacurilor, ca după șapte ani, a iertat datoriile și a eliberat pe cei ce au păcătuit, după cuvîntul evanghelic (Matei 6, 12). Căci fiind noi robi păcatului și supuși satanei, ne-a arătat strălucitori prin Duhul libertății (Rom. 6, 20).

Și vremea iertării s-a arătat în timpul sărbătorii Corturilor, care închipuiește taina învierii, când cortul, sau trupul din pămînt al fiecăruia, se preschimbă. Căci după ce a înviat Hristos din morți, călcînd moartea, și prădînd iadul și spunînd celor din legături : «*Ieșiți ! și*

793. Prin numărul șapte Scriptura indică totalitatea timpului, după care urmează veșnicia. Hristos va apare cînd se va termina timpul gol de veșnicie. Căci atunci se va citi, sau se va înțelege legea, ca împlinită în Hristos. Timpul ce mai continuă după întruparea și învierea lui Hristos, e timpul în care a apărut veșnicia, timpul din urmă, ca nu mult după aceea să se treacă în veșnicia pură. Odată cu apariția lui Hristos se va arăta și ținta spre care duce timpul, sfîrșitul apropiat al lui. Se va vedea că timpul nu durează fără sfîrșit și fără sens.

celor din întuneric: *Luminați-vă!*» (Isaia 49, 9), a înfrumusețat din nou prin Duhul firea omului, ca la începutul neamului, și a zidit-o din nou spre sfințenie, suflând Duhul în Sfinții Apostoli și zicând: «*Luați Duh Sfânt*» (Ioan 20, 22)⁷⁹⁴. Atunci ni s-au deschis și ochii înțelegerii noastre. Atunci am fost luminați și am înțeles legea ascunsă, odinioară și necunoscută de nimeni din cei vechi. Atunci am fost și adunați de la marginile pământului în locul pe care l-a ales, adică în Biserică, și acolo fiind noi, sfinții și aleșii învățători ne tâlmăcesc legea cea în chipuri și umbre.

De fapt, dumnezeiescul Pavel prefăcînd chipurile în înțelesuri duhovnicești, scrie și zice: «*Dacă sîngele taurilor și țapilor și cenușa vițelei stropind pe cei spurcați îi sfințește spre curățenia trupului, cu atît mai mult sîngele lui Hristos*» (Evr. 9, 13). Și văzînd în mielul junghiat de cei din Israel, care prin aceasta rămîneau alipiți de umbre, la curățenia trupului, chipul tainei lui Hristos, a spus iarăși: «*Paștele nostru Hristos s-a jertfit pentru noi*» (I Cor. 5, 7)⁷⁹⁵. Dar scrie și altora: «*Spuneți-mi, cei ce voiți să fiți sub lege, nu auziți legea? Căci s-a scris că Avraam a avut doi fii, unul din roabă și unul din cea liberă. Dar cel din roabă s-a născut după trup, iar cel din cea liberă, prin făgăduință. Acestea sînt chipuri. Ele sînt cele două Testamente: una de la muntele Sinai, care naște spre robie, care este Agar. Căci Agar este muntele Sinai în Arabia și e una cu cetatea Ierusalimului de acum. Căci robește cu fiii ei. Iar cetatea Ierusalimului de sus este liberă și ea e Maica noastră*» (Gal. 4, 21—26). Cunoscînd legea în chip duhovnicesc, primim în noi temerea dumnezeiască.

Iar că slujirea în chipuri și umbre avea să se retragă la vremea sa, ne-a arătat iarăși Moise prin ghicitură. Căci s-a scris că atunci cînd Moise a scris toate cuvintele legii într-o carte, a poruncit Levitelor care purtau chivotul (sicriul) legii Domnului, zicînd: «*Luînd cartea aceasta, puneți-o în laturea chivotului Testamentului Domnului Dumnezeuului nostru*» (A doua lege 31, 26). Deci înțelegi că a poruncit să

794. Se afirmă aci înțelesul mîntuirii ca înnoire, ca îndumnezeire a firii noastre prin Duhul ce ne vine din Hristos cel înviat ca om, sau din umanitatea Lui înviată.

795. Paștele (Pascha) înseamnă în evreiește trecere. Mielul jertfit de evrei în Egipt le-a făcut cu puțință trecerea de la robie la libertatea în pămîntul lor. Dar mielul avea și semnificația unui Miel care va face cu puțință trecerea cea mai înaltă a oamenilor, de la viața aceasta la cea viitoare. Căci altfel la ce ar mai fi continuat evreii odată stabiliți în Israel să mai jertfească mielul pascal? El închipuie pe adevăratul Miel, pe Hristos, Care este trecerea noastră supremă de la pămînt la cer, de la viața în trupul acesta, la cea în trupul înviat. El e trecerea, sau Paștele esențial în Persoană. Căci El e trecere întru umanitate și îndumnezeire, iar prin moartea ca jertfă adusă Tatălui, trece ca om la Tatăl și deci la viața veșnică a învierii, avînd să ne treacă și pe noi. El e calea de trecere. Aflîndu-ne în El, trecem de aici dincolo de viața de aici. Nu trecem prin efortul nostru, ci unindu-ne cu El.

se pună legea într-o parte a chivotului și nu în mijlocul însuși, pînă ce vor veni poruncile cele noi și prin Hristos, cărora va trebui să le cedeze porunca mai veche, lăsîndu-le locul din mijloc, iar ea ieșind din slujire, ca să o preia acestea. Dar nu se scoate din sfințitul chivot. Căci e primită legea prin Moise în Biserici. Dar nu s-a pus în locul prim. De aceea s-a retras și a rămas într-o latură, cedînd, cum am spus, poruncilor neasemănat superioare, adică celor dumnezeiești și evanghelice prin care Hristos ne-a adus la toată cunoștința virtuților. Prin Care și cu Care slavă lui Dumnezeu și Tatăl împreună cu Sfîntul Duh în vecii vecilor. Amin.

CUPRINSUL

GLAFIRE LA CĂRȚILE LUI MOISE

GLAFIRE LA FACERE

CARTEA INTIIA

În toate scrierile lui Moise se dă de înțeles prin ghicitură taina lui Hristos	7
Despre Adam	8
Despre Cain și Abel	19

CARTEA A II-A

Despre Noe și corabie	31
Despre goliciunea lui Noe și despre Ham	45
Despre turn și despre clădirea lui	47
Despre Avraam și Melchisedec	49

CARTEA A III-A

Despre Avraam și despre făgăduința prin Isaac și că prin ei se preînchipuie taina credinței	72
Despre Avraam și Isaac	90
Despre Isaac și Rebeca	97
Despre Esau și Iacob, că s-au dat ca, chipuri ale celor două popoare, al lui Israel și al lui Hristos prin credință	100

CARTEA A IV-A

Despre patriarhul Iacob	117
Iarăși despre patriarhul Iacob	126

CARTEA A V-A

Despre Iacob	149
Iarăși despre Iacob	168
Iarăși despre Iacob	174

CARTEA A VI-A

Despre Iosif	189
Despre Iuda și Tamara	205
Iarăși despre Iosif	212
Despre Iosif și fiii lui: Efreim și Manase	216

CARTEA A VII-A

Despre binecuvântarea celor doisprezece patriarhi	222
Despre Ruben	223
Despre Simeon și Levi	226
Despre Iuda	230
Despre Zabulon	236
Despre Isahar	239
Despre Dan	240
Despre Gad	243
Despre Așer	244
Despre Neftalim	246
Despre Iosif	250
Despre Veniamin	255

GLAFIRE LA IEȘIRE

CARTEA INTIIA

Despre nașterea lui Moise	258
Iarăși despre Moise	266
Despre vedenia lui Moise în rug	275

CARTEA A II-A

Despre jertfa mielului	281
Despre oferirea celor întâi născuți	295
Despre Mara și despre lemnul arătat fericitului Moise	303
Despre mană și prepelețe	309
Despre cele trei semne săvârșite prin Moise	319

CARTEA A III-A

Despre piatra lovită	355
Despre pogorîrea în muntele Sinai și despre starea de față a lui Israel	342
Despre urcarea în munte a lui Moise și Aaron, Nadab și Abiud și a celor 70 de bătrîni ai poporului	352
Despre vițelul turnat al lui Israel	362
Despre acoperămîntul de pe fața lui Moise	368

CARTEA INTIIA A GLAFIRELOR LA LEVITIC

Patima lui Hristos este mîntuitoare	371
Împărtășindu-ne de binecuvîntarea tainică, vom fi numaidecît sfinți și sfințiți	378
Despre curățirea leprei	383
Despre căderea Adunării (Sinagogii) Iudeilor în neascultare	389
Despre neintrarea lui Aaron în toată vremea în Sfînta Sfintelor	399

CARTEA GLAFIRELOR LA NUMERI

Despre Hristos și Sinagoga Iudeilor	406
Despre cei ce au cercetat pămîntul făgăduințelor	415
Hristos S-a făcut nouă plîne a vieții	422
Despre iuninca roșie arsă în așara taberei	428
Despre șarpele de aramă	463

CARTEA GLAFIRELOR LA A DOUA LEGE

Despre vițeaua al cărei cap e tăiat într-o vale	440
Despre femeia luată în prinsoare, care a fost rasă și căreia i s-au tăiat unghiile	444
Despre cel ce se războiește cu vrăjmași	449
Despre pietrele tencuite cu var	452
Despre alegerea lui Iisus	456
Cuprinsul	463

8524

Redactor : ION CIUTACU
Tehnoredactor : Pr. VALENTIN BOGDAN

Format 16/70×100, legat 1/1. Coll de tpar 29.
Comandă nr. 63

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC
ȘI DE MISIUNE
AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

